

11
53

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 26689

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1889 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ИЗДАВАЛАЦ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ВЛАСНИК

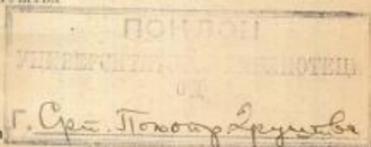
ЗА СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ПРЕДСЕДНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

МИЛОШ Х. ПОПОВИЋ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

МИЛОШ Н. ЛУКИЋЕВИЋ

ГОДИНА XXXV.

У БЕОГРАДУ

ШТАМПАНО У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРНИИ КРАЈЕВИНЕ СРБИЈЕ

1904.

ПРЕГЛЕД

САДРЖИНЕ „ТЕЖАКА“ ЗА 1904 ГОДИНУ

ОБЈАСЊЕЊЕ: (чл.) значи да је рад штампан у *Тежкој* као *чланак*; (бел.) као *белешка*; (га.) као *гласник*; (подл.) као *подстицај*; (искр.) као *искриве*; (шт. и одг.) као *штампа* и *одговори*.

А. ПО ПИСЦИМА

САРАДНИЦИ

Администрација. — Писмаца у раду Српског Палатиредрног Друштва за 1903 годину 1. — Преглед из Правилника Палатиредрног Музеја Српског Палатиредрног Друштва 24. — Финансиа Система Управног Одбора Српског Палатиредрног Друштва 26, 67, 91, 107, 131, 133, 147, 156, 163, 171, 179, 194, 210, 229, 236, 243, 264, 275. — Завишци XXXV Гласног Годишњег Збора Српског Палатиредрног Друштва, држаног 30 јуништа 1904 године у Београду 46. — Нов Преселница Српског Палатиредрног Друштва (га.) 98. — Нови чланови уредника (га.) 96, 121. — Завишци Вышредног Збора Српског Палатиредрног Друштва, држаног 14 марта 1904 године у Београду 98. — IX Конгрес Српских Земорадрних Задруга у Београду 121. — Народна Капета (књижев.) 121. — Приноси рада Палатиредрних Кружакана, Подружја из 1904 године (га.) 147. — Објавина за објекту изложбу тавана, изложба у Народним предствима српана 158. — Исхрана 176. — Училища, изложбу кавана и востанарствених српана 158. — Исхрана 176. — Училища, изложбу кавана, Бургунати, Жукаса и Шаротина Подружја 171 и 172. — IX Конгрес Српских Земорадрних Задруга (га.) 194. — Писањима (га.) 194. — Писања шпанска Српског Палатиредрног Друштва, изписана из Каванаришу Обрешака Подружја Српског Палатиредрног Друштва, држаног 2 маја ове године 185. — Одговорна (га.) 219. — Прича кривотача у Финансионо-Воканеру Школу (га.) 219. — Нов члан уредника (га.) 228. — Продаја салница (га.) 228. — Објавина о Саван и војничког изложба (га.) 258. — Члан Добросан Српског Палатиредрног Друштва Подружја Нишак (га.) 242. — Народна стокс за вршак (га.) 294. — Објавина Саван и Нишак (га.) 285.

Андрелић М. Павле. — Апшиканс кератс кавана (бел.) 83.
Бајић Ј. Милав. — Мале кават српана (га.) 197. — Лавина и невоља кривотача (га.) 234. — Кувурзуланиа и вољаниа (га.) 260.
Вурићки Димитрије. — О лавина (га.) 94. — Гајене кавана ради доверана српана (га.) 93. — Невољна зрела (бел.) 97. — Нови шик — поглавје кривотача (бел.) 103. — Одговорна (га.) 112. — Кавана (бел.) 194. — Пешо као кувур (бел.) 194. — Бурбане вољана (бел.) 293.

Валенти Венесиан. — Уговорне чисте ствари при промашу шава (га.) 181.

Васић С. Милановић, др. — Приходни и изградни односи у Краљевини Србији о пољској ил одуће уређене шума од Дера Војвођа Ст. Јоановића (књижев.) 39. — Шума у Србији (га.) 69. — Приход из државних шума Краљевине Србије (га.) 130. — Приход из шума за 1893 година (га.) 130. — Резултат обрачунана државних шума у овој години (бел.) 279.

Валјанић Ј. Милав, др. — Битна српана (га.) 110. — Заворнаког стварица (га.) 133. — Заворнаког стварица, баласка за стокну храну (га.) 133. — Употреба шума за привољна сила (бел.) 163. — Бурбане стварица кувуротача е јонца (га.) 193. — Завршак продаја јага у Давској (га.) 217. — О значају излагања на развојани обрачунани српана (га.) 222. — Нов начин совања изложбу соважани (ради изложбу омикаг услова од земљана кривотача) (га.) 246. — Провозаник извршене рад у главној провонскојакан изложбу у Београду (бел.) 251. — Утицај стварица на валоване српана у жању (бел.) 251. — Утицај доброс и лонег жуљана на валоване српана у жању (бел.) 251. — Приноси јавности вод крива (га.) 275.

Гаприловић В. Стеванор. — Притке за искуа (бел.) 58. — Нишак у предизложбу вршана (бел.) 84. — Знаци извршене у стокне (га.) 127. — 133. — Употреба шума за привољна сила (бел.) 163. — Протакну изложбу кривотача е јонца (га.) 193. — Која јага кавана узимати на нишак? (бел.) 130. — Хривотача (бел.) 130. — Која јага кавана узимати на нишак? (бел.) 130. — Хривотача (бел.) 130. — Остала српа и пољана на кривотачу (га.) 131. — Исбор бекана за лавот (га.) 183.

Гаприловић Андра. — Утицај јаких ветрова на услове (га.) 117. — Објавина (га.) 127.

Грозанов Т. Милан. — Преглед награда које је издао Министарство Народне Присредбе за вршана валоване винограде приликом развојаниког стокну од 18 фебруара 1904 годину ПБр. 3472 и вршана кривотача приредбу винограда од 1-10 октобра 1904 год. ПБр. 15578 и ПБр. 13042 (га.) 254.

Драговић Јован. — Српски савјаник (га.) 22.
Јанковић Ј. Богдан. — Род, бујаниа и куваниа (бел.) 50. — Завишци бривотача (завишци кривотача), изписаник изложбу кривотача, огњана ил јабука шик, лавак или нишак лавак, јагана кавана и гуљана (јагана буја, лавак, жаг, мала) (бел.) 54. — Отроне жаде, славан (жагана) и вршана жаба (бел.) 78. — Чушки, танке, отагоног и крива (бел.) 94. — Лавина и лавина (бел.) 222.

Јован М. Јован. — Шума у оауру подриском од Дера Миланова С. Васка (књижев.) 51.

Јовановић Ј. Антонисавор. — Народнак јонцик шпанци (књижев.) 83. — Лавина (бел.) у Чиској (га.) 243.

Јовановић Ст. Војвођа, др. — Бурбане (бурбане, авана) (га.) 31.

Јовановић Кузман. — Грешак које се чине при одлажу винограда на пољаник извршене (га.) 108.

Јовановић Никола. — Улога жана на саву кривотача двавотача крива (га.) 118. — Орпа (га.) 202.

Јосифовић Димитрије. — Потреба да се лавина (бел.) раскине као споредно кавана шикане палатиредрна (га.) 203.

Ковачевић Миланов. — Врло рана кривотача шава за стокну (бел.) 264.

Кривотача Навја. — Пешоког рета е нови жана (га.) 144. — Добро кавана шикана (га.) 150. — Чушки 194. (бел.) 173. — О невољна (га.) 224. — Одговорна жана за жана (га.) 229. — Гајене жана (га.) 247. — Гајене крива (га.) 257. — Приходни прасиди (га.) 261. — Резултат обрачунаник отауа шпанскаж жуљана у Нишу (књижев.) 282. — Гајене гускана (га.) 277.

Кривотача Душан. — Уредба винограда (га.) 50. — Упут на које начин да се изврши кривотача стокна вод винограде отауа шпанскаж кривотача (га.) 57. — Лавина (књижев.) лавина и жанаког жана (га.) 103.

Лавина Драгана. — Пешоког Ретина од Добросана М. Рузана (књижев.) 107. — Палатиредрнак треба да чита (га.) 223. — Гајене (га.) 241. — Хривотача, жуљана, жуљана Пешоког Школе у Товаришу (га.) 241.

Лукићковић В. Миланов. — Приходни 50к (га.) 33. — Исбор 49, 51, 75. — Маване на излагања кривотача (бел.) 41. — Нов Министарство Народне Присредбе (га.) 42. — Члан лавина Српског Палатиредрног Друштва (га.) 42, 43, 44, 45, 46. — Нов Управна Српског Палатиредрног Друштва (га.) 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

Зарада и богатство (чл.)	396
Нашага писанства Српског Полупривредног Друштва изашлога на Поверљивој Обавештавај Подружје Српског Полупривредног Друштва Дрине 2 маја ове године	103
Нашага о раду Српског Полупривредног Друштва за 1904 годину (чл.)	1
Искрива	10, 57, 23
Пограва	170
Како се храна или соваја (чл.)	115
Бонифр. Крив. српских лекара и агронома (чл.)	109
Бонифр. Крив. Српских Земљорадничких Заврста (чл.)	121, 104
Курс за оважњене на Полупривредној Школи у Андрићу (чл.)	105
Лени расадници и буџет (чл.)	77
Млако дојње (чл.)	27
Музеј изабран за управљене пољско привреду у Србији — Чедомија Милошевић (чл.)	142
Нов Министр Народне Привреде (чл.)	42
Нов Председник Српског Полупривредног Друштва (чл.)	90
Нови чланови уставнога (чл.)	90, 121, 228
Обнова о сави друштвеним и пољској навали	238
О данашњу (чл.)	94
Пажња полупривредницима који изаблажу колонијализме жалито са стране (чл.)	51
Поводом стогодишњаде прошог устанка (чл.)	26
Полупривредна треба да чини (чл.)	222
Потрошња жеса у Паризу (чл.)	66
Помоћ у оскуди сточне хране (бел.)	100
Пољоводе (чл.)	194
Предлог за Превалите Полупривредног Музеја Српског Полупривредног Друштва	24
Председник Српског Полупривредног Друштва поднео оставку (чл.)	51
Продаја нова војничина претста и хигијенијама, које ће се изложити расадницама издати у јесен ове и у пролеће 1905 године (чл.)	219
Продаја овогодинаше сточне дечије (чл.)	200
Распрострањеност Архаичног Стоочарског Завода за оважњене државних и приватних народних — робља на изстакнутих степицама и ерозијом изаша у 1904 год. (чл.)	66
Распрострањеност газинах врста полупривредних сточа и подмовах српскога војско земљорадничког у Краљевини Србији (чл.)	174
Сваја и калоба, овогодинаше (чл.)	265
Сваја или како се хранити? (чл.)	115
Српским оважњени (чл.)	22
Сточна храна и сточна година (чл.)	190
Сточна година и сточна храна (чл.)	190
Упоств како се могу употребити длавошје овца (чл.)	118
Упоредни изредак, пронашљених сточа члана на планинским тринтама у Краљевини Србији у 1903 и 1902 година (чл.)	59
Уставнаше треба Нико Полупривредно Школи у Шани (чл.)	170
Члан Доброволно Српског Полупривредно Друштва Подружје Нишке (чл.)	242
Чедомија Милошевић, члан ошњих Српског Полупривредно Друштва (чл.)	142

II Земљорадња

I. Уопште.

Битиштак доброг сепаралана (чл.)	204
Важност ризала (бел.)	208
Важност и значај сејања семена за унос (чл.)	182
Важна знања за рационално обрађивање земља (чл.)	112
Важно јаким, унос за унос (чл.)	227
Врхуњама на ризалима сејања (чл.)	202
Врхуњама сејањима на мачи сејања	246
Гавраше пољске које нису земљораднички чине у својим развојама на мачи (чл.)	191
Дуборне сточне и српских у јесени (чл.)	198
Врста сточна (чл.)	110
Збојавне сточне (чл.)	133
Збојавне сточне билава за сточну храну (чл.)	135
Земљорадницима, употребити поступајући слободно врже на боловање сточне жеса (бел.)	178
Земљу намах за рационално обрађивање земља (чл.)	122
Како вредности жеса нисети како дојње користе жеса за козску привреду? (бел.)	195
Како корист жеса полупривредника од употребе сиранијих колонијализма (бел.)	233
Козама (бел.)	204
Користа доброг сепаралана	194
На који се начин како храна која мајдара на бућ, тако да лотера, да се маја не осећа (бел.)	68
Напомена пред сточну храну уноса (чл.)	62
Нов начин сејања растављене сејањима (ради знањима оних уноса од имкожих врстама) (чл.)	246
О агротни бурбурку (чл.)	81
О парвима и мачи употребе (чл.)	184
О семену уноса (чл.)	127
Обрађивање земље у виноградку — Новим маљима (чл.)	214
Опашивање (чл.)	150
Паша као бурбе (бел.)	194
Ново као средство за дубреније (бел.)	49
Продаја и мача употребе (чл.)	184
Продаја у српској (чл.)	103

Противнаше земље с јесени за ошме и јаре уноса (чл.)	216
Редовна чин врстама сејања (чл.)	82
Противнаше земље с јесени за ошме и јаре уноса (чл.)	208
Ризала важност (бел.)	208
Ризала важност (бел.)	208
Сваја за унос, важност и значај сејања (чл.)	182
Свајама намах за билава и подостају маја у земља (бел.)	41
Свајама намах и сточна храна (чл.)	190
Сточна храна и сточна година (чл.)	190
Сточна храна (чл.)	110
Сточне сточне (чл.)	133
Сточне сточне билава за сточну храну (чл.)	135
Сточна година и сточна храна (чл.)	190
Унос и бурба протини ма (чл.)	201
Уносима јаким ветром на унос (чл.)	117

2. Ратарство.

Бела савишча, право ризала српскога паша за сточну (бел.)	264
Важност и потреба газинах сточа (чл.)	88
Важност сучајности (бел.)	228
Гавраше коште раш дојавија семена (чл.)	35
Збојавне сточне билава за сточну храну (чл.)	135
Јон лотера колонија у сиранијима (чл.)	242
Козама, гавраше раш дојавија семена (чл.)	56
Крозина раш сејања (Sojalinna Communitati) (бел.)	129
Крозина раш сејања (бел.)	65
Крозина сиранијама намах — Давалама (бел.)	62
Луцерно (како се сејаје сејање) (чл.)	62
Мрза чл. храна козје (бел.)	207
Нова сорта крозина (Sojalinna Communitati) (бел.)	129
О данашњу (чл.)	94
Пажњама сучајности овогодинаше (бел.)	105
Пред сејање овца (чл.)	50
Пред сејање крозина (чл.)	71
Притче на мачи (бел.)	58
Противнаше рашах крозина (бел.)	65
Пашивање, употребити за гавраше дојра (чл.)	271
Сточна година и сточна година (чл.)	80
Сточна година и сточна година за сточну храну (чл.)	135
Сучајности важност (бел.)	228
Сучајности, јон нова податак (бел.)	242
Уносима за гавраше дојра намажа (чл.)	271
Уносима (како за подостају (бел.)	208

3. Ливадарство.

Детаната употреба (чл.)	39
Добро средство за уношавијама праша на газинама (бел.)	147
Како да се поступа са болничанима знањима? (чл.)	35
Козама знања (чл.)	101
Ливада жесавне у јесени (чл.)	208
Ливада жесавне у јесени (чл.)	208
Ливадарство у Чедоми (чл.)	345
Луцерно сејање (чл.)	62
Маљини на газинама трети уношавијама (бел.)	41
Мрзачи на ливадама уношавијама (бел.)	147
Нисовије газинах у јесени (чл.)	238
Сејање дуборне — мачи (чл.)	82
Уношавијама државина (чл.)	39

4. Виноградство.

Борбаска торба и врстама виноград (важносте о сиранијама) (чл.)	103
Битиштак мачи (чл.)	113
Важност ризала (бел.)	208
Винограда ризала (чл.)	50
Вина битиштак (чл.)	177
Врста мача за виново зна (Grapofilia или Torfex botrana) (чл.)	113
Граве које се чине при ливадима виноград на болоше виноград (чл.)	104
Јаушавија, како треба да су (бел.)	208
Јаушавија сорта дача (бел.)	54
Како треба да су каушавија? (бел.)	104
Ливаде (проувањавија) ливада и нисовије лива (чл.)	163
Лени расадници и буџет (чл.)	77
Мачама, јаким врста за виново зна (чл.)	177
Нисовије о сиранијама борбаске торба и врстама виноград (чл.)	103
О баструку мача (чл.)	113
Преклада награда које је издао Министарство Народне Привреде за пријавио податак виноград врста расисовије сточају од 18. јуна 1905 године ПДР. 3472 у врстах виноградних врстама од 10. септембра 1904 године ПДР. 13678 и 13642 (чл.)	251
Предлог за Закон о провету мачи (чл.)	81
Продаја мача жесавијама врстама и хигијенијама, које ће се изложити расадницама издати у јесени ове и у пролеће 1905 године (чл.)	219
Противнаше битиштак у Грчкој (чл.)	219
Разноврсна битиштак мачија у мачи (чл.)	239
Ризала виноград (бел.)	50
Ризала виноград (чл.)	208
Сточна жеса, употребити при вршавијама мачи (чл.)	181
Унос на који начин да се лотерија дуборне мача виново зна државног организација и лотерија да ма је дуборне мача нисовије ма на (лнт. и од.)	37

СТРАНА	216
39	82
208	208
208	208
182	41
190	190
190	110
133	133
135	135
190	190
201	201
117	117
204	88
228	228
35	135
242	56
129	65
65	62
62	62
207	129
129	94
105	50
71	58
58	65
271	80
80	135
228	242
271	271
208	208
39	147
35	35
101	101
208	208
345	345
62	62
41	147
147	238
238	82
39	39
103	103
208	208
50	50
177	177
113	113
104	104
104	104
163	163
77	77
177	177
103	103
113	113
251	251
81	81
219	219
239	239
50	50
208	208
181	181
37	37

за 500 динара. Могу се такмичити мањарска удружења округа Бртвањског, Рудничког, Ужичког, Широтског, Тимочког, Врањског и Крајинског. Рок пријаве до 1. Августа 1903 године.

5. За правилно подигнут јабучар (воћњак од самих јабуча) привршено од оних српских сората јабуча, које су најбоље однејне за савршалање јабучкогаче с обзиром на избор председника, начин засађивања и негу на правилност растојања воћака, а на површини најмање од пола хектара. Награда 300 динара. Могу се такмичити окрузи Подрињски и Ужички. Рок пријаве до 1. Септембра 1904 године.

6. Ко подигне узгадан живинарник за оне четири врсте пернате живине: кокошко, ћурце, гуске и пљовке од најмање 300 козака по, тако, да једна или две превазлажу према месном прилицима у којима одгајају гадације и према томе, шта се на најбољем тргу највише тражи и плаћа. Награда 300 динара. Рок пријаве до 1. Септембра 1903 године. Могу се такмичити привредници округа Београдског, Смедеревског, Пожаревачког, Моравског, Крагујевачког и Крушевачког.

7. За рационално подигнуту стају, за пригодне сивље. Награда 300 динара. Рок пријаве до 1. Јуна 1903 године. За награду се могу такмичити привредници из округа Смедеревског, Крагујевачког и Моравског.

8. За рационално подигнуту рибњак за гајење шарана и сродне рибе која се гаједе са шараном успешно гајити може. Прва награда 200 динара а друга 150. Рок пријаве до 1. Септембра 1904 године. За награду могу се такмичити привредници и Манастири из Жичке епархије.

9. За рационално гајење хмелја на простору најмање од 20 ара. Прва награда 300 динара а друга 200 динара. Рок пријаве до 1. Септембра 1905 године. Могу се такмичити привредници из округа Тимочког и Моравског.

10. За поштомљивање простора од 5 хектара и то оних, који се предвиђају чл. 81. закона о шумама. Инвестирање да буде мезофитно шумом. За ову награду могу се такмичити општине и удружења заснована за наједнички рад око поштомљивања. Награда 500 динара. Рок пријаве до 1. Јуна 1906 год.

11. За стајно произвођење доброг пресног млека (бутера) у већем размери а по подесном начину, који би био трајачији и за пренос подеснији. Награда 500 динара. Могу се такмичити млекарске задруге из округа Београдског, Крагујевачког, Моравског и Нишког, а приватне или железничке друге. Рок пријаве до 1. Септембра 1905 године.

12. За правилно подигнут јабучар од једне од ових сората јабуча: Болчарка, Буле, Подрињске или Шуматовне с обзиром на избор председника, начин засађивања и негу, на правилност растојања воћака, а на површини најмање од пола хектара. Награда 1-ом 250 динара, 2-ом 150 динара. Могу се такмичити пољопривредници из округа: Крагујевачког, Рудничког, Подрињског, Нишког. Рок пријаве до 1. Септембра 1906 године.

13. Ко рационално засеје и одгаји простор земље од 20 ара седином или траваком. Награда, 1-ом 80 динара, 2-ом 60 динара и 3-ћем 40 динара. Могу се такмичити привредници из округа: Широтског, Нишког и голничког. Рок пријаве до 1. Јуна 1903 године.

14. За виноград засејан американом лозом, а обласкљив доживом од најбољих врста, на површини најмање од 20 ара с тла, да свака врста буде водојезна. Награда 1-ом 200 динара а 2-ом 100 динара. Такмичити се могу виноградари из среза власотиначког и агара града Лесковца. Рок пријаве до 1. августа 1904 године.

15. Ко рационално произведе најмање 200 килограма сечена од Југерије (плаве није), чистог од влажне киселице. Такмичити се могу пољопривредници и удружења из Целе Србије. Награда 1-ом 150 динара, 2-ом 100 динара и 3-ћем 80 динара. Рок пријаве до 1. Августа 1907 године.

16. У 1903 години расисана је једна награда и то ова: Ко подигне венчаку лимду на површини најмање од једног хектара. Прва награда 300 динара, друга награда 200 динара трећа награда 100 динара и четврта награда 50 динара. Рок пријаве до 1. Маја 1905 године. Могу се такмичити привредници из целе земље.

Од ових расисаних награда у току године издате су две и то: за рационално гајење сочива из тачке 3. одељака под В. расисаних награда.

Прву награду од 80 динара нарочито за то одређена комисија, додудала је Стари Машевић екон. из Ниша, а другу од 60 дина. М. Радојевић екон. из Сибева.

За остале награде није било пријава и у складно их је било, извршени радом није одговарали условима под којима се издају награде.

IV. Распростарање савршенијих пољопривредних справа.

Према своје задатку Друштво је и ове године улагало највиша старање, да се савршене справе код нас што нише тисне и проширеју а у равни хери радило је и на томе, да се справе у нашој земљи израђују.

Ну како израђивање справа у нас није у толикој мери развијено, да може подирити потребу привредника, а веће хитине као што су вршилац, сејалице, косилце, жетелице итд. још се никако и не израђују, то је Друштво принуђено да поудреје у шабљани таквих справа из иностранства.

У ову целиу Друштво ради, или систематично упућујући купце непосредно саобраќаја, а нарочито оне, који имају прилике да сами обавре повете или да преко својих познаника на месту справе купе. А свилка који се жетели да из Друштво шабљани изврши, оне их је жељено узату бесплатно узаконито.

Преко Друштва набављено је и распрострањено ове године:

A. Справе за Земљорадњу.

1. Шумова системна Саксовог	76
2. Делова ових шумова	46
3. Шумова америчких — бродних	35
4. Делова ових шумова	29
5. Шумова за прашине и огртање	27
6. Дрљача	28
7. Вршилаца са вилком и ручних	15
8. Вршилаца са паром	4
9. Вејалица разних	9
10. Тријера разних система	64
11. Социјалица за сено сламу и шпалу	19
12. Социјалица за рену	6
13. Крувача за култура	9
14. Прекрувача са вилком	4
15. Сејалица (машина за сејање)	3
16. Жетелица	4
17. Ваљак	2
18. Кајворона центриума за сортирање сечена	1
19. Разних ситних справа	35
20. Тргована плужних и делова ових	63

Овим ових справа Друштво је набавило и 11501 кгт. жаци за отраду и шпацире:

B. Алати и прибори за употребу у Сточарству.

1. Ножева за сечење сена	10 док.
2. Тросара	11
3. Прегенова носних за бисове	3
4. Новина за стрикање оваца	35
5. Ланаца за говеда	35
6. Сиринга венчацког — екстрактна	138 литара
7. Чашца за подеривање сиринга	1
8. Машинера	5
9. Гирштура за мерење млека	1
10. Справа за разливљање млека у олаше	1
11. Бућалица	5
12. Чипаја за разливљање млека	8

Употреба
Патрарка

На подизану живинарника за плавине није ништа рађено
око оне су разне светле и оскудна пољских ерестана.

За производњу хране за живину, Друштво је добило од
Бад Арцаве под закуп једну пашу од 7 хектара у Рагову и тиме
је дата могућност за јединицу исхрану живине.

VIII. Обласна сточна изложба у Ужиду.

По програму, који је благопретино објавио државна је
ове године обласна изложба говеда, оваца коза и производа
ових врста стоке у Ужиду.

Изложба је припрема на вољу минист. „Крпачено“ 17 и
18 августа ове године.

У изложбени област умно је цео ужички округ са околини
срезовима из суседних округа и то: норманички и Драгољевског
округа чакањског; рајевског и аубуковачког округа подричког и
валевског округа валевског.

Српско Ползоприредно Друштво, бојећа се да ће се па-
лагачи ове изложбене области, слабије одлазили поштом ветому
да у што већем броју изложе стоку своју и иене производе,
ово је, на 20 дана пре изазане изложбе, послао свога на-
рочитог повереника, коме је стављено у дужност, да објаве сва
српска места изложбене области и да лично представе значај
оваких изложба српским старешинама и да их умоди, да они
то што значајно доставе својим општинама. Овај позрак Срп.
Ползоприредно Друштва и био је утицало унеша, што се посл
пута поверениковог, пријавило скоро још околини број изла-
гача, којима је до пре његовог путовања пријављено. Свега је
по списку пријављено 295 излагача са 452 изложбене објекта.
Овај број ипак кажује да је одзив био врло слаб.

Узрок овако слабост једну треба тражити и у времену
када је изложба припрема, а то је било пред изборе, када
су државна на оне стране политички зборони. Свега тога про-
странство саме изложбене области, на време томе удаљеног места
на велики је број излагача било главни узрок што своју стоку
није приносили на изложбу.

Један од најважнијих узрока био је и тај, што је прошле
године поготову сва стока ове изложбене области била неугодна
забог оскуде у храни, те су многи излагачи сматрали за
боље да такву стоку и не доводе на изложбу.

На свега досад реченог, ирви и општи утицај на цео
изложбу био је мало утешан.

На изложби су била изложена поглавно говеда.

Угољених говеда није било, а према томе, награде које
су за ову групу одређене, није издате. Ово долази отуда,
што су угољена говеда која су тољена на овањошњим сувинама,
у то доба већ била одлагана на нештарије трг.

Од изложбених крава са угаљеним или без тољеним, као и
јузиче, које су одвојени по свему од осталих и које су награде,
махом су мелани. А боља телена водон беху пореклом
на Колубаре.

Остала говеда, која су пореклом из изложбене области
сипна су, не беху прилично хранива.

Што је сва омањона стока ситуија, не долази отуда што
је климат сувојиди, већ поглавно зато, што у раног младости
ниша излаже неге, а дојиче над поретке јунак слабо се храни
Италијаније хране стоку тек, пошто је употребе за рад и када
се жонска грла отпочну мучити, по у то се доба стока у порасту
и косту је до ише поврнати на најдешајшијоу хранио.

Поред неузрешне неге и неушугног начина хранивања стоке,
стојари ове изложбене области, немају заоста и добре хране
преко зиме и с пролећа и стока ни често гладује.

Стаја немају, и ако их по који унијавнији домаћин има,
једино су кроварице од пољета, које стоку могу сакупати
од крме, а од зиме и летра никакво.

За поврнуку говеда овога краја излаже епас у припадном
бивовима колубарског соја и сличне вршине овога соја, злана
валевска говеда. Немају вере у принајатије расе, а нарочито
не воле шарена говеда; међутим, поједини егземплари бернског
и сименталског соја, који се излаже код одгајивања, који распо-
лажу бољим стајама и хранио, тврде да и ова говеда тако под
бољом негом добро успевају.

Оваца и коза било је врло мало изложено, међутим се
очекиваће да ће се ова изложба баш ониј прстава стоке јаче
одликовати. По свазану, због удаљености није доведено ни једно
гдио сјенчичких оваца из околини Иванца и Јавора где их има
у припадном броју и лепих ексемплара. Овце које су биле из-
ложене жахот су ситуије и дојиче муче.

Јако је изложено изложбени одбор један селак са својим
стадом рабуља оваца, које је одржао у милој крви. Он их
стриже и муче као и остале своје овце и тврди да дају ише
хлеба него обичне домаће. Врло употребљаван за домаћу потребу,
Ова је долазили на Ална Потока именов Неђољко Николић,
награђен је за своје стадо оваца наградом г. Мин. Народне
Привреде и то припадном бичењем.

Стојичи производи: месо, шир, кајмак, масло, муча и ко-
љана, били су него тако слабо заступљени, а какавоћа ни је
средња.

Врло су лепе утисак учиниле награде, како на излагаче
тако и на посетиоце изложбе, јер су награде како оне, које
је одредио г. Министар Народне Привреде, тако и оне од
Српског Ползоприредно Друштво од округа ужичког и ползопри-
редне ужичке Подружнице, у сразмери прена онемо што је
на изложби изложено, врло богате на чак и раскошне.

Изложбу је отворио у име Друштва председник његов
Милутин Савић говором у коме је истакао велику важност сто-
чарства на цео нашу земљу, а нарочито за округ ужички и
плавинске средине суседних округа, објавио циљ, коме се тежи
припрељенима оваких сточних изложба.

Припадних грла било је како од домаћег соја тако и
мелани, од колубарског, валевског (колубарски негош тојанинског)
бернског, и пошто и од лавантског и ларијавског соја.

По оцини оценашких суди награђени су излагачи:

I. Изложба говеда.

A. Одељење за краве са овогодшњим теладима.

I Награда Министарства Народне Привреде у 400 динара,
— бик „Мрамор“ расе ларијавско-лавантске — Алекса Јо-
вановић свештеник из Авлаја, за изложеног краву „Јузу“.

II Награда Министарства Народне Привреде у 300 динара,
— јунак „Нинош“ расе ларијавско-лавантске — Мило Му-
тавић земљод. из Ужича, за изложеног краву „Динуљу“.

III Награда Министарства Народне Привреде у 250 динара,
— бик „Зиц“ соја колубарског — Драгољуб Стојичић телегра-
фиста из Улана, за изложеног краву „Срдуљу“.

IV Награда Министарства Народне Привреде у 250 ди-
нара, — бик „Златан“ соја колубарског — Симо Ковачевић
земљод. из Добриня, за изложеног краву „Бордану“.

V Награда Министарства Народне Привреде у 250 ди-
нара, — бик „Делено“ соја колубарског — Богоса Петковић
земљод. из В. Банте, за изложеног краву „Дину“.

VI Награда Министарства Народне Привреде у 150 ди-
нара, — јунак „Невен“ расе ларијавско-лавантске — Ми-
лан Јовановић земљод. из Ужича, за изложеног краву „Бизу“.

VII Награда Српског Ползоприредно Друштва у вред.
150 динара, — бућалица, 4 чиније за разнавање меса, шва-
талица сито и динчица за месо и мочу — Мило Барддрезић
трт. из Ужича, за изложеног краву „Јузу“.

VIII Наградом Округа Ужичког у 120 динара, — сецкалица за сено, сламу и пашу и новцу — Милеко Продановић економ из Богданце, за изложеног жуња „Зору“.

IX Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 100 динара, — ливадска дрљача и новцу — Милан Курчић земљод. из Сивкова, за изложеног жуња „Белу“.

X Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 80 динара, — карта за пошете млека од 10 литара с цедиљком и новцу — Вељко Јашић економ из Станара, за изложеног жуња „Цвету“.

XI Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 60 динара, — кован плуг обратан и новцу — Антоније Марич економ из Севејне, за изложеног жуња „Патулу“.

XII Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 50 динара, — кован плуг обратан и новцу — Димитри Чађевић механичар из Ужича, за изложеног жуња „Белу“.

XIII Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 40 динара, — музалица и новцу — Мића Вукотић земљод. из Збошнице, за изложеног жуња „Красулу“.

Б. Одељење за јунице испод 2 године.

I Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 120 динара, — сецкалица за сено, сламу и пашу и новцу — Иван Станисављевић земљод. из Добриња, за изложеног жуња „Јабљана“.

II Наградом Округа Ужичког у 100 динара, — сецкалица за сено, сламу и пашу и новцу — Јеремија Пећинар земљод. из Љубина, за изложеног жуња „Зелену“.

III Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 80 динара, — ливадска дрљача и новцу — Милеко Продановић економ из Богданце, за изложеног жуња „Белу“.

IV Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 60 динара, — карта за пошете млека од 10 литара с цедиљком и новцу — Милорад Савић земљод. из Тврдица, за изложеног жуња „Јелову“.

V Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 60 динара, — кован плуг обратан и новцу — Сима Кочачевић земљод. из Добриња, за изложеног жуња „Шарову“.

VI Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 40 динара, — карта за пошете млека од 10 литара с цедиљком и новцу — Недељко Челиновић земљод. из Станара, за изложеног жуња „Шарову“.

VII Наградом Српског Пољопривредног Друштва 30 динара у новцу, Станко Петровић земљод. из Горобила, за изложеног жуња „Сивову“.

VIII Наградом Српског Пољопривредног Друштва 20 динара у новцу, Младен Божковић земљод. из Дражиновића, за изложеног жуња „Сивову“.

В. Одељење за јунице испод 2 године.

I Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 100 динара, — сецкалица за сено, сламу, пашу и новцу — Милоје Велић земљод. из Крешана, за изложеног жуња „Булу“.

II Наградом Округа Ужичког у 80 динара, — ливадска дрљача и новцу — Мице Муташић земљод. из Ужича, за изложеног жуња „Чедлу“.

III Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 50 динара, — карта за пошете млека од 10 лит. с цедиљком и новцу — Тихомир Јоковић економ из Ужича, за изложеног жуња „Цвету“.

IV Наградом Српског Пољопривредног Друштва 30 динара у новцу, Михаило Језаневић механичар из Ужича, за изложеног жуња „Белу“.

V Наградом Ужичког Пољопривредног Подружжја 25 динара у новцу, Паули Мутровић земљод. из Гостила, за изложеног жуња „Белу“.

VI Наградом Ужичког Пољопривредног Подружжја 25 динара у новцу, Радомир Сивљанић земљод. из Љубина, за изложеног жуња „Мугру“.

VII Наградом Ужичког Пољопривредног Подружжја 25 динара у новцу, Јока удова Пауновића из Ужича, за изложеног жуња „Глу“.

VIII Наградом Ужичког Пољопривредног Подружжја 25 динара у новцу, Алмос Јовановић свешт. из Арља, за изложеног жуња „Шарулу“.

IX Наградом Српског Пољопривредног Друштва 20 динара у новцу, Јока удова Пауновића из Ужича, за изложеног жуња „Белу“.

X Наградом Српског Пољопривредног Друштва 20 динара у новцу, Милорад Бурић економ из Ужича, за изложеног жуња „Ругу“.

Г. Одељење за бикове старије од 2 год.

I Наградом Министарства Народне Привреде у 200 динара, — крава „Милена“ расе мариаховске; стоеца, — Степан Степановић земљод. из Дражиновића, за изложеног бика „Белу“.

II Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 200 динара, — буваљина, 4 чицаје за ралнаше млека, сито, дивчица са бугер и новцу — Војислав Рашић земљод. из Заглавка, за изложеног бика „Амра“.

III Наградом Министарства Народне Привреде у 150 динара, — жуња „Олга“ расе мариаховске — Радомир Милаћ земљод. из Тубица, за изложеног бика „Високу“.

IV Наградом Министарства Народне Привреде у 150 динара, — жуња „Брданин“ расе коугарске; — Станоје Бошваковић земљод. из Бачера, за изложеног бика „Сивову“.

V Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 150 динара, — сецкалица за сено, сламу, пашу и новцу — Недељко Петровић земљод. из Величића, за изложеног бика „Јабљана“.

VI Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 100 динара, — сецкалица за сено, сламу, пашу и новцу — Драгомир Борковић земљод. из Мавата, за изложеног бика „Белу“.

VII Наградом округа Ужичког у 90 динара, — ливадска дрљача и новцу — Веселин Бужић земљод. из Жељевце, за изложеног бика „Белу“.

VIII Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 70 динара, — кован плуг обратан и новцу — Милан Тодоровић земљод. из Арсиља, за изложеног бика „Јабљана“.

IX Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 60 динара, — карта за пошете млека од 10 лит. с цедиљком и новцу — Сима Драгићевић земљод. из Севејне, за изложеног бика „Сивову“.

X Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 40 динара, — кован плуг обратан и новцу — Илија Курчић из Булара, за изложеног бика „Милву“.

XI Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 40 динара, — карта за пошете млека од 10 лит. с цедиљком и новцу — Вукадин Шабатовић земљод. из Шљанице, за изложеног бика „Белу“.

XII Наградом Српског Пољопривредног Друштва 30 динара у новцу, Вукадин Јашић земљод. из Трипове, за изложеног бика „Мугру“.

XIII Наградом Српског Пољопривредног Друштва 20 динара у новцу, Ђорђе Сивљанић земљод. из Паратина, за изложеног бика „Шулову“.

Д. Одељење за стоеће краве старије од 2 године.

I Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 120 динара, — сецкалица за сено, сламу, пашу и новцу — Страхињ Љубчић свештеник из Језића, за изложеног жуња „Планулу“.

II Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 100 динара, — ливадска дрљача и новцу — Антоније Марич економ из Севејне, за изложеног жуња „Парулу“.

III Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 60 динара, — карта за пошете млека од 10 литара с цедиљком и новцу — Вукојан Муташић земљод. из Ужича, за изложеног жуња „Милу“.

IV Наградом Округа Ужичког у 50 динара, — кован плуг обратан и новцу — Новак Милошевић свештеник из Сече Рече, за изложеног жуња „Булу“.

V Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 40 динара, — музалица и новцу — Недељко Петровић земљод. из Кашенице, за изложеног жуња „Вису“.

VI Наградом Српског Пољопривредног Друштва 30 динара у новцу, Ђорђе Милић земљод. из В. Баште, за изложеног жуња „Цицу“.

Ђ. Одељење за телеће волове.

I Наградом Српског Пољопривредног Друштва у 80 динара, — Савко плуг РТМ N с колескицама и новцу — Радислав Бурић земљод. из Дрновца, за изложена два телећа вода.

II Nagradom Srpskog Poljoprivrednog Društva u 15 dinara, — makaze za strizku i novcu — Dragutini Nikiži zemljod. iz Čajetine.

III Nagradom Srpskog Poljoprivrednog Društva 10 dinara u novcu, Milom Šmiljanić zemljod. iz Bubišima.

IV Nagradom Srpskog Poljoprivrednog Društva 5 dinara u novcu, Vasko Jiklović zemljod. iz Čajetine.

U nagradaма издата је:

У готовој новцу	2135 дин.
12 граа прилодне стоке у вредности	3000
2 колекције сирава за израду путера	200
8 ливадских драґача	400
14 копаня плугова обртача	350
12 панчи за ношење млека од 10 литара с цел- ницом	240
6 соцалица за сено, сламу и шашу по 70	420
4 соцалица за сено, сламу и шашу по 80	320
5 муљана	75
1 сакон плуг с полечкама	60
11 маказа за стризку	55
8 ножева за сечење сена	80
Свега	7335 дин.

На име новца, за обилатје награђивање излагача до-
бавено је:

Од Министарства Народне Природе	3000 дин.
• Округа Ужичког	800
• Извозне Банке	150
• Ужичке Полжпривредне Подружнице	100

IX. Слава и VII поучна изложба.

Друштво је и ове године прославило своју славу Св. Краља Милутина по уобичајеном реду и утврђеном програму, и било је срећно да му највиши Замитник Државна Његово Величавство Краљ Србије Петар I. славу походи и приређује изложбу отвори и разгледа. Приређену изложбу благоволео је својим именом посетити одноконати и Његово Краљевско Висо-
чавство Кнез Јован Јелена.

Друштвеној слави и изложби, походио је и г. Министар Премајки, г. Министар Народне Природе, Унутрашњих дела и многи државни високодостојници и представници разних кор-
порација.

Иванштај о славној свечаности и о приређују VII поучне изложбе штампан је у бр. 35 и 36 Тежана.

X. Привреднички Зборови.

У овој години Друштво је завело једну корисну новину, на иже: државне *привреднички зборови* приликом *привред-
нога Друштвеног изложба*, на којим се већа о мерама за уна-
пређење оних привредних грана, чији су производи на doty-
чају изложби заступљени.

При оваквом Збор држав је у Ужиду привремено прире-
ђења Обласне ужичке изложбе. Збору је присуствовао велики
број полжпривредника и пријатеља полжпривредног напретка,
а савезована се о унапређењу сточарства у изложбеној области.

На овом Збору чула се многа важна реч, како од стране
друштвених чланова, тако и од стране полжпривредника тог
краја. Чула се реч теоријске и практичне вредности и питање
с обе ове стране претресено и разветлавано.

Савуђују се о мерама за унапређење сточарства Збор
се савлао у томе, да је за поврху како сточарства, тако
и свих осталих привредних грана тога краја, у првом реду
потребно извршити поправку саобраћајних средстава. Равна
комуникациона средства, отежалају пренос полжпривредних про-
извода тога краја на довање и стране тргове, услед чега вољка
привреда и њени производи и не могу давати оне користи
такошњим полжпривредницима, које би могле онда кад би се

олакшао брз и лак пренос. Услед тога Збор је указао потребу,
да се спроведе железница у те крајеве.

У даљем договору, зборени се рад зауставио на питању
о позирању стоке у изложбеној области, као најважнијој по-
лжпривредној грани тих крајева. У овој питању Збор се са-
гласио у следећем:

У циљу поправљана донахер соја говеда препоручује се,
да се што пре пристути извршењу закона о унапређењу сто-
чарства и то у свом просторству, даље, препоручује се у-
критање донахер говеда са козубарским сојем и то ови,
познати под именом маленских, који је нешто јачи за телуше.
Од крушњих културних раса да се ухвати само мелев, због
њиховог брзог телесног развоја, па и то тек онда, кад се по-
дигну топле стаје и онегура боља храна. За ове последње
Збор се сагласио да би било добро, да Полжпривредно Дру-
штво расписне награду за подизање бољих штава, даље да се
ово заузме где треба, те да се усталичи тамни зверад који
тако много сатира стоку, како привређивањем хајки, тако и
наградама за уловљену и утажњену зверад; а тако исто да
Друштво олакша и у овом крају ширење четог, доброг и
здоровог семена од лудерке, које би се могло и као награда
излагачима давати, исто тако, као што се са највећим успехом
као изложбена награда шире сирање и боља прилодна граа.

Даље је Збор векао о мерама за ширење потребног по-
лжпривредног знања у овим крајевима и указао потребу, да
се, поред корисних наука, које земљорадник прима од својих
околина, потпуни извођењем закона о нижим школама полж-
привредних породи на томе, да се она за сточарство и план-
тарско газдовање подигне на подесној месту овога округа, или
барем да се онде успостави преко неке школе полжпривредна
школа, за одрасте полжпривреднике.

На посетку, г. Милан Бајић агркултурни хемичар и
редовни члан Друштва, којито је предлагало изложених бољи
смет, држио је предавање из сирарства, у коме је упозорио
на важност млечних производа и на недостатке и знане панет
дашањег сирарства, дајући у исто време савет, како треба
сирати. Рецине предавања своди се на ово:

1. Да се употребљава само вентачко сирште;
2. Да се не подирива кувано млеко;
3. Да се сир не налива сурутком;
4. Да се поправе млекари;
5. Да се води строгор рачуна о чистоти;
6. Да се подирава (једну вету вету сира) увек на ишти
начин;
7. Да се сир гради из нарочитих калуза; и
8. Да се производици удржују у Мажирске Задруге.

Збор је нахљиво савлашо предавање г. Бајића и одлучио,
да се оно предаваоо иштаму у виду једног члана и сточар-
има раздати, како би се у даљем раду могли тим користити.

По овим збореним одлукама друштвена Управа, а на
предлог свих секција, одлучио је, да се Главног Годинињем
Збору предложи, те да се у даљој години расписне стечај и
награде за подизање добрих стаја за стоку и за сејање лу-
церке и сточне реше у нашим брдским, сточарским крајевима.
Предавање г. Бајића Друштво је прештамало у засебној кни-
жаци у 1200 примерака и раздало по сточарским крајевима
Србије. А радило је и по осталим одлукама све што је могло.

Други привреднички Збор Друштво је држао 31. окт.
ове године приликом VII инструктивне Изложбе друштвене,
на које се већало о унапређењу извозне трговине с вољем,
даље, о унапређењу културе наших главних привредних биљака,
коновањ и лана, и о мерама за унапређење млекарства.

Занимни ради овога Збора предат је донешо у 35 и 36
броју „Тежана“ од ове године, а стенографски белешке Збор-

skog rada, zajedno sa podnesenim rešenjima g. g. rezervata stajalište su u zasebnoj knjizi, koja ће се besplatno razdati Društvini članovima i učesnicima onoga Zbora.

U pitanju o unaprjeđuju naziva svežeg voća, ponevati Zbor daje: je one odluke:

1. Da се у среским расадницима одбере и гаји што мањи број одобрених сората воћака и то нарочито оних за индустријске и трговачке потребе. Гади тога, трговачки би сорте по воћарским грађевина ревидирати и по сортама утврдити према савременој трговачкој потреби.

2. Да се у Закону о чувању плодовак ивица унесе одредаба којом би се боље осигурала ивицама безбедност и подизање воћака.

3. Да се воће, одређене за извоз и употребу у сисежн етапу, бере, пакује и преноси до извозних тачака, и даље, на трговачко тргове нажално и према усвојеним начинима у трговачком сисеу. У томе сисеу треба да се прошири сисеу и иррационално, према којима би се ивица управљали тако произвођачи тако и извозници.

4. Да се стави у дужност Сресном Подовиривредном Друштву да пореди код г. Министра Народне Привреде, да се Штегарска Школа унапред и расплаи, а поред њу оснују практичне раднице за ову индустрију, како би се потреба за наковале воћа за извоз могла покривати доданим израдама, а саж тога да би се временом ова индустрија одомаћила у земљи и додела практичне користи среској привреди.

5. Да се у томе пореди да се подизу савестишти за чување свежег воћа, као и прераду и удававање помоћу вештачких одржавања воћа за пробитачнији промет и увозивање.

6. Да се пореди на стварилу воћарско-трговачког реда и на оснивању Воћарских Задруга, задругаца и извозничких група, којима би главни циљ био што активније суделовање и рад на извозу и преради воћа.

7. Да се пореди на томе, да се подизни нарочита пажња настани за индустријску прераду и конзервације воћа, наизлажући нарочите људе са потребном вештом спремом за изучавање овога у страним земљама, где су ове индустрије на гласу.

8. Да се пореди да сви ваши комунални у местима где би се могло успешно радити на среској пловој трговини занети унапред учешћа у пословима који се тичу ове трговине одржавајући сталне везе ишеку ваших извозника и олашких трговача.

9. Да се од стране државних власти предлажују потребне мере стручног контролисања о извршеној свешто што се односи на трговину воћем а што је наведено у предходним тачкама како би се све изводило иррационално и по ову трговину корисно.

По овим збореним одлукама Друштво је урадио следеће: Доставио је писмено г. Министру Народне Привреде све ове одлуке зборске, који се тичу унапредњавања производње и извоза свежег воћа и увозља га за шеређење, да се учини све што је потребно, те да се од стране државне управе извозу воћа укажу све могуће олакшице и пошторе, који су одлукама збореним и предлажење.

Доставио је писмено г. Министру Грађевина све одлуке који се тичу саобраћаја и чега за убрање и олакшице преноса свежег воћа железницама и поштом и поје гласе:

A. За поштанских сабраћаја.

1. Да се за поштом (пакује) воћа до 5 кг. тежине и без олашчане вредности, кад се ни земља извозе, не плаћајује више од 0-25 динара.

2. Да се конвенција са Аустро-Угарском од 1886. год. која не одговара савременим потребама, измени и то у сисеу олакшица за поштанске пакете (Post collis); и

3. Да се у унаутрашњих саобраћају такође за вештере без вредности за воће и производ лежалске увеште до 1 кг. појединалају.

B. За железнички саобраћај.

1. Да се за преноса воћа на путима сресних државних железница уведу нарочита заштита харона, која воће важни за стране (пролазне или увозне) поштом преко Србије;

2. Да се из општих поштомшта што постоје на државних железницама искључе поштомшта за преноса стравог воћа;

3. Да се за воће пренетино стављају на расположење преноса сретла;

4. Да се на београдској станици, као најважнијој саобраћајној тачци, одреди нарочити козосе за воће, као и нарочита вага за исто; и

5. Да се на железничким путима подизу потребна и подеса савестишти за чување свежег воћа, намененог за извоз.

На оговору овога Друштво је узложило г. Министру Грађевина за шеређење, да се учини што је потребно, те да се према достаженим одлукама зборским уклоне савеште, поје стоје на путу бром и законом преносу воћа и учине све могуће олакшице неговоих извозу од стране железничке и поштанске управе.

Поред овога Друштво је савишло одици преставника привредних и трговачких установа, који је Збор за овај циљ ангажовао, и у циљу неколико нарочитих седница трговачко је питање о увезивању извозу свежег воћа. У току ових саветовања дошло се до закључка, да је за суд најстваравајући чега, како би се извоз свежег воћа ставио на солиднији основи, да се прошири нарочити правилини који ће се тачно одредити, ко може бити извозник, као и то, какво се воће и на који начин може извозити. Овакв правилини готов је, и Друштво ће предузети потребне кораке да се исти на надлежном месту одобри, и да се према истом регулисше ивица извоза трговача с воћем.

Пу Друштво се у овом питању није зауставило само на предмек. У поновити седницама поновито је питање о стварилу једног удружења, који ће се осигурало и довољних материјалних сретности, и који ће ишло за излазу, да наш извоз воћа изгуби вољан и рационалнији правиди. Исто тако излажуто је и питање о поправци и унапредњавању редова, који претходе извозу, као што је браме, одржавање пасовања итд. О свему овоме Друштво је прибегло драгоцељу интервјуу, делом на измешених предлога, који су поданим учесницима поднели, а делом на успешних говорача и предлога, измешени у три седницама. На како је потребно да се ова питања савештано обрде и испитају, то по овоме ишеу дошесне писане коначне одлуке, већ ће се рад продужити у овој години.

О одлуци зборској за унапредњење коволице и лана Друштво је такође пришло на себе да савиша чланове сталне комисије, која је на Збору за овај циљ изабрала. Друштво је овој комисији у свему било на уздуз у њеној раду. Оно је вршило ову прештеу. Поред овога Друштво је известило комисију, да ће бити у сваком времену готово, да узде у овому свлаки њен предлог, који би се ишеу учешћу и свлаку у вештере надлежности и који би се тачно унапредњавања производње, кућење прераде и потрошње коволице и лана, тако и ишавке бољег семена, давању поже производачима итд.

Комисија ова држала је неколико седница, у дому, у који је у шачку ишло о мерама за унапредњење културе лана и коволице. Коначне одлуке у овом питању ишеу дошесне, јер се у току рада у овим седницама указала потреба да се до ремонт оштита у стенографским белешкама те да та ижеу са слика појединостима при рупи сви чланови, нарочито они који ишеу били присутни Збору, а ишик учети у њу, а тако исто и да резервот у овим питањима, г. Вуричић који је и на Збору о истом резервот, узне учешћа у раду комисије.

И у питању о поправци класарске производње, Друштво је према зборској одлуци, предлажало проучавања и испитивања о начинима, којима би се ова производња могла увешати и побољшати. По како је за темељно проучење овог питања потребно дузе време, те ће Друштво у току ове године на-

ставити rad u ovaj pravcu i kad bude sa tim gotovo, napise ga pred narocitni Zbor za rešavanje i predložiti potrebne korake, da se i od strane države uprave preduzmu potrebne mere za poboljšanje one za Srbiju vrlo važne privredne grane.

XI. Proučavanje naših privrednih prilika.

U toku ove godine Društvo je ponovo svojih narocito odredbenih izaslanika proučavalo prirodne prilike u ovim istoimim krajevima naše Otadžbine, odakle naši poljoprivrednici idu u suodne zemlje radi traženja zarade (tako zvana „ševalba“).

Izveštaj izaslanika predat je javnosti u Tezaku (br. 26) a pitavla istaknuta za poboljšanje stava prirode toga kraja Društvo je uvelo u studiju šta bi i kako trebalo uraditi na da se ova istotna pojava spreci, a stanovnici doticnih mesta na svoje zemljanu imaju potrebne zarade.

Izaslanici za obilaznju izložbi u Užicu nisu proćustali priliku po svršetku svojih posla i predložiti čuvene alatičorske suvate.

Prema programu svog rada za prošlu godinu, Društvo je imalo u toj godini predneti proučavanje oštarceta u izložbenoj oblasti i Kovaoniku s podgorjem, ali se ovo proučavanje nije moglo izvestiti zbog redovnih poslova, kojima su odredjeni članovi bili opterećeni.

XII. Razni predlozi.

Ovde na prvom mestu izlazu da članovima jednu predstavku, koja je rezultat njihove godišnjih studija, a sa imenom „O vezama za sprečavanje požara.“

Rad javno stručnog odbora, koji je ove studije prihvatio, predat je javnosti kao dodatak broja 29 Tezaka, i na osnovu toga elaborata podnese je predlog Govodinu Ministru Narodne Privrede o državnoj organizaciji rada za mere protivnu požara do kojih bi trebalo pristupiti:

1. Ustanovljenju narocitog hidrotehničkog odeljenja u Ministarstvu Nar. Privrede koje bi se поверило starane o svima našim vodama.

2. Da se ustanovi poljoprivredni odelak sa našoj Velikoj Školi, ili ako još to nije moguće, da se uz tehnički savetnik ustanove kursevi za spreču agringuturnih požara.

XIII. Učestvovanje u radu raznih korporacija.

Srpsko Poljoprivredno Društvo staralo se za svojoj saradnici pomoći i ostale korporacije, koje imaju zadnju poravnice našeg privrednog stava i čiji se rad s ovim dodiruje.

Tako je društvo preko narocitog delegata uzimalo učestva u radu Srpskog Lekarskog Udruženja na pripremanje za državni kongres lekara i prirodanika, koji će se držati u mesecu septembru 1904 godine povodom proslave stogodišnjice Ustanika za oslobođenje.

Da se pravi sudelovanje u ovom radu, Društvo je rukovodilo to, što će na kongresu biti zasluženo i poljoprivrednici i što će se na istom čitati razne poljoprivredne rasprave i pretrgati raznovrane poljoprivredne pitanja. Za ovaj cilj Društvo je predalo Lekarskom Udruženju spisak svojih članova i poljoprivrednika iz Srbije sa strane iz Slavončkih zemalja, za koje je mislilo da će prisustvovati kongresu, i oni su pozvani.

I u radu Društva za čuvanje zdravlja, Srp. Poljopriv. Društvo uzimalo je udelu. Ovo u toliko pre, što se rad ovog Društva u mnogome deliruje sa radom Polj. Društva.

Tako isto Društvo je preko narocitih izaslanika bilo zasluženo na kongresima Srpskih Zemljoradničkih Zadruga u Srbiji i Ugarskoj.

XIV. Brojnost kretanje članova društvenih.

Kao što je Zboru poznato iz prošlogodišnjeg izveštaja priznati naučnici i mnogozaslужni prijatelji privrednog naroda Srbije D-r. Nikola Kretajić za života svoga ostavio je Društvu Legat od 500 dinara. Ovaj legat isplatio je Društvo izvršenjem testamenta t. Aleka Fotića advokata iz Šapva i tako je pok. D-r. Nikola Kretajić uručio ove godine u red dobrovoljara Društvenih.

Za dobrovoljara upisao se i Srez Pčinjski.

Za članove utemeljaci upisali su se i ulog od 100 din. položajni Milovan B. Trnecuvić iz Pezara, Dragiša Mitrović ekonom iz Jedinje u srezu trišavskom, Jaska B. Božić ekonom iz Badnjeva, srez Belo-Palanački i Alored M. Mada učesnik iz Beograda.

G. Miron X. Ponošić agronom iz Beograda upisao je za člana utemeljaca svog pok. oca Nikolu X. Ponošića biv. člana kasačionog suda, koji je bio poznat kao veliki prijatelj naše polske privrede. A t. Boža Udovičić poručnik upisao je za člana utemeljaca svog pok. oca Ninkovora Udovičića biv. zemljač. iz Orlaka u srezu Trešnjevskom koji je bio takođe poznat kao vredan i dobar privrednik.

Pravoslavni sud za varoš Beograd izvestio je Društvo, da je pov. Svetim Blagojević biv. činovnik otkazao svojim testamentom ostavio i Društvu deset od 100 din. Kad ova novac bude primljen povrhni Blagojević uručio se za člana utemeljaca.

Prema tome Društvo ima sada i to:

Dobrovoljora	27
Utemeljaca	131
Pomaćunih	68
Redovnih	198
Pomaćunih	52

U redu svojih članova Društvo je u ovoj godini od svojih članova izgubilo: Alekse Stojkovića člana ošničara; Dimitrija Jovičevića ekonomu iz Tabanovca, Sagu G. Jovanovića biv. sres. ekonomu i Veseljina Tobića redovno člano, Mitropoljita Firinđijana počasnog člana Doktora Petra II. Burtošića zaveštanog anektora, Dr. J. Halixa sanit. poručnika i Ljubu Mončičevića trg. iz Buprije — članove utemeljaca.

XV. Rad podružina društvenih.

Društvo je i u ovoj godini održavalo poslovne i administrativne veze sa svojim podružnicama i iste, uglavno su se Društvu obraćale za pomoć i podnosile program godišnjega rada, u njihovom radu potpizajalo materijalno i stručni savetaj.

U raznim krajevima Srbije Društvo ima 40 svojih podružina.

Društvo i blagovremeno tražilo izveštaj o godišnjem radu od svih svojih podružina i u koliko su ova podneti glasov:

Izveštaj Kruševачke Podružnine Srpskom Poljoprivrednom Društvu

Na zakrmetku 21 godine stalnog podružničkog rada na bolniku polske privrede ove okolnosti, čest je upravni podružničkoj podneti Društvu sledeći

1) Koji se živo svojosti s kulturno-tehničkim odeljenim Minist. Nar. Privrede.

ИЗВЕШТАЈ

О раду и стању Кривопалачко-Подолноревне Подружнице за 1903. годину.

Према програму рада подружничких, која је утврђен био за 1903. годину, управа је подружнице распала своје радове у границама програма, у главном у два правца, и то:

- I. У *непосредним* — *практичним* радонима, и
- II. У *посредним* и *административним* радонима.

1.

У интересу бољатка подолноревне своје околине, подружница је у овој години извршила више *непосредних* и *практичних* радова, а неке је напустила.

Пошто су већини камаљачна воћа и премаје виноград, помоћу путујћих камачара и пречмака подружничких и средњих култура, толико рапространете и едонашене међу околне подолноревне овега округа, да је постало измишљено вишаљне путујћих камачара подружничких, то у овој години није ни рађено непосредно на камаљачно воћа. Са да сада озаконилим и у народ проведеним преко 100.000 динара, разнег благогродног воћа и пречмака, ово је подружница учинила доста за вођаство ове околине. Она је подизала простир тежег вођаству у целом округу, узела је у народ доста одбрањених сората воћа и већини камаљачна, прокривила и пошлама најпрактичнији пут за унапређење вођаства, што се и по растућем назову воћа овала. Сада, када су среќни вођи расадници прилици тај почео на себе, подружница може свој рад окренути, па развиће које друге граде вољске привреде. Са тога је у овој години рађено:

1.) *Преклање виноградних* и вољачка, вршено је ограничено, према програму, у вароши и најближој околним селима раснегом, помоћу 2 путујћа пречмака. И испрекао је 4822 *чехота*, чир-двацила и шпалара и 27 *мозака* виноградних, но два пут, и на то је утрошено 69-85 динара, из одобреног кредита.

Пошто су пречмање винограда против пероноспорне прамиле сви виноградари, и сада та врше родомо сави, то је подружница ограничила свој рад у пречмању на најближу околину, и налази се на узасну виноградарица у набаљачку прибор за пречмање и навог камена, и ако су они већ ушли у трговину тако, поред другог продаваца, подружница је ове године прикупила 1600 *килограма* *плавича камена*, (према лавском скоро 3000 *кпр.*) Узледе позних мрзавца пречмањих, који оврдаше све винограде и уништише све прве ластаре и род, и због сушнота годе, протронуло је ове године у поляк мање плавог камена, него лале, па је и берба винограда била знатно мања и познија него прошле године.

2.) *Испитивање земљишта*. У овој години испитаво је 30 *мустана* земљишта за виноградске цели, која су већином била *скура* сва *глинвита*, а ређе *квечна*; према чему су упућивани виноградари у расаднике за набаку одговарајуће лозе и подлоге.

3.) *На ишљиву култура за млетарство*, подружница је урадила следеће: Напла је једног *валаног* и *пленетог* младића, по имену Добреана А. Симића из села Бубаве ерза раснегом, који је самочику доказао вредни рад и вољу да млетарство, јер је сам по својем нахођењу отпочео *кварањати* и *продавати* *слагме* *мешуре*, *волице* *форме*, но угулеу, од *слагме* *шеничне*, *разно* *објене*, и *копцем* *добро* и *дуго* *прешетене*, и *тако* *укрено* и *често* *вараћене*, још *шта* *ниш* из *слободне* *рвце* и *без* *искаких* *варања* и *палуда*, да се могу *такошњу* *вараде* и *чистотом* *такмичити* са *најбољом* *меширом* *ове* *врсте*, који се у *трговини* *привуку*, па још *лешне* и *чврсте* *вараде*, *укусније* *прешетом* и *вентилацијом* *укренима*, *него* *варањичи* *мешире*. *Кад* *би* *још* *имали* *поставу* и *палуджа*, *надашњаци* *би* *квалитетом* и *укусом* *варањиче* *мешире*.

Тако један *мешир*, са *мустанга* *материјала* од *ког* је *варађен*, подружница је послала *напољноревном* *друштву* за *штрипски* *муз*.

Подружница је *желела*, да *онога* *младића* *вољске* — на *цетарски* *курсе* у *Топчидер*, *али*, *ероз* *та* *није* *изабрало* *за* *пштома* *је* *тога*, *што* *је* *1* *годину* *старији*, т. ј. *није* *19* *место* *18* *години*, *како* *варањаци* *за* *пштома* *проследи*. *Зато* *је* *овај* *младић* *од* *општине* *упућен* *из* *заклада* *цетарски* *курсе* у *ошадњачи* *среќни* *расадник*, *за* *платење* *обичних* *простах* *борва*, и *ако* *је* *он* *својим* *радом* *дошло* *вред* *ћад* *за* *ошце* *цетарске* *радове*.

Исплаћивак подружничких, о изложби друшвенима, посетно је ову одлучио *пштома* *цетарску* у *Топчидеру*, *ишмако* *је* *сјајне* *генехе* у *навољеним* и *вочетни* *радонима* *цетарским*, *који* *се* *могу* *одлично* *такмичити* са *свијма* *радонима* *ове* *врсте* *који* *се* *са* *стране* *уносе*, *али* *стичу* *за* *просто*у и *материјала*, *тако*, *да* *се* *и* *са* *ово* *мало* *пштома* (*десетни*) *навоге*, и *место* *прочињавља* *ове* *корисне* и *често* *привредне* *школе*, *поговара* *се*, *на* *жалост*, *о* *њеном* *ушадњу*, *у* *интересу* *некако* *штеде*!?

4.) *Набока* и *услуживне* *збирке* *подолноревних* *срвца* и *алата*.

Ове године *збирка* *подружничких* *срвца* и *алата* *приводе* *ла* *је*, *са* *једном* *дрљачом* *лаваљског* (*лакеови*); 1 *сакони* *кутог*; *тродесет* *дрљачних* *наљког*; *збирком* *срвца* *за* *испитивање* *маса*, и *оригиналом* *музачком*. *Виторовић*, и *још* *неким* *ситуаци* *алатама*. *За* *ову* *годину* *треба* *би* *попуњити* *обриску* *са* *једном* *сејалицом* и *прочињати* *привлачки* *за* *руковање* *срвцама*.

Збирком *подружничких* *срвца* *услуживни* *су* *се* *члаови* и *печивани*, *из* *места* *и* *околине*, и то: *вовајчеште* *тријеро*, а *ређе* *са* *црљачом*, *пречмањима*, *ишмаком*, *зварањачом*, *дрљачом* и *наљког*. *Срвцама* *се* *услужило* *око* *200* *лица*, и *ишо* *је* *прихода* *повишање* *од* *тријера*.

5.) *Подизање* *варошких* *сталаца* — *варо*. Општинска *управа* *града* *Кривопалачко* *решавши* *да* *у* *вароши* *подигне* *паре*, *позвала* *је* *ову* *Подружницу*, *да* *она* *као* *стичу* *тело* *привреде* *посео* *око* *подизања* и *уређења* *њеног*. *Подружница* *се* *одмазала* *овом* *позви* и *у* *току* *ове* *године* *радила* *на* *подизању* *парка*. *За* *овај* *цель* *подружница* *је* *из* *своје* *средине* *набрала* *варошчи* *паровити* *паровити* *адбор**, који *је* *себи* *изабрало* *за* *председника* *г. В. Виторовића* *председника* *подружнице*.

6.) *На осниву* *меларске* *задрге*, урађено је следеће: *Набављена* *су* *црвнати* *меларских* *задрга* *срвних* и *страних*, *да* *би* *се* *прочињавало* *уређење* и *вонор* *рад*. *Набављене* *су* *вацијуне* *меларске* *срвце* *за* *испитивање* *маса* и *дејствовало* *је* *вод* *општине*, *да* *продање* *маса* у *вароши* *подолноревне* *контроли* *на* *чистоту* и *неправност* *маса*, *које* *се* *по* *варањеште* *квари* *дошавале* *воде* и *слаганом* *маса*. *Општин* *меларск* *маса* (*градом*) у *општини* *нађено* *је*: *да* *у* *Кривопалачко*, (*поред* *месних* *мелачних* *града*) *уносе* и *продују* *масе* *око* *70—75* *продаваца* и *продавањички* *маса* — *закон* *из* *оближњег* *села* *Бишова*, у *дневном* *количини* *700—1000* *литара*, а у *вредности* *150—200* *дин.* *дневно*. *То* *је* *годишњи* *унос* *250—300.000* *литара* *маса*, у *вредности* *50—60.000* *динара*, у *које* *није* *рачувано* *просто* *ово* и *месно* *масно*. *Од* *70* и *неколико* *продавања* *маса*, *летве* *дана* *прегледа*, *имали* *су* *30* *испитивања* — *водено* *масно*, *остали* *испитаво*. *При* *другом* и *трећем* *прегледу* *било* *је* *већ* *знатно* *мање* *поштрж* *маса*. *Дакле*, *Кривопалачко* *пала* *на* *ушето* *масно* *преко* *60.000* *дин.* *годишње*, и, *од* *тога*, *ако* *не* *1/3*, а *оно* *ситриво* *1/2*, *за* *млетчу* *воду*, *која* *му* *се* *од* *масе* *продаде*, а *то* *је* *вајине* *10—12.000* *дин.* *годишње* — *за* *чисту* *воду*, а *можда* *и* *пешчу*.

Само *то*, *било* *би* *доволно* *да* *се* *прочињаво* *оснивању* *једне* *акционарске*, *меларске* *задрге*, *за* *прочињавање* и *продују* *чистог* *маса*, *али* *за* *чешћу* *контролу* *свијег* *маса* и *сузбијање* *неисправних* *продавања*.

Но, *пошто* *је* *општина* *престала* *са* *контролисањем* *маса*, и *мелари* *овом* *окреду* *стари* *трговину* *са* *воденим* *маском*, *то*, *поред* *овог* *неисправних* *конкретата* и *вишање* *контроле*, *тешко* *да* *би* *се* *ретирало* *заложени* *капитала* у *меларску* *задргу*, *са* *ошанељачке* *стране*, *нек* *више* *са* *државне*.

Управа *подружнице* *покунала* *је*, *да* *у* *селу* *Виноду* *имаже* *вара* *групише* *у* *једну* *меларску* *задргу* *за* *прочињавање* и *продују* *чистог* *маса*; *па* *није* *могло* *успети*, и *ако* *би* *имали* *веће* *материјале* *користи*, *јер* *сваки* *хоче*, (— *нарочито* *женске*) *да* *буде* *сам* *продавач* *свога* *маса*, *неисправни* *потрошачи*, *не* *рачунајући* *већу* *даштбу* и *другу* *економичарне* и *моралне* *штете* *домаће*, *с* *тога* *је* *ово* *остало* *за* *други* *пут* *да* *се* *уреди*.

7.) *На уређењу* и *поштржљивом* *подолноревном* *кредиту* и *оснивању* *земљородничких* *задрга*, подружница *није* *могла* *радити* *ништа*, *јер* *збор* *подружнички* *није* *одобрено* *пшмама* *кредит* *за* *то*. *Шта* *више*, и *предлог* *подружничке* *ушаре*: *да* *се* *околине* *земљородничке* *задрге* *потпомажу* *делом* *дела* *подружничког* *капитала* *на* *узасну* и *ушчу* — *одбачен* *је*, *па*, *због* *потрошачки* *одељења* *неких* *задрга*, *додата* *одлуча*: *да* *се* *и* *до* *срца* *дати* *део* *капитала* *двема* *задргама* — *В. Шилевошчику*

и Макрепаневој откопао, и до конца године натраг узме без икаквог ограничења и услова.

Према овој урава је морала откапати задругама новац, и, једна — а, шикелотинама вратила је подружници новац с капиталом, и варошачки шиком којим је могла да се само проуча у одбору и збору подружничком, на које урава скреће варошачку пажњу.

8.) *О подизању узгајне Дударе и расадника Дудова*, подружница извештава друштво и подружнички збор да је пред-седник подружнице, у интересу варошца савишће да ове околине, поново предузетим општинским крушевачким предлогом да се онај део општине узграде, који се налази (непотрошени и барљави) илево од нашег варошког парка и села Бивља, уступи српском акционарском друштву за унапређење свиларства у краљевини Србији — бесплатно на укупнама за 30 година, ради третирања једине узгајне дударе за производњу дудова и дудовог ланца, ради бесплатног раздавања околним свиледелцима, за израде свилених буба и јучу производњу свилених мекхурама, с тим, да свиларско друштво о своје трешњу подигне и треди уласку дудару и воље руке; а после 30 година, да друштво свиларско треди општину крушевачкој својим извођењем земљиште са дударом и осталим нешкоштостама, на даље руповање, с тим; да општина још на 10 година не сме уништити дудару, и свиле држе свиларима на укупнама. О овој предлази је извештао и свиларско друштво, и сада се очекује одука одборка.

Ако предлашито грађа Крушевца прихвати овој опште-варошској, приредни и здравствени предлог председника подружничког, онда би се још клубег пролећа одмах предузели радови за уређење и подизање ове дударе, пошто је свиларско друштво дао реч, да ће га прихватити, ако га општина прими.

Оваква дудара знатно ће утицати на унапређење свиларства како ове околине, тако и осталих округа, јер на површини од 8 хектара, поред стаљне и узгајне дударе разних начина и се-мена, и одгајати и разидавати свиледелцима, за расидавање и ланце одгајати и одржавати свилених буба. То би било нај-истинитијим темелом за промишљање наше свиларске производње, пошто нам је свиларско друштво најчачини капиталом својим осигурао откуп и вољах кољачина свилених мекхурама, нег што их ми за сада производимо. Урава се подружничка нада по-ситиство, да ће овај посае корисан предлог бити радо прихваћен и од стране општине, као и од Друштва, те ће се, за свилене мекхуре, моћи увести у нашу земљу милионима динара у ланцу, за ову јучу, узгредно две-месеци производњу свиларску.

То би био, у главниој касицај о више практичних ра-довима ове подружнице за ову годину. А укупан издатак на ту већ, биле су у овој годној 1460-75 динара; што са онима на ранијих година учивеним износи 23.319-17 динара, колико је ова подружница издата на балансу приредне своје околине.

II

Администрација и посредовање.

1.) *Администрација подружничка* била је ове године, по-ред редних послова, зарута јако пословна и радомна око уређења и подизања варошког парка, и руповања тих послова.

Са пољопривредним друштвом одржавана је стаљна веза. И друштво је нашу подружницу у ове године потпомогло по-ложном пољопривредних средстава у вредности преко 500 динара.

Наша подружница је и ове године учествовала о слави и изложби пољопривредног друштва 30. октобра, са више злого вола, кудеље, дужана и друго. Као излагачница на изложбу и привреднички збор подружница је послала двога председника Г. В. Витошкића, који је, као и многи други посетили изложбу, имао непријатности на изложбеници, јер му је, поред даге ви-шности суштеног подизања насилно изваљен повратак без-весношћу, и ако је обећао у повластици, да се свако може бе-сплатно вратити, у одређеном року, који је на изложбу отишао, уз објаву даи уверење о носети изложбе! Пошто ово није при-шало, да изложбеници вазно осебље настрада дагу повластику и напакину за посвећавање пољопривредне изложбе о слави Дру-штвој; — то је ушњен значајан анегд на Г. Министра грађе-њине, преко пољопривредног друштва и поднети документи за то.

Изложба Друштвена била је богата изложба из вола св-рогог и прерађеног, кудеље, дужана и млечних производа. И

била је одлично сређена и посебена. Поред изложбе одржан је збор приредника, на коме су распрострањена врло важна питања из вољарства, кудељарства и млечарства, и донете врло умесне резолуције, у корист бољства и варошца, све три гране при-редне, и изабрани начрнути одбори, који ће са пољопривредним друштвом водити бригу о извршењу тих одлука.

Поред тога одржан је и главни скуп „Пољопривредног Краја“, као и конвенције свилу средних околна у Србији, где су се такође распрострањила врло много привредна питања за варошци приредне и приредника.

2.) *Ој одређеним радовима* подружница је у овој години извршила следеће:

1.)	Прегрува семена дзелетиског	1075 кгр.	у вред.	1849-56 ден.
2.)	„ одлика рањак	8206 „	„	271- „
3.)	„ ажурне ланце	3000 „	„	42-30 „
4.)	„ спирал и алата	78 „	„	1154-89 „
5.)	„ алата и алата	25 „	„	31-30 „
6.)	„ кљов камена	1083 „	„	1081-65 „
7.)	„ бољавине лево и др.	1036 „	„	729-06 „

Укупно извршила 67 радова у вредности 5833-56 д.

А са онима на ранијих година, ова је подружница извршила свега 1143 изложбама, у вредности 67.306-53 ден. А то, са оним сумљама издатим на испосредне — практичне радове износи укупно 80.526-70 динара.

Они брешни начрнути гвојере о повољном утицају под-ружничког рада на балансу пољопривредне ове околине; — а сад да пређемо на:

Стање подружничко у 1903 години

У овој години подружница је имала:

I. *Чланова Добротора* 2, са по 500 дна. улога у пољо-привредни фонд, и то:

- 1.) Крушевачка Изложба од 1891 године, и
- 2.) Зор Рашкеви.

II. *Чланова узгледника* 8, са по 100 дна. улога у Пољо-привредни фонд; и то:

- 1. Ђока Маринковић трг. оид.
- 2. Поп. Коста Ф. Јовановић б. трг. увисан од страца му Фалина Јовановића трг. оид.
- 3. Крушевачка Задруга за повољ и штедњу.
- 4. Франц Винтер стојар оид.
- 5. Велизар Виторовић пензионер оид.
- 6. Анђело Тајдићак трг. оид.
- 7. Драгослав Бедровић инвестар оид. и
- 8. Поп. Коста Таушановић бна. Директор Изложбе Банке, увисан од Крушев. Заменичког-рајонског Задруге.

III. *Редовних и ванредних чланова*, са улогом по 4 дна. годишине 25, који су улоге платили.

IV. *У Благојни* имала је:

1.	У примању	16621-55 динара.
2.	„ давању	11332-41 „
3.	„ обрзу	27953-96 „
4.	„ готовини	5289-15 „

Ова готовина налази се под каматом код оид. новчаних за-вода, и код једне земљорадничке задруге, и од исте припада:

- 1. Пољопривредном Фонду — 1800— динара.
- 2. Каси подружничкој — 3489-14 „

V. *Кредитна* има:

1.	У вложбању	147-30 динара.
2.	„ књижица 286 ком.	194— „
3.	„ збирки справа и алата	1236-80 „
4.	„ материјалу разног	105— „

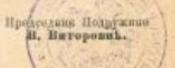
Свега 1683-10 „

Укупна изложина подружничка у готовини и у стварима из-носи 6973-24 динара.

То је у главниој извештај о раду и стању подружнице за 1903 годину.

Бр. 391:
31. — XI — 1903. год.
у Крушевцу.

Благословна Подружница
Смет. С. Рабовац.

Извештај Сињевачке Подружнице Српском Пољопривредном Друштву.

На основу члана 14 тач. 9. Правилника за извршење чл. 28. тач. 1. Подружничких правила. Урара Сињевачке Подружнице Српског Пољопривредног Друштва има част да у поштомату поднесе Друштву Пољопривредном: Извештај о раду и стању Подружнице у 1903 години.

Према Програму рада Подружнички за ову 1903 годину, Урара Сињевачке Подружнице, развијала је свој рад у два главна правца, и то: *I Рад у расаднику* и *II-го рад на побољшању асоворевреде у окулина*.

I. Рад у расаднику

1. У матичњацима америчке дозе, извршено је одржање, побијање притака, попуњавање празних места, омењивање сувишних ластара и привезивање за притке, преко целог лета замачани су замери, који су из нахула лимба потерали; извршено је четири прашења ради уништавања корова по матичњачку и чишћење јарова и штова.

Поред напред наведеног извршено је аседење класељене годе поред путева и омакљено је 1036 комади; а носе 30 дана исти су класени одвезани и преко целог лета узакивана је нега класенима у чистој дивљих воданака на водотанга и великих ластара од класенова за притке и три пут пресани бордовском корбом* и заправљивани сузорином прашком од којих је добиен задовољајући успех.

У месецу Септембру ластари на класенима заломљени су у висини од 70—80 см. ради бољег сазревања класена а у месецу Октобру је орасано оно класена, где на чоку има више од једног а по један је спуштен у земљу ради подизања шпалора пород стаа. По свршеним пољану сви су класени загрипти.

У другој половини месеца Октобра када је прат на америчкој дози по матичњацима потпуно сазрео, отпочело је, резање по матичњацима. Орасана лоза сортирања је у две класе: I-на класа искраћена је на дужици од 1 метар и повезана у снопове по 100 комади; а од II-ге класе искраћено је на дужици од 50 см. и повезана у снопове по 200 комади. Чи је сва лоза по матичњачку орасана извршено је загривање матичњача.

2. У *асоворевреде* класељене дозе извршено је: одржање ви-погтади, резање ластара са чока, попуњавање празних места са омакљеним класенима, побијање притака. У месецу мају извршено је омењивање сувишних ластара, који су почили на чоку и привезивање истих за притке. У месецу јулу извршено је зелено класељене дозе на чокима, који су од протле године доасвали. Извршено је (3) три прескава са бордовском корбом а тако исто и три пут је заправљивано сузорином прашком против „Оидиума“ све са задовољајућим успехом; и (4) четири прашења ради уништавања корова по виноград.

Поред наведеног извршена су два пут саседање жлица из шпотог дела класена и наданака на водотга.

У другој половини месеца септембра извршена је берба трокца и нађено 464 кгр. а 256 кгр. остало је за Подружничку употребу, које ће се утрпати у слави Подружничкој мушеници са Тривау; а у првој половини месеца новембра извршено је загривање чокоба у виноград.

3. У *расадничком притвиту* извршено је: резање и попуњавање притвита, прашење пољу банкова на отстојану 1-30 метара, припреме класенова, које је са курагетима извршено — омакљено и упритрено свега 8.870 комади а тако исто упритрено су 2000 комада резања, које се нису могле да употребе за класељене.

Класени су ређени 10 до 12 см. један од другог а резање 6—7 см. осим тога преко целог лета узакивана је нега зрелим класенима, разбијање коре на банковима, резање нађећу банкова, чишћење од корова и трава и извршено је два пут саседање жлица на класенима и два пут прескање бордовском корбом притвиту, Переспоре.*

У другој половини месеца августа извршено је одржање класенова ради бољег сазревања класена на спојноме делу класена и саседање жлица, који су били у земљи утретали.

Пошто је лист опад, извршено је најбоље зрелим класенова и приорака, а по свршеним нађењу повезани су у снопове од 50 комади а тако исто и притвиту повезани су.

Укупна количина произведених дозе из расаднику Подружничког за 1903 годину види се из под %. Приложеног Табличног прегледа дозе.*

Од укупне количине произведене дозе у расаднику Подружничког издрато је за Подружничку употребу 5000 комади резања које ће се са курагетима класити из руже и 200 комади омакљених класени за пољопривредне празних места по виноград, а осталих 1800 комади омакљених и 200 комади зелених класена 1000 комади приорака и 82.288 комади резања; што је било све за продају, Урарица Олбор у својој садници од 26 Октобра ове године Вр. 201 решио је те је иста лоза подељена подељена на 74 члана Подружнице у одређеним сортама с' пољком како да је сачувају преко зиме у јеној употреби.

4. У *вољку*, до ове године Подружница је имала само вољке, које се налазе поред стаа и ограда, а у овој години набавила је 1000 комади мадица — дилжа од Јабуча од Тончидерсе Економије и засадила их у своје вољком растљу; које ће се омакљети и даље гајити и неговати у расаднику до обраду круну, на онда да се подигне какав Подружнички вољак или резање се подружничким члановима.

Како мадицама у растљу тако и вољкама око стаа и ограда узакане су најбоље неге и нажње: као: Одржање, копање, прашење, кресале, чување од разних болести, чишћење сувишних гвезда и кречење стабла.

ТАБЛИЧНИ ПРЕГЛЕД

Лозе, која је произведена на лозном расаднику Сињевачке Пољопривредне Подружнице у 1903-ој години.

ГЛАВНИ ПРИМЕРЦИ	НАЗИВ ЛОЗЕ	ПРОИЗВЕДЕНО ЗА РАСАД. ПОТРЕБЕ										ПРИМЕДБА			
		РЕЗАНЈА		ОМАКЉЕНА		РЕЗАНЈА		ОМАКЉЕНА		РЕЗАНЈА			ОМАКЉЕНА		
		КОМ.	КГР.	КОМ.	КГР.	КОМ.	КГР.	КОМ.	КГР.	КОМ.	КГР.		КОМ.	КГР.	
1	Рунастро Монтвиоле	38100	436	850	150	—	5000	—	200	—	—	—	—	—	I. 82.288 комади резања 1800 комади зрелих класена 200 ком. зелених класена и 1000 ком. приорака. Подружница је као што се на шпалотгајила подизања на својих 74 члана доасвала.
2	Мезанко	21200	350	670	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II. 500 комади резања и 200 комади зрелих класена остало је за Подружничку употребу.
3	Тамбона	12688	200	480	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
4	Хибрид Франа	15300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Свега	87288	1000	2000	200	—	5000	—	200	—	—	—	—	—	

Бр. 225.
9. Децембра 1903 године
у Саљеу.

Вактајини
Мита В. Навак

за Председника Подружнице
маши урарица
Марко Радениковић

За Дозводу, члан урарица
Влађ. В. Павловић

Заступ. председ. Подруж. расадника члан урарица
Влађ. В. Павловић

У првој половини месеца августа све дивљаке које су биле јаче у раставу околедило су, Омељан на спавајуће око.

Вољке око става и ограде нису имале у овој години рода због претјегне зрна и снега.

Сем напред наведеног рада у вољачу у овој години Подружница поседла је разне осеме од Јабучаног воћа. На семењаци такође удахалима је нека: рабобијанем коре, чистењем од корона и подсењем с водом јер су биле сувише велике суше.

5. У *вишељак раставу*. У овој години Подружница је набавила 1000 комада *двандла* од Четињара* од Тончићеве Економике и то: од Српца 500 комада, Јела 250 комада и Црнога Бора 250 комада; којима је узикала нека кошњем, чистењем од корона и подсењем с водом ради бољег прилика. И добијен је резултат прилика: Од Српца 80%, од Јела 72%, а од Црнога Бора један 10%, јер су осејани у Дошци. Овак четинара Подружница је набавила ради оштра и пошумљавање годинах и каменитих места у овој околини.

Напред напред наведеног рада у овој 1903 години Подружница је држала 110 десетинастих кура на зрело каснењење дозе, па ипак су били 37 курашета од којих је Оштитна тундла 19 а 18 је дошло добронојом — приватних а у Јуну месецу одражан је (5) нешто десних кура за зелено каснењење прина тл. 5 Правилника на извршење закона о обрањању и управљењу виноградарства. Куршети су били из Оштитне Савезачке и Оревачке одаље су и чланови у овој Подружници, и то они који су посетили кура за зрело каснењење њих је било (11) десетинастих.

У месецу мају у овој години извршена је оправка Подружничке зграде у расаднику.

То су у главноме били важнији радови, које је Подружница извршила у овој 1903 години у својем расаднику.

Болезни:

У овој години болести на вишовој дози у подружничком расаднику није се приметила ни једна болест, јер више пута пресан „Бордовско Чорбон“ и зашрапан „сумњорни прапчон“. Али у околини у приватни виноградари, у последње време појавила се болест „Ошљин“ од чега је много грожђе ошљо, тако исто и „Периспорна“ је се у последње време појавила и доста штете донела али то само у оних виноградима где није прво пресељено извршено.

Елементарне непогода у овој години није било никаквих непогода. Сем 29 маја у 8 сати и 6 минута по подне падао је град али штете није никакве било.

Извод стање Подружничког

Осни расадника који ома подружница поседоваше, и који је напред у оное вавештају описан, Подружница расположе са алата и материјалима у вредности 209 динара, ваншпорних ствари и намената, полипривредних књига и листова у вредности 119 динара, једну зграду у расаднику са 4 одељења у вредности 509 динара и један кукуршак у вредности 50 динара. Целокупна вредност измиковог стања Подружничког 990 динара.

Финансија: Стање Подружничког види се из вод 1/2 приложеног годишњег рачуна о приходу и расходу.

ГОДИШЊИ РАЧУН

Добивних прихода и узачених расхода Управе Савезачке Пољопривредне Подружнице у 1903-ој години.

ТЕЛ. ПОЛОЖ.	П Р И Х О Д И			ВРЕДНОСТ	ТЕЛ. ПОЛОЖ.	Р А С Х О Д И			ВРЕДНОСТ	
				дин.	ц.				дин.	ц.
1	Од 1902 год. остатак Подружничке готовине			355	57	1	На раз у расаднику и уређење истога		460	43
2	„ Министарства Народне Школске ошобе			400	—	2	За набавку приласа и повођење истога		100	30
3	„ Српског Пољопривредног Друштва ошобе			300	—	3	За оправку зграде (куће) расадника		207	05
4	„ Улога чланова подружничких за ову 1903 год.			431	58	4	На злату једног сталног радника, кукурш расадника		136	03
5	„ Простих дона и материјала			77	00	5	За набавку алата и материјала		194	05
6	„ Простих доза и трошкова			75	22	6	За ваншпорну материју, остатак и опрема		90	40
	Свега			1642	37	7	За набавку 1909 комада садница од Јабучаног воћа		17	90
						8	Српског Пољопривредног Друштва по прилицима бр. 126		79	—
						9	Тончићевског Калочаја за набавку 1900 ком. четинара		52	30
	По одбитку расхода у суми од			1345	03	10	Српског Пољопривредног Друштва по прилицима бр. 137		4	56
	Подружница остаје потпуна за ову 1903 годину у суми			297	34	11	За купову ваншпорне и става постројке расадника		30	—
						12	За разне друге ствари		25	40
							Свега		1345	03

Е.Бр. 225

9. Децембра 1903 године
Савезо.

За Деслово, члан Подружнице
Благ. Павловић

Благајник Подружнице
Мита В. Илић

За председника Подружнице
члан управе
Марко Радековић

II. Рад на побољшању пољопривреде у околини:

Ради бољашта и разарање пољопривреде у овој околини Подружница је у овој години набавила разна семена, како за луду тако и за сточну храну. Сем тога посредвала је између пољопривредника и ове околине и Српског Пољопривредног Друштва и то набавком разних средстава за сузбијање болести на вишовој дози као: Црног камена и сумњорног приласа а тако исто набавила је разне виноградарске материјале и алата као: рампу, пресекача, нежова, маказа и других пољопривредних ствари. Укупна посредована и набавке намену пољопривредника из ове околине и Српског Пољопривредног Друштва ова Подружница извршила је 8 набавка а све у вредности од 194 динара.

Осим тога Подружница је преко свога јастојиника свуда и на свакоме месту давала потребна звања и поуке ономе, који јој је се обратио.

Стање Пољске Приреде ове околине у овој 1903 године.

1. *Ратарство* у овој околини и овој години било је добро, а прихода од истога било је средњег услед велике суше; али

с погледом на завршење начине рада, ратарство је у овој околини сасвим неразвијено.

2. *Сточарство* је такође неразвијено јер у овој околини нема ни једна чиста раса — соја од ни једне прете стоке. Што се тиче здравља код стоке у овој години није се приметила ни једна болест код стоке.

3. *Виноградство* је у овој околини као најразвијенија грана пољопривреде била пре епохонерије заразе, те су стога винопривредници врло лакуати и нагло раде на подизању винограда на извршној поднози у овој околини.

У виноградима како на старим тако и на извршних нових рода — бербе у овој години биле је врло мало услед тога што је у првој половини месеца априла био снег са мразом; тако да је све ластаре а и ошча које су се биле образовале на почетима сва изроста. Ова појава најчине је шкодила снуштеним утољенима ластарима јер доста нису могли ни у лето да цупте већ су се посушили.

4. *Воћарство* је такође у овој околини неразвијено, тако да су тек у овој години почели да раде на подизању дивљана и каснењење истих. Узрок је оное пољске крађа, један по-

сади други уграде и пресади или изгоре а одавашње власти слабо воде од тога рачуна.

5. *Исцеларево* је тако исто изразицево тако да свега њих двоје раде са Ђероњима-сидуцима свега усед рђаве паше из године у годину све их мање на броју. Код ицелара има прихода од ицелу; у овој год. је био врло мали и познатан усед рђаве паше због велике суше.

То је у главикоје било стање пољопривредне политике привреде у овој околини и у овој 1903 години.

За све постигнуте радове како на расаднику Подружњемском тако и на пољу ове околине, које је подружња поштита извршила у овој 1903 години, Управи Сабицењске Пољопривредне Подружње има највише да заблагодари Господињу Министру Народне Привреде, јер је од стране Министарства Народне Привреде потпомогнуто са 400 дина, и Наставника подружњинског расадника, затим Среском Пољопривредном Друштву јер је од стране Друштва потпомогнуто са 300 динара.

Благодарећи Министарству Народне Привреде и Среском Пољопривредном Друштву за облашту помоћ у овој 1903 години Подружњина се нада да ће весту добити и у адугој 1904 години. Ради чега и подноси у прилогу под *У* Булет за адугој годину а под *У* Програм Подружњинског рада за 1904 годину.

К.Бр. 2244

9 Децембра 1903 год.
У Сибезу

За Посреднички Подружњем,

Члан Управе:

Марко Радековић

Капајини Подружњем,
Мата Ђ. Илић

Одборника:

Вучко Ђорђевић, Вучко С. Ристаћ, Вучко Радековић под диктандом.

Извештај Ужичке Подружњине Среском Пољопривредном Друштву

Част је Ужичкој Пољопривредној Подружњини поднети Среском Пољопривредном Друштву извештај о свом раду у овој 1903 години и свом имовном стању, а сходно акту Друштвеном од 17-ог овог месеца Бр. 7789 у следећем:

1. Радови у подружњемском расаднику и имању.

1. У *расаднику*. Изакалењене су нове досеве саднице и оне које су шидале прошле године од јабука и шљива. Недорасли прошлогодишњи калемци јабука и матичањс крушка шљива и дудова очувани су и одиговани. Засађење су маљине по крајинама расадника — ово отраде а од она става винова лоза Засађења једна деља јабуковог семена, одиговане саднице и пресајене у матичањс ове јесени. Посејано је јабуковог семена у семенштву један килограм за производњу будућих садница.

2. У *баници* сејан је травањ, сочиво, црни и белн лук, стољна репа, кромир, пасуљ и кукуруза. Успех је био добар.

3. У *ицелотину* припољена су 3 роја ветшачки ројених те сад има 8 кошница; а требало би да има 10, но 2 су роја угинула и то 1 рано с пролећа због мотљива и што је био нејачка; а други што му је пред јесен (аугуста месеца) угинула матица. Приноса од чела ове године није било усед кишнотитог и непогодитог времена у времењу недоразња.

4. Подружњина је давала изгубе, ветрењаче, круњаче, содканице, пресканице, требица и остале справе и алате појединцима и удружењима на поседу; већином бесплатно, ради пропугте и увоњањања са сиранима или са познатим наградом колико за поправку алата. Сусеље воћа и ове године арисено је на подружњинској суншници Главнићевог система у маљом за донају потребу.

5. У намери увоњања новиж сиреницињс радова сираниљано је ветшачко сабе; опоробно је на подружњинској имању припреше — опомашње рене и кукуруза америчан околначем; буљачко је маљом помоћу дикане и шарљачевне буљачнице; прерујачко се челе ветшачки начиниом; на сиреници начини прешено је потпресвање и каљачевне воћа и рађено је на одомаљачињоу вазнесних врта рано зимове лозе, те да се опороба и сазна, у колико је Ужиче и околнина пољесно за винодеље.

Сви ови радови обављени су јавно у присуству више позватих или по свом нахођењу донашњих лица, у виду предавања. За време каљачевња један од г.г. учитеља из Ужиче извешао је у расаднику своје ученике ради поугне и огледне паштине.

Осим тога, у току ове године расадник је посећивао из Ужиче и са стране више одличних лица.

II. Посреднички радови подружњине.

1. Председник Подружње који је у државни економ обилао већи део школских банши у округу и са г.г. учитељима споразумео се о пољопривредном пословима, који се у облику школског рада могу обављати и у уређењу школских банши. За ту потребу подружња је за 2 школе набавила и бесплатно надала калем гравице и калемарски прибор; за једну школу набавила је воћарски алат; четворици привредника и за један срески расадник набављене су калем границе; двојни приредника набављено је семе од лугерне и дато им уштево за пошљење детенита; за Среско Пољопривредно Друштво набављена је извесна количина ланеног семена; за једног привредника набављени су тзвдени делови за ветрењачу коју је сам начинио и за једног суншничу набављен је тлопосер. Било је више потрбиња за семе од саде и кукуруза; но подружња ове потрбиње није могла извршити за то, што није имало добросеменице кукурузног алог саме прешпашне јесени а семе је од саде било већ посејано када се набавио тракиља; давала је обештешена на многа питања о набави појединих пољопривредних производа, о цени, о крсти, о каквоћи производа, а нарочито воћа, пре а и за време бранга пререде и износа ових производа.

2. Од књига набављено је и распродато 100 комада пољопривредних калемдара за ову 1903 годину и једно уштево за гајење рибе и подизање рибњава. Осим тога за време обилне изложбе радато је међу привредницима око 100 комада Управе добара и безмалто радато око 100 комада расирне а сточарству у Крушевачком округу. Подружња је принала ове године Теман и Трговињан Глазичи.

III. Изложба.

Највећи део рада утрошала је Подружња на припремање обилне изложбе стоке која је одржана ове године Среско Пољопривредно у Ужиче 17-ог и 18-ог аугуста. За припремање ове изложбе образован је нарочити Изложбени одбор и Одбор за дочек, у којима су поред чланова Подружње и чланова подружњинске управе видног учешћа узели. Подружњина је ову изложбу потпомогла са 800 динара које је помоћ одредила било округа скупштину за изложбу Подружњине и од својих срећина давала је подружња 100, свега 900 динара.

Изложба је била добро посређена и успех је постигнут; у колико се на Ужички округ односи; но на јет срезова околних округа који су познати у изложбину област нису ни узкољено узела учешћа у изложби. Оштар извештај о држатој изложби припада Среском Пољопривредном Друштву да га преда јавности; а тако исто и резултате са договором, о јерала на узпрелешне сточарства" која је дражако по сиреници изложба.

IV. Имовно стање подружњине.

1. У књиговима и пошницама има Подружњина 82 примера у вредности динара 296 и 60 пара.

2. У справама и алатима има на инвентару — првобитној вредности у динара 1281 и 20 пара и кад се овоме дода динара 250 вредност набављених справа у овој години онда целокупна сума износи динара 1531 и 20 пара.

3. Подружњина има расадник са воћарском на простору од 30 ара; на истој простору постоји ицелачини, једна кућница, суншница Главнићевог система и један рон. Осим тога има и једну њиву од 40 ара на којој сеје највише површе и поједине тесве ради ошита.

4. У гради сирениљеној — куљеној за млекар који подружња намерава подићи има у вредности за 250 динара.

5. У канцеларској наменштву има подружњина у вредности за 147 динара. Свега у покретностима има за 2134 и 80 пара.

V. Новчано стање подружњине.

1. По закључку и подизкој овереној рачуњу за прошлу 1902 годину прелето је у готово пошцу у ову 1903 годину свега динара 1933 и 99 пара.

II. O imovinom stanju Podruškine.

Podruškina ima:

4 pluga гвозdena u vrednosti	180 din.
1 podzemni gvozdaru u vrednosti	70 .
4 ravnala гвоздених	100 .
Кљажинцу u vrednosti	200 .

Свега у ввдн. 550 дин.

29 децембра 1903 год.
Ивањича.

Председник Подрушине
М. Савић.

Извештај Кљажевачке Подрушине Среском Пољопривредном Друштву.

У одговору на писмо Ваше од 17 пр. месеца Бр. 7789, Управи је част послати извештај о раду Подрушине у 1903 г. Старајући се да свој програм предвиди у правцима према даним приликама што беше изврши, Подружнина је оне године делала поглавно у следећим правцима:

I

Ценећи колико усмено обавештење учине на bolje и напредње начине рада, Подружнина је у овој години приредила више јавних предавања на области пољске привреде, а нарочито виноделија која је најважнија привредна грана у овом крају. Предавања ова држала су следећи господ:

- 1, 13 марта тек. год. г. Цветко Цветановић узмете о репиди и виное дозе;
- 2, 23 марта 1903 год. г. Чедојар Урошевић помоћник економ о подизању винограда на америчкој подлози;
- 3, маја месеца ове год. г. Драгојак Обрадовић економ, о бљини болестица с нарочитим погледом на стубијане пероноспоре на виновој лози.

II

Друга као најважнија привредна грана јесте сточарство. Од стоке главно привредник (овог краја) највише новаца, она му се добро плаћа и највише користи доноси, по поред свега стога му је слаба и крајња, чему је најслабији узрок хрљаво хранљење. Подружнина је настала стога да се у народ унесе гађење пљивих бљавца. Културне бљавце оне врсте оне лудеристе ипоу прв оде гајење, стога да би се успеваље и реалитетност могла ошенити потребно је било да се преходито изврше ошнги са гађењем ових бљавца, и да се на овдашњем земљишту и под овдашњим климатским погодбама види њихово усенаље. Подружнина је ради тога набавила семеље од разних пљивих бљавца и засејала их на парцелама од по 20 квадрат. метара пошрине.

Ове бљавце поглавно су из (семинце) рода граминеја на пљивацама, но вако су од ових ипоге шимељених то су у овој години слабо расле и њихов прани принос не може се ошенити.

Од једногодишњих гљавца да могу добро успевати, граварница (vicia sativa) грчко семе (trigonella foenicul) икарватска дегедина (trifolium incarnatum) и хелда, Долманца Тивокса може добро усенавати и стојна репа. Једно стога што су узете мање парцеле и што резултати добијени једне године немогу бити меродавни, Подружнина сматра овогодишње ошнги као преходиту пробу, а у идућој години постараће се да оних бљавца које су се ове године понајбоље показале завезде ошнги г већем размеру, на ако се и онда као добре покажу добијено семе у народ растуриши.

III

Подружнина је и ове године као и прошлх вршила просредоваље у раздавању семена и откупу жехурака сналоуба. У поредливи ову годину са прошлхм може се рећи да је откупу жехурака и зарада одгајивача два пут била већа.

У прошлој години растурило је у сресовина загалеваком и тимочком 100 кутија семена, откупељено 1133 килограма жехурака, а исплаћено одгајивачима 2581 динар.

У овој години пак раздао је 250 кутија семена, откупељено је 2077 кг. жехурака и за њих исплаћено одгајивачима 2692 динар. Овом приликом Управа има да захвали Краљевској Среској Пољопривредној Синдари из Лапова која је за ову студију одобрила изузетно повољне цене за откуп жехурака, она

ошадност и самостност комисије за откуп жехурака учинила је те су одгајивачи у опште задовољни и по свому изгледа да ће се у идућој години произвођа повећати.

IV

Подружнина је вршила посредоваље у набавци пљавог камена, врмиче, прекалина. По једно припаданих старих винограда а друго што ове посредоваље врше и земљорадничке задруге и приватна лица тражиље ошп артинала постаја је знатво нова.

У овој години продато је 700 килограма пљавог камена.

V

На послетку далашемо својих справа на послуђе: плуга, драљаче, муљаче и тријера, које су у времеу кад се могу употребити престрало на раду. Подружнина је доста допринела употребљиву привредника са користи од употребе ових справа.

Што се оне пак врше не могују узрок је и сувише хрљаво стање димљашних привредника који нису у стању да оне справе набављају. Али се може утврдити да употребу плуга и тријера а ако поже, узима све више маха.

Стање Подрушине имавише види се из под. / приложеног биланса. (Види на стр. 18.)

5 децембра 1903 год.

Кљажевац.

Секретар
Чед. М. Урошевић,
и економ.

Председник Подрушине,
Д. Обрадовић.

Извештај Грделичине Подрушине Среском Пољопривредном Друштву.

Према Друштвеном акту од 17 ок. мес. Бр. 7789, част је Подрушину поднети Друштву годишњи извештај о својем раду.

I

Имовина Подрушине имовина:

a) у готовини	964-56 дин.
b) пољопривредне справе и алати	173-70 .
в) Непокретно имање иста	— .
Свега	1138 26 дин.

II

Са оваковим малим капиталом Подружнина је радила: 1, на распрострањавању пољопривредних алата; и то највише на распрострањавању плугова обртача „срдењских“ и „бљавњских“ за тим прекалина и пљавог камена. Подружнина је се давала привредницима по ову контања и на почет, а све је набављала преко Друштва.

2, на поучавању и обавештавању привредника да рационалноје обрадују земљу, у чему је постигла врлиноне успеха.

Имавица

Цв. Јубековић.

Председник Подрушине
Т. Т. Стојковић.

Извештај Сресвичке Подрушине Среском Пољопривредном Друштву

По акту Пољопривредног Друштва од 17. тек. месеца, Бр. 7789, част је овој Подрушину поднети извештај о својем раду и имовини стану у овој години — у следећем:

1. Подружнина је ове године обрађивала свој ошадљени виноград који имао на 2600 чокота. Поред тога, засејана су прва два места а засталл неопшадљива места ошадљених су. Постојеће подружничке винограде, који Подружнина изврше само за производ димље дозе, бржичкино је обрађивала и у своје време доза је обривана, покривана и утрљивана. Димљих чокота има око 890 а од њих је добијено 30.600 реница. Од ошадљених чокота, Подружнина је добила 500 одсечених камена, осим ових, који су потопљени.
2. Од ошадљених подружничких винограда, који је ове године први пут обрав, добијено је 969 килограма грожда, што је одмах продато по 17-50 дин. и добијено свега: 159 динара.

29 Ноембра 1903 год.

У Ореваци

Пословођа-Влађајин,

Слава Д. Николић.

Председник Подрушине
Моравске Пољопривреде
Јоан Бранковић.

Стање Кљасевачке Полужине, Подруж. на дан 30. новембра 1903 год.

ДУГУЈЕ				ПОТРАЖУЈЕ			
	дв.	к.	дв.	к.		дв.	к.
Радух Серапе в Амота	503	95	—	—	Радух Главнице	1250	05
„ Намак, хлота и прераба	118	30	—	—	„ Чланс. узгоа	101	—
„ Раба	592	65	—	—	„ Помоћ	200	—
„ Трошкови	185	30	—	—	„ Омтн. Високе	78	40
„ Поплаш. свиларе	2	—	—	—	„ Вазред. прихода	304	65
„ Валацје	349	65	—	—	„ Бамбоје	3	65
„ Кљасевач. Задруге	185	30	1907	75	Свота	—	—
Свота	—	—	—	1907	75		

П. З. Од ове суме кад се одбаје потраживање општине Високе и дикара 78-40 в тачнони трошак в 185-30 динара, остаје чиста змовања Подружински 1874-95 динара.

30. новембар 1903 год.
Кљасевач.

Потајиник
М. Гадосалевкић

Председник
Д. Обрадовић.

Извештај о раду и имовном стању Подружине среза посавског.

Подружина ова успостављена је 1890 год. и радила све до данас на развојну воћарства, пчеларства и свиларства у околине месту и околини.

Највећи део рада повлачења је воћарству, на се у томе види највећи успех у месту и околини од тога рада.

Тако пре поставка ове Подружине, у срезу и околини није се могло видети нових плодородних воћних садница. У целом срезу није се могло наћи ни 200 ком. садница околених, док данас има домаћина, који могу имати око своје куће у дворштин и воћњану по 50 на и 100 ком. околених младих дрвета. Данас је ретко наћи кућу земљорадника, а да нема око исте засадило и околених бар по 20 дрвета. Од прета воћка, највише се седи јабука и крушка, јер је тој врсти воћа погодито поднебље а и само земљините је тако да крушка и јабука најбоље на њему успева.

Подружински расадник давао је сваке године саднице на-калемење пољопривредницима у месту и околини, вешто за новац а нешто на поклон својим члановима (по 5 ком. сваком члану на годину), те је подоста утицало на развиће воћарства а рад сам у расаднику, а и припремање гресва давао је пољопривредницима прилике да се потче разноврсном калемењу, те данас има доста пољопривредника који знају на више начина калемити воће.

То је све тако било, док је Подружина имала почвату помоћ од општине, среза па од саме државе, а од када они фактори одрешено помоћ од тога доба Подружина није могла да пољско толико успева ни у расаднику своје ниги у срезу.

Она је се у последње време ограничила само на чување свога воћка и одржање парка кога је ставила грађанству своме на уживање.

Ограничење свога рада потекло је отуда, што Подружина није имала довољно средстава да нађаши и издржава стручно лице, које би умело развијати рад у расаднику.

Тако је и ове године било. Док је био подружински својом Тасић, дотле је нешто рађено, (али ипак мање него прошле године), од како г. Тасић изненада напусти Подружину, од онога доба Подружина престаде са свим са својим радом и ако је зела за својона невога Јов. Динтријевића Ђака Винодолско-Воћаре Школе, који није хтео полонити нимамо мање према раду, те је с тога рад у расаднику остао на томе, кога је г. Тасић оставио.

Посађен је један део виноградга од 1000 ком. амершанске лозе. Наљдељено је доста лозе и воћа али се нешто врло мало примило. Уарок истом или је од невестог калемења или од рђавих калемова.

Подружина има 5—6000 ком. околених садница и кад би имала прилике да ове које прода, она би дошла до приличне суме новца, са којим би могла боље развијати своју радну.

Исто тако, ако би Подружина нађашила доброт и стручног економи, она би могла са овим расадником учинити доста услуге месту и околини, а ако на овом остаде како је до сад била са овако лошим средствима, Подружина ће и ово што има у расаднику изгубити и неће моћи користити себи ни другове.

Како је стање Подружине види се из овога биланса који се овом калемити под њ. прилаже.

Подружина има 26. чланова укључујући, који су и данас чланови Подружине.

Других чланова редовних и помажућих нема а на ове се оснива цела подружина.

Управа ове Подружине да би створила мало боље стање себи за будући онстанак, тако мишљена је, да би требало приредити једну лутрију, којом би дошла до средстава да у идуюћу 1905 години приреди једну изложбу воћарску, пчеларску и свиларску.

Циљ рада за идуюћу годину је по мишљењу управе ове Подружине овај:

1. да се изирла 50 ари земљишта за проширење подизања лозног расадника.
2. да се на изирљаном земљишту посади стаљан виноград.
3. да се воћне саднице старије од 3 године пренесу у воћњак и да се псти у толико продукци.

Управа ове Подружине ова је:

Председник Милош П. Марковић намесник, потпредседник Јоца Ж. Марковић, секретар Милош Лукић, благајник Влад-жир Марковић.

Одбор:

Митар Симоновић, Петроније Тешић, Милорад Васић, Ваца Вукић, Драгољуб Ерић, Настас Годоровић, Милутин Колаковић, Станко Кавчић, Милевоје Спасојевић и Никола Николић.

9 Јануара 1904 год.

Обреловац

Секретар,
Мла. С. Лукић

Председник Подружине
пчелник,
Мла. П. Марковић

Потајиник,
Влад. П. Славковић
Члан Управе Одбора
М. С. Симоновић

6. Процент од продајних справа и алата и др. печаловина	19-88
7. Од продате лозе у овој 1903 г. члан. и не-	172-00
Свега 626-28	

Расход:

1. Канцелариј. материјал набавка књига за награде културних и трговки на курсеве	23-15
2. Опране справа и алата	16-50
3. Трошкови око расадника	71-50
4. Други ситуији трговки	38-50
5. Исплаћени календари и непродати	15-25
Свега 164-90	

Кад се од прихода	626-28
Одбије расход у	461-38
Остаје готовине у каси 461-38	

Председник Подружжја
М. Рањковић

Секретар, узглед
Мих. Б. Сивкић

XVI. Друштвене Финансије.

Будет друштвених за 1903 годину, као што % рачун прихода и расхода гласи, предвиђено је приходе у 236.429-12 д. а толико исто и издавање. (Види на стр. 21.).

Као што се из прегледа види, стварно приходе било је за 2253-89 дин. *оште*, а издавање пак било је *мање* за 9014-11 динара по што је буџетом предвиђено. По томе готовина за пренос у дневни касе за 1904 год. износи 11.268 дин.

Из прегледа види се, колико је нише или *мање* и по којим буџетским партијама приложено или издато, по што је буџетом предвиђено, као и које су суме прилажене и издате ван буџета.

Нека ће се пришања по буџету непримљена у прошлој ризику у току ове 1904 године, као на пр. остатак непримљене државне помоћи, а остала су дала знања и поред нај-боље воље, да тога не буде.

Препорачена Буџетска у издавању учинеца су по овим партијама и то:

1. Пољопривредном фонду	4.170-95 дин.
2. На припремене области изложбе стоке и сточних производа у Ужичу	4.101-70 "
3. На помагање Пољоприв. Подружжја	1.100— "
4. На електрично осветљење и телефон	8-09 "
Свега . . . 9-350-74 дин.	

Поред тога препорачено је учинење и по партијама *за набавку семена и справа у суми* 7.152-20 + 16.667-98 = 23.820-18 динара.

Прве три позиције у ствари и износу изискала препорачена Тако: по партији *Пољопривредном фонду* било је веће приходе, па отуда је за толико и веће издавање, односно делована добивене суме на појачање овог фонда.

По партији поменутих изложбе у Ужичу Друштво је добило помоћи и то:

Од Министарства Народне Правде	3.000— дин.
Од округа Ужичког	800— "
Из Новине Банке	150— "
Ужичке пољопривредне Подружжја	100— "
Продате грађе са изложбених постројења	250— "
Свега . . . 4.300— дин.	

Којој суми, кад се дода и *сума предвиђена буџетом* друштвених на ову циљ у . . . 5.000— дин.
Износ свега . 9.300— дин.

По томе, кад се од ове суме одбије стварно издата *сума* у . . . 9.101-70 дин.

Онда је у ствари *мање* издато . . . 198-30 дин.

По партији помагања *Пољопривредних подружжја* благајна је изнала делованих 2800 динара на пету циљ, на је у току 1903 год. ову суму деловати морала приватно у при-мања по дневнику касе те појачати одобрену суму буџетом, пошто се неким Подружжјама морала појачати а некима непа-дата помоћ за ранију годину издати.

Тако исто ни издатак по партији *семена и справа* у 23.820-18 дин. не може се узети као буџетско препорачено пошто није на штету Друштвене касе, јер у колико је било веће издавање, у толико је по овим партијама било и веће приходе, а то је допуштено и самим буџетом.

Стварно препорачено учинење је само по партији на *електрично осветљење и телефон* у 8-09 динара. Оно је неминовно морало бити на стого за Управни Одбор вада да ће ово и Збор одобрити.

Пољопривредни фонд

На крају 1902 године, <i>ови</i> овај имао је готовине:	
а). у хартијама	6.945-50 дин.
б). у новцу	28.059-62 "
Свега . . . 35.005-12 дин.	

У току 1903 год. *Пољопривредни фонд* увећан је са . . . 5.670-95 дин.

Према томе укупна, готовина овог фонда на крају 1903 год. треба да износи . . . 40.676-07 "
Приновљена *сума* у 5.670-95 дин. доби-вена је:

а). Од чланова добротвора и утехљача	1.650— "
б). Од неутрошене камате из 1901 год. по чл. 38 правила	2.722-26 "
в). Вредност књига добивених од Министар. Народне Превреде и продатих за рачун поја-чања фонда	41— "
г). Приход 10% (чл. 35 прав.) по закључењу рачуница за 1903 год.	1.257-69 "
Свега . . . 5.670-95 дин.	

У току ове године ажуризиране су 4 обвезнице локалне железничке пруге и тако на крају 1903 год. *Пољопривредни фонд* је:

у хартијама	6.549-50 дин.
у новцу	34.110-52 "

По одлуци Управног Одбора од 5 маја ове год. овај фонд, који је дотле био у сребру измао се постепено променити у злато. На основу овога решења, благајна је извршила раз-мену и за 28.725 динара злата, издала је 891-20 дин. ажуре и за овакву је суму фонд у сребру увећала. У току године приложено је у злату:

За наплаћене 4 обвезнице	400 дин.
Од 1 узглед утехљачког	100 "
Од кахате у злату	775 "

По томе овај фонд по закљученом рачуну 1903 године износи и то:

У злату	30.000— дин.
хартијама	6.549-50 "
сребру	3.219-32 "
Свега . . . 39.768-82 дин.	

За 1909 год. у новцу	6.209 —	днк. у хартијама	—	Свега	6209 —
1897	18.752 —	—	—	2.959.90 днк.	19.711.90 —
1898	14.931. —	—	—	4.039.80	19.550.80 —
1899	17.761.24	—	—	7.589.50	25.290.74 —
1900	22.184.28	—	—	7.341.60	29.525.78 —
1901	25.191.34	—	—	6.945.50	32.138.84 —
1902	28.059.62	—	—	6.945.50	35.005.12 —
1903	23.219.32	—	—	6.549.50	39.708.82 —

Камата на новци и хартије Полопирредног Фонда.

На крају 1902 год. камата овог фонда	—
износила је	4.224-26 днк.
У току ове године добијено је	1.614-60 —
Свега	5.838-86 днк.

Пошто камата добијена у 1901 год. није утрошена, то је по чл. 38 Друштвених правила унета у складан капитал **Полопирредног Фонда** у суми 2.722-26 днк.
По томе камата за 1904 год. остала је 3.116-60 —

Фонд за поплаване.

Овај фонд на крају 1902 год. износио је	1.200-05 —
Порастао је у току 1903 год.	54-45 —
Свега	1.254-50 днк.

Издато је од овог на име помоћи поплаваљенима у Жаму 200 — —
Остаје за 1904 год. 1.054-50 днк.

Помок округа Крагујевачког.

Овај фонд на крају 1902 год. износио је	2.083-10 —
Порастао је у току 1903 год.	92-50 —
Тако сада износи	2.175-60 днк.

Фонд за набавку црног камена.

На крају 1902 год. овај је фонд износио	18.000 —
Повећан је по буџету за 1903 год. са	1.000 —
Прирастао је каматом са	294-80 —
Тако сада износи свега	19.294-80 днк.

И овај је фонд, по решењу Управног Одбора од 7 октобра ове год. размењен на сребрне и златну монету и акција исплаћена на терет црног камена. По томе је цела ова сума 19.294-80 днк. у злату.

Деловодне суме. Да би Друштво могло одговорити својим обавезама, оно је за извршење започетих радова изузело из кредита за 1903 год. потребне суме и депозитима их ради исплате дотичних радова у овој 1904 години.

Депозити се ови виде на прегледу друштвеног прихода и изданака за 1903 год. Суме по овим депозитима, у колико не буду утрошене, унеће се у своје време у дневник кесе прихода.

Државна помоћ.

Буџетом за 1903 год. предвиђена је државна помоћ у 28.000 динара. Међутим решењем Господина Министра Народне Привреде Друштву је одређено на ову циљ 25.000 днк. Дакле 3.000 днк. мане.

Од одређених 25.000 динара, Друштво је у току 1903 године примило 18.750 днк. а остатак у 6.250 днк. остало је да се прими у овој 1904 год. како је и у пројекту буџета предвиђено.

Предвиђена сума у 18.522-89 днк. у име накнаде за своје измале у Шању од државе, није добијена, с тога се мора

унести у буџет за 1904 год. и кад буде добијена, учиниће се потребан предлог Збору ради употребе исте.

Обрт по дневнику кесе.

Примљено је до броја 3660 закључно	238.683-01 днк.
а издато је до броја 772 закључно	227.415-01 —
По депозитнику примљено је до броја	—
375 у хартијама	36.169-50 —
у новцу	97.376-01 —
а издато је до броја 317 закључно и	—
то у хартијама	10.000 —
у новцу	21.914-61 —

По томе обрт друштвених финансија у 1903 год. износио је 631.558-14 днк.

На послетку Управни Одбор налази за потребно извести Збор и о томе: да је Главна Контрола, поред тога, што јој се друштвени радови једанови шлалу на преглед, у току 1903 год. извршила и један извршан преглед Друштвених благајне и њених рачуна. Нађено стање тих прегледох, објавићемо је у бр. 32. *Тажана*.

XVII Завршетак.

На завршетку овог извештаја, част је Друштву извести Збор, да према чл. 21 друштвених правила изостају из Управе: Г. с. Председник Милутина Савић, који је крајем године поднео оставку на тај положај а који му из неваљелости Управног Одбора није уважен; потпредседник Александар Секулић, благајник Јован Јекић и чланови: Алекса Поповић, Аца Живановић, Милош Хади-Поповић и Мирко Милановић.

Остају још гласачи два чланова управе т. с. Паја Тодоровић, Д-р. Марко Лeko, Коста Главишић, Александар Милоковић, Илија Брешкић, Нико Јовановић, Милија Јованић и Димитрије Јосифовић.

Подносили овај извештај Главном Годишњем Збору, Друштву налази, да ће погодити жељу свих његових чланова, ако иста заврши с узишком:

Да живи Највиши Заштитник Друштва Његово Величанство Краљ Србаје **Петар I!**

Да живи Његов Узвишени Дoд!

Бр. 155. На седници Управног Одбора Српског Полопирредног Друштва од 5 јануара 1904 год.

СРПСКИМ СЕЉАЦИМА

Брабо Срби,

Да је српски сељак прилично пострепо материјално, то ми сви знамо, а ми и осећамо.

По ња ли пута, да се тој невољи утук пађе?

Ина!

Ви и ми сви знамо, јер и сами то радимо, и радо га радимо, — кад се која жена пореди, а ми судеи и осељани њени, сви похитано са **повојнициом**. Неки пошеће што од јела, и емки то; ал многи и многи пошеће и по конушцију рефенчету, и по чаршани, и по вршци, два, платна за целене и конушаче, итд.

А шта тај дневик обичај значи?

Значи, да се *помогне* породици и кући њеној, јер она, као слаба, не може у својој кући да ради оно, што обично ради, на да ни она ни кућа неби трпеле оскудицу у оној без чега се не може бити.

Како је *племени* овај српски обичај, а који потпуно одговара једри *Христове* науке: љубав спрема ближњег. — Даље.

И ви и ми знамо, јер чинимо, и *радо* га чинимо, — кад се који наш сусед жени, а ви на свадбу му шаљемо *части* наравно по пајруе у јелу, те да му *помоглимо*, да може своје снате на тај радосни му дан угостити. Али увек поштомо и по штогод од других потреба: неко тенцију, неко бакрач лтд. а то све с мишљу и жељом, да му помогнемо кућу скрутити.

Како је племени овај српски обичај који одговара првој мудрости: *поможимо једом другог*.

И јоште.

И ви и ми знамо (сваки боље него варшавци) и трећи диван обичај, кад ко себи кућу подигне, а ми, његови суседи, па накар и па крај седа од њега били, похитано, па му у кућу носимо *насење*: неко стовљну, неко потопа, неко Воле и овицу или јунциу, а све у жељи да му *помогнемо* кућу снабдеди са овим, боља чега кућа не може бити.

Како је *племени* и тај српски обичај, да један другог *поможемо уздржати*, јер што ја давам чиним њему, те ће он сутра мени, или неком нек.

Ја би се свеко опекладати, да ви, који ово читате, осећате се у души неслаби и раздргани при сећању на оне дивне и племенисте наше обичаје, који нису гола и празна честитања, него љубавно и братско притицање у помоћ, своје ближњему, своје суседу, своје селациу, са којим живиш, и добро и ало делати мораш.

Али — али!

Ти свети обичаји јако су понустили у нашем народу и уступили место гуђина, сујетница и себичница!

Давас (волим немојте се срдити што искрено говорим) на много се миста опажа, да се сусед радује, кад му сусед поерне.

Какав страховити грех прена душма наших старих, и какав тежак грех брата спрема брата!

А сад слушајте.

Угледајући се на ове побродјене *српске* обичаје, а којима нико не може одрећи племенистост, ваља покушати, да се тако штогод пренесе на цело село, те да оно цело притрчи у помоћ своје селашину и у другој, за њега тежијој прилици.

Тако, ваљало би, и радо би и корисно и племенисто било, кад који у кој селу ма због чега материјално поерне, онда цело село да му притрчи у помоћ, те да му неда насти, нећ да придржи и подигне.

Зато би мудро и племенисто било, да се то у сваком селу заведе као дужан обичај, онако него, како су постали и напред споменути обичаји. Нека се селани на једног седа скупе, па нека се договоре, заветују и као сеоски закон заведу, да не допусте своје селашину да падне и пропадне.

Чиме, како, и на који начин, да се то у народу заведе и уведе, то ће најбоље узети да смисле и уреде *сами селани*, боље, погодније и човечије него ови, који су велике школе учили.

Ето у томе би био *једини* *сиа*с нашому народу; и ваљало би исто *пре* приступити завођењу тога тако кориснога обичаја.

Ово село, које би *прво* код себе оно заведе, ваља испитати властни оловина, као узлед и пример ошма, која илеу доспела да то ураде. А свако село, у коме би се тај обичај као завет заведе, ваља објавити целоно свету, те да га свет поштује и хвали, онако исто, као што међународно какаву кудити ваља.

Покажемо дакле једни другог, па ће нам Бог свима помоћи. Ни у шта друго не треба се уздати, до у саме себе;

јер ако сами себе пећено покапати, нико, баш нико други нити може, нити хоће, да нас помогне.

Али ово *„сами себе“* не треба разумети онако, како се то до сад разумело: *сваки сам себе*, него *један другог а сви онаког овог*. И древок прут слабији је од снага, па ма и прбои био.

Кад се то буде заведе свуда по селима, онда би и „љубав спрема ближњима“, коју је Христос проповедао, засијала у пуној светлости својој, људи би се обратили, и један другог пријатељ били, нешто што сада (руку на срце) живе у завади, и то због најекзакних разногласица, које народу ама баш никакве користи не носе.

Хајмо, послушајмо!

Писац ових редова воли ова уредништва ових листова, која у народ улазе. Ја ову хисао или у целини или у изводу саопшти својим читаоцима; па ако би ко нашао, да је ова хисао илеу куривома или јези и парадоксе, олет нико јој не може одрећи *поистину* *намеру*. Међутим овај експеримент мање би нас коштао, него сви, асољутно сви, до сада покушавани, ма у кој правцу били.

Nos quis sed quid.

КРУПНА КОКОШ И КРУПНА ЈАЈА

Наша живина и јаја илево се из Србије и занашну суну новца добија земља за ту узгредну грану приреду.

Ми имамо већ неколико завода и усталачких људи који се тим послом баве.

Добну отуда делимо са Бугарском, која има на јевропској нијаци првенство због крупнијих јаја.

Кокша је разлика у крупној кокшију и јаја то ће се најбоље видети на изложби коју ће у своје преке приредити Срп. Полуприредно Друштво, нарочито, ако још оно прихвати повуду и допусту да то буде међународна, као што мени стало илекихвих засебних издатака, а могла би донети веће користу во да остане само домаћа изложба.

Нака је дошла до руке крупна кинеска кокша, која се зове *Кокша* и леко није из кинескине, амама или задње идије, но из Кине).

Доблиско и слику, те је раде приказујемо. Јаја која носе овде у Београду можемо такође приказати, па и учинити ко нарочита интереса имаде за ту кокош.

Радо ћемо саопштити донаћа искуства о овој кокоши, а и своја осматрања додије ћемо предати јавности.

Једину замишљу за сада имамо у томе што је кокош гласта, а петло има нешто мало већу прегу, те може од студи страдасти, иначе је у свакој погледу одлична. Пезање-куруре-кање пеница ове расе изазива дивљење и донадање.

На жалост не подноси наш начин преноћивања на дрвећу, но тражи закљона, али, несмемо да то ни друго боље расе кокошију без штете по телесно развиће и понове јаја не подноси

ПРЕДЛОГ ЗА ПРАВИЛНИК ПОЉОПРИВРЕДНОГ МУЗЕЈА

Српског Пољопривредног Друштва.

I.

Уставна и циљ.

Члан 1.

У циљу тога, да би се нашим пољопривредним произвођима створила што већа и што сигурнија продаја, а купцима ових дала правика, да непосредно и у што краћем времену дођу до што бољих производа наше пољске привреде, из свих крајева доживне и да би се произвођачима створила могућност за усљедње на бољу и савршенију производњу пољопривредних производа и набавку потребних средстава и материјала за пољопривредну производњу, Српско Пољопривредно Друштво оснива у своје дому у Београду Пољопривредни Музеј.

II.

К р у г р а д а.

Члан 2.

Према наведеном циљу круг је рада Музеја овај:

1. Да прикупља и разгледају и проучавају налазе угледне мустре — свих врста и суврста (варијетета) пољопривредних производа, који се у својој крајевској наше отаџбине гаје;
2. Да prima и јавног разгледавају налазе угледне мустре оних производа, који се на продају нуде од стране наших произвођача;
3. Да саставља збирке оних страних пољопривредних производа, који се на страним тржиштима траже и добро плаћају, а код нас их нема никакво или у недовољној количини

и траженој квалитету, а могли би се с успехом производити; па да их нашим произвођачима приказује ради усљедњава и обавештења о њиховој тржишној тражњи.

4. Да саставља збирке подела, цртежа и описа, и да даје обавештења о начину припремања за извоз пољопривредних производа у облицима, какви се на дотичним тржиштима траже;

5. Да саставља збирке пољопривредних справа, алата, прибора и осталих пољопривредних потреба, које су за наше прилике у опште и поједине местне прилике на по се подесне;

6. Да прибירה и на углед износи планове пољопривредних зграда и осталих постројења за пољопривредне потребе;

7. Да прибירה и нашим произвођачима и купцима наших производа на углед саставља потребне податке о томе: где се могу, у којим количинама и по којој цени наши производи набављати и продавати, као и све остале потребне податке о производњи и промету;

8. Да доводи у пословну везу наше произвођаче и купце наших производа;

9. Да на основу стеченог искуства извештава Друштво о производњи, потребним припремања или прерадама наших пољопривредних производа за извоз и долазу потрошњу;

10. Да се стара о прибављању потребних података у погледу саобраћаја железницом и бродовима ради брзог, јевтинијег и лакшег промета наших производа и да чини потребне предлоге Друштву за постављање саобраћајних и тарифних олакшица; и

11. Да посредује у набавци савршенијих справа и бољих врста семена.

III.

У п р а в а М у з е ј а.

Члан 3.

Пољопривредни Музеј својина је Српског Пољопривредног Друштва, који важе и управља преко нарочитог директора, кога поставља Управни Одбор Друштвени и плату из одређује

Члан 4.

Као помоћни орган за послове музеја стоји Друштву на усљугу *Музејски саветодавни Одбор*.

У овај одбор улазе 3 члана, које Друштвена Управа из своје средине бира на 2 године, и по један извештава г. Министра Нар. Привреде, Трговачког Удружења, Извозне Банке и свих оних повчаних завода и установа, које Музеј материјално потпомажу.

Директор Музеја је такође члан и резервист овога одбора, а председник је одбора председник Срп. Пољопр. Друштва.

Члан 5.

Управа Друштва пронајзује послоник Музеја.

IV.

Гаустрине уређење.

Члан 6.

Према своје циљу и кругу ради музеј ће имати ова одељена:

1. Одељене за сталне збирке наших и страних пољопривредних производа за проучање и углед;
2. Одељене за мустре пољопривредних производа пуњених на продају из наше земље;
3. Одељене за углед справа, прибора, који се препоручују за наше прилике и поједине места;
4. Одељене за повремено налагане пољопривредних производа из наше земље;

5. Одељак за opis, grafične prikaze, statističke podatke i ostali pisani materijal za unovlačenje naše poljske privrede i načina proizvodnje, koji se u inostranstvu kao korisni preporučuju;

6. Одељak za proizvode poljoprivredne industrije i zanata, koji su potrebni za razvoj poljske privrede i koji se izluku radi ugleda i kao muštre radi prodaje; i

7. Одељak za inventare i objasnevanja, koja će se davati kućnima i prodavcima naših proizvoda radi stupanja u poslovnu vezu.

V.

Opšte odredbe za vršenje poslova.

Члан 7.

Произвођачи и кулци који желе да се користе музејом за stupanje u poslovnu vezu излазеће то усмено или јавити писмено Музеју, који ће им дати сва потребна објасневанја о томе, где и пошто могу купити или продати наше производе.

Му Музеј ће се ограничити у овоме само на то, да произвођачи и кулци доведу у пословну везу, а у потреби их за чију рачун неће се упустити.

Члан 8.

За посредовање музеј не prima никакве одговорности.

Члан 9.

Сви полjoprивредни производи, који буду слати музеју као муштре ради ugleda и ради понуде за продају, својина су кулцаја а неће се враћати поштомаршицама.

Члан 10.

Poljoprивредне справе, алати и остали предмети без вредности, који се музеју шљу ради препоруке, враћаће се поштомаршицама на њихов захтев.

Члан 11.

Оне семенарске радње које желе продати семе од културних биљака у Србији помоћу Poljoprивредног Музеја, дужне су благоручно послати Музеју угледне (муштре) семена, које ће се стручно испитати, на Другују поднети извештај које ће решити: да ли је семе за препоруку или не.

VI.

Закршне одредбе.

Члан 12.

Правилник овај ступа у живот кад га одобри Збор друштва.

Члан 13.

Чим се правилник потврди, Управни Одбор приступиће уређењу музеја по прописима овога правилника.

БЕЛЕШКЕ

Како треба поступати са јажима за продају.
На првом месту, треба да су јаја свежа, јер уколико су свежја уколико су укусица. Због тога је потребно да се продаја врши бар два пута недељно, како јаја не би била старија

од 3—8 дана кад дођу у руке потрошача. На ово треба нарочито наглажити купцима, јер су тада јаја јаче изложена квару; док личи могу се чувати до продаје и на дуже време.

Произвођач јаја, дакле на првом месту poljoprивредници, треба да скупа јаја из гнезда сваког дана с вечера и да их чува до продаје на хладном, сувом и провајном месту, а излук у влажних и загушљивих просторица; јер тада јаја губе много од свог укуса, а коју се врло брзо и укварица, те личу за потрошњу.

Пре него што се јаја изнесу на продају, треба их очистити од сваке прааштинне, а, по потреби, и опрати; јер ништа није непријатније за купца — потрошача, него кад види не чисто и убрљано јаје. Така јаја нерадо се купују, или по знатно нижој цени. Из овога изилази, да нешто и убрљана јаја неће бити никад ни изнесена на пијацу. Да би се пак у гадностицу могла пронаћи чиста јаја, те да би се онај занатлија носеко око чишћења и прања јабага, потребно је нарочито наглажити на чистоту места (кочинаваца, кавишарника), где живина борава, и гнезда, у које носи. На чистоту гнезда треба нарочито наглажити на најзадњег разлога, те да се живина одбја од носења. Због тога је потребно да се унутрашност гнезда (сво, слама и др.) почетење чења, а оквири чисте, па, по потреби, и перу. Најбоље је кад се за ово изљују гнезда од киче, јер се оваква гнезда могу лако одржавати у чистоти, а и живина у њима радије носи.

Скупљена и очишћена јаја треба остављати на волиде или даксе са отворима, у које јаја постављати врхон на ниже но може се и без овога, особито ако се јаја, као што напред наведено, још неће изнећи из гнезда.

Нето тако треба строго обрађивати, да небу јајима која су одређена за продају, не буде које кварова; јер ништа непријатније и одвратније није за потрошача, до да међу свежја јајима нађе и не које кварова. Тако једно јаје не само што одирања кулца од даљег куповања, већ га нагла да поштину и у свежост осталих јаја, те и њих нерадо употребљави. Да би се и ова негодна избегла, потребно је да се води тачан рачун о томе: кад је који јаје свежесто те да се старија јаја која су кашње укуса и лако могу бити кварова, и не изнесу на пијацу; а најбоље је, кад се свако јаје, пре по што се на продају изнесе, подвргне испитивању. Испитивање те врши се на врло прост начин. Узме се једна обична лампа, на се мете у каква вршан простор. По том се осветли свако јаје према светлости, на сва јаја која личу провајда и имају садрашину више кашње куту, падавају се и остављају за домаћу потрошњу, а остала изнесу се на продају.

Све ове предострожности које напред наведено, а које су потребне, те да осигурамо продају јаја и добру цени, можемо свести на оних 6 тачака:

1. У свима местима где живина борава, нарочито у овина где носи — гнездима, треба одржавати што већу чистоту;
 2. Сва јаја, која хоћемо да продамо, треба да су што свежја;
 3. Свежеста јаја треба скупљати из гнезда, сваког дана с вечера;
 4. Скупљена јаја треба чувати до продаје у хладних, сувих и провајних местима;
 5. Јаја, пре него што се на пијацу изнесу морају бити потпуно чиста; и
 6. Међу јајима, која се продају, не сме никад бити старих ни кварних.
- Ако наши живинари и poljoprивредници уопште обраде наглају на оних шест тачака и у свему их испуњавају, осигураће не само продају јаја, већ ће их продавати и по знатно

vehoj deni, sem toga, održavaju potrebne čistoće gde živina borani i nosi, naglaše živinu da bolje i redovnije nosi, a tije ho povećati i godišnji priнос od јаја — уште имаће веће користи од гајева живине.

Г Л А С Н И К

За 35. Главни Годišњи Збор. — Дневни је ред овај:

1. Председник или његов заменик отвара Збор;
2. Подноси се извештај о раду Управног Одбора, у који улази и годишни рачун о приходу и расходу;
3. Подноси се за решење писмени предлози Одбора, Дружана и појединих чланова, а за тии доласе предлози појединих чланова на сајаме Збору;
4. Бирају се чланови Управе (чл. 20 и 21 друштвених Правила) на место оних који одступају;
5. Подноси се прерачуни расхода за 1904 годину, која почиње 1 јануара исте године; и
6. Бирају се редовни и почасни чланови.

Г. Сава Грујић, пред. Мин. Савета дао је оставку која је и узавела. По томе ни досадашњи Министар Народне Припреде није могао остати на своје положају.

Г. Аћим Илић, свештеник из Савајца члан утемељач нашег Друштва прекинуо је.

Поводом стогодишњице првог српског Устанка који треба да се свечано прослави у целом српском народу, српски лекари, ветеринари, привредници и приврдољци решили су да ову прославу увеличају заједничким конгресом, на који су позвати и сви пољопривредници осталих славенских народа. Наши стари познаници обавезали су не само долазак по и учешће у државу предавања. Конгрес ће се држати септембра. Дан ће се дописице објавити. Пријаву са удеој од 10 дни, треба послати Пољопривредном Друштву, које ће даље учинити што треба. Ову речку прилику не треба да пропуште наши школовани економци, јер ће уметновати одужити дуг прецима, а оближавати на привредном полу са осталим славенским народима где има чланова много напреднијих по ми што смо, утире се нут привредном савезу наше, које сам не може бити на одмет. У коло дакле привредници.

И С П Р А В К Е

Приликом прошлогодишње славе и изложбе Друштвене, Друштво је добило знатан број честитака од својих чланова, пријатеља и поштоваца, које су штампане у 35 и 36 броју Тежака од исте године.

Том приликом случајном омишком изостала је од штампања телеграфска честитка почасног и редовног члана Друштвеног г. Милосава П. Куртовића, што се овим исправља.

При савезању заменика седница Управног Одбора за штању случајно изпуштено је из вида, да се у седници од 13 септембра понесе г. Никоје Јовановић а у седницама од 13 октобра и 13 новембра г. Илија Крекић чланови Управе који су овим седницама присуствовали.

У прегледу садржине „Тежака“ за 1903 стр. 4. погрешноје стављено, да је писац чланка „Стратегијскога калемара у јагодинској долом расаднику“ г. Паја Тодоровић. Писац чланка је г. Никола Петровић преф. калемар поменутог расадника.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држана 17 новембра 1903 године у Београду

Били су: председник г. Милутин Савић, чланови: г. Марко Леко, Милош Х. Поповић, Илија Крекић, Милан Јовановић и благајник Јован Јекић.

I.

Прочитају се и усвајају се записници седница од 6, 7, 12, 29 и 27 октобра, 3 и 13 новембра.

II.

Саопшти се Одбору, шта је Друштво урадило на извршењу одлука привредничког Збора — Одбор прима к повољном знању.

III.

Председник извештава да је уколико члану Управе г. Д-р. Марка Лека, да руководи радом на израд програма за друштвени рад у идућој години, у чему ће суделовати они чланови Управе, који у том положају остају и у идућој години — Одбор прима к знању.

IV.

Уредник „Тежакa“ подноси оставку на уредничтво из разлога што је интересан другим пословима. — Одбор решава, да се умоли уредник за уређивање листа до избора нове Управе.

V.

О начину предаје јавности рада привредничког Збора и извештаја о слави и VII научној изложби — Решево, да се рад овог Збора по стенограф. белешкама и поднесеним резолуцијама штампа у засебној књизи. Резолут г. Буричића да се награди са 60 дни, од штампањог табала, пошто је исти поднео по тражењу Друштва. Извештај о слави и изложби са записником привредничког Збора, да се штампа у народном бр. „Тежакa“.

VI.

Прочита се оцена одређеног рецензента о делу г. Д-р. Ђорђа Радића „о шиварској јечми“ — Решево да се испу саопште примедбе у изводу.

VII.

За оцену списа г. Лукићевића „плава ивија“ — Одбор одређује за другог рецензента г. Светозла Петковића пошто се г. Вучић Богдановић није могао због службених послова тога пријати.

VIII.

По резерату уредника „Тежакa“, — Одбор решава да се радови у 28, 29 и 30 броју Тежакa ховоршу по постојећој форми и предлогу Уредника.

IX.

По извештају администрације, да се многе књиге, узете из библиотеке, не враћају — Одбор решава, да се цеоио тражење а ко не може вратити, да се изврши наплата вредности књига.

X.

Поводом резерата друштвеног благајника, да г. Светозла Петковић бави управник друштвеног имања у Шамцу има право

на тавитјему од продатога имања — Одбор решава, да му се за сад на рачун те тавитјеме може издати 400 дина.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

државе 8 децембра 1903 године у Београду

Били су: Председник г. Милутин Савић, чланови г. г. Др. Марко Леко, Милаш Јовановић, Александар Миџковић, Нинко Јовановић и благајник Јован Јеквић.

Бележио Р. Спасовић

I.

Прочита се оцена одређеног рецензента о списку г. М. Лукићевића „Плава вија“ — Одбор решава, да се списку доставе оцене првог и другог рецензента.

II.

За отварање оверата за набавку плавог камена и ровање — Одбор одређује председника г. М. Савића и члана г. М. Х. Поповића и благајника г. Јов. Јеквића.

III.

Прочита се предлог уредника „Пољопривредног Календара“ да се њему, извесним сарадницима, пошталско-телеграфском особљу, члановима Друштва и др. штампарима и царинској особљу уступи укупно 100 примерака Календара — Одбор усваја предлог уредника.

IV.

По извештају благајника да не по књигама води 1 Државни доз 2^{1/2}, кога нема, а није знао ни други, који Друштво има — Решено да се учини потребна исправка по књигама.

V.

О дану кад ће се државни Главни Годишњи Збор — Одбор решава да се држи 30 јануара нађе године.

VI.

Чита се и прима к извазку извештај о стању благајне за месец новембар.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

државе 15 децембра 1903 године у Београду

Били су: чланови г. г. Паја Тодоровић, Алекса Поповић, Милош Х. Поповић, Александар Миџковић, Илија Кремић, Нинко Јовановић, Димитрије Јосифовић и благ. Јован Јеквић.

I.

Прочитају се и усвајају записници седнице од 17 новембра и 8 децембра.

II.

Према поднесеним понудама за ливеровање плавог камена и ровање — Решено да се ливеровање плавог камена уступи г. Милану Арсенијевићу по цени од 54.29 дина, у злату 100 кгр, а ровања по 30.44 дина, у злату од 100 кгр. Илији Милчићу, који су поднели најниже цене. С ливерантима да се закључи уговор о ливеровању и исплати.

III.

Прочита се нацрт извештаја годишњег који Одбор прима и решава, да исти пошто се разарао и допуна читају чланови г. г. Александар Миџковић и Илија Кремић.

IV.

Чита се одговор г. М. Лукићевића о примедбама рецензента о његовом списку „Плава вија“ — Решено да се уступи Њв. Одбору.

V.

Према поднесеном резерату уредника — Решено, да се радови у 31, 32, 33, 34, 35 и 36 броју Техника хонорашу по постојећој норми и предлогу уредника.

— ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

државе 22 децембра 1903 год. у Београду

Били су: г. г. председник Милутин Савић, чланови: Д-р, Марко Леко, Милош Х. Поповић, Милаш Јовановић, Нинко Јовановић и благајник Јован Јеквић.

Председава председник г. Милутин Савић
Бележио Рад. К. Спасовић

I.

Прочитан и примљен записник седнице од 15 децембра.

II.

Прочита се штампани приказ у „Земљорадничкој Задруги о друштвеној издоби и раду привредничког Збора — Решено да администрација исправи нетрпене наводе поменутог приказа.

III.

О поднесеном пројекту Пољопривредног Музеја — Решено да се уступи на оцену г. г. Бориславу Тодоровићу, Дажану Браниковићу и Андри. Буђинковићу.

IV.

Прочита се и усвоји записник конференције свих секција од 21 ок. м. у којој су објављене и расписане награде за најпредје начине рада и извршен избор кандидата за редовне чланове.

V.

По извештају администрације да су утрошене похвалнице којима би требало одликовати награђене излагаче овогодишње изложбе — Решено да се одликовани изјави писмено признање.

VI.

По молби слагача „Техника“ — Решено да му се до краја године издаје одређена помоћ на основу решења одборског од 2. децембра 1895 год.

VII.

По резерату, да је преноричан кредит одређен за штампање „Техника“ — Решено да се измири из уштеда партије за набавку књига и војна.

VIII.

По молби стенографа, који је стенографисао рад Привредничког Збора, Решено да му се изда 100 дина.

IX.

Молбу Тире Змијанца за службу у Друштву — Одбор одбија из разлога што зато нема буџетске могућности.

X.

По молби Бранислава Врловчића за службу у Друштву — Решено, да му се за проведено време у друштвеној служби изда награда од 60 дина, а за службеница да се не може примити пошто нема буџетске могућности.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

државе 29 децембра 1903 године у Београду

Били су: г. г. Д-р, Марко Леко, Паја Тодоровић, Алекса Поповић, Милош Хаџи-Поповић, Александар Миџковић, Милаш

Јованџ, Панко Јовановић, Димитрије Јосифовић и благајник Јован Јекић.

Председавао члан Управе г. Д-р. Марко Леко.
Бележник Рад. К. Спасовић.

I.

Прочитан и усвојен записник седнице од 22 децембра.

II.

Прочита се оставка председника г. Милутина Савића, коју је поднео на тај положај — Одбор прима и знајући поднесу оставку и решава, да се на основу члана 24 Друшт. Правила навести потпредседник и да се оставка прочита на Годишњем Збору. Г. Савић да се умоли да оверава благајничке рачуне до краја године.

III.

По поднесеним оригиналним рачунима за набављени фотографски прибор — Решено да се исти исплате а од г. Милана Бајића, који је набавку за рачун Друштва извршио, да се узме неупотребљени прибор.

IV.

Прочита се нацрт за програм рада друштвеног у 1904 год. — Одбор прима поднесени нацрт с тим да у исти уђе и то, да Друштво узме удела у прослави стогодишњине устанка за ослобођење. За ово питање шабрат је нарочити одбор, који ће предложити шта треба Друштву да учини и на који начин.

О Г Л А С И

СИГУРНА СРЕДСТВА ПРОТИВ РАСПРОСТИРАЊА

Шарлаха, Дифтерије, Јектике и осталих заразних болести јесу Dougall-ови безотровни препарати за дезинфекцију, који су испитани и у државној хемијској лабораторији Краљевине Србије како хемијски тако и бактериолошки.

Исти надмашују сва досада код нас употребљена средства ове врсте.

Сва ближа упутства односно употребе ових препарата, као и извештаји државне хемијске лабораторије Краљевине Србије, Д-р. Е. Михела (референта за јавну хигијену) одштампана су у засебној брошури која се може добити бесплатно код наших заступника за Србију.

БРАЋЕ М. АЛКАЛАЈА — БЕОГРАД

Нарочита пажња на ову брошуру обраћа се родитељима, пошто им се даје могућности да се бране противу разних заразних болести које сатиру наш подмладак.

M-c Dougall Bros

Б. М. Алкалај дају бесплатно и брошуре о Mc. Dougall-овом безотровном леку за сток.

Ц Е Н А О Г Л А С И М А :

Мањим од летит врсте једног ступца по 10 пара дна; од осталих крупних ижемена по 15 пара од врсте од ступца. **Већим огласима** од целе стране 20 динара (10 еор. астр. вредности) пола стране 10 динара (5 еоринти) четврт стране 3 динара (2-50 еорината).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара динарски државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јеженице.

Преглед 1, 2 и 3 броја Тежака. — Извештај о раду Српског Пољопривредног Друштва за 1903 годину. — *Чланци*: Српски селацима. — Крушна кокош и крушна јаја. — Предлог за прављени Пољопривредног Музеја. — *Бележике* — *Гласник Новарке* — *Друштвени и Поздравски послони.* — *Огласи*, и *Цена огласима.*

ИЗДАЈИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 30 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРЕМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

ЗА ОСНОВ ПЛАЊЕНИК УМНОЖА ОД АПРИЛА
1899 ГОДИНЕ № 204 ПРЕКИД ДРУШТВЕНИ
НОСИ ПОШТА ОБИЛАЗАЧУ.

Цена огласних изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1899 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
ИЗДАВАЧА УЛ. БР. 11.

БРОЈ 4. и Б.

У БЕОГРАДУ, 1. и 10 ФЕБРУАРА 1904 ГОДИНЕ.

МИЛОШ Н. ЛУМБИЋЕВИЋ
САРАЈЕВСКА УЛ. БР. 25.

ГОДИНА XXXV.

Шта је досад рађено и шта би се још имало ра-
дити на унапређењу нашег живинарства.

— А. Микошевић —

Ради унапређења живинарства у земљи, Одељење за Пољску Привреду и Ветеринарство Министарства Народне Привреде отпочело је од неколико година на овако у јачој мери да утиче на одгајиваче све врсте живине, а нарочито на одгајиваче кокошају, поглавном у циљу, да се за извоз на стране тргове одгаји што кружнија живина, као и да се у маси народа давати добре пасмје, јер је извоз живине, а нарочито извоз јаја Србији за недовољна времена осигуран, пошто је потражња на страним трговина толика, да је апсолутно немогуће ускоро поднети светско тргове.

У тој циљу Одељење је отпочело са оснивањем угледних живинарских по државним Пољопривредним Заводима.

Године 1898 на предлог Одељења, г. Министар Народне Привреде, наредио је оснива Пољопривредних Заводика и Пољопривредних Школава, да уреде угледне живинарнице за све врсте домаће живине најбољих раса. Управа Државног Сточарског Завода, Управа Точидерске Економије, Управа Ратарске и Управа Винделско-Вобарске Школе подигли су ове живинарнице и гаје у вила ове врсте:

а. **Кокшију:** лантан, браме, миорке, худанке, кречерке, амелешанке, ердоланке, пилес-рок и доркинг.

б. **Плована:** пеканичке и ајленбуршке.

в. **Гусана:** емденске и поморанке.

г. **Ђурана:** броване американске.

Продају грађ живине народу, врше Управе Завода по ценама, које по предлогу Управе, одређује Министар Народне Привреде. На исти начин продају Управе и вишија јаја, углавном имену потребна за Заводе.

Претисно г. Министра Народне Привреде од 29 фебр. 1900 год. Пвр. 2099, одређене су цене живине преко целе године, а јајкима цене од 1-ог јануара до 1-ог јула веће, а од 1-ог јула до 31-ог децембра мање.

Овим претисном одређене су ове цене:

Петак 4 динара, кокошка 2; плован 5, пловка 3, ђуран 4, ђурка 3, гусан 10, гуска 6 динара.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА РАЈНУ 6 ДИИ НА ВОЈА ГОДИНЕ 3 ДИИ.
ЧЛАНОВИ ПОМАГАЈУ, ЧЛАНОВИ ОВКХ ДРУШТЕ
ПОДСТАВЉА, ПОСТАВЉА, БЕОГРАД, ПОДГОНИ ГРАД,
САДРА, ТАМНА, МАЛТАСКИ, БЕЛГОГРАДСКИ
САДРАТЕ И ЧУВАЈУ ПУКА ДОДЈАЉА ЛИСТ У
ВОЈА БИНО, ДОДЈАЉА ВОЈА ОВКХ ГАРД,
НА ПИЛ РАЈНУ.

ЗА НЕ СРБИЈУ

НА ПОД 8 ГРАД, ЈАН 4 ФФ, А. ВР. ПО СРП.
ПОМОГНОЕ ГАРДЖЕВА И ВИШНОЕ ЧЛАНОВИ
КАО И СРПСКЕ БЕЛГОГРАД, САДРАТЕ И ЧУ-
ВАЈНОЕ, ДОДЈАЉА ЛИСТ ЗА 3 ГРАД, ЈАН 3
ФФ, А. ПИЛ, КАД ПИЛГРД, ВОЈСКЕ ГАРД-
ИНАТ И КАД СЕ ПРЕТСТАВЉА ВОЈ ОВКХ ГАРД,
ИЛИНО ПИНО ВОЈА ТЕ ИИ СЕ АРДУ СЛАТН.

Јаја од јануара до јула:

кокошија	0-10	дип.
пловка	0-20	"
ђурећа	0-30	"
гуска	0-50	"

Јаја од јула до децембра:

кокошија	0-10	"
пловка	0-10	"
ђурећа	0-10	"
гуска	0-20	"

По извештајима Управе, ове су се цене показале као доста велике, због чега је и народ мање тражио живину и јаја.

Ово је даље повод Министарству да год. 1902, марта 19 КНВр. 6198 расине нових ценама живине и јаја са знатно спуштеном ценом, и још неке важне утвине за одгајиваче.

Тако, цена живине је сад:

Петак 3 дин., кокошка 1-50, ђуран 3, ђурећа 2, гусан 6, гуска 4, плован 3, пловка 1-50 дин.

А цена јајкима је:

Од јануара до јула:

кокошија	0-10	дип.
ђурећа	0-20	"
гуска	0-30	"
пловка	0-10	"

Од јула до краја децембра:

кокошија	0-05	дип.
ђурећа	0-15	"
гуска	0-15	"
пловка	0-05	"

Сем тога, Управе Завода овлашћене су овим претиском, да цене живине и јајкима према добу године и ценама на дотичним трговина, могу повишавати и смањивати.

Затим, Управе су овлашћене да одгајивачима живине, који би се у гађењу живине одиговали, могу прекобројна грађ живине и сумишма јаја са пасаживама, давати у размени за жива грађ домаће живине или за свежа јаја домаћих раса и то килограм живе тежине или килограм јаја домаћих раса. благодарних раса.

За овај уступањ, одгајивачи примљене приплодне живине и јаја за пасад имају се обавезати, да ће грађа цеговати и у прилоду држати бар годину дана и да ће припадну количину јаја употребити одмах за пасад, па и у једном и другом у своје време извештавати Управу ради Господњег Извештаја Министарству Народне Привреде.

Осим наведеног, Одељење је ради употребења живинарства у земљи, поставило следећа питања свима Началствима, па да према њихову одговору чини даље потребне кораке:

1. Које се врсте пернате живине — кокоши, пловке, гуске или ћурке — највише гаје у томе округу и у којим местима нарочито ?

3. Има ли кунаца и шта они најрадије куњују ?

4. Колико се отприлике годишње прода живине и кољну вредност у новцу преставају ?

5. Да ли одгајивачи осећају потребу да дохранују мршаву живину и да ли им се у томе случају може истаћи, или кунци теже само за што већим бројем живине, без обзира на тежину ?

6. На који се начин врши превоз продате живине и јаја ?

7. Ако је извозник поред пруте, има ли довољно вагона и јесу ли вагони погодни за превоз ?

8. Треба ли радити на томе, да се у округу производе кријуци ове живине и које прете, као и да ли је било каква попуњаја у томе и са каквим успехом ?

Но, главна тежња овога Одељења у погледу рада одгајивачица скрене на културивану страну живинарства, а то је: *што сећа произвођа и што јави извоз јаја на стране тргове*, јер се извоз артикал све више тражи и све боље плаћа, а *што сећа и извоз не може никада бити*, као што то може бити и као *што ће сигурно наступити са живом животином*.

Поводом тих, Одељење је подејствовало, да Министарство изда расписе свима окр. началствима да преко својих околних, скрене пте већу пажњу одгајивачица на гајење пернате живине *ради што јаче произвођа и извоза јаја*, јер једна кокош у обичним приликама може за годину дати да спее 80 коваца јаја, која рачунајућ да их продајемо по 3 паре динара,

паре, представљају вредност од 2-40 динара, коју сузу продају за кокошку добити не може; међутим, та му кокош остаје и за две три наступајуће године, носећи му непрогнато јаја.

Овај је распис Одељења, изашао на опште одобрење, јер је протихаши у неколико боље уређених наших дневних листова. У извозу јаја Бугарска нас је знатно протекла. Бугарске је извезла прошле године јаја у вредности 7,590.102 динара, а *живе живине само у вредности 83.593 динара*.

Напротив, Србија је извезла живе и заклане живине у вредности 2,565.429 динара, а *јаја у вредности само за 745.700 динара*.

Из ових података јасно се види, који вах правцем ваља тежити, и да је досадашњи рад Одељења погодно тај правци.

Ове године поручило је Министарство Народне Привреде из Немачке повећи број живине, коју је набавила Коженца, одређена за вазанку правлодних говеда, и та је живина већ пристепа и раселага наших државних заводина.

Да би нама заинтересовани одгајивачи знали, којима је заводина живина упућена и које расе, да им се у случају потребе обрате за пасад, ми ћемо редом показати, који су то заводи и шта су добили.

Државни Стоцарски Завод добио је за *Добрничеву* 12 кокошију и 2 петла расе талијанске, 5 кока и 1 петла расе орпингтове, 6 пловака и 2 плована расе пернине, 5 пловака и 1 плована расе руманске, и 8 гусака и 1 гусана расе ендемске. За *Љубичево* послато је 10 кокошију и два петла расе лагшан, 6 пловака и 1 плована расе пернине, и 8 гусака и 2 гусана расе ендемске.

Округиној Пољопривредној Станцији у *Ђурици* послато је 10 кокошију и 2 петла расе пливсрок, 4 пловка и 1 плована расе пернине, 3 гуске и 1 гусана расе ендемске.

Округиној Пољопривредној Станцији у *Лесковачу* упућено је 12 кокошију и 2 петла расе талијанске, 6 пловака и 2 плована расе пернине, 3 гуске и 1 гусан расе ендемске.

Округиној Пољопривредној Станцији у *Шабцу* послато је: 5 кокошију и 1 петла расе пливсрок, 4 пловка и 1 плована расе пернине, 3 гуске и 1 гусан расе ендемске.

живи, баш нарочито човеку користе, а и барско земље нису по њога опасне. Новени мисл, који претпоставља сува поља влажним ливадама, ретко кад наилази на својему путу, док се међутим младе барске тине, које су врло укусна живљак, често жртва ове прождравне штетарке.

И поред све воље да потражили те користе, које рода чини човеку, нећемо моћи лаћи изједну од улагаја, због којих би се ова тина могла проузрочити његовој заштити.

Бујине. — Као и све ноће животиње, и будине имају против себе многе неправилних предасуда. Њихов нечисти лет, сачини оном у ноћних духова, о којима бадје причају, њихове округле, кругле и сјајне очи, уз то чудноват и необичан глас, од давнашњих времена су их на рђав глас извала. Истина је, да су стари Језини узимали будину за символ мудрости, по истину је и то, да су они појану ове тине сматрали као предзна несреће. Код лавовских Риндла је појама бујине извасила прам страх. Све ноће тине, вели *Пановић*, са јаким капарама, као што су бујине и ове, увек су предзнављали несрећу у јавним пословима. Велика бујина или Језина нарочито воли усамљена и тешико приступачна места. То је једно чудновито, које није пена итии крети; она надре глас на плач и јекњење. Ако ли је опанте длаку у близини каквог града или пак каквог другог места, јачмаво ће се десити каква несрећа.

А зар год нас свет и данас је мисла овако, како су мислили стари Језини и Римљани пред толико векова? Зар смо се у том погледу и за корак од њих домакли? Зар и данас не сматра наш свет ове тине као гласнице смрти? На којој се воље кући појави будина, ту мора немо угрети.

ПОДЛИСТАК

НАШИ ДОВРТОВРИ И ШТЕТОЧИНЕ

РОДА, БУЉИНА И ЖУВАВИЦА

Рода. — Сви су просећени народи, у свима временима, уздицали и славили роду због неких њених убржених летних особина. Зар не сматрају бајде из куће као нарочити благослов кад се пар рода настани и направи своје гнездо на кућном димњаку? Рода су сматрали стари Језини као символ углавности, супростављене верности и материнске љубави.

Ну све ове моралне особине, придане роду, исто су овако лажне као што је и њена корист по човека. Рода је врло неваљала и себицна животиња. Као год она окорели змањав, она убија и онда кад је потпуно сита, она налада јенку кад лежи на јајима или младунце своје сусетке и поред тако оглашене родитељске љубави...

Роду ћемо изаћи погледити по влажним ливадама, дук шачева, пуних водом, ну пасад на местима сучанима. Главну јој храну чине жабе, барске змије и кртице, које на земље немамо већто видн куљови, када оне испод ње рију: Неки веле како она тамана и отровна змије. Међутим она не стоји у истини, пошто се она никад не навраћа на узвишце места изложена сучаној прилици, итии посељне камените обале изложене сунцу а то су поглавно места, на којима се отровна змије надржавају. Међутим су жабе, бајде и кртице које она отрасно та-

Управи Товчидереве Економике послато је: 8 кокошију и 1 петла расе талијанске, 10 кокошију и 2 петла расе шлимске, 5 кокошију и 1 петла расе ориџинте, 4 пловке и 2 пловка Лауфенберг (пловке трчунске), 5 пловка и 1 пловка расе руске и 8 гузака са 2 гузака расе енденске.

Расаднику ереском у *Совљани* послато је 5 кокошију и 1 петла расе шлимске-рок, 4 пловке и 1 пловка расе пекиншке и 4 гуске са 1 гузаком расе ендемске.

Расаднику срезга расипског у *Куршевцу* упућено је 5 кокошију и 1 петла расе шлимске-рок, 4 пловке и 1 пловка расе пекиншке и 3 гуске са 1 гузаком расе ендемске.

Расаднику срезга ленинског у *Рацу* упућено је 10 кокошију и 2 петла расе мехелнер.

Расаднику срезга раханског у *Рахан* 10 кокошију и 2 петла расе мехелнер и 4 пловке са 1 пловком расе пекиншке.

Расаднику срезга јасеничког у *Паланку* 5 кокошију и 1 петла расе шлимске-рок, 4 пловке и 1 пловка расе пекиншке.

Расаднику ереском у *Вел Градишту* послато је 10 кокошију и 2 петла расе мехелнер.

Расаднику ереском у *Петровцу* послато је 10 кокошију и 2 петла расе ланшан.

Расаднику срезга талканског у *Гор. Милановцу* послато је 10 кокошију и 2 петла расе талијанске.

Расаднику срезга жувањког у *Александровцу* 10 кокошију и 1 петла расе талијанске и 3 гуске са 1 гузаком расе ендемске; и

Расаднику ереском у *Алексиначу* послато је 10 кокошију и 2 петла расе мехелнер, 4 пловке и 1 пловка расе пекиншке и 3 гуске са 1 гузаком расе ендемске.

*

Али, свега досадашњег рада овога Одељена на унапређењу живинарства, могло би се још покушати да се живинарство наше крпе још јаче унапред, а што је најважније да стокане али странци трговина осовлада глас.

На првом месту, треба још утврдити да се *заснију* *Удружења* међу одређенима жлима, а овим Удружењима да је *цел заједничка продаја добро урамне жлиме*, као и *неуобавна контрола*, да се за извоз пуштају јаја извесне старости.

Међу тим, поред ованих неспоразумних онтужаба и потварања, билине су најспорније међу тинама и у истицу су прави Божи благослов у крајевима, где се настале. Пошто билина поку излаци у лов, то су њена храна: ноћни инсекти и мишени. *Чудна* наводи: како је један пар билина за време само једне јуније своји донео својим младунцима једнастак мишева, и да је у жељу једне осме нађено на седмачесак пет гушевина ноћних лептара. Не само да треба заштићавати ове тине, него треба, што више, водити старање о њима и подрекавати их да праве своја гнезда у близини сели и станова. Већина билина се даје припитомити. Један Француз преча, како је имао у својој кући једну сову, коју су сви заволели, као врло кресту и добру тиду. Допуштала је те су је прено дана сви милонати; и ако се задовољавала свакодневном храном, ипак је противстављала свеже месо, које је свакико бранила, кад су јој та хтели увести. У другу је довила инсекте и тим чинила велику корист својим газданима.

Сове су право кривате мачке по својим навикама и начину исхране. У пољима осме чине исте усуге, које чине мачке по кућама. Поред свега тога мачке, тамалећи мишине, хоће да налада и тинџа гнезда, младе оциће, а и да краде по кући месо, саланик и белу смук. Од осме имамо само користа а никакво штете, на ипак њу гоно, пресину и сматрају је као предзнак несреће, док мачку заштитају као користну домаћу животињу. *Чудна ствар!* Докле мачку, која има четри ноге, штите и чувају, докле је, вада има само две ноге, гоно и пресину!..

Куканица. — П куканица је нерадо гледаана тина и ако је једна од најкориснијих, које ми познате. Она се тина даје слабо видети, јер се доста вешто крије. Тај тајанствени вен

Пређе да само одређена дан старости, да се такво јаје ни по коју цену не сме изнети.

Напоменуто, овим Удружењима могли би се држати и потребна кулеви, где би чланови научили како се штроји живина јер су Удружења јаче место да се изведе копуљење и дулардираре по уштутина добиенима на куру, него да што би се то могло постати под појединих приватних лица.

БАГРЕН (ВАГРЕН, АКАЦИЈА)

— Др. Ђока Ст. Јовановић —

Постојећина багрена је у Азији. У Европу пренесен је отворилое у времену од 1601—1635 године, и данас га има свугде, где је поднебе благо, умерено.

Багрена има више одлика: но ни ћемо овде посматрати само обични дивљак, *Бели багрен*. То је дрво са наспривним дугуљастим лишћем, обично по 11—15 листа на једној дрци. Залице прелазе у боље — трье. Цвет је био и врло пријатно мирисе. Расте по равнинама и оределим бреговина, а никако у планинским крајевима, јер тражи умерено топло поднебе, ма да с последом на минералну храну коју прве из земље, може успевати свуда, па и на живом поску и камену.

Багрен расте врло брзо, нарочито у младости и кад је издана; али доцније расте све слабије, тако, да ретко буде велико и развијено дрво и не може дуго да траје, јер не достиже ни две тринае свога века (100 година), а почиње да труне и онада у расту. Не расте једнострано, већ се јако грана и необично радо рачна тако, да је увек прино дрво. Због овога, а и стога што тражи јаку светлост и не може у складу са другим дрвима да расте, не гаје се у шумама и шуми, а и у чисто багреновој шуми, јер због своје мале крупне, која је врло ретка, није у стању да земљини вода се отуца да не обрете у кору, и да га својим лишћем довољно задржи и одржи у јачини и свежини. Мразени му много шкоде, док ступа нуклеогам, јер је у кору и килама развијен и дубоко их пушта, те себи потребну влагу увек набави. Исто тако многу му смета снег и ње, јер ту је гране доста крто

живот, зато то чудан и тужан вен глас од којег јој и име дошло. Али су материјала народном приповењу да за њу веку један глас и предања. У прилог овом пераспокојењу иде и њен јак природни недостатак, који се састоји у томе, што куканица не излазе сама своје младунце, него свесена јаја поднебе у гнезда других тина, нарочито стинијих невањина које се хране инсектима, да их оне својом топлоћом багре, и да им младунце исхране. Отуд и зрена: „поднебе као куканица јаје“ за оног који несе да јоно прима своје дете, него а погуга другозе да себе. Вено је име постао синонимом са плашљивцим и несеселим. Па и у других народа не стоји боље у овој погуги. На неким местима су саме власти плавале ономе ко убије куканицу, сматрајући то као нешко патристичко дело. Она ипак о гошењу куканице у име повишено морала датира још из давнањих времена.

Куканица у многих народа игра доста знатну улогу и у обележју верских невођобова; тако она у неких народа својим именов означава нечастиво, те се у њих може чути и оваква изреча: „нега те куканица однесе.“ Исто тако њен глас, поворачку народном, предзнаку неку несрећу. О овоме, који паћи од сунце осме с пролеће; тај неће више чути куканице.“ Младе девојке, кад чују први пут с пролећа куканицу, по томе кољико пута куканица закупа, закључују: колико ће још година чекати на младоземцу. Многи верују да смрад из уста долази отуда, што их је куканица препарила, т. ј. чула су је први пут с пролећа, а ипак ништа јела. Ако се има доста новца у пену кад се први пут с пролећа чује глас куканице, остаје се богат за пену доду. Штега за богате варошине што се вен глас даје чути готово увек поднебе од вароши у шуми и пољу, како се

и лако се ломе — одчепи. На пати оног од дивљаци и ишквата, за да му вед радо нагрива хору и збути је.

Као шумско дрво није, дакле, подесан багрен, а нарочито га гајева у *високој шуми*; једино може да послужи као привремена сива дрвотина дрвета, пошто брзо расте и даје извештај превременог прихода, јер се може за граду употребити.

У *средњој шуми* може багрен, да послужи као „горње дрвеће“, јер брзо расте, а својом гомом и ретком круном „довез дрвцу“ штета не шкоди. Користан је уколико, што даје граду за многотручну занатску употребу.

Најпогоднија је у *ниској, изданачкој шуми*, због своје неограничене изданачке моћи у корену и килама, јер се не да никакво уништити, и у кратком времену даје сопственику лепе приходе. Истина, да га је тешко летовати, прерађивати и употребљавати, јер су његове боље опасни испријатељи раденику, по то му је овет мана која се може и триети.

Из поклоњеног видно, да је багрен најкорисније подизати у *изданачкој шуми*; јер поред својих напред наведених мана има и својих врлина, које ћемо доцније видети. У овине обилну багрен је најпогодније за гајење и стога, што га могу гајити и квал, спротивни сопственици килава.

Сваки наш сељак, ако је оскудан у шуми и земљи, треба на једном малом и слабијем парчету земље, да подигне багренову шуму, како би своју личну потребу најлакше и најбрже могао да подири. То треба да чини на овај начин:

Треба набавити свеже (ласко) багреново семе, а лако га је набавити, јер багрена данас скоро свуда има, и с прелећа једна мали простор, у градини у сељака, засејати тити сељеним Сејати треба уредним врстама, на 20—25 см. далеко једну од друге, а ноже и ближе, што зависи од величине леја и количине семена, и покрити га земљом, за 3—5 см. дубоко. Ово ће семе, ако је добро и свеже било, скоро све нићи (80%), и у првој ће години порастати до 30 см. висине; а ако је случајно ређе посејано, може достћи и висину од 60—80 см. Најлеп пролећа треба све јаче клице да се поваде и заседе онде, где се хоће багренова шума да подигне; а све слабије клице треба у сељака оставити и расадити у растојању 20 до 30 см. једну од друге. Ове ће у току године достћи висину од 1—1.50 метара и биће подобне за presaјивање. На-мљоредички килава без новца на рад! Отуд у ових последњих ваља да нема много новца!

И много још других неоснованих прича и празноверних навиште о кукавица и међу сељацима и варошанима. По веровању неких је кукавица у јесен коцац а у пролеће кукавица; другима је она једна постала жаба-бабура, која се сакрива у шумљаво дрвеће. Ретко когод из народа зна да је она тина сељина, која нас напушта за преко клице сезоне и иде у знање пределе.

Напослетку, после свих ових прича, претрасуда и празноверних о кукавица, у чему је, најзад, истина? Истина је дела, и неустојиво утирива, да кукавица потамни силне гусенице по нашем шумском дрвећу. Она једе и друге инсекте, и нарочито претпоставља оне чуване и бољачке гусенице, које опале коку када преко ње пређе, а које веће никакве друга тина да нагледа. Кукавица овим гусеницама тако напуни своју желудцу, да он од ваљоних дава и боља изгледа као да је сав давања и бољана инштура обрастао, пошто се оне даке и боље често шуму у унутрашњу шуму коку желудцу. Својом прождљивошћу и силном похланишћу на гусенице кукавица је веома корисно средство за угањивање ових штеточина. Ко хоће само да се сети колко штете напави ову и шумском дрвцу могу намети гусенице кад се напавне, тај неће сматрати глас кукавица као предзнак некрде, него као Божију благодат. Онде, где се чеће кукавица чује, нема гусеница.

(По орашкуском)

Б. Ј. Ј.

рочну нажву треба обратити на земље, јер радо нагривају багренове клице.

Тако, где се жели шума да подигне, треба багренове саднице садити у растојању 1.50—2 метра, па и више, јер багрен за своју круну тражи велику светлост, а за живе велики простор. Најве године попуњити сва ова места, на којима се саднице нису привале или угинуле, новим садницама на леја. Заманште, где се багрен сади не сме бити влажно, подводно, већ више суво и свеже.

После 4—6 година треба сав багрен — сву шуму — посећи што ниже тако, да из корена и кила избуји изданак, које треба уштети да расту, јер оно овим постити шљ, т. ј. одговорају багренову изданачку шуму. Кад је понова треба сећи изван од тога; шта се хоће да има од ове шуме, т. ј. да ли дрва за отрег, или притке за винограде, или другу какву занатску употребу? Обично се узима обрт од 12—15 година, а за дрва за отрег довољан је и обрт од 3—6 година.

Исто овеко подигне се изданачка багренова шума из изданачка, кад се они са килама ископају и преседе. Но ово је, рачуна се, могуће само онде, где већ багренове шуме има.

Багреново је дрво бие жућкасте, често црвеникасте, доста тврдо, килаво, издрљиво и овно дрво; стога га врло радо употребљавају столари и коцари. Употребљава се и за грађевање на суво и води, за извесне машинске делове, где је дрво потребно, за израду дрвених килима, за пратке у виноградама, вотањима и градинама и друго. Изврсно и горно, и врло радо се употребљава као дрво за отрег.

У Румунији од багренова цвета леде неку врлинуљу и доста тугују вољу, и са шећером праве шећет. А мед багренов, који пчеле најобилније налазе у цвету багренову, познат је са своје изврне кашље.

Багреново лишће врло је добро као сточна храна, и радо се даје стоци; зема, и суз као брет.

Поред тога багрен се корисно употребљава као *жива ограда*, јер својим бољана свакоме спречава улаз у ограђени простор. У овом се случају сваке године преврнује, да би ограда нила и гуња била. Дешана се, да се и крај ваља, винограда и других ширитних земаља сади по околинама ради отград; по на овим местима не треба за *никако себи*, докле не достигне своју старост и почне да онада у порасту, јер, ако се сече, кила, које се и илане јако трајају и далеко пружају, набујају храном и вестеру изданке тако, да постаје опаснији за дотични ширет, јер може да преоблада толико, да га је тешко искрчити, и да на прилику — од винограда буде багрена.

Сада се по градинама (бањана) и вртовима (парковима), по тада се калажи *окружним истоплим багреном*, те добије округлу и густу кругу, и служи за уграс и хлад. Не цвета и разнокожа се само изданачка.

Багрен се одликује својим спрочношћу, јер не тражи јако, већ напротив врлово земљиште, само да није влажно; и за то се с добрих успеха сади на живоме песку и кажењанима, стрини, ронљаним земљишима, крај друшких и железничких напана итд., јер своју јако распрштану килама носује изврне оваква земљишта и одржава их у чиници, не да ни да се раве и оскују. Јако се многи изданачка, те својим лишћем поправа свако врлово земљиште.

Стога садно багрен, јер је посебно користан, нарочито за сељака, које је поред отрева потребан за оправку поља, аграда и напразу халовника јер је сељак наш и добар запитица. Потребна у добрим и трајајим пртјакана (тачкама) не може се на једним другим дрветом тако добро и брзо задонати као багреном.

КАКО ДА СЕ ПОСТУПА СА ВОДОПЛАВНИМ ЛИВАДАМА?

Има ливада које вода редовно плави, а има их које су плаве само кад је напредно нивоа вода. Последње поплаве и код једних и код других могу бити корисне а могу бити и штетне. Зависи од доба кад их вода плави и од тога да ли је вода са тивом или је са шљунком и крушним песком. Највећу штету наноси летња поплава кад наступи пре него што су ливаде покосиле.

Како се поплаване ливаде после поплаве тешко косе, то се много уздржавају од издатака и данубе, око кошава непотребне траве на оставе ливаду непокошено, рачунајући у то да ће се у трулевам непокошене траве ливада најбржи и да ће услед тога дати бољи принос идуже године.

Такав је поступај погрешан. На у ком случају не сме се оставити да вода поплавена трава остане на ливади него је пошто не то ваља покосити. По себи се разуме да се таква трава не може употребити за храну стоке. Једино би се могла осушити и употребити стоји за простирку, ако недостаје сламе али и тада се мора плавити да стога од тога сева не једе. Најбоље је траву скитати на гомила, оставити је да исуши и употребити је онда за љубрне.

Кад река не носи само тину (као) него песак и шљунак, онда не само да се поплава уштити врло кошава, него може зауст сјог песка и шљунка да утвни изнад траве поште.

Ако је земља ливаде хустина или глиновита, онда веће бити штетно кад се клице траве покрију једином тавом слојем песка (од неколико сантиметра дебљине). Стога где је земља таква, може се наменом песак подељено развући по ливади, а крушан шљунак и обуштан морјај се покунити и однети са ливаде и то што пре, како не би трава угинула под њим. Ако је вода нестимиче надувала или разрила ливаду, онда се покушава шљунак употребити за испуњу тих рупа.

А може се бацити и на ту и више га поравнати. Кад се на ливади сталожу тина у већој количини, онда је неопходно потребно да се ливада добро надраћ и тиме да се тина изнесе са горњом површном земље и да се силне поре која се од сталожено тине ухвати.

Има ливада где у тако названом долејној остави после поплаве вода, која не може нигде да отече. Ако чије могуће прокопавањем оточити воду из поља, онда треба постину из године у годину полеје заустити или их изравнати.

Ор.

ПРИПЛОДНИ БИК.

Сваки сточар зна да само од *добрих приплодних грла*, које плави и добро потомство, стога се и обраћа најобилнија пажња избору приплодних грла, од чије припадности и зависи успех. Ма колико да је важна опрезност за избор женских приплодних грла, која треба да буду и без мања и без икаквих телесних недостатака, а уз то и најчистији и најбољи представници своје расе, још је важније и далеко потребније обратити секодико пажњу избору *добрих приплодног бика*, који своје особине преноси на далеко већи број потомака но што то чини једино женско грло. Стога сваки добар сточар, који у истину свој посао с разумевањем ради, и тежи да има доброт, управо најбољег бика, који ће му зашат поравнати, однежити и појачати. За доброт бика плава се увек добро, али је врло велика невоља за сточара кад купи бика за приплод, добро га плави, па се после разочара, јер му бик или убрзо постане неспособан за приплод, или је негова употреба врло сумњива.

О томе и хоћемо неколико речи да проговоримо, јер претпостављамо да сваки добар сточар зна најбржи доброт приплодног бика.

Бикове за запат не купују сточари сваки дан. Али често пута принуђени су да их купују — и ако је много саветније да их сами одгајују, разуме се, кад су у могућности — и тада се често пута кувнијом разочарају и невероватно много изгубе.

Како нине општине често набављају бикове, а тако исто и задруге, могу доћи у невољу да ни биткови добро плавени покажу *непогодност* за приплод или чак да буду и *неплодни*, те сматрају за своју дужност да их укратко ухавају на узроке који ово изазивају и на начине како се они неким случајевима могу отклонити. То ћемо, користећи се радњима чувенога професора *Др А. Штајера*, у неколико тачака показати.

1. *Дешава се, на пример, да млад бик не показује ни најмање воље за парењем.* — Млад бик, летос савиљег облика, одличан представник и са свима особинама своје расе, не испуњава своју дужност као приплодно грло. Због чега то? Да ли се у томе случају може помоћи и како? Заштаће читати...

Иштала су на своје месту. Истина је, да влада бикови, а нарочито од раса које се брзо развијају, који никада не имање на пашњаке, који се ни за калтан рад не употребљавају, који по вас дуги дан стоје и леже у стаји, а кривач се врло добро хране, — онда кад су потпуно стасали на снагу, кад су потпуно полно развијени, кад их, дакле, ваља оточити употребљавају за приплод, често немају никакво воље за парењем. И ако се ово дешава, ипак срећом иза јачина и пута до се ово невољно стање одстраји и бик својим развољем за парење, само средства, која ћемо онде препоручити, треба на време употребити.

Прво што треба да знамо, то је колико је стар наш бик. Редно да има 18 месеци. Он не показује воље за парењем, дакле скоро је неупотребљив, шта да се ради? Видимо у *нашој се стању зрелости наплати*. Ако видимо да је он ујачан или подутрејан, а још и кад добро хранимо — онда с места *смањати му дневни оброк хране*. Таквом бику не треба давати све најбоље калково, дечетину никакво, мекније такође никакво и уштите никакво снажну храну сен ова (или прекрупе ошвене). Место ово хране лети му ваља давати траву, и дечетину у засево, а у зиму сенку — један део сева и један део ошвене сламе, — а поред тога и по мало сточне рени. Ова се не треба давати таквом бику никада више од један до један по килограм дневно, а ова се неопходно потребан стога, што неможе повољно утиче на полни нагон наших домаћих животиња, као што је то некусатом употребено.

Још има један начин да се вода за парењем код таквог бика пробуди, а тај је, *да се бик пушта у испуште са женским гравима, а још боље да се с њима изводи на пашњаке*. Бављање на четом ваздуху, непрекидно кретање, и природна храна на пашњаку, утачу повољно на полни нагон младих бикова.

Често, шта, и ако неоправдано, најве се разлога да се бик не може са женским гравима изгонити на пашњаке, но се држи призиван за јаела у стаји, на се у томе случају ваља помоћи твом, *што ће се поред неса везивати женски приплодно грла, а нарочито они која показују да хоће да оде*.

Најзад, успешан начин да се вода за парењем може се код младог бика пробудити и *додавањем у храну, неких надражавајућих средстава*, али то ваља и сме се само онда употребити, кад врлооказани начини не показују успеха и кад бик радо и та средства ужива. Тако може се, понемало са осталом храном, давати дневно по једна важа утицајот конопцавог семена, мало реничких потача или уштенских бобица од скрешње (највише до 30 грана). Сол се давати 25 до

30 грама дневно, јер и од дражк желеде на лучење, и потпомаже и изолну грађаву у телу.

У већини случајева успех је сигурно постигнут.

Једно напн још остаје да напоменемо, да чин се прихвати, да прикладни бик, који је достигао праву старост, а не показује ни најмање воље за парење, не треба пуштати да иде како иде и чепаши с ушерњем, да ће се стање поправити, јер дужи чепаши стање се само погоршава а никакво не поправа. Зна се, да једине оних раса, које рано сазревају и које се рано гоје и које су напшнуле на неадекватно стајско хранење — подлежу овој злу најпре.

Прикладни грло, која се природно саје, често на пашњак истерују, а сваки дан у ограбене испусте, ретко ће кад абазати младог бика са овом мјаном, стога на ово треба обилну пажњу обратити.

И старији бикови могу изгубити вољу за парење само ако се довољно не крећу, не употребљавају се за рад, и ако се хране таквом храном, да се почну брзо гојити. У овоме случају помаже кретање прдо иста, а тако исто и употреба за мале радове. У првом случају чини добро истреривање на пашњаке, а у другом презавање. У Данској употребљавају бикове и за јахање, али се они на то још из младости принављају. Важно је, дакле, за запрегу бикове још из ране младости напшнути, на ће се допције увек за рад који употребљавати, нарочито на малим инављма, где сам донајни запрегом рукује, и своју стопу нази и вистује.

*

Може се десити, да се све претходно учини, а бик ипак да не покаже вољу за парење, чак шта више да се плаши и постане ћудљив кад се поведе на место парења. У томе случају треба сточар да позове сточног лекара да бика прегледа, *јер превремено — промало — губљење воље за парење може бити ауторковано и болесним етоном удова и пашњака.* Тада ће сточни лекар дати упуство, којих се ваља строго придржавати док бик не оздрави, јер ништа није опасније по употребљавати болесног бика за парење, пре но што је сасвим оздравно и не овећа никаквих болова. Бик, који при засакивању оети болове, дуго се уздржава од парења.

Кад већ о томе говоримо, онда да напоменемо, да се на рочица пажња мора обратити на само место где се крава код бика подводи. На томе месту не сме бити кажења, шуљка итд. Кад бик скочи, онда му цео терет тогког тела пада на задње удове, стога он мора имати сигуран ослонац, да се не би несавезно и неуредно, и за то се треба увек пошринути.

И на висику краво и бика треба обратити пажњу, јер се досл, да бик при засакивању несретно надије и тада се запланди и изгуби вољу за парење.

*

Бикове не треба никада прекомерно употребљавати. Задргарски и општешки бикови често се сунше употребљавају. И задруге и општешки изадују док набаве добре бикове, али их увек имају у недовољном броју и на то се сунше употребљавају, често 3 до 4 пута дневно, а одмор који им је веома потребан невају, те убрзо онемоћабе. Сунше употребљавају бикови или изгубе вољу за парење сасвим или постану малковне и треба им дуго времена до заскоче. Али и кад заскоче — често им је скок безуспешан, краве остају неоплођене, те се стога и појакају случајем да краве ипше пута хоће да воде. У таквим општешким број крава које су водиле, на омет хоће да воде, све се више и више увећава, а способност бика умањава.

Нето тако има инавља где се дешава да се краве у извесно доба теле. Бикови за то време не употребљавају се, па се наједном почну сунше употребљавати, што им само шкоди.

На једног бика, који би целе године имао вољу, не треба да дође више од 40 крава и јуница, али тај бик мора бити свакан, штеђе и старији од две године. Напротив ако парење траје само, ретко, два месеца онда ни на два бика не сме доћи више од 40 крава.

Бикови који се доста употребљавају морају се и добро хранити. Њима треба дати доста овса, а зелене хране мање. Уштите за бикове који се много употребљавају, најбоља је храна добро лимаско сено и овс.

Чак би сунше употребљаван за парење, изгуби вољу, треба му дати одмора — поштеде — најмање 8—10 дана и хранити га већом количином овса. Одвех дуга поштеда такође је штетљива и слаби бика.

Никада не треба бика пуштати на краво, кад је мало равине најојен хладном водом (испод 7°Р) или је преоптеретно орман за варене сунше великом количином кашњакне хране, јер тада он нема воље за парење.

* * *

Прикладни бикови могу бити и неадекватни тј. они и при овоме болесном стању врше парење, али краве које воде не остају стоне.

Узроци неадекватности бикова у овоме су:

1. *Сунше рано и прекомерна употреба бикова, а нарочито орло младих.* Ако бик још у првој години покаже вољу за парење, па га употребимо, увијани смо трешку врло велику, јер ће он пре но што напуни 1½ до 2 године изгубити своју плодност и вредност као прикладно грло. Стога на то ваља највећу пажњу обратити.

Још је важно напоменути, да млади бикови, услед добре хране, показују вољу за парење, а често не употребе се за то, па се привикну мјанма које моћ оплођавана број испрне или чак и сасвим уштите. Добра храна, нерад и нешто баљење у стаји, узрок су овоме. Бикови који раде, који се крећу по пашњацима и испуштају много рефе подлеку овим мјанма. Но и старији бикови, који се дуже време не употребљавају за приклад добију ово рвање навиком и упрошављују своју прикладну вредност.

Истреривање на пашњаке и у испусте и употреба за рад — лек је овоме злу.

Бикове уштите не треба више од један пут, а највише два пута дневно пуштати на краве; за то време хранити их добром овом, давати им дневно по 20 грама соли, а предидети их у недељи бар два дана слободна тј. да се не паре.

Плодност бик може изгубити и услед сунше јаке хране, јер се тада угоји или полуугоји. Онда се помаже леку; смањити дневни оброк хране и не давати сунше јаку храну и употребљавати бикове за рад и изгонити на пашњаке где ће се довољно кретати.

Неплодност услед рђаве хране много је реба.

Да завршио:

Главни узроци неоплођености за приклад и неадекватности бикова леже:

1. У сунше раној употреби;
2. У прекомерној употреби при парењу.
3. У сунше доброј и обилној храни.
4. У непуштању бикова у испусте.
5. У неоптеривању на пашњаке; а
6. У непрецидном нераду у стаји.

Отклонимо ли само ове угарске, ми ћемо увек имати добар прикладног бика.

Разуме се, да ове не попињамо разне бојасте бикова за који стојачи лекар уклању пољак, које се разуман сточар и треба у сваком и најмање сулживом случају да обрати.

ДА ЛИ СЕ ДРЖАВЕ СТАРИХ КРАВА ИСПЛАЋУЈЕ ИЛИ НЕ

— Рад. А. Немцих —

У сточарској науци је већ позната ствар, да краве са старишћу показују слабију вољу за паремом и да дају слаб и крљава подмладак — особито тако и у оних приликама, где ни се у прво доба живота развића није обрађала особита назна у погледу неге и употребе, што се нарочито може применити за наше прилике.

По није само тај разлог, који нам казује да старе краве не треба држати и заштату, већ се њихово држање не исплаћује још и из ових разлога:

1. Што ће грла угодико пре подлећи развици болестица узокмоку су старија. Па и подмладак који добијемо од таквих крава, биће слабичан и крљава, те ће се лакше и пре поболовати, него подмладак од младих крава.

Прека оне, сасвим је природно, да ће нам подмладак бити угодико омиљни и пријемљивији за бизнети, узокмоку су старије краве, које за приклад употребљавамо;

2. Што је науком и искусством утврђено, да старија грла у много мањој мери искористићају храну, којом се хране, него млада грла; а сем тога и издаци су око хране и неге старијих грла много већи, него код младих. Уосталом овде нам може послужити као доказ и сопствено искуство, да се краве угодико теже и спорије гоје узокмоку су старије, и да за гојење потребују особиту храну и по количини и по квалитету;

3. Што се од продаје старих крава, као стоке за плаве не може добити онолики приход као од младе стоке. То долази отуда, што је месо од старијих крава живљано и тврдо и није сочно као код младих грла, због чега се и много јефтиније плаћа од меса младих грла. Уочљива разлика у вредности, односно цени, по којој се плаћа месо старих и младих крава нарочито се огледа на страним трговима. Тако је на једном страним тргу прошле године плаћено за 50 килограма животне тежине:

а. За жеснае и добро угодјене краве, које нису биле старије од 7 година и керале до 600 кгрла, 36-00 — 38,40 кгр.

б. За старије краве од 7 година, а добро угодјене 32-40 — 34-80 круна.

в. За старије краве неугођене 28-80 — 31-20 круна.

4. Што са старишћу онда влачност и то у јачој мери по садржају масних грдица него сувих (минералних) састојка.

5. Што је укусу млека од старијих крава лошији; сем тога, и млеко, справљено од таквога млека, нема ону свежину и укусу, као од млека младих крава. Тако се у једном рационално уређеном газдинству, коме је погланити циљ био производња и прерада млека, приметљиво, да је млеко од павесног времена билаво више водљикавије и да је произведено млеко губило из дана у дан све више од своје квалитете и укуса. И аби су предузимане све могуће мере и чимење разне вршине у погледу начина хранења и негавања, као и у погледу саме прераде млека, ипак се нису могли постићи бољи резултати. Најзад би досеена одлука да се пригити осежавању крви, при чему је претходно требало завршити ишкартирање најстаријих крава. Одмах после неколико дана, од како су најста-

рија грла била из заштата укловена, при првој преради млека приметљиво се, да је млеко и по свежини и по укусу боље. Ова околност била је довољна, па да се предузме ишкартирање свих грла, која су била прешла извесну границу старости и замени младим. Од тога дана млеко је билаво из дана у дан све боље и боље квалитете, а цена му је све више била, те је, по себи се разуме, и чист приход у газдинству био из године у годину све већи. Ова појава дала је довољно доказа и потврде да је главни узрок лошег млека био тај, што су се у заштату налазила краве, које су биле сувише старе.

Из ових пет тачака, што их овде наведено, можемо закључити, да је за рационално држање краве потребно да се нацуре обзиремо на њихову старост, па да сва грла, која су прешла извесно доба старости, што пре из заштата, односно газдинства, укловимо. Према до данас учиненим огледним и добивеним резултатима, може се закључити, да ће се држање крава најбоље исплаћивати само онде и у оних случајевима, кад грла нису старија од 8 година. Кад грла пређу ово доба старости треба са мужом престати и ставити их на храну, па их као угодјена, продати кашиншу и тада ће се постићи боља цена, јер грла неће бити одвећ стара, те ће им месо бити угодјеније и скупеће се плаћати. Изгубава од овог прихода хоће бити само онда, кад су краве благороднијег расе, а муштани дају одличан приклад. У тим случајевима било би штетно, кад би се грла, одмах по навршетку 8 године, предава кашиншу, јер се зна, да здрава и добро однегована прикладна грла могу да дају добар и здрав подмладак и у дубокој старости. Због тога такве краве, претпостављајући да су здраве и добро однеговане, треба задржати сва докле док дају добар подмладак. Чим престану да дају добар подмладак, одмах их треба из прихода искључити (ишкартирати) и с њима поступити онако као што је напред речено.

Знајући, да се код наших одгајивача стоје слаба нажна обраћа на доба старости крава, које у својој заштити држе и гаје, најбоље за сходно, да ми екстремно нажбу на ову врло важну околност, толико ми препоручујемо, да се у свему придржавају горњих наложена о времену докле треба држати и гајити краве, као и до кога се времена њихово држање исплаћује.

Правила којих се треба придржавати прикладно подвођења кобила под пастуве

— Рад. А. Немцих —

Кобиле треба подводити под пастуве, кад привезико да се код њих појавио полни жар, или, како се то обично каже, кад се насу.

Доба, као и јачина полног жара, зависи од телесног развића и доба старости грла; квалитете хране и неге; топлоте времена итд.

У нашим приликама показују кобила вољу за парење највише с пролећа и с јесени; јер се у то доба боље хране (с пролећа, поред зрнасте, и зеленог храном, с јесени више зрнастом храном) а сем тога и топлота прехана је умеренија. Код других, најпречијих порода, који своја грла у свако доба боље хране и негују, овај однос највећу појаву полног жара и доба године није тако уочљив.

За располавање полног жара служе сповалити и унутрашњи знаци. Сповалити се знаци појављују на дан два рањиве и исплаћују се у томе, што се грла ушенире; јуре за мушких грлима и вршине; нестално се крећу (час у холу, час у касу и галузу); пружају и грче леђа; шире задње ноге

или бар треба да nam donece koristi. Ми морамо употребити сваку прилику, да свако празно место засејемо или засадимо неким корисним биљком, на било то ма којом само ако nam оно може doneti пристојне koristi, било за наше личне употребљиве било за продају. Овде морамо имати у виду разне „уроде“ тј. оно поврће које се између главних поврћа у једно место врло сеје или *расејаје*, као на пример, *кад* се између кукуруза расади *салата*, *целер*, или посеје *неколико ротквица* идр., па се, обрађивајући и негујући „*лази увек*“: *кукуруз*, *ротквица* и *ногује* и „уроде“: *салата*, *целер*, *целера* и *ротквица*. Или, кад се неки увек раније се сеје *сине*, да се *одмах* после њега сеја прекопа и спреми на онда засеје или засади неким другим утесом, који ће до зиме стасати и *одмах* се моћи потрошити или продати, или ће на истој деји као „*дртуцак*“ презимити, па нам се пролећа дати прво зеље, као на пример, *кад* после скитнутог *кукуруза*, *келба*, *келерабе*, или повећаног *ранјег* *кромпира* идр., посејемо на исто деје *спинак*, који ће ту презимити, па нам се пролећа чим снег окопа, дати прво зеље; а после њега ми ћемо ту деју *прекопати* и *спремити* за *след* године *никад* не остаје *земљиште* *празно*. После *равно* *посејања* *грашка*, *ког* *ћемо* *до* *Петровина* *потрошити*, *треба* *деју* *надури*ти и *прекопати*, па *расадити* *наши* — *зими* — *кукуруз*, *кел*, *караби* или *посејати* *зими* *ротквицу* и др. На тај начин, *порепреним* *сејањем* и *сађењем* „*панземе*“, и као „уроде“, *неће* *нам* у *градина* ни *једна* *стопа* *земље* *оста*ти *празна*.

У циљу, да од наших градина имамо увек „највеће и трајно корист“, ми нећемо правити ни одине *широке* *узине* ни *стаје*, него *ћемо* *се* и у *томе* *ограничити* *само* на *најпотребнију* *ширину*.

6. *Баштенске штеточине* ми *ћемо* *прележно* *погубљивати* и *газити*. *Кад* *повремено* *само* на *оној* *безборној* *ситној* и *крувој* *животињској* *штеточини*, као што су *разне* и *разне* *бубе*, *гусенице* *разних* *детири*ва, *гмече*, *жуке*, *листе* *вашице*, *грозне*, *рошце*, *сундаци*, *мичева* идр., који *наше* *поврће*, *вошке* и *воше* *брусте*, *једу*, *штете* и *уништавају*; *које* *се* и *на* *лишћу*, и *на* *стабу* и у *стабу* *под* *кором* и *на* *кори*, *на* *жми* и у *кваси*, *на* *цвету* и у *цвету*, *на* *плодовима* и у *плодовима*, *налазе* — *онда* *заиста* *морамо* *на* *све* *могуће* *начине* и *са* *свим* *могућим* *средствима* *поћи* на *уништавање* *тих* *наших* *непријатеља*, јер *на* *коначно* *истребљење* *није* *могуће* *ни* *пошишати* и *ако* *нас* у *томе* *врло* *ревносно* *потпомажу* и *разне* *животиње*, као *вълкови* *природни* *сатираци*, *као* *што* *је*, *на* *пример* *јек*, *китица*, *ривка*, *лавица*, *увор*, *разне* *птице* итд., *које* *треба* у *највећој* *мери* *да* *штитимо* и *да* *их* у *разноликању* *потпомажемо*.

На осим тих *животињских* *штеточина*, ми *имамо* и *биљних* *који* *се* *на* *свим* *побројаним* *деловима* *наших* *културних* *биљака* *налазе*, у *које* *штеточине* *спадaju* *разно* *травамање*, *мозголице*, *лишчајеве* и *гљивиче*. И од *них* *се* *морамо* *бритити*: *наклоњени* *чишћењем*, *пашњем*, *прекопањем* *са* *разним* *тежакима*, *закрчављењем* и *струјањем* *наводњених* *биљака*. Али *при* *свом* *томе*, *треба* *запамтити* *ово*: *уколико* *је* *биљка* *по* *саставу* *свој* *дрваца* и у *свом* *порађивању* *преципа*, *уколико* *је* *она* *уноси* *штетљиве* *различите* *уточило* *ће* *на* *вој* *бити* *зани* и *животињских* и *биљних* *штеточина*. У *доброј* *мери*, *дакле* *лежи* и *средство* за *сузбијање* и *јарача* и *других* *штеточина* и *никог* *је* *лакше* *принати* и *употребити* *средства* *за* *сузбијање*, *што* *је* *са* *савлађивање* *свуду* *тих* *штеточина*. На и *разне* *болести*, *које* *се* *узледе* *елементарних* *немогућа* *на* *биљкама* *појављују* и *привлаче* *поразителну* *биљна* *сметују*, *могу* *се* *ваљаним* *обрађивањем* *земље* и *добрим*, *напљивањем* *негом* *биљка* *ако* *не* *са* *својим* *откопањем*, и *оно* *угодноме* *сузбити* *или* *убавити*. И *напоменути*

7. *До* *о* *издајима* и *до* *догањима* *тако* *приближемо* *водома*, *јер* *тако* *приближемо* и *на* *картију* *изведен* „*приход*“ и „*реход*“, *када* *ћемо*: *да* *ли* *сво* у *добитку* или у *губитку*, и *то* *ће* *бе* *наш* *бити* *основа* *за* *даљи* *наш* *рад*. *Добре* *треба* *да* *се* *за* *потребне* *раднице*, а *увек* у *своје* *време*, *највише* — и *да* *истроју* и *меланично* *започе* *радове* и *двршимо*. *Ако* *јестро* *штеде* *овога* *леда* у *наред* *Најбертовој*, *о* *којом* *сам* *оној* *јави* *отпочео*, а *с* *којом* *ју* и *да* *га* *заврши*, а *која* *гласи*:

„*Сваку* *свуду* *земљу* *морамо* *угодно* и у *своју* *корист* *употребити*, *јер* у *земљи* *лежи* *благослој*, *који* *највише* *радом*, *подстрекнут*, *доје* *средством* и *моћи* *својом* *земљом* *створио*, *да* *може* *да* *живи*.“

ПРАКТИЧНА ПРЕДАВАЊА

УЧЕНИЦИМА ПОЉОПРИВРЕДНЕ СЛАНИЦЕ ОКР. МОРАВСКОГ

од управника
— Ј. Марошића —

1. Уређење дегелњита.

Наступила су сува и топла дана, раније него што се очекивало у ово доба године. Поред припреме за сејања јарана, уредно, морамо гласну пажњу обратити на дегелњита, јер од њих очекујемо прву зелену пилу за спречку и правилну сточу, сине на и першту *живину*.

Данаš *отпочињемо* *са* *уређењем* *дегелњита*, *штога* *нам* *претходно* *чиним* *ове* *папомене*, *како* *би* *боље* *радњу* *схватили* и *како* *би* *наклоност* *рада* *боље* *оденили*.

Дрвене *дегелњита* *рано* *се* *пролећа*, *прво* *је* *потребно*, а *зашто?* — *квату* *наш* *до* *до* *додје*. Но, *пре* *по* *што* *пристојно* *дрвама*, *ваља* *претходно* *друге* *врло* *важне* *радње* *завршити* и *то* *прво* *одрешати* и *нажмети*.

Први *је* *рад* *испитивање* *дегелњита*, *да* *се* *види* *да* *има* *нека* *места* *заравна* *оштрим* *касином* *или* *као* *што* *је* *зону* *самовилом* (сл. 1). Ми *се* *летина* *забележила* *прошле* *јесени* *заравна* *места*, *но* *никад*, *потребно* *је* *да* *и* *сада*, *пред* *почетак* *уређења*, *поново* *на* *испитивање*. *Почећемо* *са* *највише* *места* и *то* у *працу* *противном* *од* *суца*, *јер* *се* *тада* *боље* *види* *заравна* *места*. *Кад*

Слика 1.

Видите *ли* *оној* *круг* *вред* *наша* *што* *се* *по* *наш* *жути* и *што* *изгледа* *као* *заборочина* *поред* *бара*? *То* *је* *ситно* *ни* *липа* *кошца*. *А* *још* *ближе* *на* *ћу* *наш* *казати* *шта* *да* *се* *продуже*, *како* *би* *заравна* *места* *наклона* и *зараду* *предуредити*.

Вилна *кошца* *је* *биљка*, *која* *живи* *на* *рачу* *дегелње* *на* и *других* *биљака*: — *лапа*, *конолице* и *хмела* — *штога* *је* и *леву* *готовина* *(наметкином)*. Ми *морамо* *запамтити* *да* *је* *уништити* *јер* *би* *класије* *веша* *семеном* *заравна* *се* *читаво* *дегелњито*.

Добро *се* *учинила* *што* *се* *пошле* *шова* и *ногању*, а *сада* *ћемо* *наклоно* *заравна* *места* *прекопати* и *земљу* *згурити* *на* *широке* *голице* *или* *уки*. *Ове* *голице* *остаћемо* *у* *оној* *години* *да* *преточе* *на* *ћемо* *на* *јесен* *или* *кудјећ* *пролећа* *земљу* *разгрити* и *правно* *место* *овога* *са* *четним* *дегелњеним* *семеном* *засејати*. *Стручњаци* *приворучују* *да* *се* *заравна* *места* *покрију* *сљакон* и *попаде* *а* *неки* *још* *полинају* *заравна* *места* *са* *рас-*

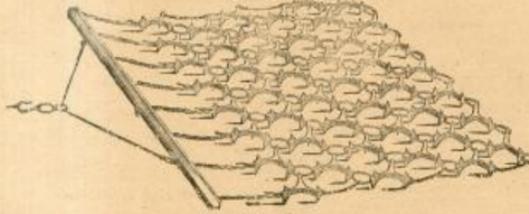
тврор 10% зелене галице, по, та се средстава могу преко лета употребљавати, да се неби болест осењеном шпирала.

Други је рад *растурање кртичака и мравчињака*.

И ако пак је кртица пријатељ, ипак пак причинљава на детелишту, својим рововима доста знатну штету, а да би али доскочили, ваља да се хватамо за грабуље и да кртичачке растуримо, како се неби на детелишту стварала велика моста, и како се неби при *кисели* рад отежало. Но ипак нам препоручујемо да кртицу као *кисели* штетите, јер она не гризе бљак већ је бубождер.

Сад ћемо прећи на трећи и најважнији рад на уређењу детелишта а то је: *Дрљаче*.

Плуг је за вилу ашов а дрљача грабуље. Сад је најгодније време да детелиште предрљачо, јер није сувише жокро а није ни суво. Да би се посако што потпуније извршило, треба да се дрљача што јаче покреће, тресе и цика, и да ушци сваку нукотину и руду на детелишту повуле и шарвају. Ово се већ не може постићи онош дрљачом са којом дрљачо орају. Ми ћемо припреи коше у *ливотску дрљачу* (сл. 2.) јер једино са њоме можемо извршити рад како ваља.

Слика 2.

ИСКРИЦЕ

Нигде није тако потребно многоструку знања као у пољској привреди.

Вештина бити добар земљорадник почива тако исто мало на распунљивости као и на бедном тврдицаду — она се састоји у томе: *с мало, много постига*.

Рад пољопривредника не састоји се из разложана, него из *жарика* које повлаче једна с другом стварају ланац, који непрестано воду из дубине вади и у вис доноси.

Ми не радимо више онако као наши дедови; они, пак, нису радиле као наши прадедови, а наши ушци неће радити онако како ми радимо.

Мудри Творца ставио је човека у зависност од животиња; Он га је обавезао, да се брине за одржавање и множење доњих животиња.

Десет је пута боље ништа не радити, него погрешно радити.

Ништа није за онога незнатно, у чијим очима пољска привреда заузима прво место и стоји на највећој висини.

Само левинац, недостојан плуга, може оставити недирижата добра, која се око његове колбице гомилају, али за то га вечни Бог Правде унех кажњава.

Човек сеје и негује; клима одгајује; земљинте доји (храну) своје штогле.

Путско Малинава нека у брзои оду припрегнуте коше тера и дрља, а ја ћу вам објаснити важност дрљања детелишта а после ћете сви редом овим радом руковати.

Дрљача има задаћу да површину земље на *коше* је детелиште, раздробљава, да грудве разбија, коров и наховину чисти а и да утврђује земљину влагу и топлоту.

У кшци нема чисто воде, него пуно материја, којима се бљак храни — азота, азотне киселине и жреча, зато је потребно да се да могућности кшци, да ваје у све шупљике зелене, а оно се може постићи само добрим дрљачем детелишта.

Дрљачем се отвара пут ваздуху кроз земљу до корена бљака, а ваздух раствара храну и убрава покрет детелишта. Кад шетане суша, онда подрљава земља пуна, и што даље траје суша, тим су веће и дубље нукотине, а услед жете, *жилне* детелиште нову и не могу стабљаци да дају храну.

Добри дрљача мношго вреди за сваки рад, а највише за уређење детелишта. Са добром и на време уређеног детелишта две недеље раније, добиће се зелене пшће а од колане је то важности, ваљају пак други пут.

И код животиња и код бљака никад није потребница и природија *нега* по у младости.

Пољопривредник све се бавити с депозита само онда кад их налази на коренош путу.

У пољској привреди зноа је важно да свака ствар буде на своје право место.

Чувајмо се да кудимо оно, што по познате.

Путеи друге да мисле и говоре шта би хтели, а сам ради оно што треба.

Ко не почиње ништа да ради, за њ је најтеже први дивар зарадити.

Марљивом човеку мношго што-шта се одршта, што би за левинаца било казно.

Ништа није ситно и незнатно при великим радовима.

БЕЛЕШКЕ

Пепео, као средство за љубрење. — Пепео ј прво добро средство за љубрење шина и ланаца, и баш та његова љубрина предност нарочито се осеља на влажним ливадским земљама, особито на онима, које су обрасле наховином и ситом. Поред тога, што пепео садржи у себи све минералне материје, које служе бљакма као храна, као што је калцијум (6—10%), фосфорна киселина (2.5—3.5%) жреч (30—35%) и магне-

зијун (5—6%), утиче он не само повољно и на раставање хранљивих грађина, који се налазе у земљи у нерастворљивом виду, поправљајући у исто време и физичку особину земље. Неколико треба ђубрити земљу и јесени; по у влажним годинама, нарочито кад је кишно време, најбоље је ђубрити се пролеће и тада је његово дејство утолско јаче. При ђубрењу може се пошео употребити сав за се, или у смеси са азотним и фосфорним ђубривима и тада је његово дејство утолско јаче.

Сем ђиваде и детелашта, пенелом је добро ђубрити и земљишта, на којима се гаји: хељда, лав, јаркава, салата, дуван, крошвр, омас и ржак.

Поред свих наведених користи не треба, најзад, изгубити из вида и ту корист од ђубрева пенелом, што он служи као врло добро средство за спречавање размножавања разних инсеката и биљних штеточина.

На 1 хектар треба дати 2—3 тоvara пенела.

На ово неколико редака, лако се може увидети какву предност има пошео као ђубриво средство. Стога га треба брижљиво експлуатирати и у земљишта ђубрити на местима, која нису ваљана, па га у даној прилици користи употребити.

Маховина на ђивадама треба уништавати.

Маховина је од врло велике штете на ђивадама на којима се појави. Њена штетност долази отуда што јако испрљаје земљиште, угушује добре траве и зеља и што ју на једна врста сточе не једе. Ето, због тих зана, њу ваља и ђивада чистити и никако не допустити да се сини и отика мах. Најлакше се она удаљава и уништава кад се ђиваде и јесени и се пролеће добро подређују наредним дрљачама. Стога земљорадник не треба никада дрљаче ђивади и у пролеће, и у јесен да неостави, а да ће на овај лак начин моћи уништити маховину и дати ваља добрих травама и зељу да се сини, увериће се по самој приноси са својих ђивади и по каквова добијеног сена. Вивадице дрљаче могу се увек избацити преко Срепског Полиспиритног Друштва.

Против произва код телаци.

— У „Journal d' Agriculture pratique“ препоручује се ово средство, које свако може лако употребити, јер је једини и лако се може сирати. Узме се два до три литра воде и у овој се кува 250 грама шарича и неколико корена од кунџице. Одваром ове смеси ваља појити телад најутра и увече. При употреби овога лека ваља телад држати у стоти и топлоти и ваља их хранити свежином и меким.

Спољни знаци на биљкама од недостатку калија у земљи.

— Професор Д-р. Вилфарт, који је у Берлину овајнак о утицају недостатка појединих важнијих хранљивих грађина са спољним погледом биласка. Тој је приликом оваквог да недостатак калија показује и особене промене на биљкама.

Тако се овакна на њивама лишња отргнот ограничена места, која постају жућкасто бела и затим угину, докле остали део биљке задржава свој природан изглед.

Утврђено је, да та промена на лишњу не долази ни од инсеката, ниш од главоња.

Та овакна професора Вилфарта, потврђена су и испитивањима чињених у Шведској на ђивади, која је подељена на четири деонице и то:

1. Деоница ђубрена је само са фосфорном киселином по ваљу товањеног мазива;
2. Деоница ђубрена је са фосфорном киселином и 100 килограма калија у 38 процентном калијубрету;
3. Деоница ђубрена је фосфорном киселином и 100 килограма калија у „минералном ђубрету“;

4. Деоница ђубрена је фосфорном киселином и 200 килограма калија у „минералном ђубрету“.

Дејство тако названог минералног ђубрета (јавно одашштата) показало се не само слабо и недовољно.

Сама је земља так била веома пријемљива за ђубрене калијем, јер додавањем 100 килограма лако растворљивог калија, постигнуто је готово четири пута већи принос. Онда у почетку, чим је трава наила, овакво је да мањина (Timothee) добија сасвим особан изглед на деоници која није ђубрена калијем. Биљка је изгледала боловањина, лишње је погубљено и бледо зелено, са оне одне жућкастим и беличастим петама. На деоницама пак које су ђубрене са 38 процентних калијевих ђубрето, изада је (Timothee) мањина затворено зелено боју, изгледала је снажнија, лишње је стајало усправљено и развијало се нормално.

И детелина је кувава на деоници без калија, изада је на лишњу беличасте и жућкасте пете, које се брзо унишћавале. Пошам од њиве лишње се поштувало сушљо.

На тих оваквова изводи се, да на ђивадама где се описане појаве приметне, недостатак калија и да се додавањем калијевог ђубрета, може ђивада излечити. То поглавном важи за мочарне ђиваде.

(Из Kulturtechniker-a)

Св.

Храњене кова. Ако се жељи, да се храњене кова постигне први циљ, онда се жордују имати на уму следећа правила која се ваља у неш стоје.

Ков захтева, ради одржања кова здравља, да се три пута дневно храна и то у обрцима у размалу од 5—6 часова. Највише хране ваља увече дати. Неопходно је потребно кова од времена на време појити. Ако је ипак могуће, ваља кова употребљавати за рад само са празним жељудом и празном бешиком. Кова, који се уморан, задубан и ознојен и рада у кованим врло, ваља нахранити тек после неког часа пошто је у кованим дошао. Онда обична обрца могу лако проузроквати неправилности у варењу и колици, а ако су обрца јако развијени један од другог, онда који халаљиво храну гутају, а у жељуду негују се немарни, нестрпљиви, ковају већ, бацају се погача, куку се нећубриво и наивнајају рђавим маљача. Да се неби жељудца преотретрето повољн храњом, пре но што је ранија потпуно сварена, потребно је да између обрца поје најмање 5 до 6 часова. Као што ово раније напоменути, вечерњи оброк треба да је највећи. Ово је за то потребно, што нас искуство учи, да пови поју, кад је претрета сваки рад, имају више времена да једу, лежу и лагано и мирно сварију поједају храну. Нарочито жини и товокривни кова једу с вечера и поју, кад нема зарче, јавно овакво како и прилици таквих градина и како их најбоље праја. Службени кова који врше тежак, зиморне и друготрајне радове, хране се из године у годину хранљиво и чабастом храњом, стога треба правилно и на време да се поје. С јесени, кад отпочну храњени, врло је добро дати ковама хрису с овсем. У пролеће врло је препоручљиво хранити кова, нарочито у вече, свеом помененим са зеленом храњом. Ков који се одмах пошто је цахрањен запрете или јаше, брзо се задуба и озноји стога се и плаши тежког рада и јањава после храњена. То што се нахране кова, у запреви или под јахачем задуба и озноји, долази отуда, што напредно жељудца притискује плава Услед кретања и храна у жељуду не може да се свари; и неокорњивање одлази у прева и проузрокује пролив. Овако тако нестварена храна да проузрокује и друге болести органа за парене као колици, затпор, наду и т. д. Стога је од врло велике важности имати на уму ово правило: кова само с празним жељудом употребљавати за рад. Свирање ова свршила се највише за два часа, а сена тек после три часа.

Зато што се сево снари тек после три часа, најбоље га је и давати тек после завршених напорних радова или најбоље у вече. Тако иста важило је, да се коњ наплати уних што је могућно раније пре него што се за рад употреби.

Пре рада не ваља коња сувише много појати. Ако се коњ пре јахњања или напрезања добро напоји, задржи хограку све до повратка у конјарни, а то задржавање може знати тошних последица по здравље негога. Чин се коњ, јако захоран и озноје, с рада врати у конјарни, не треба никад пропустити а да се добро не истраја и осуши и тек после једно пола часа треба га хранили. Ако се на оно не pazi, не се заморан и озноје коњ одмах нахрана и напоји, онда сваки сопственик нег сам себи приписује последице, ако се, услед овога лакоумља појаве болести органа за варење и копита.

Г Л А С Н И К

Нов Министар Народне Приреде. — Указом Његовог Величанства Краља од 26 јануара ове године постављен је за Министара Народне Приреде г. *Др. Стеван Радоновић*, проф. Велике Школе, редовни и почасни члан Српског Пољопривредног Друштва.

Члан полагач Српског Пољопривредног Друштва. — Г. *Марко Трифковић*, начелник одељења за трговину, радност и снабљај Министарства Народне Приреде, изабран је уписати за члана помагача Српског Пољопривредног Друштва.

Нова Управа Српског Пољопривредног Друштва. — На XXXV Главном Годишњем Збору Српског Пољопривредног Друштва изабрана је нова Управа у коју су ушли: за председника г. *Душан М. Стасић*, економ и бив. Министар Народне Приреде; за потпредседника г. *Николе Т. Тодоровић*, инспектор Министарства Народне Приреде; за благочиника г. *Јов. Јежић*, секретар Министарства Народне Приреде, и за чланове Управног Одбора: г. г. *Алекса Љ. Поповић*, главни марени лекар, *Петар Тодоровић*, марвени лекар Управе града Београда, *Марко Михаиловић*, управитељ Топчидерске Економике, *Ама Живоновић*, секретар Министарства Народне Приреде, и председник Српског Пчеларског Друштва, *Милош И. Луковић* и *Др. Милоше С. Васић*, ишари Министарства Народне Приреде.

По друштвеним Правилима остали су још једну годину дана као чланови Управног Одбора: г. г. *Др. Марко Лео*, ректор Велике Школе, *Александар Милошевић*, секретар Министарства Народне Приреде, *Нико Јовановић*, шеф одсека за производњу дувана у Управи Државних Монопола; *Милош Јовановић*, истраживач из Београда, *Илија Кривић* и *Димитрије Јосифовић*, секретари Министарства Народне Приреде.

I Конгрес српских лекара и природњака. — Под заштитом Заштитног Његовог Величанства Краља *Петра I*, држаће се ове године септембра месеца I Конгрес српских лекара и природњака. Организациони Одбор је решио, да се рок пријаве тема, које ће се на Конгресу расправљати, продужи до 1. априла ове године. Конгрес има ове секције: 1. *Лекарску и акушерску*, 2. *Физиолошко-анатомијску и математичку*, 3. *Биолошку*, 4. *Анатомијску* и 5. *Ветеринарско-агрономску*.

Дан за држање Конгреса одређиће се доцније. Члан Конгреса може бити сваки онај који се бави или интересује лекарским или природњачким наукама и ма којој народности Словенства припада. Предвиђа се могу на Конгресу драгати на ма коме од словенских језика.

Дошља су се пријавили на Секцију Ветеринарско-агрономске за предавање г. г. *Милутин М. Стасић*, начелник Мин. Народне

Приреде у пензији, *Освалд Ретаб*, марвени лекар и *Васил В. Манакић* професор врт. школе из Прерове у Моравској. Први ће драгати предавање: *Статистичка развијања Витицардерева и Добарства у Србији*; други: *Савесна куза и њено сурђавање*; трећи: *Anatomicki-Fysiologicki podatak pro posaccini domaćio zivcecha.*

Бољика је била жетва жита на целој свету прошле, 1903 године! — Поштомински професор језуита жетву у прошлој години на целој свету, саопштавамо својим читаоцима, уверени да ће их ови подаци занигати. Прошлогодишња светска жетва жита снагара се као *добра*. Добивено је:

	МИЛИЈУНА ТОВАРА (1 товар = 100 килог.)
Пшеница	822-62
Ражи	384-53
Јечма	264-29
Овса	510-30
Кукуруза	720-31
Свега	2702-05

Кад се упореди прошлогодишњи жетвени резултат са жетвом од 1902 године, онда излази да је добијено *маме*: пшенице за 2-62 милијуна твара, ражи за 40-93 милијуна твара, јечма за 7-81 милијуна твара и кукуруза за 50-62 милијуна твара. Само је 1903 добијено *овасе* за 7-67 милијуна твара. *Укупно* пак излази да је 1903 мање добијено жита за 94-31 милијуна твара.

Да видимо колико је сажа *Европа* дала жита у прошлој години, а колико прекоокеанске државе. То се види из онога прегледа:

	1903 године	
	ЖЕТВА ЖИТА у Европи	у ПРЕКООКЕАНСКИМ ДРЖАВАМА
	МИЛИЈУНА ТОВАРА	
Пшеница	478-76	343-80
Ража	367-36	17-17
Јечма	206-17	58-12
Овса	342-48	167-82
Кукуруза	142-84	577-47
Свега	1537-61	1164-44

На међународним трговина било је на стопаритина неопредно пред жетву 1903 године:

	МИЛИЈУНА ТОВАРА
Пшенице	20-75
Ражи	15-95
Јечма	6-25
Овса	21-10
Кукуруза	23-05
По приближном рачуну у овој години потрошиће се:	
	МИЛИЈУНА ТОВАРА
Пшенице	823-06
Ражи	400-85
Јечма	273-87
Овса	522-02
Кукуруза	725-20
Свега	2745-20

Такав је светска жетва жита у 1903 године била и такви су приближни подаци објављени од стране Аустриског Министарства за Земљорадњу.

Произвођача вина у Грчкој. — У Грчкој је површила под виноградама 125.000 хектара. Производи се 239 милиона

ovo vina (oka 1-25 kgr.), или 2,944 000 hektolitara. Осем тога производе се сувог грожња на 150.000 до 170.000 тона.

Вино се послатито извози из Коринта, Патраса, Црејалоније, Чубоа, Сенторина, Наксоса и т. д. Цена је вино између 35—40 лота (шара динара) ока (1-28 литара); а деца вино је за жолџе (куларџа) од 18—20 драхма (динара) хектолитар. За вино (експорт) вино производе се у великим радњама (стаблин-смалина), међу којима су највише: 1. Винарско друштво у Запису, Раи и Коџ., које производе 85.000 хектолитара; 2. Друштво Салон и Сив, у Ативама; 3. Неапољско Друштво у Патрасу, које производе 3—4000 хектолитара; 4. Хаџибричко Друштво у Патрасу, које производе 6.400 хектолитара; Фабрика Толе у Аргосу, које производе 20—30.000 хектолитара. — **Н. д. в.**

Такса за опашивање кобила. — Василик зувеног поштува Фриг Флох, француз, Едмонд Бланк, који га је купио у Енглеску за равно милију франака, послено је ове године таксу и наплаћивање спок 15.000 франака, а дожда му је плаћано 10.000 франака.

Кад ли ће наши одгајивачи имати смелости да траже опшину таксу, да им бар покрије трошкове око издржавања припадних граја?

ЊИЖИЖЕВНОСТ

Ветеринарски Гласник. Лист за марвно лекарество и сточарство, органи Марвно-Лекареског Удружења, Уредни Петар Д. Тодоровић. — Београд, штамарија Петра Јонковића. — Читавицама Тежека биће познато, да је у првој половини децембра прошле године био у Крагујевцу скуп марвних лекара Краљевине Србије,* на коме је установљено Удружење марвних лекара. Тај је скуп дошо одлуку да Удружење покрене свој стручни лист. Урива овог Удружења на првом његов састању прихватила је ту одлуку скупа, и утврдила све што треба да лист почне издати. И данас имамо већ у румана први број тога листа који је назван „Ветеринарски Гласник.“ И да је задатак томе листу да само шири знање и поуку из марвног лекарества, па би он заслужио пуну нашу нахву, а кад је за то узео и задатак да шири знање и поуку из сточарства, заслужије и да га искрено поздравимо.

Ево садржине тога првог броја:

Прва рец. — О праксијалку података на упознавању сточарства у српским земљама. — Закони наплаће. — Болести наше стове. — Кокош Орнитинг. — Уплив топлоте на домаће животиње.

Поучне белешке: Лечење прострела шарболног киселином; Лечење шугавих ласа; Шеџер као средство за крање што пре шибце постелују; Кожошине ласа; Апени; Лечење брдавица; М. Фауер; између туберкулозе код људи, стове и живине нема разлике.

Гласник: Разнштај марвних лекара; Записник збора марвних лекара Краљевине Србије; Стање заривних болести на домаћој сточи за јануар; Статут удружења марвних лекара у Краљевини Србији; Правила помажућег фонда; Правила стручних седница.

Као што се из овога види, први број овога листа, и ако изази тако брзо после одлуке о његовом покретању, има обилује обилатом и важном садржином. У расправљама излазе се питања која су од великог значаја за рационално сточарство и за здравље наше стове. Осем тога, како у расправљама тако и у белешкама сарађена је најважја савремена истраживања која интересују у пуној мери пољопривреднике и марвне лекаре. „Глас-

ник“ су за сада заузеле поједино службене ствари удружења, а га је и требало да буде. Убудуће пак та рубрика износиће се бриљантно изувањати новостима које имају ширу вредност.

На кратко, ми можемо овај нови стручни и поучни лист, који на првом кораку већ излази да ће заузети достојно место у нашој професијој журналистичкој, савесно препоручити нашим читаоцима.

Ветеринарски Гласник излази у свешкама једнапут месечно. Цена је листу годишње: за србију 10 динара, за иностранство 12 динара (или 12 круна) у злату. Преглата се може благодариног Удружења г. Милана Цветковићу, којој мар. лекару — Београд (Добрачина ул. 17.)

— в.

НОВЕ КЊИГЕ¹⁾

Природни и шумски односи у Краљевини Србији, с погледом на будуће уређење шума од *Др. Борба Ст. Јовановића*, Пожаревац 1903, 8^о стр. 216. Цена 1:50 динар.

Наше шуме, написао *Др. Миловоје С. Васић*, Београд, 1904, 8^о страна 40. Цена? Ово је књига *1 Библиотеке Српског Економиста*.

Наша привредна политика, од *П. Борбиса*. Прештампано из *Трибунског Гласника* 1903.

Из Сараетва, предавање г. *Милана Ј. Бајића* хемичара, држано на универзитету привредника у Ужичу 18 августа 1903 године. Отштампано из *Тежека* за 1903 годину 8^о страна 11.

Гајене репце (*Brassica napus oleifera DC*) од *М. П. Лукићевића*. Отштампано из *Тежека* за 1903 годину. 8^о стр. 14 — Цена 0:20 динара.

Трговина севених воћем, лаварство и конопларство и унапређење влекарства. Стопографеко болешке Природничког Збора, држаног 31 октобра и 1 и 2 новембра 1903 год. под руковођењем М. Савића, председника Српског Пољопривредног Друштва. 1904, 8^о стр. 161. Цена?

Занимани треће конференције руковалаца лозних расадника, сазване 16 марта 1903 год. у Букову код Неготина. Београд 1903. Штампано у Државној Штампарији.

Узгусно за прости и доста тачно мерењама имања, без ствари и пољоу ствари, које се лако могу набавити. За училце, свештенике, општинске писаре и сл. написао *Владо Ивић*, професор и дипломатски земљовер. Издање трговине Милана Арсенијевића и Копањаци. Београд, 1903, 8^о страна 126. цена 1:50 динар.

Народно здравље у округу Ужичком за 1901 годину, по службеним подацима и сопственим посматрањима написао *Др. Алекса М. Стојковић*, зеник округа Ужичког. Београд, Штампарија Аде М. Станковића, 1903 год. Штампано у трговку Округа, 8^о стр. 96.

Уређење трговине сирови воћем и о сортирању воћа, уређење воћног трага и израда јабуковаче, народно *Младуша Савић*, Београд, 1903 године, 8^о стр. 16, цена 0:20 дин. Отштампано из *Тежека*.

Списак севених прирањог у 1903 години које се изди у заставу Ботаничких Вистама. XIV година. Београд 1904. Издање *Јевремовца*, Срп. Краљ. Ботаничких Виста Велике Школе у Београду.

¹⁾ У овој рубрици доносиће Тежека редовно прегледи нових књига које буду добро на припад од писца. О књига ће се, по могућности, доносити ошарна прегла, стоје се сви пољопривредни и општински уложивају да уредништву излазу бар по један примерак од својих издања.

Кратак извод из Јестаственице за Ниже Пољопривредне Школе у Краљевини Србији: I Део Зоологија са 84 слика у слогу израдио *† Владимир Ђорђевић*, бивши професор Ратарске Школе у Краљеву и бивши доцента окружни економ 8^е ст. 106. — II Део Ботаника, са 116 слика у слогу, израдио *† Владимир Ђорђевић*, и т. д. 8^е стр. 188. III Део Познавање природних појава и важнијих исхода са 128 слика у тексту израдио *Благоје Д. Тодоровић*, (друго издање) 8^е стр. 177. — Београд, Државна Штампарија Краљевине Србије, 1903 год. — Издање Министарства Народне Привреде.

Уређивања *Тежак*, *Пољопривредног Гласника* и *Пољопривредног Календара*, налазе се у дому Српског Пољопривредног Друштва (Немањина улица бр. 2, Београд).

Може се сви пољопривредни писци да своје радове упућују на адресу *Српског Пољопривредног Друштва*, које ће радове примити, завити у парчице за то удељени калитру, и предати уређивању коме су намењени.

Семе од *луцерке*. — Српско Пољопривредно Друштво издавало је неосредно од произвођача из Француске семе од луцерке првог квалитета и продаје га пољопривредницима по 2 динара килограм.

О Г Л А С И

СИГУРНА СРЕДСТВА ПРОТИВ РАСПРОСТИРАЊА

Шарлаха, Дифтерије, Јехтице и осталих заразних болести јесу *Dougall*-ови безотровни препарати за дезинфекцију, који су испитани и у државној хемијској лабораторији Краљевине Србије како хемијски тако и бактериолошки.

Нети намањују сва досада код нас употребљена средства ове врсте.

Сва баниа употреба односно употребе ових препарата, као и наменатаји државне хемијске лабораторије Краљевине Србије, *Д-р. Е. Михела* (преферента за јазну хигијену) одштампана су у засебној брошури која се може добити бесплатно код наших заступника за Србију.

БРАЋЕ М. АЛКАЛАЈА — БЕОГРАД

Парочита пажња на ову брошуру обраћа се родитељима, пошто им се даје могућности да се бране противу разних заразних болести које сатиру наш подмладак.

Mc Dougall Bros

Б. М. Алкалај дају бесплатно и брошуре о *Mc Dougall*-овим безотровном леку за стоку.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петих врста једног ступца по 10 пара дина; од осталих крупних именована по 15 пара од врсте од ступца.
Већим огласима од целе стране 20 динара (20 круна аустр. вредности) пола стране 10 динара (10 круна) четврт стране 5 динара (5 круна а. вред.).

За оглашавање више пута 10 од сто јединице.

Преглед 4 и 5 броја Тежак. *Упити*: — Шта је досад рађено и шта би се још имало радити на унапређењу нашег живинства. — *Багрен* (Багрен, Ашације). — Како да се поступа са подоплавним ливадама? — *Прилодни бив.* — Да ли се државе старих крвава исплаћује или не? — *Правила* којих се треба придржавати приликом подвођења кобила под вестуле. — На који начин мора бити изабривање и трајне користи од наших градина? — *Практична* предавања ученицима Пољопривредне Станице округа Моравског: 1. *Уређења* дотелности. — *Искрице*. — *Белгике*. — *Гласник*. — *Кљесаност*. — *Ново калите*. — *Обимне*. — *Огласи*. — *Цени огласима*.

ИЗДАВА ДВОСМОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
ИЗУКЛУЧЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ
ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

ЗА ОСНОВ ПОВИННОГ ПЕРИОДА ОД АПРИЛА
1909 ГОДИНЕ У 204 КРИВНОМ ДОКЛАПИ
НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласна наложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
БЕЛАНЦИЈА ГЛ. БР. 11.

БРОЈ 6.

У БЕОГРАДУ, 20 ФЕБРУАРА 1904 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXV.

ЗАПИСНИК

XXXV ГЛАВНОГ ГОДИШЊЕГ ЗБОРА СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
Држаног 30 Јануара 1904 године у Београду.

Збору је присуствовало тридесет редовних чланова и четири члана уредства именованих у приложеном списку.
Председство прво члан Управе г. *Наја Т. Тодоровић*, а затим изабрани председник г. *Душан М. Спасић*, Бележко зам. секретара *Гадослав Спасић*.

I.

Најстарији члан Управе г. *Наја Т. Тодоровић* отвара Збор напомињући, да је досадашњи председник Друштва крајне године поднео писмену оставку на тај положај. Извештен о овоме, потпредседник Друштва изјавио је писмено, да му је немогуће пријати се руковођења Друштвеним радом, те је на основу тога а према одредби чл. 24. Друштвених Правила Управни Одбор у седници својој од 5 Јануара ове године одлучио, да Друштвеним пословима до избора нове Управе руководи најстарији члан Управе. Оставка г. председника и изјава г. потпредседника прочитане су у целини.

II.

Заступник председника позива учеснике Збора, да Збор, пре него што пређе на дневни ред, поздравља Највишег Заштитника Друштва Његово Величанство Краља Србије *Петра I*.

Збор је једнодушно и с највећим одушевљењем прихватио предлог заступника председника. За овим је прочитана денеша коју је Збор примио и прихватио једнодушним узвиком: „Живео Краљ!“

На поздрав Збора, Његово Величанство благовољео је најмилијостије одговорити овим денешом:

Збору Пољопривредника

БЕОГРАД

По налогу Његовог Величанства Краља, част ми је изјавити Збору Његову анеку захвалност на подршку и изражавања оданости.

Секретар Његовог Величанства
Д-р. *Ј. Ненадовић*

Денеша којом је Збор подржава Његово Величанство гласи:

Његовом Величанству Краљу Србије

ПЕТРУ I.

БЕОГРАД

Чланови Српског Пољопривредног Друштва и пријатељи наше полске приредбе саслушали данас на XXXV Главном Годишњем Збору Друштвеним скупштином за прву и последњу дужност,

ЦЕНА АКТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ПОДМЕТ 6 ДИНА НА ОВА ГОДИНЕ 5 ДИНА
ЧЛАНОВИ ПОКЛАДНИ, ЧЛАНОВИ СНИХ ДРУШТА
ПОДПИСНИЦИ, ПОШТО, ПИСМА, ПОШТИЦИ СТАЛ
КЛАДА, ЗАПИСНИЦИ, ИЗДАВАЊИ, БЕЛАНЦИЈА
ПОШТО И ЧУВАЊИ КУМА ДОКЛАДНИ АКТУ У
ОВА ГОДИНА, АКО ПОШТО НЕ ПРТИМАЈУ ПЛАТРА
ЗА КЛУП ПОШТЕ.

ЗА СРБИЈУ

НА ПОД. 8 ФРАК. ИЛИ 4 ФРАК. А. БР. ПО СРП.
ПОДПИСНИЦИ, ПОШТО, ПИСМА И ПОШТИЦИ ЧЛАНОВИ
КЛУП И СРПЦИ БЕЛАНЦИЈА, ЗАПИСНИ И ПРТИ
ТАКОВИЦИ, ДОКЛАДНИ АКТУ ЗА 6 ФРАК. ИЛИ
3 ФРАК. А. БР. КЛУП КЛУПНИЦИ ПОШТО СРП
ЦИЈА И КЛУП СЕ ПОШТИМАТИ ПОД СРП. ПОШ
ТАМА СРПЦИ ПОШТА НЕ ПРТИ СЛУЖ. ПОШТА.

ОДРЖАВАЊЕ ПИСМА

МИЛОШ Н. ЛУКИЋЕВИЋ

СРПАНЦИЈА ГЛ. БР. 25.

да Вашом Величанству, Највишем Заштитнику Друштва, поднесу
лијуду непоколебљиву верност и дубоке благодарности на не-
измерно пажњу, коју Ваше Величанство указује Српском Пољо-
привредном Друштву и Српској Пољској Привреди, клањући
једнодушно:

Да живи Највише Заштитник Српског Пољопривредног
Друштва Његово Величанство Краљ Србије *Петар I*!

Да живи Његов узашени Дом!

30 Јануара 1904 год.

Београд

За председника
члан Управе
Наја Т. Тодоровић

III.

Према одредби чл. 42 Друштвених Правилника, заступник
председника предлаже да Збор одреди три члана, који ће оверити
записник изборног рада — Збор одређе је за овереника
записника г. г. *Делетића Миловојка*, *Милоша Бајића* и *Ду-
шана Кривоноског*, редомо чланове Друштвене.

IV.

Г. *Милош Бајић* пита заступника председника, је ли Одбор
усвојио оставку досадашњег председника Друштвеног?

Заступник председника објавио је г. Бајићу, да ће се о
томе дозети одлука приликом избора нове Управе. Оставку
г. председника изнео је у почетку само за то, да би се објави-
ло, да што он — заступник председника — руководи данашњим
Збором.

V.

Подноси се Збору Извештај о раду Друштва у 1903 год.
Како је целокупан овај извештај штампан у *Тежаци* и раније
раздао Друштвеним члановима — Збор одлучује да се чита
само *финансијски део* извештаја.

Г. *Делетић Миловојко* пита благодника, како је могла
остати иста сума у фонду за набавку плавог камена, кад је
предпретра у злато, која је била и раније у сребру?

Благодник објавио је г. Миловојку, да је зграда на злато
помирена из уштеда за набавку плавог камена.

Г. *Милош Н. Лукићевић*, пита: зашто и у овој години није
издат *Пољопривредни Гласник*, кад је за то предвидена ства
буџетом и за 1902 и за 1903 годину? У извештају Друштвеном
за 1902 годину напоменуто је, да је било радова за овај часо-
пис, али није било довољно средстава, а у оногадшњем извеш-
тају није се, да поред средстава није било довољно ни радова!
Упозорава на то, да би у извештају Друштвеном требало,
кад се говори о набавци семена и сирава у земљи и на страни,
уед не заборавити поштом, шта је у земљи и кољиво, а шта омет

Мишљење г. Лапчевича како нека смисла што се Друштво бави продајом семена и справа, посеје је погрешно. Напротив, потреба разноврсног семена нарочито пивних биљака, на чијем увођењу треба беспрекорно радити, и сарањена је и неизоставно потребна, јер произвођачи семена код нас дубоко неће моћи хватити корена, пошто нема погодба да то, нарочито самосталних појединца са специјалним знањем, које ова ваљка грама пољопривредне производње измекне. У суседној или Мађарској има врло мало институција предузећа приватних, којима се може поклонити пуно поверење. Једини је готово Маутиер, па и он се бави производњом само извесних врста семена. Све остало поклања од специјалиста са стране.

Произвођачи семена није ни лако ни мало ствар, зато је потребно нарочитих справа, једне од крајњих граница интензивне културе. У садашњим нашим привредним приликама, овај би се посао могао још једино на државним домаћим областима, али какви појмови о таквим стварима ваљају код нас, ни од тога не може за дубо бити ништа, јер се економском муком додијелу за привредне установе и најстварији и најпотребнији кредити.

Све докле, док се код нас са оваквом основи не почне развијати производња семена, Друштво се мора бавити његовом набавком, не за то, што је то семе јединствено, већ стога, што се има колико толико сигурности у његовом познавању и избору извора, и што га сеастварно нешта на тер оуда растура.

На Лапчевичеву замерику да Друштво увозом справа извесити продају домаћег радништва, и кад оно не би имало своје подвластне за слободан увоз, да би многобројно радништво, у земљи имало већег успеха у раду одиграва, да у нас востори једна једини радништва пољопривредних справа, која може претендовати на то име, и то је фабрика Гољева. И тој фабрици Друштво је даље иницијативу и подстрек за нареду производња, које се много траже. Оно може поведочити и предузети ове фирме који је Збору пристану. Али док се и у тој фабрици увезло, да се ове справе производе фабрички, брзо и јединствено, требало је доста времена, проучавања, проба, преправља и т. д. и Друштво је најбољом предузетљивошћу прихватило продају и ширење те справе.

Други је такав случај с испитивањем врло важног питања о путу за нашу земљу. На другогдишњег искуства, Друштво је дошло до уверења да ни страни ни домаћи извори не одговарају стварној потреби, те је извршила комбинацију разних система и спорних тип новог пута, који се може видети у друштвеном магацину, и који је без мања и притискава ене добре стране ваљаног пута за наше прилике, о чему најбоље сведочи његово ваљано ширење у Србији а нарочито у Мачви. Уколико се ова ствар развија, толико се смањује увоз са стране. Ако је г. Лапчевичу било стало до тога, да се зна, шта је Друштво у томе правцу радило и урадило, он о путу, тог основног и најважнијег оруђа земљорадничком, може паћи читаве елаборате у друштвеној архиви.

Пити зна, пита може бити код нас погодба за нареду круничних, комбинованих пољопривредних справа и машина (као што су сељацине, жетвалне, вршачице), јер је пут потражња веома огроман, а то је једна главна погодба за развитак производње ових справа и машина.

На трећу, главну Лапчевичеву замерику, како је сточарска излетка у Јужину била без успеха, одговара да се мора чушети, да то чује од овога, који је кад је тако живио свом снагом радио да наведе Друштво на државне сточних излетка. Он је рекао да је ушкочи округ недоводе са Стожареве, и да се сточарењем у тим крајевима не рентају! То претпоставке прости су алтерди. Сасвим обратно, баш у крајевима где не постоје железнице и ропште где су рђаво саобраћајна средства, једино су сточни произвођачи а нарочито млекарски, који могу с рентам доспети на даље ширење. У томе нас може послужити за пример давашња један производ — кајмак. Један његов транспортер у 1000 кгр. по 2 динара представља вредност од 2000 динара. Исти толики транспортер ушкочи јабука по 0'10 дина. 1 кгр. преставаља вредност од 100 динара. Обичајно је, да ће један транспортер који преставаља двадесет пута већу вредност дакле својста преиспите трошкове и моћи да достави много даље тргове, по роба мање вредности а у истој количини или запремини.

Напослику пребадује г. Лапчевичу што замера Друштву да „води политику“. Не зна шта под тим он разуме, јер није био довољно јасан. Ако под тим разуме аграрну политику, онда нека места замерици; напротив Друштво је душло да се занима

и аграрном политиком. У том погледу оно је учинило сјајно дело, што није учинило ни једно привредно удружење у нас, а то је, г. Министру Финансија поднело изврљан елаборат поводом питања о трговинским уговорима, који су се неки обављали користити.

Г. Лапчевичу Пушковићу била општи поглед на рад Друштва. Одајући признање ономе што је Друштво учинило, вели да све то није довољно, да се стварно потпомогне развитак наше пољске привреде. Друштво нешто требало да се зауставља и обину своје досадашњег делова, већ да круг свога рада прошири и разграна. Напомиње, да је Друштво пропустило много прилику, где је могло допринети неку корист вашој пољској привреди. За оно своје тражење наводи примере. Тако, Друштво није изинило никакве кораке, да се раније укрене гимназије замене пољопривредним школама, даље, није се старало, да се у пројектним школама што више увече пољопривредна настава. О свему овоме дужиност је била Друштву, да види обављано рачуна.

Заступник председника објашњава г. Лукићевићу за што у овој години остају више од пољовине чланова у Управи. Напомиње да су у прошлој години изабрали и 2 члана Управног Одбора на месту г. Бајића, који је подново оставио и г. Милана Грковића, који је премештен из Београда; на како време Правилника мандат сваког члана Управе траје 2 године то изабрана господа одборници на прошлоседишњем Главном Збору остају и у овој години.

Г. Лапчевичу одговара на примедбу да Друштво „води политику“, наизајед да тој замерици нема места. Политика друштвена је изврљена у чл. 2. Правила, у коме је наведено круг рада Друштвеног; све што је Друштво радило у минулој години одговара тим прописима његових Правила и мимо њих није ништа рађено.

После овога заступник председника пита Збор: прима ли поднесени извештај о раду Друштва у минулој години?

Државни Лапчевич гласа против оваког извештаја а прима финансијског део.

Малог Бајић гласа за извештај а ранијом напоменом, да се установи Надзорни Одбор.

Пошто су сви остали присутни чланови највише да усвајају поднесени извештај, заступник председника објављује да је — Збор прихвати поднесени извештај о раду друштвене Управе за прошлу годину.

VI.

Приступа се читању извештаја о финансијама друштвеног и рачуна за прошлу годину. После краћих објашњења — Збор усваја и овај део Друштвеног рада као и буџетско прерачунање по партијама на електрично осветлења и телефону у суми од 809 динара.

VII.

Прочита се предлог Управе Друштвене, која по усвојеном мишљењу свих Секција предлаже Збору, да се обнове и у роковима продуже награде којима је истекао рок и да се расипну нове награде.

Тако да се обнове следеће награде:

1. Награда за одржавање рудних кова на тат. 1 Стечаја, да се обнови до коња 1906 године.

2. Награда за производњу сира на тат. 4 Стечаја, да се обнови до коња 1905 године с тим, да се поред Удровања могу такмичити и појединци. Награда врга 300, Друга 200 и трећа 100 динара;

3. Награда за подизање живинарника на тат. 6 Стечаја да се обнови с роком до коња 1907. год. по број травакне живине да се схвати на 200 граа најмање. Награда врга 200, друга 150 и трећа 100 динара; и

5. Награда за производњу сочива и гравшака да се обнови с роком до 1 јуна 1905 године. Право такмичења да имају привредници из округа нишавског толишког и београдског. Награда врга 80, друга 60 и трећа 40 динара.

Да се расипну следеће нове награде:

1. Ко од сточара из округа ушкочи и срезова моравичког и студенчићког округа чланског, колаоичног округа крушевачког и рањевског и збубовског округа подришког, подигне удобог стаду за најмање 10 граа говеда и 50 оваца, с потребним одељењима за прикладна граа, а по угуту, који ће издати

Српско Пољопривредно Друштво. Награда прва 300, друга 200 и трећа 100 динара. Рок пријаве до 1 октобра 1906 године;

2. Ко од сточара у срезовима именованих у предној тачки засеје простор од најмање 25 ара бљезама за сточну храну, а нарочито зуперско или сточног репон. Награда прва 100, друга 80 и трећа 50 динара. Рок пријаве до 1 августа 1905 године;

3. За рационално пригуљвање и чување бубрета до његове употребе, као и за сирљалње мешана (комбоста). Награда прва 100, друга 80 и трећа 50 динара. Рок пријаве до коња 1905 године. Могу се такмичити привредници из округа: тимочког, пиротског, врањског, тоничког, крушевачког, чакаског и јужног;

4. Ко од привредника или школа, општина, цркава и мањина одјачи у врсности од 3 године највише и најсепних орахових садница. Награда прва 200, друга 150 и трећа 150 динара. Рок пријаве до коња 1907 године. Право такмичења распростраје се на цело земљу;

5. Ко од привредника на окурга: подриског, смедерског и подваљачког прикаже највише, најчистијег и најтежег семена пшенице за сејидбу. Награда прва 150, друга 100 и трећа 50 динара. Рок пријаве до септембра 1905 године;

6. Ко од привредника на окурга пиротског, шинског, тимочког и крајинског сејаче или садење поштаци, било четипасте или крастоје прете дриета, најмање пола хектара земљица, које се предлажу чл. 81. Закона о шумама. Награда прва 150, друга 120 и трећа 100 динара. Рок пријаве до коња 1907 године, по саднице које се кене, морају бити пре оцене најмање 2 године на сталном месту;

7. За правило подигнути лудари, засејену белим дуком, која треба да служи за исхрану сиваших буба, с обиром на негу и правило засађења, а на површини од пола хектара. Награда прва 250, друга 200 и трећа 50 динара. Пријаве за такмичење изају се поднети до 1 јуна 1904 год. а оцена и издавање награда завршиће се месеца маја 1907 год. Право такмичења изају привредници, школе, општине, цркве и мањини на цело земље.

8. Ко у својој окургини правило засади и однеће најмање 80 дрвета од белог дуба са висном круном. Награда прва сто, друга 60 и трећа 40 динара. Начин и право такмичења као и у тачци 7 и

9. За виноград правило засади америчког лозом, окармади са најбољим доњаким вршним сортама, а на простору од најмање 40 ара е тм, да свака сорта буде најдоње. Награда прва 200, друга 150 и трећа 100 дин. Рок пријаве до 1 септембра 1907 године — Збор у целини усваја овај предлог.

VIII.

Прочити се предлог Управе друштвене, који износи Збору на решавање Проект Правилника Пољопривредног Музеја — Збор решава, да се овај предлог скине с дневног реда и да се оснивање оваког музеја доведе у виду с изамова друштвених Правила.

IX.

Г. Милан Бајић предлаже да се измене и допуне Правила друштвена према савремених потребама — Збор решава, да Управа друштвена у току године разисли а потребним изменама и допунама друштвених Правила и о томе изнесе предлог друштвеном Збору.

X.

Присутни се збору председника, потпредседника, благајника и одборника, који у овој години према Правилука поступају. Пре него што се приступило избору председника, заседних председника, на захтев Г. Бајића, поново износи за решење оставку Г. Милутина Савића, коју је поднео на положај председника друштвеног — Збор узавика оставку Г. Савићу.

За овај је приступило пописничком гласању за избор председника и од присутних 29 правних гласача гласало је:

- За Г. Душана М. Спасића 17
 - „ „ Јована Жујовића 7
 - „ „ Алексеја Ђ. Поповића 1
 - „ „ Аду Јанковића 1
- Удружили се од гласача 3

Према овоме заседних председника објављује да је — Збор за председника друштвеног изабрао Г. Душана М. Спасића, крист. епископа и бив. Министра Нар. Привреде.

Изабрани председних Г. Душан М. Спасић предузео је руковођење Збора и захваљујући Збору на пошати којом га је одликовао избором за друштвеног председника моли Збор да верује, да ће се залажити, да уз помоћ чланова Управе, друштвеног особља и сарадњу свих друштвених чланова и пријатеља, оспорида поверење које му је Збор сада поконио, а у корист унапређења пољског привреде у нас. Затим позва Збор да пређе на избор осталих чланова друштвених.

За избор потпредседника гласало је:

- За Г. Пају Т. Тодоровића 20
 - „ „ Д-р. Живојина Ђорђевића 2
 - „ „ Милана Антића 1
 - „ „ Милоша Х. Поповића 1
 - „ „ Аду Јанковића 1
- Удружили се гласача 3

Председник објављује да је — Збор за друштвеног потпредседника изабрао Г. Пају Т. Тодоровића, инспектора Мин. Нар. Привреде.

Изабрани потпредседник Г. Паја Т. Тодоровић захваљујући се Збору на овом одликовању изјављује, да ће се трудити да своју дужност тачно и право извршава друштвеним и да ће председника својеки потпомагати у пословима друштвених.

За избор благајника друштвеног гласало је:

- За Г. Јована Јешића 20
 - „ „ Илију Крекића 4
 - „ „ Аду Јанковића 1
- Удружили се гласача 3

Председник објављује да је — Изабран за друштвеног благајника Г. Јован Јешић, секретар Мин. Народне Привреде, досадњих друштвених благајника.

Председник савезница изнесе оставку Г. Кости Главишића, коју је поднео на положај члана Управе друштвене с мотивацијом, да је оптерећен другим пословима — Збор узавика оставку Г. Главишића, и решава да се на место Г. Главишића избере на овом Збору други за члана Одбора.

Пошто је досадњих члан Управе Одбора, Г. Паја Т. Тодоровић, изабран за потпредседника друштвеног а Г. Коста Главишић узавика оставку, то председник објављује, да се изају бирати меот одборника.

За избор одборника гласало је:

- За Г. Алексеја Поповића 23
- „ „ Аду Јанковића 19
- „ „ Петра Тодоровића 18
- „ „ Мирка Милошевића 22
- „ „ Јована Жујовића 9
- „ „ Живојина Јуришића 2
- „ „ Јакана Марковића 1
- „ „ Милана Бајића 24
- „ „ Милоша Н. Лукичевића 25
- „ „ Љубу Барковића 3
- „ „ Драгину Јанчевића 9
- „ „ Д-р. Милана Васића 7
- „ „ Милоша Х. Поповића 2
- „ „ Аду Јанковића 1
- „ „ Димитрија Путинковића 2

Председник објављује да је — Збор изабрао за одборнике Г. Милоша Н. Лукичевића, писара Мин. Нар. Привреде, Милана Бајића, агривул. хемичара, Алексеја Ђ. Поповића, глав. хемичког лекара, Мирка Милошевића, управн. Топск. Економије, Аду Јанковића, секретара Мин. Нар. Привреде и Петра Тодоровића, мари. лекара.

По свршаном избору Г. М. Бајић подноси оставку на избор у Управни Одбор, коју Збор није хтео да узавика. Из казо је Г. Бајић и даље остао при својој оставци, поведена је о овој кази дебата у којој је изнеку осталим предлагачи, да ако Г. Бајић неће да се прили избора да се исклучи из Друштва као недостојан, Збор овога је Г. Бајић највише доподноси оставку и на редовно чланство Пољопривредног Друштва.

Г. Александар Милошевић прилажеју Г. Бајићу, да предлог једног члана друштвеног, не може бити и мишљење целог Збора, и да то Збор не тражи.

Г. Милоша Н. Лукичевић, протестује против употребе таквих израза према појединим члановима, који не морају бити обо-

Косту Вунарића, свештеника из Дедојевца;
Милорада Драшковића, сопственика Угледног Макарника
из Смедерева;

Николу Рањојевића, проф. гимназије из Београда;
Др. Доброслава Кнез-Милотиновића, држ. хем. из Београда;
Радослава К. Спасовића, зам. друштвеним секретара;
Милоја М. Ђорђевића, ср. економи из Пожаревца;
Митра А. Рајковића, ср. економи из Ниша;
Милисана М. Ђорђевића, ср. економи из Ражиња;
Драгица Ђорђевића, ср. економи из Краљевица; и
Милоја Дујића, ср. економи из Вел. Градница — Пред-
ложеном господу Збор прима за редовне чланове.

XIII.

Председник објављује да је с избора редовних чланова
испирани дневни ред Збора. Благодаря присутним члановима
на одану и сарадњу и оглашује да је рад Главног Годиншњег
Збора закључен у 1 час по подне.

Прогласио
Српског Пољопривредног Друштва
Д. М. Спаскић.

Зам. секретара
Рад. К. Спасовић

Овакшењеник Збора:

А. Мијковић, Милан Ј. Бајић, Душ. С. Крсмановић.

РЕЗИДВА ВИНОГРАДА

— Душан Кривошанић —
руководња Точна, Лозње Радничка

Од свију радова у винограду највише знања и практичне
вештине тражи резидва винограда, јер резидва винограда има
цљ: да повећа плодност чокога; да плодност буде правилна
и сваке године постепено већа до зимских граница; да плод
буде крупнији; и да осугура што дужа век чокогу.

Лоза нам доноси плод, из лозаришта која се развијају
на грана, које су прошле године развијене, и ако будуће
остаћу све пунољак на гранама, да се развија, добићемо не-
колико број ластара и плода, који ће бити ситни, као што је
то случај код вишаге, која дивља и без човекове неге расте
по шумама.

Зато је потребно сваке године скратити прошлогодишње
гране на дужи или краћи део, и прена томе, да ли је прошло-
годишња грана скраћена дуже или краће, орезивање се лозе:
кратко или дугачко, ниско или високо, а остављени део лозе
зове се *резина* или *кондир*.

Ако на кондир оставимо мање (2—3) пунољака, резидва
се лозе *ниска*; а ако оставимо више (3—5) пунољака, лозе се
висока резидва.

Да ли ћемо лозу орезати на кратке или дугачке кондире
зависи: од сорте домаће лозе; начина како лозу гајимо, плод-
ности земљишта, и доба (старости) чокога.

Све сорте домаће лозе не развијају плодне ластаре из
доњих пунољака, већ неке сорте развијају плодне ластаре из
горњих пунољака, те прена томе треба и резидву подешавати
и на кондиру оставити оне пунољке који ће и повети плод.

Или сората домаћих лоза, код којих су сви пунољци
плодни, те зато при резидви треба се придржавати горњих
правила.

Но, колико ћемо кондир оставити на чокогу, зависи,
као што је напред речено, од начина културе лозе, снаге
земљишта и доба чокога.

При остављању кондира код камамлене лозе, на подлози
извирних лоза, поред горе реченог, треба плати на узу и

то: да је америчка лоза прво бујна подлога, и ако се оре-
тује са малим бројем и кратким кондирима, добиће се више
неплодних него плодних ластара, који ће и бити безкорисни.

За кондире, треба свагда изабрати на чокогу лозу средње
дебљине, јер дебла лоза веће је бујности а мање плодна; танка
и ситна лоза није за кондире.

При распоредивању кондира на чокогу треба платити да
кондир не буде на средњи главе, — краће, већ, свагда на
крајевима, те да плод који плодни ластари понесу буде из-
ложен што већим утицају ваздуха и сунчане топлоте, а то
утиче и на правилно предочавање грозда, и не даје могућност
развитку пласни на грозду, нарочито онда, ако је позлажај
винограда рашан и у долини.

Сви тога треба платити и на то: да кондир на крају
буду правилно распоредити, а не да на једном делу краја буде
више и на другом мање кондира, јер на овај начин неће се
добити правилан облик и изглед краја, и биће поједини де-
лови јаче развијени а други слабије, што кварит изглед
чокога и ствара неправилно кружење сокова, на штегу корена.

Колико на чокогу оставимо кондира, толико исто треба
оставити и резина са по једна пунољком, да се из њих
развијају неродни ластари, који ће у наредној години замесити
старе кондире; јер треба платити на узу да се кондир не
своју остављати из лозе која је непосредно из главе чокогене
врасла, већ свагда из оне лозе која је изабла из прошло-
годишње гране, а за који је цљ при лачењу нарочито и
остављени.

Да ли ћемо резини и кондир одећи преко чланка или
између чланкова, зависи од саме лозе; јер ако је лоза са
гушћим чланцима, одећи је треба преко чланка, упротив-
нох између чланкова с тич, да када последњег чланка на
кондиру остане 2—3 см. дрвета.

Када је време приступити резидви лозе, питање је које
у данашњица практичаре. Но, углавном лоза се може ре-
зати: у *јесен* и у *пролеће*. У јесен орезана лоза даје мање
плодних а више неплодних ластара, те се стога и препору-
чује, да се млади виногради до 3-ће године, а стари који су
дужи резидву испирани, режу у јесен, те да се што боље
оснаже за будућу резидву.

Пролећне орезивање даје више рода, те зато је и боље
да се лоза реже у пролеће. Но, како у пролеће више пута
лоза јако сузи, те се десн да од јакот сузена врхни пунољци
на кондирима повуку већу количину воде у себе те од прве
хладноће измрзну и више не крећу, што знатно умањује принос,
те је најбоље, да се лоза реже или у *пролеће рано*, у *месецу
фебруару*, и орезива поново затрне, те да пресеца места
засуше и да се спречи нагло сушење; или да се лоза реже
доцно у пролеће, *крајем месеца марта* и почетком априла,
кад се лозу развијају пунољци, те да се избегне јако сушење.

Винограде у неких положајима треба орезивати доцније,
у пролеће, кад пређе бојази од носних мразева.

Слика 1. Ножице за резидву винограда.

У резидви лозе служили око се раније косицом. Како
ова уругна или својих ивица, јер чоког дрва и тресе, што
штетно утиче нарочито на младе винограде, те се косиљ
избацио из употребе, а његово место заузимају виноградење
ножице (камазе модела Кудсов). Ножице су се показале за овиј

posko kao vrlo praktične, jer ne samo da ovek lozu bez ikakvog potresa, nego i presečena loza ne prska.

Za rezidbu loze prave se i vošnice sa dva duža praka i prugom (seđerom), a jedan je prak na vrhu udelen da se sa više može čistiti zemlja oko čokota i suvi delovi loze; radi se obrubice.

Glavno je pravilo pri upotrebi vošnice, da su dobro namštrene. Tuvne vošnice mogu napraviti kvara, ne daju pravilan preseki.

Za uklađanje dobliha i suvih delova na čokotu služuju se testericom. Nože se oko čokota pažljivo radi, ne običaju se okca na kralj, kao kad se udara sekcijom.

Слика 2. Testерина за резидбу винограда.

Био ови две утрке (алатно) не може се правилно резати. Који их још није набавио, може их одмах добити код Српског Пољопривредног Друштва или његових Подружја. Цене се могу видети на страни 187 овогодшњег Пољопривредног Календара.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање бр. 1. Из дугодшњег праксе увидео сам, да је потребно, приликом орезивања винове лозе, да се обустави ове цурење воде од самог резника, услед чега сваки чокот, код тога цури вода, одаби ради приликом цревања.

Овога најучинљивије молих Управу да ме упути на начин који ће могао да затвори цурење тога сока код виновог чокота и уопште да ли је и нама познато, да је од штете цурење тога сока?

Брање.

Јон. Т. Јовановић,
благотис Штатског

БЕЛЕШКЕ

Дрвени угаљ је врло добро давати пернатој живини уз другу храну. — Дрвени угаљ одлично је, а при тој нешкодљиво средство, које се делатној живини уз другу храну даје, и служи за предохрану различитих болестних органа за варење. Често пута живини се не може храна млати, и онда је врло саветно, да се зрнаста храна испржи на ватри и воше, поред друге хране, храна живина. У овоме случају испржено зрнасте замесује дрвени угаљ. На овај начин справља се често омас, јечам, пшеница, па и кнежице, и кокоши их веома радо једу. Таква промена у храни добро је дошла живини, јер спречава прелив и друге болести органа за варење. Пошто је важило да се дрвени угаљ додије уз храну живина познатије јасно овај оглед: Један живинар затворио је 4 ћурке у живинарник и хранио их је брашноз, пшеницм и проширом и овесом, а друге четари затворио у други живина-

рарник и хранио их овом храном која је додала $\frac{1}{4}$ литра житиног (истуданог) дрвеног угаља. Поред овога остало је, код ових последњих, неколико комадића дрвеног угаља, што је ћуркама било на расположењу. Код је закључило оних 8 ћурка, нашла је разлику од скоро просечно једног килограма, која је имала у прилог ћуркама које су уз храну добивале и дрвени угаљ; али ипак само то, не оне ћурке биле су не само добље по и месо ни је било поживије и делавје уквнџије.

Г Л А С Н И К

Председник Српског Пољопривредног Друштва поднео оставку. — Г. Душан М. Спасић, председник Српског Пољопривредног Друштва, који је на XXXV Главном Годишњем Збору изабран за председника, поднео је оставку на председништво, коју је Управни Одбор прихватио и прихватио.

Члан позната Српског Пољопривредног Друштва. — Г. Ђестар Н. Сејоћ, трговац из Београда, изолоше се учинити за члана позната Српског Пољопривредног Друштва.

Најважна пољопривредница која набављају пољопривредне машине са стране. — Пољопривредне машине и машински делови урешени су у број 278 Даринске Тарнице, а ни овак се при увозу са стране не плаћа никаквог царина. Но овим царине пољопривредне машине могу се ослободити и плаћама обртног пореза, на основу тачке 4 члана 79 Закона о непосредном порезу и то само онда, кад их увозе пољопривредници за себе. Даринарницама је потребно да увек знају: да ли је декларација дошта пољопривредник, стога расписом Господина Министра Финансија ЦБР. 9041 од 27 јуна 1902 године, наређено је даринарницама да увек од декларатора захтева и уверење надлежног бивштског суда, да бога ће се видети, да је овај који увози машину дошта пољопривредник.

Пољопривредници ће пријати оно и знању, а већ да треба све справе и машине за своју потребу да поручују и набављају преко Српског Пољопривредног Друштва, није потребно да се нарочито напомене. Српско Пољопривредно Друштво препоручује земљорадницима само ове справе које је само, преко стручњака, одобрило и утврдило да су за наше прилике и употребљиве, а стојећи у непосредној вези са многим страним фабрикама, увек је у могућности да набави брзо добре справе, ако их ситуација неби имало на своје стоваришту.

За сва свој рад око набавке сарава, машина и алата, Друштво не тражи никакве награде — оно то чини свама земљорадницима бесплатно, јер му то и његов сам позив налаже.

Ово неколико напомена наших земљорадницима неће бити на одмет стога што се сваки час војојцима обрађују било Министарству Народне Привреде, било Српског Пољопривредног Друштву с питањима: да ли се могу ослободити царине и обртног пореза при увозу машина са стране.

Потрошња коњскога меса. — По великим градovima одавно се трови коњско месо, које купује свирпшва и важе се редовно храни. Општина нештаскама извекрава ове године да подигне нарочиту клинцу где ће се млати само коља и месо продавати. За овај циљ одобрило је за сада да се утрони 60.000 динара, којим ће се наредом подићи привремена клинцна, а доцније, кад се укаже потреба — у шта општина не сузила — одобрине се знатно већа сума, те да се сагради стална клинцна. А.

ЌИЊИЖЕВНОСТ

Шуме у округу подринском. — Г. Др. Милошевић Висаћ, написаво је и отпшавио књижком: Шуме у округу подринском. Књижкица је три штампана табела на малом осмици, у једу се описале шуме у округу подринском и пориса је за привремену шума у округу округу. Код би и остали шумари сваки у свој крају приступали описивању шума по примеру г. Др. Висаћа, свима сувама, да би то био драгоцен материјал за обавештавање свих шума у земљи.

4) Своим земљорадницима који жале да добије на овако објашњење, требало да упути Српског Пољопривредног Друштва одговоре питања, за које ће му се и вредном броју љубави одговорити.

НОВЕ КЊИГЕ

Белешке о радоници у Воћарском Заводу г. Балте-а у Троя-ва (у Француској) од Велимира Стојковића, државног интодана, 8^а страна 16, 1903.

Рударство и Шумарство од Н. А. Пљоба, рударског инжењера. Прештампано из Рударског Гласника, Београд, Штампарија Савића и Кошв. 1904.

ОБЗНАНЕ

Уредништва **Тешака, Пољопривредног Гласника и Пољопривредног Календара**, налазе се у дому Српског Пољопривредног Друштва (Немаљина улица бр. 11, Београд).

Моле се сви пољопривредни писци да своје радове упућују на адресу **Српског Пољопривредног Друштва**, које ће радове примити, аветати и нарочито за то удешевити штампу, и предати уредништву које су намењени.

Семе од луцерне. — Српско Пољопривредно Друштво набавило је непосредно од произвођача из Француске семе од луцерне првог квалитета и продаје га пољопривредницима по 1-90 динара килограм.

О Г Л А С И

ВИНОГРАДАРИМА И ВОЋАРИМА

Препоручујемо Нехилову прекалицу, патенту „Аустрија“ као најбољу и најтрајнију а која се употребити може и за пренање воћана.

Иста се добити може у Београду код: Српског Пољопривредног Друштва, Браћа П. Радојковића и Драгомира Здравковића; у Крагујевцу код Силе Ј. Стојановића, у Смедереву код Симића & Павловића, и у Вокарену код Стевана Ђ. Шајковића.

Браћа П. Радојковић.

СИГУРНА СРЕДСТВА ПРОТИВ РАСПРОСТИРАЊА

Шарлаха, Дифтерије, Јехтике и осталих заразних болести јесу Dougall-ови безотровни препарати за дезинфекцију, који су испитани и у државној хемијској лабораторији Краљевине Србије како хемијски тако и бактериолошки.

Исти надмашују сва досада код нас употребљена средства ове врсте.

Сва ближа учуства односно употребе ових препарата, као и наветштаји државно хемијске лабораторије Краљевине Србије, Д-р. Е. Михела (преверента за јавну хигијену) одштампана су у засебној брошури која се може добити бесплатно код наших заступника за Србију.

БРАЋЕ М. АЛКАЛАЈА — БЕОГРАД

Нарочита пажња на ову брошуру обраћа се родитељима, пошто им се даје могућности да се бране противу разних заразних болести које савиру наш подмладак.

Mc Dougall Bros

Б. М. Алкалај дају бесплатно и брошуре о Mc Dougall-овом безотровном леку за стоку.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дани; од осталих круних писмена по 15 пара од врсте од ступца. Велики огласима од исте стране 20 динара (20 круна аустр. вредности) пола стране 10 динара (10 круна) четврт стране 5 динара (5 круна и. вред.). За оглашавање више пута 10 од сто јефтинеје.

Преглед 6 броја Тешака. Записник XXXV Главног Годишњег Збора Српског Пољопривредног Друштва. Удаци: Ревидба винограда. — Патења и одговори. — Белешке. — Гласник. — Књижовост. — Нове књиге. — Објаве. — Цена огласима.

ИЗДАВИ ДЕСЕТОГДИШНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПАТА И РУКОПИСИ
ПРЕМА СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ
ПРЕТПАТУ ПРЕМА У СВОЈ КОШТЕ

НА СЛОБОД НАЈВЕЊИМ ПЕЊЕЖА ОД АПРИЛА
1899 ГОДИНЕ И 204 КРОЊИМА ДРУШТВЕНИМ
КОСИ ПОСТА СЕПТЕМБРА.

Цена огласника положена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТО
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1896 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ГЛАСНИК И ПЕЧАТАНИЈА
СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
БЕОГРАД УЛ. БР. 11.

ОДГОВОРНИ РЕДАКТОР
М. ИЛИОС Л. ЛУКИЋЕВИЋ
САРАЈЕВСКА УЛ. БР. 25.

БРОЈ 7.

У БЕОГРАДУ, 1 МАРТА 1904 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXV.

ПРЕД СЕЈИДБУ ОВСА

„Ваше ме у благу, бићу ти на алато!“
Народна изрека.

У газдинству свију народа, оvas има врло великог економског значаја. Свуда је и гајење овса распрострањено у давашње доба у свих пет делова света. Ово потврђују многобројна имена која оvas има од Татарске до Египта, и од Италије до Сибира¹⁾. Овога пространства овса, као што поменуше укиновски иде на руну: најкрупнији који он има у модерној цивилизацији, послужило као храна за стоку. Производња и гајење стоке у највећој мери стоји са гајењем овса. Границе географске ширине културе оvas уједино су и границе регионалног Стоцарства. — Оvas има још једну одлику коју немају други страни усеви а то је: *што и на слобод и по свим земљана даје још добру жетву*; и, ако је земља толико неплодна, да се на њој ништа не може сејати, оvas је још једини усев који из сиротињских колиба гони глад. За то, ширења врта жита није у стању да замени оvas у свима а поглавном у брдским хладним крајевима наше Србије и то због његовог зрнања и сламе.

Оvas најбоље успева и највећи доходак даје у умереним пределима (у овега пада и Србија), блатој и влажној клими. У сравнену са јечмом, оvas треба више воде и више топлих дана док саври, и то поже велике вршине и суша не могу тако лако да му шпеде као јечму. Укратко: оvas успева најбоље у оних влажних пределима у којима се највише засејавају оазне стравине и у којима добро напредује винова лоза.

Врме сејања овса. Наш народ верује да је право врме сејања овса кад нишци почну долетати а у брдским крајевима кад бреза лиета. То је веровање и у једном и у другом случају погрешно. И долетање нишана и долетање брезе не бива скоро иједне године у једно исто доба, већ то зависи како ће мах бити пролеће, рано или брзо. Међутим постоји, и то врло велика мана код наших пољопривредника, што оvas после свију страних усева најдоцније засејавају, и у томе тако далеко терају да га сеју кад и култура, па чак и око Ђурђеводана. Ово они чине стога, што све друге стравне усеве претпостављају оvas, па оvas сеју кад доспу, и то на најпириваљивим земљана. Зато је и принос овог таквог усева код нас увек мањи од просечног приноса осталих страних усева.

ЦВНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНЕ 6 ЛИН НА ПИМА ГОДИНЕ 3 ЛИН.
УМНОЖЕ КОПАТИ, УМНОЖЕ СВЕК ДРУЖЕ,
БОДЖИНА, ОСНОВ. ПЕЖЕ, ВОЈНИН СТАЛ.
КАРА. ТАДИ, НАЈАНТИЧЕ, ПЕЖЕБОДЖИНСКЕ
ЗАРТИ И ЧЕРАИ ПЕЖА ДОБРАТИ ЛИСТ У
КОЛА ПЕЖА, АКО ВОЈНИК ПРЕТПАТУ ПРЕМА
ЗА КРАЈ ГОДИНЕ.

ЗАМ СРБИЈУ

НА ПОЛ. 8 ФРАК. РЕД 4 ФРАК. А. ФР. 20 СТР.
ПОДВОЈНИ ДРУЖЕВА И УМНОЖИ УМНОЖИ
КАО И СРПСКЕ ПЕЖЕБОДЖИНСКЕ ЗАРТИ И ЧИ.
ТАСОВИНА, ЧЕРАИТИ ЛИСТ ЗА 6 ФРАК. РЕД
3 ФРАК. А. ФР. КАД ПЕЖАТИ ВОЈНИК ПРТИ.
КЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПАТУ ВОД СВОЈ ЗАР.
КЕМА ПЕЖЕ КОГА ТЕ ММ СЕ ЛИСТ СЛАТЕ.

Право врме сејидбе овса за жетине пределе јесте друга половина месеца фебруара, а за брдске и владне пределе прва половина марта, само ако нема јаких измореза и ако се земља откранила и мало провела, јер што раније оvas посејемо тим је и кртва поузданија и богатија. Отуда и постоји она оправдана изрека у народу: *Јако сеј у прамину а зоб у блато.* — Ил: „*Баци ме у блато бићу ти на алато,*“ а све то стога, што је оvas за климале и болорема потребно много више воде него другога жита.

Поглавном се рано сеје пшени оvas, или ако је земљиште несконато, кречовато, или што а клима уопште сува; и напротив, ако је земљиште гешко, влажно па се због тога спорје суши треба сејати доцније — у другој половини марта или почетком априла док се земља не затреје како би засејана зрна брже шила, и поникле биљнице бујале напредовале.

По премени сејања оvas може бити: *оазни и јари* — прелетни.

1. **Оазни оvas.** То је обични оvas који се гаји у северних крајевима Француско, Киласко, Шотланду, Немачкој а највише у Чешкој, јер врло добро издржана и савлађује зиму. Доходак оазног овса за једну трећину је већи од јарог, па стога је у поменутих земљана изабачен за културу јари оvas. И у Србији и у свима околним крајевима прелетно брдским где раније пада снег, са успехом може да се гаји оазни. Само у том случају оvas треба засејати на добро урађеној земљи у почетку септембра, а поретко, када се добро уборога да доноси обилан принос у зрну и слами. Уваса се просечно да једно зрно оазног овса засејава, даје 40—60 зрнаних, томих и браниваљих зрна. На знању Тончићерско Економској гаји се оазни оvas у свек са граовом за исхрану стоке и то са врло добрим успехом. Било да се отпочне гајење оазног овса, било пак да се отклоне мано и разумије гаји јари оvas, несумњиво је да би се жетвени принос у највању руну повећао за 1/2, па и више. Бољно је пак то штетно за државно газдинство уопште, види ће се из ових статистичких података: У 1900 години било је под овеом 85.236-47 хект. или 8-73 процента од целокупне аграрне земље под свима усевима. Са горње поворине добиљено је приноса 388.980 товари; по хектару 5-29 товари. Разумијом културом и бољим обрађивањем земље, добићемо би принос ако не већи а оно онолики, колики се у суседним нам државана, Румунији и Маџарској, добија а то је 8 тоvara по

¹⁾ Павичић.

²⁾ Статистика Краљ. Србије за 1900 годину.

ектару. Тине би се произвело оваз са горње површине по-
цела на 681,89176 товара, и уместо 2,873,942 дна. колико
оно у тој години добио, имало би 5,217,230 днара, под
олако увећале производе. Највише се оваз сеје у ужитком
и рудничком округу а најмање у смедеревској и крајинској.
Највећи пах принос по хектару био је у смедеревској окр.
(7-58 товара).

2. *Јари оваз*. Ова је овај обична оваз, који се као јари
узева у Средњој и Јужној Европи гаји најрадије, јер има
тешко зрнеше.

Земљиште. Оваз успева добро на сувим врстама земља.
Најбоље роди на плодној глинци ишпанској са кречном шљивом;
по него тако добар доходак даје на тешкој кљовачи и
пескуци. Дале, оваз се може са успехом сејати и гајати на
сувним латик пескунама, само ако у тој години буде довољно
кише; на кречњацима, исушењим мочарним местима и на
пшеницама; по у овом случају брати прсте које раније сазревају.
— Уопште што се тиче земље важи као правило ово: *Оваз
роди најбоље на овим земљама на којима се добро бо-
корис, и зато за оваз треба дубље орати узек но за друге
старе усеве.*

Планирање. Оваз је најбоље сејати после окопанића, по
што му земљорадник ретко ках до места уступају, већ јечму
или пшеници јарци, то га као квалитетније сеју после
уосва који су земљу ослабили и испустили. На лаким земљама
после кречира, на хушњацима после свију пшеничких биљака, као
и на равним пшеницама, орицама, целоцепама итд. успева и
реди још доста добро. Само га не треба никад посеје себе
самог сејати, јер тада не може ни рад ово нешто да се плати,
намеће се и задњага. Још једино на разораним деловима
воже се два пута узастопно сејати, по у другој години, и ако
је бујан, већ има много оваза, те за то треће године на тој
земљи треба сејати само окопаниће.

*Нам земљорадник земљу у самообмани, што мисли да
за оваз не треба земљу добро продајти.* Истина, он успева и
на потрајењој земљи боље по идеји друге усев, али зашто
да не спреме земљу тако са које ће доузбоје обилату жетву
добити. Да нам земљорадник е јесени погуара и рано с про-
дубе још један пут пооре и засеје оваз, он би брзо дошао до

уверена да је оваз изданан и благодаран усев, јер би дао
два пута већи доходак.

Угарене и уопште дубоко обраде за оваз не можемо до-
вољно препоручити нашим земљорадницима. Ми их ово го-
воримо из искуства. Дубоко обраде за оваз претпоставља се
чак и љубрењу, нарочито за наше прилике кад се зна, да се
оваз не сеје после оних усева који за собом остављају урањен
земљу, већ обично на земљама најгорим.

Оваз као сточна храна заузима врло важно место за то;
што у овеном зрну има доста протејинских грађина, и по томе
најбоља је храна за стоку. Ту особину којом се оваз у еко-
номији одликује, наметни земљорадници брзо су увидели и
оценили њену важност и врло је корисно припремили у дома-
ћим глинцима. Они тај унех постижу *љубрењем*. Ђубрењем
се може проценат протејинских грађина знатно повећати односно
скапати; ако љубрењу узима за оваз љубрењу које има доста
азота, онда ће и оваз са те живе знати већу количину азота,
а то је такав састојак хране која најбоље храни. Ону мо
едбарава вајхрајинијих грађина из љубрења, немају пшеница,
јечма, раж и круштин у тој мери, као оваз.

Избор врсти овосва за семе. Од избора врсти и љубрења
зависи количина приноса и квалитета овса, а толика је да се
једино и друго постигне, — и да добијемо што већу количину
зрна и да су она са што већом садржином протејинских грађина.

Професор Меркер¹⁾ чинио је опште са 16 врста овосва
засевањих на једној истој алији и дошао је до овог сталног
резултата:

1. Семе засејао које је ишло изао протејинских грађина,
дало је тадашњи плод (са малом протејином); и обротно.
2. Позне врсте, дају иштина много већи доходак, али
мале хранљиве, јер у зрну нема доста протејинских грађина;
раније врсте ишну тако надахна, али имају доста протејина и
боље су за храну стоке.
3. Врсте које имају ситније зрно, са мањом су садржи-
ном протејина.

На основу ових испитивања Меркер је поделио све врсте
овосва у две: рание и позне, па је у рано уврстио:

<sup>1) Versuch über den Anbauverth verschiedener Haferarten, Magde-
burg 1887.</sup>

ПОДЛИСТАК

НАШИ ДОБРОТВОРИ И ШТЕТОЧИНЕ

Златни брснога (златни трчуљак), мезншњак зинова, грешвар,
оснар или јабучина пина, лавар или зинова пина, златни криван,
и гуидељ (мајски буба, хонца, жука, кол)

Отрешили бисмо се ако не бисмо још овако у почетку
нагледали да међу инсектима долазе у наше вештине при-
теље ош трчуљцима што спадају у племе *трибуља* (Cicadellidae)
од којих је најопаснији представник *златни трчуљак* (или златна
буба златна брснога) које гајемо налазимо по вртовима. Она лепа
буба, брснога, дугачка околно илаци, са зеленасто-златним по-
кривцима, крима трбухом и мрко-орнементним ногама, трчу по
лажним вртовима и дванади и чини читаву нуспот међу разним
својим а ларвама, јер она својим снажним вилицама не налага
само друге инсекте, него и жуке, дрво, стовоце, па кад не
може сама да их савлада, она доноси и друге у ноноћ, те за-
добија читаву. Златни трчуљак (златна брснога) тавани
нарочито гуидељ. Једини скоков он се устрепан на свој плеи
и дочепа га венод крила а и за ногу својим снажним вилицама.
Гуидељ би рад био да пошти на златна га буба не пушта и
очувања својој бедној жртини комад од хрбуног прстена. За
ових комадох вола је и утроба. Гуидељ, набујини знатно
своју снагу, покушава узавудо да пошти, ни тим уним од

своје стране да му се и оставак утробе просе, коју златна
буба халалливо пождере, и држећи тако црвот своју жртву,
поједе, тако рећи док је ова још жива, све оно што се може
појести од ове бедне жртве.

*Савесностаи је земљорадницама и
вртгарица да избегну ову жи-
вотињу и да је не убијају као што
у мене са другим инсектима, каде
ми вод зрну добу, пошто златна
буба за вреше својом живото
вних интригаца поштаре.*

Понајистинији инсекти међу
трчуљцима неоскуњиво су *зе-
мљани* (Circulionidae), јер нам они
понајвеће штете чине. Оне је
трчуљцима доста лако распознавати; гласина их се
продукује у првои мислети прстача, који је номи
пути доста дугачак и веома
углавном, често пути дужи од
неког тела, на свом крају
ишн чланик или врло јак
визило, оштре као две
бријачице. Са обе стране на
рицији су, обично на средини,
утирљиве линије савијене на
длакат. Место пута они могу
бити савијени у шар-
своштине су они. Тело је
обично пугаво, а горња крила
(покривци) тако су тврди да
их је тешко пробуштети
чиждом. Највећи представници
у нашим крајевима једна
достојак величине
налага, ну великом су
величине један до два
милеграма.

Дугина рилице одговара месту у које
животиња има да волажи
своја јаја, пошто ларве
називају животиња живе у
унутрашности зрнава и
плодова, у латку,
пшеницама, гра-

Слика 1. Златни трчуљак или златна брснога.

а. *Безелски омас* који успева добро на тежким земљама и брдама пределима; приноси за 130—136 дана.

б. *Шедски омас*. Врло изданим; има крупну сламу.

в. *Бели канадски омас* (Krienshafer). Има непернативо крупно зрно. Трговци га радо култују и добро плаћају. Сазри за 117—125 дана.

г. *Америкашки Милтон*. Зрно му је крто дугачко и једно. Сазри за 135 дана. Гаји се у нашим Поллопривредним Заводима са успехом.

д. *Сибирски омас*. Слама му је кратка, зрно ситно. Сазри за 110—115 дана. Гајен је и код нас (у Толчићу) али није за препоруку.

е. *Велески омас* (Horentowenhafer.) Изданим је и успева добро на својинама. Мана му је што је кошуљана — млевина (обмотач) дебела.

ж. *Триумф*. Овај би се омас пре у позне врсте когао гурети. Расте брзо; слама му је густа, дебела и крпа кад сазри. Због брзог пораста врло је добар као стовна пшва у зелено. Гаји се и код нас.

2. Позне врсте овоса азијатске су:

а. *Бели литовски омас*. Одликује се необично крупном зрном, сјајном белом бојом и великом садржином протеина. Сазрева једнопржено; при жетви се не ломи и зрно лако не непада.

б. *Билески* — *Застава*; врло изданим са белом крупном зрном.

в. *Халески омас*. Даје по количини највећи приход; зрно је дугачко; мана му је што је зрно обмотано дебелом кошуљом.

Видо ја коју од поменутих врста да засејаш, треба сеје преузети сортирају центрикулом или прокустат кроз тријер, јер се само тако зрна зрна од штурих могу издвојити, пошто се ова због дугачке кошуље не могу лако да разлукјују.

Сеје се омаке (сачму), не увек је боље ако се посеје нижином сејалицом у одстојању ред од реда 12—15—20 см.; на један ектар треба семена и то: ако се сеје омаке (сачму) 2.5—4.5 ектолитара (120—200 кг.). Ако ли се пак сеје нижином 2.3 ектолитара (100—180 кг.). Сење узматати оно од кога тежи један ектолитар најмање 46 килограма.

зрна и етаблима. Све су њихове ларве без ногу и полукружно савијене, тако да могу гурети само у својој најближој околини, пошто се не могу кретати са једног места на друго. Код аникак састоји се у томе, што они насеку биљку својим jakim зупцима и дубе у њену унутрашњост до места где ће њихова ларва наћи подесне хране. Тада узму своје малено јеће међу владе и одгурну га на дно канала што су га издубиле. *Лешњак жижак*, *лешњак* (Balanus) ипр чију смо првенаску и одратну ларву толико нута налазали у језгри лешњиковој има ризичну воока дугачку и угањену, пошто он треба да биљку још некије у младе лешњике, те онда хори да пробија и својашње завоје у коштану омотач, и језгро, и клинча да би дошао до средине зрна. Напротив *грањак жижак*, *грањак* (Bruchus), који има да

Нега овса. Од дана сејидбе па за 13—16 дана омас увелико никне. Буди ли корона, треба га одмах плевити да слабакаг усев не угину. Најпослијци коров, који је уједино и највећи, јесте пшанида. Оне никне које су пшаниде од пшаниде треба увек по сушном времену и кад је земља прегорела, орати, и онда је сигурно да се овај опасни коров неће више појављивати, наравно претпостављајући да је сеје чисто. Ако су влажне — подвале — никне, онда се окорове омаком (Avena fatua) који је тако исто опасан као и пшанида нарочито етога, што му је сење лако, летар га разнеси и што му сење више година задржава клинастост.

Од опасата најопасније је *Скопач* који нагриза корен — калаче. Овај се при најчешће појављује на овсу кад је посејан на разораним пшаницама поникама или детелинница. Чим се овај при на житама овегани појами, треба усев одмах наваљати, јер у растреситој земљи не може да остане. Сен тога врине и чакве чине земљоделу велику улагу јер највише талаше овог штеговина.

На овсу се често појављују болести: *Ржа* и *Медвита*, од којих лист, најпре возути, затим покрива и са ледом брзо угине. Да се ове болести не појаве, може се предузети једино тада, ако се земља по уједино и сушном времену обрађује, и ако се на четврту семена обрати што нећа пшавна.

Против ових болести, које се најчешће појављују не постоја никакав сигурни лек, али се ипак доста сигурно помаже, ако се усев прека зрбон од негашева креча и шевела.

Из свега овога што смо досада напоменули можемо упорито свести наша налађања о гајењу овса на ова правила:

1. Ова расте на свакој земљи. Слаб је на ливци и често сасвим изирине ако се доцкан у јесен посеје, те за то га скоро увек се пролева код нас сеју.
2. Ова не реди добро, кад се пшанко и доцкан оре, кад се доцкан на својој земљи посеје.
3. Ако омас полегне, злак је да та врста овса није за ту илву и треба невати семе.
4. За овај треба орати дубоко. Ако је илва на узбрдини направити узваоко бразде за отицање воде те да орање не подгривања.

пшва или лозар (Rhynchites betuleti) и стога што нападају младе изданке у којима треба да им се ларве разлукјују, тако да се ти изданци сасуше и ондују. Винова пшва доста личи на *јабучног огњара* (јабучка пшва) кад их онали носматрамо, ну

Слика 4. Јабучни огњар или јабучка пшва, узраст 35 жн.

Слика 5. Лозар или винова пшва 6 жн.

јабучни огњар се даје разлукновати од првога по томе, што је обрастао длавама и што је јасније црвенкасте боје. И он је врло штетан јер напада цветне и лисне грождеке у вршкама и јабуча.

Пшњак жижак (Rhynchites cupreus) напада тако исто разне врсте шљана.

Лозар (винова пшва) није већи од обично мухе а има дугачку ризичну, на илве некривичу и пошине вооке. Обично је четвено плаве боје, а често и азливо зелене, бривано или пржено бакарије, у увек потпуно гладак и без длања. Не вати само пшњака дова од нутошмена омаке жижак, пошто он напада и разнолико лумско дрвље и воће, нарочито крушке, на којима

Слика 2. Лешњак жижак, лешњак, узраст с ларвом и дугком.

Слика 3. Грањак жижак или грањак.

буши само захушу на да доспе до зрна грањанко или пасуљева, у које има јако да смешти, има широку и кратку ризичну. Поред штетног што их ове ларве чине зрнељу и издодовима, једући њихову садржину, многи ишци су веома штетни, као што је *омоко*

5. Семе за овас треба да је овогодинше тешко и кружно. Пре сејања потопити га у врешној или сланој води.
6. Овас не треба гуто сејати, јер остане нивак и зрно му је ситно; но ни ретко, јер га корен надкрили и угуши.
7. Овас воли добро урађену и чисту земљу; зато пре сејања треба орање драти, семе треба дриљом или брашом затрпати но не дубоко (4 см.).
8. Ако после сејања надне бујна клима и орање закори те семе не може да никне треба одмах ваљати као и у оном случају кад је за 8—10 см. израстао.
9. Овас ваља жети кад му клас буде жуто-златне боје. Кад пак толико пререди да добије првенката боју, онда зрна опадну и жетва је сполчана са великом штетом.
10. Пожњевен овас треба да остане 5—8 дана у руковаду, односно откоу, те да се добро осуши и лакше оврише.

МЕХЕЛНСКА КОКОШ

— А. Мјкџовић —

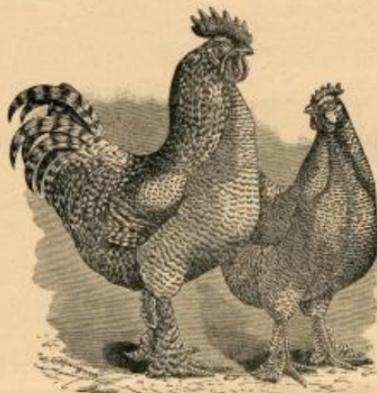
Како је Министарство Народне Привреде ту скоро набавило новине разних раса живине са стране, а међу овом и мекелску кокош, то смо ради, да наше читаоце упознамо са одликама и особинама ове расе, иако би одгајивачи приликом избора за свој доживљук, унапред могли одабрати ову расу, која ни се према опису, по ваљаном нахођењу, као најбоља свиди. Ова раса упућена је ради развојског рада у расадник срески у *Алексинач, Гачу, Велико Граднице и Ражањ* и то у сваки расадник по 10 кокошки и 2 петла.

Мекелска кокош пореклом је из Белгије, и названа је тако по месту Мехелн где је запамена украснама ваљане домаће кокоши са крушном азвјезом (индијском).

По спољашњем изгледу и држању, ова кокош личи много на кокош *напљес-ров*, која се код нас неколико година на овамо тај и нашим државним заводима *Љубљеве, Топчидеру, Гатарској Школи и Кралеву и Виноделско-Воћарској Школи у Вуколу*.

Она кокош одликује се пре свега тиме што се брзо развија, што је врло добра носилац, јер носи у години 8—9

несеча, нарочито ако се рано с пролећа и позно у јесен држи у топљацим живинарницама или по стајама. Као кљочка је изврсна и поуздана, јер се не креће много с гнезда. Јаја су крупна, жућкаста и тешка 60—65 грама. Израстао петло, тежак је 4—5, а кокош 3—4 килограма. Петло је висок 40, а кокошка 30 сантиметара. Гоје се посебно добро и без нарочитог клучања. Стога треба при храњењу бити обаврза, да им се не даје одвише хране, а нарочито кукуруза, јер се кока толико угоји да јој јајница зарасту у салу, због чега престаје да носи. Да би се ово избегло, хора им се поред зрна давати новине зеленица.

Мекелска кокош

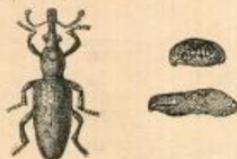
Месо ових кокошки врло је укусно и леко, нарочито је добро за печење, а особито су добри штројеви петлови — званци *кошуни*, јер се тада преко нере угоје. Од снег зрна најрадије једу кукуруз.

он с пролећа уноси своје јаје у житно зрно, које је пробунило било на оном месту где је кланда, било на угледном крају. После десет до двадесет дана из јајета изађе беличаста, дебеља ларва, без ногу и са зрном главом и почиње лагано дубети зрно; она тако потроши сва брашну садржану, те од зрна остану само мекшине и измете саме животиње. Тада се ларва преобрази у лутку и носећ четрдесет дана, отприлике у месецу јулу, појаве се мали тврдокрилци који се одмах спарују те још пре сирпешке јесени дају још један пород. Кад је млазак у својем савршеном облику, храни се само брашном из житног зрна.

Један млазак не може направити неку велику штету, ну кад их у житници има милајугина, онда су штете од њих огромне. Често *протрављене житнице, често протрављене жита, особито одмачене чистоте по житницима, претрпале су свега антропома с пролећа свежје загађивања кречом, најбољи су средства у одбрани од антропома.*

По мливи су штетни и *дрвени живини (Bostrychus)* који буче кору на дрвећу, бучењу на и сам јулар, правећи тако читаве ходнике, нарочито обила, где полазку своја јаја; радом својим и својих ларви они живци наносе често огромне штете шумском дрвећу.

(Свршаће се)

Слика 4. Јајна антропома; (6 зрна урешка) величине бушине, са покривцима веома тврдама и доњим крилима несавршенима. Ова чудновата животињка прави огромне штете по житницама. Пошто је проносе злату укутен у шупљинама нитоса и тавана у житници, у слами или другом смештању,

се даје опанити по томе, што је она виме израженом дрвећу, ливке изупуцају, и то по десет двадесет листова заједно, све у неке узане трубе. У почетку пролећа дозар најрадије борави по дрвећу, у чим доста почиње да пуши, он се одмах на њу устремљује, где га човек често може наћи у огромној количини. Тако је листова рађа различита. Храни се на тај начин што једо зелени део лишња, дубеки својом рилошом по лишњу уздужне бразде, доког чега се млет осуши; он тога, он упула златна-мекше изданке а дојиче наизади и само стабло. Кад се лишње у мливи дозе потпуно развије, онда је и мливи нити, дозару, премо, да се побрине о својој породи. Лиске су већ у пола изедене на месту где се спајају са дрвном, да се од тога спаруше и саме око себе уногају, музјак и женца обично заједнички раде на овом пољу, и кад је заврштан потпуно готон они одога по неку пробуше нине рупа, кроз које полазе у гуштрашње јаја. После осам дана појаве се из ових јаја ларве. *Лиски живини (Salix-glaucaria)* је средан са мливом нитом Оно је мален, издужена тела, тврдокрилац, и величине бушине, са покривцима веома тврдама и доњим крилима несавршенима. Ова чудновата животињка прави огромне штете по житницама. Пошто је проносе злату укутен у шупљинама нитоса и тавана у житници, у слами или другом смештању,

Мехелинска кокош *које оставља на зими, а пилући јој се лако подику, ма да ни перје своје нише, до у том добу их треба само мало причувати; али, кад је насад а пролеће и лета, онда ни ни ова особина не смета, јер доносије, кад се заодну перјем, сачекају зиму лако и безбрижно је презиме, а то је за наше прављаче њихова најважнија одлика.*

Шареница перја и боја слична је перју морске кокошки. Главна је у ове кокоши крупна и носе је високо, кљуц је снажан, ордеде величине, мало повнјен и врвнцасто-бее. У петла јој креста права, подебела, нарочито на носу челу и темењу, дугачка је 4—6 сантиметра, позади није прирасла за главу и извијена је на више са 7—8 рецка. Код које је, разуме се, креста мива. У оку је дужица жута или црвена. Око је велико са живим погледом и изражава сиелост. Лице је прено, нежно и без перја — чисто. Ушне школке су јако развијене, дугуласте, добро привете и садијају се за подбрадњак до испод две третине неговне дужице. Подбрадњак је дугачак и широк, лепо заобљен и црвен. Врат је снажан, сразмерно кратак, лепо повнјен и оквиен дугим перјем све до крила. Леђа су велика, широка и врло неспата. Прса су снажна, пуна, са правом коблицом. Трница је обла и права, и обраста код петла лепши перјем — реион. Крила су средње дужице и носе их пристају за тело. Ногу су врљачио дугачких, а батака врло пуних — меснатих, мало устрани извијених. Према томе, ноге су ни снажне, а глат (батак) сав обрастао перјем, ишче су цванине спреда голе, боје сличне носу (бледо црвене) а позади гањаве. Перје је распростра, меко и бивано.

Недавно је одгајана и чисто бела мехелинска кокош, но није тако издржљива, као ова наша шарена.

ТИКВИЦА „ЛАБУДОВА ШИЈА“

— Др. Ђ. Радич —

И за нас пољопривреднике уштите, а за повртаре на њ се, Америка је благоговена земља!

Кад побројимо све корисне биљке које смо отуда добили, видићемо, да међу њима има и тавних, које су и нас и нашу стоку, у многим годинама прелихих зегона, од глади сачувале. Узимамо само *кромпир* и *аласку*, тако звану *лукерку* или „сечитку“ *детелину*. Од како је кромпир у Европу донешен, статистички је доказано, да нигде није било оваквоје глади није европске становништва, као до кромпира, кад су Европљани били ограничени само на хлеба жити; јер, кад су год од тога доба издала жита, увек су се народи кромпиром од глади сачували. Тако је исто и с детелином као сточном храном.

Лабудова шија.

Кукуруз, дуван, авирику, црвени и модри патлиџан, разне сорте дивљ и лубеница, бундева и тиквица у нај-

развијенијим облицима и бојама, на још и много других разних порених и украсних биљака, које или за храну и за уживање служе, дала нам је, и даје још непрестано и данас — Америка.

Међу тиквицама, које нам даде амерички област Флориде, спада и „Лабудова шија“, коју, смо, приложио слика показује. То је једна врло добра и слатка тиквица, жутога неса, која се и кувати и пећи може, и у оба случаја даје врло добру, пријатну и укусну храну. Она не пушта врежу, него збијено у кућици (омаку) расте и, прена приликама и већи, врло много тиквица зиме. У бапти Ратарске Школе у Брилеу, док је тако гајена, зачетала је увек више и била је много изданија, од обично беле тиквице.

Тиквице су и споља жуте, јако су брадавчасте и као лабудова шија повнјене, као што се и на слици види; на, не само да су врло добре за јело, него су и врло лепе за око. Понто сам се и сам о доброту ове тиквице, и то у разним изданима згогољене, уверио, то ју могу сваком, ко уштите добри и укусну тиквицу воле, топло препоручити, а семе се од ње може добити у свакој доброј сортирајој семенишници под именован: Early Bush Summer Crookneck.

ИСКРИЦЕ

Много, врло много може се учинити марљивим радом! Много се може учинити образовањем! Ништа није одвећ ситно покривању! Ништа није сувише тешко дубави за бољим! Благо ономе, који, озарен светом ватром, живи само за верно испуњавање своје дужности и свога позива!

Само из онога што се с поном, управо са страху ради — бива нешто. А чврста непоколебљива воља, страх и дубав за пољском приредом, треба да је усађена у свако срце доброг земљорадника.

На свеку што живи, старост чини своје — на пољском цвету, као и на човеку.

Пред истом која увек побољњује ишчељана на крају крајеве прелара и сиелета.

Нут који је једном прокрчен и којим се већ пошло — великом изгледа да је најбољи, јер га најбоље познајемо, на ња је за то и најугреднији. Човек не воли да иде даље од онога што види и зна. Али све постепено бежи испред бујичне времена и прилика.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ)

Одговор на питање бр. 1. — (Види бр. 6 Тежак, од ове године.) Сушење — цурење у пролеће оризне лозе, дешава се онда, кад је реидаба завршена за време кретања, резервних остата из корена и грана — ластара.

Сушење после реидабе, може да буде штетно а и корисно; штетно онда, кад отпочне за време пуцања — отварања пуцања, јер, вунасти обмотач пуцања повуче у себе воду од

) Сваки земљорадник, који жели да добије за какво објашњење, треба да уштити Српском Пољопривредном Друштву писмено питање, на које ће му се у наредном броју Тежак одговорити.

сузена, те пунољак или се осуши или прозебе, зато омета у плоду, јер у врховима су делови још неразвијеног грозда, који су у врло осталим на хладноћу; порисно унеколико може бити, ако је виноградево земљиште јако, а доза сувише бујна и старије чокобе (на подлози америчких лоза), јер, одибу сувишим резервним сокони који би сметали правилном развоју ластара а тиме умањили принос чокоба.

Сузене се може ширити онда, ако се резидва лозе на врши рано у пролеће, пре него се појави кретање резервних сокони, а чистот брбода, -е, да се пресеци на резидивама — коцкирица — заште и скупе; но како у пролеће рано орезана лоза рашире и ластаре развија, те може проквати од позних мразева и славе, најдржачије је, да се лоза отпочне резати онда, кад пунољак отпочну пуцати и развијати ластаре на врховима прошлогодишних ластара, што значи, да су резервни сокони из корена у велики изупотребљени, те ни сузена не може бити у великој мери и са штетним последствима.

У јесен орезана лоза не сузи, али у пролеће рашире крече, те може лако страдати од позних слава и мразева, а мало даје плода.

Д-р С. Брехановић.

Универзитет, Топол, Лозног Радника.

Б Е Л Е Ш К Е

Детелина је врло добра храна за кокоши. —

Некутајно је познатије да детелина има особито повољан утицај на пронашодљива јаја зими, дакле онда кад се она најсувише продају топе и кад их кокоши највише носе. Детелина има у себи највећи делови она градива која су неопходно потребна за образовање јаја — нарочито *арена*. Опширно је, да кокоши које се хране и детелином знатно боље носе по кокоши које се више не хране. Као што је познато, кокоши веома радо једу зелену храну, и стога је детелина и леги одлична храна на првату живину али је зими она још потребнија, јер детелинске сене и најгоднији и најбољи је за хемијски зелене хране, које зими мало има или никакво нема. Па како треба детелинско сено давати кокошкама? зашита ће читати. Врло просто. Неки живинари ситно носецају детелинско сено и носу га по пољу живинарника, где га кокоши налазе и једу колико хоће. Ово је најпростији начин храњења кокошцу детелинским сеном, али и незгодан, јер кокоши најрадије поједу ламше, а стабљичу оставе и ако би треба стабљичу да поједу, јер у њу и има највише креча. Дакле, потребно је да се кокоши привикну на то да што више сена од детелине једу, а то се најстурније и најлакше тако постаже, ако се детелина ситно носеца и повеша са канџом која се кокошкама даје. Најбоље је сено детелинско па овај начин приправити: треба ситно носецају детелину и замуцити њоме неки дрвени суд. Сад треба прелити ову калупачу водом и оставити преко ноћ у суду; разуме се, да суд ваља покрити. Најзгуба, треба воду којом смо понарили, одсузити и употребити је за појење кокошкама, јер оне веома радо пију ову воду а, кажу, да је ова врло добра прехрана од многих болести код живине. Попарено сено детелинско помена се у меканима или прегруци и начини се каша, коју кокоши веома радо једу. На овај начин припрељена детелина особито добро прија кокошкама.

Детелина не само да је једно од најбољих хранљивих градива, но је и најјестивија, коју сваки земљорадник на малом парцету земље може производити. Детелинста су за живинара што тако потребна као и пашњака за сточара и овога који се бави државном млечној стоке. Како се детелина веома

корисно употребљавала и као храна за говеда, које ндр. стоку, то је неопходно потребно да сваки земљорадник засеје ха и пашњаке нарочо детелином, а да ће имати отуда огромне користи увераће се брзо.

Зелена детелина врло је добра храна и за свиње, а у појаве доде употребљавана се и детелинско сено за храњење свиња и врло се добри резултата постижу, но о томе ћемо други пут говорити.

Овој врлистох још да напоменемо, да при набавци семена од детелине, треба бити обаврив и набављати га од Српског Полупривредног Друштва или од сигурних трговача семених, јер иначе од нечистог или рђавог семена пре се има штете по користи. Српско Полупривредно Друштво увек има добро, често, посетано и јединствено детелинско сено, које набавља од најзвучнијих произвођача. Сад је време обратити се Друштву с поручбенима, стога не треба прилаку прокутити.

Како треба потресивати украсно шибље? —

Много је труда уложено, док се није дошло до како треба украсно шибље потресивати. Ако се никако не креше, онда се шибље при дну врло брзо пореме и остаје без листића, док на врху шибл заштраља и слабо цвета. Ако се много потреше, шибл постаје туб и често прође и цело лето без и једног цвета. Потресује да се мало, настају жалбе, да извесно шибље неће да цвета никако. Ако хоћево правилно да потресе сујено шибље морамо тачно знати шта хоћево потресивањем да постигнемо. Обично се потресује: или да се одржи леп облик шибла, или да се произведе цвет, или, напоменути, да се шибл подмлади. Према томе је сипно потресивање другачије. Поред тога, да би се правилно потресивало потребно је познавање шибла, не само по имену, него треба знати његов начин растања, и време цветања. Углавном треба обратити пажњу на ове: Онај шибл који рано е пролећа цвета не ене се при врху сећи, јер би се сам цветни пунољак посекли. Шибл који цвета позно у лето али у јесен треба јаче потресати да избију снажни цвети напредни. Осим тога треба сецећи само напашне гране и граниче по могућству што ближе месту одакле су шибље.

Да мајине добро понесу. —

Треба оне стабљике које су ламске године радиле све посећи јер су изумрле. Од стабљика, пак, које су ламске године шибље и које ће ове године доњета плода, треба на једној бокору оставити највише шест и то најзвучнија а остале такође посећи, како би преостале стабљике имале више хране и светлости. На тај начин, поред осталог, што код напаша још ваља учинити, добиће се више и крупнија рода.

Притке па пасуљ. —

Обично се употребљаву још е корон, недолуштене. Прве године кора на притци још чврсто стоји, али у другој неће се одвојити, одлуче и онда многе штетности, мноштво, тико се користе, да ту и у пукоштине дрвета спосе јаја своја. Саже прегледај такве старе притке па ћеш ваљд безбедно јаја, црви, лутака по њима.

Стога скидај кору е притки!

На који се начин може храна која заудара

на бућ, тако да дотера, да се заада не осећа. — Често се дешава да се храна у житницама — шеница, јечам — не ловата уредно, па се стога повало и узнево, услед чега заудара па бућ. Оваку храну неће трговци да купују, или ако купе, то чине по знатно нижу цену. Да се произвођачи оваку храну која је повила мало прире, могли од овога митриса да ослободе тако, да се нимало не осећа, ми ми препоручујемо ово сасвим просто средство. Треба узети негашена преча и ставити ја у корпу па ову завути у жуту гомилу.

На вагон жита треба узети 6 корпа средње величине, па их на раша места залући у житну гомилу, а после неколико дана прожукати их место. Мирис ће се постепено губити, и после кратког времена, већи се ни најмање осећати, те ћемо храну моћи продати као и ову, која није била укиварна.

С Т Е Ч А Ј

За секретара и економа Срп. Пољопривредног Друштва

На основу чл. 23 Правила, а према одлуци Управног Одбора од 23 ок. месеца, Српско Пољопривредно Друштво расписује стечај за секретара и економа Друштва.

На стечај за секретара могу се према чл. 21 друштвених Правила пријавити она лица, која докажу стручну пољопривредну спрему, да дознају наше пољопривредне прилике и да су редовни чланови овога Друштва.

Дужности секретара према члану 25 друштвених Правила ове су: да води списак у седницама одбора и зборова (осим поимених), да води друштвену кореспонденцију, да редује пољопривредни сировача које Друштво наручује, да се стара о издавању и распрострањувањих дела, које Друштво прими и награди, да поштује према председнику ова Друштва акта осим поимених, да чува и одржава у реду пољопривредну збирку и књижницу Друштва, да израђује извештаје о Друштвеној радњи, па да их пре збора на 20 дана предаје Управном Одбору, те да их он преко Друштвеног органа, а по могућству и других новина, предаје јавности, и за све то одговара морално и материјално.

Осим ових дужности његових, према чл. 28 Пословника у његов посао и у његово одговорност спада још и ово: да се стара о потребном реду и чистоћи у Друштвеној канцеларији и осталим одељењима друштвене зграде, да чува и у реду одржава друштвену архиву, да чува канцеларијски материјал и покретности у друштвеној згради и магацину и да стоји на услузи појединим Секцијама у њиховим седницама (члан 14 Пословника).

На стечај за економа могу се пријавити она лица, која су свршила пољопривредну школу код нас или на страни.

Дужности су економа да секретара поштомаче у свима његовим дужностима и да врши све ове послове, које му буде Управни Одбор прописао.

Годшња плата секретару предвиђена је овогодшњим буџетом друштвених расхода 3000, а економу 2000 динара.

Према чл. 23 друштвених Правила са лицама, која буду изабрана за секретара или економа, начиниће се уговор најмање на једну а највише на три године. Отказ службе може бити најмање на два а највише на три месеца унапред с једне и с друге стране, а продужење уговора вршиће се само у току последња два месеца његовога рока.

Рок је пријавака до 24 марта ове године до 4 часа по подне, када дана ће се и избор завршити.

Позивају се сви они који имају прописане погодбе за које од овог места, да се до олачког рока пријаве Српском Пољопривредном Друштву и поднесу потребне документе.

Бр. 1109. Од Српског Пољопривредног Друштва 23 фебруара 1904. год. у Београду.

Уредник преглед прегледаних сувих шљавца на шарварским трговинама у Краљевини Србији у 1903 и 1902 година. — Наше ће читатеље овај преглед без сумње занимати зато га доносимо у целини.

Тако прегледамо је на трговинама и нађено:

ТРГОВИНА	1902 године		1903	
	ДОБРЕ	ЛОШЕ	ДОБРЕ	ЛОШЕ
	К И Л О Р Г А Н А			
Београд	6,033,973	2947	820,229	2612
Обреновац	1,334,554	1778	2169	
Шабац	13,991,709	црк 451	3,394,989	црк 34
Крагујевац	3,471,090	2173	3,873,854	3748
Валјево	6,694,355	1395	4,598,930	4200
Укупно	31,525,672	8293	12,690,162	10,560

Осим поменутих количине, лоше робе је било 1902 године још и 451 кг, 1903 34 црка што се и на прегледу види.

Од добре робе пријављено је за извоз године 1902 свега 30,538,138 килограма. Кољико је на коме месту било пријављено за извоз, види се из овога прегледа:

Пријављено за извоз 1902 године

Београд	4,447,363
Обреновац	8,703,928
Шабац	13,637,163
Крагујевац	4,350,284
Свега	30,538,138

Кољико је пријављено за извоз у 1903 године тачно не знамо, јер немамо пријављених података, али чим их будемо добили, објавићемо нашим читатељима.

Пажљиво је да о овоме прегледу говоримо — бројеви па се најбоље говоре.

КЊИЖЕВНОСТ

Природни и Шумарски односи у Краљевини Србији с погледом на будуће уређење шума од *Д-ра. Ђорђа Ст. Јовановића*, Позаровац, 1903 год. Цена 1-50

Наша је шумарска литература прво слаба и неразвијена нарочито је она оскудна у делима, која говоре о шумама наше старобине. Поред књиге К. Ђорђевића „Шуме у Краљевини Србији“ и књижница Дра Милорада С. Васића: „Шуме у округу подришском“ и „Наше шуме“, коњем прошле године изашла је као и наредних — задатак уопште наше наших шумарских прилика. Она има три дела. Први говори о природним односима наше Краљевине, дакле о планинама и равнинама, росама, геолошкој формацији, клими, влори и ваздуху; по тој о економским односима: о саобраћајним средствима, о народној земљи, трговини, индустрији итд. Друго дело садржи: просторност, сопственост и управу шума, досадњих начини гадовања шумама, шумарску литературу, статистику и законодавство. Треће дело говори о будућем начину гадовања наших шумама.

Писац се за израду ове књиге служио изитним извештајима седница и скоро свима нашим, који су ма шта писали о предметима, које је он у својој књизи узео. Она је књига много вредно обрађена, а како има, нарочито у другом делу прилика, то се правда тиме, што код нас нема изабраних тачних података ни о величини, ни о својини шума, ни о каквим статистичким дата: о сечи, произвођачи, употреби и преради дрва, о њиховим ценама итд. на тога простот разлога, што је и наше шумарство врло младо, и што се раније није водило много рачуна ни о шумама, а како да још и о овоме, што је последица само уређења шумарства.

У последње време осећа се књижи покрет и јаче итересовање за шумарство, као важну привредну грану народу

и као моћan извор државних прихода, те се готово сваког дана распараљају поједини питања из те природне гране у многим дневним и повременим новинама. Уз ове добро је дошао овај део књиге Дра Јовановића, који говори о будућем начину газдовања шума, који ће се неминуемо морати и код нас завести чим се ограничење и осталих државних шума доврши.

• Ми ову књигу препоручујемо свима, који се за нашу привреду интересују.

НОВЕ КЊИГЕ

О исхрани од Дра Доб. Гер. Поповића, српског лекара. Књига за народ. Прештампано из *Новог Здравља* 1904 год. Београд. Штампано у Државној Штампарији Краљев. Србије, 1904. Цена 0-20 динара.

Уставак на дахије 1804 Оцена извора, карактер устанка. Појављено 1804 е вартон београдског панталука; написао *Стеван Нављковић*. Издање задруге Илце М. Коларца 1904 год. Штампано у Државној Штампарији, цена 2.50 дина.

ОБЗНАНЕ

Уређиштва *Тешака, Пољопривредног Гласника и Пољопривредног Календара*, налазе се у долу Српског Пољопривредног Друштва (Немањина улица бр. 11, Београд).

Моле се сви пољопривредни инци да своје радове упућују на адресу *Српског Пољопривредног Друштва*, које ће радове примити, завести и нарочито за то удешеву књигу, и предати уређиштву коме су наменени.

О Г Л А С И

ВИНОГРАДРИМА И ВОЂАРИМА

Препоручујемо Нехилову прескалну, патент „Аустрија“, као најбољу и најтрајнију а која се употребити може и за прескање воћака.

Иста се добити може у Београду код: Српског Пољопривредног Друштва, Браће П. Радојковића и Драгомира Здравковића; у Крагујевцу код Симе Ј. Станојевића, у Смедереву код Сивкића & Нанковића, и у Пожаревцу код Стевана Ђ. Шајковића.

2-10

Браћа П. Радојковића.

1-5

Трговина семењем и цвећем

Тодора Мраовића

Београд, Кнез Михајлова улица (Телефон 21.)

Има на стоваришту најбољег семена од: детелина, луцерке, (плаве вије), сточне репе, багрена, (Акашије), гледичије, и свега осталог семена за све

пољске усеве

Разноврсних трава за паркове и свих ливадских трава Свакодневног поврћа и цвећа

Избор велики — цене умерене.

Иаустровани ценовник нађе се свакоме на захтев бесплатно.

Ценовник за 1903 годину важи и за ову, 1904 годину.

Преглед 7 броја *Тешака*. Члаци: Пред сејидбу оца. — Мехелиски кокош. — Тиквица „Лабудова пића“ — Поданстак; Наши добротвори и штеточнице (спришће се). — Искрице. — Погона и одговори. — Белешке. — Гласник. — Стечај. — Књижаност. — Нове књиге. — Области. — Оглаци. — Цени огласама.

ИЗЛАЗИ ДВЕСТОДНЕВНО
1, 10 и 30 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТСТВО
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ
ПРЕТПЛАТУ ПРЕМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

КА ОСНОВУ КАЗНИЧЕГ РЕКЛАМА ОД АПРИЛА
1903 ГОДИНЕ № 204 ПРИБИЛИ ДРУШТВОНО
ВОСИ ПОШТА БЕОГРАДУ.

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ГЛАСНИК И НАСТАВАК
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
БЕОГРАДНА УЛ. БР. 11.

ОДГОВОРНИ РЕДАКТОР
МИЛОШ И. КУНИКЕВИЋ
САРАЈЕВСКА УЛ. БР. 35.

БРОЈ 8.

У БЕОГРАДУ, 10 МАРТА 1904 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXV.

СЕЈАЊЕ ЛУЦЕРКЕ (ПЛАВЕ ВИЈЕ)

Како сеје — тако жетва
Како сеје — тако рад
Како сеје — тако рад
Како сеје — тако рад

Семе добро, чисто, једно, здраво и влажно — на онда сеј!
Добро земљиште изабери, добро га припреми, сирени по-
ленку која ће одицати најбоље што хоже — на онда сеј!

Купију семе само од сигурних трговца и најбоље од Српског
Пољопривредног Друштва, које ти даје добро, несумњиво
чисто и испитано семе, а уз то и највештинје!

Не жали оно што за семе дајеш, јер *уштејно* не само да
није добро, но је и штећно и често доводи до тога, да се
човек ратосња свега и свачега.

Добро семе никад није скупо! Оно најбоље плати труд и рад.

За сејање луцерке треба узети семена за један хектар
20—30 килограма кад се сеје омашке, а кад се сеје прстачног
сејањом онда 16—25 килограма.

Луцерку сеј узек или *гушће*. Нарочито то чини тада,
кад је земља корољавна, што неби требало да доушташ да буде.

Семе не треба штеди. И ако се више бади — штећа
бити неће.

Луцерку сеј узек омашке — руком, омашином сејаљницом
или ручном сејаљницом. — То је добро зато што се тада узек
гушће засеје, те и ако које прио и не клија ипак луцеркиште
буде бујно, једноставно.

Ако сејеш на тежак земљишту затрпај семе лаком дрвачом,
а ако сејеш на лакој земљи, онда ваља да затрпај трновим браћом.

Никад није право лаком ваљком повалати засејано зем-
љиште. Ово се ради зато, да семе не буде сувине дубоко по-
кривено.

Кад с пролећа луцерку сејеш, онда ваља да ју пољем
сејати тек од Благовести (25 марта), никад раније. И то само
онда, кад је време погодно. Иначе најбоље, најсигурније и
најпробитачније је сејати априла месеца.

Само на чистом, непокривеном и лакош земљишту сеј саму
луцерку, а ипаче сеј је узек са заштитним узевом т. ј. посеј
ју у већ посејани јечак, јару шеницу, раж, лан и омаке, на

имах две користи: збереш и ове плодове и луцеркиште створиш,
од кога идућих година икаш обилате прасоке.

Повенуемо да је добро сејање *омашке*. Не за то треба
икати добра и вешта сејача, који зна добро и сигурно да сеје.

Семе луцеркине је ситно, глатко, клизи кад се само сеје,
зато је добро пошепати га с непомом или земљом и сејати, јер
та сејач боље вахнаха и равноредије растура.

Препоручило је, да поред сејача буде на њави и какиво
човече, које ће граничама обележавати докле је семе пало
(асењача), те да сејач неби користио трешњу и нека места су-
више засејао, а нека никако.

Добро је прво сејати у једној пранци, а после у прта-
чином пранци, јер се тако избегавају омаке, ћољана, незасе-
јана места.

Луцерка је једна од најважнијих биљака за сточну храну.
Она је и код нас одомићена и сваке године све се више сеје.
Наши земљорадници греше у томе што ју сувине радио сеју,
и већ прве године жале да имају што неби принос. То не
треба да чине. Боље на време посејати на одекнути, јер ће
се тек тада имати користи од луцеркишта. Још је веће зло
што се при куповини семена штеди и засејана мала, узрало
недовољно, колтична семена. То чини те нама луцеркишта не
дају оваква принос какав треба да дају, а и коров се тада
најиче сиви. Срећено ваљку нашим земљорадницима нарочито
за ову годину, јер је прошла година за производњу семена од
луцерке била врло непогодна, те би требало мало наше семена
по хектару да баде, и тако добију луцеркиште које је однаст
луцерке и сигурна и обилан и принос обећана. Не треба сме-
рачати онда где се овичарачу нека места. Штедију само треба
онда и онда кад и где има нека, а при луцерку, лаваниа и
кушовина семена не сме и не треба да буде никад штедије,
јер ова ноже бити злокоба.

Виље је који греш више дати но мање, па да се нешто
добро изведе. По штеди, где треба штеди, паметан је; а ко
штеди где не треба штеди — тај расипа, јер му се то те-
шко свети.

Редоско неколико речи о сејању луцерке, с тим да на време
читаоце *Тежак* и са свима осталих радника узнома и про-

кажемо му на који начин треба ову бавку да гаји и како од не највише и најбоље користи да има.

Само онда, кад су све погодбе испуњене за изредовање луцерке — биће и усевих велики, значе је бацање у мутну Марицу.

Семе од луцерке има Српско Полонизирредно Друштво. Оно продаје један килограм по 1-90 динара. Снаки га може набавити преко њега и свих државних околних у земљи.

Уготоре ће знаћи и једна општарна школа о гајењу луцерке, у којој ће бити измешено све о овој корисној пшљавој бавци, па се сваки земљопарац хоже и писменим, опширним поуком користити.

Дотле, пак, ми ћемо указивати на све шта треба полупривредник да ради на да има добро луцеркити и стога све своје читаоце молимо да нам покљоне своју пажњу.

НАПОМЕНЕ ПРЕД СЕТВУ ЈАРИХ УСЕВА

— А. Мајоровић —

За сејане одабери најједрије, здраве и савиш зрео семе. Семе мора бити чисто, без уроднице. Старо семе не ваља, јер тешко ниће, и оно што ниће, неће се добро развити — биљка ће остати прљавна. Старог семени мораш више посејати, а скорашњег знатно мање. Само у случају, када је свако семе заражено гљивичама светли и тврди, можеш употребити старије семе, јер оне гљивиче губе временом своју кљивачност.

Семе разних биљака задржава своју кљивачност једну две, три и више година. Код рави, кукуруза, јечма и проса, одржава се 2 године; код репице, шпинате и овса 3 године, код повонале и зана 4, код сочина 2, боба, грашак и грахорнице 4—5, а код дуњана, краставаца и дуљана 10 година. Ради уверења да се сазна, колика је код биљка неког семени треба одбројати 100 зрна одреда — небарајући, па га посејати у савезу. Ако је никао 75 зрна и више, значај да је семе здраво и да добро кљаци и такоме можеш сејати.

Невој је године у годину да сејаш једно и исто семе које си сјао прошоме. То чини највише 5—6 година устојнице, па га невај и ако ти је на погледу добро и једно. После овог рока, потражи добро семе подале од твог села у размену за твоје семе и објасни човеку од куда семени ваљаш. Осим тога знајати и то, да семе из топлијих крајева, где су клине риб, даје више зрна а мање сламе, а где више влаге има, ту у владошти биљка јаче буја, па стога одбацује мање зрна а више сламе.

Пред сејидбу спреми семе, очисти га од уроднице триблон (тријерон), па штотод и платно трговно зашто, што ћеш се последици његовим утретиош, јер се нећеш кајати.

Тако исто за сваки случај, а нарочито ако ти је семе и њина заражена гљивичама светли и тврди, напони семе шпиначно у раствор плавог камена. Узми један килограм плавог камена и раствори га у врељој води. Затим разблажи овај раствор хладном водом тако, да на килограм плавог камена доспеш 200 литара воде. Овакво ти је доста за 500 нгр. шпинача да је потопиш у овом раствору. У раствору мораш држати шпиначу потопљену од јутра до зрнка или преко ње нећаш; по боље је од јутра до зрнка, јер је после мораш просушити. Раствору шпиначу се вечера и преко ноћ ће се просу-

шити тако, да ти је изјутру рано семе спрењено за сејидбу те да не данубиш. Јечам се за сејидбу тако исто потапа, ну њега треба потопити у раствору суворне киселине и воде. На сто литара воде, доста ти је 7—8 деци суворне киселине. Све остало чини као што је назо пре речево.

Добро набуврати и плодно земљу зајед ребе, а лаку и песку гушће. За предлету сејидбу треба више сејати. Не ваља стржила жита зоралати, као што се то ради у поновослободеним крајевима, јер се семе дубоко заграпа на тешко и неједнако ниће, па зато они градо много семаш троше за сејидбу. Кад је време суво треба сејати раније, а докњице, кад је време влажно. У топлијим крајевима, па диницама, а положејина окрелити јуту, сеју се усеви е пролећа раније. Пошто се њина пооре, добро је припремати који дан да се земља слоњте, па тек да се бић секе.

С пролећа се сеју код нас поредом они усеви кад је топлата у средњу рјучу 5—8 $\frac{1}{2}$, стеници Целазијевих, а то је од 15-ог априла до 15-ог марта: јара раж, јара шпинача, јечма, овса, дотелана, боб, грашак, сољно, грахорница, морска репа (чичока) и рави крохир.

Кад је дневна топлата у средњу рјучу 8 $\frac{1}{2}$, до 12 $\frac{1}{2}$, стеници Целазијевих, а то је од 15-ог марта до 15-ог априла сеје се: јечам, репа, крохир, мај, лавак, летва репица, кукуруза и мајка.

Кад је дневна топлата у средњу рјучу 12 и више стеници, а то је од 15-ог априла сеје се: конопче, просо, мухар, дуљана, бостан, хмад и летва стурешна.

Начина сејања има разних и то: на сачи (на широку), па редове или на врсти, па ошале и па кућине. Они начини сејања могу се навести рјучом или разних справача сејалицама.

Но о томе други пут.

ПОЗИВ ЗА ЗАШТИТУ ЈАБУКА ОД КРВАВЕ ВАШИ.

— Н. Рањковић —

Крвава ваш је за последње 2 године замасна код нас само на јабукана по градињана у Београду и на Топчидерском Брду, и по вољвањима у срезу крачичком и местима покрај Дунава, у срезу орштом, позарешком, ражеком и зиншом, где се настанала отприлике пре 4—5 година. Свакојако да је има у целом северном делу Србије дубоко од Дунавске, одакле је почела да се шири па југ истрећи да досеје у наше вољарске крајеве и да уништи јабуре, ако јој се на времена не стане на пут.

Крвава ваш је за јабуре, па којима је досада једино њињена код нас, немаш отпаса. Од њене заразе нема вољка мажаше, постепено престаје да раба док се највише и гради не почну да еше, ако се против ње ништа не предузме. Да се од крваве ваши досада могу јабуре да заштите, доказ је њено успешно сузбијање шир, у суседној земљи Мађарској, одакле је првотачно пренета код нас садницама и камен-гранитима јабуре. Али је при томе неопходно потребно да се у једном зараженом крају заједнички и истовремено предузме сузбијање крваве ваши, и то да се отпочне пре дистава јабуре па да се преко њега досада производи док се год зараза буде појављивала на јабукана. За такав посао, ако хоћемо да имамо успеха од њега, потребно је уновити особине и природу крваве ваши и проучити мере које треба против ње предузети.

По чему ћемо познати крваву ваш на јабукана? Заразена места па грањана и па дебљу јабуре покривена су славичаста белом њављом која нагледу као да је од павука (са. 1 и 2). Под тог њављом, ако је ма чине разгнеше, запаљено себобро мрко-привластних ситних ваши, које су време и једва покрете, јер су маком приливане за пору; а кад их личичком испуштају сај првом као риб, због тога је и њавља крвава ваш. Заражена места па грањана су у почетку зворгнана, а динице се на њима стварају августине у којима дрво пољне да павуре (са. 1 и 2). Крвава ваш производи те чворуге и пу-

котине махом на доњој страни грана и за то их је лако занети, нарочито пре листова и после опаданя лишња јабуке. Крвава вап се настањује и на дебље гране а тако исто и на дебла, ако су пре тога повредена из буди какав узрока, јер она својом бодљом не може да пробуши дебелу кору. Свег тога крвава вап се настањује и на издацима (метљу) јабуке ако од ових вије очишћена, и у том случају обично је има и на жилама у земљи куда силани највише до 65 см. у дубину. Она производи на жилама исте овакве чворуге као и на танјим гранама.

Крвава вап не живи на лишњу јабука, а ако се до кад-кад и на њему виђе то је више случајно и привремено.

Размножавање крваве вап и ширење заразе. Крвава вап што живи под овој научнијашто навлаком без крила је и зато се зове *бескрилни вап*. Она је од половине тела обрасла дугачким научнијашто власима које јој се лако отиру и брзо нове парашћују. Свег тога има бодљу којом брши младу кору јабуке и из ње као из каквих капија промаља сисављу и завлази је дубље под кору, те њом шише сок јабуке и производи оне чворуге и ране на гранама и на деблу јабуке (сл. 3). Свака

Слика 1. Граница од јабуке. На левој деторасту насеобине бескрилне крваве вап покривене влакнесто-белом навлаком, као да је од паука; на средњој деторасту бескрилне крваве вап у природној величини махом очигледне те се виде; на десној деторасту су куколице које су постале од крваве вап.

бескрилна крвава вап је жена која без оплођења почиње од пролећа да рађа до 40 младих вап, на после узроа угине. Младе вап су у почетку без власастих власи (сл. 4) и брзо се развиђу, отирићу на 14 дана, онет у бескрилне вап (сл. 5) које такође без оплођења рађају од врхове пети број бескрилних вап. Ово се од пролећа до јесени понавља 8—12 пута, те тако да то време постају само од једне вап 8—12 поколења (генерација) у којима има милијонима вап.

Младе вап остају у заједници са старијим и на тај начин образују на појединим местима поре насеобине (колоније). Кад се вап у једној насеобини помноже, оне аблажу прво власасти власи на потон напуштају насеобину и метљу се по кори јабуке док не нађу на згодно место где образују нове насеобине. На тај начин са једног зараженог места на јабуци може за кратко време да се зарази читаво воћје.

У месецу августу или крајем јула постаје од бескрилне крваве вап (сл. 6), која има два пара дугачких крила, а већа је од бескрилне. Крилата крвава вап одлеће на обласке јабуке или се ветром или каквим другим узроком пренеси на већа одстојања, те служи углавном за ширење заразе. П крилата вап рађа живе младе без оплођења које су двојке: мали су мујаци (сл. 7), а веће су женке (сл. 8). Обоје су бескрилни а уз то немају ни сисавље нити бодље, те се не могу да хране и за то су пратка века. После оплођења женка шише у кори јабуке једно зимско јаје, које може да презими и из кога се пудучег пролећа развије бескрилна крвава вап као оснивач оних 8—12 поколења.

Крвава вап је од двојке штете за јабуке: од непосредне, јер она троши за своје развиће један део сока из јабуке, и од посредне, и та је штета много значајнија, јер она својим

животом називa неправилно stvaranje и изумирише дрвета. На оба урока јабука постепено малаксавa, престаје да рађа, гране крхаве и на зараженим местима лако се ломе, а поједине почињу да се суше те дела крупа добије сасвим други изглед.

Слика 2. Део гране са великим насеобинама крваве ваши и чворушка произведени од крваве ваши.

На клема јабуке крвава ваши се налази случајно, и то само на површини коре јер не може дубоко да сиђе у земљу. По томе се знатно разликује од филоксере на вишњој лози. Крвава ваши живи углавном на младим дрвеним деловима јабуке, пристојачним налим оку и млавој руди, те само због тога у стању да јој станемо на пут и да јабуке од ње заштитимо.

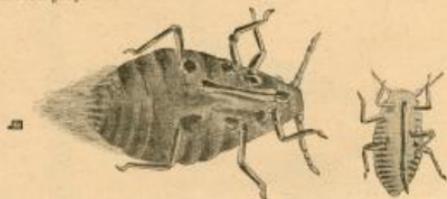
Крвава ваши се сега крилатом ваши, може да кроноси на здраве јабуке још и зараженим садницама и класом-градинама, а тако исто и дојаском чељади на зараженим градина и воћњаку у здраве. Након тога и птице, које поседују заражене јабуке због гусеница и прва могу сасвим случајно да пренесу крваву ваши, прикљачу да ма који део њихова тела, на здраву јабуку и да је заразе.

Мере које ваља предузети против крваве ваши. Проучавајући ланске године практичну страну крваве ваши у стању смо прешрутити следеће мере, којима се могу јабуке да заштите од крваве ваши. Те се мере своде на две: (1) предо-

Слика 3. Беспола крвава ваши са класестим зарасница и бодлом водњавијом под грудом.

граму јабуке од крваве ваши, чему је задатак да се пошка тако однегује и отура да је ваши, баш и кад би пали на њу, не може лако да зарази, и на сувојине болести при чему се крвава ваши бар толико треба да сувише каже не би нанела штете јабукама.

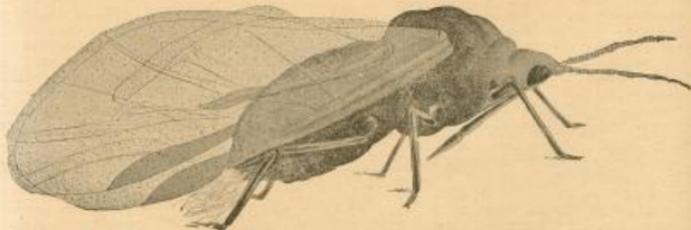
Слика 4 и 5. Млада и развијена крвава ваши као и она на са. 3.

У оба случаја од преоднег је значаја да се у једном зараженом месту све потребне мере предузму истовремено и заједнички. Врло јако ће помоћи ако само појединци почну да лече јабуке од крваве ваши, док се у заштитеним градинама и воћњацима њихових суседа налазе нова легла за крваву ваши. Исто је тако значајно да се зараза у свој почетку заштити и да се одмах укинути како се неби могла јаче да распростре.

1. Мере за предограму су следеће:

1. Рађава места на добу и дебелим гранама чим се примете ваља заштити воћарским носком или ситном говеђе балете и пловаче. Тако исто после орезавања грана, при чему се треба послужити само тестером, треба одмах пресецања места обдешити којим од ова два поменута средства, под којим ће заштитом ране зарастати.

Воћарски носак се справља на следећи начин: у каљон неупотребљивом суду на ватри растојити: 1 део колофоронијума и $\frac{1}{2}$ дела носка, на скинути с ватре и додати још 0,25 дела шпиритуса, $\frac{1}{6}$ део обична зетина, на овог добро промешати. Ову другу смешу треба справити од $\frac{1}{4}$ свеже говеђе балете

Слика 6. Крилати крвава ваши која настаје од бескриле и ангиусту ваши жузу.

и $\frac{1}{4}$ шпаче, чему се може додати и мало воде ако би смеша напала и сувише густа.

Воћарски восак је знатно бољи. Ниже је довољно један пут прерадити и обилити рану па да зарасте, јер та кива не шири.

2. Изаданке (метљи) што избијају из коре или из дебла попуштају и посећи.

3. Под јесен добро окречити густим кречним млеком цело дебло и све дебље гране. То ваља ужити и стога што ће се јаја и зарне и осталих штеточина ужити. На тај начин постаће кора грана и дебла глатка и ејална, а за то што је дебела, неће је моћи крвала наш заранити баш и кад би пала на ну.

4. Не употребљавати саднице и калем-гранчице јабуке из крајева заражених кравом ваши, ако у дотичном крају нема краве ваши.

5. Забрањити долазак људи на заражених градина или пољева у драве.

II. Мере за сузбијање краве ваши. Ако се наведене мере за предохрану јабука изврше како ваља, јабуке ће се очувати од краве ваши и тек у крајње случају моћиће заради да се појави само на леторастима и тамнијим гранама. У том случају треба заражене гране напакљено посећи да се неби наш са њих стресао, и одмах у непосредној близини спалити.

Слика 7 и 8 Мушци и лопва које јаба привлаче кравом ваши; невају бодне.
Слика 3—6 крвалама су 30 година.

Ако ли је нека јабука услед запустелости јаке заражена кравом ваши, треба употребити средства за стабилизацију. Лечење заражених јабука најповољније је предузети у пролеће пре доношења и доношења јабука, јер се заражена места ваши могу да уоче. Такав је итег случај и под јесен кад лишће опадне. При томе треба поступити овако:

1. Ако је круна јабуке јако заражена, треба јабуку неколати, одмах поети сламом и запалити како би се заражена места осушила и тиме спречило ширење зарази. Или треба целу круну угавати, т. ј. посећи густером све гране на близу до дебла и одмах их осушити. Дебло и остатак круне окречити густим кречним млеком, а рањена места на деблу, ако их има, и пресеке грана обилити воћарским воском или смесом гоњеће балдеге и шпаче, под којом ће заштитом зарастати и сачувати се и од краве ваши.

Ако је јабука мање заражена, треба орезати јаке заражене гране и спалити их, а заражена места на деблу и на гранама залечити какима средством (инсектицидом) који поудно уништава краву ваши. Тим средством ваља добро прерадити заражена места, при чему су се воћарске четкице као погодне показале. Ако је заражено место ранила треба га какима густим оруђем добро очистити од осушене коре под коју се подухла крвала ваши, на потом омет преразати огњем итег средством. После тога треба дебло и дебље гране окречити густим кречним млеком и сва рањена места запалити воћарским воском или смеом гоњеће балдеге и шпаче.

У практини су се против краве ваши као најбоља показала ова два средства (инсектицида) којима заражена места треба преразати:

Петролеумна емулзија која се овако спрема: 75 грама обична сапуна ужити и метнути у 1 литар шесте кишне воде па загрејати до кључања и мешати док се сапуна потпуно не раствори. По том скинути са ватре и одмах под непосредним мешањем додати 300 грама петролеума (гаса). Ту смешу мешати док доде док се петролеум потпуно не смеша са сапунањем.

Шелерев раствор. У 1 литру чисте кишне воде растворити 25 грама утињене обична сапуна, на томе додати 35 грама напаке (фузела) и 15 грама карбонне киселине.

Један литар па кад од ова два инсектицида дозвољан је за лечење 4 дрвета јабуке преко целе године. Петролеумну емулзију може сваки лако да спреми, а тако исто и Шелереву раствор ако има потребних материја. Оба средства могу се готово напавити преко Сраског Пољопривредног Друштва у Београду, и то по јединицај цени које кад би их сваки сам спремао.

2. Ако на изданцима (метљи) има краве ваши знак је да је има и на корену. У том случају треба земљу око дебла да 2—3 шаке откопати, па заражене изданке попуштају и спалити, а жале засути устепљеним какима кречом и потом их загринути откопаном земљом.

3. Сваких 15—20 дана треба бар један пут пакљено прегледати лечене а тако исто и драве јабуке, па чим се прихвати какаво место заражено кравом ваши одмах та преразати јединим инсектицидом кога треба узети увек у приправности. Ова прелесна неопходно су потребни док се крвала ваши не ужити, јер се и при најмањем јачем лечењу дешава да по неко заражено место остаде непоремењено или да се наш ту дојоће настани, одлаке би се заради брзо распростра на целом дрвету.

Радећи по напавеном унутрањем бањем у стању да драве јабуке отузме, и да заражене бар толико заштитио да ни крвала ваши ништа неће нашкодити.

Б Е Л Е Ш К Е

Производња раних кромпира. — Нов, млад кромпир врло се добро паља и много се уража. Уколико се раније произведе уколико се брже и боље прода и има се више користи. Да би се што ранији кромпир добио хорују се у првом реду узати добре круле од раних сората. Кромпира, као што је пошто, има врло много врста (сората), а најбоље ране, најраније врсте, то су тако зване шесто-недељни кромпири, бурежастии кромпир и америкашки прикрасати. Ко жели да што пре дође до новог кромпира, разуме се у својој градини, треба још марта месеца или почетком априла да одбере круле од ране врсте кромпира и да их остави у каква топао простору, рецимо сточну стају. Круле треба једну поред друге положити, а ваикао једну преко друге. У толиком простору, кромпир брао клија. Чим су клије неколико сантиметра израгле, ваља круле положити у земљу, која мора бити јава и добро припремела, наложена сушну и заптенона од ветра. Удаљене овака од овака као и обично. Круле клијале ваља одрезо земљом покрити. Чим почне кромпир да тера, ваља бити на опрезу од позних прераза, јер они могу ужити шта се. Стога ако се прихвати да ће бити крава, ваља све оваке покрити добро сламом или сечеком — ако кромпир није сувише истерао — или се мора добро ситном земљом засути и тако од крава заштити.

Овакв протви радом може се успети на да се добије нових кромпира још месеца маја или почетком јуна. Огледасти није топло, па се сваки може уверити о корисности оваког начина рада.

Како треба чувати и шињати јаја одређена за насад? — Како су код нас у Пољопривредни Заводима основани угледни живинарски са најбољим страним расама пернате живине, и како такав један угледна живинарски има и само Сраско Пољопривредно Друштво у Раготу, то ће, сумње нема, пољопривредници сабиљати од њих и јаја за насад, па неће бити на одмет ово неколико напавено.

Природна положај јајета увек је *водранан* а никада *усарпан*. Зато ваља јаја за насад увек остављати на хладнија (али где не може бити крава), чиста и прохладна места и то увек у водрананом положају. Ни један дан не треба јаја за насад остављати усарпан, јер ако се то чини, онда жу-

С Т Е Ч А Ј

За секретара и економа Срп. Пољопривредног Друштва

На основу чл. 23 Правила, а према одлуци Управног Одбора од 23. ок. месеца, Српско Пољопривредно Друштво расписује стечај за секретара и економио друштва.

На стечај за секретара могу се према чл. 21 Друштвених Правила пријавити она лица, која докажу стручну пољопривредну спрему, да познају наше пољопривредне прилике и да су редовни чланови овога Друштва.

Дужности секретара према члану 25 Друштвених Правила оне су: да води списеник у седницама одбора и зборова (осим поземљених), да води друштвену кореспонденцију, да рукује пољопривредним стравима које Друштво наруčuje, да се стара о изданом и распроширању оних дела, које Друштво врши и награди, да потписује према председнику ова Друштвена акта осим поземљених, да чува и одржава у реду пољопривредну збирку и савезану друштвену, да израђује извештаје о друштвеном раду, на да их пре Збора на 20 дана предаје Управном Одбору, те да их он према друштвеном органу, а по могућству и других новина, предаје јавности, и за све то одговара морално и материјално.

Осим ових дужности његових, према чл. 28 Пословника у његов посао и у његову одговорност спада још и оно: да се стара о потребним реду и чистоти у друштвеној канцеларији и осталим одељењима друштвене зграде, да чува и у реду одржава друштвену архиву, да чува канцеларијски материјал и покретности у друштвеној згради и магацину и да стоји на услузи појединим Секцијама у њиховим седницама (члан 14 Пословника).

На стечај за економиа могу се пријавити она лица, која су савршени пољопривредни школу код нас или на страни.

Дужности су економиа да секретара потпомаже у свима његовим дужностима и да врши све оне послове, које му буде Управи Одбор прописао.

Годишња плата секретару предвиђена је овогодишњим буџетом Друштвених расхода 3000, а економу 2000 динара.

Према чл. 23 Друштвених Правила са лицама, која буду изабрана за секретара или економиа, начиниће се уговор најмање на једну а највише на три године. Отказ службе може бити најмање на два а највише на три месеца унапред с једне и с друге стране, а продужење уговора вршиће се само у току последња два месеца његовога рока.

Рок је пријављива до 24 марта ове године до 4 часа по подне, кога дана ће се и избор извршити.

Позивају се сви они који имају прописане погодбе за које од ових места, да се до означеног рока пријаве Српском Пољопривредном Друштву и поднесу потребне документе.

Бр. 1109. Од Српског Пољопривредног Друштва 23 фебруара 1904. год. у Београду.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

државне 5 јануара 1903 године у Београду

Присутни су били чланови: г. г. Паја Т. Тодоровић, Алекса Поповић, Александар Миљковић, Илија Кремић, Нико Јовановић и благодотин Јован Јенић.

Председавао члан Управе: г. Паја Т. Тодоровић.
Бележио зам. секретара: г. Рад. К. Спасовић.

I.

Прочита се списеник седнице Управног Одбора од 29 децембра 1903 год. — Одбор усваја.

II.

Администрација Друштвена извештава, да је поводом оставке председника, а на основу члана 24 друштвених Правила, извештао потпредседник Друштва, који је одговорио, да му услед слабог здравља није могуће примити се руковођења друштвеним пословима, и да сматра да је рок његовог почасног положаја у Друштву истекао 31. децембра 1903. године. Према овомом одговору — Одбор решава, да на основу поменутог члана друштвених Правила председничку дужност врши нареднији члан Управе г. Паја Т. Тодоровић, који ће руководити и радом Главног Годишњег Збора.

III.

Присутни се решавају о нареду извештаја о друштвеном раду за 1903 год. и пошто је пришао дужности секретара г. Живо Шкород, коме је овај посао поверен, сретан бољешћу да овај извештај заврши — Одбор решава, да према изабројеном начертану извештај допуне и разраде Друштвеним чиновници Радослав Спасовић и Милена Бованц.

IV.

Члан Управе г. Паја Т. Тодоровић извештава да је почесни и редовни члан Друштва г. Д-р. Векослав Керешњев извештао, да је поводом оставке према његовом посланом Друштву на поклоп 25 примерака књиге „Пивничарство“ и 5 примерака „Господарског и виноградарског Календара“ коме је он уредник — Одбор приима с знању с благодарничкију и одлучује да се г. Керешњеву писмено изјави благодарност.

V.

Изнесе се на решавање пројект буџета друштвеног за 1904 годину, који је израдио парочити ужи одбор — Одбор усваја поменски пројект буџета.

VI.

Прочита се писмо г. Више Радославовића Државног економио округа београдског, којим извештава да је успео образовати пољопривредне друштво у срезањима Јабланичком и Лесковачком, да ће се старати да и у осталим срезањима тога округа оснује овакве Друштве и да их организује у складу друштвених Правила — Одбор приима с пошолом знању и одлучује да се објави у „Тужаку.“

VII.

Прочита се писмо Сињевачке Пољопривредне Подружнице којим извештава о државу Главног Збора Подружничког 11-ог ок. месеца — Приима се с знању.

VIII.

Прочита се писмо Удружења Мађарских Пољопривредника, којим тражи да му се пошље 29 динара, колико је мање пријемло за испоручених 200 кг. лудерке, случајном погрешком при писану поштом — Решено, да се ова сума исплати на партије на набавку семена.

IX.

Присутни се решавају о расподели јаја на друштвеном животињару у Рогову — Решено, да се сва јаја, која се произведу до 1 фебруара предају по изјавној цени.

X.

Благотин ресервине, да је у 1898 години послато канцеларији среза рачеком на расподели Пољопривредних Календара за 1899 годину, у вредности од 9 динара. На тражење Друштва, да се ова сума исплати, писменим поменутог среза одговорио је, да је Календара расподелио заданим ср. шефер Станислав Губовић, који је пре 2-3 године умро а тамо није оставио писаног измља — Одбор решава да се расходије вредност оних Календара ништо нема могућности за наплату.

XI.

Подноси се ресерват за хонорисање радама у додатуку 31 броја Тужака — Решено, да се чланак О жерама тоје је Ми-

историског Нор. Провреде предузимао за регулисане извоза свезог коба наградн са 60, а рад Америка српских јабука, са 80 динара од штампаниог табакан.

XII.

Прочита се писмо г. Венцислава Валенте пров. Виноградарске Школе, којн извештава о слабом успеху лугуђуће библиотеке, која је послата у српз раника — Одбор одлучује да се библиотека узме назад.

XIII.

Председавајући предлаже да се у пројекту буџета за ову годину напн *магацинар* замени са називом *свома*, како је и друштвама Правилна предвиђено — Одбор решава да се узми ова исправка.

ОБЗНАНЕ

Уредништва *Тежака*, *Пољопривредног Гласника* и *Пољопривредног Календара*, налазе се у дому Српског Пољопривредног Друштва (Немањина улица бр. 11, Београд).

Моде се сви пољопривредни писци да своје радове упућују на адресу *Српског Пољопривредног Друштва*, које ће радове пријети, завети у нарочито за то удешену плућу, и предати уредништву које еу намењени.

О Г Л А С И

ВИНОГРАДАРИМА И ВОЂАРИМА

Препоручујемо Нехвилону прскалицу, патент „Аустрија“, као најбољу и најтрајнију а која се употребити може и за прскање лобана.

Иста се добити може у Београду код: Српског Пољопривредног Друштва, Браће П. Радојковића и Драгомира Здравковића; у Крагујевцу код Семе Ј. Станојевића, у Смедереву код Симића & Павловића, и у Пожаревцу код Степана Б. Шајновића.

3—10

Браћа П. Радојковићи.

ПОВЛАШТВЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ СПРАВА И МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВЦА

У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ СОПСТВЕНЕ ИЗРАДЕ

ПРСАКАЛИЦУ ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

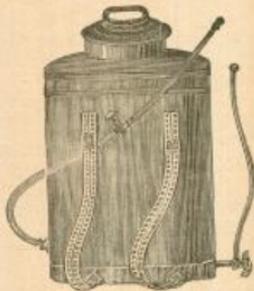
да даље наусавршенију и од стручне комисије Српског Пољопривредног Друштва, као и од већине свомова и виноградара, опробану под називом

Н Р А Ј И Н А

са знатно јевтинијом ценом него ли оне са стране донесене а квалитетом и својом солидном израдом никакво не уступа првим страним патентираним фабрикатама те врсте.

Иста се може добити и код Српског Пољопривредног Друштва, и у нашем стоварштву до Народне Банке.

1—10

Преглед 8 броја Тежака. *Улови*: Сејање лугерне (Штаве вије). — Навоњено пред сетву јарих усева. — Поља за заштиту јабука од крваве ваши. — *Белешке*. — *Гласник*. — *Стеча*. — *Друштвени и подржикитски писмови*. — *Обзнане*. — *Огласи*.

ИЗДАВА ДВЕСТОДНЕВНО

1, 10 и 30 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

УПУТСТВО СЕ

СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

КА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ УВЕЊА ОД АПРИЛА
1899 ГОДИНЕ № 204 ПРИБИЛИ ДРУШТВО
НОВИ ПОШТА ИСПЛАЊУЮ.

Цена огласних изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ГЛАСНИК И ИЛЛУСТРАЦИЈА
СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
БЕЛАНЦИНА Бр. 11.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
М ИЛОШ Н. ЛУНИЊЕВИЋ
САРАЈЕВСКА УЛ. Бр. 25.

БРОЈ 9.

У БЕОГРАДУ, 20 МАРТА 1904 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXV.

ШУМЕ У СРБИЈИ

— Д-р М. С. Васић —

Врло се често говори о томе како је Србија земља плодна и богата. Нарочито се истиче богатство Србије у рудима и шумама. Међутим ипак досада није испитивано богатство Србије, нарочито не њено богатство у шумама. То се богатство прво састоји у величини шума, потом у квалитету (врсте дрвета, старост, техничка употребљивост дрвета итд.) и присутности шума. Наје, дакле, у питању само величина шума, па да се о њеној вредности и богатству њеног сопственика није говорило, већ је нарочито потребно да се зна: каквом је врстом дрвета, које старости и од какве технике употребљивости она обрасла, и да ли је ова за сецу и извоз осеменог материјала погодна, т. ј. да ли је блаву какве жељезнице, пловне или силавне реке, каквог доброг друштва итд. или је од свега онога удаљена и зато неупотребљива.

Што се тиче величине наших шума, нарочито наших државних шума, ту ми немамо никаквих тачних података, јер наше шуме ипак до данас прерамене, те да би се тачно знало колику површину захватају, и они подаци о величини наших шума оснивају се или на пописима и пореским књигама или на оцењивању од ока — на „пешовању.“ Најзад, у недостатку тачнијих података, морају за сецу и овакви подаци узимати у разлу све догаде, док се наше шуме не буду прерамене и док се одица не сазна право стање величине и просторности шума у Србији. Само за неке шуме, које су комисијским путем ограничене као државне и које су тој комисији и прерамене, имамо тачне податке односно њихове величине.

Држице, да ће бити ипак корисно, ако укратко изнесемо величину наших главнијих државних шума, оснивајући се на пописе и пореске књиге и на оцењивању од ока, како би смо, имајући то у виду, као и врсту дрвета, којом се те шуме обраде, могли, поредећи наше шуме са шумама других држава, сазнати, да ли је Србија, одица земља богата шумама или не.

Али пре но што будемо прешли на ређаве појединих државних шума, нашоњемо, да код нас има много врсте листолих него четинастих шума, и да од лиснатих има највише букових, па онда растовних, јаворових, јасенових, брестовних, грабових, липових, брезових, толових и др. а од четинастих највише јелових, па сирезних, црно-борних, бело-борних, а

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ПОШТУ 6 ДИНА НА ОВА ГОДИНЕ 3 ДИНА.
ЧЛАНОВИ ПОМАГАЈУ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРЖАВА,
ПОДРЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИМЕ СТАЛ.
КАРА, ТРАЈЕ, ИВАСТИЈИ, ЕМИГРАЦИОНСКЕ
ЗАДРУГЕ И ЧИТАВУ ПИМА ДОСТАЈАЈУ ЛИСТ У
ОСТА ДИНА, АКО ПОЖЕЛЕ ПРЕТПЛАТУ УБРАЂАЈУ
НА КРАЈ ГОДИНЕ.

ЗАМ СРБИЈИ

НА ПОШ. 8 ДИНА. ИЛИ 4 ФОР. А. ВР. 30 СРП.
ПОШТИЦЕ. УДРУЖЕЊА И ВИШОКИ ЧЛАНОВИ
КАО И СРПСКЕ ЕМИГРАЦИОНСКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАВНИЦИ,
ДОСТАЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАН. ИЛИ
3 ФОР. А. ВР. КАД ГИМАРАЈУ ПОЖЕЛЕ ПРЕТ-
ПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТУ КОД ОНИХ ДРЖА-
ВЕЊА ПИМА МОГА ЊИ ИЛИ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

највише тисових и омарикових шума. Лиснатих шума има у целој Србији, а нарочито у Северној, Источној и Јужној а четинастих поглавито у Западној Србији.

У Северној Србији велика је државна шума „Мироч“ која је ограничена у четри парчета (комплекса) у величини од 27.000 хектара, а „Дели Јован“ у величини од 7.000 хектара. Обе су ове шуме лиснате и углавноме букове, у којима има доста и растовине, и већином су обраде старог гором.

Али сем ових шума, у Северној Србији има и један град прстор неограничених државних шума, који се налази изнеђу Поречке Реке, Дунава, Десотоваца и Вољача и у коме су чувене: добришине, бодељшине, ашнице, хољошке, мајданпечке и др. шуме, по тои Беланци, Малинци и т. д. У тои простору бише у највишу руку 120.000 хектара државних шума. И ове су старе лиснате, поглавито букове и храстове шуме, са нешто мало четинара на Беланци.

Мале су и неважније шуме у округу београдском, где су главније: Анаја, Косијај, Кљештевица, Липовица, Губеревачка шума и др. које су ограничене, и укупно велике око 7.000 хектара. Већ су знатније шуме у округу ваљевској и то: Медведица, Јабланиц, Повлен и Маљен и ове у округу водичкој као: Цер са Видољовицом и Иверком, Гучено и Борала, које ипак ограничене и за које се укупно цени да износе око 38.000 хектара. Све су ове шуме лиснате и углавноме букове са нешто мало четинара на Маљену, само су ове у округу београдском покривене кљадом, а ове у ваљевској и подринском углавноме старијим гором. Сем букове у њима има и храста, дера, липе, јавора и др. врсте дрвета.

Источно Србија је најоскудијаја шумом. Тако су наши ратови са Турском и Бугарском много шума уништили и тако има највише у целој Србији голах брда, које је жалосно поглавати. Ипак је онај крај изнеђу Мораве и Тимока богатјаја шумом. Ту је Ртав, Вуковић и Рањан, Озрен и др. а прена бугарској граници још и Стара Планина. На Ртву и Старој Планини има четинара ипаче су свугде лиштрај, а букове поглавише. Све ове шуме изнеђу узичке око 40.000 хектара, све су покривене старом гором и само је од њих ограниченице Вуковић и Ртав са Честобродицом, остале су још неограниченице.

У Јужној Србији имамо много врсте шума него у Источној. Тако су чувене државне шуме: Јастребац, Пасјаца, Арбанашке и Соколке Планине; па онда: Кремен, Кукањани, Сува Планина, Вардениж, Црни Врх и др. нарочито прена турској граници. Све су ове покривене старом буковом и хра-

стовом гором, помешаном на Јастревицу, Сувој Планини и др. са нешто четинара. На једна од ових шума није ограничена, али све укупно захватају у најмању руку простор од преко 120.000 хектара.

У *Западној Србији* са Шумадијом, а нарочито у околици чакавског и јужног краја граде комплекс државних шума. У томе делу наше отаџбине познате су шуме: Прир Врх, Вукула, Венчад, Рудничка Планина, Гоч, Желена, Кошанин, Трогова, Чемерно, Голдија, Столови, Јелица, Јелова Гора, Муртевица, Шарга, Лиска, Тара са Звездом и Прир Врхом итд. У овим последњима, на онда на Гочу, Кошанику Чемерну, Голдији и др. има углавном четинасте горе, местимично помешане са бујком, јавором и другим лишћарима, иначе су оне друге лиснате а поважине букове шуме, у већини случајева или поглавном старе и зреле за сечу. Од свију њих ограничење су: Рудничка Планина, и онда Прир Врх и Звезда као огранци Таре у укупној величини од 17.000 хектара, остало су још неограничено, и ако је око главне Таре повучена провизорна гранична линија, и захватају све укупно око 175.000 хектара.

Ако величину свих досада побројаних шума саберемо, добићемо укупну просторност или величину државних шума у Србији, која износи заокружено: 550.000 хектара.

Бад ка онемо додато:

а. Величину општинских и ооских шума, која се рачуна да износи 650.000 хектара¹⁾;

б. Величину манастирских и црвених шума, која износи заокружено 17.000 хектара; и

в. величину приватних шума, која се цени да износи око 300.000 хектара — добићемо целокупну величину свих шума у Србији у суми од 1.517.000 хектара, која ће суми понајпре одговарати стварности.

Како је Србија велика 48.300 квадратних километара или 4.830.000 хектара, а има укупно свих шума 1.517.000 хектара; то од целокупне површине долази 31-4% на земљиште под шумом.

¹⁾ Види: Шуме у Краљевини Србији, писано К. К. Воробњем, Београд 1900 године.

Ради упоређења пошумљености Србије са осталим државама, наведено овде проценте пошумљености најважнијих европских држава. Тако у Шведској од целокупне површине долази на шуме 39%, у Русији 35%, у Аустрији 32-6%, у Мађарској 28-3%, у Немачкој 25-8%, у Норвешкој 24%, у Швајцарској 20-2%, у Француској 18%, у Шпанији 17%, у Италији 14%, у Данској 5%, а у Вел. Британији са Ирској само 3%¹⁾.

Међутим у балканских држава у Босни и Херцеговини или од целокупне површине 45% земљишта под шумом, у Турској, Бугарској и Црној Гори 14%, у Румунији 12%, и у Грчкој само 10%.

Из овога излази, да је на Балканском Полуострву најбогатија шумом Босна и Херцеговина, на одмах за њом долази Србија, за тек онда: Бугарска, Турска, Црна Гора, Румунија и најзад Грчка. А од европских држава уопште најбогатија је шумом овег Босна и Херцеговина, потом долазе Шведска, Русија и Аустрија, па онда Србија, за тек за овом Мађарска, Немачка, Норвешка, Швајцарска, Француска, Шпанија, Италија и остале балканске државе.

Од свих пак наших шума долази 36-2% на државне шуме, 42-8% на општинске и ооске, 1-1% на манастирске и црковне и 19-9% на приватне шуме.

Из овога излази, да је без мило једна трећина целокупне површине наше Краљевине покривена шумом, и да је нешто мало више од једне трећине свих шума у Србији својина државна — 36-2% — док је у Немачкој 30%, свих шума државна својина, у Мађарској 22%, у Аустрији и Француској 10%, а у Италији и Швајцарској само 4%.

Како по пошуму од 1895 год. у Србији има 2.312.500 становника, то код нас долази на једног становника 0-65 хектара земљишта под шумом, док у Босни на једног становника долазе 2-02 хектара под шумом, у Аустрији, 0-48 хек. у Швајцарској 0-29 хек., у Француској 0-25 хек., у Немачкој 0-21 хек., и у Италији 0-18 хектара.

¹⁾ Види: 1) књига *Билевоштво Срп. Економиста*, "Наше Шуме" писано Др. Милошејем С. Васићем, Београд 1904 год.

ПОДЛИСТАК

НАШИ ДОВРТОРИ И ШТЕТОЧИНЕ¹⁾

(СРПСТАК)

Гундела, мојска губа, кекшо, жуку, кол (*Melolontha vulgaris*) понајвише износи штету међу тврдокрилцима, а међутим долази међу наше најопасније штеточине. Појављује се с пролећа обично у почетку месеца маја. Тада излази из својих рупа које су дубоко у земљи којих у нескотиној крајевима има често и великој количини, чија ширнина може бити неки инч и толка да се у отвор може и прст зачути. Доле, у приличној дубини почвама уочен гундела још од прошле јесени, те није ретко с пролећа наћи при копању на гунделае, који, избачени мотком, мрдају крајина и вогама, као да се из тошког сна буде. Великих вечеру, гунделае излазе, облећу око дрвећа и јбунова те једу, поглавном ноћу, ишине и пунољке готово од свега нашег дрвећа и воћа, изузевши крупковог, ораховог и кестеновог дрвета, које напунду само онда, кад нема друге хране. Кад се дан појави, нарочито при равању ступа, они су већ прикочени за гране као у неком сну. Мукајуца, у којих су чељусте прасали на пицима веће, не живе више од петнаест дана; кекше, које имају да се брину о јајима, живе скоро и читав месец; уи како не излазе сви гунделаи наједанпут из земље, то их виђамо да лете за читаво два месеца на и више.

¹⁾ Види бр. 7 *Телеска* од ово године.

После спаривања жена тражи подесно земљиште, обично кривоно и нескотино, у којем направља рупу, дубоку око половне стопе, у коју ће сместити до трестину јаја. Убрзо после овога она утине, често и у самој тој рупи. Мадагларне излазу из јајета четири или пет недеља доцније, у јуну или у јулу. Жуљаста глава са јаким и врло оштрим вилицима, бело жуљастом телу, дуге куте ноге, врхаст трбух са понајвише се понајвише црва трака од намета, што су у дрвенима, што то су главни знаци по којима се распознају ларве гунделае.

Слика 3. Гундела и његова ларва.

другој и трећој години све се живе и више упреску козу; и више упреску једна

Према овоме види се, да је Србија одиста земља богата шумом и да у Европи сразмерно има највише државних шума, и да је тврђење о томе, да је Србија богата шумом, оправдано.

ИЗВОР ЈАЈА ЗА НАСАЂИВАЊЕ

Како је важно гајење домаће пернате живине за нас, нарочито није потребно истинати, јер тражна јаја и младе живине као и узгојне сваки је даном све већа, и већ сваки земљорадник обраћа велику пажњу производњи и гајењу живине и не сматра ову ствару грану приреду као „женски посао“. Да се имају добре носеље и да се одгаје грла која ће и онда носити, кад се јаја могу најкрупље продати — кад се свега, спорашма јаја највише траже и најкрупље плаћају, потребно је *рано насађивати* и изведену пилеж брижљиво неговати.

Како је већ прене насађивању кокошњака, да кажемо неколико речи о избору јаја за насађивање, јер од тога зависи све и све.

Јаја за *насад морају бити спорашма и никада старија од три недеље*. Јер ако за насад употребимо јаја која су пре три недеље снесена, тешко да ће се из њих пиле излећи или, ако би — то и било, такво пиле биће крхаво и неупотребљиво за одгајивање и запат.

Што је *код јаје спорашније, утолико је боље за насад*, јер има више изгледа и могућности да се изведу пилићи који ће потпуно одговорити жељама и намерама одгајивача.

За *насад треба употребљавати јаја само од добрих носеља и то крушна, чиста и она која су из мочуштуру и исто доба снесена*. Јер се тада све пилићи у исто време изведу.

Јаја *погрешна, наукула штд. не треба никад за насад употребљавати*. Према јаја треба важљиво илаком водити опати.

За *насад употребљавати само она јаја која су доведена оштећена*, јер се тако из оштећених јаја могу извести пилићи, зато јаја од кокошњака, код којих дуже време није било петли, не треба за насад употребљавати.

од друге и при крају треће године достигну потпуно своју величину.

У том времену су гуњељене ларве веома опасни непријатељи готово сваког биљног, подризајућу му корене, а нарочито салати, кундуке, келераби, пасуљу, лану, кромид, свињ вретима жита, јачмама, трави, кромпирју и луку, што је њима најдрага пића и најомиљенија храна. Давидице томе: како ове ларве могу лако пресећи својим општрим ивицама и калде шумског дрвећа а падаа дебелима, и да једнака тако жиле, могу затрти нарочито вољне расиднице, па ће нам онда бити јасна штета, коју њих они напасници могу нанети.

При крају јесени, кад мраз почне продирати у земљу, ларве се гуњељене повуку дубље у земљу, те том приликом пресуку своју кожу, одакле ће се опет приближити површини у пределима где се не обрађувају у великој дубљини. После пет до шест недеља парии се савршен гуњељ, који, као што смо видели, провадо зиму под земљом.

Првог тачно тако три године од маја до маја, док се поред гуњељена провао савршен на површини земљишту. Од целог тога времена провао савршен месец дана под земљом храни се и спарује се као савршен инсект, свест недеља у једну шест месеца у обилку луку, тако да је од тридесет шест месеци својега живота двадесет шест месеци провао као ларва под земљом.

Лаво је сада разумети за што се у току од три године осећају све последике, кад се једне године појави у обилку савршених гуњеља. Претпостављамо, да је ова година обилна у савршених гуњељама. Многобројни гуњељи, који се појав-

Најбоље је узимати за насад јаја која су снеле *двогодишње или тригодишње кокошке*, јер су ова боље развијена и много су сигурнија, по она од једногодишњих грла. Од ових последња не треба јаја за насад никад ни узимати.

Јаја од *болесних и уопште слабих кокошњака не треба никад за насад узимати*.

Од *крвна јаја*, за која се може држати да имају два жувацета, не треба за насад узимати; *сувише ситна јаја* такође не треба за насад узимати, јер су пилићи изведени из ових јаја ситни, крхави и нерасвијени, слабуљави.

Најбоља су јаја за насад која су једноликог облика, једнаке величине, лепа и имају чврсту луку.

За *насад нама узети 12 до 20 јаја*, што зависи од *крушноће кокошке*, јер крчка треба да добро покраје ова и да их довољно загреје.

Само по сигурно крчку треба насађивати и то онда кад се добро раскочваља, и кад све се о томе сигурно увериш.

Што год је раније насађено, утолико боље, јер ће се пре пилићи добити, који ће се разгину одгаје већ исте зиме почну носити, а од колдне је то користи, познато је сваком полупривреднику.

Напоследку, да овде напоменемо да насађивати треба у разво доба године, јер се на тај начин добијају грла која у разво доба почну носити, те се има увек свежих јаја, која се најбоље могу продати.

ПРЕД САЂЕЊЕ КРОМПИРА

Првих дана се пролећа, кад се завршије сејане стрних жита, отпочиње сађење кромпира. Велики значај ове усевне билке побуђеје нас да пред њено сађење учинимо неколико напомена, како ваља припремити земљу за њу, како ју садити и у прво време неговати, те да се обилна жетва кромпира још нише повећа.

По својој важности кромпир доцнаа еднак носе жита. Његова је употреба ниогострука. Он се употребљава за људску храну и у многа случајевима, а нарочито кад је рђава жетва

љују у овој години свеће огромну количину јаја из којих ће се извести много ларви, из којих ће после три године остати тако исто много инсеката.

Међу тим не треба са сигурношћу разумвати на правилан покрвај ових периода, ништо разнолике прилике могу угоднико наменити и пореветити њихову правилност. Неколико влажних и хладних година, што ће једна за другом долазити, могу уништити ларве и дуге, ошести их у њихову развијању и свести годину у којој би требало да има ових инсеката у изобилу, на најмањи број. Исто тако подесна сезона може, напротив, ићи у прилог њихову развијању а па штету њихових непријатеља, те од обичне створити обилату годину у овим инсектима.

Био како му драго, извесно је, да се често гудење појављују у великој количини и да се често појављује питање не о томе: како ће их се што више похватати, него шта да се уради са онима, који су похватани. Кошони и свиње не могу, у таквим приликама, да на крај са њима изађу, јер, једну их напоследку им се и додеју те им и огаде. Ако обобаште гудење у воду, они се из ње могу свести, закониати их у земљу изничло би: бацили рибу у воду да се у удави. Убојати их разирекавањем постане непријатно, кад се врши у већој количини.

Средства, која су досида предлагана ради уништвања ових инсеката, показала су се недовољна; уопште, она се могу употребити само против савршених инсеката, јер ларва што је у земљи, увек је зашлењена од најмет гоњења, нарочито по извесним местима као што су: ливаде и шуме, где се земља никад не прервље. У вртима и у њивама могућа и лугу изабацију поносе на површину и може се са сигурношћу рећи, да онде где је напунтено угаривање земљишта у земљорадњи, него гди

жита, замењује хлеб. Kao stočna hrana krompir takođe ima vrlo velikog značaja, a naročito u zimsko doba. Pored toga on se u fabrički prerađuje i od nje se spravlja štiriša, rakija, šmirite itd.

Krompira ima vrlo mnogo sorata a sve se one dele na sorte za ljudsku hranu i za fabričke ciljeve, kao i na rane i pozne sorte.

Krompir usjeva najbolje na nekonvitoj gljivini, koja ima duboku zdravicu. U nekonvitoj zemlji usjeva dobro, dok u mokroj i hladnoj zemlji, pored toga što se dobro ne razvija u pogledu krunoše, voda je i ravnog gustu, te se ne može upotrebiti za ljudsku hranu a za stočnu hranu samo poslemah sa suvom hranom. Vlažna i teško zemljište uopšte treba izbegavati a krompir saditi na ovedetom i lakšem zemljištu. Krompir osobito dobro usjeva na novoj — odmornoj zemlji (krvencinama i razoranim ledinama).

Zemljište na kome u izdužoj godini hoće da sadimo krompir treba s jeseni porati. Ovo treba uvek da radi kao pravilo na bilo da se krompir sadi posle nekog drugog useva ili posle samog sebe. — Njiva se mora duboko porati, zato je najbolje da se pri oranju upotrebi podričak sa običnim plugom. Podričak je neophodno potreban za svako duboko oranje, te bi trebalo imati poloprivrednik da ga nabavi. Ovo je vrlo jeftina sprava i može se kod Srpskog Poloprivrednog Društva dobiti za 18 dinara.

S proleća, posle se najbriže, ponovo treba zemljište porati, na zatim pristupiti sađenju.

Za žubrene zemljišta za krompir najbolje je oranje, zgnječeno gnoje žubre. Skorazne žubre, naročito pred sađenje, ne treba upotrebljavati, jer su tada krompiri skloni bolnestima i na taj način dobiju vrlo ravan gust. Svezke žubre može se upotrebiti samo s jeseni, no tada ta treba zoraati, da u toku zime istrune. Od veshatnog žubreta, koje se u kod nas može prikupiti, dobro je žubriti prečom naročito vlažnije zemljište, a za krompir za stočnu hranu. Ako se krompir u godinu u godinu na jednom mestu sadi, potrebno je žubriti svake druge godine, ako se želi da prišne bude povoljan.

Krompir usjeva dobro posle svakog useva, na i onda kad se uzastopce na jednom mestu sadi, samo ako se vodi briga o

se zemlja stalno obrađuje i veshatni žubri, da je tu i male ovih štetočina. Posmatraju samo sa kakvom pažnjom idu za plugom: vrane, čašve i čvorci, ubadajući ključnom čas na levo čas na desno i jedini sa nasladom velike gundulezke larve, koje se prevrću na izvratnom busevu, što ga je plug navlažio. Pogledajte kako se mnoge sitne tise razmestale po brazdam, na letu i iz toga možu vidjeti koliko je blagoslov u tome, što bese zemlju obrađivati.

Na šta da se radi sa gunduleznim larvama no liznadama i štuzama. I najbriža hladnoha ih ne donaha, pa odozvanja i popalaha, koje prekrile liznade za čitav mesec dana. Onda se ne može predložiti bolje sredstvo od razmokožavala kratica no ovakvom zemljištu.

Protiv samog gunduleža kao savršenog insekta nema boljeg sredstva do u skupljanju ovih bubu, pod nadzorom državnih vlasti, što se najbolje daje vršiti najbriže pri rođanju stupa, kad je insekt još u zaslapanj stavljan jer tada pada s grane ako ju prodramo. Neprijatelji insekata a među ovima naročito tiče što se hrane insektivna, nisu u istoj smeru u periodičnosti sa razvijem ovih štetočina, te i pored velikog tampljenja, koje nad njima vrše, iкак ne mogu da odolju njihovoj broj. Male kovnice nagrade, koje bi određivale nadležne vlasti zaslužile ovih insekata, davale bi podstretu mnogima da to čine posebno je ovo ošite zlo, koje se ne rasprostire samo na pojedinih mestima, nego na ogromni prostorijama. Na što je to služiti, i čemu je to koristiti, što je neko rešeno skupljati gundule, kada je ih njegov sušed nuštati da se slobodno no njegovu imaju baskare?

(По ерадукасу)

B. J. J.

tože da je zemlja uvek dobro najbrižena. Kad neva dovolno žubreta da se njiva uređio žubri, onda treba krompir saditi posle takvih useva, koji nose sebe ostavljaju rodu zemlji, kao što su vir, detelista. Posle krompira mogu se sejati jara žata, a posle poznih sorata i ozima.

Kad se žele proizvesti krompiri za ljudsku hranu, najbolje je saditi krompire srednje krunoše, brashlave, koji nisu vodeni, koji su prajatnog gustu, tanke koke i s okcima koji leže dublje u kruni, a za stočnu hranu uzimaju se kruničke krotle s velikom količinom skroba i protejina. Za sađenje najpodnesije su krompiri srednje krunoše sa 6—10 okaca, koja nisu još proklijala. Za sađenje u hladnoj zemlji mogu se upotrebiti krotle, koji su već proklijali i to je unoekino a bolje, jer u takoj zemlji proteče 3—4 nedelje, dok krompir proklijaja, naročito još ako je proleće kupošite i hladno. I suviše sitne krotle, kao što kod nas mnogi praktikuju, ne treba saditi, jer oni nisu dobro razvijeni, niti mogu davati dobar rod. Ako za sađenje nemamo dovoljno količinu krotla ili ih nemamo onako kruno kako je potrebno za sađenje, krotle se mogu raseći, no pri tom treba paziti da na svakom delu bude najmahe no tri zdrava okca.

Sađenje krompira vrši se plugom, amovom i motikom. Prvi način sađenja najbriži je i najjeftiniji, te se naročito preporučuje tamo, gde se krompiri u vešini razmeraha raje. Na malim prostorijama najbolje je sađenje pomoću amova i motike. Pri sađenju treba obratiti naročitu pažnju na ostožanje izvežu pojedinih kruniča i ravnomernu dubinu. Za kruničnu sortu potrebno je razmak od 30—50 cm, a za sitnije 25—40 cm. Dublina sađenja na ovedetom zemljištu treba da bude do 16 cm, a na vlažnijoj i hladnijoj do 10 cm. Vreme sađenja krompira najpodnesije je za rane sorte od polovine marta do polovine aprila, a za pozne sorte od polovine aprila do maja, na često i krajem maja. Na nekih mestima i rane sorte seju se dočnije, no ovo se ne može smatrati kao uvekno svuda i za sve prilike. Vreme sađenja krompira uslovljava unoekino i samo zemljište na kome se sadi.* Ako je zemljište mokro i hladno, sadi se dočnije, a na suvom ranije.

Pored pomenutih načina sađenja celih ili rascehah krotla, on se može saditi još i okcima, pri čemu se izvade okca sa nešto pesa i zaslade.

Ko želi da raje rane sorte i da što pre proizvede krompire, mora krompiri namenele za sađenje prethodno uneti na neko toplije mesto i pokrati ih zemljom dok ne proklijaju i klijavci ne bude datchka oko 10 cm, na zatim ih preneti i zasaditi u za to pripremljenu zemlju.

Pri izboru krompira za sađenje treba obratiti naročtu pažnju da krotle budu zdrave i jeđre i da su okca dobro razvijena. Na sorte krompira pri izboru takođe treba paziti. U našoj Ratarској Шkoli u Brazevu, Topčaderској Ekonomiji, Državnom Stočarskom Zavodu u Dobručevo i Ljubčenu i na imalima okružnih Poloprivrednih Stanjaja u Tupriju, Leskovcu i Šišaju raje se dobre sorte krompira kao za ljudsku tako i za stočnu hranu, a one ih iustupaju i pojedinihima, koji ih se zato obrate.

Posle se krompir zasadi, dobro je da se njiva vaskom pređe, te da na taj način zasadeni krompiri budu što više pristupiti uz zemlju. Ako se posle sađenja pojavi korov, ili usled kupošite taloga zemlja zobje ili ostaju busevi, treba ihnu preki dračkom. Posle 2—3 nedelje polovni se dravje.

Posle ovolga treba dva do tri puta izvrsiti praveње pramačeh, dže ovolga ima, ili motikom, te da se tihе očisti korov i potpunoje razvijanje korova i podzemnog stabla. Za lakše i suve zemlje često puta dovolno je da se praveње

изврши само jedan put. Prvo prашenje treba preduzeti čim se klice pojave na površini zemlje, a drugo kad ove izrastu do 15 cm. Ovom prilikom preporučujemo svakom poljoprivredniku da, kome je god moguće, nabavi plut za prашenje i ogrtače, koji je tako udešen, da vrши и прашenje и ogrtače — при прашену skinu се ogrtači, а при ogrtaњу прашачи. Ovakav прашач и ogrtač može се добити код Српског Poljoprivrednog Друштва по цени од 30—35 динара. Radom са ovakvim plutoj uштеди се много и у времену и радnoj snazi, те се за godinu две isplati.

Posle drugog prашenja treba preduzeti ogrtače. Ogrtače се врши у тој циљу, да се билци omogući lakše и obilnije hranjenje, што се корен докrije uspešnijem zemljom и да се билак боље развије и учврсти. Где се крошшир седи на врсте, најбоље је ogrtače вршити напред пожевтима ogrtačem. У сваком случају добро је да се и кућице праве у правни линијама јер се тиме допунје olakšava рад, па макар се он врши и мотиком. Последње ogrtače треба извршити пред цветанje, јер су допунје крошшири нећ развијени, те им се може нанети штета.

Ovoliko за сад о првим радovima при спремању земље, сађењу, прашену и ogrtaњу крошшира, а у своје време вратићемо се на жетву и чување истих.

О ЦРВЕНОМ ПАТЛИЦАНУ (ПАРАДАЈЗУ, ПОМИДОРУ)

— Д-р. Б. Радик —

Првене патлицане добио је Америке, и то, неке сорте из Јужне Америке, а неке (крупније) из Мексике. Првени је патлицан зељаста, једногодишња билак. У листу је сличан проширу. Кружна, жешта плодови врло су разни и по облику и по боји; има их сасвим округлих, вргастих, дугуљастих, цео-снатих — глатких и ребрастих — црвених, румених, зуби-частих и жутих; ситних као вишњице, и крупних до 1 1/2, килограм тежики.

Најбоље су ове старије и најновије одлике:

1. Слика Фисароки.

Није, истина, кружна, али је једна од најранијих одлика Фисароки (Fiscarazi), која је врло подесна за гајење и на

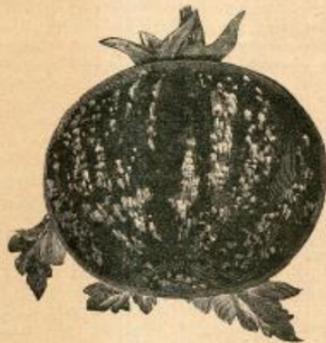
отвореној полу и у топлој деји, а осим тога подесна је и за планинске, хладније крајеве, где друге сорте не могу да сазревају. По облику је — као што приложена слика показује плоснат и на кршике дубоко урезан плод; боје је живо црвене.

Друга једна новија одлика је *талијански рани јајаст италијан*, који врло обилато у читавих овекама рађа. Њега приложена слика у 1/2, природне величине показује. У једној евенци има по 50—60 комада. Билак по себи високо расте и врло је издржљива. Месо се чврсто и врло укусно, пријатно кисело и жирсно. Стога, што се с границима убрани плодови дуго држе, подесна је ова сорта и за шљиве на страну. Из корена изађен и у сувом подрмју обешен, дуго се држи.

2. Слика. Талијански рани.

Трећа новија сорта, која је нашем свету још сасвим непозната, то је *дејадма*, коју приложена слика верио показује. Плод је у основи као прв црвен, проширани загасито-жутих, непрекиданих пругама и мрљама, средње крупноће. Месо је чврсто, напредно сочно и укусно. И за ово је напредна сорта, па стога и за продају врло подесна. Плодови су сасвим округли и глатки; за чување изврени.

3. Слика. Дејадма.

Од старијих пак орачата и одних најновијих препоручујем следеће:

Акме (Асте). Као јабука округла, средња сорта, која је од пре десетак година из Америке пренесена. У сваком погледу напредна сорта. У Америци је најрадије гаје, јер јој се плодови на сваки могући начин могу употребити, а нарочито је за салату врло добра, јер има неки особен, врло пријатан укус, а мало семена. Цвета и змише плодове све до самих мразен. И за туршију је врло подесна.

Kao najkрупnija danas poznata sorta je *President Garfield*, jer njegov plodovi bivaju do 1 1/2 kilograma težki. Plodovi su plasnati i vrlo robusni, da stoga i nisu za svaku potrebu pogodni. Mesto je čvrsto sa srazmerno malo semenca, što je za ukuvavanje vrlo dobro, jer se svaki, za ukuvavanje određen prvenni patlić, koji *ima* semenca ima, ukuvan *bolja* drži.

Isto je tako jedna od kruničkih, ali *sa* *svom* *glatkih* odlika *Mammoth*, koja se svojim svetlo-ružmarnim bojom od svih drugih odlikuje. Plodovi rađaju gomilice po 4 do 6 komada na jednoj istoj grani, od kojih pojedini bivaju i po 800 grama težni. Ovo je jedna od dobnih odlika, koju također najviše preporučuju. Ne samo u dobroj i dobro urađenoj i poubrskoj zemlji, nego i u peskuju vrlo dobro uspeva.

Osim dobre zemlje, voda i položaj su za dobro uspevanje prvonoj patlićana najvažniji uslovi. Ko neka dovoljno vode na raspoloževu, taj ne može računati na krunice i dobro razvijene plodove, a ako zemljište nije potpuno vlaženoj sunca, onda u potpunoj sazrevanju i razvijanju dopunjavu, ne može biti ni govora. Na razvijanje plodova napredno uplavine kad se nedelno jedinstvo s razmerno pravom balenom zaludu.

Štitiće sorte dovoljno je raseljavati u rastojanje od 50 do 60 santimetara, a krunične potrebuju razmak i od jednog metra. Za svaki stруп potrebuje se dve tačke, da se grane mogu razširiti i za jednu i za drugu tačku privезати. Na taj način dobiju plodovi i više prozrače, i više sunca; pre ће i bolje sazreti i neће trunuti. S тих разлоза не треба струпове за једну тачку привезати и степшати, да се плодови не могу ни развијати, ни сазревати. Под јесен већ, треба сувишно лишће посећи, продрети, како ће доћице залетнути плодови ноћи још сазрети. И врхове треба за сваки граначка посећи да даље не порављује на штећу већ залетнутих плодова. Свесни посећи лишће, на оставити само гола стабла и отраве, у циљу да залетнути плодови при сазру, није добро; тј плодови, итнина, подревне силе, али су горки, а скуван „парадајо“ од њих кваре се и не може дуго да се држи.

Навођење расада и сађење годике је познато да је извешно и о томе онда говориш; али је главније: да се набаши добро и прво семе од напред побројаних сората и одлика.

БЕЛЕШКЕ

Једна особена сорта дозе. — Бугарски пољопривредни лист *Орахо* (бр. 7 ов. г.) јавља, да се у битолском крају у Македонији налази једна сорта дозе, називане „Единствен“, која, као што јој и име кажује, реди седам пута годишње. Прође што не узрета на једану, него док је једно зредо друго тек поврени. Било би доиста корисно сазнати што саме о овој дози, нарочито: кад почине узрети при род, како се одгајује, да ли као виноградски чоког или као баштенски (чардарије и осмалују), и колика укупно принос може бити? Службеници наших колеџата у Турекој, учитељи и свештеници много би нас задужили, кад би нам послали податке о овој дози. О овој дози говорено је и у 8 броју *Тешака* од прошле године.

Првени патлићан. — У овоме броју *Тешака* дописно чланак о првеном патлићану, у коме се налазе описане неке врсте првеног патлићана које нарочито ваља гајити. Како се код нас првени патлићан веома много трони у различитим виду, треба да изложеном овом приликом нашим читаоцима, да се он веома цени, и да се нарочито препоручује за храну, што он веома повољно утиче на све органе човечијег тела а нарочито

на јетру (прву шигерину). Стога би требало гајењу ове веома корисне биљке што већу нажну обратити, и што више је за храну употребљавати. Ово треба већ и стога чинити, што је рад око гајења првеног патлићана не само лак, но и савршено нашем земљораднику познат. Не важило је изабрати добру врсту и имати добро семе. Обично харта несеца ваља у савдућине или земљане судове испуњене доврлом земљом посејати семе првеног патлићана и притога познати да зрна не надују утјесто једно поред другог. Ситне биљнице преседа се у мале саксије и чин се утворне ваља их опет пресадити и онда до друге половине маја месеца пресадити сасвим на стално место — у садовима. Рад од реда треба да је удаљен за најмање 50—70 сантимера, а тако и близак од биљки. Земљиште не треба да буде сувише наубршено, јер онда се сили и тера у лист. Нарочито воде кречно љубрење. Иакома између листних углова треба рано покртити и само оставити један или две. Остава радова су сасвим познати.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање бр. 2. — У некој парохији осетно сам сушење шљивова дрвета пре годину дана, на сам дрело да су то неки случајни догађаји, али у овој години много се повећања сушење шљива и потацни провадују; итнина да сам синга гди се која шљива осуши препоручује, да се из корена ископа и сва са кореном и грањем сваки.

Но препоручи једном сељак да ми од тих шљива одесе ова послата дрвета Друштву на уињај, па ако је каква зарана и узрок могу се отклонити да нам се даде утјестна, јер код нас у Казери има много воћњака.

Зато сам приушћен умолити Друштву да ово испита, па ако има зарана да нам се даде утјестна шта треба да радимо за предохрану.

Викторје Матејевски.

Степан, Каленевски.

Одговор на питање бр. 2. — Одговориће г. Викентуј Матејевски, сентенку кааланевскићом, да се у неговој парохији шљива осуши од приточнице. Гране су под кором изедене од сићушна прва бела боје и без ногу, а позвањемо да је грана заражена по рунцима које се на кори виђају и кроз које се штеточина увукла и снала јаја под кору. Из тог прна развиће се крајем месеца априла или у мају савршена ипоскат која ће да излети и да зарази здраве гране или здраве шљиве.

При сузијању овог штеточине најзначајније да је се ухвати црв како се неби из њега различно ипоскат и излетео. А зато пак је време сад, пред излетање и цветанье шљива најповољније. Треба одмах заћи по воћњаку и најважније прегледати сваку шљиву па заражене гране одмах посећи или ископати целу шљиву, ако је заражена, на одмах све спалити. То се мора на време, сада одмах да уради, јер ако се остави да се црв потпуно развије и да из њих излети штеточина ипшта неће помоћи па ипак шљиву из корена ископати као што г. Матејевски вели да је учинио. Свака ствар има своје време! Уз то треба шљиве да се креће кречним влаком, што разлику се треба с јесени урадити. А ако је тада пропуштено да се уради, ваља сада окречити не само дебло него и све дебле гране у групи.

6. марта 1904 год.
у Београду.

Иван Рањенић.

Г Л А С Н И К

Задужбина пок. Љубомира Радивојевића. — Др. Љубомир Радивојевић, лекар из Новог Сада, тестаментом од 1. јула 1892. године завештао је нашем Министарству Просвете извесну суму новца, да се из тога оснује *Задужбина* која ће носити његово име. По његовој смрти Министарство Просвете примило је у готовој новцу и хартијама од вредности све што му је требало по тестаменту предати. Новац је предат Управи Фондаца на руковање.

По тестаменту, задужбина отпочиње вршити свој задатак који јој је елементи завештаоца прописано, када капитал њен достигне суму од 75.000 динара. И до тог капитала Задужбина је дошла 1902. године. Како Задужбином, по жељи завештаоца, треба да управља особени Одбор, то је Господни Министар Просвете, у смислу тестамена, одредио лица за тај Одбор. Председник Одбора уиен је стално председник Академије Наука; а за чланове су одређени: од стране Вел. Школе проф. Александар Белић, од стране Богословије проф. Степан Веселиновић, од стране Београдске гимназије проф. Мокчић Иванчић, и како у Београду нема Учитељске Школе и Пољопривредне Школе, од којих треба по један да буде такође члан овог Одбора, г. Министар Просвете одредио је проф. Стевана Ошавића, пређашњег проф. Александарића Учитељске Школе, и Павла Т. Тодоровића, инспектора Министарства Народне Привреде, пређашњег управитеља Ратарске Школе.

Прва састања овог Одбора био је пре неки дан, и на њему је Одбор побрже добио обавештење о задатку задужбине, па је поверио двојици својих чланова да израде предлог за Правилу о руковању Задужбине, у духу тестамена.

Као што је речено, Задужбина је дошла до потребног капитала године 1902. Од те године приход може да се уиотребљава на циљеве које је завештаоца у тестаменту означио. То има да се чини овако:

1. Приход од једне године предавање се Одбору, да с њим учини распоред, и то:

а) на издавање или откупљивање већ штампаних књига, које су популарно написане, и које садрже поуке: из разних струка *пољопривреде* и домаћих мушких и женских радова, из природних наука, дигитетике, домаћег лекарства српске историје а осем тога и хришћанско-моралне приповетке и поуке, народне песме; и

б) за откупљивање и издавање *пољопривредних списова*.

2. Приход од друге године да се стави на распоред ње Академији Наука, па да она може потпомогати и унапређивати рад и трудовице у осери словенске епидемиологије, и истраживања и осветљења Српске Историје.

Као што се види, оно је једиствене Задужбина која се сећа и пољопривреде, те има задатак да издаје и распростере бесплатно или по ниску цену, писане поуке из пољске привреде, и да мимо то, набавља и издаје пољопривредне списове. На који ће начин ово да се врши, показале Правилу о руковању задужбином, као и особени програм који ће се наредити за Правилу. Начелно јак завештаоца желео је, да се поклони који ће се датати из његове задужбине, и који ће носити печат *Друш. из задужбине Д-ра Љуб. Радивојевића;* издају: „на крају сваке године, или којом другом приликом, као награду добрим ученицима, понекик силованима уиитељима и школицима пијаницима, — једне године једном, друге године другом...“ Ми ћемо и даље пратити рад ове Задужбине; и над и што буде одлучено у корист пољске привреде, уионазећемо читаво нашег јакса.

На завршетку да се одужио елементу завештаоца пожељни му: да му Бог да раској насеље; он се својом реду достојно одужио.

И С К Р И Ц Е

Ретко је нешто тако рђаво, да се неби нарађивошћу и разумним радом могло отклониати; ретко је оиет нешто тако добро, што се неби невинитом и неразумљивим радом могло покварити. Све зависи од човека који се тим бави.

Теже је предрасуде искоритати него лубаву, нарочито онда кад су оне пропални и рђаво предузетни отаџом појачане. Теже је искоритати предрасуду код образованог човека него код необразованог, јер необразовани држи се предрасуде стога што даље не види, а образовани стога што неће даље да види. Намерно, сврсно, познана теже је сузбити, по некико, случајно.

Увек треба лагано ићи циљу, никад не треба пренаглавати предозиком и наџма. Не треба никада сањати, да су се стекла крица, пре по што је перје порасло! Ваља почети са еријал-ињем, најтрајнијим и најистинијим тежењем, који се уиште може начинити. Мако поикисне не шкоди ништа, оно чини човека само обзирнијим.

У свима послоником влада извесан ред, извесна промена, извесан поредак; оно поштовати — мудро је; оно ружити — опасано је; а сиречанати — штетно је.

С Т Е Ч А Ј

За секретара и економа Срп. Пољопривредно Друштва

На основи чл. 23 Правила, а према одлуци Управног Одбора од 23. ок. месеца, Српско Пољопривредно Друштво расписује стечај за *секретара* и *економа* Друштва.

На стечај за секретара могу се прена чл. 21 Друштвених Правила пријавити она лица, која докажу стручну пољопривредну спрему, да постојау наше пољопривредне прилике и да су редовни чланови овога Друштва.

Дужности секретара према члану 25 Друштвених Правила оне су: да води записник у седницама одбора и зборона (осем повремених); да води друштвену кореспонденцију, да рукоује пољопривредним списавима које Друштво наручује, да се стара о издавању и распрострању оних дела, које Друштво припи и награди, да потписује према председнику сва друштвена акта осем изванчаних, да чува и одржава у реду пољопривредну збирку и књижницу Друштвену, да израђује извештаје о друштвеној радњи, па да их пре Збора на 20 дана предаје Управном Одбору, те да их он преко друштвеног органа, а по могућству и других новина, предаје јавности, а за све то одговара морално и материјално.

Осем ових дужности његових, према чл. 28 Пословника у његов посао и у његову одговорност спада још и ово: да се стара о потребном реду и чистоћи у друштвеној канцеларији и осталим одељењима друштвене зграде, да чува и у реду одржава друштвену архиву, да чува канцеларијски материјал и погретности у друштвеној згради и васадици па да стоји на услузи појединим Секцијам у њиховим седницама (члан 14 Пословника).

На стечај за економа могу се пријавити она лица, која су свршила пољопривредну школу код нас или на страни.

Дужности су економа да секретара потпомаже у свима његовим дужностима и да врши све оне послове, које му буде Управи Одбор прописано.

Годишња плата секретару предвиђена је овогодишњим буџетом друштвених расхода 3000, а економу 2000 динара.

Прена чл. 23 Друштвених Правила са лицима, која буду изабрала за секретара или економа, начиниће се уговор најмање на једну а најдуже на три године. Отказ уговорне може бити најмање на два а најдуже на три месеца изнад се једне и с друге стране, а продужење уговора вршиће се само у току последња два месеца његовога рока.

Рок је пријавама до 24 марта ове године до 4 часа по подне, пото дана ће се и избор извршити.

Позивају се сит они који имају прописане погодбе за којеод ових места, да се до означеног рока пријаве

Српском Пољопривредном Друштву и поднесу потребне документе.

Бр. 1109. Од Српског Пољопривредног Друштва 23 фебруара 1904. год. у Београду.

О Г Л А С И

2—5

Трговина семењем и цвећем

Тодора Мраовића

Београд, Кнез Михајлова улица (Телефон 21.)

Има на стоваришту најбољег семена од: детелина, лучере, (плаве вије), сточне репе, багрена, (Акације), гледичије, и свега осталог семена за све

пољске усеве

Равнорених трава за паркове и свих ливадских трава
Сваковерсног поврћа и цвећа
Избор велики — цене умерене.
Илустровани ценовник шаље се свакоме на захтев бесплатно.

Ценовник за 1903 годину важи и за ову, 1904 годину.

ПОВЛАПЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ СПРАВА И МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЋБЕВЦА

У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ СОПСТВЕНЕ ИЗРАДЕ

ПЕСАКАЛИЦУ ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

до данас најусавршенију и од стручне комисије Српског Пољопривредног Друштва, као и од већине економца и виноградарца, опробану под називом

К Р А Ј И Н А

са знатно јефтинијом ценом него ли оне са стране донесене а квалитетом и својом солидном изработом никако не уступа првим страним патентираним фабрицима те врсте.

Иста се може добити и код Српског Пољопривредног Друштва, и у нашем стоварштву до Народне Банке.

2—10

ИЗДАЈИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СНАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
ПРЕКЛУК И
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

ЗА ОСНОВ НАЈБОЉЕ ПРАВИЛА ОД АПРИЛА
1869 ГОДИНЕ № 204 ПИШЊЕКИ ДРУШТВИ
ОДНОС ВОЈВОДЕ БЕОГРАДУ.

Цена оласкима власиожа је на
околаски страни.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПског ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
БЕОГРАД БР. 21.

БРОЈ 10.

У БЕОГРАДУ, 1 АПРИЛА 1904 ГОДИНЕ.

ОДПОВЕДНИ УРЕДНИК
МИЛОШ И. АУКИЋЕВИЋ
САРАЈЕВСКА ПЛ. БР. 25.

ГОДИНА XXXV.

ЛОЗНИ РАСАДНИЦИ И БУЏЕТ

Да ово узмемо за предмет овога чланака дие нам је повода Финансијски Одбор Народне Скупштине, који је предложено позицију на лозне расаднице од 80.000 динара смањено на 60.000 динара, објашњавајући тај свој поступак тиме што је у приходама државним предлаже од лозних расадника приход у 60.000 динара.

Да пожемо мало повздаље.

Познато је већ, да су овиокопера и пероноспора стажијани оспоро све наше винограде од долање, старе лозе. Најважнији виноградарски крајевни огаји су највише били овакв; па услед тога становништво тих крајева које је живело од винограда пало је у ужасну беду. Државна управа, по својој дужности, прихватила се одмах посла, и приступила оснивању лозних расадника — за произвођење америчке лозе, као сигурне противу овиокопера.

Најстарији расадник основан је у Сведеру (1882 год.); после 4 године основан је расадник у Букову (код Неготина, 1886 године), после 11 година у Топчидеру (1893), после 12 година у Нишу (1894), после 14 година у Александрову у Јуши (1896 године), и после 15 година у Јагодина (1897 године). Како је и где откривена била овиокопера, тако се приступало и оснивању расадника. Али су они у прво доба њихова оснивања ипак врло слаби значај. Пре свега оснивањима су на малој површини; а затим засађивања великом овиокопером америчке лозе које, какавдема, исух даваде повољне резултате, те се и народ није могао задрети за оснивањем винограда какавдема лозом. Уи то иду и тадашње пријати тиме методе какавдема, које су даваде врло мали проценат пријемљивих какавдема, на и ових мало што их је било бие мање.

Тек када се и у нас почеше произвођати друге лозе осем прво Ринарије (Совак, доведено непосредно из Америке), када се и у нас позиде начин зелено какавдема, од тада почеше живље интересовање за подизањем винограда на америчкој лози, од тада и расадници почеше добивати већу важност. Тражила лозе биваше све већа, и површина земље под расадницима биеше одеве маале да задовоља потражњавања.

С једне стране безусловно произвођење винограда од долање лозе, а с друге стране неможљива потреба да се виногради у нашој земљи обнове, те да се становништво које је услед провађања винограда материјално посприло, поново за-

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I. ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

теријално подигне, какавдема је државну управу, да законодавним путем обележи мере којима се по потпуности обављање винограда. Новабра 1895 године донесен је Закон о обављању и узгојноспору Виноградскога, који је загаратовао оснивање лозних расадника, и одредо ил особени задатак: да „производе и развиокавају издржљиве врсте лозе које ће давати материјал (ренице, прерице и какавде) за обављање винограда;“ и „да послуже као школе у којима ће виноградици на повренима курсевима, који видети и научити све оне радове који су нужни за обављање и гајење винограда.“

У члану 20 овога Закона стоји: „Сви трговци по овоме Закону неопходнаће се из суме за то одређене годишњима буџетом;“ а у члану 21 истог Закона стоји: „Приходи од расадника слабе се непосредно Министарству Народне Привреде, а оно ће их употребљавати на потребе предчињене овим Законом.“

Одрешен је дакле, тачно задатак ових расадника, и осигурано је издржанање и напредак њихов. У смислу овеи уведене је у буџет државни овакав кредит: „На издржанање постојећих и устаовлавања нових расадника америчке лозе, на откуп новог земљишта за њих и подизање нужних грађевина, на набавку лозе, ширење поука о неговању и какавдема лозе средствима путних учитеља и практичних курсева и на субвенције пероноспору и других бластени живине лозе.“ Поред тога у буџету били су и кредити на личне расходе (плате узакон и неузакон особља).

Тако осигурани, расадници су доиста могли нагадо напредовати. С једне стране проширивања ил је земљиште да би се могли и затачивати америчке лозе понашањати, и подизање су ил потребне грађевине; а с друге стране улаган је новац и радна снага, да се производе тога већа количина лозног материјала, а нарочито какавдема, којих тражила била је сразмерно најмање подмиривања. Курсевима за прво и зелено какавдема, расадници су приремади раднице за савио нове послове, које изискује подизање винограда на америчкој лози; а јединици лозом из државних расадника и ослобођањем лозних винограда од пореза за 10 година, пружила је могућност новим радницима да своје знање искористе, советничкима да јединици добу од лозних винограда. Те мере кренуле су у смислу виноградарских крајевима становништво на жив рад; приступало се ризикају земље толико колико се није могло лозе надати, и пије реткоет, на прилику у Јуши, да су нове ризикеи чекале по 2—3 године да буду засађене, на макал и реницама.

У таквим приликама, разуме се, да је дужност била државне управе да ради на томе, како би појачала производњу лозног материјала до највеће могућности. И она је то чинила: с једне стране давајући веће новчачке могућности, а с друге стране уносећи нове методе производње репича и зрелих какамова — подизавши лозе у матичњацима по високој култури, и произвођем какамова путем стратификација. До каквих се резултата дошло у томе последње године вишеће се доћије: а сад да изнесемо још и ове податке.

Данас имамо у земљи шест државних лозних расадника, и то (по величини):

1. Крајински (у Вукови у површини	41-35 хект.
2. Јагодинак у површини	36-87 "
3. Нишки	25— "
4. Жупски (у Александровцу) у површини 13-82 "	
5. Смедеревски у површини	11-64 "
6. Топчидерски у површини	7-70 "
Свега 136-38 хект.	

Бугарски кредити на лозне расаднике кретали су се од године 1900 до ове овако:

У години 1900:

Лични издаци (руководаци, настојници, калемари, и калемарски приправници) 37.924-80 д.

На *издржавање расадника*, повећање земљишта, ширење поуче о какављевој лози, набавку лозе итд. 120.000 "

Свега 157.924-80 дин.

У години 1901:

Лични издаци 36.300 дин.

На издржавање расадника итд. 98.000 "

Свега 134.300 дин.

У години 1902:

Лични издаци 26.300 дин.

На издржавање расадника итд. 80.000 "

Свега 106.300 дин.

У години 1903:

Лични издаци 26.300 дин.

На издржавање расадника итд. 80.000 "

Свега 106.300 дин.

За годину 1904 *пројектовано* је:

Лични издаци 24.520 дин.

На издржавање расадника итд. 80.000 "

Свега 104.520-80 дин.

Бређути се, дакле, онадашње стање од године 1900, изузев године 1902 и 1903, који су имале један бурот. Ма да томе спадању ције било места стога, што су расадници проширивали, што су у њима подизале нове грађевине, или старе оправаљене, што је стари начин подизања лозе у матичњацима постепено замењиван новим начином по „високој култури,“ и што је и производња лозе појачавана на све већу меру, ипак расадници од тога ипсу ометани били од свога напредовања, јер по чл. 21 Закона о обнављању и унапређењу Виноградарства, могли су да се потражу *приходи*, толико ли ције достигаву бугарских средстава. А ти приходи са појачаном (интензивнијом) производњом лозе и што су сортираних винограда у расадницима стасавали на род, били су већ толики да се, мимо трошења, могли одвајати и вишкови који се чувају као доплат у Благојини Министарства Народне Привреде.

Али према члану 5 *Припремених Правла* са извршене закона о *Државном буџету*, с буџетом за 1904 годину и приходи државних лозних расадника улазе у приход државне. Према таквом објашњењу члана 13 Закона о државном буџету, члан 21 Закона о обнављању и унапређењу Виноградарства губи вредност. Приход, дакле, од лозних расадника Министарства Народне Привреде одакле не може да трови на „потребе предјелије оних Закопач.“

Уважвајући у рачун прерачуне који су поднели сви лозни расадници, на издржавање ових потребно је најмање годишње укупно 95.000 динара, без проширивања земљишта и без оснивања нових расадника. Та је цвѣра рачуном утврђена, и толико је предлозила, да би се одржала стање производње до

ПОДЛИСТАК

НАШИ ДОВРТОРИ И ШТЕТОЧНЕ

Отровнае змије, ослепић, (ужма) и врставае змије.

Често наши земљорадници, радећи своје тежачке послове у пољу, настрадају од уједа змијаца, те многи и глаткој цијте, те пије на одмет знати што о овим опасним непријатељима њиховим, како би се од њих умели што боље чувати, или како би се од отровног уједа њихова могли спасити.

Најбољи знак по коме можемо распознати отровну змију, и разликовати је од неотровне, јесте њена опасна напрана да сменште отрова, што је она има у устима. Уста су им неопходно земља и могу се раздвојити много нише него ли што то бива у неотровних змија. Поред обичних, синтих збуља и вилицама, који им служе за придржавање лоза, оне имају у горњој вилици по два кратка, искривљена и врло покретљива, шуља зуба; машици који их покрећу тако могу њима руковати да се они увек постепено узавад кад се уста затворе; кад се уста отворе, они доњу своју у уриван подоква са горњом вилицом. Она је особина врло важна пошто, према оваквом њиховом распореду, змија теже уједа онај део тела који је окружавао обилако као што су: рука и нога; она радије узавад уже и њасветлије делове као што су: шака или стопањо, или још пре прсте на њима.

Механизам справе за отров врло је прост. Испод и иза очију налази се по једна канал, који је с почетка шири, на ово проширење служи као магацин, у којему је сменштена њасвета количина отрова; овај канал пролази и кроз сам зуб, који је изнутра кроз шуља, тако да се та шуљина у зубу све више ствара пошто је и сам зуб при врлу зашљен и отањт као игла. Кад хоће да уједе, змија се укла надигне и избаци главу и врат у напред, брзо као стрела. У тренутку када уједе, мишић што је у вези са жлездом, криштене магацин, те тај притисак чини да њасвета количина смртносног отрова појурн из њего кроз канал и шуљину збуа у рану, која није већа него што би био ујод врхом иглице. Отровна течност, која по нагледи личи на бистру љуљачу, има њасвета укуе и слабу нешто одрвату ирице, а кад се осуши оставља на белом зубу жуљкасту мрљу.

Утврђена је истина, да змијин отров, који, у повољним приликама са свој утицај, производи често растављање крви као што чине и многи други отрови, има само утицаја кад се непосредно са крвљу помена. Ако га ставимо на језик он неће имати никаквог утицаја ни рђавих последица. У жељуду се он раствара не изазивајући ни најмањег шкољњег утицаја на наш организам, ако га попијемо.

Ну рђавца је отрова узасна кад се он непосредно помена са крвљу и утолко је утицај његов снажнији утолко је змија већа, утолко га је више било сменштено у магацину одводног канала, утолко је доба годишње толике и утолко је човек више еклов промени у крви усјед зарењава њад умора. Обично, одмах после уједа, рава одмах заболн као и ујод челичног жа-

koje se došlo poslednje godine. Međutim ta je cifra vraćena na cifru prošle godine (80.000 din.) kada su se mogli trošiti još i prihodi rasadnika; a Finansijski Odbor sveo ju je na cifru *predviđene* prihoda od lozih rasadnika — 60.000 dinara. Manje od bezuslovno potrebne sume za 35.000 dinara; a više od projektno predložene sume za 20.000 din.

Već iz dosadašnjeg objašnjenja može se videti, da ovim i ovakvim smanjivanjima cifre na održavanje lozih rasadnika nema mesta. A kad se uzme u račun broj tražene loze iz državnih lozih rasadnika, tose još više može biti razloga.

Tako: u godini 1902-3 (izdavao u jesen 1902 i u proljeće 1903) traženo je iz državnih lozih rasadnika ukupno 7,540.773 komada loze.

U godini 1903-4 (jesen 1903 i proljeće 1904) traženo ukupno 7,278.869 komada.

A izdato je:

u godini 1902-3 2,702.445 komada
u godini 1903-4 3,473.576 komada

Prema tražnji, dakle, izdato je loze u godini 1902-3 oko 35%, a u godini 1903-4 oko 48%. Cijuna 62%, u prvoj godini ostalo je nepodirano potraživanja, a u drugoj godini, ostalo nepodirano 52%.

No, u ovome se vidi i jedan napredak. U ovoj 1903-4 godini procent izdavanja loze iz lozih rasadnika skočio je za 10%. Izdavanje loze, dakle, iz državnih lozih rasadnika plaćalo se u ratove, i na snazi način tako bi se i dalje produžilo. Ali usled skapanja kredita oduzete su svake pogodbe za to. Brojevi verovatno da će se držati na ovoj mjeri pa možda povećati i rasteti, ali to će biti poglavito u *veznicama* na onda i u *prporcima*; proizvodnja pak zrelih kalazova stignuće naglo.

И шта се све ован постже? — Постже се то, да се народ сјело тоном на подизање винограда *зеленим каламацем* једним начином који према подизању винограда *стратинованим* зрелим каламацем узгомог заостаје. По томе, спречено је рационално подизање винограда, и народ је пуштен да у једном непроручљивом начину обављава виноград губи и снагу и водав.

оном; златна настуји општа ослабелост, жртвачка малансаост, што повлачи за собом неизојубитно некретања, а што јавно већ показује да се отвор неспоростро по већем делу крви, услед чега ће настујити општа неосетљивост на и сврг. Опште знаке болести прати велика жеђ, што се носе продужава производ и повраћањем а заприва сврху. Неки пут нагла грозница је у стању да пресеце утицај отрова и спасе болесника од смрти.

Ово опште зло, прогрозомно растављањем крви, прате често нарочити мени знаци. Уједени дво тела знона се надује место тела најпре понази, за тим покрив и напослетку отруи део тела, што је уједен, постаје потпуно неосетљив.

После свега овога, било би у реду да се запитамо, на и да дамо унутрња, по могућству; како ном се *вала браничи од ове напасти?*

На првом месту треба избегавати прилику да нас змија може ујести, што није тако тешко, а само најлакши. У нас има две отровне змије: *каменска* и *шарка*. *Каменица* не воли много да се креће и предоставља нарочито каменита, сучаниа и одечна места. Она обично бира за своје боравиште каменити саврљак, покривене равнанима бртованима, по којима се она сажива или се, пада сунце прејане, равнира по утрјеном камену и не крећући се с места на којеу се наместила. Она јити гоји ници бежи. Уједи само ако је нападено, надражило или наложено, што често бива и без ипашт сазнања. На тај начин она уједи само оне људе, који по таквим местима екуцају дрва, беру јанче или друго какво биље. Чини се и утрјети тодашњи доста добро заштитају ноге против отрова наших змија. Често досеља чврста доволно добро служи на то да нећи део отрова не ује у рану, те да и она не постале смртовоном

Мало је чудновато, што је Финансијски Оdbор ценно трошкове лозних расадника по њихових приходника. На тога се може извести, да му пре свега није био јасан задатак ових уставова државних; а затим и то, да ти расадници могу дати и већи приход по што је у пројекту буџета за ову годину предвиђен.

По подацима које имамо, приходи државних лозних расадника били су:

у години 1902 укупно 51.848-16 din.
" " " " 1903 " " " " 74.361-91 "

Као што се види, година 1903 дала је већи приход по што је у буџету предвиђено за 14.361-91 din. То повећање прихода поглавито потиче од златно појачане производње зрелих калазова.

Но, приход од државних лозних расадника може се још повећавати. Нека се повећа цена ложи, нарочито зрелих калазова, па је тиме и приход повећан.

Далас је цена ложи, која се издаје из државних лозних расадника, ова:

резнице 1000 ком. 4 din.
прпорци " " " " " " " " " " 10 " "
зрели калазови: стоне сорте 1000 ком. 100 " "
вишке сорте, 1000 ком. 80 " "
зелени калазови (неукиљени) 1000 ком. 40 " "
(укиљени као и зрели калазови).

Из *мајорских државних лозних расадника* издаје се ложа по овој цени:

резнице 1000 комada 6 оовриата
прпорци " " " " " " " " " " 14 " "
зрели калазови (I класа) 1000 комada 100 " "

Француски произвођачи (на прилику Ф. Рихтер у Монпелју) продају ложу:

резнице (0-5 и.) 1000 комada 25—40 din. у злату
прпорци 1000 комada 40—90 " " "
зрели калазови: стоне сорте,
1000 комada 500 " " "
вишке сорте 1000 комada . 180—225 " " "

а неки пут је учини и неосетљив. Није рђаво носити собом увек у таквим приликама, и јачи штан. Један снажан ударац преко средње змијана тела на мах јој сјомећи кичменицу у учини је потпуно неосетљив. *Шарка* је венито дебља од каменскаре и има преко тела једну наложениу арну прбу, по чему се даје лако познати. И она воле сучана места. Ну, ипак, дешава се да неког уједи змија и усред траве при којеби или у житу при жевају, и да од уједи умре, што знами да га је отровна змија уједила. Онде може бити двојак случају: или је шарка зацупала док неже или је ово било нарочита врта отровне змије, која по таквим местима борави. Може бити да у нас има још која отровна змија сем оне две, које смо напред поменули, каква је, по свој прилици, она што се зове *крива* или *травара*. Ика и један епшљаниви знак по којему можемо приближно у напред познати да ли је змија отровна или не: у *овим отровним је змија глава троугласта*, док је у *неотровних* *јојстака*, а осем *тога отровне змије имају на глави белуу као рипског лог* (V)

Кад је неког задесила несрећа да га змија уједи, треба се прво побринути да се спречи мешавина отрова са осталом крви ван уједеног места. Ако при руци намете нош или какав јак трап, немојте се устезати да рану узмете јатим усеком те да утрети да отече извесна ма и већа количина крви; боље је трети и дубље одеслање меса него ли пронести од отрованог. Отпидање крви врши се на тај начин, што се равнен део тела ујети да иси, при чему се стално испира млаком водом, ако се до ње може на брзу руку доћи. Перо се и чисти у намери да би се уклоњило, уколико је могућно све што је од отрова у рану ушло. Ако ли се равнен део тела може принеи устима или има поред равненог још нека дичност, треба одмах исецати

Авансидар Адамовић, у Новом Саду продаје:	
резине 1000 комада	12—100 круна
припоре	30—120 "
зелене каламове 1000 комада	110—400 "
зреле каламове	220—500 "

У Бугарској из државних лозних расадника (по извештају за 1902 годину) издаје се лоза по овој цени:

резине 1000 комада	5 динара
припора	10 "
ожиљени каламови 1000 комада	100 "
неожиљени каламови 1000 комада	80 "

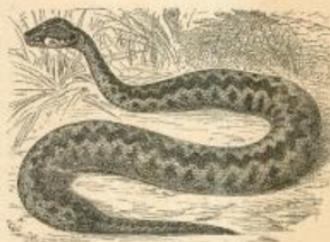
Једна је Бугарска која удешава цену лози према нашој по при свом тој резини су и у њих спунуло по у нас. А како тек стоје наше цене према ценама у Манарској, Француској и код А. Адамовића у Новом Саду, код кога наши интудацији луди изабављају доста лозе, понајвише каламове!...

Но, и ми апсолутно нисмо зато, да се цена лозе у нашим државним лозним расадницима подиже, јер би то имало само на штету обнављања винограда. Али онда не треба трошкове који су расадницима за правилан рад безусловно потребни, као минимум, мерити по њиховом приходу; јер ако се то узме за основу, онда је право дати их одмах и могућности да покажу већи приход, а та је — у повећању цене лози.

Да завршило.

Наша земља, по *Статистици Силованине Трговине*, већ скоро редовно (од 1901 године) издаје годишње по један милион динара за страну грозђе и вино. У своје време до њиха произвођа или ценила је била на вредност од 20 милиона. Погође су у нас као ретко где погодне за разнијање и унапређење Виноградарства. По томе, кад би се обнављале винограда потпуног јачини крвама, не бисмо више издавали из земље, која је чисто пољопривредна, за грозђе и вино један милион; не бисмо давали средства људима да граде шкољина вина и да таква узме; него би виноградарски крајеви који су и пре живели од винограда дошли опет на пређашње своје богатство, из наше би се земље онда као некада извозило вино, па нокада и шине, и држави би се отворило нов извор доходава, који су јој толико потребни.

крв и отров на ране, јер ствар за онога, који то чини није нимало опасна; треба имати само здраве دستа, које неће да прсте крв при сисању. Треба имати здрова уста без и једне ране на ње те без опасности по свој живот сисати својом близанца. Није нимало опасно чинити ово кад су уста ранова или засечена, јер ће се гди отров, неосан из ране, поменати са крљуду онога, који га је неосан.

Отровна змија.

За препоруку је подизање једини уд што чвршће изнад јединог места, како би се на том месту зауставило и спречено крвоток, те да се неби дало отрову да се са осталим крви по-

Стога је једна велика нееономска штедња учињена на лозним расадницима, која свакојако, као што смо видели, неће остати без оствитних штетних последица по народ и праве пољопривреднике. Кредит на задржавање државних лозних расадника требало је одобрити по *ардучини*ма који су поднети, јер то је код владава бурега најрационалнија подота, а никакмо није требало укинути као мерило годишњи приход, јер лозни расадници и ипсу установљени за то да државној каси непосредно повећавају приходе.

Б.

ДРУШТВО ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ СВИЛАРСТВА

Ово Друштво имало је у Ланову којем сепоруа свој Годишњи Збор, на коме је акционарима поднесен извештај о раду у прошлој, 1903 години.

И ако је то рад само од неколико месеца, ипак је веома поучно приближити из тога извештаја неколико података, који могу интересовати не само акционаре но и остале привреднике и пријатеље привреде, којима *Тежак* наконике своје ступице. И ни то радо чинио, у нади да ће у томе правцу корачати и даље управна тела Друштва, и по времену још и проширити свој корисни утицај у земљи.

У томе извештају, а у одељку „Рад Управног Одбора око ширења и унапређења Свиларства“ вели се да ће народ од Свиларства највећу корист имати онда, кад се број одгајивача умножи. Уможавања одгајивача ланови од усталачких посредника, потребно знања и сталног умножавања дуова.

Из раније публикације свиларског предузећа, зна се, да имамо преко 15 хиљада одгајивача, и да у томе учествују 14 округа. Сваки корак у умножавању одгајивача учињене да корист Свиларства оствери народ тих 15.000 још по која хиљада више, а то ће бити без сумње заслуга посредника и самог Друштва.

Наши учествова, свештошци, економци, а особито образованике колекције, може поуздано учинити да се умножи број одгајивача и да народ отуда оствери све већу корист.

меша. Обично се латрују крвни судови што су на површини те је и лако те крвни судове што су на површини тела стегнути палатом или какавом другом ткиномом, које кемо, у неколико од свог одела оценити, тако да се на тим местима крвоток јаким утиском потпуно заустави; на и ако се он не успе потпуно, ипак лагано и поступно, а не лагало, уздизене отрови у крв је суд и камо неопасније, јер је тим и његов утицај много слабији.

Главна је, да што год се у овој прилици буде хтело предузимати, треба вршити брзо и без одлагања. Било да се нека нека део својеге одела и њим обавије рањени прет, било да се неким појасом рањено место, било да се сагиса и испушала отров из ране, све то треба да не траје више од неколико секунда. Пошто човечије срце тако брзо ради да у једном минути крв проиструји кроз цело тело. Ако се и после ових енергичних мера покажу знаменити последице, ствар се мора предати лекару. Уостава, унок, после најпотребнијих мера, које смо могли у тренутку уједна предузети, треба и лекару отићи или га позвати, ако би се до њега могло брзо доћи.

Као што смо већ рекли, змија напада човека само онда, кад хоће од њега да се брани.

(Савићево)

Из статистичких података које прибави свиларско Друштво види се да osveo odnaja okrug kruševacki i moravski u broju odgajivača i kutija razdatog semena. Ovo izvesno dokazi, koliko od toga što je tu doveo neuhraka oplakani, toliko i odu, što je tu svilarско предузеће najviše veze održavalo sa posrednicima i odgajivačima. Na ista način može učestvovati okrug kragujevac, mederевски, požarevac i podrinски na i svi ostali. I kao je u okrug kruševackom zarada od svilarstva dospela do 110.000 dinara godišnje a u moravskom do 108.000 dinara, tako bi mogla i ova imenovana 3 okruža na i u mnogim drugim ostalim okružima doći de toliko iste na i dva put više sume. Zar onda nije poželjno na dovna i opravdano sve ono, što nalazimo u istanizim putkama toga Друштва, kako Svilarstvo može osigurati blagostanje poloprivrednika, kako je ono jedna od najvažnijih poloprivrednih industrija, a da nema proizvoda u Jevroini koji bi mogao davati vešu dobit odgajivaču no svila.

Но број одгајивача и корист народа зависи од дудова. Нама је мило што можемо ваћи у извештају тога Друштва и труд његов око узножања дудова. Тако набавило је из Италије и Мацаре велику количину дудовог семена, па је и у Пожареву купило око 2000 килограма дудини, и семе, из њих изабавило, поклањало одгајивачима и одмах засађивано. Код забрије у Лашову подиже Друштво и засебан расадник дудова, одакле ће саднице бесплатно раздавати одгајивачима, место семена, што ће, барем ошља у близини, посао много олакшати, јер им отуда оно трудно приврехаве земље, паљење и др. вега, до саднице на ојачају.

Тако и у Српско Полупривредно Друштво, и неке општине прискочиле су у помоћ да наградна и одређивањем земљишта и засађивањем дудова пружи народу довољно дудова за гајење свилюбе. Оно не може остати без резултата.

Поводом све јачег узножања одгајивача и посрединца, настала је потреба да се набавља сваке године и све већа количина семена. И ми видимо са колико је пажње томе раду приступало Друштво, колико му пажње поклања, да се решава чак и на не мале жртве да деликатно и производу семена у земља отпочне.

Са похваљом се тако исто може поменати проширивање забрије подлањем нове заште, а не мале и увећане порубице корпи са пренос, чије су многи обилжни корпори захте лежу шару зарадин.

Ми би ињали још интересних података саопштини, али држимо да ће и оводико бити засада доста да на време водети наше привреднике и на ову привредну грану и да се спреме простором и дудовима, те да се у преко растурања семена јаво и производу онолико свилюбе колико могу добро исхранити. Готов новац с којим они межури пошљају, тачна мера при коменском откупу, и утврђена цена межурица, све то веома је повољно и отуда се полупривредници и одгајивачи који се томе одају све вине задовољавају овим радом.

Ми са своје стране одгајивачима саветујемо да се при одгајивању придржавају унута које им је досад обилно пружало Полупривредно Друштво и Министарство, јер им знање може уштедети многе непотребне издатке, штете и непријатности.

Семе свилюбу, набављено за наше одгајиваче, већ је стигло Друштву за унапређење Svilarства, и ово се чува у нарочитим животињима у сабрици у Лашову до времена раздавања. За тај циљ одржана се лејом потребна температура на одговарајућем стенови, и поступно се припрема за ову температуру, на којој се може без штете разовести и раздавати одгајивачима.

Са своју страну почиње се тражити семе, и по сазнању, Друштво се обратило својим посрединцима, и упутило их о најповољнијем добу за раздавање семена. Благоудрећи вредни и усталачки посрединцима, од којих се досад пражавало Друштву преко три стотине, они су у својим животињима продавали врне за раздавање семена, судећи по стању дудова, врвину и напљавка одгајивача. На основу свих тих извештаја, управа Друштвена одредиће најповољније време за раздавање семена. И, судећи по томе, што ове године није у нагледу ова штета од слане, која је била узрок те се прошле године дојнице (око 22 априла) оне почело раздавати, и по свему другоме, како наглед, почеће се раздавање семена одмах на пет-шест дана после Ускреса. Одгајивачи могу, дакле, бити сасвим спокојни да ће у најповољније време доћи до потребног семена, само они треба да спреме просторје, које ће их бити потребне за одгајивање свилюбу, и да породи на размножавању дудова, на који ће се начин и они вине користити.

О АЗОТНОМ ЂУБРЕЊУ

— А. Мажарскић —

Најбоље би било када би полупривредник могао плаћи на крај са оним љубетом које у гадништу зна, као што је: стајско љубре, осека, зелено љубре, буњине (поштот, мешанац) и пене, па да се и не заноси штетачким љубетом. Али, времена су се изменила; потребе народне и државне бишају како којег дана све веће, па је земљораднику све теже да одговори како државном потражњиву тако и својим повећаних домаћих потребима. Стога се не можемо вине задовољати досадњим жетвеним приносема, они се морају повећати, јер се у противном ускоро веће вине исплаћивати земљорадника ошља капа је данас. Али нико нема толико стајског љубета, да своје вине у тој мери набури, да у увени не оскудевају гудулико и хрљавина гудулика. Међутим, нама је познато да извесне биљке траже нека нарочита хрљавина гудулика у разној количини. Тако нпр. репа тражи 3 на и 5 нута вине клада него раж и ошак. Решачи вине потребује два пут онолико осекарне хрљавине, колико је потребно страних усевника. Када би дакле хтели етајски љубетом да пољубрико вину на којој ћеко репу посејати, морали би узасно много љубета угрнати на да репу заситно ошак количину клада, која је јој потребна. Поред тога, на тај би начин само раскили и бадали у ветар драгоцене хрљавина гудулика азот и осекарну хрљавину, јер би репа од ових материја употребила за свој пораст само онолико колико јој је потребно, а вишак, који је љубетом у земљу узасен, пропао би. Стога је за полупривредника од огромног значаја употреба штетачког љубета, јер се вине на прот начин и врло лако доућују ошак хрљавина гудулика која су усему у већој количини пошходно потребна, а у земља их нека у довољној мери.

Према наведеном јасно је, да је већ у данашње дане немогуће и нашим земљорадницима задовољати се искључиво етајским и у вину подобни љубетни средствима, ако пошхшљају на то, да им ускоро вала одржати утакмичу својих производа са туђинским производима.

Да би наши полупривредници, који о овој важној питању воде рачуна, умели да употребе штетачко љубре, ми ћеко овде укратко ошкати за сада штетачко азотно љубре, као једно од најважнијих.

У ово спада прво *чим-шашитра*. Ову добијам из дашких крајина из *Чиле* у *Јужној Америци*. По нагледу је нешавно бело, личи на вешуцу сб. У води се лако раставра, горја је и без жираса. Кад би је над ватром загрејали, ра-

стоила би се. О ономе се можемо уверити кад је на пољу над ватру надсекао. Ако је тако растојењу дрветом мешао дрвце ће се паљити. Најважнији састојак чили-шалитра јесте азот. У сто килограма чили-шалитра налази се 15% килограма азота. Азот се налази у њој у таквом облику, да се брже и више него врло брзо користити, јер га обично лако могу да издвоје и то стога, што се лако раствара. Отуда се и овака врло брзо његово дејство на усеивања, па се зато овим ђубривом и ђубре младим усеива „на главу.“ Када се тако употреби, највише азота иде у растур, јер кад би ово ђубре заварала, а особито у лакши и пропустљивији земљама, оно би нарочито после кишта пронало у дубини земље, јер би га кишта спрела, а жилице стврдних усева који не иду дубоко у земљу неби га могло усисати и спроводити у надземне бљакне делове. Чили-шалитра не може тако да се прилије уз земљу, као ипота друга бисака хралачна градина, на зато при употреби овога ђубревог средства треба бити опрезан и знати у виду што је досад о њој речено.

За јесење усеиве треба ђубрити само оноликом количином колико је усеиву потребно азота до пролећа, па тек с пролећа додати се главна количина, па и она, ако је могуће, у више пута. При растурању вештачког ђубрета уопште, а нарочито чили-шалитра, треба бити обаврза. Најбоље је пометати је сувом земљом на је замиш растури, па ипота пацни руком, као што се семе за сејидбу сеје, но руке не смеју бити равае, јер се гробитице могу на њој дати. Чили-шалитра доста је скупа и стаје 20, 26 до 32 динара сто килограма. На хектар се баца од 50 до 400 килограма, што зависи углавном од усева.

Нема биљке која не воли азот с том разликом, што га нека више, а нека мање тражи.

На неколико дана више смо шалитру растурили поврх усева, онавишемо знатну разлику између ђубрене и неђубрене више и на крају, та ће се разлика показати у двогубој жетви.

Ако се на њима, која је ђубрена шалитром узхвати кора, што нарочито бива код тежих земља, ваља кору разбити мотикама.

ВРСТАЧНА СЕЈАЛИЦА ИЛИ РЕДОМИЧНА СЕЈАЛИЦА

Земљорадник и у пролеће и у јесен сеје — да би жетвао квети. Он сеје најбоље, најкрупније, најтеже и најчистије семе, које је прибрао, најкљиво пречишћено и припремовано сету, јер зна „да каква му је сетва, онака ће му бити и жетва.“

Он се труди, пахити и мучи да припреми што боље земљиште како би усеив највише све погодбе за брзо, сигурно и добро развоје, па да му обилан принос донесе и награди тежак и напоран рад. И доклет, и кад земљиште правилно припрема и што боље уради, да би примило најбоље, најизабраније и најчистије семе, и кад после свега тога чини сваку сету усеив, пољопривредник има право, јер само на тај начин може и

обаведати себи највиши принос и најбољу каквицу жетву. Од колике је то важности — не треба нарочито ни испитати. Ни у начин: како се сеје од голениг је значаја за земљорадника, и о томе хоћево да на овине жету неколико речи проговоримо и да упутимо земљорадника, да се користи једном справом — врстачном сејалицом — која је од неочекиване користи за сетву.

Врстачна сејалица даје толико користи земљораднику, да би био грех кад се неби њоме послужио. Управо, земљорадник би се отрехно о себе самога, јер би се отпетиво и губно много кад овој машини неби употребио, која је у свакоме погледу од веома велике користи.

Па у жету су корисни од врстачног — редомичног — сејања усева, заштите овај земљорадник који овој машини никада није видео, и који се држи увек старог начина сејања, бојећи се да на шта промени. Ми то баш хоћево и да покажемо и за то смо узели на се ту дужност да о овој машини проговоримо.

Сваки живи створ, па и наше усеиве биљке, потребују за своје развије: довољно светлости, пројаје, влаге, хралачних градина, и довољно места. Кад се усеив сеје омакше (на сачну) онда биљке често дођу и сувише густо једна поред друге, невају основних погодба за своје правилно развије. То је од врло велике штете, јер оно у приносу, и по количини и по квалитету, подбаљу. Кад омакше сејево неможемо никакве друге справе употребити за брзи рад као: плаваче, опрашаче, отргаче и т. д., по све радове морамо руком изводити. Руком смо сејања, руком и све потоне радове морамо вршити. Код врстачне сејалице рад је дружици и њена употреба даје нам ове користи, које сваки земљорадник брзо може увидети:

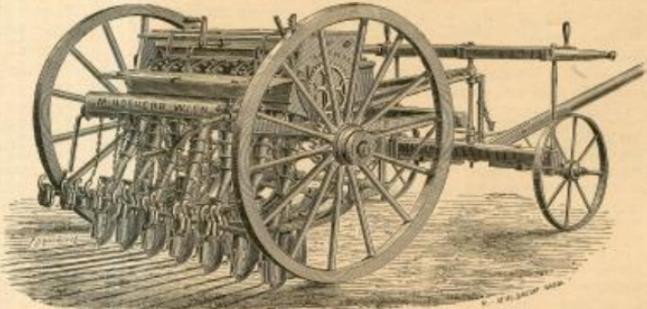
1. Уштедило доста семена, које иначе, кад омакше сејево узалуд бадињо;
2. Усеив је много напреднији, здравији и јачи — по кад омакше сејево; и
3. Принос је много већи по кад сејево омакше.

Иво и примером то да утврдило, а сваки ће иже разумети.

Узмијмо врло мали простор више и редимо да на један део бадињо омакше 30 зрна јечка. Она зрна заше неједнако а често и у голмине (више зрна једно поред другог). Ако сад исто толико велики део више посејево врстачном сејалицом онда ће нам требати свега 20 зрна јечка, само што ће зрна бити у једнаком одстојању и у реду и ред од реда. Како су оба дела више једнака, ми смо сејањем врстачном сејалицом уштедели $\frac{1}{3}$ семена.

Сваки ће брзо увидети да је врло велика корист кад се сеје врстачном сејалицом, јер зрно пада у извесно одстојање, има више простора за расположење, боље се укорени, бољери итд. но кад се омакше сеје и кад више зрна падне једно поред другог.

Овим тога, оних 20 зрна које смо посејања врстачном сејалицом, пади су не само у подједнаком удаљењу једно од другог, но су и подједнако дубоко затрпани и покривени земљом и то баш су дошла у

Врстачна сејалица

дубавну која је најповољнија за утешавање вихорова. Она ће, дакле, брже и више, боље расти и једнакосте напредовати и сигурно већи принос дати по оних 30 арна које смо омакше били и која су куд које отишла и у разнолику дубавну наза, често једна поред другог или једно преко другог, у толико земљом покоришени, те спречавају напредак неких биљака.

Врстама или родичкима сејалица има двојаких: *ручнич* и за *кољач* (може и вољску) *запругу*. Граде се у разној величини и а цена им је различита.

Земљорадници, приступите употреби врстичних сејалица, јер ће те о брзо уверити о корисности вихоров! Набавити их увек можете преко Српског Полупривредног Друштва. Ако је појединач неба могла набавити, удружите се и набављајте их и идите у корак с временом у коме живите.

БЕЛЕШКЕ

Пчеле у предсказивању времена. — Према пчеларској науци о предсказивању времена од стране пчела преде следећа правила: 1. На леном времену, кад пчеле по лете, очекуј кишу; 2. Кад се пчеле враћају јако и журно у кошницу, за њима ће олуја или непогода устати; 3. Ако пчеле кад је облачно отпочну већ најутра да лете, ускоро ће отргати сунце и леп дан настати.

Липсавање пернате живине. — У проштој години липсавала је живина, на коју је у бр. 28 „Техника“ од прошле године написала поука о „Колери пернате живине.“ — Како је за ту болест дијагноза од стручњака стављена. На кете поуке видно сам: да је и лечење безуспешно, али знак наше шале ради ја сам обележио кокошима и ћурцама давао: омава, гавеза, кичице, подбела и соли па леби ваде, али кад сам их дао кукурузно брашно закувано са пшеничног ракијом од 8“ и делом мало сипта у прах непуцана сушнора свако обележо грло одржавало је. Грлина, која су била јаче обележа давао сам по мало рације да пију.

ГЛАСНИК

Пчеларство у Аустрији. — Данас има у Аустрији 160,000 пчелара. Они имају 1,000,000 кошница и производе годишње 60,000 тонара (један товар равно 100 килограма) меда и 4000 тонара воска. Ово представља вредност од 10,000,000 круна.

Друштва за обезбеђење од града у Аустро-Угарској — Према службеном извештају Аустро-Угарскога Министарства, било је у суседној монархији 20 завода за обезбеђивање од града, и то: 5 акционарских у Чешкој, 12 на основу узајамности, 3 акц. угарске. Овага тога било их је у Моравској 15. Сви ти заводи закључили су на 75,000 уговора на обезбеђењу суму од 357,497,343 круна.

Прва вољска земљорадничка изложба. — У Мехову, варошици која се налази северноисточно од Кракова, у јужској Пољској, приређена је прва вољска земљорадничка изложба. Досада су полупривредне и индустријске изложбе приређивале најчор разне корпорације. Меховску пак изложбу приредили су искључиво сами полупривредници, те је због тога ова обележена као први покушај вољскога народа у томе правцу. Меховски крај, у погледу оштега напретка и народне нужности, дала је у први ред не само на страни руско-пољској, већ и у вољским околнина уопште. Тај крај има 1180 км², са 152,000 становника полупривредника. Населеност је просечно 129 на квадратни километар.

Овогодшња изложба Немачког Полупривредног Друштва. — бће у Данцигу у времену од 9 до 14 јула по поновом Календару.

Hospodářský slovník naučný. — (Полупривредна научни речник), илустрирана енциклопедија пољске, градњарске и шумске привреде и полупривредне индустрије. Главни уредник: *Др. Фробишус* ентиски, земљски инспектор полупривредне наставе у Краљевини Чешкој. — Главни сарадници: *Провесорски Збор Краљевине Чешке Полупривредне Академије у Тaborу, Палаза под заштитом Чешког Одељка Полупривредног Савета из Краљевине Чешке, Централног Полупривредног Друштва Краљевине Чешке и Удружења Чешких земљорадника у Краљевине Чешкој. Праг, издање Ф. Шамачка.*

Досада је изашло 16 свезака, а свеукупно свезака 15 до 20 дана. Целокупно дело изнеће око 100 свезака.

Овим је обогаћена чешка полупривредна књижевност једним капиталним делом, које стога и у нас не треба да остане неозањено. Дело омакве врте доста су ретког и квалитетности, јер вихоро издавање не само што захтева неопходно велики труд многих удружених сила, него полупривредне истраживање, већ је и склопиво са знатним материјалним издацима. Дело има да одговори ширеној потреби чешких полупривредника једном енциклопедијом специјално из области Земљорадње и Сточарств, да среди све податке тако како би могли послужити земљораднику — практикују за брзо и сигурно оријентисање за о ком питању из области Земљорадње, Сточарств и Радничности. Доста, и у полупривредној напредној Чешкој, мало је њих, којима би било могуће да узме дубље у већ јаво раширану полупривредну књижевност, а идућим потреба живота захтевају обавештања и о питањима на другим страна пољске привреде и полупривредне радничности (индустрије), сем оних, којима се је дотични практично посветио. Уредничтво и сарадничтво, пак, јачме да се дело мањима парајује.

Ми та препорукујењемо читаоцима који чешки језик знају.

A. P. J.

НОВЕ КЊИГЕ

О Винарству на Златној коси (Бургова-Бургуна). — Извештај Министарству Народне Привреде од *Василија Овчарковића*, држ. интогца по полупривредној струци. Отштампано из *Финансијског Прегледа* за 1904 годину, стр. 20.

ОГЛАСИ

ВИНОГРАДАРИМА И ВОЂАРИМА

Препорукујењемо Нехилову прекалицу, патент „Аустрија“, као најбољу и најтрајнију и која се употребити може и за прскање пољака.

Иста се добити може у Београду код: Српског Полупривредног Друштва, Браће П. Радоковића и Драгомира Здравковића; у Крагујевцу код Симе Ј. Станојевића, у Смедеру код Симећа и Павловића, и у Пожаревцу код Стевана Ђ. Шајићина. **Браћа П. Радоковића.**

Трговина семењем и цвећем

Тодора Мраовића

Београд, Кнез Михајлова улица (Телефон 21.)

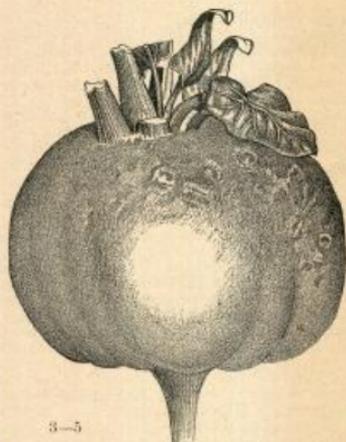
Има на стоваришту најбоље семена од: детелина, дучерке, (плаве вије), сточне реле, багрена, (Акације), гледичије, и свега осталог семена за све:

пољске усеве

Разноврсних **трава** за паркове и свих **ливадских трава**
Свакогврсног **поврћа** и **цвећа**
Избор велики — цене умерене.

Илустровани **ценовник** шаље се свакоме на захтев **бесплатно**.

Ценовник за 1908 годину важи и за ову, 1904 годину.

3—5

ПОВЛАШЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ СПРАВА И МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВЋА

У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ СОПСТВЕНЕ ИЗРАДЕ

ПЕСАКАЛИЦУ ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

до данас најусавршенију и од стручне комисије Српског Пољопривредног Друштва, као и од већине економца и виноградара, опробану под пашњом

КРАЈИНА

са знатно јевтинијом ценом него ли оне са стране допесене а квалитетом и својом солидном израдом никакo не уступа првим страним патентираним фабрикатима те врсте.

Иста се може добити и код Српског Пољопривредног Друштва, и у нашем стоваришту до Народне Банке.

3—10

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петиг врста једног ступца по 10 пара дна; од осталих кружних цисена по 15 пара од врсте од ступца.
Већим огласима од целе стране 20 динара (20 круна аустр. вредности) пола стране 10 динара (10 круна) четврт стране 5 динара (5 круна и. вред.).

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 10 броја Тезика. **Чланци:** Лозни расадници и буџет. — Друштво за унапређење Свицарства. — Азотно ђубриво. — Претачна сејалица или редомична сејалица. — **Подметак:** Наши добротвори и штеточине (сврине се). — **Белешке.** **Гласник.** — **Књижевност.** — **Нове књиге.** — **Огласи.**

ИЗДАЈИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ

УРЕЂИЛАК

СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И ОВЕ ПОШТЕ

НА ПРВОМ НАЈВИШЕМ ГОДИШНОМ ОД АПРИЛА
1900 ГОДИНЕ И 204 КРЕТНИМ ДРУШТВЕНИМ
ОБОН ПОШТА ИСПЛАЋУЈУ.

Цена оглашења најповољна је на
пољској страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1860 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ГЛАВНИ И ПОДАВАЧАК
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НИМАЊА 72. № 11.

ГЛАВНИОМ УРЕЂИЛАК
МИЛОШ Н. ЛУКИЋЕВИЋ
СРПАЗНОСКО 72. № 11.

БРОЈ 11.

У БЕОГРАДУ, 10 АПРИЛА 1904 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXV.

ВАЖНОСТ И ПОТРЕБА ГАЈЕЊА СОЧИВА

— Рад. А. Нешкић —

Сочиво је махунаста биљка, и међу овиха оно заузима врло важно место. Његов плод — арно, врло је добра људска храна, а за стоку је и арно и стабљика изврсна храна, јер садржи за трећину више белачевинастах грађина, која су главни састојци сваке хране, него љубина биљке.

Сочива има много сората, који се одликује међу собом по крупноћи и боји арна, као и по времену стасивања.

Уопште се зна, да крупније сочиво даје више махуна, а мање арна, и да има јаче развијене стабљике, него ситније. Исто тако зна се, да омије сочиво више роди и да му је стабљика (слава) боља за стоку, него од јарог сочива. Према овиме, пољопривредник ће бирати једну или другу сорту — према циљу, која жели да постигне.

Сочиво најбоље успева у топлој и сувом поднебљу, а на земљама које су кречне и песковите плодне. Не добро успева и на шљунковитој и пречкој земљи, као што су брдски предели. На тежиња земљама, нарочито овиха, које садрже мало креча, слабо успева. Исто тако, слабо успева и на црвљима које су влажне.

Сочиво је најбоље сејати после усева за која је пољубрено, нарочито је добро сејати га после пољубрених окопаница, јер они усеви остављају земљу чисту и тронују, што сочиву веома годи. За сочиво није добро земљу љубрити — јер тада брзо расте и тера више у стабљике и лишће, а мање у арно. Сен тога, много се развије и коров који га омета у порасту.

Што се тиче припремања земље, најбоље је земљу припремати с јресни, а с пролећа само поранити; ако ли се тај посао с јресни није могло обавити, онда га треба извршити рано с пролећа.

Сејаче треба вршити умах нешто доцније, најбоље у последних месец априла, јер је биљка нежна, те може да страда од пролетних мразова. Сејаче се арна омакне или у врсте, са растојањем прста од врсте 20—25 см. Према томе, на која се начина и каква семе сеје, потребно је сећа или жњав кољачина. Тако кад се сеје у врсте, онда је потребно 80—120 килограма на хектар, а кад се сеје омакне 120—170 килограма. Исто тако, кад се сеје крупно семе на земља мање плоднеј, потребно је од омаканих количина узети већу; и

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ПРВОМ 6 ДИОМ НА ПРВОМ ГОДИНЕ 8 ДИОМ.
СЛАВНОМ ПОДАЧАНИ, ЧЛАНОВИ ОНИХ ДОПИСИ
ПОДПИСАНИ, ПИСМА, ИЗДАЈИ, ВОЛОНЕРИ СТАД,
КАДРА, ЗАКНИ, МАШИНИСТИ, ИСХОДОВАНИЦИ
РАЗЛИЧИ И ЧЛАНОВИ ПРМА ДОПЛАЋА ЛИСТ У
ПРЕМА ЦЕНИ, АКО ВОЛОНЕРИ ПРИСТАЈУ ГРАЂИТИ
НА ПРВОМ ГОДИНИ.

ЗА НЕ СРБИЈУ

НА ПРВОМ 8 СРП. КРЕ 4 СРП. А. В. ПО. ПО. СРП.
ПОДАЧАНИ, ГРАЂИТИ И ВИШОМ ЧЛАНОВИ
ПОДПИСАНИ, ПИСМА, ИЗДАЈИ, ВОЛОНЕРИ И СЛА-
ТОВАНИЦИ, ДОПЛАЋА ЛИСТ ЗА 6 СРП. КРЕ 5
СРП. А. ВРД. КАД ГРАЂИТИ ВОЛОНЕРИ ГРАЂИ-
ТЕЛИ И КАД СЕ ПРИСТАЈАТИ ВОД ОВОГ ГАР-
ЖЕВА ПРМА КОГА ТЕ НЕ СЕ ЛИСТ СЛАТЕ.

обратно: кад се сеје ситно семе на земљинуу јаким и плодном, треба узимати мању количину.

Сочиво се сеје или само за се или у мешавини са другим усевиима, као: овсом, јечмом и др. У мешавини треба сочиво сејати где је земља више влажна а при томе јача и плодна, јер сочиво на овој земљи брзо расте, па му ове биљке служе за плаво. У овим случајевима треба узимати за једну четвртину више од целокупне количине за сејаче, па на то количину одговарати једну трећину семена од сочива.

Семе треба сејати у дубини од 3—5 см., што ће заштити од влажне земље. Кад се сеје по брздару или машини, онда се дубина може лако одесити; ако ли се сеје омакне, онда треба посевачи семе бранити или арљачом да се оне дубине заплачити.

Кад младе биљке поодрасту за неколико сантиметара, онда их треба проредити, ако су сувише густе, а том приликом почулати и све оне биљке, које су у порасту закржале. За овим треба извршити прво плевење, јер коров може младе биљке врло лако да угину. Ако се после првог плевења опет појавиу коров, треба извршити и друго плевење.

Кад биљке цветају, треба почулати све оне, које немају боо цвет, јер су то вахон гродице, или биљке, које не треба да буду са очивом. По себи се разуме, да ће овима мање бити, ако је сево боље често и за севачу нарочито одборно.

Сочиво највише наги од жњива, чија ларва најпре пробуши махуну, потом нагриса омотач, а најзад продре и у његову унутрашност, док га потпуно не уништи. И онда се види колико је потребно и важно за усева бирати често и здраве сеје. Не да би у сваком случају биле сигурни, добро је да семе при сејачу нагриса, или га та потпуно у топу воду од 45—50° Цел., па ће се ошавено избећа.

После 100—180 дана сочиво стасица за жетву. Да је сочиво стасица за жетву, познате се по томе, што доње махуне добију заганути боју, а арна отвору. Жетву ваља вршити рано најутра или с вечери, јер ако су данн суви и топан махуне лако пресују, те је губитак у осеми неизбежан. Жетва се врши чулаше или попомећем, нарочито, кад је у мешавини са другим усевиима, па се у свиловица или на сувинама (прогама) остави неко време да се просуши. Прибрано сочиво не треба одмах уводити, јер је влажно те може врло лако да се убућа. Пошто је сочиво увекмо, може се пристигнути вринују махунама, а боље је, ако је могуће, овај посао извршити машиниом. Овршено сочиво треба пропустити кроз тријер да се

очисти i одвојити га од семена других усева, ако је са њима било у мешавини.

Принос од хектара зависи од паквоће семена, које је било посејано; начина сејања, наге и жетве, као и од временских прилика, и варира од 1000—1800 штрама зрна и толико исто или нешто више славе.

То је што имајемо да кажемо о гајењу сочива. Но да ли је само корисно од ове биљке, што нам даје добру храну за луде и стоку? — Није. — Гајење сочива, као и других махунастих биљака, има и друге користи за пољопривредника, а на име: оно својим листовима одржава хладовину над земљом те је спречава од испушања и ветрења; не да корену да се развија и узима маха; пушта дубоко коренове у земљу и троши ју у дубљим слојевима те ствара могућност да ваздух и власта продрну и да својим дејством стварају биласту храну; и најзад, ова биљка има и ту робу, да повођу ситних крвјаци (гливица) које живе на малим коренима — шилама — прили (ситне) азот из атмосфере, која је најважнији саставни део биласте хране, те оставља за собом земљу много плоднијом, и усевни, а нарочито жита, који се за њим сеју, уневају много боље и доносе сигурнији и обилнији плод.

Кад све ове користи предочимо, зар не заслужује ова биљка, да јој убудуће поклонимо већу пажњу и гајико је у већој мери по досада, јер ћемо од не имати дупле користи?

ЗНАЦИ ДОБРЕ МУЗАРЕ

— А. Милосавић —

1. У добре музаре кожа је оива и обраста меком длаком, а по врату налазе се многи набори. Уколико је кожа и длака светлија, утолико се више налази лојних жлезда у кожи. И само нама има се сматрати као велика и јако развијена лојна жлезда. Према томе, ако се на кожи налазе многе лојне жлезде, значи, да ће у доба бремености, када се зачеда у утроби развија, суданати крвнито лојних жлезда да се и жлезде у ивици што јако развију.

ПОДЛИСТАК

НАШИ ДОБРОТВОРИ И ШТЕТОЧИНЕ

(СРБИЈАТАК)

Јесе, којему змијин отров не шкоди, гаврама и најотровније змије, стоји нам је он врло корисна животиња, и због тога га нарочито треба штетити. Ну и кува, ласина, твор, јастреб ливар не страхују од уједа змијина и нападају је где је стигну.

Због уједа су отровне змије опасне по човека и за то их треба убијати, где их видимо. Како и од оних, што нису отровне немамо, тако рећи, никакве користи, то је савешно убијати их све од реда.

И ако изрекосмо овако оштру осуду над свима змијама, ипак хитамо да узмемо у заштиту једну невину животињцу, која због сличности својега тела са змијиним телом, често постаје жртва необавештених. Ова је мислимо на *слепица (жуљак)*.

Слепица (жуљак), пре свега и није змија него гуштер, само гуштер змијолика тела и без ногу. Ову невину животињцу, која је тело врлом бојом објено, налазимо по обрвнатици међина, по стазама у шуми, дуж пловота и шумарака, где се креће лагано пузећи. Ако га дотакнемо штапом, слепица се на мах на том месту пресине, јер је врло нрг и обично погине од наше руке, кад га опазимо, као жртва наше крвље према

2. Глава је у добро музаре нежна, дугачка и узана. Ширња чеда не сме бити већа од дужине лица.

3. Рогови морају бити тани, дугачки и сјајни. Ако су годишњи претенови јако ивичани, знак је јаке млечности.

4. Врат мора бити узан а дугачак, по при свем том не сме бити слаб и сувише оштар.

5. Грешни су у добре музаре равни, умерено широки, лепо заобљени, а не сме бити зашљени.

6. Плећке треба да су снажне, и умерено косо положене.

7. Прса морају бити дубока, а ребра треба да стоје размакнута. Кад су ребра јако размакнута, знак је да је грудина дупља дубока и широка, те да су и плућна крила јако развијена. Правилно дисање потицаје дубље веза, јер и нехурити ивицама потребљују кисеоника, па да се жлезде ивицама покрени па живал рад. Грудни кош треба да је дубок, а ребра бачваста. Обим груди треба да износи у најмању руку 112^о, од немогуће дужине трупа, рачунајући од корена врата па до врха седмаче.

8. Леђа морају бити права, осредње широка, не овије бити стрма, већ заобљена и подугачка. Угнута леђа, поглавито долазе отуда, што је стока у младости била запустела.

9. Трубушна дупља не сме се синутиати ниже од грудне кости, но и она треба да је бачваста. Уколико је трубушна дупља већа, утолико је масеније да је грмо јешно и да добро савурује храну.

10. Крета треба да су дугачка и широка, а седмаче да су што више размакнуте.

11. У добре музаре су ноге танке, но при свем том снажне, гдлавоки широки, а ивице осредње. Неправилан став ногу сматра се и код крава музара као телесна мана.

12. Висе треба да је четвртасто и да се протеже од нупа на све до унутарње ивице стражњег буга. Виса а велика кожа ивица, која се убра за боре, знак је јаке млечности а још више овда ако се кроз кожу лепо провиде крвни судови. Пре ноге, висе треба да је набубрало, а после муке да је увело.

13. Млечно огледало не сматра се у новије доба као поштарни знак млечности, но при свем том и о њему треба водити рачуна. Млечни огледалом збу сточари оно бледило,

змијама. Ово би гамање оне невине животињине заиста престало, кад би људи хтели веровати да слепица и није змија него гуштер без ногу, јер је негов унутрашњи склоп потпуно овакав, какав је и код сви гуштера. И слепица, као и сви остали гуштери разликује се од змија по ушима и здруку. У змија су кости у доњој вилици у средини раздвојене и састав-

Слепица (жуљак)

љају се са зубавским костима преко једне нарочите кости, због чега се ова доња вилица може раздвојити не само одозго на ивице него и у страну. Исто тако и здруко у змије може се необично много да развири. У гуштерама је сасвим другачије; у њих су ове подложне у доњој вилици чврсто међу собом срасле а тако исто и чврсто за зубаву гдлавољене.

финих длака, које се код крава виђа позади вимена и бутина у облику шмова. Ова је слика образована од тавних, отворенијих длачица, које расту у противном правцу на томе месту.

14. Јако развијене крвне жиле дуж вимена и трбуха лавк су да велика количина крви туда протиче, и да вене спроводе из вимена многу крв ка срцу, одакле ће се спровести у плућа да их вене као пречишћену у плућима врате вимену.

Код доброг прикладног бика из фамилије млечних крава опазихемо ове знаке:

1. Малу и средње широку главу. Непраз лица слабијих женског гмла. Такве бикове одабирају врло радо сточари за приклад у прилимама, где се у газдинству вљичност предностиа другиј особинама прикладних грла.

2. Ташке и лаке ногуе.

3. Нежну и меку кожу, која показује наборе на врату.

4. Пред туловиш доста јако развијене брадавице (шисе); и

5. Добро размакнута ребра.

КАКО СЕ ДОБИЈАЈУ КРУПНЕ ЈАГОДЕ?

— Др. Б. Радак —

У осамдесетим годинама прошлога века, неговао сам неких 25 сорти крушних, *аванае* јагоде, од којих су ми неке и преко 70 грама тежине, односно крушне плодове рађале; од прилике као средње крушнице. Свак је се дивно, а сељаци не хтедохе веровати да су то јагоде.

Ране сорте *аванае* јагоде, рание су, не само по облику плодова, него и по *крушности*. Али крушност не зависи само од сорте, него подгвањито и од *месе*. Ситуације сорте бијају вљажном негом крушнице, а од иначе врло крушних сората бијају плодови стиснути, ахо се, као што треба, не негују.

Још у самом почетку, још пре него се почне „живић“ на лозници (врџици) самостално да развија, треба већ водити рачуна в неговом што савршенејше развијају и јачају; јер, ахо се још у почетку зашечари и остави самој природи, не можемо се вадати крушницима јагодама, па ма сорта по себи и најкрушницита била.

Ево, дакле, уврстува, како се најкрушнице јагоде добијају:

Уста се врло слабо могу раширати а ширење вимена у страну је апсолутно немогућно. И у слепица су вљичне и уста таквог краја, као и у осталих гуштерова; у његовим устима се налазе мали зуби, који на кожи једва да могу оставити видљива трага.

Слепич се храни оним нечим храницом, којом и остали гуштери. У жељуду слепицу ће бити остатака од раних жуљева година, који су тако штећни ваљни усевима. Није истинита ова прича: да он коће да свес млади онцама и колама, нити да човек мора осветити ахо му, кад снава на трани, пређе слепић преко очију, нити улази кроз уста у жељудак да човеку срце одриже, како празновејше народно вела. *Слепич је једна од најкрвнијих, најбодљивијих, и у исто време, једна од најкориснијих животињина, које се могу корисно употребити по отровима.* У корисности својој но човека слепић се надиче са својим бродошким садржанима: *соном и зеленим гуштером (зеленчаћем)*, који тако исто равнорсно трче и пужу на инсектима, жуљевима и прина.

Као год исто саветовасмо да није агорег убијати змије од реда, тако исто сада наглашавамо: *поштедите се слабиа и остале гуштере, јер су они кољико нешине, тољико и корисне животиње!*

Крастава жаба. — Има ли чега одвратније од *кростае жабе* — *бабуре*, са њеним надуваним трбухом, кад најчешће на љу где се лагано креће ноћу између вопрва или по калдрани? Својим потпулим кретањем, ахо у летњој ноћи ремети ноћну тишину, озвучу сјајношћу несечетом, а оно себи са све стране распростире одвратан мирис на бели дук. Међутим се у Француској и у Енглеској води читава трговица са крастаним жа-

Од двогодишњих, или трогодишњих бокора (матичњака), треба узети оне живиће, који су најчистији и најјачији, а који су одмах преи до бокора на лозници (врџици) набили. Из тих живића најбоје најпре змиће, на се доцније развијају жилаце.

Слика 1. У земљи узгојена сакесија са прикладном живићом.

Сад треба узети врло малу сакесију, нанушито ју добром, ситном, субдревном земљом, па ју ушпати у земљу баш испод самог живића; живић треба на сред сакесије присвојити и приквачити са обе стране малим дрвеним кукицама, да та ветар с места не може да помакне, а лозницу *испод* њега треба одсећи одде, где је на сланици дрвцом (—) обележена, да она даље не порастује.

На почетак бокора можемо пуштити и 2—3 лознице да израсту, али не више! а други се треба посећи, па онда са снажним живићем поступати исто онако, као што је оно с овим јединим објашњено.

После неколико недеља, живић ће се у сакесији већ чисто узвијати, па се онда може лозница од матичњака одсећи, а сакесију заједно из земље извадити и као засебна, самостална биљка неговати; а може се тако у земљи и до самог сађења оставити.

Ово је *најбољи* начин, да се до најразвијенијих и најчистијих младара дође. Уколико младар буде развијенији, нарочито у жилама, утолжио ће он и крушнице јагоде рађати.

После 2—3 месеца, већ ће младар својим жилама испунити ову сакесију, имаће пуну љубу жилац, као ово слика што показује, која је природно верно насликана.

Месеца августа или септембра, треба младар за земљом заједно из сакесије истрести, као што то приложено слика лево показује, па та онда на одређену, раније већ спремаљену, гј-

бама. У Лондону доста добро плаћају за крастае жабе, што зависи од њихове величине. Ове жабе тако нарочито пуштају у вртине и удањављају им тако годна скловинита. Многи људи су се с почетка смејали овом чудном прохтењу Енглеца за кушновим крастаним жаба. Ну дано је речено, да се најбоље онај смеје но се последњи смеје. Енглеци су у овој прилици били у праву. И пасад се о томе уверио. У својему врту је имао једну краставу жабу, велику колико несинца. Свако нече је жаба налазила из својега жбуна, у којему је била преко дан сакривена, и одлазила у правцу ка сејама а врту. Једном је онаш нека жена, што је у врту радила и једини ударом мотике смејати је на месту, мислећи да је оним учињила неко добро дело. Али од тога дана се и ваљкови у врту жуљева, који крашнице поштеме сатирати лишће и поврћа.

Крастава жаба има у кожи пуно жлезда из којих се лучи наветаст крв соко. Ахо смо држали ову жабу у руди него пуштају саветно трљати своју око, док их добро не оперемо. Због тог љубог сока, који има и одвратан задах, крастае жабе и нејаду, тако рећи, непријатеља међу животињама, јер и оно, које жује све змије, гуштере и жабе, избегавају да једу оне крастае или како негде веле, губаве жабе.

Многи верују да је ујед крастае жабе отрован. Међутим оно је једна велика невинина, али ни због чега другог а оно због тога, што она жаба и нема зуба у шљацима.

Добра, рећи ће они, што веле како крастава жаба уједа, пошто прочитају овај одговор на њихово приговарање, а шта ћемо с тим, што је оно сину жлезе колама, онцама и кравама но торовима и шталама, што својим отровним, слуганим соком отрују

Дубоко преклопају и сагоревају љубретоу добро поћубрвну леђу усидити и одмах, устојаном водом, добро завити.

Слика 2. Овако се претрес младар из овејеи.

Ми можемо изводити младаре и без савесија, кад би хтели за продају да их у већем броју изводимо. Онда ћемо на свакој лозници оставити по један до два живића, *али не оне од ове*, као што се на слици види, а даљу ћемо лозницу одсећи; остале ћемо живиће пустићемо да се ту на месту и узмале, али они неће и не могу ни у ком случају добити оваких жиља, као они у савесијама изведени. И у овом случају не треба више од 2—3 лознице само из бокора пустиа, а све друге до корена одсећи. До месеца јула они ће се живићи, сад већ младари, толико узмалити, да се могу самостално хранити, и онда их од матичњака одсећи; а ако су два младара на једној лозници, као што их је на слици, онда и између њих треба лозницу пресећи, као што је на слици пртима означено, и онда сваки младар постаје самостална биљка. Тако ће на том месту остати све до пресећањања (до августа — септембра); али *ка тај начин* изведени младари не могу ни у ком случају донети овако

младо у ових животиња? *Што се тиче тровања соком*, ово је у најмању руку бесмислица, јер *за не могу ни служити бог зна колико а ни метом утицај у овој количини, у којој се излучи, није опасан. Ситне младе из алмена је још већа бесмислица, јер ал ни склади милозачи уста то никако не допринос.*

Све су оне отугале забуде и класете. Остављају их на страву и профито, даље, на саму ствар. Ми видимо како је једна ноћна животиња, која има, у неким, одржати изглед својих чудних начина живота и одржати задохом, што га из себе испушта, везала за себе толико непријатне предасуде. Ну обратимо се посматрању, хладном и непристрасном посматрању, на ћемо убрзо осетити како ће се наша одржаност претворити, ако не у шта више а оно бар у утрљаност. Посматрајте само ту животињу, како се у суирак, по киши и влази извлачи из својег ивичног дневног боравишта, како се креће, пола пушеи вода скачући, по вољу или прву. Она може триети глад необично дуго и тада се сасуши скоро као да се на сувицу сушила. Ну исто тако може много пута у извесном времену јести и појести огромну количину. Ну ипак у желуду крастава жабе нећеће наћи другог чега до остатака још несварених, од разних инсеката и њихових ларва, уз то, нарочито жукева. Крастава жаба тако силно тамани жукеве, да је она у ствари, и најбољи гувар њиховог поврћа као што су: салата и разна варива. Када се поћу, по влажном времену жукеви разилте по земљи, почне и ова жаба свој доз лагано али сигурно, не напуштајући га док сунце не остане. При том она има свој одређени круг за доз од којег се нерадо удаљава. За време својега живота, она не напушта једно настављено место и гунара по њему и дози кроз дузи низ година.

крупне жагаде, као чини у савесији изведена, јер непају, и не могу имати овако јаких жиља.

Слика 3. Три месеца стар, у овејеи младар.

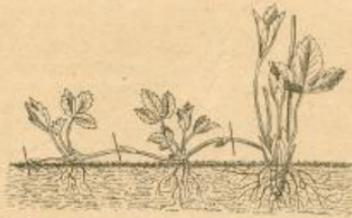
За љубрење леје најбоље је говеће љубре, које је годи-
нама одсекала и у прву се земљу претворило.

Градинари енглезин данас у великој употребују крастава жаба по градинама. Одана су природњаци досањивали да крастава жаба није опасна, ну не хтедише их слушати. Данас када су Енглезин предели старе предасуде и почели цевити корист коју можемо изаћи од ове животиње, издати се да ће и други народи следовати њихову начину. *Треба једном бити на место да ће у градини где има крастава жаба, слешћи и кртица бити узак аине и болег поврћа, него ли онде, одакле их горе и истребљују.* Кад се то буде увидело, онда ће се крастава жаба по градинама сматрати као домаћа животиња.

(По ерануковом)

В. Ј. Ј.

Као што рекосмо, у августу или септембру треба јагоде садити; што раније тим боље. Паулет лета, оне ће мало и родити, јер права, крушна род, рађају тек друге и треће године.

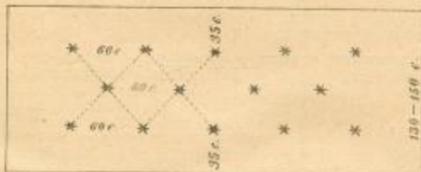
Слика 4. Два жицеба на једној лозници, августа да се на месту ужале.

На леђу од 150 сантиметара ширине, треба засадити само три реда. Два реда треба засадити на 35—40 сантиметара

Слика 5. Три месеца стар, на месту новог младар.

с једног и другог краја, а трећи ред по средини. Струк од струка да дође 60 сантиметара раздало, и то у „савоз“ као што је ево на слици јасно обележено:

Слика 6.

Усађени младари већ су до Мајско-дана потпуно у земљи „урасли“, у то доба треба целу леђу 8—10 сантиметара високо

краткии љубретом покрити, али при том покривању треба врло добро азимати, да не дође бубре ни сам струк, тј. да му не дође на „сраве“, које жора остати чисто, гола, јер би сваки овај струк прелао, који би преко зиме био љубретом или земљом претрпан.

Тако ће сад овај нов сад да прераси.

С пролећа одмах треба наљу леђу прегледати, да ли је све адрвао прерасило, па онда треба оно бубре мотичицом пољивше наконати, или га грабљачка само с горњом земљом измешати.

Пре, него јагоде почну цветати, треба између појединих струкова мотичицом ископати пошљаке јамбила, па онда узећи устојане воде и у њу поменати своје гомеће балне, пошала, голубије или коконице риталцине (балне) и у њимај води вадице растопљене чајни од сирака. Све ово треба у једном вурету добро размутити и у оне јамбила сипати, па кад се ово унци, онда треба јамбила опет претрпати.

У месецу јулу или августу сваке године, треба оне лознице, које из бокора избијају, до корена сече, да не би јагодњак подицао и катичкио слабио. Не ваља, као што већи раде, преко летог лета оне лознице непрестано издати, чим се која појави; јер уколико се буде чеће нидало, угодио ће нише нове лознице избијати, а тиме ће бокори слабити. Природа чини своје, и у томе у не свако спречавати, јер би то нило на нашу штету. Довољно је, дакле, да те лознице једномгу годнише у поменуто време одсечамо. За размножавање треба лознице с пролећа оставити.

Од цветана, па непрестано док јагоде не почну родити, треба поједине бокоре чеће заливати устојаном водом, у коју треба размутити коконице риталцине, или житке гомеће балне; али не треба заливати преко бокора, „преко главе“, него поред и околу њега. Поред редног, свакидневг заливања, треба, ако би настала суша, и прскати јагоде чистим устојаном водом пред вече, јер за порашавање крушних јагода, вода је најважнија чиниовина.

Чећеће плеќкање и копкање између јагода, неопходно је потребно, да буду леђе уник чисте и отворене.

Сваке треће или четврте године, треба на напред наведен начин, нове јагодњак осивчати, јер бокори, старији од четири године, ситне јагоде рађају. Најпродуктивне су јагоде у другој и трећој години.

На тај начин одговарана је и ова јагода коју приложена слика са једног двогодишњег бокора показује.

Слика 7. Најпродуктивна јагода.

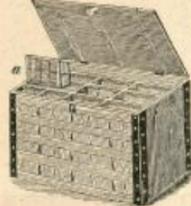
Да оне крушне јагоде, због своје тежине, не би падале на земљу и каљале се, треба сваку стабљику подпрети ракластим пртићем, или подметнути мало суве, круће сламе, ситне

границе, столарских струтина (оштружина), или од жинге исплетене подупираче, као што то приложена слика јасно показује; али и преко ових kind треба метнути коју суву сламу,

Слика 8. Живот одлеган прислонак.

да плод не падне баш на голу јицу, јер та јица може лако усећи.

Слика 9. Сандук са наслоном кутијама, о с две стране, показује једну усправљену, на 6 одељака подељену кутију.

Јагоде треба брати рано изјутра, док још сунце није много огрејало; онда су најсвежије и најмирисније; њих треба одсецати маказима.

За шиљање ових крупних јагода на даља одстојања, прине се нарочите дрвене кутице за по 6—8 јагода, на се онда те кутице поклажу једна друго у засебно сандуке. Кутице су 4—5 сантиметра високе и подељене на 6—8 одељака, тако, да у сваки одељак дође по једна јагода. У сваки одељак метне се по један лист и на њега лепо и паљљиво спусти јагода. На тај начин могу се крупне јагоде, без пореде, и на даља одстојања салати, а кад би лежале једна на другој, онда би се једна о другу убијале, гњечале и трулеале.

КОСИДБА ЛИВАДА

— Радомир А. Ношњак —

Вредност хране, како за луде тако и за стоку, зависи од количине хранљивих састојака и од њиховог лакшег и бољег савршавања. Стога треба да је задатак сваког разумног пољопривредника да производи такву храну, која ће у себи имати што већу количину хранљивих и лако савршљивих честица; јер све оне материје, које се у тако улозе, а не могу да се спаре у организам за варење, нити да их крвни судови унесу, не служе као храна, већ се морају искорити као случајан или нужан терет, који је само неким врстама домаћих животиња (прекарника и типика) од користи, јер им олакшава варење.

За пољопривредника је, дакле, важно да храна, коју производи, садржи у себи што више хранљивих и лако савршљивих честица. Но да пољопривредник могао произвести такву храну, потребно је да зна, кад биљке садрже највише хранљивих градива, те према томе, да онда и отпочне са њиховим прибрављем. Научком је утврђено, да све биљке имају подједнаке хранљиве вредности или, других речима, да немају у подједнакој мери хранљивих градива. Нето тако, долазило је и то, да хранљива вредност биљака зависи од доба пораста и њиховог развијања. Тако се нпр. зна, да код већине биљака,

које служе за храну стоке, треба косидбу и сребривање сена извршити што раније, јер оне тада садрже највише хранљивих градива; а сена тога много се лакше и боље савурују; код ливадских трава исто је тако, те ако желимо да добијемо лепо и добро сено, а не сламу, онда се косидбу треба отпочети што раније, и кад биљке имају највећу хранљиву вредност, а то је онда када је од прилике ошле од постојине биљака у цвету, и то је време у себином крају под нас у другој половини маја и почетком јуна месеца. Но косидбу у ово време не добијемо само сено по калови боље већ и по количини. Стога је савиан погрешно придржавати се старих навика, о којима је почетак косидбе утврђен кавином сеном, јер бржиот пораста и доба цваћења биљака, зависи, поред других околности, много од временских прилика, услед чега једне године биљке стасавају и цветају раније, а друге доцније, те би се на тај начин у првом случају покосиле претемале и полуувеле биљке и добијале само мање вредности; у другом случају, косидби ће отпочела и суване рано, те би принос био много мањи.

Ранија косидба ливадских трава, дакле пре појаве цваћења, мога би се допустити у овим случајевима, кад се унапред може да оцени да ће на дуге наступити кавио време. Тада ће се, метана, добити много мање сена, али ће оно бити добро; употребно, а ако би косидбу одложил, онда би сено могло изгубити од хранљиве вредности и такво сено не само што стока радо не једе, већ шта више, може да буде и штетно по њен живот.

При косидби треба се придржавати строго правила, да се не коси сувише високо, нити одет сувише високо; јер се губи и у једном и у другом случају: у првом губитак је у количини (приносу); у другом трава се теже бокори и накнадни је пораст слабији и шпорји.

Косити је најбоље изјутра и с вечери, јер тада биљке садрже више влаге, на се лакше косе, боље слажу, што много олакшава радове око припрема, сушења, прикупљања идр., а што је најважније лишће, које је и најхрамљивије врло мало отпада са стабљике.

Најбоље за сходно, да наше пољопривреднике раније упозоримо на косидбу ливада, како би се на времена спремили да на време изврше овај најтежи посао, и да ереде сено које ће бити пуно хранљивих састојака и најбоље им користи донети.

Г Л А С Н И К

Нов председник Српског Пољопривредног Друштва. — На Ванредном Годишњем Збору Српског Пољопривредног Друштва, који је сванат ради избора председника, пошто је председник г. Душан М. Спасић поднео оставку, изабрат је г. *Милош Х. Павловић*, агроном из Београда.

Нов унечаљак. — Општина Јаковин-Наворска у срезу њивањском округа широтског, волозика је каси Српског Пољопривредног Друштва 100 динара и тиме се уписала за члана унечаљак Друштва.

Истараки курсевни у Вогагињу. — Економ срез на чванског, у споразуму са богатњинским Пољопривредним Клубом, и прошле године приредио је неколико курсева из истава, на којима су узимали унечаља лекардричички спинови из места и околине. Оне године отпочети су такви курсевни од 22 фебруара. Први курс трајао је од 22 фебруара до 7 марта, дакле 14 дана. Курсета је било 16, и то: из Вадолинаца 3, из Метковића 4, из Дубља 2 и из Приговинаца 1. Они су израдили 73 корпе од зелена пружа за извоз свежег лоба, од којих, по свршетку курса, свакоме је дата по једна те да им служи као модел за рад код куће. Пред. пољоизв. курсетима је економ Држао кратко предавање о Вогагету и појединим пак-

нијим радњима, а нарочито им је показало важније начине каљачења.

Други шестарски курс држан је од 8—14 марта, а на истом је било 12 младина.

Предлог за Закон о промету вина. — На предлог Одсеца за Воћарство и Виноградарство, Господина Министар Нар. Привреде, одредио је комисију која ће спремити предлог за Закон о промету (производњи и продаји) вина, а једно и предлози потрешне одредбе које би требало унети у трговинске уговоре са страним земљама, те да се једне стране стабиле уговор невенетраних вина у нашу земљу, а друге стране што више заштити наша младa производња вина из обилежених винограда. Та комисија, којој су били чланови г.г. Павле Т. Тодоровић, инспектор и шеф Одсеца за Воћарство и Виноградарство, Саво Маринковић, правни референт и Милан Бајић, агрикултурни хемичар и шеф Пољопривредне Хемиске и Отлодне Станице, израдила је предлог за тај Закон и поднела га је Господину Министру.

Главни одељци тога законског предлога они су: Одредбе о правом и вештачком или фаселационом вину; о грађењу „поправљених вина“, „комбинака“, слатких и пенушавих вина; о контролisanу радња, стоваришта и подрума у којима се вино производи, чува и продаје; о казнама оних које производе вештачко или фаселационо вино, као и оних који продају такво вино, и поступају за истраживање криваца, суђење и извршене казни.

Закон овај састојао би се из 22 члана, и у њему су сачињена само начела; појединости пак прописане би биле Правилником, који би извали израдити, на основу закона, споразумо Министри Народне Привреде и Унутрашњих Дела.

У погледу на потребне одредбе које би се имале унети у трговинске уговоре, комисија је дала мишљење да би требало кроз те уговоре провешти принципе који су наметнати у самом овом предлогу за Закон.

Пољопривредне Школе у Моравској. — Пољопривредних Школа било је године 1992-3 у Моравској свега 31 и то једна средња, 5 ратарских, 22 змиље, једна за домаћине, једна макарска и једна воћарска. Број Пољопривредних Школа у прошлој години повећао се је још са две змиље школе и једном макарском.

Све те школе походили је 1992-3 год. 924 ученика према години 1991-2 еа 861 и према 1990-1 еа 827 — што значи повећање са 63 према години 1991-2 а 97 према 1990-1.

На једну земљопедеску школу долазило је у год 1991-2—29-8, а у год. 1992-3 просечно 22 ученика.

На једну школу зимску долазило је просечно ученика 32-2 у 1990-1, 31-6 у 1991-2 и 32-6 ученика у 1992-3.

НОВЕ КЊИГЕ

Како да се сачувамо од болести носа, уста, зуба, гуше и грла, од Д-ра Доб. Гер. Поповића. Књига за народ. Отштампана из Народнег Здрвља за 1994 годину. Цена 0-10 дина.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управог Одбора Српског Пољопривредног Друштва
држане 22 јануара 1994 године у Београду

Присутни су били г.г. Наја Тодоровић, Александар Милоковић, Илија Пречић, Милан Јовановић, Димитрије Јоковић и благијани Јован Јекић.

1.

Присутни се решавају о Пројекту Правилника Пољопривредног Музеја, који се има изнети Главног Годинњег Збора на одобрење — Решење, да се Пројект Правилника штампа у *Тешњи*, а затим да се са истог слога одштапа у 200 примерака, ради раздавања друштвеним члановима и учесницима Годинњег Збора.

II.

Благотјини реферисне да су учињена формална прекорачења у партијама:

1. За Пољопривредни Фонд;
2. За приређење обласне изложбе стоке и сточних производа у Ужаци;
3. За помагаче Пољопривр. Подружнина;
4. За набавку семена и садница;
5. За набавку справа и рачуна; и
6. Остарело прекорачење од 8-99 дина, по партији за електроично осветлење и телесон — Одбор одобралу утрошени новак по партији за електроично осветлење и телесон у суми од 8-99 дина, на терет уштеда по осталим буџетским партијама. Остале надатке Одбор не сматра за прекорачење буџета.

III.

Благотјини реферисне да се према прејектованом буџету за 1994 годину не може из партије одређене на плату секретара за месец јануар издати објојци заменика секретара сума коју су до јануара примили — Одбор решава, да се за месец јануар објојци секретара изда плата по 120 динара.

IV.

Прочита се акт првостеног крагујевачког суда, којим извештана, да је отворено стегнито над целокупном имаоинном Раипа Јовановића и синова Михаила и Љубомира из Ланова и да је рочиште за поравнање одређено за 5. фебруар — Одбор решава, да се унети економ округа крагујевачког за мишљење, кога би правозаступника из Крагујевца Друштво могло за овај циљ ангажовати, пошто је рочиште изоступни друштвени умро, па да се на основу тога пошљу аутопожаје и други потребни податци.

V.

Прочита се извештај станице Пољопривредне Подружнице о држању Годинњег Збора на дан 31 овог месеца — Одбор прима к знању.

О Г Л А С И

ВИНОГРАДАРИМА И ВОЋАРИМА

Преворучујемо Нехилтову прекалицу, патент „Аустрија“, као најбољу и најтрајнију а која се употребити може и за прскање воћака.

Иста се добити може у Београду код Српског Пољопривредног Друштва, Браће П. Радојковића и Драгомира Здравковића; у Крагујевцу код Симе Ј. Станојевића, у Смедеру код Симеја и Павловића, и у Пожаревцу код Стевана Ђ. Шајића.

Трговина семењем и цвећем

Тодора Мраовића

Београд, Кнез Михајлова улица (Телефон 21.)

Има на стоваришту најбољег семена од: детелина, лучерке, (плаве вије), сточне репе, багрена, (Акације), гледичије, и свега осталог семена за све

пољске усеве

Разноврсних трава за паркове и овних ливадских трава
Сваковрсног поврћа и цвећа
Избор велики — цене умерене.

Илустровани ценовник шаље се свакоме на захтев бесплатно.

Ценовник за 1903 годину важи и за ову, 1904 годину.

4-5

ПОВАЛАШЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ СПРАВА И МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВЦА

У БЕОГРАДУ

И РЕКОМУНДУЈЕ СВОЈЕ СОПСТВЕНЕ ИЗРАДЕ

ПРСКАЛИЦУ ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

до данас најусавршенију и од стручне комисије Српског Пољопривредног Друштва, као и од већине спогова и виноградара, опробану под називом

КРАЈИНА

са знатно јефтинијом ценом него ли оне са стране донесене а квалитетом и својом солидном изработом никакo не уступа првим страним патентираним фабрикатима те врсте.

Цета се може добити и код Српског Пољопривредног Друштва, и у нашем стоваришту до Народне Банке.

4-10

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних помена по 15 пара од врсте од ступца.
Већим огласима од целе стране 20 динара (20 круна аустр. вредности) пола стране 10 динара (10 круна) четврт стране 5 динара (5 круна а. вред.).

За оглашавање више пута 10 од сто јефтиније.

Преглед 11 броја Тискача. Чланци: Вредност и потреба грожња сочива. — Знаци добре музаре. — Како се добијају крушно јагоде? — Коњска ливада. — Подстилак: Наши добротвори и итеочини (свршетак). — Уласак. — Нове тиске. — Друштвени и подружнички послови. — Огласи. — Цени огласима.

ИЗДАВАЈ ДЕСЕТОДИВНИО
1. 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕГЛАТА И РУКОПИСИ
УРЕДБИ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ
ПРЕПИСАТИ ПРЕМАТИ У СВЕ ПОШТ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНИ 6 ДИИ НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИИ.
ЧЛАНОВИ ПОСТАТИ, ЧЛАНОВИ СВЕХ ДРУГТИХ
ПОДЗЕМНИ, ОДНО, ПИЛОРИ, КОМЕРИ СТАЛ,
ВАРА, ВАНИ, МАНАСТИРИ, ТЕЖКОМЕРНИ
ВАРТЕ И ЧУВАРИ КУКА ДОБИЈАЈ ЛИСТ У
ПОЛА КИЛО, АКО ПОЛНИ КРУПНАЈИ ПИЛОРИ
ЗА КИЛО ГОДИНЕ.

ЗА НЕ СРБИЈУ

НА ПОЛ 8 ФРАК. НАН 4 ФРАК. А. ФР. ПО СРП.
ПОДЗЕМНИ ГАРТЕЖИНА И НЕКОТОИ ЧЛАНОВИ
КАО И ПИЛОРИ ДОБИЈАЈАЈ ЛИСТ У ПОЛА
ТАКОМЕРИ, ДОБИЈАЈ ЛИСТ ЗА 6 ФРАК. НАН
3 ФРАК. А. ФР. КАД ГИЛАНЦИ ПОДОЈЕ КРУП-
НАТИ И КАД СЕ ПИЛОРИТАТИ ИЛИ СВОГ ГАР-
ТЕЖИНА ПРЕКО КОЈА НЕ СЕ СВОГ ЛИСТА.

НА ПИЛОРИ НАЈБОЉИЈЕ УРЕДБИ ОД АПРИЛА
1903 ГОДИНЕ У 204 ФРАКЦИЈА ДОБИЈАЈАЈ
НОСИ ПОШТА ПИЛОРИТАТИ.

Цена огласника највише је на
неколикој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ГЛАСНИК И ПОСТАВАЛА
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
ПОКЛОНАКА БР. 11.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛОШ И. ЛУКИЋЕВИЋ
САРАЈЕВСКА БЛ. БР. 25.

БРОЈ 12.

У БЕОГРАДУ, 20 АПРИЛА 1904 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXV.

О ЛАНАРСТВУ

Појава *Ужасне Травке Радонице*, са најновијим решењем да подигне и *предвишину* поред влачства, и појава *Лесковачког Акционарског Друштва за прераду вулне и лана*, замудују нашу велику нараву, и побуђују нас, да се, у корист наших пољопривредника, почешмо бавити писанем *позива о производњи и гајењу лана и конопа*, за што ћемо у *Тежаку* отворити и нарочите рубрике према раденима, кад је које време.

О важности ланарства за нашу земљу, писано је више пута у *Тежаку* и другим листовима и календара, али као да никада није бити довољно, да се о томе сваког приликом по- хиље, јер, не само да се читаоци неваљу, него и прилике се неваљу, па је потребно, да и нови читаоци знају што више о важности ланарства, како би се радије прихватили гађења лана, а и сама важност гађења лана да се што јасније предочи, према појављеним приликама.

Ретко је ко од наших пољопривредника узео досада варе за произведени лан. То је зато, што се лан у нас гајио само за домаћу потребу а није био трговачка роба. За ланов за страну није га нико тражио нити ће га тражити, јер суви пренов и мала и лоша произвођача чине, да не може надкрати утаклицу са домаћим ланом оне земље, камо би га на могли извезити. Према томе о извозу лана на стране трговне, ка у ком виду, не треба ни мислити, јер је то данас сасвим нево- гћиво. Али за домаћу потребу, за потребу домаће текстила — ткање — индустрије, лан је за нас од неосказане велике вредности, пошто он може заменити готово све крие које се по скупе варе за потребу нашега народа са стране узвече. Кад узмемо на ум, да готово све наше жене ујеу да ткају, ни се некако нисмо пребацили што смо ово рекли, и кад се јављају још и нове установе, које су ставиле себи за циљ да *купију лан од произвођача па да га прерађују*, онда се лан јавља и као трговачки предмет, те према томе његова важност за пољопривредника — произвођача — сада је двојном већа тј. може га извезти и за своју домаћу прераду и за продају. Није ли онда предно заузети се за гајења лана?

То је важност ланарства по оште користе.

Ну, пошто и у рационалној пољској привреди влада данас *пачело: нити не ради без рачуна*, а знајући да *ретко* ко од наших пољопривредника лан рачун о томе, шта може добити

произвођач лана, ни ћемо, сво, издати онда тај рачун, и ради непосредне користи, па нека га сваки посебца, према својим особним приликама, схвата и изводи.

Лан се може гајити у два врзца:

I. За добијање *више семени*

II. За добијање *више влакна*

Ретко сејан, даје више семени.

Густо сејан, даје више влакна.

Према томе и рачун треба да је двојак.

I.

Од ретко посејаног лана од целе жетве добија се:
сена 12%
стабљика 72%
чурица и отпацака') 13%
изгуби се 3%

Према овоме, ако се жетвом добије 5.000 кгр. сувих стабљика, онда ће бити:

12% сена = 5000 × 12 = 600 кгр.
72% стабљика = 5000 × 72 = 3750 кгр.
13% отпацака = 5000 × 13 = 650 кгр.

Кад се ово прода по ценама приближно онима које су на пример у Чиској, онда ће се добити:

За 600 кгр. сена по . . . - 0-30 = 180 дин.
За 3750 кгр. стабљика по . . . - 0-16 = 600 " "
За 650 кгр. отпацака по . . . - 0-03 = 19-50 "

Свега 799-50 "

са једног хектара земље.

Али кад се стабљика умоче, и то правилно и добро, онда ће бити:

3750 кгр. пра жечу губе 26% = 975 кгр. остаје за продају 2775 кгр. умочених а сувих стабљика које имају вредност по 0-25 дин. кгр. онда:

За 2775 кгр. × 0-25 добиће се = 693-75 дин.
Ваше дакле 93-75 дин.
И горња 799-50 "

Свега 893-25 "

са једног хектара.

) Чурица и отпацак при гајењу сена — служи као добра храна за стоку.

Као што се види, рачун за гајене лана је извршан, само би било потребно и желети је, да се *Уженица Трапка Рајчионица* и *Лескованка Друштво*, јаво као учници раније, како би се пронађоше одлици што више гајених лана. При овој оштри треба забравити: да *део рачун* и *сва напредна днаварства зависе на првом месту од вештине мочена и шараде а доста и од јасноће*, те они који се овоже одаду, треба да траже поуку у томе.

Д-В-

ПРВЕ НАПОМЕНЕ ОДГЛАВНИЦИМА СВИЛОБУВА

1. Зна се, да се сваке свилобуве не изводи све одједном. Отуда ни хранење ни спавање не би било правило, кад би се заједно гајило ове бубе које су се изводиле у раније доба и у великом размалу. Зато, како треба да се нази при тражењу и чишћењу, да се не узнемирављују оне које већ спавају и требају одмора, — то одглавници треба да заједно на ланца држе само оне бубе које су се најмладе убављу у року од два-три дана. Сортиране на тај начин, лакше се и правилније гаје.

II. Још једну важну напомену учињено је о храни свилобува, о лудовом лишћу, и о просторуји потребној за њих.

Кад човек види, како су ситне гусенице кад наиле, и како много места заузимају, жото би се препарити на да узме две три кутије семена, и ако нема ни места ни хране за више по једну кутију. То је потребно и штетно, јер узалуд их хранити и чува до пола века, кад их не може отхранити до краја. За одржавање неколико семена да уземемо за спавање, треба пошлати на оно доба кад свилобуве одрасту, кад су у петом и последње узрсту, кад су немома прождравље те траже много лишћа, а и више места заузимају. Ако немемо више хране ни више места, него за свилобуве из једне кутије не узимају више него једну кутију семена. Ми ћемо боље узети на крај, и оставити више семена онеже који има више лудова и више сувота.

III. Још је једна напомена важна. Док су гусеницине лане, често се деша да се лист лудов развије и онда је увек

Гајивље ових јаја траје 14 дана до 3 недеље. За два месеца, поред обилне хране, жуз, што се из јајета наведе, доспева половну своје природне величине.

Велики, црвени и сиви жуковци — *голаки* (*Arion emarginatus* et *hortensis*), од којих право кадишто штитасту корубу и лажу грубокожнимца да пију, и велики *жуз-голак* са сивим петма (*Limax maximum*) још се налази често по подручјима, икада се не јављају у тој мери да могу пронашети осетљивих штета. Ипак су доста несвесни гестив као и жуковци са жућкастима, међу којима поименом *овогородорског жука* (*Helix pomatia*) и *жукове убукови* и *млатови* (*Helix nemoralis* et *hortensis*) са жућкастима при одржавању луткарама, ипакрива често врлим пругама; сви они *приводе често штете украсној трепу и обилно*.

Непријатељи су жувеца многобројни. Крсташе жабје и сљењих хране се њима споро исеључуно. Брунице, пљавке, кокоши, чавке, врбне, сиваре и гаврнови такође их са анетитом једу. Ну највећи њихов гомилац по вртовима, као што смо већ једном казали, јесте крсташа жабја. Шимширове отраде око лепа нарочито олакшавају раснопавање ових штеточина, које њимаде агодна закљона у густом и увек зеленом лишћу. *Лакс се заглаву жуковци када се ноћу на траву ставе узмале доске, које се положе да би се одвојале у влази.* *Онде онде, ставе се комадићи од крсташница, на које су жуковци врло поглавани.* Ну ово средство се може употребити само у јесен кад крсташници сазревају, међутим, погодно је, да у пролеће жуковци ипак највише штете.

Кишна гавста, што проводи, под земљом скривена, свој живот влази на површину само за време топлан киша, на и тада задњом својом половном остаје у својој рупи, да би се

боде да ни се не даје док лист по исецка, искрижа, као ситни резаци. Ово се може јаче и хранење весна олакша, а једноме добија и велика уштеда у лишћу. Са њаве лишћа жотило већу количину свилобува да нехранимо.

IV. Кад се узме у рачун да лудове не треба без мере очерупати, по с мером лишће узимати, онда је осам развијених лудова потребно да се ихраде гусенице из једне кутије (од 10 грама) семена. За 16 лудова можемо тражити две кутије. Али онда можемо очекивати и треба да добијемо 50 и више килограма межурака и за њих близу десет дуката прихода.

V. За простор који нам треба рада извођења, морало ово запаметити: за једну кутију семена треба соба по 4 метра у квадрату.

Узимају онолико семена колико имамо лудова и простор; нарочито да не наутуји осекленица у лишћу на крају хранења.

Сортирају гусенице по добу старости; и у почетку док су гусенице мале дајимо им лишће несекало, а за тај нам рад извођења велике уштеде у лишћу и шарада у порасту гусеница.

ГАЈЕЊЕ КОНОПЉЕ РАДИ ДОБИЈАЊА СЕМЕНА

— Дим. Пурнички —

Готова у сваком нашем крају сеје се по мало конопља ради долање потребе, а у крајњем округу и за извоз и прераду.

Конопља се обично сеје на поповљитина и кад буде време, те сазре, чува се најпре „боложа“ на „привојат“ или сеневаца, а затим даље прерађује.

Онај рад при гајени конопље за долању потребу, и које како него би се трпети, али за продају на долањи и стражи тражилина, такав рад је неодољив, јер конопља која се не чува, већ коса, имаће увек већу цену, те и пронаољач имаће труда а *веће корист*.

Разлог да се конопља код нас чува, а не коса, једини је у томе: што се *привојат* — сеневаца — лора остављати да у њој сазре, те *боложи* жора руком да се прераба и чува. Кад се хоће да добије семе са једне влаге и једног ш-

чим опасност запрети, могла натраг поћути. Оне у петина нису тако штетне и ако су врло прождравље и пошто ни земља са разном биљом и животинском трудема не може да подири потребу „оне трање и ситрасло биле“ вели један њихов испитивалац, „на кад не могу да га саду, то онда оне саме себи отовољавају храну узлачењу у руно оно, на шта на путу напу. Треба знати да разне сламке, пера, лишће, комадићи харује, што их најбоље с јутра пободене по дворштину и претинама, те нагледа да су то деца, прагрући се, поцинала, и старци су гланте тако понашењате. Многи можда ноће веровати, како тако слаба и неоскршена створења, као што су гланте, могу такве радње вршити. Кад се уверило у отвору, који даје једна гланте кад хоћено из земље да је испуцало, онда нас неће зачућавати мишица снаги оне животинице, која је и састављена, тако рећи из меса и из јуке. Ова дочепа по среди велику сламку и поуче је тако јаво да је претрени на доле, кад хоће да је утуче у своју рупу. Исто тако она уноси без по нуке и већа пера конопља или распељачу широке ламете, да би их могла лакше у своју узану рупу ућури“. Златне бубе, створење, а нарочито врбне, заклети су непријатељи глантеца. Поред штета, које нам гланте чине, од њих имамо и извесно користи, на име: *оне претрапују носу земљу у мрсту*.

(Српачко се)

Тако, он има доволно најчистије ваздуха, у коме нема прашине и сасега глинах и отровних гасова. У њему нема, и ако има, то је мало жутих глина, којих је ваздух ваздух препуна.

Зато станицонија из ваздуха иду у селу, да бар краће време проведу, да се окрепе и освеже. Зато и лекари препоручују болешњивима села. То се све чини највише због чистог, свежег и здравог ваздуха.

Али он сам не уме то благо, које му природа божантно даје, да доволно оцвута онако како је, већ нагади тај чисти ваздух тим, што своју собу не држи често, и не проветрава често; праши од ње спаваћу собу, које га буде, оставку, млекар, кокошар па и шталу. Код доволно чистог ваздуха, који га окружава, њему је уредед тога у соби тако смрадно, да се ту трује.

Сем тога око куће, поред великог простора, који и најсиротињии има, двоориште је прљаво, пуно ђубрета, обрадо у корону, пуно бора. Пред сваком кућином прагом стоја лека, рије и загађије двоориште. Ужасна нема, већ се пунода свирања где се глатице око куће. Све то утиче, те и поред најздравијег ваздуха, он удише некакав, жукав ваздух.

Зато не треба бити богат, па да се то отклони. Зато треба само *вредноће, парљивости и непрекидне важне на доживоу чистоте.*

Друго неопходно добро, које му је сама природа скоро пред кућом створила, јесте *добри вода.*

Вода је, носеца ваздуха, најотровнија свакومه. Без воде не може се ни два дана да живи, а без хлеба може неколико дана.

Доброј води треба дати велику важност; не треба ју свакрати као нешто, што има мале вредности — та то је вода. Рђави вода је лепо многих паразитских болести, а често латано трује тело оних, који је употребљавају. Од рђаве воде многи станицонија, а нарочито у жаролина, пронадују, ма да многе ларвице трпеше отровне жуце новина, само да би станицонијама дани добре воде, али је већина оне среће. По другим мањим местима и селима суди има добре воде, коју ил је сама природа створила. Већина намест света, а нарочито сиротињии још да дуге времена нема моћи добити воду из њ. з. коритовних бунара, постоје којих се за сада најбоља вода добија. Али он треба *воду, коју седа има, да очува у потпуној чистоти, да се ни чим не загади.*

Вода се најлакше нагади тим, што се, око и у близини бунара, извора, чесма, мале барунице, синиријаци, појила за стоку, ђубре, вунјаци и др. одлага се сва нечистоћа сања у бунар, извор. Они су често загађенија, непокривени, изложени сунцу, па се лако могу нагадити.

Извори су им нечисти, непокривени, пуни блага, ту се сања вода од најмање кише, и не само што добује суру, па и савени мутну воју, већ је пуна друго разне нечистоће. Пред цетиј у близу развија се трулеж, који трује воду.

Вода се во истих захвата нечистиј и рационално прљавиј судавима. Често се из суда, којим се захвата вода за пиће и стока воји.

Треба му ту богаташа, па то да се поправи? Не!..

Ту му треба само вредноће и доволно савишће, него му добро вода вреди, а како му неће, па и — смрт рђаво вода доноси. Да има чисту воду, треба извор, бунар, чесму да задржи, покрије, очисти, да уопште чисте доноси, и да са чистиј судом воду захвата. За све то, не треба му ништа друго, до његових вредних руку; па и радно време може за то да не употреби, већ да то ради у дано када се одмара.

Он има мале више све свакодневне потребе намирнице а ако их и нема, може их добити по врло ниској цени.

Хлеб, јело, сир, јача, пшеница и други стоку има скоро свака, па и најсиротињиија кућа. Али ту им недостаје знања и воље, да се хлеб боље уноси и поште; млеко и сир боље спреми; а јаја и пшад он и не сматра баш као добру храну. Погрба може повати у кобицу, али нити га попи као храну, нити га добро свирања. Сем настула ретко сеје остала варија.

Код свега тога он највише једе само сир, ђињетана, нечешта хлеба, жукачују у со; лука и мало тврда, прелатна и скоро жукачи сира. Меса једе врло ретко, само у празничне дане, ма да може код своје куће држати доста пилеца и које друго животиње, а да га нехрава истих не дошта много.

И ту не треба какво велико богатство; јер те најотровније намирнице може свака, а нарочито селачка кућа имати: само треба *вредноће и знања, да сам све своје дневне потребе рационално произведе и стоку добро гаји и провадише.* Сем тога, оно што

има наметно употреби, да не потроши одједанпут све што има, и још да се задузи за славу, сваду, дају, па после преко цела године да трпи, да нема да се отвори, већ мора да глатује.

Поред остале чистоте, *чистота тела и рубља* нашег сиротиног селачког гласака врло је важна, скоро никако. Они невају да нар. парку *„Да нечистоћа убија леде него само глад.“*

Вихова је одећа нечиста, прљави; па истог се, а нарочито на белом рубљу кадшто и не познаје природна боја. Оно се не мења, чим се урла, већ се носи дуге времена — по неколико недеља. У вестом одегу ради, спава, не шап гади не да седне и легне, зато се брзо и урља.

Поред свега тога, што рубље савени нечисту скида, не пере га тако да га од нечистоће потпуно очисти. Рубље перо у хладној или млакој води без сапуна и ђеба.

Ужасно одећу носе прљаву, уготико још мале обраћају пажњу на чистоту тела. Глина, упрко свом па и деоу тело кад-кад је тако прљаво, да се човек збоји. — Ужасно се е прета блата на кози, а о ворама на кози нема ни трага! Ту треба „да се струге блато“, па да се види лепа коза. Они напуштају главу, и перу врат и уши врло ретко, само о великим празницима. Ноге су им увек нечисте.

Купају се још ретко — годишње по једанпут; а они, који ише блату воде, да их велика топлата бар главо не назора да се преко тела окупају, купају се само док су мали, до једне године па после кад — уру.

Така нечистоћа убија тело оних, него са остале рђаве здравствене прилике.

И то се да лако поправити. Зато не сме бити наговора, „сировак сам“, јер и ако је сировак, може бити чест. Његово рубље и ако није ново и потпуно цело, већ закрљиво, треба да је осправо и често.

Вода и драг има пробаља, само му треба, да купи мало сапуна, а времена за то има и сунше, кад би он бар у омик многобројним и нечистијим празницима и некама кад већ друго не ради, довео у ред честоју свога рубља и тела.

Али он још живи примитивним животом, не може да се отргне од предрасуда и наивна, које му здравље убијају. Они не купају ни млаку текућом, недељом и празницима, и ни кад лекар нареди, она често то не испуњавају.

Велики број њих деце оболи само тедема нечистоће, а кад оболе, у томе се још више загнуће. Често само неколико купања по лекаром наредбу дочеку деци оддржавање.

То су најгладнија добра, која наш селачки гласак има, а која не ради и веће да употреби на корист свога здравља, без никаквих новчаних издата.

У много беднијим и жалоснијим здравственим приликама јесте наш раднички гласак по варошима. Он није то среће, да узима оно бесилатне благодати природе, које наш селачки гласак узима.

Да би он себи и својима прибавио спалодневне битне намирнице, које су врло скупе, мора да излаже своје здравље и живот непрекидно, дугим, губитничком и тежком радом.

Поред великог и другог напора у раду, он нема никаквих ни најпотребнијих услова да чуваље свога здравља.

Ваздух који удише, било у својој радници или себи увек је нечист. Стаји је због скупине у најближем стању — влажам, без светлости. Исто тако и храна је врло слаба. Уопште, да њих су сви здравствени услови за чуваље здравља врло неповољни. Вихова је здравље врло слабо, а потпуно, ако га буде, још је горе. Уредед тога ту је лепо многих болести, а нарочито јектине, која сеи њих и осталу даљу околину трује.

Да се то поправи, потребно је потпуно уредити и „радничко питање“, а о томе на овоме месту већемо говориће.

БЕЛЕШКЕ

Неговане црпева у приморској Ашима орашцима, у цалу надустрјској, заглава воела видно исто у природи орашцаког селака. Тако се не негује црпева само по баншима, ради лепоте, као у нас, него се оју читаве више на са њих жалу црпева и од њег припрељају овишривале есоици и воде. Велики размер негована црпева у храни працу, одоста па именована кад носедамо на шину коју припређу. Преко 15,000.000

дinarsа годишње добијају привредници, који негују: руже, латић дубачице, јасмина, туберозу, рездеу, шарике и покорашу ради цвећа. Највише жању покорашиног цвећа (око 2,000,000 кгр.), па на ружиног (око 1,500,000 кгр.), па од дубачице (200.000 кгр.), јасмининог (100.000 кгр.), туберозовог (око 75.000 кгр.), шариковог (око 50.000 кгр.), и резединог (око 30.000 кгр.). Још 1894 године жњали су овог цвећа на 3,308.000 кгр. а колико ли сад жању?

Ако покораша и шарике у нас не успевају, ружа, дубачица, јасмин, тубероза и рездеа, одлично напредују, па зар не би могло ко и у нас да се лати тога посла, ако не у великим размерама, а оно барем колико да не узвишно мирисе од тога цвећа са стране? Само прикуљале од овога што и иначе знамо, па би било благодарећ, а то да се и наше сеје. Сад имамо ко ће нам га и куповати, то је конфекционарио Друштво за прикупљање лековитог биља у Београду, па зар не би предлози да се и у том правцу лађе неки Србин да чини пробае? У пољској привреди свака отприце која доноси корист, потпомаже народну благослову, стога нам се неће замерити, што и ову *сигурну* вештачку напашу привредницима баш кад је време, те да о њој размислимо. Ми ћемо бити задовољни ако покренемо и па само *размислимо* а кад се пређе на дело, верујемо да ова ситуација може порастати и па *кривинцу*, пошто нам је земља одиста благословена.

Г Л А С Н И К

Заједничко обрађивање пољских добара у Румунији.

Пољска добра обрађивају се у Румунији заједнички па два начина. Један је облик овај: сопственик уступа земљу, а сав остали рад и семе дужан је да даје сељак. Сопственик земље не брине се ни о чему другом, но како ће пријати онај део летине, која њему припада па посајдељну земљу. Тај је део с прва краја износио једну деветину и прикуљан је на овај начин: интензивну и друга жита подели сељак на једнаке гомила по њави. Тада долази сопственик или његов заступник, све избројај и свој део прими. Сељак је дужан да господарев део најпре одведе његовој кући, па се истом онда крађа по своје. Ну, када се румунска трговина житом почела јаче развијати, сопственици земљама увидели су, да ће боље моћи корист, када набаве добро семе, нешто домога, које је сељак махом употребљавао. На тај начин развио се други облик деобнога пољопривредног рада, то јест допуст, уговор са узајамном деобном отплатом. Сељак добије један део земљинита, који обрађува на свој начин и плодове задражи само за себе; а то је дужан сопственику обрести извесан већи део по уговору, када и како то господар зажели. Сопственик даје семе и сељак је дужан и то одрадити. Често се појављују ова облика овога рада и то обично када је реч о кукурузу, облик врши, а о шевеници — други.

КЊИЖЕВНОСТ

Нови периодични листови и списи за пољску привреду и њене гране. — „Зборник Земљоделца.“ — орган за вештачке научне пољопривредне литературе, редителског Диншол, агроном *Васил Момчић*, професор Средње Пољопривредне Школе у Прерази у Моравској, има ово садржају: Во дилувијацији, прехисторијски и садашњи у Моравској; Црпачина — бистра — листа па крошњу; Програвање квалитета јетма; Утицај светлости па микрорганлизме; Иштудије о дисању биљних органа; Утицај алуодитне земљине семена па квалитет јетма. Из *земља славенских*; Војарство у Србији, прилози за славенско привредно здравље.

Први Конгрес српских лекара и природњака. Статистички пољопривредни подаци на Русеја па крају 19-ог века.

Реферат па литературу домаће и стране. Из Станица ћесно-моравских. Па област Београда. Календарне билега. Крпачење — тољске. Макарство. Из области пољопривредних знањина. Литература.

Биља ова па чешком језику има 15 штампаних табака, веома укусно израђених слика и па енвој картији.

Па крају сваког чланка рекаунтуација — резиме израђено је са француским текстом, те ће то олакшати и несловенским круговима употребу ове књиге.

Нарочито нам је важно што колегијум ове школе тако једнодушно прихватио ово издање, које је стадо не само труда и рада, но и немалих жртва да угледа света, нарочито у оваквом облику савршеном.

Наши пољопривредни заподи, другови по струци који су знали језику, а и сви други којима неће бити тешко разумети текст ове научне књиге, треба да је набаве и да тиме олакшају напомене дашне мисли међусобног здближења свих грана славенског народа.

По нашој оцени, ово је најбољи пут да се дође и до заједничког знањња у пољопривредној науци, и до иштудија које би довеле привредном здближењу и у трговинској погледу. Знамо вољено, Ставени морају се у сваком погледу боље упознати, па да се нише и цене. И ова је један од путева који томе воде. Поредимо па томе што знање и свесрдње, и сваки, чини ко може.

М. С.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК

ВАНРЕДНОГ ЗБОРА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

драсаног 14 марта 1904 године у Београду.

Збору је присуствовало 23 редовна члана и 1 члан угтељач. Председавао потпредседник г. Наја Т. Тодоровић. Бележио заменик секретара Радослав Спасивић.

Потпредседник г. Наја Т. Тодоровић, отвара Збор и предлаже да се изабру тројина чланова па оверне записника и па добијених олакшених кандидатуе па овернике записника г.г. Милана П. Живковића, Александра Миловојина и Михаила Болчића — *Предложене кандидате Збор прима за овернике записника.*

За овиш потпредседник извештава Збор да је па Главном Збору од 30. Јануара ове године изабрани председник г. Душан М. Спасивић одостав па тај положај, коју је Управни Одбор у својој седници од 9. Фебруара прихватио и изваљу и па основу чл. 24 Друштвених Правила одлучио да председничку дужност отпразља потпредседник Друштва. Чита решење Управног Одбора од 4 марта ове године па списи Ванредног Збора и напомен разлоге, па основ којих је ово решење дошето.

После овога потпредседник глумује питање Збору: пријам ли Збор остави г. Душана Спасивића, коју је поднови па положај Друштвеног Председника? — Чује се *прими се.*

Поводом овог питања, неколико чланова тражили су реч, и ништо је Збор допустио да се о истом миље дебатовати г. Јељен Новковић тако је реч и у неш с немогућношћу оставио г. Спасивића напомене да су распрострањени гласови да је г. Спасивић напуштао оставку и тражи од председничтва обавештење по овом иштату.

Потпредседник одговара г. Новковићу да су њему и Управном Одбору немозајно узорди оставке г. Спасивића.

Дражина Давчић напомене да су те гласови доприли и у јавност, а Друштво их није демантовало, што га утврђује у уверењу да су ти гласови неистинити. Најављује стужу, да је то Друштвеној Управи немозајно.

Ствоа Бобик не поклања никакву нажњу уличном напашу. Кад је г. Спасивић напомао да успевао да воднесе оставку, Друштво нежа разлога да неистује њене узроче, већ да је прими.

Живко Шокорац замера што је уопште дозвољено да се, овом питању говори, кад је по његовом нахођењу, Збор примио — оставку г. Спасогића. Напомиње да Друштво није никаква политичка установа и да су друштвеној Управи непознати узроци због којих је г. Спасогић поднео оставку, нити је то била њена дужност да испитује.

Јеврем Поповић одговара г. Бобићу и Шокорацу и напомиње да њему није намера да заступа г. Спасогића већ говори у начелу о овом питању. Призива и сам да Друштво не треба да буде политички ојбојно, а тврди да је г. Спасогић изуважно оставио политички личности — министром, чије је створено врло рђав председни и против чега он мора да најоштрије протестује.

Потпредседник изјављује да је доузетно дебатовање о овом питању стига, што су неки тврдили, да није била већина, која се изјаснила за пријем оставке г. Спасогића. Поново изјављује да су Управи друштвеној неопознати мотиви г. Спасогићеве оставке.

Тодор Милошевић изјављује да Друштво нема шта да демантује, кад то не чини личношћу која се то непосредно тиче.

Потпредседник поново ставља на гласање оставку г. Спасогића — *Збор с великом већином приима поменути оставку.*

Потпредседник предлаже да се пре него што се приступи избору председника изабере тројина чланова на бројање гласова — *Збор одлучује да то остане отвореним питањем.*

За овај се приступи колективној гласању за избор председника и од 21 присутних чланова гласало је:

За Др. Марка Леза	16
• Јована Жуговића	2
• Адекеу Ђ. Поповића	1
• Милоша Радоловића	1
• Милоша Х. Поповића	1

По савршеном гласању, *напредседник* објављује да је за Друшт. председника већином гласања изабран г. Др. Марко Леза.

Г. Др. Марко Леза узима реч и благодарећи Збору на одликовању, изјављује да се не може признати избору на разлога, што је отвореним разним Друштвима последица, те неће моћи председничку дужност отворити ошало, како је потребно, нарочито у ово време, кад предстоје велики друштвени послови.

Поводом изјаве г. Др. Марка Леза размишља се жива дебата и док се једни тврде, да овај Збор није надлежан да решава о изјави г. Леза, пошто је његовим избором за председника испуњен дневни ред ради кога је Збор сазван, други су били мишљења, да Збор још данас треба да ухвати извесне разлоге и да приступи избору председника, и пошто је већина заступала последње гледиште, то је приступљено поновном гласању за избор председника и гласало је:

За Милоша Х. Поповића	15
• Милоша Радоловића	4
• Адекеу Ђ. Поповића	2
• Јована Жуговића	1

Потпредседник објављује да је за Председника друштвеног изабран већином гласова г. Милош Х. Поповић.

Изабрани председник заузима председничку место и захваљујући Збору на њихови и одликовању, напомиње, да ће се старати да одговори тежаким дужностима које га као друштвеног председника очекују. Отлажује да је рад Напредног Збора завршен.

Зачински секретара Председник
Рад. К. Спасогић **М. Х. Поповић**
 Изврешки Збора:
Мил. П. Живковић, А. Милошевић, М. П. Бончић.

ОБЪАВНЕ

Пажња окупљачима претплатника на Тежак.
 — Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва решио је, да се свакоме окупљачу претплатника на *Тежак*, који прихвати претплату за најмање пет (5) примерака *Тежак*а и ову унапред за годину дана положи Српског Пољопривредног Друштва, даје 20%, од прикупљене претплате као награда за труд.

Према овом надаху се од свих пријатеља Српског Пољопривредног Друштва и пријатеља српске пољске привреде, да ће сваки силама настојати да што више прикупе претплатника на овај једини српски често прастачки пољопривредни лист.

Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва у седници својој од 14 априла ове године решио је, да се ове године, према буџетској могућности, изда једна или две свеске *Пољопривредног Гласника*.

Прва свеска изаћиће месеца маја ове године, а друга, по могућности октобра месеца.

Мале се пољопривредници, да своје радове, намењене за *Пољопривредни Гласник* шаљу на адресу Српског Пољопривредног Друштва за Уредништво *Пољопривредног Гласника*.

Радови ће се ховорирати, а штампати се ако их рецензенти буду препоручили. Непријављени радови враћаће се писцима. 1—6

Уредништво Тежак овим извештава *есе* претплатницима *Тежак*ове, да одмах, чим који број *Тежак*а не буду добили, извести о томе *Српско Пољопривредно Друштво* (Немањина улица бр. 11), како би Уредништво учинило шта треба да добијени број добију.

Претплатника код пошта, треба недобити бројеве у прописану року код поште да рекламирају.

Ко тражи после месец дана број који је уребао добити, неће му се по жељи моћи учинити, јер Уредништво неће бити у могућности да се жељи претплатника одазове.

Ко од претплатника, *Тежак*а чланова оснивача, добротвора, утешача, или редовних и почасних чланова Друштва, промени место становања или адресу, моли се да то одмах достави Српског Пољопривредног Друштва, како би му се *Тежак*а могао на тачну адресу шикати. — Непријављене бројеве, услед промене места становања или адресе, Друштво неће бити у стању наплаћити и за то него таквим потраживањима нека се не обраћа. 1—10

О Г Л А С И

ВИНОГРАДАРИМА И ВОЂАРИМА

Препоручујемо Нехвилову прскалицу, патент. Аустрија, као најбољу и најтрајнију а која се употребити може и за прскање воћака.

Нека се добити може у Београду код: Српског Пољопривредног Друштва, Браће П. Радоловића и Драгомира Здравковића; у Крагујевцу код Симе Ј. Станојевића, у Смедереву код Симеја & Павловића, и у Пожаревцу код Стевана Ђ. Шајковића.

Браће П. Радоловића.

Трговина семењем и цвећем

Тодора Мраовића

Београд, Кнез Михајлова улица (Телефон 21.)

Има на стоваришту најбољег семена од: детелина, луцерке, (плаве вије), сточне реле, багрена, [Акације], гледичије, и свега осталог семена за све

пољске усеве

Разноврсних трава за паркове и свих ливадских трава
Сваковрсног поврћа и цвећа

Избор велики — цене умерене.

Илустровани ценовник шаље се свакоме на захтев бесплатно.

Ценовник за 1903 годину важи и за ову, 1904 годину.

5—5

ПОВЛАШЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ОПРАВА И МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВЋА

У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ СОПСТВЕНЕ ИЗРАДЕ

ПРСКАЛИЦУ ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

до данас најуспешнију и од стручне комисије Српског Пољопривредног Друштва, као и од велике експлоатационе и виноградарске, опробану под називом

КРАЈИНА

са знатно јефтинијом ценом него ли оне са стране донесене а квалитетом и својом солидном изработком никако не уступа првим страним патентираним фабрикатима те врсте.

Иста се може добити и код Српског Пољопривредног Друштва, и у њихов стоваришту до Народне Банке.

5—10

ЦЕНА ОГЛАСИЈА:

Мањим од четит врсте једног ступца по 10 нара див.; од осталих круних шпекана по 15 нара од врсте од ступца. Већим огласима од целе стране 20 динара (20 круна аустр. вредности) пола стране 10 динара (10 круна) четврт стране 5 динара (5 круна а. вред.).

За оглашавање више пута 10 од сто јефтиније.

Преглед 12 броја Тежак. Члаци: О занарству. — Прве напомене одгајивачима свилоуба. — Гајење конопља ради добијање семена. — Богатство и здравље. — Подметак: Нови добротвори и штегољаци (српски се). — Велишке. — Гласник. — Книжевност. — Друштвени и породични послови. — Објаве. — Оглаци. — Цена огласима.

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДИВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УЗЕТИ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ
ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1866 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА ОДНУ Б ДИИ НА ВОДА ГОДИНЕ 3 ДИИ.
ЧЛАНОВИ ПОМАГАЈУ, ЧЛАНОВИ ОСТАЈУ ГИТИ.
ПОДПИСАНИ, ОСИМ, ПИЛАРИ, ВОЈНИЦИ СТАЛ,
КАРА, ВАКЦИ, МАНАСТИРИ, КИРИ ЗЕМЉОРАД,
САДНИЦИ И ЧИВАРИ ПИТА ДОИВАЈУ ЛИСТ У
ИМА ЦЕНА, АКО МОЖЕМО ПУСТАЈУ ГРАЂЕТИ
НА КРАЈ ГОДИНЕ.

ЗА ОДНУ СРЕДНУ

НА ПОЛ. Б ОРАД. ЛИСТ 4 СФР. А. БР. ПО СРП.
ПОЉОПРИВ. ТУРБИЦИ И ИЛИКОВИ ЧЛАНОВИ
КАО И СРЕДНЕ ЗЕМЉОРАД. САДНИЦИ И ЧИ-
ТАНИЦИ, ЦЕНЕ, ПИЛАРИ И МАНАСТИРИ ДО-
ИВАЈУ ЛИСТ ЗА 6 СФР. ПИЛ. Б СФР. А.
БР. ЗА ПИЛАРИ. ПИЛАРИ ПИЛАРИ И
КАО С ПИЛАРИ. ПИЛАРИ ПИЛАРИ И
ПРЕКО КОГА НЕ ИМА СВАКО СЛАТИ.

НАЈУ СРЕДНУ

НА ПОЛ. Б ОРАД. ЛИСТ 4 СФР. А. БР. ПО СРП.
ПОЉОПРИВ. ТУРБИЦИ И ИЛИКОВИ ЧЛАНОВИ
КАО И СРЕДНЕ ЗЕМЉОРАД. САДНИЦИ И ЧИ-
ТАНИЦИ, ЦЕНЕ, ПИЛАРИ И МАНАСТИРИ ДО-
ИВАЈУ ЛИСТ ЗА 6 СФР. ПИЛ. Б СФР. А.
БР. ЗА ПИЛАРИ. ПИЛАРИ ПИЛАРИ И
КАО С ПИЛАРИ. ПИЛАРИ ПИЛАРИ И
ПРЕКО КОГА НЕ ИМА СВАКО СЛАТИ.

КА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕКРЕАЦИЈА ОД АПРЕЛА
1900 ГОДИНЕ И 304 ПИЛАРИ ДРУШТВО
ПОШЕ ВОСТА ПОСТАТО.

Цени огласника изложени су на
последњој страни.

ГЛАСНИК И ИЗДАВАЊЕ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
БЕОГРАДСКА КА. БР. 11.

МИЛОШ И. ЛУМИЉЕВИЋ
БЕОГРАДСКА КА. БР. 25.

БРОЈ 13.

У БЕОГРАДУ, 1 МАЈА 1904 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXV.

Напомене о справљању бордоске чорбе и прскању винограда

— Н. Ракијевић —

Као што је познато прскањем винограда предохранује се винова лоза од пламенаца. Какав бено успех у томе постигни зависи много од начина на који је справљена бордоска чорба тако исто и од тога да ли је на време и довољно пута употребљена. Али је са практичног гледишта важно да се успех постигне са што мање утрошена материјала и са мање радне снаге тј. са што слабијом јачином (концентрацијом) бордоске чорбе и са што мањим бројем прскања.

Тим сам се питањима почео да занимам ланске године, која је уосталом била веома подесна за развиће пламенаца на виновој лози, и резултате до којих сам тада дошао хоћу ево укратко да изложим и да заинтересовани препоручим да и сами по њима поступају.

У току једне године треба лозу прскаати три пута. Два прскања, разуче се на време извршена, довољна су да очувају род (плод) за ту годину. А да се очува и лишће од претривена оцадана, и тиме довољно исхрани ластар и остане његови пуноцији за идну годину, мора се извршити и треће прскање.

Прво прскање треба извршити почетком месеца маја, најдуже до 15 маја, пре појаве пламенаца или одмах чим се она појаве.

Друго прскање треба извршити на месец дана доцније, најдуже до 20 јуна.

Оба пута треба прскаати не само горњу страну лишћа и ластаре него и гроздове.

Треће прскање предузети крајем јула месеца или најдуже у почетку августа, при чему ваља знати да се опреса нарочито оно лишће које је избило после другог прскања.

Да се справи 100 литара бордоске чорбе треба за појединачна прскања употребити следеће количине плава камена и жива креча.

За прво прскање 0,75 кгт. плава камена и 0,5 кгт. жива креча.

За друго прскање 1 кгт. плава камена и 0,75 килогр. жива креча.

За треће прскање 0,5 кгт. плава камена и 0,3 килогр. жива креча.

Разуче се, да бено за справљање 200 литара бордоске чорбе узимати по 2 пута веће количине плава камена и жива креча; за 300 литара 3 пута више, итд.

Код нас се немином на овај начин справља бордоска чорба: у 90 делова воде раствара се потребна количина плава камена и у 10 делова воде гаси се потребан креч, па се затим сипа кречено млеко у раствор плава камена. Истина, да се и на тај начин добија добра бордоска чорба којој су постигнута лепа резултата у предохрану винове лозе од пламенаца; али има један још боља начин за справљање бордоске чорбе која сам ланске године испробао и кога хоћу овде да изнесем. По том начину треба за растварање плава камена и за гашење креча употребити подједнаке количине воде, и растворе обрнуто мешати, тј. раствор плава камена сипати у кречено млеко.

Узимо пример да за прво прскање, које треба ових дана извршити, хоћемо да справимо 1 хектолитар бордоске чорбе. За то су нам потребна прво 2 дрвена сјуда, један 2 пута већи или обада већа од по 100 литара, ако у близини имамо потребну количину воде. У мањи сјуд насуњемо 50 литара воде и у њу сипујемо цалуцкије с 0,75 кгт. плава камена, коју треба привезати за какав штап стаљеник поперно буграта како се то и досада радило. У већи сјуд бацнемо 0,5 кгт. жива креча, и попрскаати га водом, па кад почне да се кола додавати му потребно по мало воде док се сасвим не угаси и не претвори у густо кречено млеко, а по том додати му воде до 50 литара. Ако је у првом сјуду плави камен већ растворен, треба тај раствор прокошати а тако исто и кречено млеко, па раствор плава камена постепено сипати у кречено млеко и за све то време мешати га.

На тај оно начин справља бордоску чорбу, која ће имати јаче дејство него да смо је на који други начин справили. Уа то је у њој и количина креча довољна, те јој не морамо да изнудимо реакцију лакмутоном нити каквом другом хартицијом.

Ако се за време гашења креча приметити да креч није сав угасен него да је остало које крече камена, треба га изобавити и замешати нарочито добро мешача крече исте тежине, па кад се оно угаси додати и остатак воде до 50 литара.

У сваком случају креч треба да је добро мешан и сипан. Само у случају да се живи креч никако не може да разбије може се употребити гашени креч из кречана, и та 2—2,5 пута више него зависи од густине његове.

Плави камен треба да је чист, какав се може набавити преко Српског Пољопривредног Друштва или преко каквог другог поузданог набављача.

Најбоље је сипавити онолико бордоске корбе колико ће да се утврши за један дан. Некаже ли как потреба да се одједном мора да сипави више бордоске корбе, ваља је чувати гдегод у хладу. Али и у том случају она већ после 3 дана почиње да губи свежину и да се лева, због чега јој и предохранљива моћ опада.

ПРЕЛАЗ СА СУВЕ ХРАНЕ НА ЗЕЛЕНУ

— А. Милошевић —

Сада настану време, када ће се вишој стоци подлагати више зелене хране него стале, па било да се хранити у стајцима или на пашњацима. Ову врсту хране зовемо *зелена паша*.

Зелена паша разликује се од остале хране поглавито у томе, што садржи у себи много воде, тако, да у некој има 70, а у некој и 90 делова воде, и само 30 или 40 делова чврсте масе.

Уопште узев, зелена је храна лако сварљива, нарочито док је још сасвим млада, а доцније, храниливи састојци се све више стваравају — претварају у дрвенасту масу — и за толико бива све теже сварљива. Сва се зелена паша искоришћује пре него што процвета или бар док је још у пуној цвети, јер су у то доба храниливи састојци у целој биљци појединачно распрострањени. Доцније, када се на биљци образује семе, храниливи састојци нагомилују се у семени, или се спусте у корен биљке, а надземни део њен — стабло, лишће и други њени делови, дрвеностају се и у њима нема више онолико храниливи и сварљиви делова, колико их је било раније док биљка није процветала.

Зелена паша утаче благотворно на прибор за вареве и уопште на целу снагу животиња, јер је оживљава и блажи; одржава исправно кружење сокова у животињском телу и покреће преча на живи рад, што је од великог значаја за нововло здравље наше доваје стоке.

Зелену пашу можемо подлагати стоци саму или је мешати са сувом храном. Уколико је зелена паша влада, утолико јој треба додати више суве хране, јер док је млада, садржи у себи највише храниливи састојка а доцније мање. Према томе, грехота би било да се виш сасвим млада детелина сива стоци подлаже, јер би то значило, да више ни мање, него расипати храну. Стога младу детелину треба поменати са сецаном жиченом или ошеним сламом или са травом која мање падица. Осим тога, не ваља давати стоци само младу детелину врних 10—15 дана ни стога, што је хранилаво једе, услед чега настану надун, од којег стока нагло лишва, ако јој се брао не претекне у повоћ.

На свега досад наведеног, *прелаз са суве хране на зелену треба извести постепено, и уколико се то постепеније изврши, утолико ћемо бити сигурнији да нам се не деси како немој случај, било услед надућа, запалиња преча код младе стоке, (нарочито ако је зелена паша још росла) или од побаливања.*

Детелина треба косити раније, да би се друга откоше што пре и боље подмлади. Најбоље је кад се детелина коси рано најутра док је још росла, али никада не треба више покосити, него колико је потребно за дневне оброке. Покошено зелену пашу — детелину, траву итд. — не ваља изложити сунцу, него је склопити гдегод на пројиној месту под кров у хладу, па да се ту просуши од росе или ако је покосила од кише. Но да се неба подухарила, не сме се набављати у велике гомиле, већ је треба што више разредити да је проваја пробаје. У младим газдинствима за тај циљ може корисно послужити дрваца неког нарочито направљене скеде од летова — како се то у неким газдинствима прави — па се на дрвацу набаци детелина и тако је проваја пробаје што и ододе, пошто зупи дрваца стоје на земљи, и од земље до оквира дрваца, распадају детелину надушним востом.

Као зелена храна сматра се пролетна, летња и јесена паша. Уопште узев, паша је најпривреднија, најздравија и најбоља храна за стоку, а нарочито за њуну и младу стоку.

На пашу не треба стоку пуштати све докле докле трава добро не порасте, јер ако је пуштено сувише рано, трава се теško опоравља и споро подрашћује и доцније ће пашама бити

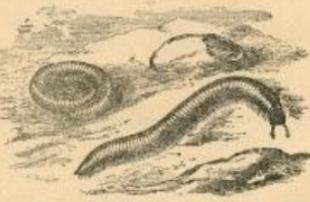
ПОДЛИСТАК

НАШИ ДОБРОТВОРИ И ШТЕТОЧИНЕ

(СИНГАТА)

Стонгов. — По влажним или баровитим местима, под маховином, у подручјима и старим зидовима често наплазамо на мале зглавкасте животиње, састављене из многих преченова, са раширеним главом на предњем делу тела, из којег се виде лево очи и два подугачка пипца. Број брао трије својим многобројним ногама, што су им на чланцима тежине, те су због тога и познате под именом *стонгов*. Велике стонгове, што живе у тоцима пречедина, познате су са својата отропног уједа. Мале врсте, што у нас живе, могу својим слабиим вилицама убити неког инсекта, или са утехом нападати ганету, али не могу прогристи козу човечију. Све радо нападају зреле плодове, мркву (шаргарену) и шкелу. Једна стонгова, позната под именом *Гујин чења* (*Jains terrestris*) — са 2. — ваљаста и доста дебела тела, која може бити дугачка по шире пашама, чедрице сјачне изворене беје, а има особину да се санце у котур, дуби дубоке урне у порену цевкуну и једе младе падице. На рана на корену тече нека жућкаста сок одвратног мириса, лишће у месту да се развија покути и унеће, а корену у месту да крушка и одбавља, нетрнути. Штета, које може ова животиња на цвеклиној порену провистети огромне су. Биле је прилика да су читава поља, засејана цвеклом, провала.

Електрична стонгов (*Scobrendra electrica*) издаје у мраку слабу светлост од себе а за собом оставља слабу светлу траг. Паша је по љубригитима, комуницима и старим влажним кујмама. Ошма, који не знају за ову животињу, нојава нећа у мраку може причинити велики страх као што је био случај

Слика 2. Гујин чења.

са једним ауриком ошничор, који је за време једног рата запалио у некој комуници. Ноћ је била студена и животиња а ветар је ужиго аурику, потресавши врата на комуници. За време ноћи је електрика ветра било тако јако да се ошничор од њега и пробудио. На свој велики узас он онако по земљи, но зидовима, по ганау тако рећи на све стране, светле пруге, које су се свиак чак чудновито крињале, да су нагледале као нека чаролисна абуца, нагомилана. Сумњоровати мирише, који је осећао свада око себе још је више чинио да му се

слаб, а стока остати без довољно хране. Ономе, ко пашао сточу, треба нарочито објаснити да говеда непунажирана ако су случајно легла да се одмарају, јер им је тај одмор потребан ради преживљања хране. Свега тога, добро је пашњак поделити на више делова тако, да се пашао прво један део, па други а затим трећи итд., јер ће се на тај начин трава најбоље искористити и најбрже подмладати. Угробњивом сточу, када се стока пушта да сама умуара по целоце пашњаци где коће, многу ће траву изгајати, која ће пропасти. Не ваља ни то, када се на њој пашњак много стоке изгоји, јер и то многи пашњаци, па и влажне пашњаци, не ваља терати музаци и прикладну сточу, јер на влажним пашњацима расту киселе траве и обично су заражени митљем и другим угробњивим травма и готовинама. На такве пашњаке, може се пуштати стока која се спрема за трговину.

У сваком случају треба водити рачуна о здравој пијаћој води, о закљону од ветра и јаког суња.

ПРАШНАЦ И ОГРТАЧ

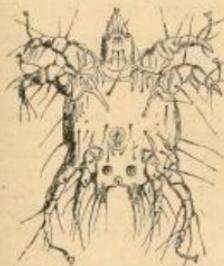
Свакоме земљораднику данас је већ познато, да поред добре обраде земљишта, ђубрења, правилног избора семена за сејање и начина сејања, врло велики утицај на количину и квалитету приноса има и пета усева. Ако се усеви не буде пажљиво неговали, не можемо и не смејемо се ни надавати да ће нам производ бити по квалитету и по количини овакав, какав очекујемо.

На пораст и развиће усева има врло велики утицај само време, које је сваке године другачије, и тежио се може предвидети како ће ма и приближно бити. Сви усеви траже да се негују, да би им се што је могуће дало више погодба за што успешније напредовање.

Да не похињемо све друго не само да похињемо коров, који је врло велики непријатељ свих наших усеваних биљака, а којим су наше њиве, на жалост, јако заражене. Не само да га ми ђубретином изнесемо на наше њиве, но он се много и сам распрострањује, јер пуштамо да се усејења на њивама, а он

који у нас надземно. Ни кад је западно свој мали ђењер и према светлости изиде по земљи и изду многобројне стоголе на мах га и додатних отрах попуштује.

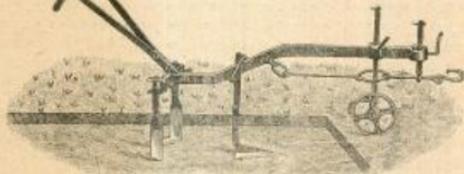
Прегљ су ситне и готово све паразитне животињске. Један међу њима проузрокује болест *мизу*, *Шугар* (*Sagorion oschiae*) је (сл. 3.) ситан прегљ, који се тек под микроскопом може видети, међутим је проузроковао ове несносне болести које, што се шугозови зове. Кад ова животињка доспе под кожу она у њој положи своја јаја. Млади, што се отуд излегу, дубе даље кожу од чега се у кози ствара запаљење, те тако настају несносни сарабови. Нека на тако заражене коже пређе један једини прегљ на кожу друге личности, одмах ће се и она том истом болешћу заразити. Некад су људи више трпели у овој болести од необавештених него ли од самог ња. Није познато да ли природу болести, те су веровали да она болест долази са собом узаким последиче. Данас, кад се зна

Слика 3. Шугаран.

за ову малу животињку, што производи болест шугу, лако је и саму болест лечити, убивајући животињке, што саму болест пречињавају. Убивају се најбоље хлором и мањом машћу

тако много производи семена, да само, ако се њиве из године у годину неспрестано не илеме и уредно не обрађују, освоји савиши те често усева изгледа као да је коров засајан. И тиме пренесе много коровског семена, а и ветар итд. јер је његово семе некако изгодна да се на најудаљеније крајеве пренесе, па отуда често пута на нашим њивама виђамо коров који ни познатији није или кога бар дуго година није било. Она последња појава може се још и тиме тумачити, што коровско семе врло дуго — по неколико година — задржава клицастост у земљи, и тек онда, кад се на њу поновно прилике појаве, оно отпочне бујно да се развија, па штету усеваних биљака.

Прашац од копног чланака.

Плевеле свих усева, а нарочити стрмица, од неопходно је потребе и ово не сме се и не треба да се пропусти по га свакад на време треба извршити, како коров неби напредовао и семе завезало и даље се распросторо. Време за плевље стрмица пада марта и априла месеца. Саветно је све коровско било из корена чувати.

Но а други усеви много страдају од коровског била, а међу нашим усевама нарочито кромпир, кукуруз, пасуљ, сточна репа идр. И земљиште се често пута брзо сасуши, испуца, стврдне се, те ваздух тежио у њ продире, биљка нема могућности да се правилно развија, а и хранљива биљка градива не стварају се правилно и у овој количини која је потребна да би биљка могла бујно напредовати.

протни шуге, која се лако може у апотеци добавити. Па имах многи сељаци свет принада од ове болести нешто из немачка а нешто из немара. Веома је стидно видети кршна можа или девоју често и лепо одевене са испуцалим рукама као да вису од коже него од перове коре.

Има много прегља сличних ономе, што производи шугу у кози човекој, а који праве велике штете нашим њиворацима за храну. Стари се сир мало по мало претрпају у прашину. Ако мало забавијате прометрично око прашину под микроскопом, опазићете како по њој ганиске маса малих прегља са осам ногу, који прождиру сир, док наповетку, не остану праске које оних животињаца и њихови њемети. Ови шугу на сиру производи тако зван *сирни прегљ* (*Ascaris siri*). На сухим њивама, смокама и урмама види се често неки беличаст или жућкаст прах. Многи мисле да је то знамо пашњак шећер, што је у њој био. Под микроскопом се ова прашина мења у ситне прегље, који се хране, истина, шећером на сухоз ноћа. У старом хлебу, крајини, бадему и свима материјама, што се почињу распадати излазно различите врсте прегља, које лепо ноћи врло лепо под микроскопом раздиковати.

Известан зеленасти прегљ (*Ascaris telarius*) почиње велике штете на пасуљу. На пашљачу лета он направи врло фини и свласту нагину у којој се крећу милијуну ситних животињаца, које тако слабо изневају сок из њива да се лишће, наповетку, савршни и омадне, те се затим и дела биља разболи, па, изглад, и угине. Она се најчешће на пасуљу развија само за време великих суша и врућина, те се даје лако отклонити, помажујући у том времену чељећи лишће свежом водом.

(По врашцуском)

Б. Ј. Ј.

Да би се овоме помогло све окопавине, као што је познато, *праше се*, окопавину и *огрбу*, то се на тај начин с једне стране упиштава коров у своје зичетку и задржава алага, а с друге стране припрема се станиште за њих тако какво им годи, то се могу брзо и сигурно развијати и обилан нам плод довести.

Плуг огртач — дошао израде.

Прашење, окопавине и огртање изводи се најбоље и најсигурније *мотикама* јер се тада најбоље рад изведе и можемо баш до самога порена и стабла младе биљке земљу растрести што је од врло важних значаја. Али рад мотиком, и ако је најбољи, он је уједно и најспорiji и најскупији, и онда кад се има већи простор под окопавинама (као што је код нас под кукурузом) тешко да се може да стигне да се све на време опраши и огрне, а од велике је важности свршити сваки рад на време, познато је свакоме земљораднику. Право време рада ако се пропусти — ничији се не може надокнадити.

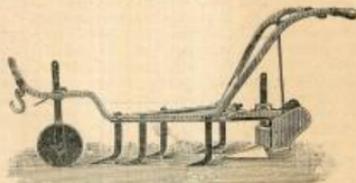
Да би се све на време и с мање трошка и напора свршило ваља се послужити *плугом прашачем* и *плугом огртачем*, које у сликама доносимо. Исход сваке слике напачено је шта која представља.

Прашач и огртач — дошао израде цена 28 динара (с дрвеним предлоком), а 37 (с гвозденим предлоком).

Оваквих ових плугова прашача и огртача у новије доба у употреби је и *плуг америкашки* зван *Планет јуниор*, који се за разне циљеве употребљава, јер је тако удешен да се употребити може и као ручна справа и као срезна справа. Он се употребљава (кад се раовници или пожеви менају) и као култиватор и као опрашач, и као огртач, и као ручна сејалица (кад се шарат намести) и напослетку не само за обично усеље по и, по ниоградина.

Прашача, а и огртача има засебно начињених, а има справа комбинованих (и дошао и стране израде) па се по потреби или даске скидају, а остају мотичине (онда се употребљава као прашач) или обратно (онда је огртач).

Прашач и огртач — сам од коволог челика. Цена 49 динара.

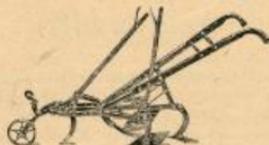
С једним коњем или са два вола може се дневно опрашити плугом прашачем 1—1½ хектар а онај когао тешко да би 12 радника свршили за дан мотиком.

Огрнути се може дневно плугом огртачем 1½ — 2 хектара, по тада ваља за сваки огртачем да иде бар један или два кољача који ће мотикава огрнуте биљке намести.

Стоји за време рада треба погнати корпе на уста како неби штетиле младе биљке.

Да би се могли употребити прашачи и огртачи, потребно је да су окопавине у *редове посејане*. Тада би било сувише расипкућеки кад би се мотиком радло, те стога сваки треба прашач и огртач да употреби. Удаљење реда од реда не игра велику улогу, јер се прашачи и огртачи тако праве да се по потреби могу рамакнути или сузити.

Важно је само да раовници буду од доброг челика и да су увек оштри.

Планет јуниор као огртач.

Овакв овако ко жели да се користи ових прекопотребним справама, које су за земљорадника од неоцењиве користи, тај треба и своје њиве правилно да обрађује т.ј. увек с јасним дубоко да их узоре, добро продера и с пролећа омет узоре и што је могуће боље усити. Камења, шљива итд. у њиви не сме бити. Кад се овако земљиште поаре и припреми и прстачин сејалицом посеје, онда прашач и огртач чини огртине узлуге.

Планет јуниор као прашач удешен за коња.

И време кад се прашачем и огртачем ради од велике је важности. То треба сваки земљорадник да на своје њиву оцени, по главно је да земља буде *влажна, тропина* и *ситна*. Тада је рад необично добар и брзо иде.

Кад редовно кукуруз израсте високо као длан, онда треба отпочети прво прашење, и то плитко, јер тада има само да се упишта коров који се тек појавио и чији је корен плитак. Исто тако и саме биљчице су поже и плитко усађене, те би се могло поревити, ако би се дубље прашило. Мало дубље треба прашити на 10—15 дана после првог прашења, а огртати доцније и кад је земљиште у најповољнијем стању за огртине.

Како се код нас кукуруз веома њивога гаји и сад скоро стигде у време сеје, то је употребљава прашача и огртача на своје месту и хи их толико препоручујемо нашим земљорадницима, саветујући их да ове справе набављају преко Српског

Полопправедног Друштва и Главног Савета Српских Земљорадничких Задруга, која Друштва само оне прашаће и отргаче препоручују, који су опробани и о чијој се палозности има сигурно уверење.

ЛАЧЕЊЕ (ПРОРЕЂИВАЊЕ) ЛАСТАРА И ВЕЗИВАЊЕ ЛОЗЕ

— Душ. С. Кривошејски —

Чим настане животна радова код лозе, и из нуволака се развију ластари, потребно је све сувишне и непотребне ластаре проредити, одлучити са чокага, а оставити само онолико и ових ластара, који су потребни, те да се добије што више и што крупнијег плода и принос лозе лешава.

Ако на чокоту оставимо све ластаре, који су се из чокога развили, добићемо малу количину и ситнијег грозда, који ће и теже дозрети, нарочито онда, ако је виноград у сејној страни, или густо посејан, а имаћево много ластара, који ће бекорасно принеи чокоту.

Проредивање-лачење-ластара, треба извршити онда, кад су ластари достигли висину 10 до 15 см., и кад се буду могли разликовати ластари који носе на себи плод, од ластара који су бесплодни.

Прilikом проредивања ластара, треба pazити, да се са чокога уклоне сви они ластари, који су непосредно из главне чоковете избили а оставити ластаре, који су се развили из осталих резника и онолико оставити колико на чокоту имамо коцдира; но, ако на чокоту нема толико резника са ластарима колико има коцдира, можемо оставити и ластаре који су непосредно из главне чоковете избили. Само доцније на њима остављамо коцдира, неће бити тако плодни, као коцдири остављени на ластарима који су избили из резника.

После проредивања треба дозу одмах проредити уз гачу, прити, нарочито у положајима који су изложени јаком ветру како их леби ветар пољозно и тиме нанеи штете.

Везивање лозе треба обављати сваки 15 или 20 дана, а и чешће ако је лоза сувише бујна.

Ластаре на родној чокоци не треба остављати дуже од 1 метра а може 0-80 метара, па одмах прити заламање, јер образовање многих ластара умањује принос грозда.

За везивање лозе, може се најкорисније и најпрактичније употребити „грочија“, која се може у свако доба добити од Српског Полопправедног Друштва, а може се такође употребити и лива од ливовог дрвета; но како се ових сатре једно врло корисно и употребљиво дрво, то је боље употребити риноу или гурло од ражне сламе, која се у пракси као врло практично и јевтино средство показује.

За везивање лозе може се употребити и текиван копац или јута, но то је много скупије од риноје.

ВЕЛЕШКЕ

Како се најлакше могу уништити муве по сточним стајанама, кухињама итд. — Мусе су врло непријатни и досадни гости како људима тако и стоци, па често и преносиоци разних болестима. И човеку, и стоци, потребна је одбрана од њих, стога се свим силама ваља старати да их буде што каме и да се уништавају. Малијани мува узлепшавају људе и стоку и при раду и при спавању, и веома много штете причињавају, јер и човек и стока много пате услед њихове досаде. Колико има штете од мува, утврђено је огледима

на Полопправедног Заводу Универзитета у Гетингену. Огледе је вршио проф. *Др. Леман* и нашао је, помоћу Петеншоверовог респираторног апарата, да стока, услед јаког узнемиравања од мува, тропи дневно више снаге, што би било отприлике равно $\frac{1}{2}$ килограма овса. Кад је већи број граја, онда је овај губитак врло знатан.

Но од мува по сточним стајанама и кухињама итд. можемо се бранити, само ако у *празно време* отпочнемо одбрану. Како се сточне стаје, кухиње итд. у ово доба године обично креће ваља се том правликом постарати и за уништавање мува. Ништа лакше од тога. Стаје треба кречити и по задинама и по тавани, и у греч одређен за кречење поменати беле *стајне* која није скупа, а може се у свакој држави добити. Стаја се раствори у води и овај се раствор доди кречу и њим окрече задина, таваница итд. Мусе у овако окреченим стајанама и кухињама брзо умиру. Узрок је овога тај, што мусе личе по својим носима летелицама сон (који им омогућава брзо идење по стајци, што не могу ни најситији инсекти) па како стаја стече и изваља, то она скрива овај сон и мусе су принуђене да га што више излучују тако, да излучивање овога сока пречани њихову ноћ и оне обично брзо — умиру, и остани наaidu, таваница итд. те се лако могу очистити.

Средство је просто и јевтино јевтино, да га сваки може опробити и своју стоку несвесних мува, од којих само штете има, ослободити.

Невен цвеће — погађач времена. — Ако се ластари невенског цвета отворе између 6 и 7 сати у јутру и тако отворени остану цео дан до 4 сата по подне, онда ће бити лепо време, а ако се не отворе и после 7 сати, треба се надати киши тога дана или те ноћи.

Кукуруз скорозрепац зван „Пећанац.“ — Ову врсту нашег кукуруза, коју онда само укриво приказујемо својим читаоцима, задржавају право да доцније и њој парчице говоримо, препоручило је Министарство Народне Приреде ради огледног гајења државних полопправедних заводима у Тоциндру, Добричеву, Љубичеву, Ђуприји и Шапцу (Полопправедне Округне Станице), Краљеви и Букову (Нике Школе за Пољску Приреду). Да огледна гајења извршиће се ова године, а прошле године гајен је овај кукуруз у Тоциндру. Поменићемо резултате гајења у Тоциндру како би наши читаоци видели од какве је велике важности за нас ова врста нашег криво кукуруза — скорозрепаца.

Семе је добила Министарство Народне Приреде из толиничког округа и послало га Управу Тоциндерске Економије.

Управа је засејала овај кукуруз 5 маја на земљишту које је било глињаво — Први пут је прашен 1 јуна, а отргнут је 30 јуна. Усеп је добро напредовао, изветана и белести није било.

Он је потпуно сазрео за 90 дана, *дакле за три месеца*, те је једна од најранијих врста кукуруза коју знамо, раније стасави и од сељдерског и од чипквантима, који су такође на њањима државних завода гајени. Са једног хектара добијено је 1000 кграма у класу а засејано 20 кграма.

И Ратарска Школа у Краљеви опробала је гајење овога кукуруза па и под не потпуно је сазрео за 90 дана.

Да ба се а даље огледаи продукава, и да би се одгајало чисто семе, као и да би се утврдило да ли *испанак* може послужити и у градобитним и ливаним годинама, наређено је да се изведе протвор засеје и у јуну месецу, па лево резултате, који се ове године на раним крајевима више отадабно постигау, саопштити својим читаоцима.

Овде нам ваља напоменути, према ономе што досад сигурно знамо о *испанку*, да би он био веома погодан за произвођу *раних цуренака* и *кукуруза за живине* нарочито у годинама

градова, те би онда потпуно отпао увоз пурењака и кукуруза за кување са стране у доба кад их додод кад нас није могло бити, само стога што раше сорте нису гајили.

Са ивица Топчидерске Економије, послата је једна количина овога кукуруза за анализу Хемхидској и Огледној Станици Министарства Народне Прихране и добротом г. *Милана Вајтла*, агрокултурног хемхидара Министарства Народне Прихране, који има је анализу на употребу главно, налази да *жути кукуруз аелани* има:

Воде	17.62%
Белочашнице	10.58
Маси	(4.36)
Целулозе	(2.11)
Угљених хидрата	63.75
Пенела	(1.58)

Тежина једног хектолитра зрна износи 74.4 кграма, а тежина сто зрна 27.2 грама.

Тодом за сад о овоме кукурузу, кога може сваки, ради пробног гајења, набавити од Управе Топчидерске Економије која га има чистог, и за продају.

Ми га земљорадницима препоручујемо нарочито за брдске крајеве.

Г Л А С Н И К

Колико је у години 1902 увезено плетарских израда у нашу земљу. — По Статистичкој Службенице Трговине, коју издаје сваке године Министарство Финансија, у години 1902 која је била обилата воћна година било је увоза из наше земље:

воћа (свежег)	29,140.647 килогр.
грожђа	187.670 килогр.

Како је у тој години важило проише да се све свеће и грожђе увозом у корпама, а грожђе се и раније извозило само у корпама, то је тада за увоз горње количине воћа и грожђа потребно било корпа:

а) за воће	971,354 комада
б) за грожђе	37,534 комада

Гачувајући просечно једну корпу, и то:

за воће по	0.60 дин
за грожђе по	0.30 дин.

вредност у једних и других била је укупно 614.072 динара.

Врло је мали број ових корпа које су у извесне израђене већ су оне увезене са стране. По томе, види се, колико је поваљано издат само на тај прибор, а то све стога што у нас нема руку да те корпе израђују у нашој земљи, на до новац и за њих, као и за воће и грожђе, остане у нашој земљи и нашим привредницима.

А вредност воћа и грожђа, које је у тој години извезено, износи 2,604,526 дин.

Истича је и то, да су се неки извозници једним истим корицама послужили по двапут, дакле поново их увезли. Али таквих је случајева јамачито мало било, јер су корпе уопште слабије грабе, те не могу послужити за поновљену употребу.

Осталих плетарских израда, које су те године увезене у Србију, износи вредност 40,901 дин.

То су вредности махом за сталну кућевну потребу: иначицу, кујнску, собну (намената) итд.

Ако се ова ства придодају првој, онда је укупна вредност увезених плетарских израда била 654,973 дин.

А мора ли то да буде?! Јесмо ли ми оскудни у материјалу: врбују, розогу, сламу, трску, лим, дубу итд. те да се сви ти плетарски предмети, који се увозе са стране, неби могла израђивати у нашој земљи? Нисмо; а ни ако их немамо у каквој као што се тражи, могу се добити. Имамо расаднице плетарских врба у нашој земљи; у Топчидеру (код Плетарске Школе); у Букову (код Вишељско-Вођарске Школе); у Турцији (при општини Пољопривредној Станици), и у код свих Државних Ловних и Селекцијских Расадица. И розога има у нас на вишој

места, који је по стручној оцени, врло употребљив за плетарске радове. Треске тако исто; а ако треба и боље, може се прибавити; лим, слама, дуба и др. није тешко прибавити.

По, некојој ризици. Треба обучити људе за тај рад; а то може само у једном заводу, школи, ради чега је већ установљена Плетарска Школа, или на курсевима у Пољопривредној Станицима, и Срењским Расадицима. Протле године рађено је и на томе, и већ је знатан број кураста спремлених и за тај рад. Треба наставити, и на томе брже радити, јер са развицањем Вођарства и Вишељарства, а на томе се брзо корача, и потреба плетарских предмета, нарочито за шива, расте. Осим тога та се потреба појачала и извозом живине и јаја, јер и она се најчешће извози у нарочитим корицама (навесница) од врба. Плетарској Школи треба дати могућност да може да буде истински вођа за ширење и одомаћивање плетарске радности у нашој земљи, а и Срењским Расадици и Пољопривредне Станице да јој буду позадани помагачи у томе.

Пољопривредни зборови у Руски. — Од пре две године држе се имени у Петрограду пољопривредни зборови. На једном од последњих састанака било је мноштво предавача из разних друштвених редова, а између осталих и сам Министар Народне Прихране и Државних Добра. При отаруњу седнице, он је окарактерисао руске односе овим речима: „Руски земљорадници постављају научној пољској привреди нарочита питања своја. Разликујући се под другим погледима, које се разликују од односа прилика у Западној Јевропи, руска се пољска привреда неминовно средла с мноштвом невољних питања, на која се не може добити одговор на искуства и праксе који је по истим питањима добила у Западној Јевропи. Није од тога доба много протокала, како су код нас агрономи били ретки, скоро невољати, те је било од потребе пријати спис са Запада“. Председник збора *Ј. А. Стеруб*, догучиши се у кратку историју ранијих зборови, изјавио је, како ће се оделити ти зборови одржавати сваке друге године, како би резервенти имали више времена за сређивање својих предавања. Огледних Станица, које су у тесној вези с тим предавањима, биће у години 1904—65, тропак је на њих предвидио у 175,692 рубаља.

Пошумљавање руских стена. — Руска влада ради на томе, да велики део својих стена пошуми и на та се, да ће јој та намера и нови за руком. Међутим, *Д. Н. Високи* држе је скоро једно предавање, у коме износи следитељне сазнаје сустројно томе.

Високи на име мисли, да су руске стене (Јужне и источне) сазнаје негодне за пошумљавање, јер немају у себи за тај посао довољно влаге. Шта више, он сазнаје одлучно тврди, поткрепљујући то своје мишљење и разложима, да ће сви владини покушаји у томе правцу бити безуспешни, јер се шума на великом простору на стени не може одржати. Дрво засађено с пролећа живи од зиме влаге, а у лето, све до краја месеца Јуна, од летњих киша, али у јулу оно ће почети испусти и опадати, докле, најзад, не постане жртва својих могућих итеоричних и разних болести. Само може бити реч о пошумљавању малених, нарочито одесних делова стена. Нарочито би се могло пошумити речне обале, невољна просторнаста с покретном површином, на којима се мале биљке не могу одржати, а дрво би још могло; међа ушита, у којима се за дуге време за Држава снег и лед и железница земљишта с обеју страна, како би засађена дрвета штићила врсту од завејавања. И многи такви делови баш су годни за пошумљавање и баш само да то и издигати друго. На таким местима треба шуму и поднати с великим издацима, јер она ту врши и другу службу, а не само својим дрвећем.

Пошумљивати стене онако уопште и без барања био би посао колико оскут, толико јун и бескорисан. Према томе *Високи* сугерише влади да ова државна земљишта на степима раздели околим земљорадницима, увезени од њих у земљу земљишта невољна, која се у комплексу могу пошумити. Пошумљавање у малим парцелама одесних места у степима, држани се не ретвира, јер нема разума по томе, што се растурене парцеле не дају добро ни с успехом обрађивати; то могу радити само многобројни приватни поседници. А степе с изрком земљом подесне су за другу културу: воља и пасишта. На тај начин разуме се да држава не може степе узимати, али подељене међу мале поседнике оне постају богат природни извор.

ЊИЖЕВНОСТ

Пчеларски Речник. Прикупио и објавио *Доброслав М. Ру-
жич*, Београд, Штампарија „Досијеје Обрадовић.“ 1904. Цена
60 п. д. стр. 78.

Чунићева *Задужбина* у својој 54. књизи пријавила нам је
овај *Пчеларски Речник*, који је добро дошао нашим пчеларима
у њиховој пчеларској књижевности. Посао који нов, као што и
сам г. Ружич помиње, вине су се у нас били Јован Жива-
новић и Моја Медвџ, али је г. Ружич унео да тај материјал
среди, објасни и прошири новим прикупљенима. Вину је по-
шло за руком да пружи један обилан речник, који је потребан
свакоме пчелару било за брзо оријентирање у појединим
стварима, биле да иналегална пута којом треба да пође у
проучавању ове или оне пчеларске радње. Г. Ружичев је *Пчеларски
Речник* потребна веза за пчеларску литературу.

Од овога се речника не може много тражити; он је и су-
више сав и кратак, и сам писац вели: „да речник није потпуно
и сам верујем, стога би могао да ми колегистички читаоци
исправке и допуне пошаљу, зашта им унапред захваљујем“. Ово,
што је у речнику, тачно је, али је и сувише кратко. Као
строго научан рад — без замјерке је; али, да би корисно
послужило и онима, који се пчеларством баве ради користи,
Пчеларски Речник морао би да обухвати опширне појмове,
од врлина ошавке, као што су у *Пољопривредно Речнику* Гаје
Матића. Свако би, свакојак, учинило да речник буде што
јаснији.

Ми се и дамо, да ће се г. Ружич прихватио израва-
вања овога речника на широк и обилатнијој основи, како би та
књига била нашим пчеларима не само речник, него и ручник.
По овоме, што је у *Пчеларски Речник* досад на томе пољу радио, ми смо
уверени, да би он могао тај посао с успехом извести.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК И СВДНИЦЕ

Управног Одбо. а Српског Пољопривредног Друштва

држане 2. фебруара 1904. године у Београду

Присутни су били: председник г. Душан М. Спасић, пот-
председник г. Наја Т. Тодоровић, чланови Управе г. г. Алекса
Б. Поповић, Ана Живановић, Александар Милоковић, Петар
Тодоровић, Миско Миловојић, Димитрије Јосифовић, Милош
Н. Лукићковић, Д-р. Миловоје Васић и благотворац Јован Јенић.

Председавао председник г. Душан М. Спасић.

Бележко зам. секретара Рад. К. Спасићовић.

1. Председник саопштава радност нест, да је Најшиши За-
штитник Друштва *Високо Величанство Краља Србије Петар I.*
благовољно најжалостивије одговорио на поздрав Главног Збора
Друштва — Учасници седнице стојећи су заступали читање
депеше и одазвали се јединодушним узвиком: „Живо Краљу Ср-
бије Петар I.“ Депеша да се унесе у записник *Годишњег Збора.*
2. Приступа се саветовању о програму рада друштвеног
за ову годину и пошто је прочитан пројект програма рада, који
је већшео нарочити ужи одбор, по предлогу г. Милоша Н. Лу-
кићковића, пристао се читати и расматрати појединим тачака
Одбор решава:

а. Да се усвоји ранија одлука одборска, да Друштво учес-
тује у прослави стогодишњице устанка, а с тим да се доведе
у везу и приређење друштвених изложба, тако: да се приреди
обласна сточна изложба у Београду; да се изложба која се
приређује о слави друштвеној доведе у везу с овом прославом;
да се приреди у Београду земљаска изложба живине; и да се
у Београду приреди смотре пољопривредних справа, које се
у земљу израђују.

О свему овоме донеше се детаљније одлуке, кад ужи одбор
који се за овај пут има одредити, поднесе пројект по коме ће
Друштво учествовати у овој прослави, и кад се буде саопштао
величини материјалних средстава, која ће за овај циљ Друштво
стајати на расположењу;

б. Да се настани нествитавне става пољске привреде у
нашој земљи;

и. Да се настани започето испитивање у пашу спречавања
попања, пошумавања пољети и мелјорације земљишта;

г. Да се и даље посредује у набавци брета прета семена
и настани справе за производњу таквих брета семена у нашој
земљи, а нарочито од билака за сточну храну, као и за само
ширине посеве оних субзија, унамајућа у обим и нескотине
крајеве. Осим тога да Друштво изнесе категоричку потребу, да
се законодавним путем стубија уношење нечистог и неиспитаног
семена у нашу земљу;

д. Да се и даље посредује у набавци савршенијих пољо-
привредних оруђа, справа и машина и да се продају и старе
о томе; да се савршеније справе и машине у јачој мери
израђују у нашој земљи;

ђ. Да се поради на томе, да Друштво набави подесно
имање у околини Београда, на коме ће припадати потребне опште
и рационалног обрадом околини пружити углед савршенијег
рада и производње;

е. Да се приликом изложба, приређених овим програмом
држе зборови друштвених чланова и осталих привредника и
пријатеља наше пољске привреде, ради саветовања о унире-
ђењу главних пољопривредних грана и производа, који су на
дотичаних изложбама заступљени;

ж. Да Друштво обрати пажњу и рибарству као најзану-
штенијој грани наше пољске привреде;

з. Да се израду рад на одржању и уређењу угледног
живинарника у Рогозу;

и. Да се поради на томе, да Друштво добије више
Подружника и да се садашње покрену на активнији и успешнији
рад поношу изасланика друштвених и организујући подесна јавна
предавања на зборовима подружничким;

ј. Да се ушине потребне измене и допуне друштвених
Правила; и

к. Да се поради на томе, да Друштво добије што већи
број чланова понајчак, те да сходним мерама и преко њих учине
на унапређење пољске привреде у земљи.

3. Приступа се избору узних одбора — Одбор се у овој
питању сагласно, да за поједине тачке програма рада не треба
бирати нарочите одборе, јер је досадашњи неуспехом утвр-
ђено, да се тим задржава само благајремено отпиривање Дру-
штвених послова. Прежа овоме, Одбор изабра само одбор за
израду пројекта за учествовање у прослави стогодишњице
устанка.

У овај Одбор ушла су г. г. Наја Т. Тодоровић, потпред-
седник, Александар Милоковић, члан Управног Одбора и Милош
Х. Поповић, ред. члан Друштва.

4. Приступа се избору уредника „Тежак“ — Пољопривред-
ног Календара“ и „Пољопривредног Гласника“ — Одбор једино-
гласно изабра за уредника *Тежак* г. Милоша Н. Лукић-
ковића, за уредника *Пољопривредног Календара* г. Наја Т. Тодо-
ровића и за уредника *Пољопривредног Гласника* г. Александра
Милоковића.

ОБЗНАНЕ

Пажња скупљачима претплатника на Тежак.

— Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва решио
је, да се свакоме скупљачу претплатника на *Тежак*, који
прикупи претплату за најмање пет (5) примерака *Тежак* и
ову унапред за годину дана положе Српског Пољопривредног
Друштва, даје 20% од прикупило претплате као награда за труд.

Према овоме издати се од свих пријатеља Српског По-
љопривредног Друштва и пријатеља српске пољске привреде,
да ће свима силама настати да што више прикупе претплатника
на овај једини српски чисто практични пољопривредни лист.

Управни Одбор Српског Пољопривредног

Друштва у седници својој од 14. априла ове године решио
је, да се ове године, према бугарској могућности, изда једна
или две свеске *Пољопривредног Гласника*.

Прва свеска изаћиће месеца маја ове године, а друга,
по могућству октобра месеца.

О Г Л А С И

ВИНОГРАДАРИМА И ВОЂАРИМА

Препоручујемо Пехивову прескалицу, патент „Аустрија“, као најболу и најтрајнију а која се употребити може и за прскање вођака.

Иста се добити може у Београду код: Српског Пољопривредног Друштва, Браће П. Радојковића и Драгомира Здравковића; у Крагујевцу код Симе Ј. Станојичића, у Смедереву код Симеја & Павловића, и у Пожаревцу код Стевана Ђ Шајковића.

7—10

Браћа П. Радојковићи.

Моде се пољопривредни писци, да своје радове, намењене за Пољопривредни Гласник шљу на адресу Српског Пољопривредног Друштва за Уредништво Пољопривредног Гласника.

Радови ће се хонорисати, а штампаче се ако их рецензенти буду препоручили. Непријемни радови враћаће се писцима.

2—6

Уредништво Тежакма овим извештава све претплатнике Тежакма, да одмах, чим који број Тежакма не буду добили, известе о томе Српско Пољопривредно Друштво (Неманјина улица бр. 11), како би Уредништво учинило шта треба да недобивени број добију.

Претплатница код пошта, треба недобивене бројеве у прошлешом року код поште да рекламирају.

Ко тражи после месец дана број који је трабао добити, неће му се по жељи ноћи учинити, јер Уредништво неће бити у могућности да се жељи претплатника одазове.

Ко од претплатника Тежакма, чланова ошпишача, добротвора, учесника, или редовних и почасних чланова Друштва, промени место становања или адресу, нели се да то одмах достави Српско Пољопривредно Друштво, како би му се Тежакма могао на тачну адресу шљати. — Непријемне бројеве, услед промене места становања или адресе, Друштво неће бити у стању накнадити и за то нико таквих потраживања неће се не обраћа.

2—10

ПОВЛАШЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ СПРАВА И МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВЦА

У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ СОПСТВЕНЕ ИЗРАДЕ

ПЕСАКАЛИЦУ ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

до данас најусавршенију и од стручне комисије Српског Пољопривредног Друштва, као и од већине економца и виноградача, одобрану под називом

К Р А Ј И Н А

са знатно јефтинијом ценом него ли оне са стране донесене а квалитетом и својом солидном изработом никакко не уступа првим страним патентираним фабрикатима те врсте.

Иста се може добити и код Српског Пољопривредног Друштва, и у нашем стоваришту до Народне Банке.

6—10

Ц Е Н А О Г Л А С И М А :

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дил.; од осталих крушних писмена по 15 пара од врсте од ступца. Већим огласима од целе стране 20 динара (20 круна аустр. вредности) пола стране 10 динара (10 круна) четврт стране 5 динара (5 круна а. вред.).

За оглашавања више пута 10 од ето јефтиније.

Преглед 13 броја Тежакма. Чланци: Намењене о справљању бордоске чорбе и прскању винограда. — Прелаз са суво на зелено храну. — Прашак и отргач. — Дичење (проредивање) застаря и неспазиве лозе. — Подметак: Наши добротвори и шетоточине (свршетак). — Велике. — Гласник. — Книжевност. — Друштвена и подружњински пислови. — Објаве. — Огласи. — Цени огласима.

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТСТВО
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ
ПРЕПЛАТУ ПРЕМАТИ И СВЕ ПОШТЕ

НА СВОЈОМ НАЈБОЉИЈЕМ СТРАНИЦАМА ОД АПРИЛА
1890 ГОДИНЕ 5 СТИ ПРВИЈОМ ДРУШТВУ
НОСИ ПОШТУ БЕЛАСИЈУ.

Цена огласника изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво издао је његов

Премаћаник **МИЛОШ Х. ПОПОВИЋ**
У БЕОГРАДУ БРАТКАРСКА УЛ. БР. 21.

БРОЈ 14 и 18.

У БЕОГРАДУ, 10 и 20 МАЈА 1904 ГОДИНЕ.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИНА ИЛИ ОВАЈ РОДИНЕ 3 ДИНА.
ЧЛАНОВИ ПОМАГАЈУ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВА
ПОДРЖИВАЈУ, ОСОБНО ИМЕОМ ВОЈНИМ СТАЛ.
КАДРАТА, ЗАБИ, НАСТАВНИЦИ, ПРАВИТЕЛСТВОМ,
ЗАДРУГАМА И ЧЛАНЦИМА ЧИТАЈУ ДОБИЈАЈУ ЛИСТУ
У ОМАЈ ДИНА, АКО ПОМАЖУ ПРЕПЛАТУ ГРАЂАНИ
ЗА ПЛАЊ ГОДИНУ.

НАМ СРБИЈИ
НА ПОД. 8 ФРАК. ИЛИ 4 СОВ. А. КР. ПО СРП.
ПОЉОПРИВ. ДРУШТВУ И НАЈБОЉИЈЕМ ЧЛАНОВИ
КАО И СРПСКИМ ДИМАКАМА, ЗАДРУГАМА И ЧИ-
ТАВНИЦИМА, ПИШЕ, ИМЕОМ И НАСТАВНИЦИ ДО-
БИЈАЈУ ЛИСТУ ЗА 6 ФРАК. ИЛИ 3 СОВ. А.
КР. НАД ГРАЂАНИ ПОМОЖУ ПРЕПЛАТУ И
КАД СЕ ПРЕПЛАТУ КОД СВОЈ УДРУЖЕНА
ПРЕКО КОЈА НЕ БИ СЕ ЛИСТУ СЛАТИ.

ОСНОВАН 1890 ГОДИНЕ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

МИЛОШ Н. ЛУКИЋЕВИЋ

САРАЈЕВСКА ПУ. БР. 25.

ГОДИНА XXXV.

ПРВИ КОНГРЕС ЛЕКАРА, ПРИРОДЉАКА И ПРИВРЕД. У БЕОГРАДУ

У имену светковина за прославу стогодишњице доласка и државе првог Конгреса лекара и природњака. На овај Конгрес долазе и пољопривредници са марњени лекарима, и то не само из Србије, но из свих словенских крајева.

Конгреси на којима се претресају разна научна и привредна питања од големе су важности и за друге народе, у којима се пишала поука више чита но у нас, у којима је најјединични живот и рад јаче развијен но у нас.

Конгреси међународни повећавају све те користи, које се на онда не узимају кад се ти Конгреси ограначе на *фамилију словенских народа*, који за групе што ће се онде заступити имају одличних представника.

По свези је поједино да ће користи од тога Конгреса за наше пољопривреднике у Србији бити онда веће над буде утесника више било. Зато нам је дужност да се у што већем броју пријављујемо.

Да би се посетило оно што се жели у науци, узajанном изменом мисли, да би се стружњаци у пространој околици словенској међу собом боље упознали, и у научну и практичну пословну негу ступали, треба да се на Конгресу нађе велики број, да имају разшта долазити из далеким својих занимања лекари, марњени лекари, економци и научници који се баве пространим областима природних наука.

Да све друго остани на страну, — на да се задржим само на ономе што ми је као пољопривреднику најближе: на утицају, који за нас пољопривреднике у Србији може имати овај словенски Конгрес. Није то само прилика да старијој браћи покажемо, шта смо за ових сто година створили, и са чим се за то време борили, те да нас више и правичније цене, и ако ми то подизање рачуна не би требало потцењивати. Није је овај скотра корисна за нас да видимо: иде ли у нас, да боље или на горе, што такође не би било на одмет. Не, ту долазе и многе друге користи у оцену. Колико можемо имати користи од оштења са људима своје струке који су у својим занимањима снабдевени са више стручних школа но ми, а представљају уопште више привредне школе, нека се оцени по примеру који нам дружа Ческа и Моравска, одасле нам се спремају пољопривредници у великом броју, а они у својој заједници, као што је то познато, имају изведен цео систем

стручног наставе и покрећу наговорене поуке за дизање привреде у још већу висину, и ако је она и сада тамо већма заједна, а сваки даном бива још и напреднија и савршенија.

Конгрес овај држаће се 6, 7 и 8 септембра ове године, у оно време над пољопривредници наших предела лакше могу остати своје огњиште и воља на овај састанак.

Рад је ових стружњаци тежи по одговору, тако, да један друге неће сметати, а у питањима заједничанима могу се, као нпр. пољопривредници и ветеринари, састајати ради заједничког претресања и расправљања итакнутих тема.

Договор поштомобили са учесницима о томе: људи можемо плашати, ради проширења праксе, наше сроднике и пријатеље, наше младе и потчињене; договор о оснивању заједница о именима каљева, семена др., о оснивању задруга за привреду воља, израђивању конзерви, о преради вољени и остављању за зиму итд. Све су то пољови за српске пољопривреднике вољна нација, а у чески гостима извођајима за то добре саветодање и наставнике. Шта више у околицима у близку и даљу околину можемо се помагати саветом и у избору места и положаја итд.

Стружњаци напреднијих земаља могу нама много да помогну. А кад су то људи „наше горе лист.“ Славени, онда у њиховим предањима имаћемо не само глас здрљачних саветника но и браће која и добро учи и добро жели.

Ако игда, данас је време да се приборимо, сви који се својакмако, јер нас у борби за остатаком толико недостаје, да биса наслова и брање помоћи не можемо добро пролазити, напротив морамо утовити, и то не би било никакво утешно за поточе устаника, ни за народни понос ласкаво онда кад стогодишњица народног устанка прослављамо.

Српски пољопривредници само могу да дођу, а ништа да не изгубе од ове заједнице утесних људи. На вој, ако хоће и желе, могу се и са расправана појазити, но ако расправе и не могу израђивати, допало је њихово учење при претресу, па и њихо присуство ради познатиства и пријатељства није на одмет.

Корист од овога Конгреса може бити још и већа, ако се удеки у то доба држати оних каљева које Српско Пољопривредно Друштво свако године приређује, па да се о једном тронку и једно и друго постват.

Само не треба пропустити да се сви на време пријаве, који желе учествовати. Ми изврсно саветујемо овај пример

који нам наши савезници и пријатељи марвени лекари пружају. Они су тамо сваки на својој белини.

У јато, дакле, полиопривредни овозови!

ЖЕТВА СТРИНА

— Др. Милан В. Влазарић —

Апо реч „своје време“ ма за кога може знати каквога значаја, вазисно је тај значај већ највећи за полиопривредника. Ако ли опет на који полиопривредни посао треба „у своје време“ извршити, вазисно је да то првостепено вреди за жетву усева или уопште бербу плодова.

Жетва је јурина свих земљорадничких послова (иа да је у самој ствари тек почетни посао у прибирању земљорадничких производа). Да жетва испадне што бољом, што обилнијом, мора се претходно што боље орати и драати, што вадишатије љубити, што једраће семе носети и што и најмање чистити од корова, уреднице и других штетотина. Сви ти послови леже у моћи човека, и земљорадник је дужан, да их у интересу свом и у интересу целокупне наравде привреде тако разумно обави, како ће му жетвени принос са дотичнога земљишта моћи да буде што већи.

Али пољско је важно, да се свима тим претходним пословима створи могућност за што бољу жетву, од још веће је важности: на време сабрати све оно, што је природа у приносу земљорадничког створила. Не учини ли се то, природа убрзо почиње да квару оно, што је де јуре стварала, те тиме свак претходни труд земљорадничков може остати узалудан или бар претрпати нестне штете.

Са жетвом се, дакле, ни у ком случају не сме оклевати, одлађујући је из дана у дан. За земљорадника је сваки дан субјективан и то важи у оно време, када му плодови његова збоја стижу за прибирање. Сваки се час могу накопити облака на доле водреже небу и пресута озго плавак или град, који за трен ока може уништити све што лежи на њему.

Пошављају: сваки разумни земљорадник мора из различитих обзира тежити за тим, да своје стрино жетво што је могуће пре поже.

Питање је само: кад се може и сме приступити жетви, или тачније: кад је најбоље стрине жетви?

На први поглед изгледа, да нека нешта лакшег него одговорити на ово питање. Треба, рећи ће се, са жетвом отпочети онда, кад је жито већ зрело, а најбоље је жетви онда, кад је жито потпуно сазрело.

Међутим такав је одговор колико непотпуно толико, последња делом својим, и нетачан. Непотпу је за то, што је поједна прелест, као што ћемо ниже показати, доста реткостима, те се може врло често десити, да је жито у истини већ зрело т.ј. стагало, стигло за жетву, кад изгледам изгледа, да га треба оставити још који дан или можда и читаву недељу да зри. А одговор, да је најбоље жетви онда, кад је жито потпуно сазрело, нетачан је с тога, што се земљорадник, чекајући да жито потпуно сазри, без невоље излаже опасности, да услед каквог плавека, града или олујине изгуби све или већи део од онога, што би иначе, да је на време пожео, имао већ здено у крстине, — или коју не да не изгуби а оно бар да, услед лаког стресавља потпуно сазрелог зривелца из клеваја, претрпи знатну штету, коју би ипаче лако могла избећи, кад би жито ударно неколико дана пре под сри или косу.

Да објаснимо ово што рекосмо:!

У периоди зревања стринога жита разликују се у главном три ступња зрелости: 1. ступањ *млечне зрелости*, — 2. ступањ жуте или *ружне зрелости* и 3. ступањ *потпуне зрелости*.

У стању *млечне зрелости* цео усев одaje гледаоцу с поља зелену боју, али је сламка у доњем свом делу већ закукувала. Доње је лишће већ потпуно пожутоло т.ј. жутило, а на три горња листа појављују се по ивица, средини и при врху накону жуте пруге и мрље. Само се најнижи лист још потпуно зелени. — Зривела пак, црпото обацијено још зеленасто-жутом цвелоу, с поља је зеленикала а унутрашњости *млечном* саставу.

У току даљег зревања зелене боје, цдућа одо па на више, све више и више постаје, како на сламкама и лишћу тако и на класу и зривелу. Свуда се негаче жута, нагачито-жута или жутијасто-бела боја. Сламка се почиње да сјаја и постаје гинком и жилавом. Само два или три колена на сламки остају још пуна, једра и сочна, а сва доња колена већ су се осушила и збрчкала. — Кад ишетуји овај ступањ зрелости, па жито се кажи да је *рујно*.

Рујно зривело не показује на својој површини ни трага више од зеленикаве боје, — ве је потпуно постало и из унутрашњости оне брадање на зрну, где се понајчесто још одржава. У унутрашњости рујнога зрна не види се више ни она класичнајана слиса (паша), већ се уместо ње наизлази на једну растегању и толико већ згузнуту, гинчаву масу, која се може носити као восак. Ако је зрно доволно дужице, онда се оно, *пресвојено преко ношта, лако ломити или узривати* клада. Она је особина својствена за рујну зрелост стринај.

Да наменикаво жито постане рујније, потребно му је од прилике 7—12 дана, што зависи од времена које онда буде владало.

Остави ли се жито и даље непожељено, настају после 3—5 дана *потпуна сазрелост*. При тој се на сламки испрва опадају врло нештате промене; само се горња колена на кој исто овако суше и збрчкавају, као што је то већ, још при рујној зрелости, наступило код доњих колена. Тек кад протекне још неколико дана, сламка почиње да добија, утицајем илие или сунчање приноке, засишћују, прлаво-жуту или сину боју, а од прилике после једне недеље постане црпото и ломљиво те се врло лако киди.

Већ знајући промене насталу, после рујности, на класу и зривелу. Пре свега, зрно се почиње класи да одваја од своје нетачице и цвеле, а остаци ли се још неколико дана тако, оно онда и при најмањем потресу сламке пада на земљу и тиме губи сваку вредност за дотично земљорадника. У исто време почи већ и да се суши и све више и више стардаваа — тако, да се више не ломи преко ношта, и ако се за неко време може још салцијати; али после неколико дана и те жилавости његове или могућности салцијања нестаје а уместо тога настају потпуна стардушност и крпост. Зрно се а сад може ломити, али је за то потребно употребити далеко већу снагу при ломљењу рујнога зрна, и, што је још значајније, оно се сад при салцијању не ломи више кидавем већ *пунцем* (као сваки твр и крп предмет).

Као сламка и зрно, исто тако постаје после неколико дана и клас све крпам и тронцијам. Услед тога дешава се да по про-кладе снадне са сламке као ножен пресечен, или се сломије по средини, те снадањем на земљу прави шету, која као што већ наглашено, настаје услед стресавља зривелца са класу, још већом и остацијом. То ломљење класијана класе после при жалвељу могуће српачити а избећи ни највећом нажалношћу.

Да би нам се сад одговор на питање: кад треба приступити жетви стрина, сам собом наметнуо, потребно је напоменути још ово:

*) У почетку излажу драматичне се познатијо Др. Антони Новоско, професору Полиопривредне Школе у Вршцу, који је ово питање најзадарије прочио.

Отупањем жита у стање млечне зрелости престаје сваки рад корена и жила на дотичној билици; оне не уносе у билац нише никлих сокова за исхрану и прераду горњих делова биличних. С тога баш жито и почиње да жути односно да се суши, пазирић одо на на више. Све докле, док је који део листа или слање још зелен и дрочан (сочан), он још живи, справљајући од биличних сокова, који су у њему, материје, које се имају другим савесним деловима биличних превести за слањање у зрнава; чим нестане зелене боје и појави се жута боја, тим самим је у дотичном делу биличним престао већ сваки рад.

Док је жито још у стању млечне зрелости, на његови горњи деловима показује се још зелена боја. То значи, да дотичне билке тим својим деловима још животно, прерађујући за зрнава оно кало биднога сока, који је у њима још знастао.

Кад жито достигне ружу зрелост, на њему се, као што већ знамо, не виђа нигде нише зелене боје. То значи, да дотичне билке не живе више, већ да су потпуно „суве“, жуте, или другим речима, да је у њима сваки рад, свако прерађивање биличних сокова у материје, које се имају да слажу у зрнава, потпуно престао.

Ово и то преди и за потпуно сазрело жито, — као што то већ и сам назив казује.

Тим самим, дакле, што је код ружнога жита престао већ сваки рад, и у корену и у лишћу и у слању, па и у самој плени (јер и на њој нема ни трага нише од зелене боје), престао је и свако даље прирађивање или доунављање састава дотичног зрнава. Једина промена, коју ружно зрнава још претрпљује *презалећи у стање потпуно зрелости, јест: отуштање сунчане омаге* и услед тога смањивање своје величине (заприни). — Чап и класа је код ружног зрнава *исто онако потпуно развијена и саваобна за клијањост као и класа код потпуно сазрелог зрнава*. Кад се засеје семе од ружно пожљевеног стривца добија се чети жетвени принос (разуче се под инаше исти околностима) као кад се засеје семе, које је пожљевено у стању потпуно зрелости.

Више нам није потребно да знамо. Из досад изложенога јасно се види: да *зрнава, о коме земљорадник на првом месту мора водити рачуна, у каквога, а још мање у колицини, неће апсолутно ништа изгубити, ако не чекамо да потпуно сазри, већ ће само имати да добије, и то:*

Одговор, дакле, на напред постављено питање, *кад треба приступити жетви стривца, гласи кратко: СТРИЦА ЖЕТА ТРЕБА, односно најбоље је жњети док су још ружна.*

Држећи се овога упуства, земљорадник неће апсолутно ништа изгубити, већ ће само имати да добије, и то:

1. Избећи ће за неколико дана или и за читаву недељу унапред опасност од града, пауса, олујине па доклеке и пољива, која које наступити и која би могла уништити сав или већи део очекиваног жетвеног приноса;

2. Сачувати своје жито од штете, коју би му могла нанети зимедивна клима тито, што би му нанову и зра и слање знатно поварила;

3. Добиће „бољу, чистију, за стоку слању, хранљивију и сварљивију слажу, по што је она, коју би добио жетвом потпуно сазрелог или преродог жита; и

4. Сачуваће себе од губитака, који би га иначе морали снаћи испадивши зрнава из потпуно сазрелог класа или трешањем самога класа. При том треба још знати: да са класа опада првенствено најкрупније и најтеже зрнава, које се обично налази у средњим класама (код овса само при врху); при дру и при врху (млањимајћи омас) зрнава је већ кри-

завије и оно у почетку мање опада, пошто додије и сазрева по оно у средњи класа (млањимајћи омас, код кога сазревање почиње с врха па иде потпуно па дру).

Наповетку да наглашимо и оно: *не треба чекати да све класе на млино истане жутом, ружном, већ са жетвом треба оточити одмах, чим већи је део ове, који садржи у себи обично и најбоље, најкрупније класе, достигло ружну зрелост.*

* * *

О жетви самој, т.ј. о начину жавњања и о алатима (спру, коси) и машинама за жавњање не мислимо овом приликом да говоримо.

Али је за то потребно да кажемо неколико речи о томе: шта треба са ружно пожљевеним житом радити пре по што се приступи самој вршњава његовој.

Јасно ће бити за свакога, који је напред изложено наглашено прочитао, да *у ружно пољевено жито не може одмах вршити жети се све одмах славати у стогове и камаре, те да то прележи до прикбе*. Разлог је за то прост и зато га је већ сваки увидети: ружно пожљевено жито је још влажно, те се, пре по што се почне вршити, мора *аретично оставити неколико дана да се потпуно осуши*. Тим осушивањем оно постаје потпуно зрело, као да је на самом корену сазрело. С тога се то сушено ружно пожљевено жито и зове *дозревањем*.

Разних је начина и поступака за остављање жита до дозри. Неки то чине чак и у руковетица или откошца, па га за оно 2—3 дана, колико је за дозревање потребно ако је време топло и сухо, докле нут или нише пута прерују. Али је тај начин, да ла лак и брз, врло неугодан, јер се приликом његовом влажно жито остави оним околностима од променљивага времена као и да није пожљевено. — Оборено жито, дакле, треба увек одмах венити у снопање. Само рипно жито, на јутра пожљевено, не ваља венити све докле, док росе потпуно нестане. И још: снопање од ружно пожљевеног жита мора бити мање по што би могло бити оно од потпуно сазрелог жита, — иначе ће са дозревањем њи спорије, што би се увек требало да избегава.

Постављање или сређивање снопаца за дозревање може бити различито и у виду рогања на крову, у крети, у виду кућа итд. Главна је при том, да *класе буде исте, и што је могуће боље заштићено од сваке непогоде и са савом заједно што омас млажење струм и промаји*. Иначе ће дозревање бити врло споро шта више може се при том врло лако десити, ако је поједино снопање сунце претрпало и притиснуто, да се жито унали и побућа, услед чега би и слама и зрнава изгубили своју чисту боју а ово последице и клијањост.

Прича већој или мањој топлоти, која тих дана буде владала, и време већој или мањој проваји, којој је снопање изложено, и дозревање ће трајати краће или дужи (5—10 дана).

Да ли је жито већ дозрело како нама, познате се по томе, ако оно буде и с пола и у унутрашњости снопаца потпуно сухо, а нарочито, ако се је свако зрно, како оно на великом тако и оно на малом класу, како оно на класу урестом са снопање стране снопа, тако и оно на класу извањеном из унутрашњости кристале и снопа, потпуно стврдило. Најпростије и најбоље је вршити ту пробу збуња.

Тек кад је жито *потпуно дозрело*, може се с њим радити шта се хоће: или га одмах вршити, или га здевати у стогове и камаре, или уносити у нарочито за то подигнута слагалишта.

О С К О Р У Ш А

— Лим. Буринички —

Оскоруша је код нас позната тошште као воће без предности. У самој ствари тако и јесте, јер оскоруша као воће не може ни да траје ни да издржи какав транспорт. Услед тога на оскорушу се код нас слабо обрађа налива, па се и не седи нарочито по воћњацима, већ ако се које потраћива самозначајна где у каквом винограду или вивци, он је иза и вон паола на доху тропи. Износи се до душе и из тропе али се код лепих јабука, крушка, шљива и грозња, слабо тропи.

Међутим практични Французи пронашли су, да ако оскоруша нема предност као воће, а она има огромну предност за израђивање воћног вина. Дуго су се људи чудили доброту оранџних јабуковача и других вина, док најзад нису напали да то чини оскоруша, која је сад добила велику важност, то је у Немачкој по скупе паре рашчовожавају, а тако исто и у свима оних државама које се занимају или које се виле занимају израдом воћа. Пре 2—3 године платио је један Чех по 4 динара младине оскоруше које је поручио из Немачке, а та цена доводи је да потраже предност оскоруше коју је она у последње време добила.

Плод оскоруше цени се због садржане танина, кога воћно вино нема, а која се оскорушом најлакше и најбрже придије. Без танина воћно вино не само што није укусно, него није ни дуготрајно. Међутим кад се таквом вино дода извесан прадекат сока од оскоруше, оно добија пријатан укус, брзо се чисти, постаје кристално и јасно и дуготрајно, тако да се може дуго година сачувати.

Неки су ову тајну укхватали од Француза, која увелико гаје оскоруше, те сад и они раде као Французи, а зато је пак, као што поменуше, дрво оскоруше тако на великој цени. Чесн пак, који и не знају шта је то оскоруша, сад не дознају, јако је препоручују само на обзира ради прераде воћа у вино воћно.

Ми понао, хвала Богу, никуда да добавамо оскоруше са стране. Ми је имали неке мање свуда скоро у дивљем стању, али јој висио звали предност. Сад, кад смо и ми сазнали вредност, треба да обратимо пажњу и на немо гађење, јер ће скоро доћи час, кад ће и у нас прерада воћа у воћно вино бити од великог значаја, а тад ће нам оскоруша бити од велике потребе и давати нам лепе користе.

Познато је већ, да се у нас јабуковача и сада доста израђује у Мачви. На последњим другинским пољоприва воћа, била је најчешће и јабуковача, али она је била мутна, неуклена и нетрајива. Може бити да је то због тога, што није имала потребан прадекат оскорушног сока. Тим даншк привредницима у Мачви износио ову важност оскоруше за прераду јабуковаче и ради бисмо били, да се она у времена симбуа су по којим дрветом оскоруше, те да вихова јабуковача добије после трешини, трговинску важност.

Да би се омет уверили о истинитости поправки јабуковаче са оскорушним соком, они могу чинити проба још оне године и то онако као што Французи раде. Они обору оскоруше још док нису потпуно зреле, већ раније, кад још стискују (купе, штицају) уета, и одмах их евакуају. Овако скупљене не тискају одмах на тесак, већ их оставе да стоје тако у бурету, па тек кад се почну јабуке да израђују и из њих се онда изгасва сок. Затим се на 1 хектолитар јабуковаче додаје 5 литара оскорушног сока и остави као и обично да прерви. И то му је сватка вештина. Јабуковача ће онда постати укусна као вино, биће бистра и, што је најважније,

дуготрајна. Оваква јабуковача се и у Француској скупе продаје од оне која је без спрадње оскорушног сока.

Ну још нешто. Кад су оскорушине младине овако скупе у Немачкој и Ческој, а међутим позната су нам у нас места у којима се оне младине у намази налазе у дивљани као шпр. у лесковачком, властотиначком и поманичком срезу. — Како би било да се неко нађе и да проба да дмеује оне младине у Немачку и Ческу! Па не по 4, већ по пола динара да их продаје на би имао зараде. Ми хтелимо да би се лако могли наћи селектори и воћари у оних земљама, који би таква предлог радо примали.

УТИЦАЈ ХРАНЕ НА КАКВОЋУ СЛАНИНЕ

— Радомир А. Ношић —

Плодопривредници и одгајивачи стоке у страном свету, особито они, који се занимају гојењем свиња за месо и сланину, одавно су начело с тим, да *каково месо и сланине поклањито зависи од каквог хране којом се свиње хране* (гоје). Тако је код њих већ одавно напуштен онај начин гојења, који се код нас још увекло практикује, а то је гојење искључиво кукурузном храмом (у зрну и прерути), јер је многобројни огадници, а и искуством, утврђено, да месо и сланина од свиња, гојењих оваквом храмом, никада нису могла да се пореди, ни по количини ни по квалитету, са производима, који су добијени од свиња, гојењих другим врстом хране, као: овсом, јечмом, грашном, бобом и др.

Да би се тачније могло сазнати и одредити утицај појединих врста хране на производњу меса и сланине, чиниени су у последње време многобројни огледи у страном свету, на је на основу добијених резултата утврђено:

1. Да је најбоља и најчвршћа сланина, са подједнаком дебелином на свима деловима, добијена, кад су свиње храњене мешом од овса, јечма и грашка, у зрну и прерути. У исто време, са овом храмом постигнут је и најповољнији телесни разлитак;
2. Када су свиње гојене за све време храњом, која се састојала из половине у кукурузу, добила се мекша сланина, са вине-мање жутом бојом;
3. Кад су свиње у првој периоди гојења храњене мешом из овса, јечма и грашка, а у последној кукурузом, па се резултати гојења — добијена месо и сланина — поредили са резултатима, добијеним обрнути начином гојења, т. ј. у првој периоди кукурузом, а у последној мешом из овса, јечма и грашка, онда се показало, да су месо и сланина у првом начину гојења имале већу чврстину и отворену боју; у другој сланина је била мекша — водњикавија и више жућкасте боје. Овим огледом утврђено је и то, да је сланина била утолико мекша, уколико је храна мање и ређе била квалитетна.
4. Кад су свиње у првој периоди храњене храмом са половном у кукурузу, а у последној периоди искључиво кукурузом, сланина је била много мекша и вине водњикавија;
5. Кад су свиње храњене искључиво кукурузом, у зрну или прерути, добијала се врло мекка и вине водњикавија сланина, са вине жутом бојом, а укуса слабијег и није се могла дуго време одржати;
6. Увек је сланина од млађих грла и оних која се споро развијају мекша, него од старијих и оних која се брзо развијају.
7. За све врсте гојења врло је добро почешће прилагодити сланиној храну и лако сварљиво кристалну храму, као: хрвну, морску рену (чечоку), стоичу рену, а и тивље (бунаде),

jer to veoma povoljno utiče na zdravstveno stanje, a sveg toga najčvršća je prohtev za jelom kod grla koja se toje.

Iz ovoga, što dosada navedemo, možemo vidjeti kakav jak uticaj ima karkova hrane na karkovu i količinu masti u slanine, i da je, prena tome, velika greška i na stegu samih proizvođača, kad svoje svinje koje nekada su kukuruzom, kao što se to nekada kod nas radi. Stoga savetujemo našim poloprivrednicima i odgajivačima stoke, koji se bave gojenjem svinja, da svinje ne goje samo kukuruznom hranom, već da ovu vrstu hrane upotrebljavaju u malim količinama i u smesi sa drugom hranom, a da glavna hrana bude onas, ječam, grahax i bob. Sveg toga, da pored glavne hrane ne izostave s vrenena na vrene ni krotolaste plodove i trkve, jer kao što napred navedeni ogledi pokazuju, takva hrana ne samo što utiče povoljno na zdravstveno stanje, već povećava i prohtev za jelom.

Ali se nam poloprivrednici pridržana ovih napomena pri gojenju svinja, nema svinje da će dobiveni proizvodi našu sagradnju predložiti i po znatno većoj ceni, te će im se troškovi oko gojenja (proizvodnje) mnogo bolje isplaćivati.

O BISTREŃU VINA

— В. Стојановић —

Zdrava se vina, kao što je svakom poznato, po naknadnom preradivu postaju saia od sebe, prirodni putem, bистре. Виски камен (струп, калциј бистарграт), који се налази у калдон вину раствори у сунуви, таложи се утицајем алкохола и киселих хлорова. Алтине пак материје таложе се утицајем танина и повећаје за собом исто тако као и виски камен све ложиље материје и различне органске отпадке, који вину чине мутни.

Но то природно бистрење потребује извесна врениа; међутим виноградар често пута жели, или је просто принуђен из различних узрока да своје вино што пре прода. Осим тога по који пут се дешава да вина и при свим нововици околности за природно бистрење остају ипак мутна. То долази било услед развоја различних корисних (алкохолних) или шкодаљивих (бистарја) гљивица, било услед различних хемиских реакција (оксидација...) у вину,

Додавање бистрењих материја вину или *вештачко бистрење* је и у једном и у другом случају најпогодније средство, којим се вино може за кратко време избистрати.

Вештачко се бистрење врши врло различним материјама, које имају своје добре и своје врше, често пута врло рђаве стране. Вудући на пракси у једној од најважнијих виварских радњи у Бургундији (у Француској) наметну само оне бистрење материје, којим се ту служило и које у исто време, о тој сак икако прилике да се уверим, дају најбоље резултате.

Прва вина бистрење дају само беланцем свежих јаја, бела пак час желатиних „Laine“ (обична), час рибаљом бишком (овна). Све углавног на који начин припремамо те бистрење материје и како се вина служимо.

Бистрење вина беланцем. Беланце свежих јаја, нема спора, најбоља је материја за бистрење црних вина. Дејствује врло лагано, али бистри много боље него ли икоја друга, а што је најважније, даје вину извесан сјај, који се веома цени у трговини.

У Бургундији — овде подразумевам само винограде Златне Косе (Cote d'or) вина се чувају у бурадима од 228 литара (pièce), ређе, само остаци, у бурадима од 114 литара (feuil-

lette). Бистрење вина понајчешће вршимо у бурадима од 228 литара, а по каткад, при мешању, и у бачвама.

На буре вина од 228 литара узимамо беланце из *сет*, ако је вино било претходно отхрањено, или из *мост* јаја, ако ли то није било учињено. Када пак бистрење вршимо у бачвама, само угнапред колико пијеса вина (буради од 228 литара) у којој бачви имамо, на прома томе одређујемо lake и број јаја, који нам је потребан.

Филтровање вина овде вршимо кроз црну од алијанта. Ти се филтри данас састрају као понављали, само што вино, кад једанпут кроз њих прође, изгледа као заморено, поремећено на се после краћег врениа и узмути. Отуда филтровања вина увек у исто време и бистрино, само што при том узимамо нешто мање бистрењих материја него ли у обичним приликама.

Спремање беланцета за бистрење веома је лак и прост поса. У један плекани суд одвојимо најпре из свежих јаја беланце, које потом посолимо туцаком (непеменим) солу (20 до 25 грама на 228 литара) и најзад залијењемо од прилике једним литром вина. Ту смесу у суву олазу излазимо једном брзовом митилом, да би тако поднели кејрбана епитних хелица, које садрже беланцевне и потом силне у претходно отхрањено (за 10—15 лит.) буре. Беланце не треба сунити бити, јер иначе „губи снагу“ како то омањши виноградар кажу. Кад је то вршено, онда замучемо кроз врх једну гвоздену мешаку у облику слова Г, чији је предњи крај узбуњен рушницама и њом, у неколико удара, узбуркамо целокупну масу вина у бурету и тако беланце суда подједнако разредимо. Према то мешање не траје дуго врениа ипак би боље било да мешалка буде од дрвета, а не од гвозца. Додавање соли таложице се врши брже и боље услед повећавања густине бистрење материје и утицаја соли на вино. Сада буре доувињемо и олаш, ако је то кљато, или добро зачињемо, ако је то старо вино, да не би изадух, чији је утицај нарочито на стара вина веома штетан, продерао унутрашњост.

Кад имамо вино буради вина једног истог дана да бистрино, беланце спремамо увек за свако буре поповоно.

Вина мешемо у оној радњи понајчешће у бачвама на их тако покешана увек у исто време и бистрино. Доста, кад се два или три неједнака вина покешају, различни састојци појединих вина могу се једно додавањем бистрењих материја потпуно сјединити, претопити једно у друго, ипак, ако се покешана вина у исто време и по изборит, мешавина та никад није једноставна, па се и пробањем свако од покешаних вина поповоно својим нарочитим укуком врло јасно разликује.

Кад имамо вина у бачвама да бистрино, разуме се, најпре израчунамо колико нам је јаја потребно узети на толику и толику количину вина. Потом беланце припремамо у малим количинама на начин, како то мало час описано, упињемо с врениа на прене у бачву, онда, кад у овој различна вина мешамо. Рад тај наставамо све докле, дог се бачва вињом не напуни. После тога отачемо славном вино из бачве у један прострав шањов и одатле га пуњом натраг у исту бачву кроз горњи отвор враћамо, да би се беланце тако свуда по вину разделио.

Често пута и овако поступамо: један део вина, које хоћемо бистрати, отачемо у једну ниску кацу, у коју у исто време силно, у малим количинама, растворише бистрење материје. Потом дрвеном мешалком, ону добро с вињом вазешмо у ту смесу пуњом враћамо у бачву. Затим оставимо да вино још за неко време истиче из бачве у кацу и одатле га пуњом натраг враћамо кроз горњи отвор у бачву, да би тако беланце по целој маси вина разделило.

Танин се једини с величавином беланцета образујући при тој једино перасторамни танаат, који је нешто глуми од вина. То се јединише налази најчире у ситнији ваздушцима, које се мешањем вина спајају и потом образују као какову врло честу кречку. Она омет тежином својом лагано пада на дно бурета, повлачећи за собом све чирсте делове, на које умету највеће.

Бистрене вина желатином. Желатин „Lainé“ којим бистрено обична и средње какавше бела вина, је врло добра бистрења материја, само што скупо стаје (13-50 дин. килограм у Француској). Продаје се у малим количинама (величине једне визит-карте), која на средини носе танаат „Lainé“. Узимамо једну такву плочицу, која тежи 26—27 грама на буре вина од 228 литара.

Плочице, којима немо бистрити вино потамамо на један дан најчире, обично у вече, у хладну воду и тако оставимо да прешне. У воду, која је понукала непријатан задах желатина сутрадан извадимо и свежом заменамо (10—15 пута толико воде колика је тежина узетих плочица.) Сада шерпењу, у којој се налазе набубреле плочице с водом лагано загревамо у једном воденом купатилу (другој већој шерпени с водом) и непрестано мешамо да не би желатин притоно за дно суда. Плочице се брзо растапају и већ на температури од 50—60° (која никуом случају не сме прећи 65°) сав се желатин растворио у води. Сада уклањамо шерпењу из купатила и раствор је готов.

Тако обично растварио по неколико плочица у исто време да би носим једног мезог дана бистрити пошине бурад. Док се раствор желатина још није сасвим охладимо подмержамо једном чашом, чија нам је садржина унапред позната, потребну количину те бистрење материје за једно буре. Подмержени раствор желатина сипамо у плехани суд за бистрење и ту га, пошто смо додали 1—2 литра вина, мешамо брзоовом металном све докле док се не буде претворило у ситне калапце. Дакле је рад лети као и с беланцетом.

Успех бистрене овом бистрењом материјом зависи, поред осталих чинишча још и од тога, да ли је желатин био потпуно растворен. Ако ли то није био случај, у вино се образују крупне грмушце, које убрзо надују на дно бурета и тада је резултат бистрена никакак.

Овде се увек служимо свежом сиправљеним раствором желатина.

Бистрене вина риблином бешиком. Та бистрења материја одукачи вино врло мало танина, на је отуд овде веока цене за бистрење овних белих вина. Врло се споро таложи, спориче него ли икоја друга, и даје вино као и беланце известан сјај. Дешав се често да се талог те бистрење материје, будћи врло лак, надиже са дна бурета и палива у комадице у вино. Отуда се амо много шпираске раде и не служи никакво риблином бешиком, већ у исто не узимају желатин „Lainé“.

Међути бешика од моруне (из Русије) је, мора се припрати, понајбоља материја за бистрење овних белих вина. Али под тим се именов продају у трговани, много јетиниче, бешике различитих других риба (из Баво, Јапана, Индије итд.), које у погледу бистрена немају исте вредности. Права рибка риблина бешика продаје се у малим бело-жућкастим листицима. Плавичаство-седесетог сјаја, по при сием тоу доста ју је тежино разложати од осталих риблиних бешика. Још успеха бистрена тоу материјом умногоме зависи од тога, да ли је раствор био добро сиправљен и да ли је још свеж био употребљен.

У радњи г. Диверге-а служим се са готовим раствором рибље бешике, који купујемо у трговани. Да би избегао претвару (јер ко зна како се риблина бешика у тзко купушено раствору налази) и знајући још да се раствор рибље бешике

брзо сипри, најентурије је да вина сам раствор те бистрење материје сипри и још док је свеж употребити.

Као по једном у бургунином поседују — винограду г. Пакотеу, — шеог Виноградске Лабораторије у Агрономског Институту у Паризу као се сипрала раствор рибље бешике:

„Бешика се најчире каковом куком испери у луке или помоћу каковог врло оштрог ножа извади у танке палине. Потом се ти комади бешике поточе у воду и ту мешају за 10—15 минути, да би вода за то време понукала непријатан мирис бешике. Та се вода за тим ибади и замени двадесет пута толиком количином, колико је тежина узета рибља бешика т.ј. 20 литара вода на 1 кгр. бешике. Сада се суд с риблином бешиком увесе у водено купатило и оно се загрева на мало рећи одржава на температури, коју замочена рука може лако поднети т.ј. нешто изнад 40°, за 6 сати мешајући при тох често пута бешику у суду. Раствор се потом, док је још врућ испери у сито или какову платно да се ту чекаше одаје растворени делови рибље бешике од нерастворених. Ови последњи се загревае руком или какима каменци тучном и потом валују водом — 10 литара — којој се корисно може додати 20% винске киселине или 200 грама. Та се смеша понова загрева у воденом купатилу до температуре од 50°. Овај други раствор се затим процеди и пожева с првим.“

На тај се начин може, разумо се, растворити буди која количина рибље бешике. Метода је та врло практична, јер се њом за релативно кратко време може сиправити раствор рибље бешике, само што је тада дејство оно неистурије.

Напротив, кад се рибља бешика раствори у хладној течности добија се бистрења материја, која много ситурије дејствује и даје боље резултате.

Про употребе готовог, купушеног раствора рибље бешике, ово како је подумар — шеог у радњи г. Диверге-а — сипрало у бистрењу материју.

Најчире вожем несека рибљу бешику у ситне комадиће, које остави потопљене у води за 12—24 часова. Ту воду потом извади и замени белом вином тако да у суду буде 30 пута толико вина колико је тежина узета рибља бешика. Ова пробама тако још 24 часа. За то време гичеће набубреле комадиће јакно потпожае раставањем рибље бешике. Најзад немо тај раствор процеди кроз сито, да би извадило нерастворене делове од растворених.

Сиправљање раствора рибље бешике по тој методи је врло дуг посао и често пута не испада сваког за руком; но свакако вреди да се опроба.

Овде узимамо на буре белог вина од 228 литара 5 гр. рибље бешике, ако је вино било претходно филтрирано, иначе 6 грама.

Танин се једини с желатином и при бистрењу желатином „Lainé“ и при бистрењу риблином бешиком, која чиста (руска) садржи 90—98% растворљивог желатина. То се јединише налази најчире по целој маси вина у једна приветних правану, које се мало по мало сипају у ситне грмушце. Ове, тежино, постојно надују на дно суда и уз нут повлаче све чирсте делове, који иште вино. После тих првих грмушча, образују се друге, на треће итд. и то тако траје док се сав желатин у вино не стажио.

КАКО СЕ ХРАНИ НАШ СЕЉАК?

— Др. Доб. Гер. Поповић —

Храна нашег сељака врло је бедна, може се рећи жалосна. Он се храни скоро свакодневно са таквом храном, који му не доје ни довољно потребних хранљивих делова.

Неговта је храна савиш једнолика. Веће количине у храни, код њега су само о великим празницима и близани делова. У остале дане он употребљава скоро једну исту храну.

Он не узима храну према добру године — значи маснију, лећи пошњу храну — већ споро сасвим обрнуто. Још мање удељива своју храну према раду, који врши. О празницима, славама, свадбама кад ништа не ради, он узима највишу храну и то у великој количини. Тих дана једе много горвоше: „сад не зорам журити, не чека не посао, и моту пољско, на тебане јести; или, „баш сам се добро најео, баће ми бар за неколико дана“?!

Кад је пак радан дан, кад има највише и најтежег рада, кад жора од зоре на до зракa непрекидно да ради, и да се кува у оноу — тада баш узима најслабију, најкритичнију храну, па и то у недољавој количини.

Врло често чуће се да кажу: „данас имамо много да радимо; морамо да журимо, да то и то скрпимо, и зато ћемо се данас претрпети; нећемо много спречати за јело, већ ћемо јести јало, што се буде нашло“....

Зар није то неправедна и безарочна осуда самог себи, да трип гледиш онда, кад му највише треба да једи: да кад тела и своју снагу највише троши, уноси у себе са својом оскудном храном врло мало накнаде за то??

Зар он неће своје тело услед прекомерног и другог рада истрошати, изнурити и ослабити угодније про, што нема довољно јаве хране? Тада не може ништа помоћи, што ће недољави и празницима боље и више јести.

Он треба, да се управља по изрекама: „Ко ради, треба и да једе“, „Без хране нема ни рад ни живота; а у раду лежи њој, снага“.

Токав рад а слаба храна — готова је болест па и смрт. Наш сељак има свакодневно примера за то на самом себи, па и са својој стоји.

Кад му стагну велики пољски радови — орање, коњање, жетва, он се тада најделавије храни, и зато постане у љуби бели, таман — „свека се, као да ништа не једе“; изнур се и изгуби своју снагу. Свеуто може узрок је рђави и недољави храна.

Кад не узима човека, и не троши му снагу, ако се и ратуло ради, а утрошена снага храном надокнађања. Исто тако ако своју снагу храном, он може и љав и да ради. Народна изрека вели: „Бодљивар се не тоји у ови Боснак“! То и то, ако се стога свакодневно добро не храни, неће јој имати пољној добра храна пред какав већи рад. Тада јој се да доста хране, али она нема у себи снаге, меса, да може то да падри. Лето кажу изреке: „не лећи само перјем већ мезом“, „Орде би јовше хтеле, али је снага слаба“.

Наш је сељак по природи конституа, јак, али није добро уграњен. Неговог су мишићи доста закрљави, слаби. Он нема у себи довољно наслагане материје, која је потребна да се троши у раду; а да му ништа не шкочи. Уз то, не уноси у себе ни потребну количину хране. Услед тога у непрекидној раду, он трпни скоро све од своје готовине — самог тела. Трошећи свакодневно тако своје тело он слаби; од његових мишића остану само чврсте твезде, пугаре. Па и поред тога он се највише и даље ради све док не малатице. Поред осталих и то је један врло важан узрок, што је нећ најист сељака доста хране. Сада треба неколико села проћи, па наћи по некоег седег старца.

Храна нашег сељака може се поделити у три групе. Та разлика на жалост није основана према добру године и другим правцима, према чему би и требало разнолику храну узимати. Она велика делова удељивају своју храну према парочити својим „законима“.

Тако, за посте једу само изнесу храну. Уз „ираск“ Другу групу хране: а о празницима, славама и заветинама ту је све и сва.

Наш сељак пости четири велика поста, и још много других мањих постних недеља пред славе и друге празнице. См

тога сваки петак и среду. Кад се то изразуна, то чини укупно преко двеста двадесет дана, скоро две трећине од целе године.

Промена у храни један је врло важан услов за наше здравље; а то се постом постиже. Али пост овакав, како га наш сељак често губитачан за је њега шкочи му здрављу. Да то и самим стариним примерима докажемо. Уз велики — ускршњи — пост наш сељак једе: хлеба, праску лука, пасуља, сочина, крошпира, кунуа носог — пресног, расола, наприке и друго. То, сваки нема ни свих тих врста јела; већ кад-кад једе само гветави и нешечана хлеба са соду и мало праску лука.

Кувалог пасуља и сочина свакодневно једу само мало изуљачи сељаци. На и то није аготоловие, као што треба. Пасуљ је редиш, добро некуван — тврди. Крошпира једу кувалог или печеног. Жетин се употребљава за време поста као заштитак пасуљу и кунуа само о већим данима и славама. Тај је жетин врло рђав, кад-кад и жутого. За те дане сирачка се и панула, „негтанит“ пасуљ.

Уз Петров пост једу највише: крошпира, сирћета и лука, и пасуља.

Уа Госпођин пост храни се са: сирћетом и перјем од белог лука, пралим доњом, паничницима и пасуљем. А та Божићни пост једу: расо и кунуа, мало крошпира, пасуља или сочина.

Тако истом храном храни се средом и петком преко целе године.

Та он се веће окрвати због стоке и берићета, па ма и уиfro. *„Колико болесника преко године страда само зато, што неће да се окрви за посте. Колико трудна и врежети стама лежира, док долаже околина а и самим болеснику. Да треба ту и ту крошпира да једе, па — она је пост“?!*

„Нема грела у јелу, већ у лму делу“, каже наш народ. Да видимо сада, каког здрављеног вредност има ниш храна, коју наш сељак за време поста употребљава? *„Даје ли ми ова бир онолико снаге, колико он довољно потроши у раду? Заштим, како стага утисне на мезог желудца, врши па и цело тело“?*

Један сељак средњег изуљачи става поједе за један дан за време поста ову количину хране: хлеба, један килограм пасуља кувалог, где има, до 200 грама у зрну; крошпира два до три комада и то не увек, — у тежини до 150 грама, једну главичу врлог лука или праску лука.

Хранљива вредност хлеба, који наш сељак једе, врло је различита: 1. По *кавалости хлеба*. Највише се употребљава — проја — хлеб од кукурузног брашна; затим масеница — смена од кукурузног и шпеченичног или рваног брашна. Сем тога хлеб од осевнице, јечма и крупника. Ређе, и то само о празницима и код богатчијих сељака употребљава се хлеб од чистог шпеченичног брашна. 2. По *сировини самог брашна а и хлеба*. Жито је често пуно разних уродница, недопрело, буђано. Сељачки хлеб скоро увек је недозрели, гветан. „Боље је, да је хлеб дебели, јер ће се мање јести“, чуће се кад-кад од каквог грешног сиромаша.

У тој количини хлеба, коју један сељак за дан поједе, а то је један килограм заједно са подом, с којом је замешан, просечно има хранљивих делова: 60 белачинице, и 400 скробинице. У 150 грама крошпира има: 3 дела белачинице, 30 делова скробинице. У 200 грама пасуља, или сочина има 45 делова белачинице, 3 дела масти и 100 делова скробинице. Пасуљ има више хранљивих састојка него сочина.

Остала храна: кунуа „жив“, расо, сирће, лук, наприка, у количини којој се употребљава нема скоро никаквих хранљивих састојка.

Као што је познато, сва узета храна, но претвара се у „крв“, већ се један деви или мања део изабри у измет. Од горе узете хране здрав желудца једног сељака свари: од хлеба око 30 делова белачинице и 350 делова скробинице; од пасуља око 30 делова белачинице, врло мали масти, и 80 делова скробинице, од крошпира једва 10 делова скробинице. Све остало, скоро једва трећина, оде у измет.

Према томе један сељак унесе у себе и свари: 60 делова белачинице, 430 делова скробинице. По, ако се та храна рђаво сирања, што је врло често случај, онда ће се од исте мого мање саврстати. Пасуљ, и сочина, ако се добро не искувају — не претворе у кашу, онда се добија од њих врло мала корист је једна половина од тога оде у измет.

Доказано је, да је једном раднику потребно дневно толико хране, која има: 120 грама белачевине, 600 грама скробинине и 56 грама масти.

Ако упоређимо ове бројеве са напред наведеним количинама хране, коју наш сељак потроши, видећемо: *Да наш сељак са својом асоном храном узноси маме у себи скоро пољовину белачевине, једну трећину скробине, а масти имамо.*

Ти бројеви представљају једну велику и стравну истину. Она *оштробо постоји, Да наш сељак не узима скоро ни пољовину од потребне хране.* Он узноси само јед дејте зрнина; а њему је именована количина масти неопходно потребна за храну при тојском раду.

А колико њих лева ни те хране, већ се још слабије и жалосније хранит — само сирим хлебом и сољу; на кадито и соли немају довољно. — „Хоче сељад да ми побрљаве без соли,“ чуће се кад-кад од њаког грешног сирмаха!

Пређемо сад да видимо, како *тогава храна утиче на живот и црева, па и на цело тело нашег сељака.* Хлеб, како се спреља, доста се тешко вари. Исто тако и кромпир. Од недовољно кукуруза и буђавог пројиног брашна добија се једна врло опасна, дуготрајна болест — *пеллагра.*

Пасуљ и сочиво још у тежи храна. Остала храна, а нарочито: расе, сирће, паприка, лук врло штетно утичу на желудац и црева. Они прозиваде њагда запаљива нетих, која се парализују у буђаву, гротина, проливом идр. Сем тога они остављају лагано и непријатно дуготрајне трагање и проузрокују често пободљивања.

Често ће се чути: „Та вој желудац може све да поднесе и да снари, па и камен.“ Та то ни неће желудац провалити, ми смо навикли на такву храну.

Али он се горко карају. Они не могу да опазе одмах последице тога, већ тек докније — кад ослабе, он му се једу, и тужо се снаки час, да их боли ово или оно, Они се тада чуде, откуда је то дошло, кад су се увек чували. Али, тада им се тешко помаже. Услед употребе веће количине јаког сирћета често се десити и који случај тровања.

Наш сељак, који пости, да велика је већина, која пости због вере и својих заветила, а неки и због немача) радује се мрсним, благод и белним динма, када ће „омрсити бр!“

Па и у те дане он не узима свакодневно потребну количину хране. Он тада једе: меса од разне стоке и то не у довољној количини. Исто доста јарко спреља са пасулом, кромпиром зељем. Сира, кајмака, јаја, „готина“, „подроба“ и много других смеша.

Сва та храна за време радних дана сведена је најмању количину и најпростије зготовљена само да се не би „данубило.“

Хранљива вредност те хране прелазити врло мало ону, коју он за време поста узима. Са оном храном он узима мало више масти и белачевине, али никакво и у довољној количини.

Посматрајмо сада, *шти наш сељак једе о празничним, славама, сајдбама, дабама и другим заветилима?*

Ту је сто пута и препун свих мотљивих јаја, ту се неспрештао доноси и обивља, да се јело не охлади. Ту има, па и код најпростијих, по пет до десет разних јела. Ту он страши тмама онолико, колико би му било, да једе за месец и више дана. Ту он непрекидно за 24 часа па и дуже седи за столом и једе.

Ево, само то врљиво, даје он себи право, да узме довољну количину потребне хране. Али што је најгоре и најжалосније, он се на томе не зауставља, већ узме два и три пута већу количину разне и негодне хране. Па место од тога да користи види, он претовари, поквари желудац, и од тога после болује.

Да се заштити сада, *па да не гладује наш сељак, код тако мало зрине узима? Попуније ли он свој желудац са чим другим, те и поред свега тога не осећа глад?*

Морамо на жалост, признати, да он тај свој недостатак у храну *попуније са једним стављеним, ситирним отровом — рацијом.*

Он не зна, какво је убитачно дејство ова рација. Он није свакодневно: при оброка, уз и после оброка. Није је кад хоче, кад је има!

Он без рације не може ништа, „на ни на очев гроб!“ Наплав рад без рације не мога да буде. *Он је није, да га „окрени“ а не зна, да га рација казино а сигурно сатира.*

Наш сељак кад ради више није, него што једе. „Он не може један залази да узме, док га са кашњом рације не залази.“ Он се узраља по шарица: „Лакше је ланутићи желудац пињех него јелом.“ „Он ништа не једе, него само рација драк“ — чуће се често од мале сељака.

Још је горе, што се и њага допа трују њоме. А шта тек да кажемо, кад се окупе оне пазана, на саборе, славе и др.

То је страхота погледати. Ту се инаку чује за шампо, и то све „водејање!“ Сваки дружа, да се од његове проба. Ту мора бити прва, друга, си. Третица; затим, да се надрани томе и томе, на ако их има и тридесет. Ту се пред сваког шаће по пет до шест чаша одједанпут. Ту се није, к'о да невоји није. Ту човек изуби намаг и срани се са својом — отомом!

Још одмах сутра дан, и докније још и више, остети знатно рђаво последице од пића. То га, поред недовољне хране, још више убија, слаби, и ствара од њега рђаво оца, радника и грађанина.

Сад нам се само намеће питање, **на каквом би храмом требао наш сељак да се храни, у којој количини да ју узима и како исту да спреља?**

Да би то оштрободинје представили, ми ћемо укратко извести, коју храну и у којој количини треба наш сељак да једе према добу дана; имајући у виду, да ли он ту храну има, или, да ли је може имати по врло ниској вени.

Наш сељак треба да једе *три пут дневно*, а кад су дужи дан и четири пута. И то: *најутра — доручак, у подне — ручак и у вече — вечера.* Четврти пут може узети храну око четири сата по подне — узина.

Са обзиром на одстојање појединих оброка и који сарљивости поједине хране, наш би сељак у *мрсне дане* требао овакву храну да узима:

1. *За доручак:* хлеба, мало маље од четирх килограма (200 грама); један комад сира, до 50 грама тежине, или комад славине до 40 грама.

2. *За ручак:* хлеба, мало маље од пола кграма (400 грама); пасуља, сочива једну претрех (до 100 грама) зготовљено: са малим комадом славине (до 50 грама), или запрженог са кашњом масти (15 грама), или са једним комадом са њаког меса (до 100 грама) запрженог са кашњом масти.

3. *За вечеру:* хлеба као и за ручак, комад сира као и за доручак, или једну кашњку кајмака. Сем тога пасуља, зготовљено као и за ручак. Уа то два јајета или једну чашу маља.

За време поста треба ову храну да узима:

1. *За доручак:* хлеба, као за време мреса и два печена или кувана кромпира (до 100 грама).

2. *За ручак:* хлеба исту количину као и за време мреса; пасуља или сочива пуну шаку — мало маље од четирх килограма (200 грама) зачињеног са кашњом зрњина.

3. *За вечеру:* исто као и за ручак, додјући томе још два печена или кувана кромпира.

Потпуно исту без зрњина, као што наш сељак пости, није довољна храна. У тој храни нема нимало масти, који је неопходно потребна за исхрану сваког, а нарочито за исхрану радника.

Ако би хтео за време мреса да промени храну, да место пасуља или сочива узме зрнућу храну, тада треба храну овако да удешава:

Наширмом, пасуља, сочиво, грграк, боб могао би заменити са кромпиром, бродјиним, зељем, купусом. Али тада мора узети за сваки оброк два пут више меса; или меса исту количину, а хлеба два пут већу количину.

Често нама ситирни сељаци проведу цео дан у раду само о сувом хлебу. То је најслабија храна, после потпуно немача. Та му храна не може науком случају бити довољна, па ја и два пут већу количину од исте зуре.

Дакле, он мора да се храни са оном храном, и у оној количини, као што смо напред казали. Упротиво, он ће тропити своју снагу лагано и доста неосетиво; док замрештати у најбољем својем добу не малакше и за рад се онемоћоси.

Сад је на реду да се зашитамо, или ли он ту *напомену* *потребну храну?*

Сваки па и најпростији сељак има своју доста велику окупину, градину око куће. Ту он може сву потребну храну да произведе, а да га врло мало, скоро ништа не кошта. Ако би био принуђен, што је редку случај, да мора све купити, онет то може добити по врло ниској цени.

Али наш сељак поред свега тога врло се бедно храни. Као најгаланције уроке његове рђаве исхране можемо сматрати ове:

1. *Што он мало полагаје на храну, и не зна да цени неку вредност за здравље.*

2. *Што је још под јаким утицајима предрасуда и сујерије; да и „он треба да се храни онако, како су то и његови стари радили“.*

3. *Што не зна себе довољно да умери, и да храну распореди; већ „једанпут једе да збуке, а други пут трни, до цркне!“*

4. *Што не зна начин, како треба да згошћу храну, да би била не само укусојна, већ и хранљива.*

Кад би се све то отклонило, здравље нашег сељака у многоме би се поправило. Тада би се па и могла припожити наредба: „познајте му се што једе, и приди му оно што једе.“ Упротанов за њега ће важити друга наредба: „Ма колико да једе, њему се ништа не познаје — оно њега самог једе.“

УТИЦАЈ ЈАКИХ ВЕТРОВА НА УСЕВЕ

— Андра Гамгорјевић —

Од овога тренутка, када је семе пало на земљу па за све прехе развијања биљке, закључно са зреењем њеним, т. ј. доношењем плода, икако наши усеви, као и што је познато, да претрпе различита шкодавна утицаја, чији су извори или извори многобројни. Ти многи уроци и извори штетних и шкодаљних утицаја по наше усеве њихов њихов делов проучени су, истражени и познати; неки, напротив, још су необрађени, ну — било како му Драго — главно је, да утицај њихов уопште, или своји *жетвени приноси на малу меру или своји какоку жетвених приноси на малу меру*, или што је чак врло често могуће, *своди и количину и какоку жетвених приноса на малу меру*. У којим се размерама једно, у којим друго, а у којим, најзад, и једно и друго као последња јавља, стјуји свакако до мере, јачине, трајаности сајих шкодаљних утицаја.

Држило, да и наш најпростији сељанин многог шкодаљних утицаја на пораст и развој пољског усева узе да признаје урок и извор, па да често пута није у стању да га уклопи или уништи. Они, као што је познато, јављају се или из *саме пољске биљине* (дале и земља и из нејаве), или из *доноси „немање времена“*, или из *застаје и клица у корову*, или из *напове биљни и животински отогонци* (паразити) и т. д.

Како је у *Тежаку* било већ говора о овим или оном уроку, извору, последњима.... шкодаљних утицаја да наше пољске усеве, то се ни у наједнојости тага ради већено упуштати.

Предмет, пак, о коме хоћеко у потпуној исцрпности, али у збивеном објекту овог чланка да проговоримо, јесте — *ветар*. О ветру у пољопривреди, о утицају јаких ветрова на наше пољске усеве, о шкодаљности и о другим појавима и последњима, које се наме стоје у вези — зна, најавно, и наш пољопривредник ово или оно да има из сопственог искуства исцрпача. Али, неће зар бити на одмет да му и у тој правцу проширамо његово знање и делимично искуство.

Умерено струјање ваздуха — дакле умерена јачина ветрова — уопште није по усеве штетна. У већина случајева, она је чак од огромне користи. Јер умерена јачина ветра про-

ветрова или усева т. ј. *примања* растиву угљену киселину у ваздуху, која је, као „ваздушни“ састојак његов, да биљки живот неопходно потребна. Сен тога, умерена ветрова јачина подстиче *испаривање* т. ј. спречава нагончивање *водене паре* у ваздушним слојевима, која биљку окружују; другим речма: односе соби засебне слојеве ваздушне из биљне околине, а тиме даје *одумке* делов биљној површини ради правилније и јачег *испаривања* сувишне уштарбоје воде у објекту водене паре.

Па онда — умерен ветар утиче и на сам чин *испаривања*, *застајања*, „осемена роца“ оних усева, који се без ветра или никако не би могли ни околнати (међусобно мешање цвет-лота пра), или би застајање било непотпуно. (Ваља се само сетити пра).

Умерени ветрови кадри су често пута чак и да *клице болесне* биљку или да својом делатношћу униште некико биљне болести у самој клици. Тако, одношено сувишне и отогоничне водене паре из биљине биљине и околине, као и сакупивањем росе или кишних капиља са биљине површине *сачевања* се развијање *сивих*, *невидљивих* клица оних ваздушних заразних гљиваца, које би на влажној биљци — на погодној подлози — проузроковале разне *лимањене*, *трулеж*, и т. д. проузроковале дакле *биљну болест*, која често *сипава* цео усева, поље, околину и т. д.

То су, дакле, углавном користи утицаја умереног ветра.

Јаки пак ветрови и буре *нанесу* пољским усевама *назда штету*. Та штета наравно може такође да буде *већа* или *мања*, коју *овет* условава *јачина* и *трајање* буре, као и друга непогода, која се врло често *продружује*. *Дуготрајни* ветрови *коче*, отежавају *пораст*, а *неко* тако *утичу* штетно и на *количину* *жетвених* *приноса*. О *штетности* тога могли би *наш* *брани*-*тежица* из *предела* *јаких*, *дуготрајних* *ветрова* *пружити* *довољно* *података* и *доказа*. *Нивихова* је *шешина* *назда* *кратка* *пораста* (*кратка* *слања*), а *клице* не *достиге* *оно* *уштарбо* и *величину*, коју *ово* *ствекно* у *затинишним* *пољима* и т. д.

Затим, *дуготрајни* *јаки* *ветрови* *исушују* *преко* *мере* и *земља* *биљну* *подлогу* и *саму* *биљку* и с тим *проузрокују* у *већина* *случајева* *красношест* (нарочито у *пролеће* и *лету*). *Дале*, *повећава* *жестину* *вјазна* и *према* *томе* и *јачину* *ветроног* *штетног* (иа *инак* *покадити* и *корисног*) *утицаја*. На *неко*-*вритим* *земљама* и *пољима* *почина* *ветар* *често* *пута* *неизмерне* *штете*. *Посугуно* *али* *стално* *стјуи* *прво* *дуготрајни* *ветар* *пешчаву* *површину*, *онда* *је* *строшни* и *даже*, *витапа* *на* *ове* *стране* — *однос*, *далека*, *тави* *или* *дебља* *слој* *горње* *површине* *или* — *разлодити* *корен* и *жилице* *растива*. И *најзад*, *жетвени* *ветрови*, *нарочито* *кад* *дува* *па* *напове* *штетна* *су* *за* *усева* *јер* *их* *разлодити* *повређују*. Тако, *растиве* *босате* *лишће*, *прво* *или* *назда* *пораста*, *као* *што* *су* *на* *пример*: *кукуруз*, *дуван* и др. *претрпу* *грудну* *штету* *од* *повремених* *јаких* *ветрова*, *који* *их* *подепају* *лишће*, *положе* у *коренови* *основи* *стабла*, *искрпају* *горње* *сочне* *делове* и т. д. *Друге* *овет* *уесе* *оборе*, *сиптају* у *вртлоге* и т. д.

Па да ли може пољопривредник и како, на који начин, да се брани, да брани своју мuku и труд, своје усеве против напаста, коју ветрина собом доноси? Уопште уопште, нарочито срески сељанин, као и образованији пољопривредник, није кадвр да и то мало отклања. Избор средстава за одбрану против штетносних ветрова *нема* је *ограничен*. Пасац ових *редка* *има* је *прилике* да *види* *једно* *такво* *просто* и *јединствено* *средство* на *саксонској* *граници*, *које* *ташави* *пољопривредник* *применује* *ради* *заштите* *жива* *против* *ветроног* *обарана*. То *средство* *састоји* *се* *у* *томе*, *што* *они* *побјуду* *коле* у *вигини* *од* *метра* *целом* *дужином* *усева*, (а *на* *места* и *през* *сан* *усева*) *па* *за* *коле* *привукују* *ташке* *мотке*, *или* *застегну* *жацу* и др., *те* *на* *тај* *начин*

пужају извесан наслон стабљинама, када их ветрови спонаду повијају.

Али, једино и најпозданије средство било је ваља, а и дан данас још као такво важи: да оне усеве, које највише ветар штети, ваља на нарочито изабраним, заклоњеним пољима одбављати. За клоњеније површине обично су оне, којима као штит испред ветра стоји каква већа шума, а исто тако и оне у подножју брда, које их од сталног правца јаких ветрова заклања.

Најзад, и само обнуњавање пшља, које су изложене силним ветровима може да буде такође од велике користи.

УЛОГА ЖЕНЕ НА СЕЛУ (ПОЧЕТНОМ ДВАДЕСЕТОМ ВЕКА¹⁾)

У Е. Елзасу, на селу, предан од векова са она на сина ова пословица: *Жена може из селачке куће извести више у својој келији, него што може човек у мушкет са четири коња.*²⁾

Ове су речи неона погаче, и имају велика значаја. Оне нам кратко, али живо и јасно, кажују оно што се и сувише често заборавља, а што ипак треба непрестано имати на уму, у почетку Двадесетог Века — а то је: да *својка домаћина игра најважнишу улогу у селачкој гасконии.*

Не нисмо да кажемо да нас ова народна изрека у основи учи нечему новоме. Она нас у самој ствари подсећа на похваљану слику вредна жене, коју налазимо у Светој Писму, где се (види последњи одсек главе о *послужавању*), узнесе умне, моралне и друштвене особине домаћице коју заповеда на породичном оквишту.

Свето Писмо, много пре но наша елзаска пословица, показало је: да, на селачкоме добру, на било оно мало, средње или велико, домаћица не може извршити своју улогу — најважнију од свију — ако није, и она сама, као и сва деца која она има да руководи, провекта уверењем: *да су јој неопходно потреба и најтежи својста душе и срца, и пространа и дубока стручна, теоријска и практична знања, као год и највише врлине, удружене са недовољном енергијом.*

II. Овој првој пословици најтега Елзаза, тако мудрој и дубокој, ми можемо додати и једну другу која нам тако исто осветљава важну улогу селачке домаћице, колику у погледу унутрашности селачкога дома, толико и на пољу чистог режачког послова, од чијег напретка, умотаже зависи добро и ло, напредак или пропаст читаве куће и фамилије. Та пословица гласи: *„кад би се све знало — брзо би се до богатства дошло.“*

Ово је једна општа истина: али се она и нарочито огледа у случају који нас овде занима. Јер, *селома се не подиже великом која му доноси богати мироз; исти би за мироз, сам по себи, свишти од провостја, или срљана богатства.* Све то чему немо помоћи, ако му жена, уз благо, не донесе и напесна пословна знања, као и разборитост и добру вољу, и предивну, и енергију коју ће умеравати богатост потребна за управљање кућом и за лични падар над свачим.

III. Уосталом ко међу нама не зна колику ту за последњих година прошлога века све средње класе, нарочито класе професионалне, занимало да се одрже и уздигну у јутој борби за остатак, о којој социјалисти умеју да говоре, и да се одрже и осласке прибравене што ширш знања, нарочито знања која се одnose на ваљну просвједу.

Да би имали места под сунцем ваља нам знаћи из сенке, ваља нам тј. радити, а би борити се, али не само свагом, него и још више, главог. За то се, уираво, и подижу и многе и унапређују теорије стручне школе.

Не заборављајмо, дакле, да у ово коло треба што пре увести науку, већ и сувише, настаулу и забачену селанку.

IV. *Женство*, — о коме се у оне наше дане толико говори — шта оно представља и на шта иде?

Цео свет, и мушци и женици, сложен је у оцени: да тековина не зависи од нас, као некада, од саме телесне снаге, него и од умне одбраности, од умења, од опшних, као и особених, стручних знања.

Марина де-Вов, одлични агроном француски, отворио је међународни Конгрес Земљорадничких Синдиката у Паризу (Државног 8—13 јула 1900 год.) овим речима: „Са куним правом вели се о веку који се свршава — о веку деветнаестом да је то био век науке.“

Исто тако слави доктор и професор берлинске, послојни Вархоу, оставио нам је после смрти своје у септембру 1902 године, — ову значајну и реч и девицу: *„Истину ваља судити по резултатима — и најпретијашу тј. простоти и науковом учиницу.“*

И доцна, шта вреде светски напретку, шта вреде благодетљив народних маса сва поновна блага науке, свеколики проналасци и изумети, и они досађаји и сви одавања, ако све то остаје само записано у неколико књига изложено у неколико часописа, површених списа итд. а затрпано у неколико библиотека народних или приватних, где их траже и налазе само неколико људи од струге и науке.

Јест, науку треба *популаризовати* — простоти је што проступијом учиницу. Јер наука предан данас више но и капитал но и кредит; на жена има, колико год и човек, и праву и дужност, да дође до ових блага човечанства.

Женство важе, које то тражи у пуном је праву.

V. *Двадесети Века има бити век популаризације науке.* Ова дошница има вредити за женици колико год и за мушци свет, за селанке, дакле, колико год и за женске друге повоља.

Овоме циљу, збиља, служе и реформе и варијети стечени неизбрљивим напорима, неспарачујаним жртвама и стрљењем, а све које теже да направе од Двадесетог Века, *век популаризације науке.*

Сви се просвећени народи данас утркују средствима *наставе* која се непрестано и све нише изводи, и која се устварива, почев од основних школа, па, кроз предузвине, обавезне, средње и стручне за одрасле, до највиших.

На похваљу жена буди режено, вису оне остане равнодушне према овоме повољном и красном покрету. Врата голиких универзитета, са шираланицима и најмодрпшија закултетима, њима се на дана у дан изнукују отварају.

С друге стране, на врло великоме броју старих и нових знања, као и најважнијим редовним радничким и индустријским, слабији од већ чини најдрагоценије услуге човечанству. А зашто? За то што је и хтео и умео прибавити све потребна знања, и то не само општа, него и специјално-техничка.

VI. Према смену напред наведене, прави пријатељи земљорадике, те вично реци и најважније гране људског делања, треба једном да се упитају: *како ће се, колико тј. у ставаком и поуком, умно развити наша селска домаћина, и у овоме Двадесетом Веку особито би за вршење вписе јој и ваљне улоге?*

Пре свега, коме треба поверити ову и овакву задаћу реформаторску? А ни одмах одговоримо да тј реформатор мора бити, тако рећи, део свег — разумемо и законодавца, и чиновника у свима гранама Министарства Народне Просвете и Народне Привреде, и професор, и новинар, и службеници синдиката емансипацијских и кооперативних, и члан разних земљорадничких и селачких удружења, и представници *селаца*, и свака интелектуална варошанка и селанка, и тако даље.

Али питањете: на шта мора толики свет на томе послу да буде?

Одговоримо: за то, што се ваља борити противу једне старе и јаке *намоге*, противу силних предрасуда масе, противу великог неоверања према самој њихови, као и противу једног од многих, но не и најважнијих, узрока пропасте саме земљорадике. Тако, на пример, док сеуда ипак ипак неможемо да га поуче и науце и таквог и таквог послу и знању, хилдвала људи и жена рећи ће вам да сеоску девојку треба да ваљита само вена мајка — ма да та мајка, врло често није само за јад, беду и спротињу, сеоског живота или, боље рећи, не једна жена, свакако колико и њишта, о правој тајни сеоског привређивања, и стоји као

¹⁾ Види *Вештака* за VII Међународног Земљорадничког Конгреса (Државног у Риму изврша и маја 1903 године).

укопана на месту на коме се пре ње стајало од шампиоке, и као да овај свет није коракао напред кроз читав један век.

Па шта треба оди до зна та мојца, та дамблина сеоска, те да одговори свако питању, и да докаже употребљиву свага онога што јој је потребно? На то питање одговоримо у овој тачци.

VII. Поље делавља сеоске домаћине огромно је. Јер, пој су — само и само пој, — поверена ова блага: адравље чељад, кеса кућена, тревна и одећа, чистота и ред, срећа и напредак, част и положај друштва итд. породице, васпитање деце — једном речју — пој је поверен један огроман задатак, сам неки узор од задатка жене. Сем тога, па њу се налања и анбар и подрум, и банита, и потпак, и вајат, и живинарство, и млекарник, и краварник, и све што треба једна кућа од животних ваљаних и да сељанин и да сакупа, и да купи и да прода. Најзад, има међу сељанима жена које и копају и сеју, које требе траву и коров, које раде на њивама и по виноградима, као и на свакојерним засадама. И оне, поврх свега тога, понаку да буду сталне савеснице својих мужева.

Може се мислити колико штете оне ту ваносе својим неухватљиве ствари. Питање је међутим са коликојераго разумевања, са колико интелигенције раде оне и своје рођене послове? Ако ћемо да судимо по резултатима, онда је најчешћи случај — *случај где нема никакво знања и никакво разумевање.*

VIII. По, како да се доскоко веће одможе делу? Начина ту има много. — Пре свега, већ је приступило у разним земља преобрабаку особне наставе у школама за женску децу. Ново унитарско особне сад се налазно ствара, а и потребна се средства понала за то налазе. И државне, и раина удружења, и приватни вистади су да тој потреби одговоре.

Девојчице које не могу да се зарад школе, одоје од своје куће а њихко је број највећи — тој деци женској треба школа тако рећи да дође на ногу, у лицу путног особла унитарског које би им држало јавна предавања: о домћинству, кућни, берби, пивењу, негалду, млекарству и прадравље сира, о гајењу поврћа и неговалу стоке, као што би их учили како да изду крава, да гаје живину и пчела, а, нине свега да чувају адравље. И ту би се могло нешто додати из *Бактериологије, зоотехнике, ситиволозије, земље, органске агрономије* као и практичне хемије; па тим из *бранике, полворпрредне рачунице* пре предавања о корнетима Земљорадничких Задруга и *Друговима*. И та би се предавања могла водити на великио часова, или лекција, трајати дан, или три или два, или се протегати на недељу или две, како гаје време и прилико то буду допустиве. Иданио је, зар, понављати да би користи од оваких путних школа по наше сеоско домаћинство женско, бисте огромне.

Примера ради да номеним да се баш у овоје часу (а ми смо у јануару 1903) у маленовој селу *Дугевојацину* од Страубицу само петнаест километра удаљеново — а које нема више од 1200 душа, свршана први *петнаестогодишњи тежај* о сеоској гаднинству, па највеће задовољство и љака, ученица, и њихових родитеља. Њих има око шездесет — од петнаест па до двадесет шесте године старости — и ове се скупљају у једној сали која је претворена у *кућу*, као и у једну млекарску одлау, која је претворе у задругарску *млекарницу* и ту проведу, слушајући и учели се, од десет до двадесет, и од једнога и па до четирга часа по ноде. Учительско су им две красне госпођине *културнице* из Лусеибурга и обе васпитнице наше нове школе за домаћине у Шато-Селену (Лорен) школе — која је особито погодна за образовање младих сељанчица, и која, поред науке о добром домаћинству, пружа својим ученицама и лавесне поуже о моралним дужностима.

Ну, питаћете, па од *куда понала за одмовање таквага тежајма предвојима?*

Нинта лакеше није било најви за таква један дил. Свака ученица плаћи за оно петнаестогодишње школовање своје три марке, или 3-75 дина; а са тим је све-свршено, и смиса задовоља.

Ми бисмо само рекли, да би требало ту њи и мало даље те по примеру стручне наставе за изуку сељанца, завести *лакеше тежаје*, и драгопољне и обавезне, за сеоско девојко. Два часа на недељу то је доста за почетак — док би кћери мало идућинијих сељака могле посетити један, два, три па и више семестара посматрају нових школа за домаћине, и у њима се пометуво усавршавају у млекарству, млекарству, живинарству, градинарству итд.

Најзад оне девојке које би показале да имају воље и дара и за нешто више могле би из таквих школа изаћи и садје као *учитељке* — наравно пошто би претходно дошле до потребних средстава да се образују у стручним заводима, као у модерним школама, основаним и пољовпрвиредним, и пошто би положиле испит и добале дипломе пољовпрвиредних инжињера, а правом да могу деловати, било као световна или свештена лица, по селима и давати поуже другима.

Завод оваке једне врсте, коме је задатак да спрема пољовпрвиредне учитељке и наставнице, заступљен је у *Домсково Институту Свете Тројнице* у Хонерију, близу Лусена у Белгији. То је једна стручна пољовпрвиредна школа *за домаћине*.

Ученице, дакле, које би плаћале из оваких завода, могле би дошлице по селима узети на се руковођење послова сеоских домаћина, као задругичу прадравље масла, сира итд. Сем тога, оне би могле од времена на време, поучити наше сељанке мало и теорији и практици модерног домаћинства сеоског, и упознати их са најновијим, као и најкориснијим, проналазима пољовпрвиредне науке.

Дале, оне би учитељке могле узети у своје руке и управу месних библиотека, музеја, лабораторија, општинских поља, и разних повремених издања, а све које би их одржавале у веви и њих и њихове ученице, са добрим изворима пољовпрвиредне науке и наставе.

Обдарене а притом и богате, девојке могле би продужити своје науке на *вишим школама*, могле би т.ј. походити предавања и па пољовпрвиредна енциклететна земаљских университета — као што већ и раде у Билаској, Делској, Русији, чак Сибирји, у Немачкој, Француској, Швајцарској, Белгији и Америци. Од своје стране, *онет госпоње* из великих породица, које имају своје главне приходе од земље и пољских имања — али који приходи из дана у дан онајду, јер дотичне домаћине не разуму свој посаво — те госпоње могле би се удружити, и као покровитељке настати: да наше сеоске девојке добу да потребна им знања и спреме долабачке. Те би нам девојке, после, као жење подигле земљорадњу. А зар је то мала добит. И зар је то тако тешко засигурати наше сељанчице у томе правцу? Та, само нека помисле те добре госпоње, да су ове масе кћери народних позване да усреће не сеоски изаваљ њихове земље.

Вине и од тога, научице се како треба споме поседу на селу, кћери сеоске умеле би зарадити и себи и својима на доду; а оне онда не би бежале из села у вароши да тамо пронадују јад и каљу.

IX. А сад да зарпнимо са једном речју о путу и начину, којим би се могло доћи до потребних средстава за ове посе преобрабаке и творењиве у Двадесетом Веку — на корист наших сељанка, у циљу т.ј. ослобођавања њиховог за важне улоге домаћинстве.

Да уземемо за пример покрајину *Бавоје* — *Лорена*. Ова земља губи сваке године на својим пољским приходима читавих десет милијуна франака; а губи их за то, што сеоске домаћине неће није није досрале своје знаау. Према *статистиком* коју имах пред собом, ја сам израчунао — да се свака душа у овоме крају, свакодневно изгуби са пола динара. А то дошета, није мало.

Сад, ако би се, рецимо, из земљорадничких штедионица, узео на зајам један милијун динара и уложио у поправку сеоскога домаћинства, у горевачену опрему парничког сеоских кћери, тај би се милијун, верујте, брзо вратио споме посперноу, па би и многе друге стекао.

Најзад, кад би се само један од ових многих милијуна које сваке године *покину* наши сељаци по крчима, а а иноти од њих један из крме понавјатице за то, што *жење* не умеју да их задруге које куће, за сопственом и уредном спором; — кад би се још и онај новац што наше неразумне гадљавце бале на своју, женску, сејутју и будалаштинну, употребле на оно и бодје васпитање сеоских кћери у духу добра домаћинства; па кад би се још и *оној* новац који многи заступани сељак наш изгуби не умејћи како треба да одгаји ни коња ни крава, ни свињче — кад би се, велико, све те, мање вине, батене суме

*) Види *Извештајеване Института у Хонерију* — јединствено у свету које су основане просветни пољовпрвиредног едукатива у Лусену, и која броји сада хиљаду ученица.

посветиле *просебанату* и *облагоробанату* најважнијом чедо природе — човека — шта изнети, какав би нам онда и род и плод на земљи ницао?! Ту је, донета, прано имао *Фрајери* кад је казао: „У *наштану* деце једног народа лежи и један од *главних извора среће и несреће* *домаћина* и *пољског благостању* и *највише материјалној* *приврати*. Па, *коко је улога* *својих домаћине* у *XX* *веку* *једно* *од* *најважнијих* *то* *вало* *знати*: *да* *ју* *она* *и* *не* *може* *наприти* *без* *потреба* *јој* *знања* *и* *умена!*“

Г. Милер.

(Превод)

Члан царско-земскога Ползоперскаго Савета за Кисло-Дорин, и члан Управног Одбора *Радјобљивост* Штедница у Новој

БЕЛЕШКЕ

Нова сорта кромпира. — Проф. Хекел из Марсела саопштава резултате својих огледа са проширом која успева на пољском земљишту (Solonch Commensol) а који су му испали за руком. Користи од тајнава овога кромпира те су, што он успева и на таквом земљишту, где се обичан кромпир уопште не може гајити нити би успео; што не страда од прољетних празева и дије непрестано жетве па на се понова не засињава, доводиће до земљиште са прелећа поарати и поћубрити. Стабло непрестано расте до јесени, и може се употребити за зелену сточну храну, а кртоле се ипак старају и ништа их не смета сечење стабла. Кртоле имају горак укус, те се још не употребљавају за храну или ако се то чини, у врло малим размерама. Иа непрестано негов овога кромпира већ се у Француској успело да се горчина јако умали. Кртоле не трну и не паде од болести — потпуно су сигурне. Цвета од јуна до септембра и цвет марше слично јасминовом цвету.

Вештачко оплођавање домаћих сисара. — Наука се непрестано напред креће и сваки даном ближи нове и нове успехе. *К. Саховски* саопштава у једном немачком пољопривредном листу интересантне податке о вештачком оплођавању домаће стоке. Ти подаци занимаће свакога и наше читаоце, те их изводимо саопштавањем. У Институту за експерименталну медицину у Петрограду изведени су у најновије доба огледа са вештачки оплођавањем говеда и кова. Ти су огледа показали: да је проценат оплођавања исто тако велики — ни у којем случају мали — као и кад се грла природно паре. И кобиле, и краве, као и телад и ждробад, које вештачки путем оплођења крвава отеле, односно кобиле одхрбе, потпуно су здрави и снажни. Старија ждробад показују јасно сличност са природном од кога је семе за вештачко оплођавање узето. — Један други оглед чињен је овако: семе је крвава убригавано у ристорет својом или својом, а кобилама је убригавано (успричавано) семе овако како је од настава узето. Семећи пољачки узети су од једног заглавног бика и њима су оплођене две краве после 6 а трећа после 24 часа. Резултат је био добар јер су прва и трећа крвава отелиле добро развијену телад. Оплођавање је вршено онда кад није ниједна крвава показивала знаке за вођење, нити је полна жар била наступила. Из тога се изводи закључак, да полни жар и душевно стање немају никаквог утицаја на оплођавање и полн потожства.

Вештачко оплођавање има више изгледа за сигурно оплођавање, и врло је zgodno средство против неплодности многих добрих приплодних грла. Из ових огледа изведени су ови закључци:

1. Вештачки оплођавањем може се потпуно искористити производна способност најбољих приплодних грла.

2. Постеже се лаким начином парене једнака различите висине и тежине.

3. У случају да се какво одлично приплодно грло оскити или да угине, ипак је још могућно употребити његово семе за заплатено циљеве.

4. Материја за оплођавање може се и на даље извадити.
5. Производи вештачког оплођавања не показују никакво одступање од нормалног типа, а такође никакве штетне мање у телесном саставу.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

На питање г. Раје М. Ђорића, виноградаря из Смедерца о једном штеточици који се овога пролећа појавио у већем броју у њиховим смедерским виноградима, сво одговор, који може интересовати и остале виноградаре, где се овај штеточица појавио:

Научно име овога зарезника је *Otiogynchus* (*Otiogynchus sulcatus*), српски сурлак или кљунар, прехда се ово име даје и ономе који лет заврши у виду цигаре.

Овај штеточица појавио се у такво великом броју, како ми сад наводите за Смедерцу, у Кљачевцу (у окр. пожаревачкој) и тада је о њему писано у *Тежачу* од 1881 године на стр. 259 и 309 и донете су слике за олакшицу распознавања.

После тога времена како су ускоро и виногради од околесере тако као и по другим местима пропади, није се о њему ништа чуло, до данас.

Добро је што се јавили, да се и на њ обрати пажња, јер је штетно, код данашњег сигурно рада виноградарског да нам и он на виду пристаје, нарочито стога, да се тиме уједно обележи и правац његовог надирања.

Из онога што је тада у *Тежачу* писано, извидићемо неколико потребних напомена, које могу дати довољно поуке о његовом тамањењу.

Штеточица овај уштитава пунољке нарочито оне који се на кондрима находе; дакле оне пунољке у којима су заметци родног ластара, и по томе су врло штетни јер је род за ту годину уништен. Ини свој штетни посао врше ноћу, а даву се крију по пустињацима на лози, по одлуштеној и зацеденој кори на краама, по одсеченој а не шитој лози и по ноћу; нарочито по брескама и пајезима има их, и како се чујше у крају или тресне воља, одмах пошвађају на земљу и као уздрљиве се притаје за неко време. Том се приликом могу брзо погинути и врлом водом поарити или у ветру побаци. И то се запазило, да се у већој количини јављају у старјим виноградима, но у младим садницама, али те може бити да је отуда дошло што се на млађе садове и не погледа, па се није сназило.

Ради утањавња ових штеточица потребно је знати: прво, да се при свакој копки показиош иотри те да се радом земља око чопота претресе не само ради корова но и ради овакоких исекача и њихових ларви. Овде је подесно поменути стару поуку, да пред зиму загртање не треба изостављати, јер се при тој раду и многе ларве потахале, а тако и жорв у коме се крију, а тиме се уједно и земља приправи те се пролеће тропина и ровота, затим се може одгртање лако да чини, а земља при томе као најдубина обогати. Уједно је и чокот зими у повољном стању провео и не забемо за њег од претеране студји. Изгртање са пролеће треба такође накинати да се изврши, јер при томе овет иноги исеки могу да се отарју и униште. При орезивању лозе и чишћењу „метља и подушњака“ као и луштину за-

депење коре, хвала мотрети, да се оне бубе тамане и по могућству с лозом пшоме изван виноград у крај, где би се чешићу претресавом лозе сви инсекти лако могли прибрати. Из винограда налазо би војске поуклањати; ако ли не, онда и њих који пут протрести, не би ли падали инсекти, те да се могу покупати и попарити; нарочито тврњак или живу ограду њава ово винограда уништавати, јер је то летло штетних инсектица, а користити не доноси никакве.

Ове ово досад поменуто може се унаити за каду јесен и пролеће, јер је оправдано мишљење да се, без нашег заштитног могу још више умножити и већу штету изазвати. За сада пак не остаје ништа друго но скупање ових бубица и уништавање. Они се лако могу отрести, јер брзо падају, а крила за летове немају.

Због тога хвала је се местимично као и други инсекти у подметуте сакуре (као тавири) од лина или ластре, који се из две поље састоје и лако могу изнад крме да се саставе.

На крају, додајемо молбу, да нам се и из других вишарских крајева јави, у којима се овај штеточина ошало. А добро би било да се тако чини и са осталим штеточинама, о којима ће *Тежак* свагда проговорити оно што буде потребно.

М. С.

Г Л А С Н И К

Члан утемељач Српског Полупривредног Друштва. — Цењени вође Српског Полупривредног Друштва на унапређењу наше пољске привреде, и желим да међу полупривредницима огуна трајан спомен своје олу поч. Кости Вучковићу бив. земљопреду из Јасенице у срезу трстеничком, његов сину Светиславу Вучевићу унесео је је за члана утемељача Српског Полупривредног Друштва и положио приносају год од 100 дина.

Друштво сматра за дужност да даровану нацију толико благодотрпни на овоме, чиме је своје родитељу погодно најдешни спомен и покळाо, колико денн напредак наше пољске привреде.

† **Живко Давидовић**, члан добротвор Српског Полупривредног Друштва, преминуо је 1 маја ове године у Београду. Бележили ову тужну вест, сматрамо за своју дужност најавити породици покојниковој своје дубоко саучење, а гледањемо да успоро додосемо опширнији приказ рада овога заслужног Србина.

Бог да му душу прошти.

IX Конгрес Српских Земљорадничких Задруга у Врану. — Ове се године навирују десет година од како је основана прва Земљорадничка Задруга у нашој Отаџбини која је у исто време прва Задруга те врсте у васкојској Српству. За минулих десет година покрет онај онако је своју корисност многобројним радовима на подизању и организовању привредне силе нашег народа, што га је препоручило као изврсан начин да привредници — земљорадници брзо и узамјено сами себи помогну, те су, као плод тога утицаја и сазнања, поиниле до овога тренутка око 400 Земљорадничких Задруга у Краљевини Србији и близу 200 у осталим деловима Српства.

Али Земљорадничке Задруге у нашој Отаџбини не жисте, због своје десетогодишњег, чинити какве биле особите припреме или свезаности, ма да би се с правом имале чиме похвалити за минуло доба; онда би се и ове године састали на свој редовни годишњи саставак (конгрес), на коме ће у тивини наметнати резултате своје десетогодишњег рада, остављајући непристрасним и добросвесним људима да сами цене и даје закључке изводе.

Онаких је саставака досад било осам; овај ће бити девети, и држаће се у *Врану*, при крају августа или у почетку септембра, када је најгодније време за овакве састаке.

Приредивачком Одбору у управни Земљорадничких Задруга намера је да у овој прилици само спрему важну својим познаницима и пријатељима српскога земљорадника на онај саставак, како би се сваки, који жели суделовати у раду око пре-

порођаја привреднога живота и рада нашег земљорадника, за врешна могао спремити и изредити.

По прилици и обичају, Конгрес Земљорадничких Задруга, поред својих редовних послова, у исто време су школа за спремање и обрнављење земљорадничко у правцу суверених проналасака, уколико се они тичу земљорада; даље у духу суверених друштвених и привредних тежња и потреба, наизда школа за његово свестрано-привредно, а доктелко привредно-радно образовање. На свима досадашњим конгресима, људи од књиже и науке држали су своја поучна и корисна предавања, уносили на тај начин научне истине у масу народа, те да их он разумје и користи се њима. Осам већина свезака, које садрже радове ранијих наших конгреса, објавила су и богата ризица, која је, овим путем, отворена и пружена народу. Нема сумње да овај — девети — конгрес неће у том погледу изостати од ранијих, и сазнавачи су у праву да се на да, да ће одма у том праву бити обљави, као и лично суделовање пријатеља српскога земљорада.

Овом приликом, а тога ради, Приредивачки Одбор и Управа Српских Земљорадничких Задруга чине само ове напомене.

1. Сваки, који је рад да суделује на деветом Конгресу Земљорадничких Задруга, као предавач или расправљач, треба писмено да се пријави *Управи Српских Земљорадничких Задруга у Београду најдаље до краја јуна ове године*. У пријави треба да стоји: како се зоне предавања или расправа, а само предавање или расправу треба послати на исту адресу најдаље до краја јуна ове године.

2. Који је пак, рад само лично да похоти Конгрес, тај да се пријави главном секретару Конгреса, г. *Светозару Т. Микијавићу, учеснику у Врану*, и то најдаље до 15 августа ове године, како би се за врешна могао учинити распоред за станове и храну.

3. Дан првога састака, трајање и дневни ред Конгреса објавиће се у своје време особитим поштом.

Уз ове напомене, а на завршетку овога свога првога позива, сазнавачи подражављу свакога, коме до ругу дође ово писмено, задругарима поздравом и моле га, да обавести и оне, који, из непослањања, нису особито позвани, да ће Српске Земљорадничке Задруге држати свој *девети Конгрес* ове јесени у *Врану* и да је снак пријатеља и добри дошхо, који буде милосав доћи на овај привредни народни збор.

Приредивачки Одбор.

(должа потписати)

КЊИЖЕВНОСТ

Народна књига. — Одливајући се многобројни молбама и тражењима повереника и задругара Српске Књижевне Задруге, да Задруга поред својих редовних издања, спрема и нарочите књиге за најшире читалачке редове, Управа Задругина приступила је овом послу, поверивши спремање *Народне Књиге*, нарочитоже „Одбору за ширење српске књиже и просвете“.

Овај одбор, који ради под окриљем Управе Српске Књижевне Задруге, већ је почео рад на спремању ових књига, и прва свеска *Народне Књиге* већ је готова. У тој је свесци позната приредитеља нашега одличнога приредитеља Јанка Веселиновића, *Кукла Клево*.

Да би *Народна Књига* могла допрети и у најрабачијим куќам нашега народа и у најсиромашнију кућу, цена је књизи само десет нара, мимо све то што је књига одличне техничке израде, на лепој тавираној хартији и у лепим корицама. Продајни добијају још за свој труд оне ширење ове важне књиге 25% у књићана или повну.

Свака пријатељама наше народне просвете поштом је препоручјено, да се заузам за ширење *Народне Књиге* у народ.

Порубавне треба упућивати администрацији Српске Књижевне Задруге у Београду.

НОВЕ КЊИГЕ

Значај шума у прошлости и садашњости, по страним ауторима написао Јов. Власковић, Београд, Штампарња „Достигје Обрадовић“, Цена 3 дина, 8^о стр. 232. Чист приход од ове књиге намењен је подизању Музеја Српске Земље.

Обезбеђење стоне од Др. вилдз. Хилемана, превео Владимир Зелер, професор. Препечатано из Финансијског Прегледа, Београд, „Достигје Обрадовић“ — Штампарња Аце М. Станојевића, 1903 године. Цена 1 динар, 8^о стр. 79.

Извештај Главног Одбора за чување Народнoг Здравља, о савоме раду у 1903 године. — Година друга, Београд, Штампарња Светозара Николајева, 1904 год.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ПРИХОДИ И РАСХОДИ

Српског Пољопривредног Друштва по закључењу рачуна за месец март 1904 годину.

РЕДНИ БРОЈ	П Р И М А Њ Е		И З Д А В А Њ Е	
	ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
1	Остатак по дневнику кесе од 1903 године	11268	—	—
2	Од улога добротвора и уметљиваца	100	—	—
3	Од улога новачака	124	—	—
4	Експата на земљи и картице Пољопривредног Фонда	103	—	—
5	Претплата на Техака за 1904 и наклате пута за ранше године	1252	85	—
6	Од Пољопривредног Календара за 1904 и наклате пута за ранше године	506	55	—
7	Од продаје књига	206	78	—
8	Од продаје семена и садница	12079	75	—
9	Од продаје сирана, рањоје и др.	7493	20	—
10	Од продаје крмљивца и пажољ камена	1304	00	—
11	Од продаје завршница и сукнора	83	00	—
12	Од продаје пута за савез, сирани и књига календара	1261	30	—
13	Вакрени приход	76	59	—
	Свота примљено	30010	50	—
	По одбитку издатава	33726	37	—
	Остаје за 1 април	2284	13	—
1	—	—	—	—
2	—	—	—	—
3	—	—	—	—
4	—	—	—	—
5	—	—	—	—
6	—	—	—	—
7	—	—	—	—
8	—	—	—	—
9	—	—	—	—
10	—	—	—	—
11	—	—	—	—
12	—	—	—	—
13	—	—	—	—
14	—	—	—	—
15	—	—	—	—
16	—	—	—	—
17	—	—	—	—
18	—	—	—	—
19	—	—	—	—
20	—	—	—	—
21	—	—	—	—
	Свота издатава	33726	37	—

Br. 2090.

4 априла 1904 године
Београд.

Благајник
Јован М. Јекић с. р.

Председник
Српског Пољопривредног Друштва
М. Х. Новковић с. р.

ЗАПИСНИК II СЕДНИЦЕ

Управног Одба у Српског Пољопривредног Друштва

државне 9 фебруара 1904 године у Београду

Присутни су били: потпредседник г. Паја Т. Тодоровић, чланови Управе г. г. Д-р Марко Јево, Алекса Ј. Поповић, Александар Милоковић, Петар Тодоровић, Паја Кремић, Нико Јовановић, Милан Јовановић, Димитрије Јосифовић, Милош Н. Лукићенић, Д-р Миливоје Васић и благодјелик Јован Јековић.

Председњао потпредседник г. Паја Т. Тодоровић. Благајник зам. секретара Рад. К. Спасовић.

5. Прочита се писмена оставка г. Душана М. Спасића, коју је поднео на владају Друштвеног председника. — Прочитавши оставку Одбор призна и знању и одлучије да на основу чл. 24. Друштвених правила Друштвеним пословима руководи потпредседник друштва. А ако би се у току године изналажа потреба да избор председника, Управни Одбор донесе одлуку за саизаб ванредног Збора, на коме ће се овај избор извршити.

6. Прочита се извештај програма за ушћење у прелазни стагодишњице устанка за ослобођење, који је изрично нарочити ужи одбор и који гласи:

1. Да се приреди земљасна изложба земљице у Београду;

2. Да се приреди земљасна изложба летњег воћа и раног трешња у Друштвеном дому у Београду;

3. Да приреди земљасна изложбу сирана, које се у Србији израђују, са историјским одељењем сирана, које се у употребљавале за последњих 100 година од ослобођења, у дому школе у Београду, и утврђивању у раду пољопривредних сирана на имању Управе Топчидерске Економије;

4. Да у Топчидеру приреди областну изложбу говеда, у којој би излагачем суделовали пољопривредници из округа: београдског, ваљевског, крагујевачког, моравског, смедеревског и позаревачког.

Све ове изложбе да трају три дана (кад буду одређени главни дани прославе) осем последње, која ће трајати један дан.

Понед овога да Друштво о свој трешњу и старину изда саине: *Својенима стогодишнице разикитка власке агрореве у Србији*, и да спрема раншеј одлуци учини корак да може установити медаљу за пољопривредника одличковима по особини правилима — Одбор у начелу усајао предлозиоа проект за суделовање у прослави и одлучије, да се о ономе извести Главни Одбор за прославу стогодишнице као и о томе, са коликом сумом за овај циљ Друштво располаже и колико је потребно, да се сие ово изведе, те да се молн Одбор да Друштво новачно потво-

могне. Тако исто о свему оном да се извести и Господи Министар Народне Природе.

7. Пристуи се саветовању о паваци семена лудерке — Решено да се по могућству поручи од дилеранта из Француске, од кога је и ранијих 5000 кгр. поручено.

8. Изнесе се да одобрење изменима правила Књижевнице Пољопривредне Подружине и по саслушању мишљењу Благодјатна друштвеног — Одбор одобрила поднесене измене и довује.

9. Изнесе се на решавање предмет Тимочке Пољопривредне Подружине — Одбор решава, да се узложи Господи Министар Народне Природе, те да учини потребне кораке, да се Подружина не одума измаже, које јој је општина уступила, док Друштво не испита, због чега је Подружина малксала у рад; да претход рада ове Подружине, да се узложи редовни члан Друштва г. Милан Т. Грковић управник Вин. Вок. Школе у Букову.

При расматрању овога предмета показало се, да по истом није благовремено уређено што је било потребно, те поводом тога, а да би се извидело да нема других несрећених предмета, Одбор одређује г. г. Александра Миљковића, Јањатрија Јосифовића и Милоша Н. Лукићевића, чланове Одбора, да прегледају целокупан рад другтвене администрације и да о томе поднесу извештај идућој одборској седници.

10. Прочита се оставка г. Милана Бајића коју је поднео на редовно чланство у Друштву — Одбор прима к знању поднесуе оставку, која се има саопштити идућег Господињег Збора.

11. Прочита се молба г. Михаила Виториовића да му се изда хонорар за његов резетар, који је читао на Природничком Збору од 30 октобра прошле године и који је отпштанан у стенографиком белешкама овога збора — Одбор решава, да се резетар г. Виториовића хонорише са шездесет динара од штампаног табакса.

12. Изнесе се молба г. Мике Спасојевића економиа из Шапца, да му се одобри увоз справа на Друштвени адресу које је поручио у иностранству — Решено да се г. Спасојевићу не може одобрити увоз на друштвени адресу, јер је то противно закону о друштвеној повластици.

13. Чита се молба Јања александричке учитељске школе, да им Друштво уступи 60 калемарских новца у пола цене — Одбор решава, да се Јањима уступи по молби.

14. Прочита се писмо уредништва „Природника“, из Загребца, који тражи у замену за свој лист „Тежак“ као и остала Друштвено књижевна издања, за која ће и пожељно уредништво слати своја књижевна издања — Одбор решава да се уредништву „Природника“ шаље Тежак у замену, а ако оно буде слаало и друга књижевна издања своја, да му се шаљу и Друштвени књижевна издања.

Поводом овога Одбор је донео и извесну одлуку, да се свима југословенским пољопривредним друштвима шаље Тежак у замену, а оним корпорацијама и пољопривредним установама, које буду слаале Друштву своја књижевна издања, да то и Друштву уступи.

15. Прочита се извештај Сибињачке Пољопривредне Подружине о избору нове подружничке Управе — Прима се к знању.

16. Прочита се извештај Пољопривредне Подружине за сред посаски о Дражкој Господињег Збора 15. окт. и-на и молба да Друштво одреди свог изасланика — Одбор прима извештај и знању и решава, да се збор телеграфски подраши.

17. Прочита се извештај Крушевачке Пољопривредне Подружине о Дражкој Господињег Збора 15. овог месеца — Одбор и овај извештај прима к знању и одлучује да се и он подраши.

С Т Е Ч А Ј

По одлуци Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 26. окт. месеца за „Лужичи део“ Пољопривредног Календара за 1905. годину прилаже се чланци који ће расправати ове теме:

1. Уређење малих и средњих сеоских имања;
2. Приброба и неговање стајеког љубета;
3. О сејању ушнице са применом прстачке сејалице;
4. Гађење вукуруза;
5. Гађење прошира и његова употреба;
6. Гађење стоиче рине;
7. Неговање природних и подизање вештачких ливада;
8. Стратегијсковање калмаљене лозе;
9. На шта ваља обратити пажњу при резидби човота;
10. Спремање бурди за бербу грождја;
11. Употреба воћа;
12. О јабуци;
13. О гајењу дуда за храњење свилених буба;
14. О производњи дрвог лука на већем простору;
15. Неговање стоке;
16. Гађење кокошаса;
17. Језови подови око нечла и замиљнање кошница;
18. Сивњска стуга;
19. О користи вештачког сирнича и његовој употреби;
20. О потреби одржања шума;
21. Барел као шумско дрво, и за разну пољопривредну и занатску употребу;
22. Корисне и штетне птице у пољопривреди;
23. Лекарска шума за народ;
24. Приповетка са пољопривредног тенденцијом (оригинална).

Чланци се имају написати јасно, популарно, и што краће, тако да чланак не изнесе више од три штампана листа, и да имају по потреби и што више слика, у кој случају чланак може изнети и до четири штампана листа.

Све чланке треба упутиати Српском Пољопривредном Друштву с назначењем: „за Пољопривредни Календар“, а рок је за подшоше чланака до краја јула месеца ове године.

Награде штампаних чланака, по одлуци Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, могу бити од 60—80 динара од штампаног табакса. Оригинална приповетка наградиће се одеском.

Бр. 3849. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 26. априла 1904. године.

ОБЗНАНЕ

Пажња скупљачима претплатника на Тежак. — Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва решио је, да се свакоме скупљачу претплатника на Тежак, који прикупи претплату за најмање пет (5) примерака Тежакса и ову унапред за годину дана положи Српском Пољопривредном Друштву, даје 20% од прикупљене претплате као награда за труд.

Према овоме давати се од свих пријатеља Српског Пољопривредног Друштва и пријатеља Тежакса велике привреде, да ће сви силма настојати да што више прикупе претплатника на овај једини српски чисто практичан пољопривредни лист.

Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва у седници својој од 14. априла ове године решио је, да се ове године, према буџетској могућности, изда једна или две свеике Пољопривредног Гласника.

Прва свеика изаћиће месеца маја ове године, а друга, по могућству октобра месеца.

Мале се полопривредни листи, да своје радове, наменене за *Полопривредно Гласило* шаљу на адресу Српског Полопривредног Друштва за Уредништво *Полопривредно Гласника*.

Радови ће се хонорисати, а штампаче се ако их рецензенти буду препоручили. Непријављени радови враћаће се писменима. 3—6

Уредништво Тежак овим извештава све претплатнике *Тежак*ове, да одмах, чим који број *Тежак*а не буду добили, известе о томе *Српско Полопривредно Друштво* (Независна улица бр. 11), како би Уредништво увидело шта треба да добијени број добију.

Претплатници код пошта, треба добијени бројеве у прописаном року код поште да рекламирају.

Ко тражи после месец дана број који је требао добити, неће му се по жељи моћи учинити, јер Уредништво неће бити у могућности да се жељи претплатника одазове.

Ко од претплатника *Тежак*а, чланова ошница, добротвора, учесника, или редовних у почасних чланова Друштва, промени нешто становања или адресу, хоће се да то одмах достави Српском Полопривредном Друштву, како би му се *Тежак* могао на тачну адресу шикати. — Непријављене бројеве, услед промене места становања или адресе, Друштво неће бити у стању наплата и за то нико таквим потраживањима нека се не обраћа. 3—10

О Г Л А С И

ВИНОГРАДАРИМА И ВОЂАРИМА

Препоручујемо Нехвалову прскалицу, патент „Аустрија“, као најбољу и најтрајнију а која се употребити може и за прскање вољака.

Иста се добити може у Београду код: Српског Полопривредног Друштва, Браће П. Радоловића и Драгомира Зараконића; у Крагујевцу код Сине Ј. Станојевића, у Смедереву код Симића и Панковића, и у Пожаревцу код Стевана Ђ. Шајковића. 9—10

Браћа П. Радоловића.

ПОВЛАШЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ СПРАВА И МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВЦА

У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ СОПСТВЕНЕ ИЗРАДЕ

ПРСАКАЛИЦУ ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОСЕ

до данас најусавршенију и од стручне комисије Српског Полопривредног Друштва, као и од већине експерата и виноградара, испробану под називом

Н Р А Ј И Н А

са знатно јефтинијом ценом него ли оне са стране донесене а квалитетом и својом солидном изработком никакво не уступа првим страним патентираним фабрицима те врсте.

Иста се може добити и код Српског Полопривредног Друштва, и у нашем стоваршћу до Народне Банке. 8—10

Ц Е Н А О Г Л А С И М А :

Мањим од петих врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих кружних писмена по 15 пара од врсте од ступца. Већим огласима од једне стране 20 динара (20 кружа аустр. вредности) пола стране 10 динара (10 кружа) четврт стране 5 динара (5 кружа а. вред.). За оглашавање ванше пута 10 од ето јефтиније.

Преглед 14 и 15 броја *Тежак*а. Чланци: Прии Конгрес лексара, природњака и привредника у Београду. — Жетва стругина. Оскурора. — Утицај хране на квалитет ситнице. — О бистрењу вина. — Како се наш сељак храни? — Утицај јаких петрова на усеве. — Улога жене на сељу. — *Белшак*. — *Питова и одмор*. — *Гласило*. — *Књижевност*. — *Нове књиге*. — *Друштвена и подружњински послови*. — *Стечај*. — *Обзнане*. — *Огласи*. — *Цена огласима*.

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТАЈЕ ОБ
СРП. ПОДПОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ
ПРЕТПЛАТУ ПРЕМАТИ И ОВЕ ПИСМЕ

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1880 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОДПОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА ОСНОВИ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1889 ГОДИНЕ Б 204 ПРИСВОЈИ ДРУШТВО
ИМЕНА КРАЉА ПЕТРА I.

Цена огласика изложена је на
последњој страни.

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНЕ 6 ДИНА НА ОМА ГОДИНЕ 3 ДИНА,
ЧЛАНОВИ КОБИТАРА, ЧЛАНОВИ СВЕХ ДРУШТВА,
ПОДПРИВНИ, ОСНОВ. ИМЕНА, ВОЈНИИ СТАЛ.
ЗАПИС. ЗАПИС. БЕЛОРУСКИ, ЗАПИСИ И ЧИ-
ТАЊИНИ, ПИСМА, ИМЕНА И МАШИНИСТИ ДО-
СТАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАК. ИЛИ 3 ФРАК. А
КРЕД. КАД ПИСМАТИ ВОЈНОКЕ КРЕДИТАТИ И
КАД СЕ ПРЕПЛАТИ ВОД СВОЈ ДРУШТВО
КРЕДИТ КОГА ТЕ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ЗАМ СРБИЈЕ
НА ГОД 3 ФРАК. ИЛИ 4 ФРАК. А. ФР. ПО СРП.
ПОДПРИВНИ, ГРУБИНА И ВОЈНОКЕ ЧЛАНОВИ
КАО И СТОЈКИ БЕЛОРУСКИ, ЗАПИСИ И ЧИ-
ТАЊИНИ, ПИСМА, ИМЕНА И МАШИНИСТИ ДО-
СТАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАК. ИЛИ 3 ФРАК. А
КРЕД. КАД ПИСМАТИ ВОЈНОКЕ КРЕДИТАТИ И
КАД СЕ ПРЕПЛАТИ ВОД СВОЈ ДРУШТВО
КРЕДИТ КОГА ТЕ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ОДГОВОРНИ ГЛАВНИК
МИЛОШ И КУНИЋЕВИЋ
БЕОГРАДСКА УЛ. БР. 25.

За Српско Подпопривредно Друштво одговорни главник
Председник МИЛОШ И. КУНИЋЕВИЋ
ХУАНДИЊСКА УЛ. БР. 21.

БРОЈ 16

У БЕОГРАДУ, 1 ЈУНА 1904 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXV.

ПОВАЦИВАЊЕ КОД КРАВА И КОБИЛА

— А. Мидонски —

Када се зачедак из утробе мајчине изабаци пре, него што се попуно развио, онда се таква појава код брелине стоке назива *повацивање*. Код крава траје брелиност (бређањем, стоност) просечно 40 недеља. Ако се зачедак изабаци шеснаесте или тридесете недеље по одлодењу (парену) значи да је стока повацила; но, ако се зачедак — младунче — појавио после 32 недеље, вели се да је наступио рани порођај. У оба случаја младунче није способно за живот.

Још од памтивека зна се за повацивање ове врсте, које се јавља с времена на време илј стално као зараза. У првом случају јавља се тако, да у једној стаји у којој се држе 20 до 30 крава, побацие једна или две. У другом случају бива, да више од половине крава у једној стаји побацие у 5 или 7 месеци.

Као узрок повременог повацивања сматра се *храна која надира*, т.ј. она храна, која приликом преврћања у бурагу прекишара, изазива стварање гасова. У ову врсту хране спадају веће количине рене и детаљне, нарочито ако су неколико дана лежале нагомилане, те се издувају. Оваква храна изазива повацивање стоке, што се ваљде у крв уноси велике количине угљене киселине. Главице које се у таквој храни обринују треба сматрати тек као споредан узрок повацивању. Буђава храна сматра се од најважниј у првену као узрок што говеда повацију, попутни, искуство нас учи, да од буђавог сена не побације стока редовно. Ова се појава може тако објаснити, што само извесне главице имају у себиину да белећевину билака, на којима се налазе, протпарају у гравина која штетно учину на организам. За доказ томе да поменом главицу, која се најчешће виђа на разном кмасу. Када се нпр. ложи стоји раж, на којој има главице, стока ће наступити побацити. Напротив, ако се од ражи одвоји главицина, на је стока поједе, онда ће врло тешко изазвати повацивање, ма да ју је стока саву, часту, у целу. Само када би стопа повећу количину главицине појела, која би количина у стању била да изазове запаљење желуца и црева, тада би тек, ово стање, изазвало повацивање.

Као главице плесни са одржаним вириком сматрају се смет, плесак на треди и плесак на лампу сточне рене, који могу изазвати повацивање. Као трећи узрок споредног

повацивања (с времена на време) држи се да је приди-
лазак материје у крвне судове кроз које се спроводе у цело
тело и кад стигну у материку она су у стању да изазову
грчеве материје те се услед тога зачедак издијои пре вре-
мена из мајчине утробе. У ове се материје различују и из-
весни лекови, који се не смеју давати брелиној стоци. Таквих
материја има и у понекој храни, у којој има поменомог ула
од сличце или паког сличног ланећег (непрећег) ула. Тако
нпр. када се уљани колачаћи од репице потоне у воду, шу-
дирају на уље од сличце. Ради тога треба узане колачиће
од репице држати потонелим у води бар пола дана, па да
се онај вирине изгуби и тек затим их полагати стоци, јер ће
у томе небувремену изазвати овај вири. Ако се то не учини,
може се десити да стока побаци, када јој се повећа количина
уљаних колачића од репица одједном положи. Осим ових шпо-
дљаних материја, могу повацивање изазвати и још многи други
ранији узроци, као што је прекомерна употреба сене, јурене,
скамање, тешики терети, дуго путовање, транспортовање лађом
и железницом итд., но сви они случајеви немају тога значаја
за одгајивача, колико *заразно повацивање*.

Код зарзног повацивања, преноси се ова оваква слабост
са болесног грла на здраво те га зарази, па тако иде редом
са грла на грло или се чак зараза непосредно преноси са кух-
них предмета на здрава грла у тој мери, да се у понеких
стајама стално залеже.

Заразно повацивање не јавља се само код крава, него и
код кобила и ована, а код крава најчешће. Узрок је без
суиње неуштито храњење крава новјеге доба, којим се погла-
вно иде латица, да се изазове што јача млечност музара, а
поред тога и једнострану избор прилоадних грла, којима се
тежи истом циљу. Овај неуштито начин гајења проузрокује
многолетно организам, услед чега музаре постају неваждрљиво
прена изазивачица разних слабости. Заразно повацивање код
крава наступа после хроничног (трајног) запаљења слузочног
материце, које прелази са крава на краву.

Да би нам узрок зарзног повацивања био што јаснији,
потребно је да знамо, како се зачедак у материци исхрањује.

Зачедак је окитан грвна кожницама. Пред телење, налази
се између прве (гуитарне) кожике и зачедака, 4 литара густе,
љигаве течности. Између прве гуитарне и друге побожице на-
лази се 8—12 литара течности, која је лангвте Валбарско
куче боје, и то је она вода, која се при порођају излице пошто

бенина пресе. Обе ове ковице омотане су трећом — шномом, која стоји у води са слузочоке материце.

На површини ове последње ковице налазе се 60—80 крија црвених громуљца у величини 5—10 см. Између ових громуљца ковица је сјајна и бела. Ове се громуљце могу лако видети после порођаја на почетку и тада изгледају као јајаста котурџа сљењена на кожици. Ови котурџи сложени су из многих ситних правчица, а крова снажи пролази крви судев. Распорили су материцу стеоце краве, прилагодили на унутарњој страни 60—80 парастаја са дршком — сличних правчицама. Њихова је површина мекко величине као и код раније поменутих громуљца. Посматрајући изближе ово нечуркасте парастаје нашла сам у очи, да се на површини њиховој налази мноштво удубљења и јавица. У тим јавицама припети су прамички громуљци, те се на овај начин одржава вода између спољне овице која омотана зачедом и слузочоке материце.

У крвних судовама ових нечуркастих парастаја тече крв зачетка, а у јајастим громуљцима протече крај најчине. Према томе, крви судови мајчине, радијежни су од крвних судова зачеткових двојних ћелијичног преградом тако, да једна преграда припада зачетку, а друга најчи. Ове две преграде сљењене су, по имену прирасле једна са другом.

Због тога се мајчина крв не спроводи — као крв у тело зачетка, него се из најчине крви издавају материје у нечуркастих парастајама, где се прерађују на се отуда спроводе у тело зачетка.

Ово је природа тако дивно удељила и на тај се начин уједно поствара, да у случају, ако би у мајчиној крви било штетних материја, ове не могу одмах као такве продрети у тело зачетка, и да му нанеко, нех остају — ако су штетне у нечуркастим парастајама, а само здраве материје спроводе се зачетку да га исхране. Овим се објашњава, да често пута, када је бременш мајка слаба, слабост не прелази на младунче у утроби, и да се због тога, и ако је мајка слаба, може младунче здраво родити.

Ма да све то може бити, опет је потребно да би се младунце потпуно здраво развило, да је и слузочока материце здрава. Ако је на и један део слузочоке материце у запаленом зачедом ће се донекле развијати, на ће после неколико месеца престати да се у доњојој жери исхранује, уомак чега ће напустити побавицање.

Ако је слузочока материце на већем делу своје површине у запаленом, она ће само за врло кратко време бити у стању да зачетак исхранује, и у томе случају десине се појава, да који случај изазову да се мајка изјављива, што значи, да је у самом почетку зачедом става — зачедом угинуо.

Ако да је сва слузочока материце у запаленом, тада се уопште не може ни зачети плод у утроби мајчиној и тада се вади да је мајка пертокана — немоћна (код стога), у ком се случају жена може шарпати — подвојити — колико хоће, само не може остати бремена никада.

Према досадашњем објашњењу треба разликовати: *свршану немоћност, јајастост и побавицање*, и у сва три случаја тражити узрок у запаленом слузочоке материце, негде јаче, негде слабје, према чему ћемо и одредити који је вид болести наступио.

Заравно побавицање — нарочито код краве — примећено је одавно. Дешава се, да се оно преласком са краве на козу, по реду, на коју у стајица привезаво стоје. Или, бива, да је заравно прешета у стају, неким кравом, која је придонела из стаје у којој влада заравно. Но најчешће ову заравно преносе бикови који су оплођивали заравне краве, стога треба на бика обраћати нарочито пажу.

Краве се једна од друге најчешће зараве белом правном (називом) које тече из усмина ободних трава, и тај се назив хитарањем реша растура и пољама од места на коме крвава стоји, тако да се зараве и оне здраве стеоце краве, које пољама од ове стоје. Да је овај назив зараван, дошавано је многим општинама, као и то, да се у њему налази ебушвава башица, која је проузроковала запаленом слузочоке материце.

Општина је даље доказано:

1. Да се по првом случају може утврдити, да ли је побавицање заравно или није. Ако је заравно, примећује се на неколико дана пред побавицање, да из усмина тече крва течност без мркса; а над побави, није се неку опашка које обилажу зачедом, течност која личи на лепак.

2. Крвава која је побавица, па затим вади од ваљива, заравиће називом и здраве краве.

3. Бик, који је засекло такву краву заравиће се, и преносиће заравно на здраве краве.

4. Калва зараве — башица — немога је дурашња и не губи своју заравну силу за дуже време ни у љубрети, ни у штиненима на њу у земљи, све до оног степена хладноће на којем се вода крва.

Код краве које су побавица у првој половини стеоности изазива постепено заједно са зачетком, а краве које побаве доцније у 6 и 7 месецу, не могу лако да изгубе постепени, јер је ова у то доба најјаче расла за материцу, те се често дешава да постепеница — пометина — сасвим застане. Ово су врло опасни случајеви и могу проузроковати јака запалења на отуду и смрт.

По дешава се и то, да краве које су побавица у 7 месецу, а за тим опет остале стеоце, да у идућој години побаве у 8 месецу, а наступајуће године ако су остале стеоце отадиће на време и у томе случају болест је нешвала. Примећено је и то, када се крвава која је побавица, подведе под бика после пола године, да ће отадићи тело на време, што значи, да је башица за то време угинуо.

Ако у неку заравену стају смештно краве које су у последњем добу бремености, отадиће се на време, али идуће године побавиће све. Оно долази све отуда, што је потребно зарави (башицу) 10 недеља да дејствује од дана зарави, на да може изазвати побавицање.

Ради предохране треба предузети следеће:

Обољело траво треба уклопити и држати га све докле одвојено, докле не престане излив из усмина. Телу тога сто се подвести под бика. Излив се може лековита травице изачити, по тај посао треба поверити лекару.

Побавице теле чим угине, треба из стаје уклопити, у земљу га закопати а претходно кречом прелити. Место на коме је крва стајала, жера се добро очистити и содном водом испрати ако је земља прекопати, земљу избачити и нову набити. Одуке који у стаји спроводе штиненицу, треба сваких 8 дана трипроцентни раствором плавог камена прелити.

Стеовина кравима треба последствено опрати двопрцентним предлимом реп, бутине и полне органе.

Краве које су побавице смеју се подвести под бика који је само за њих одређен.

*

Примећено је да се и код кобила јавља заравно побавицање, по онде је заравна материја сасвим друге природе од ове, која код краве изазива побавицање, и не може да зарави краве. Ова заравна материја није ни толико дурашња као она код краве, па је стога и опасано да код кобила може ова слабост да нестане, ако се не опаше одмах 7 дана по издрбљењу, већ после 8—10 недеља у ком добу заравно губи своју моћ и силу.

При свом току, ради предохране треба употребити готово сва средства која смо назвали код крава која побацију и одредити их нарочитог пастура.

D. I. T.

О КОПАВАЊЕ

— Андри Галигоријевић —

Код извесних усева, којима је окопавање живота потреба, предузима се тај рад у доба, када биљка достигне извесан пораст над земљином површином. То биљке, којима је окопавање пренапа на време потребно, јесу: крошпрн, шеверна и сточна репа, кукуруз, вршка, некеје градинарске корене итд.

Окопавањем понизитих усева потпоказано у првом реду лакше и брже растење биљачне стабљике, а кад је биљка већ достигла врхунац пораста, онда окопавање утиче на незаво чвршћине, једрање, повећавање сочности и, најзад, на повећавање жетвених прибоа, плодности и родности. Докле је, дакле, биљка још мала и млада, потребна јој је много већа количина влаге, која јој се *првим окопавањем* обезбеди. И баш у овој последњој речи лежи сва тајна и главни значај њојекога рада: *окопавања*.

Па на која начин и како ми то окопавањем обезбедујемо крошпрн, репи, кукурузу тако потребну, тако драгоцену, влагу за време пораста, а и након тога? Где је та влага уопште?

Начин је прост: ударањем мотичине штрице, дубље или плоче т.ј. *разбивањем* или дубље слоја оне земљасте коре, која је биљку опасала. Или вршење тога штег носца машиниом (плугом прачице и отргаче идр.) — дакле, како би се то обично, просто и разумљиво казало, *разбивање збињене груде* или *корубе*, т.ј. разбивање оних властних капаљика земљиног слоја, којима се влага упиње до горње површине, а онда брже или успореније, тек вазада стајано, у виду водене шаре, испараву у ваздух. А та вода или влага што пре окопавања само неким делом својим храни биљку, а врло велики деољам на штету саме биљке испари — паљам *у доњим слојевима биљачне подлоге*. И онда — укратко — шта смо углавном окопавањем постигли? Ево шта. Преселил смо, те тине, властете капаљика, покидали смо те жинце, спречили смо лако и нагло упињање доње основне влаге земљине на површину — једном речи: *обезбедили смо биљку влагу, скривање и задржавање довољне, потребне влаге око ње из саме утробе земљине*.

Али, у исто време тим разбивањем збињене земљине порубе постигли смо и још некое до душо споредије користи. Тако, кроз раздробљену, нетрпељиву земљу лако је сада већ и ваздуху да продире у сплавне шупљине земљине и да буде биљци од користи. На онда и корон је нешто штечен у сиконе корену или је земљом затрпани и спречен у даљем оствлавању, рашћену и бијању.

Оно, душа ваља, могло би нам по неки шитроумнији земљорадник са свом рећи, да је окопавањем створена земљина гомила од биљаче утолито већа и површином својом, те да утолито више сада мора и испаравати.... Али, у тој домети би се он пренагрео, јер ако је пакљиво прочитао оне редове сире о властитим капаљичка, о вишњој грунчу, кидану и шитену баш самга окопавањем, онда ће се и сам уверити да није тако. Она прва таква покорича земљине гомилице око биљке у истини сипули се брзо, али кад заридево присто мало дубље — остивања, а потом и видети, *олажњу земљу*.

Што се тиче *окопавања кукуруза* знамо да пановенено још ово. Окопавањем кукуруза у први мах постигну се оне користи, о којима смо горе говорили. Доцније пак, дакле од прилике последње окопавање и *отргање*, ваља биљци у времену оспавана рода (свакако то последње окопавање и *отргање* ваља *пре цветана довршати*) да користи тиче, што ће потпоноћи и штитити развићање оних жлица, које се тада већ појављују на последњем правеном поленцета стабљовог. Те нове коренење жлице служе за то да боље узврете црво већ развићање подлоге, које ће доцније с плодом још отежати, те да га држе јаке пригето за подлогу против петрова, а унеколико и да приноготу главноу корену у прилику хране.

За време цвотања треба код кукуруза уопште свако окопавање наустити, јер биће тада много ометали цвотнао опривавање и заметање рода.

ЗНАЦИ ВРЕМЕНОШЕ У СТОКЕ

У много прилика ваљно је знати, да ли је женско приплодно грло бремено остало. Ово је ваљно знати не само за грла својеног домаћина, ради бољег свог управљања, већ и при куповини женских приплодних грла, нарочито грла од неће вредности за запат.

Приплодно грло који се уопште набављају за даљи запат било да иста кудимо у земљи или на страни, било да ћемо запат гадити у својеној крпн, или га укрпћитио расплоћавати, морају бити одабранија грла, дакле и грла неће вредности. Свако одбирање, по себи се разуме, упуњено је томе, да се одбере за даљи приплод, за запат, грла драгоценија, што и скрива.

Често забавка оба приплодна грла одабраног соја, на бавка и мушког и женског приплодног грла, стаје доста скрпно. Зато држање одабраног мушког приплодног грла, нарочито од круније стоне (коне и говеда), илвекје махом више удобности, нише тропикова, па и много скрпље стаје, јер настува или бика, који служе за приплод, теже је држати, а с ем тога настува или бика због њихове брности, теже је употребљавати за послове, те да нам својим радом отпакљује, за њ утрупену храну и негу.

Држање приплодног настува или бика, може бити приходно, (рентирати се) и но илвекје земљорадничко, у обичним приликама, економично с радучке стране, само онда, ако је земљорадник у могућности и у стању да држи нарочито запатно одбродно или ергелу те јест поред мушког приплодног грла — настува или бика — извесан број кобила или крава. На тај начин, само би му се илвекје држање одабраног мушког приплодног грла.

Међутим ми знамо, да земљорадници у нас, који би били у приредности и материјалним приликама, да ради запата, држе читаво запатно стабло, читав домаћак или ергелу, да су то адуи који се на прете избројати могу.

Из тих и многих других разлога, велика већина земљорадника који поже велику вредност запата бољег соја стоне, и који би се ред оданали томе лезно и корисноу послу, упуњена је махом на га, да набавља и држи само женска одабрана приплодна грла, а да се скрпји настувом, биком итд. са државних дообра, из државне ергеле и државних завода, или од појединца који имају одабрана мушка приплодна грла.

У ованим случајенима, било да набавку врши у земљи или на страни, у много прилика, запатичи, земљорадник који жели бавити се запатом бољег соја стоне, наљам по својој разумци да му ваља набавити женско приплодно грло бољег соја, у извесном броју који му кеса допустити, јер је то по нега и приредно прилике његовог илвекје користије и приходније. По себи се разуме, да је у таквим случајенима користије, јер је економичније, да при тој набавци, та женска одабрана грла бика, не само по оцени њихових запатних добротности, према циљу који жели постићи, по већ спарена, запалоња, бремена. На тај начин уштеди себи добаљаче мушког приплодног грла за испривење спаривања, а добија и у времену, јер са бременом жен-

својом стоком, скраћује рок потребан за отпочетак остваривања своје намере, за извршење и извођење запата.

Што год је боље сој, који служи за навакву и избор запатних грла, или другим речима, што год је скупа наваква названих приплодних грла таквог доброд соја, то је све чешћа прилика, да се онај економичнији начин забавке прили: да се женска приплодна грла навакљују већ свираче, бремено.

У тиз и у осталим, поменутих или непомених приликама, прво је питање, које себи запитати, или навакљу, постанати има: је ли изабрано женско приплодно грло бремено или није? Другим речима, да може на то питање одговорити, мора понавати знаке бремености.

Но како и код свију *оцена* које у сточарству морају вршити од оца и одне, у овени знакова бремености, вреди правити, да се за ту оцену мора изнети искуства и онда кад се има знања. И одбирање приплодних грла, мора се махом вршити *оценом од оца*, по спољњим знацима на животинском телу, знацима који су израж или који су изродили за извесне добротности и производе моћи приплодних грла. И овени тих појединих добротности, или читавих произлодних моћи, као на пример млечности у крава, мора се вршити од оца, по извесним уочљивим знацима.

Међутим свака *оцена од оца*, за то што или нема, Другог значаја или ако имамо не узело изља да се служимо, претпоставља извесен степен искуства. Искуство ваља да ван је створило у нама читаву слику или предстају тачних добротности, или производа моћи, слику знакова по којима ћемо их ценити; *извесно мерило појам се служимо и у тој оцени од оца*. Поставља да је за оцена од оца, у пракси сточарској, то нам је и једино мерило за наше управљање. Што више у томе искуства имамо, све мање можемо се у својој оцени — прегрвати.

Мера права оца! Али има добротности, производних моћи у стоке, које се не могу никаком другаче оценовати, но од оца по спољним знацима, облику тела животинских делова. Просто за то, што су те добротности, те производе моћи: *изнутра* на по спољњим остацимају некег или неких делова, или или мање знакова, што су *измерљиве*, што се не могу измерити никаквом мером, ни одредити никаквим бројем ни којом стоком или, што је службене мером, где важе мерило и мерити, зашто, тошмо, тошмо или ишмекује и више средстава и више стручног знања.

Но, да би се ограничено само на предмет, о коме желимо говорити овај пут, а да не закорачимо у опширну област целог сточарства, да не набајраја, у којим све приликама у сточарској пракси, имамо потребу да се служимо знацима или мером изнутрашњих добротности, по спољњим облицима тела и појединим телесним делова, да се ограничимо, на примере појединих добротности и изабрани предмет нараван наставом овог члана.

Најестурнији знак, најповољнија мера за оцену бремености, у прво доба по спаривању, то је, што оидољено женско грло, *при поштору* (повољниош приповећу наставку или бику) не би хтео пригити мушкара. Доидије, да се заплачењем од рста у женски тајни уд, уверити ишваље, да је код теретом, да није влод, ван да сја ишваљ, да прислањањем уса о бок чини судале срца у мланду, заведка, мландују у утробу. Прислањање уса бина код кобила с леве, код крава с десне стране, а које се може чини после 6 месеца, ударање срца у мландују, у минута 120 до 150 ута.

Али ризуко се, да ни то није лако неважно. Заплачење рсте може бити опасно, кад је неугодно, може да изазове побивање, а то није ничин перкулци (слухању) удара срца прислањањем уса на тело, тај веће моћи да разликује ударе срца у мланду, од удара била или джара на телу матери, бремене женке, судбине кобила или стоне краве...

Да доим бременост по *поштору*, што женско приплодно грло веће да прили наступа но други пут (код крава бина, да и ако је завођена и по други пут засекана буде, како то бина, одједном и у брани, код хитра и ваљана бика), могуће је онда, кад пригетује спаривање, даље код онеје стоке.

Кад навакљу одабрану приплодну стоку на страни, где се води рачун у свакоме грлу, да и о спаривању и свакој засеку њеном, ту се лако уверити од регистра (списка) засека (спаривања) у поштору. Као што би и у нас, могао контролисати реп продавачу, да је кобила или крава засекана државним

наступом или бином, из књига, спискова код тачног државног завода.

За прво доба бремености, при куповини скупе одабране женске приплодне стоке, није ни ово за одмет и одбацивање.

За сваки поле бољи сој, на страни, не само за свако добро приплодно грло у „Пасишској Књизи“ његов читав рододобро, порекло, већ и „Списак засека“ сваког поштита и бика.

При поштору даље, оидољено женско приплодно грло, не прими други пут мушкара, одоје та и у њога престажу *жени* који показују *жор*, *вољу за спаривање*.

Да се женско приплодно грло оидољити може, да може остати бремено, мора бити пољно зредло, да се произведе и свугди у материку зредо јаје, које ће се излодити и постати плод.

Пољна зрелост у младе стоке појављује се знаком бучења пољног нагона. Под пољним нагоном, жаром, разуме се пољнево раздражење приплодних органа које је обично зависно од обилности храњења, одвиног од равнотежа стоке по природи велиној.

Пољна зрелост буди се обично: код кобила у трећој, код крава у другој, код ована и коза и крача крајем прве године. Код стоке која се брзо развија, као зелена, и добро храњене младе стоке, нарочито кад се женска и мушка грава заједно надале, може и прерано да се развије; у крупноје стоке на крају прве, а у ситније пре истика прво године.

Али добро храњења и урањена, дебила стоке, два су различита поља. Урањена, дебила младе стоке, показује мању оидољаност пољног нагона, на урањеност обично ирати и тошмо оидољаност или и неидољност.

После порођаја моћи нагон јаља се код кобила после 5—14 дана; код остале стоке после 3—4 недеље. Код ована које доје зајваљ после 3—4 месеца. Код крава после 3—9 дана, ако не доје; а ако доје, за време дојења не јаља се воља за бугарењем.

Жар, воља за спаривањем, кад се појана траје свакад код кобила, ована и коза 2—3 дана; код крава 1—1½, а код прирва 1—3 дана.

Буђење пољног нагона, или воље за спаривањем, у сваком случају, највише се у извесним знацима, изазваним унутрашњим променама целог тела и пољних органа.

Спољним знацима појам омак за спаривање јесту: ошита раздраженост, пољничко оданање гласа (вршитање, мугање итд), помир, тежња за друштем других, нарочито мушких грла. Овак спољњих (као и унутрашњих) делова тајнога уда, аурије на њему чите бистре слози, често с криљу пошевале (у крава) које има нарочито јак мирис. Често, отарање и заштрање пољних ушима и нокење, или направење за него у кобила са зовањем ушима и исуграњем „женица“ свакако на други грла, често дивање и слуштане рева и вољно примање мушког грла, што иначе не бина.

Кад стоке спаривања ови знаци престану, па се у року за поштор (у кобила сваког деветог, у крава сваког деветог до четриестог дана): код крава после сваке 3, код ована и коза после свако 2—3 недеље не појављују на ново: знак је да је стока остала бремена.

Овај знак још је поузданији, кад се у року за поштор, женско приплодно грло по други пут поведе наставку или бик, да се пољноа опроба, које га и ва њеће пригити.

Други знаци бремености, у првом тримесељу одиоше *првој* *трећини* *трајања* *жени*, то су што женско грло које је под бременом, промени се, измени нарав, постаје јајриче, креће се спордије и опрешније, клони се склања и турвања, постаје све јешније. Крава с прва краја дају гушке млако, после обично, а при крају овет гушке, које још и онда по волцини, докле напољесту, јахом и савиња не тргну млако, не пресуше. Ако се призодређење или протеклије, онда се већ прво пољног нагона или пољне зрелости, може пригити да докле нише расти. На отворна сназа, у кобила образује се снагодате каљаче, а у јушка може се изгустити слузавца, растегљива течност. Али сви су ово непауздани знаци, нарочито код невојног грлу, страну стоку, коју нема знаки како нагледа пре бремености, а ови последња знаци, могу нас пренарити, да узнемо стоку облоду или стоку, која је претрела млако што

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

је болovala од запаљеног или отока лимфних или срца, нарочито ако смо невини да то познамо, по грудњацима и очарстелима итд.

Трајање бремености разио је према врсти и стању женске прилодке стоке.¹⁾ У крупније стоке као и у оне што близначе носе она траје обично дуже. У стоке бољих сојева и раностасне, једне исте врсте, обично траје краће, а у врли пут бремено и трајане стоке, као и тошито у стоке која носе мушка млад траје нешто дуже (3 до 1 дан), од просечне носе презема.²⁾

Просечно трајање бремености, обично износи:³⁾
У кобила: 48¹/₂ недеља, или 340 дана; крајње границе леже између 307 и 419 дана;⁴⁾

У кова: 40¹/₂ недеља, или 285 дана; крајње границе леже између 210 и 331 дана;

У овца и коза: скоро 22 недеље или 150 дана; крајње границе између 139 и 161 дана;

У коњима: око 17 недеља или 120 дана; крајње границе између 109 и 133 дана.

У бремене прилодне стоке, тек у другој половини бремености знаци су уопштеко позаданији. Трбух је и нашо ерце, израза, опуштенији и разлученији, бивастији — ма да има по природи већ пунале и трбушасте стоке, нарочито ако је по соју већ приземљаста. На дошој слабини и на трбуху пред лименом, меке се највише поклопај младунца и осетили нешто кретања, као кретањ удари у трбух, нарочито при пожењу бремене стоке, на још хладној води. Но и овај знак кара, нарочито у трбушастих прила, у којих се производе палик удара — бурањане и претуралне каловална услед кретања (верметалитички) желуца у вагељу. Кроз дошоко или увом прислоденим на трбух близу лимена, с оне стране (у крава с дево, а у кобила с дево) као што рекосмо, могу се чути удари срца у младунца.

При крију бремености бремена стока постаје трома и тешка у ходу, дисање бива краће, отечавано, трбух се испуни и заобли, слабини се угуи — чисто угуиано, водне усмина омлабале, отвор волног уда се прошири и омекне, а нога набрекне. Често у току бремености отекну задње лете и порубије, као кад би стога патила од водене болести, као што се може десити и да у току бремености на пошци уд испуни бистре лете, које су другачије од оне служи о којој је било реч горе.

Но међу неш побројаним знацима бремености или знацима да скоро предстоје порођај бремене стоке, по себи пошном недовољним и неубоданим имамо још два позаданија од осталих.

То су по Вахенеру, код младих крава које врли пут тешиност на лимена, коју ваља намусти у дан. Ако се она у дану претима може угурати да постаје лењавна и силовата, онда је то знак стенокости; ако је напротив та тешиност злата као вода, онда није тако стеноко. Што је тешиност гушћа, тим је стеноко ближе своје крају.

Други је знак по искуству француских сточара, који показује предстојећи порођај, што га имамо у овој кнап сувој (севи) што помади од ратног усуда, корена, као силоватна кости кардицији. Ако је она јава јава још чирста и збогнута, онда не предстоји усупор текуе. Дак ако је она мека и лабав, онда ће се крава у току 24 сата сигурно отелити. Кад савесни ишчепа, онда предстоји порођај сваког часа. И пинаше оне саве жале, можемо поуздано унапред знати, кад ће толико убрзо настуити.

Питање бр. 4. — У забеном завоју послах данашњом поштој оболелу границе и плод од бремена.

Возет ова види се да је врло ошпа, јер оне границе које су јесна биле оболеле сад су потпуно суше, исто тако и сад наиздуги телористи суше се а плод наина сколу, труне и опада.

Раве американке сорте, жас и оне које су произведне из поштина прихито сам да су много краће наиздуге.

Против горње болести употребљава сам сад пресеке са бордоском чорбом, заграшаваше са сумпором, и пресеке са газом у јачини од 10¹/₂ које сам врши са паровато за то конструисаном пресекама: од чорбе и сумпора нема вајде, а од гаса још нешто нагледа да ће бити.

Молим да се они оболели делови предаду стручној линиу на испитивање, а за тим молим да не позволите нештојти жаква је ова налет, чије се сузбија и предохранје.

Овага пролећа у великом обиму болест код бремена „палубачност лимфа,“ поред ме и ова, и нема сушне да ће те 2 болести бар у нашој околини третирати обну племениту вољу.

Што скорпија одговор по овине би би врло нуждан, те ако би се још што год корисно употребити могло да се бар овогодњињи плод сачува и важе извесна штета забегне.

6 маја 1904 год.

Сведерев.

Петар М. Дамљановић,
сточар.

Одговор на питање бр. 4. — На послатиј лето-растима бреске, тако исто и на лимфу, зараза се појављује као бела павлаца а проузрокује је гљивица *Sphaerotheca pannosa* (Walt.) Lév. Као последица заразе лимфе се савезурава и претерано отпади, плодови застају у свој разлику, суше се и отпадију, а по том, најдале до јосеши, почињу да се суше и сами заражени телористи.

Зараза се веома брзо шири спорана (сеценом гљивице) које се у огромном броју стварају у овој белој павлаци и ветром на оне стране разасе. Те споре развијају се од почетка појаве заразе и преко целог лета, а служе за ширење заразе. Друге споре се развијају дешије, прикмидају на зараженим гранама и служе за одржавање болести преко зиме. Идуће пролећа, за врете листопа бремена, оне пролијају и заражују младо лимфе и телористе, последица чега је сушење и отпадиње плодова, као што ваља час рекосмо, а најпосле и целе бреске ако се против тога ништа не предузме.

Из овог кратког описа развија гљивице, односно болести коју производи, могу се извести следеће мере што их ваља предузети за предохранје и сузбијање болести:

1. Заражене делорасте треба најдале до јесени посећи и сипати како се не би болест очувала преко зиме и развила идуће пролећа.

2. Одмах после завешања плодова, на вакар се болест доде и не појавиља, треба заграшати сумпором целу круну бреске. На 15—20 дана дошије испршати и друго пограшаваше сумпором, а ако би се болест и после тога појавила предузети и треба пограшаваше.

За случај као што је овај, где се болест увелико појавила са свима својим штетним последицама, једино је средство олет пограшаваше сумпором, која треба једно за другим учестати. Тачне се, штетна, неће моћи сипати уредној летари и отштетна плодова бреске, али ће се моћи од заразе сачувати здрави.

¹⁾ Посматрали су да утиче на то и година — роднош, дакле ошт оболелост кравица. Доде јетини роднош, во Текуру просито трајање суво бремености износи 218, других 327¹/₂. Авештогодњајна просечни број дана трајања суво бремености износи је 300¹/₂ дана.

²⁾ Као да мужина утучу во природи својој на трајање бремености, јер их има тај се мукунти носе нешто дуже или краће времена во обично. Пошате су у кобила, које носе младоко по 12—18 дана дуже време родног рота?

³⁾ Х. Вахенеру во констатрају својих знацих постелама као кравица трајање бремености, то во подобино расе: криво стоје у вни та особини расе за рино старења, која се већ појављује у младца и условна краће трајање бремености, тако вршица су обично просито 131, а сувошине — око 144 дана.

⁴⁾ Енгелсманн својим сточари тврди: да кобила носе 11 месеци и окошко два, лимфо оне ваљу година!

Што се тиче „*млобукавости лимба*“ о чему је утврдио реч у нашем имену, и ово је проузроковано гљивцом [*Exoascus deformans* (Berk.) Fuck] протини које треба употребити ове мер: још с јесени или рано с пролећа нажалмо сејева све испушене гране, јер на њима болест преизмаје, а потом — у слабом случају пре цветала — целу групу бршње добро попрекати бордошом чорбом јачине 1%. После зрелата плода извршити и друго пресекање бордошом чорбом исте јачине. Ако је пак нека бресква заражена и провао болену ваља после зрелата плода прво повратити сумпором целу круну, па на 2—3 дана после тога извршити друго пресекање бордошом чорбом.

И. Рапојевић.

Б Е Л Е Ш К Е

Какву храну и негу изискује пловца? — На првом месту *воду*. У бари, јарку или потоку ваљало ову насу хране *себи*. У најмању руку морају имати брачу или у земљи употребити буре за воду. Храна: првих дана тврдо скувано, ситно сечено јаје, површале с криваца леба, кризав, барених зеленишом, штиром, копреном итд. Јаје успоро замешати куваном, киселином лебом, цигерциом, прелима, рибом, са површеним тринама, куваном репом или кромчирица. Понекај потпоногн аршала, као јечма, кукургуза, гра, давати кашу и мећу као и пилићима. Што се пловцама мање воде може дати за брбтање и купање и тражење хране, тј. се више мора додати меће од животинске хране. Опвацти с клавина, кра и све остало најбоде. Никад не сме окудевати зелениша. Хранити трауту дневно, или јутру и по подне. Гојева пловца, ради добијања доброг меса бива кад се од 5—6 месеца обилно хране, поред зелениша и резане репе, са савиљаним тостом, сирпаленим од јарке или брашна кукургузом и јечмовом, куваном крошцира и чварала од леја или сала.

Противу вазију кокошјих. — Оне се итерују гемељима чинићем и чистио држањем живинирика, па онда ваља изводе, таванице, под, пропрежати водом карболовом од 10% и то три-четири пута сваког другог дана, доцнаје свихих 8 до 10 дана.

Исто средство годи и десетде куве из сточних стаја. Гваде и даре не замећу се више збогтар бола. Сано имати стрљенка, успех је поуздан и ако најје лак; вода карболна одних као који руком зло односи.

Која јаја ваља узимати за извод? — Употребљивај тако свежа, највише три недеље стара јаја. Посебно прво узимати из гнезда обележавај јаја по имену расе и датума, те да се доцније потраже избегну.

За извод ваља бирати јаја праваног облика и глатке аусе с мећу свима крувнија; јер из крувнијих јаја испале се и свакија иклад. Не не ожеју јаја бити из прелех крувни, јер таква заиреди крувни јаја имају два жувањета и ако се и испале, даће напасе.

Храњење бивоа. — Друкчије бива хранити с друкчије крану музару. Ако се биву даје иста храна која крапажа, он се прво брзо грана, угочи и онеосеоби за расплод. Крава губи посебно масти у млеку, бик не; крава која даје 10 литара млека на дан, у коме је масноћа само 3%, издаје из тела дневно 10 хиљада грама млека — значи 300 грама масти. У јесену дана чини то 9. годишње 108 кгр. масти.

Због тога не сме се бик хранити ни жечинама, ни јарвом или брашноом, па ни зегљивањим натаквим плодовима Исто тако

не сме се ни много соче давати, јер отпушта трбух и грло постаје троже и лево. Бик ваља да се одржава вицкати и оружеу, те је пропис за управљање.

Зато бива хранити као коње: чистио добрим сеном и осевом у зрану или прекрцљеним са додатком соли. Овак је најбоља храна, јер производи у бива добру накладу семена. Дневни оброк 1½ кгр. а ако се бик јако напреже у славају на краве, повећати му оброк осва.

Г Л А С Н И К

Приход из државних шума Краљевине Србије. — Какав је приход последњих година био из наших државних шума види се из следећег. Тако је целокупан приход био:

1892 годино	64.499 динара
1893	59.910
1894	79.044
1895	141.732
1896	161.181
1897	222.201
1898	198.718
1899	339.388
1900	362.600
1901	409.357
1902	369.875
1903	614.773

Из овога се види да тај приход стално расте и да се он у току последњих дваесет год, удестостручио, и ако се величина наших државних шума у току тих дваесет година пре умањила нешто увеличао. Цени се да величина наших државних шума износи око 550.000 хектара, али се оно тачно не зна, стога, што те шуме нису ограничени ни промерене. Ипак је овај приход према величини наших шума неважан, стога што у шумовитијим प्रदेशима нема зеленица ни других саобраћајних средстава којима би се дрва и остали шумски производи могли извезети. Сводилањем поних зеленица беомерно ће и приход шума постати већи.

Приход из шума за 1903 годину. — Приход државних шума код нас за прошлу годину био је укупно 614.773-80 дин. а састојао се:

1. Од дрва (по таксу) за занатлијске нарађењене и за инсектацију) 373.339-19 дин.
2. од накнаде штете по шумским кривинама 71.074-72 дин.
3. од продате кривичарске граде 18.697-53 дин.
4. од пошале 29.136-03 дин.
5. од закупинне сумата 26.534-95 дин.
6. од сенивога 2.399-30
7. од жиропаје 42.818-90 дин.
8. од таксе за стружанине 1.051-20
9. од таксе за вађење камена 929-03 дин.
10. од интереса на доцније послате суме 75-80 дин.
11. од административних казни 5.256-35 дин.
12. сумачни приходи 4.928-55 дин.
13. од довањичких карата 1.866-35 дин.
14. од накнаде штете за дивљац 598-95 дин.
15. од казни за бесправно дољење 1778-25 дин.
16. од административних казни по зак. б. ову 165-50 дин.
17. од интереса на капитал код Упр. Фондама 35.131-20 дин.

Међутим за ту годину био је трошак на шумарске установе и осебе укупно 290.118-90 динара, према чему је чист приход 324.654-90 динара.

ЊИЖИЊЕВНОСТ

О исхрани од Др. Доб. Гур. Павловића, средског лекара. Књига за народ. Отпигвањем из *Народног Здравља* за 1904 годину. Цена 0-30 дин. Београд. Штампао у Државној Штампарији Краљевине Србије.

Како да се сачувамо од болести носа, уста, зуба, гуше и грла. — Книга за народ од Д-ра Доб. Гр. Поповића, средњег лекара. Препечатано из *Народног Здравља* за 1904 год. Цена 0-10 дина. Београд. Штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије.

Ми смо раније у рубрици *Нова Книже* поменули и она два мала делаца првобитно и зајамљивог лекара српског јужног и коловачког округа протичевог г. Д-ра Добрице Гр. Поповића. Слаграмо сад за своју дужност да читаоце *Тешкога* упозоримо на ове *књиге за народ*, написане врло јасним и разумљивим језиком тако, да их сваки може лако разумети и многу поуку из њих научити, која ће му служити на то да обрати што већу пажњу на свакодневну своју потребу — *здраву*, и на шта најважнијих делова свога тела: *носа, уста, зуба, гуше и грла*.

Нисад у кратким, објашњеним а врло јасним реченицама упозорава на важност органа за варење, на храну, нос, уста, зубе гушу и грло, и даје свакоме како се можемо најлакше сачувати од многих тешких и опасних болести, а то то описује нам и важност свих оних делова тела.

„Здравље је највеће богатство,* каже наш народ, и ми не можемо и да појаму оних лепо и јасно написаних књига за народ, не похвалимо а у исто време да препоручимо својим читаоцима да их бабе, прочитају и по изложеним се упутствима управљају јер ће им то од врло велике користи бити, а мало ће их ставити јер су цене тако ниске да их и најсиромашнији земљорадници може набавити.

Г. Др. Поповић, као вредан и млад човек, несумњиво ће и даље продужити рад у онемо немога корисног и благодарног правду, и ми се с правом надамо да ћемо из његова пера читати многе занимљиве и поугарно написане књиге које ће бити од великог утицаја на поправку здравља и друштвених прилика у нашем народу.

Препоручују својим читаоцима тако ове књиге Д-ра. Поповића као и сва друга издања *Народног Здравља*, као и сам лист *Народно Здравље*, које се издамо, да ћемо из пера овога младог лекара ускоро моћи доносити и у нашем листу више *поука* које ће бити од врло великог значаја за нашег земљорадника, и које ће му служити као пут за чување највећег блага свога — *здравља*.

НОВЕ КЊИГЕ

Der Einfluss des Feuchtigkeitsgehaltes des Bodens auf die Keimung der Samen. — Inaugural-Dissertation zur Erlangung der philosophischen Doctorwürde der hohen philosophischen Fakultät der Vereinigten Friedrich's Universität Halle-Wittenberg, vorgelegt von *Vrosch M. Stejitch* aus Wranje (Serbien). Halle a. S. 1903. стр. 106.

Луцерка (плава вија, луцерна, лекарица, плаветна или шпанска дотелина, бечита дотелина, месечна дотелина) *Medicago Sativa L.* са 12 страна у слогу Израдио М. Н. Луковић, редовни члан Српског Пољопривредног Друштва. Отштампан из *Пољопривредног Гласника* (свеска III). Издање Српског Пољопривредног Друштва. 1904, страна 48, цена 0-50 динара. Може се добити код Српског Пољопривредног Друштва.

СТЕЧАЈ

По одлуци Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 26 ок. месеца за „*Почини до**“ *Пољопривредног Календара* за 1905 годину прихватиће се чланци који ће расправљати ове теме:

1. Уређење њалих и средњих сеоских њива;
2. Прибирање и неговање стајеког ђубрета;
3. О гајењу уопште са применом претачне сејалице;
4. Гајење кукуруза;

* У 1) г. Поповића знала су досада два члана у *Тешкој* од ове године (стр. 12 и 14 и 15) *Обојено* и *Здравље* и *Бело* се државно *више севају*, а он *чија* је и *пала*се *обобла* својој *справди*, на чему смо у особито захвални. Ур.

5. Гајење хромпра и његова употреба;
6. Гајење стојне репе;
7. Неговање природних и подизање вештачких ливада;
8. Стратегијсковање влажљиве лозе;
9. На шта ваља обратити пажњу при ревадби човеча;
10. Сирепање бунди за беру грочја;
11. Употреба ноћа;
12. О јабуки;
13. О гајењу дуда за хранење свилених буба;
14. О производњи првог лука на велик простору;
15. Неговање стоке;
16. Гајење кокочака;
17. Јесени послови око пчела и зајамљивање кошница;
18. Свињска кута;
19. О користи вештачког сирпита и његовој употреби;
20. О потреби одржавања шума;
21. Багрм као шумско дрво, и за разну пољопривредну и занатску употребу;
22. Корњене и штетне штине у пољопривреди;
23. Лекарска поука за народ;
24. Препорука са пољопривредног тешког (оригинала).

Чланци се имају написати јасно, поугарно, и што краће, тако да чланак не изнесе више од три штампана листа, и да имају по потреби и што више слика, у ком случају чланак може изнети и до четири штампана листа.

Све чланке треба упутиати Српског Пољопривредног Друштва са напачењем: „за Пољопривредни Календар“ а рок је за подношење чланака *до краја јула месеца ове године*.

Награде штампаних чланака, по одци Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, могу бити од 60—80 динара од штампаног табана. Оригинална приповетка наградиће се одсеком.

Бр. 3849. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 26 априла 1904 године.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК III СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

дрожне 16 фебруара 1904 године у Београду

Присутни су били: потпредседник г. Паја Т. Тодоровић, чланови Одбора: г.г. Александар Мијоковић, Мирко Милановић, Милан Јовановић, Димитрије Јосифовић, Милош Н. Луковић, д-р Милановић Васић и близанци Јован Јековић.

Председава потпредседник г. Паја Т. Тодоровић. Бележио зам. секретара Рад. К. Спасовић.

18. Читану се закључени одборских седница од 5 и 22 јануара и 2 и 9 фебруара ове године — Одбор усваја ове закључке.

19. Присутни се савезовашу о даљој набавци семена луцерке и с обзиром на кратку времена и несадовољивује резултате набавком из Француске — Одбор решава, да се откопа количина семена луцерке у 8000 кгр. набави из Аустрије, а како је кратко време да се претходно шаљу муштре и онде испитују, то да се издвојату сваке одговарајући услови о квалитету семена, које ће аустријати и повилују поимбирати контрола станина семена у Бечу.

20. Потпредседник савиштва динео Друштву за чување народног здравља, који извештава о државној конференцији у среду 18 овог месеца — Одбор примаа к знању и одлучује да они чланови, који ће бити сиречени другим послом присуствују тој конференцији.

21. По предлогу потпредседника — Одбор решава да до даљег распореда садашњи вршилац дужности секожа г. Масија

Боговац прима плату из плате економиа, која је буџетом за ову годину предвиђена.

22. Присути се одређивању цене семену лудерке, која је набављено из Француске — Решено, да се с обзиром на цену коштовања сене лудерке продаје по 1-90 динара од килограма.

23. Потпредседник савештава да је члан Управног Одбора г. Др. Миланоје Васић, уступно бесplatно један примерак своје књиге „Наше школе“ за друштвену библиотеку — Одбор прима и књигу са захвалношћу.

24. Прочита се извештај комисије, одређене за преглед друштвене администрације — Решено, да се оно питање изнесе на решавање у идућој седници, која ће се искључиво ради тога у току ове недеље сазвати.

ОБЗНАНЕ

Пажња скупљачима претплата на Техац.

— Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва решио је, да се свакоме скупљачу претплата на *Техак*, који прикупи претплату за најмање пет (5) примерака *Техака* и ову уплату за годину дана положи Српском Пољопривредном Друштву, даје 20% од прикупљене претплате као награда за труд.

Према овој намери се од свих пријатеља Српског Пољопривредног Друштва и пријатеља српске пољске привреде, да ће сви силма настојати да што више прикупе претплата на овај једини српски чисто практична пољопривредни лист.

ВИНОГРАДАРИМА И ВОЂАРИМА

Препоручујемо Нехвиљову прскалицу, патент „Аустрија“, као најбољу и најтрајнију а која се употребити може и за прскање воћака.

Иста се добити може у Београду код: Српског Пољопривредног Друштва, Браће П. Радојевића и Драгомира Здравковића; у Крагујевцу код Симе Ј. Станојевића, у Смедереву код Симића & Павловића, и у Пожаревцу код Стевана Ђ. Шајковића.

10—10

Браћа П. Радојевићи.

ПОВЛАШЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ОПРАВА И МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВЉА

У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ СОПСТВЕНЕ ИЗРАДЕ

ПРСАКАЛИЦУ ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

до данас најусавршенију и од стручне комисије Српског Пољопривредног Друштва, као и од велике економиа и виноградача, одобрану под називом

Н Р А Ј И Н А

са знатно јетинијом ценом него ли оне са стране донесене а квалитетом и својом солидном изработком никакво не уступа првим страним патентираним фабрикарима те врсте.

Иста се може добити и код Српског Пољопривредног Друштва, и у правцу стоваришту до Народне Банке.

9—10

Ц Е Н А О Г Л А С И М А :

Мањим од петат врсте једног ступца по 10 нара дин.; од осталих кружних писмена по 15 нара од врсте од ступца.

Већим огласима од дела стране 20 динара (20 круна аустр. вредности) пола стране 10 динара (10 круна) четврт стране 5 динара (5 круна а. вред.).

За оглашавање више пута 10 од сто јетиније.

Преглед 16 броја *Техака*. Чланци: Пободивање код крвава и војила. — Окопавање. — Знаци бремености у стоке. — Иштана и одговори. — Бележење. — Гласник. — Книжевност. — Нове књиге. — Стрелци. — Друштвена и подружњинска послова. — Огласи. — Цена огласима.

ИЗДАВАЈИ ДЕСЕТОГОВИШНО
1, 10 и 30 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТНЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
У БЕОГРАДУ
ПРЕТСТАВУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВ ПОВЕЉИЈЕ РЕВИЈА ОД АПРИЛА
1890 ГОДИНЕ № 204 ПРИСТАЈУ ДРУШТВО
ВОДИ КАЗНЕ НЕПЛАЋИВА.

Цена огласила изложена је на
последњој страни.

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво *гласник земљи*
Премајши Милош Х. Поповић
ХИЈАДРАДСКА БЛ. № 21.

ОДГОВОРНИ УПРАВНИК
МИЛОШ Н. ЛУКИЋЕВИЋ
САРАЈЕВСКА БЛ. № 25.

БРОЈ 17

У БЕОГРАДУ, 10 ЈУНА 1904 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXV.

ЗАОРАВАЊЕ СТРИКЕ

— Др. Милан В. Влајковић —

Ко је коле имао прилике да после већ извршене жетве пролази кроз поједине крајеве Србије, морало му је без сумње јако пасти у очи, да су страница скоро свуда остављена поразорана. Ретко је чак и у нозну језен видети илне изгубрене. С пролећа, док се још није приступило припремаји радовима за сејање појединих прелећних усева, виде се само овећеним ошним усеви, ливаде или пашњака и још их онда неспоредно, запарљивога страница и кукурузишта, — изгубрене биле, прена оваквој једноликости, тако рећи боду гледаоцу очи, јер су и сувише ретке!

Ова је чињеница, нека сувише, једна од најжалоснијих појава у Србији. За објашњење њене мора се саами стручно образовањем пољопривредни и нехотице питати: додлаж ли она отуд, што наши пољопривредници, уопште говорећи, не разумеју свој посао те и не раде како ваља у свом сопственом интересу, — или можда отуд, што су и сувише лењи, те би хтели наиза штадетати себе од послова око преоравњања свога земљишта, и ако можда знају, да то иде првенствено на њихову штету.

Изговарање, како је од многих других провинцијских послова немогуће претстајати да се поврх тога још и страница на проле преору, било би, с обзиром на чињеницу да су наши пољопривредници махом књи носецима, у већини случајева само непштинско правдање своје небрежливости.

Непештин би био и разлог, који би се могао у оправдање овога још навести, као да се тобож страница не преоравује с тога, што се нема довољно пашњака и утрине за испуштање стоке (поглавног оваца) на пашу, — јер се баш заоравање стрикне ускоро добија више и боље паше за ошце но кад заоравана не буде.

Једино би се можда могло довести у претпштину онима, који немају довољно или чак и никакве испржене стоке, потребне им за преоравање страница или уопште за утрине својих њива, — али би се и он, да је у њих колако више увидаљивости, никак зато могао на разне начине доицјати, само да своју земљу разраде и спреме за повољне усеви како ваља. Иначе, у сваком другом случају и под већине наших пољопривредника, *непоштинство је погрешка, што одмаз за српца или косом не пуштају плају, и што на тај начин, неугуремем својих*

ЦЕНА ЛИСТУ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ЗА ОРБИЈУ
НА РОДНИ 6 ДИИ НА ПОДА РОДИНЕ 3 ДИИ.
УСТАВНО ПОМАРАИ, ЧЛАНОВИ СРПС. ДРУШТ.
ПОДРЖАНИ, ОСНОВ. ТИШОМ, РОДИНИ СРПС.
КАДРА. ТАДИ. НАСТАВНИЦИ, ПОВИ. ПЕМАРАИ.
ЗАДРЖИ И УСТАВ. ПЕЖА. ДОМАЉИ ЛИСТ У
ПОДА ЦЕНЕ, АКО ПОМАРЕ ПРИБАЉИТИ УПРАИ
ЗА ПЕЖА РОДИНИ.

ЗА ОРБИЈУ
НА ПОД. 8 СРПС. КАН 4 ПОД. А. ВР. 30 СТИ.
ПОМАРОНИ ЗАДРЖАНИ И ПЕЖОНИ ЧЛАНОВИ
КАО И СРПСКИ ПЕМАРАИ. ЗАДРЖИ И ЧЕ-
ТАШНИЦИ, ПЕЖА, ПЕЖА И НАСТАВНИЦИ ДО-
МАЉИ ЛИСТ ЗА 6 СРПС. КАН 4 ПОД. А.
КРЕД. КАД УСТАВНИ ПОМАРЕ ПРИБАЉИТИ И
КАД СЕ ПРИБАЉИТИ КОЈ СВОЈ ДРУШТВИМА
ПЕЖИ КОГА ТЕ ПИ СЕ ЛИСТ СРПСКИ.

ниш, у току од неколико година стварају од своје иначе
чисте и плодне земље — парлог.

Орање је најглавнији начин неопходног потребнога разра-
ђивања и припремања испржених земљишта за повољне усеви.
Крајња му је сврха: повећање плодности дотичнога земљишта.
*Ако се земља орањем није како ваљ обрало, онда ни
најбоље семе, ни најиздашнице бутуре, ни најрепродуктивне
исељене корова и уништавање других биљних или
животињских штеточника неће моћи у оноликој мери утицати
на повећање жетвенога приноса, у коликој би мери иначе
то могло бити, да је земља претходним орањем како ола
армарељена за повољно успавање доицјених усева.*

Орањем се пре свега појединачи збијени, утпшкани и згру-
шани делови земље, сатне и у исто време горњи сло-
јеви њени прерућу и мешају са доњим. Тим *врсурењем* земље
омогућава се или управо знатно повећава пристога ологодна
виздуха у доње слојеве. Услед тога онда рашедавање појединих
саставних делова земљиних и растварање или бар олакшавање
растворљивости хранљивих састојака бива јаче и обилније.
Доицјени засејајани и изважи усеви навазани на тај начин у
зато разрађивају земљу на доста знатну количину за његов ус-
пешни пораст већ испрежљене хране.

Али није само то. Уколико је земља орањем начпњена
растреситијом, утпшко гранање корена и жива изваже билке
бива лакше, иде дубље и захвата шири простор, но кад је
земља недовољно разрађена и моноствена. Тим самим већ билице
се омогућава да прибавља себи лакше и више хранљивих са-
стојака, потребних јој за исхрану и пораст, и да, кад се по-
вршни слојеви исуне, наважи потребну јој влагу из доњих
слојева, који су још доста влажни. Шта нише, уколико су
горњи слојеви земље растреситији, утпшко је испуштавање доњих
слојева слабије, те се и тиме билаца у већој мери обезбеђује
од коштине суше.

Далеко би нас одвело, кад бисмо овде говорили још и о
благотворном утицају живих израза на разрађивању земљу
(угар), или о предохранљивом дојству зимне влаге, накупљене
а савување угаром, од коштине пролећне суше. Све су то у
главном, основне одлике орања уопште. За нас је нештити у
овој прилици од много веће вредности извести све оне друге
угурде, али никак зато још важне користи, које се парче-
чито преоравањем страница могу постићи.

То се користи састоје у овоме:

1. *Прерадом стрњишта зоравају се сви биљни остаци пожељног усева.* Тине се дотична земља унеколико ђубри за потови усева, јер јој се трудењем и распадањем корена, стрњике и других заораних биљака и биљних делова враћају у плодотворност они *зрњиви* остаци који (поглавном азот, фосфорна киселина, калиј и креч), који су иже напуштена за исхрану и стварање тих биљних остатака, и у исто време јој се придаје у већој количини *хумус*, који врши тако благотворно дејство на плодотворност сваке земље, у којој га има. — Наплавним мерењем нађено је шпр. једном приликом да стрњика и корена се једног хектара садржи у себи килограма:

	АЗОТ	КАЛИЈ	ФОСФОР	МАГНЕЗИЈ	ВАПА	УГЛЕЊИК
вод пречишћена	3,898	28,4	1,319	14,3	90,7	87,0
и јерке	4,887	79,2	1,843	28,5	101,1	89,1
и јерке	3,297	37,7	1,425	18,5	104,9	47,4
и јерке	2,736	30,9	1,616	18,4	87,9	95,9

2. *Прерадом стрњишта зорава се све оно семе, које је пало са самог жита или са корова, кога је у већој или мањој количини било у непожељној стрњици.* Тине се то семеније тако рећи изазива да узекором нестане, а кад то узекором наступи, онда та је оштрија и потешког длачаком или екстринатором или на посетку с јесени поновним орањем лако уништити. На тај начин зоравањем стрњике *тржева се земљорадничку могућност или боље рећи једно поудно средство да близувремено уништава корон на својој земљи, те да не корон то чинити додије пратећем или излазећем, што стаје много више и труда и новаца и што се поред свега тога не може у таквој потпуности извести као зоравањем стрњика.* — Знатан се део корова изјутити, особито оних који је већ био нишки, али који се, док је стрњика била непожељна, још није могло развијати и расти, унаштава већ самим прерадом стрњишта на тај начин, што му се корон сеце и ница плутом а нападени делови затривају земљом, те су заједно са стрњиком тргле и распадају се.

3. *Прерадом стрњишта зоравају се јаја и зареке различитих штетних инсеката и клице различитих биљних штеточника, које се обично налазе на стрњици и при врху корена.* Тине све те штеточнике губе сваки погодног узлова за свој опстанак и самку могућност за развијање свога штетног дејства на потовених нових усева. Јер се, као што је лако појмити, претривањем землом ђубро гуще и склањавају заједно са стрњиком, у којој су и лежала.

На досад изложенога сваки ће, који није све ово знао, наћи се, лако и јасно моћи увидети, да су користи како од орања уопште тако и од преравања стрњишта посебно толико, да ни један земљорадник, који хоће хоће да води рачуна о свом интересу, не треба да зади ни трга ни трговина своју да по могућности оних после извршене жетве пререје своју њиву.

При тој вада изити на ум још и ово: *Стрњику по првину не треба дубоко зораваати, јер се тиме, због довољног приступа ваздуха у дубље слојеве, у већој или мањој мери, отекшава трудење и распадање претриваних биљних остатака и у исто време створе онемогућана нишана заораног семена од корона.* Дубица зоравањем стрњике слабе се, дакле, у знатној мери оне користи, које од њега иначе можно очекивати. — Изустак у оное чине само невољна земљашта, кроз која ваздух и иначе инај доста довољно вери при-

стипа у доње слојеве, те се стрњике на њима могу без икакве штете дубље зораваати.

Она штета од сувише дубоког преравања стрњишта на темпору, стегнутом земљишту биће утолско већа, ако се уз то дотично стрњике још и вађури стајским ђубретом. — Изузетно се може и у овој случају стрњика, на и растрљано стајско ђубре, дубље зораваати, ако се из разних оправданих разлога, унапред не мисли да преузме с јесени још једно орање. — Наглашати само вада, да је ђубрење стрњишта стајским ђубретом много боље извршити с јесени, дакле при другој орању него још при самој зоравању стрњике.

Дубоко орање треба извршити тек с јесени, у брадава попречених ониха при зоравању стрњике. Намању преравања стрњишта и овог јесеније орања (угарена) треба дотичну њиву бар једном продлаћати оштром длачаком, како би се тиме сви изитили корови уништено а повеће трдне земље раздробиле, и растршиле.

Сиралећа, пред сетву, треба онда приступити трећем орању. Брада пред сетву треба да буде од прилике исто онако плитко као и при зоравању стрњике, како се иначе површни слојеви, разрињени иравањем и обогаћени лако растрпљивањем хрљавица састојцима, не би и сувише дубоко претривали доњим слојевима земље.

Једно од ова три орања, и то поглавном оно јесени, могло би изостати без оштеће штете само у тој случају, ако је дотична земља већ по самој природи својој довољно тршна и пропушљива за околни атмосферски ваздух (као што су те шпр. сва невољна земљишта). У том случају онда оно прво орање, т.ј. зоравање стрњике ноже, као што је то већ малочас наглашено, без икакве штете бити и дубље, по што би то по правцу требало да буде код глаткиих земљишта.

Ако ли се и поред све добро воље не стигне или нарочито због јаке суше, која би јула и августа носила онаква, не могаће стрњика зораати оних или узро после извршене жетве, онда ништа не треба пропустиати да, а да се бар с јесени не учини. *Останци пак стрњиште да, и с јесени неперорати, тако зааорложено прелими, био би грех, који би могло само онај земљорадник учинити и себи доуштити, који или нема ни појма о послу, који самог тржица обавља и од кога живи, или који усмрд превелике левошти, неће да труди себе ништа још мање, да води рачуна о својој кеси.*

КАД ТРЕБА КОЈЕ ВОРЕ ВРАТИ?

Како је воће трговински предмет и како се оно, поведено напомена, може у великој количини извозити било на обљакне, донабе или на удаљене светске тргове, није на одмет навести неколико правила негунских воћара која показују кад треба брати воће за продају и трг. Ми то хоћемо да овим ретцима покажемо:

1. *Јагоде:* Бери их чим су се равномерно обожиле и баш онда при не што су потпуно сазреле. Бери их увек с петелином од прилике за два сантиметра дугачком од самога плода. Увек хвајај за петелину у наклада за сам плод. Немој никада брати хоће (важне) јагоде. Пошто се их обраво, држи их увек у хладовитом простору. Бери увек јагоде које су равномерно — једнако — зреле, јер сваки сандуциј у коме снаковане јагоде нишан за продају, не може се продати ако се у њему нађу само две три вољне или пререле јагоде, на на све остале баш бола од ње.

Сваки дан проћи бар једном кроз леје и прегледај их да ти плодови не би пререли. Кад обереш јагоде, подели их

омак у две врете и продаји само прву врету. При пуњењу сандучића увек мети коју јагоду више, јер се оне слажу приликом преноса. Не остављај никад празан простор између горњег слоја јагода и подлоге, по овај изглед свежих, чистиш лишћем.

2. **Малине:** Бери их кад су потпуно сазреле и не суртирај их. Јине не могу даљи пут издржати али се у близини свакога града могу добро продати.

3. **Кивије:** Могу на даљно да се шилу, ако су зрело обране, јер врло тешко труде. Бери их као и јагоде.

4. **Трешње:** Бери их чим ошаним да су се добро обожиле; бери их увек с петелком. За даље пошљице пакуй их у нарочите сандучиће као и јагоде, а за ближе тргове у корпу. Увек треба при паковању шпалти да се на горњем слоју трешња не налаже никакво не воде.

5. **Шљиве:** За пошљак даљу и хитну бери увек шљиве док још нису потпуно зреле, — онда кад се почне боја на плоду да мења. Ако се шљиве спорозовно шилу, тада треба потпуно развијене плодове али још зеленасте. Шпалте да прерано плод не буде снажени.

6. **Брескве:** Бери их онда докле су још чврсте и кад тек зелена боја почне да пролази у жућку. Брескве увек подели у три класе и не пакуй никада пререле или натурале. Најбоље је паковати у нарочито за то удашене потарнице. Најновије сорте и плодове вала завести у савремену хартију. Брескве се слажу у редове а део на коме је петелка окрене се доле. Поклопац треба овлаш плодове да притисне. Одабране и мало неисте брескве, ако се обавију са сувих дрвених посудица, могу се с успехом на оближње тргове шилати. Увек за три шпалте прву врету т.ј. оно што је најбоље и најчешће.

7. **Грожђе:** Бери га онда кад је баш зрело, никада раније и никад доцније. Чувај поклопац на грожђе, а то ће најбоље и најчешће уштити онда кад грозд какална одсеан. Ако се грожђе на даље тргове шилу, онда је најбоље шпалти га тек после два дана пошто је обрано. За раније сорте најбоље је узикати корпе од 2-5 килограма а за новије од 4-5 до 5 килограма. Шпалти да први ред у корпи буде тако пакушен да се петелке не виде. Поклопац од корпе треба овлаш грожђе да притисне, тако да се оно не може трести.

8. **Јабуне:** Лесне јабуне бери чим су зреле. Бери их у корпе, кошаре или сандучиће. Зимске јабуне бери пре но што су потпуно зреле, јер се онда боље могу очувати и изају лепши мирас. За брање употребити корпе обложене металном чоком. Јабуне је најбоље паковати у бурад и тако на тришпалте шилати. Паковати треба само здраве, лепе и од једне једине сорте. Горњи и доњи слој јабунка у бурету треба највише средити. Буре треба да има отворе за испаривање топлоте, и, пре но што је прекомерна топлота удаљила влагу е јабунка, не треба буре затварати. Сувоћа и хладноћина и што је могуће једнакавоста топлота производе су пушки услови за очување свакога воћа.

Пренос напуњених буради уреба на таквим коленим вршци које имају одере и не тргнуће се. Тако лето не сме бити воће изложено сунцу или ветру и прањини и не сме никад бити просто паковано у кола и воњено на трг. — Превоз упаканог воћа на железничку или паробродску станицу треба пред вече извршити, а најбоље је да се воћани возовима исподује.

ЗАСЕЈАВАЊЕ СТРИШТА БИЈЕЛАМА ЗА СТОЧНУ ХРАНУ

— Др. Милан С. Влашкић —

Увек овогодинаше јако пролећне суше, која је с невазичним изузетком владала у целој Србији пуна два месеца, слама

свих врста стрних жита и трава на ливадима остала је већином врло ретка и исека. На тога се већ с погуданомшћу може рачунати, да ће ове године хране за стоку, како сена тако и сламе, бити врло мало, местимично чак и недоодавно. Кама, која је од 10.—12., о Дуговика и последњих дана месеца маја, негде више негде мање, падала и која ће у будуће тек можда падаати, воћи ће унеколико поправити досадашње врло рђаве изгледе на могућност довољне исхране донаше стоке, — али ће свакојко ипак бити неопходно употребити, да се олово-приредним зарама побрину да, средствима која им стоје на располагању, прибаве својој стоци више хране но што ће је, и у најбољем случају, моћи добити жетвом стрнина и косядним амлада и деловити.

Једини начин, на који ће се овогодинаша очевана осуду-дица у сточној храни могла или јаче смањити или и потпуно уклониати, био би: засејавање стрништа, ливадица и реништа биљкама, које сразмерно брзо расту и које се према томе могу ускоро одах употребити за сточну храну или се по могућству прерадити (н. пр. у облику сена) и сачувати за допуну исхрану стоке, — и засејавање стрништа, косядница и окошница биљкама, које ће с пролећа пружити први откоп: још онда, кад се трава на ливадама и пасишадина тако реди тек почиње кретаати.

Ово засејавање стрништа, ливадица и др. може бити и само у сврху т.ј. љубрана зеленишних (или рђаво млазног) односно преведеног „зеленог љубрвања“, али ипак у овој прилици не мислимо о томе да говоримо, већ ћемо се за сад ограничити искључиво на кратко излагање за засејавање стрништа, окошница и др. у целим приносема сточне хране на њима.

Прог усевних биљка, које се за ову целу могу употребити, доста је велика. Најобичније су: кукуруз, раж, грахолица, слада, ситна проја (просо), дугар, грмаш, пичан (дулина), славица, репа угарскама, реница, стручина итд. Свака од њих има својих одлика и заслужује, ика више него мало, да се у овој прилици гажу за сточну храну, али из разлога, што би протер доста, који нах стоји на располагању, морао бити јако прераћен, кад бисмо у потпуно онемогуће ошпарити све поменуто биљке, — ирочема се и у овом погледу за сад позабавити изратко само са најважнијима и под нас најпознатијима од њих.

1. **Кукуруз.** — С обзиром на чињеницу, да кукуруз и ипаче заузима у Србији прво место међу осталим поповопривредним биљкама, обратићемо и овде пажњу војачице наму. Он то у осталом као зелена сточна храна потпуно и заслужује, како у погледу свога обилатог приноса тако и у погледу своје хранљивости, особито пак свога корисног дејства на производњу млека код куће стоке.

Кукуруз, посебан на дубље развојеном стрништу почетком или половином месеца јула, почиње при довољној влази и топлоти већ половином или крајем септембра да реси и сипа (брада); кукуруз еспорозиради сипа шта више и половином месеца августа. Али се са постојаним чињеница кукуруз за зелену ишу не хоће чекати управно почетак његова сипавања и цветања, већ се стоји, особито кравама мушарама, може почети да дже као зелена храна и онда, кад достигне висину од пола метра.

За ову се целу могу сејати све како донаше тако и стране поше и раније врсте кукуруза, али је, с обзиром на величину приноса, најбоље да то употребити кукуруз познат под именом „американца“ или „новоски љуб.“

Сејање је боље извршити на редове (врете) но омашке; редови треба да буду удаљени један од другог код позних и крупних врста кукуруза 20—40 см, а код раних и ситних 15—20 см. Дан се може без велике штете сејати и омашке.

У сваком случају треба набављати и ситније густо сејаве кукуруза али је још мање за препоруку сејати га и ситније ретко, јер угодније је кукуруз густи, угодније ће целокупан принос негов бити већи и угодније ће он као храна бити сварљивији, док је напротив код сувише ретко посејаног кукуруза принос далеко мањи и сварљивије сразмерно тежа. Ово последње објашњава се тиме, што код ретко посејаног кукуруза поједини струковни имају снах негодоваћа за отврђивање, здрављавање својих ћелија и судова.

Кад кукуруз никне и мало подрасте, ваља га, нарочито ако је у редове и ређе посејан, бар једном окопати, јер ће онда моћи бољичиј расти него ако се остали непокопан; иначе, ако је гушће посејан, окопавање може без оштеће штете но даљи пораст потпуно отишти.

Као што је већ поменуто, зелени кукуруз је нарочито погодан за хранљење млечне стоке, јер својим водњикастошћу знатно повећава производњу млека, и, што је веома важно, стока га врло радо једе. Напоменути маља само, да за због његово велике водњикавости и довољне количине белачких састојака у млеку (што вреди особито за кривчије врсте кукуруза) не треба употребљавати као искључиву храну сточни, већ се тај недостатак његов мора допуњавати додавањем стоци још и вршне детелине, дуврље или добре ливадске траве.

Ако се сав посејани кукуруз не би могао за време употребићи као зелена пића, а међутим приближију се већ хладни дани, који једне ноћи могу још и славу донети и ноћ заостају кукуруз потпуно „сагорети“ (уштитати), онда је најбоље остатке кукуруза благовремено укиселити и на тај га начин с једне стране спречити од киселе пропасти, а с друге стране, као ваљану сточну храну, испорастити врло цеоли зема.

Укиселаване кукуруза може се извести на разне начине али је од њих најпретрпљивији и најоштежнији овај: На одређеном и непроцењивом земљишту ископа се рова дубине 2 метра и ширине 2—3 метра (дужине по потреби), па се онда у њу, протренивши јој дно и стране претходно једним слојем чисте пешчаве сламе од 10—15 см. дебљине, накладе наслаже и добро утапка или најбоље набаци пре неколико дана повећаним и увисоко већ уноси зелени кукуруз, чији се струкови по потреби могу још повећи и у ситуације делавне. При тој треба обратити нарочиту пажњу, да у наслаганом кукурузу не остане никакве празнине како међу појединим струковима тако и између кукуруза и дуврљаве руне, јер ће доћица на свима таквим местима кукуруз поврати да побућа, што се после прелова и на осталу масу. Преко тако наслаганог и довољно утапканог или набављеног кукуруза простре се један слој чисте сламе или сламе од 10—15 см., па се онда преко ње одмах набаци и добро утапки и набаци испуњена зема у висини од 1 метра. При преливању међутим, које унутрашњости наслаганог кукуруза убрзо после овога наступи, цела се маса у рупи следе на пишке, а с њом онда и набављена зема, те се услед тога често може десити, да озго набављена зема напуни на не где којем месту. У сваком таквом случају треба појављене црнотине одмах затварати, јер је једна од најважнијих негодоваћа да укиселаване непадне како ваља: да околни ваздух нема ни мало прилику да наслаганог кукуруза. У противном, кукуруз ће се убијати, саспати или толико прокиснути, да га доћица стока неће хтети ни опустити.

Овако укиселени кукуруз стока се може хранити већ после 4—6 недеља. Због наклеслог вршца у почетку га истина ретко који стока радо уноси, али се на-в убрзо навикине и онда га врло радо једе. Вредно је још напоменути, да се хранљење стоке укиселеним кукурузом јошавијост (апетит) веома знатно повећана. Разуме се, да се ни укиселено кукуруз, као што је то већ случај са свежим никад не треба да даје стоци

као неваљана храна. Кравама мутарина не треба дневно више давати но 3 ктр. па 100 ктр. тежине дотичнога гра. Бремение краве и мада гра не ваља или уопште никакво ни хранити.

Вађене укиселеног кукуруза треба отпочети с једног краја руне. Никад не треба извадити, већише више но што је потребно за један оброк. При тој треба увек отприлике место поново покрити дебљим слојем сламе и земље; иначе ће се остали кукуруз појети да кварити.

2. Ражи. — Сејаве ражи на страништу може бити у тродјакној еври, т. ј. или да се од ње добије зелена пића још с јесени, или тек с раног пролећа, или и с јесени и с пролећа.

За врсту и ону последњу врсту особито је годна т. зв. *маамска ража*, која се још га то одликује врло јаком моћи убокоранања, те је прикос од ње веома знатан. Посејана раније, у првој половини месеца Јула, 80—100 ктр. па један хектар, може при довољној влази с јесени дати 5—8.000 ктр. зелене пиће, уокоро за тим послужити као шављас ситној стоци и овок тога дубље године, средном или крајем месеца априла, јетиши још један већи откос или, ако се остали непоштепа, дамени принос од 800—2000 ктр. врш. и 5—8000 килограма сламе.

Све друго врсте омане ражи сеју са само у тој намери, да се од њих с раног пролећа, половином или најзад крајем месеца априла, добије за стоку потребна и врло изданапа зелена пића. Сајава њихово врши се тек с јесени, што је могуће раније и обично за једну трећину гушће но што би то требало читати, кад се оне сеју за жетву (150—200 ктр. па један хектар).

Због доста знатне водњикавости, зелена ража је, као и кукуруз, — од кога је, заград биди речено, сразмерно знатно хранилишца — веома погодна за хранљење млечне (мучне) стоке. Али баш због те водњикавости зелена ражи не треба стоку хранити искључиво њом, већ је при тој ваља мешати са нештово (испекаваног) сламом (а не као код кукуруза, са детелином или добром ливадском травом); иначе може код дотичне стоке често да проузрокуне паду, нарочито ако је стока једе док је још свежа или хладна и росна. — Употребу пак ражи за зелени пићу стоци не треба одлагати дотле, док раж потпуно неклеса и почне цветати, већ с потпунише повећане моћи ваља отпочети, чим јој се класе почне задвајати (појављавати); у противном раж почине све више и више да губи од своје укусиности, хранилишности и лако сварљивости.

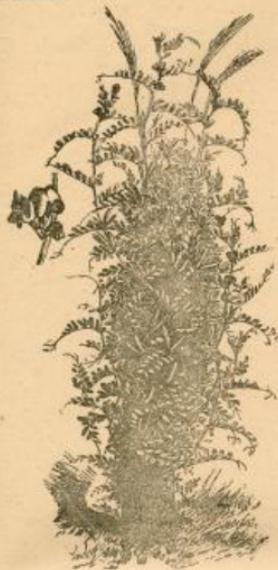
Ако се ова посејана раж не употреби за зелени сточну храну, онда се од ње, покомане на време, може добити и сено врло добре квалитете.

Међутим, кад се раж сеје сажо у тој намери, да се од ње добије зелена пића, много је боље не сејати је саву за себе већ у друштво са другим особито хранилишним биљкама. Од оних последњих нарочито се истиче и препоручује т. зв. *маљана грахорица*.

3. Маљана грахорица (*Vicia villosa*). — Ново био најпретрпљивије особито на невоштеном земљишту (те се с тога зове још и „вештарич“ грахорица), али још доста добро унесва и на глиништем земљишту. Од свих многобројних врста грахорица ова (маљана) издржава најбоље зиму. Прикос је веома доста велики и с пролећа стизе, као и раж, врло рано за откос а с тим и за зелени сточну пићу (половином или најзад крајем месеца априла). — То исто важи доноси и за *грахор* (*Vicia Sativa*), чију славу доносило.

Нарочита је особина маљане грахорице да се прежа, хвала и неке у друго предмете; због тога се врло ретко сеје сама за себе, више тако, невајду тако рећи никаквог накла, лано и брзо полеже. Најчешће се с тога сеје заједно са којом врстом

ошме раки, која јој онда служи као подшпрџ за хаатане и пењање.

Грехор и рак

успена најбоље на ошедном и нековитом земљишту. Испраз расте споро, те је често може коров да прекриви; у сваком таквом случају треба је немоштано одлевити.

Ако с јесени буде лето, толико време, ситна се проја може справити још и као сено, које је врло добра суха храна, нарочито за коње. Кошова пак ипо треба у сваком случају, било да се ситна проја даје стоци као зелена пања, било да се испрџа као сено, вршити увек у влази или најдаље у почетку цветња.

За један хектар потребно је семена при сејању ошме 30—50 кгр, при претачном сејању напротив око 15—20 килограма.

5. Ђада. — Време, које је потребно тда чак и да сазри, сразмерно је врло кратко и при довољној топлоти износи од прилике 10—14 недеља. За цел вољутин, у којој је онде реч, није потребно да се чека на сазревање тде већ само на почетак њена цветња, што ће наступити отприлике после 6—8 недеља.

Земља, на којој тда још повољно успева, може бити и лака, слаба песуна; само на стегнутом (тепшом), јако глинястом и кречном земљишту не може како када да напредује.

При сејању тде ошме потребно је 120—180 кгр. семена, при претачном пак сејању око 60—100 кгр. — Али се тда може сејати још и у друштву са другим биљкама за сточну храну, нарочито са ситном пројом или са ракују и овсом. У првом случају најбоље је узети од тде 70—100 кгр. а од ситне проје 40—60 кгр.; у другом пак случају: 20—30 кгр. тде, 20—30 кгр. овса и 70—90 кгр. ража.

При храњењу стоке тдом не треба ни у употребивати као искључиву храну, већ увек помешати са другом којом сузом

и јачом храном. Ово нарочито и с тога, што би иначе стока лако добила проли и што тда уз то има и ту особину да смањује увеколико производњу млека код крава. Ово штетно дејство зелене пање од тде утолико је слабије или та потпуно и нестане, уколико је тда млађа кад се коси.

6. Мухар. — Врло је добра биљка за насејавање ошедних, сухих и топлех нековитих земљишта; њена количина влаге у земљи пре ну може да нашкоди не да буде од такве користи. Принос му је уопште врло знатан.

И мухар се, као и кукуруз, ситна проја и тда, сеје у намери произвођаца зелене хране за стоку још с јесени. Сејање се његово може вршити од почетка јуна до половине месеца јула. За један хектар потребно је 30—40 прг. семена.

На завршетку да напомену још само ово: *чим се засејава шћина биљка саг покоси, треба догично земљиште одмах и немоштано преработи.* Узелд тога опет, што се свако на и најјаче земљинте жора јоко да испрџа овом тако рећи дугобом жетвом, треба пошто-пото редати, да се ово и довално набубри. Али љубреће буде стајекал љубретом — што је у Србији споро искључиво случај — онда је најбоље то испршити пре орања, па растрљано љубре но виши, са другим остатцима и остатцима последнога усева за зелену пању, што пре зорати. Зоратиње с јесени треба да буде дубље но зоранање с пролећа (види у осталим претходним главама „Зоранање с пролећа“). Ово последње, т. ј. зоранање с пролећа, кад је једино, дакле кад се оно предузима одмах после покосене пролећне зелене пање, треба испршити на неколико недеља пре нахривањет новог сејања (поглавнито кукуруза), како би се земља могла довољно владеи и зорано љубре и биљни остаци почели распадати. Да се и једно и друго убраза, треба такав угар превалати потечањем валдом. Пред саму пак сетву може се онда угар само продрљати оштром драгом или разприти екстириатором или плугом разривачем.

ЛИСНЕ ВАШИЦЕ

— Др. Ђ. Радвић —

Велика је то штетност за нас, те *лисне вашице*, и то баш у ово доба године.

Да вам их у слици прикажемо — није потребно, јер их сви добро знамо и познајемо, него ћемо одмах да прешемо на ствар.

Чини се, да на воћкана врхови младих листовста слабо порашћују и да изгледују болешљиви, а листће се на њима на иже копчи, или да се, као на пример код трешње сасвим усуче, и да се на врховима и на довој страни тога листћа појаве зелене, или у некој другој боји, тачкице, знаје да пред собом висте гадне *лисне вашице*. Где су вашиљни младири, то пак најбоље поглазују *врхови*, који на то вањаво листће гомилазе одлазе и сизлазе, а којима су вашице, односно њихов сок, прва исхрана.

Ове се вашице гомилазе, једна преко друге, наслажу на листу, и својим жајунцим рилом у листће убуду и сину драгоде, за живот и порашњавање воће потребне соконе, а тиме воћказа много више шкоче, но што их номинијално, или и номинилити вожемо.

Нема споро воће, на којој се не појављују вашице; на јабукама, на крушкама, трешњама, шљивама, брескама, кајсејама, рибизлама, огроздима, вањинама, на лешњуку па и на саким ораку, на коме се ретко кад појављује неки штеточина осим „чрпа,“ вањавно воће које знатно унашајују напредо-

наше повенутих, као и других волака. При тој се ове вашице у тој мери разножавају да од једне једне вашице, у току једног лета само, ако их њихови природни сатираци у томе не спрече, на четири милиона потимака можемо рачунати; јер, свака од њих, док се потпуно развије, што за врло кратко време бива, добије поново владу, и то се тако непрестано продужава до пред саму зиму. Све младе вашице, у ово доба године (месеца маја и јуна), рабају се живе и чење се преслаче,* док савима не изарату.

У сваком роју тих вашица, највишемо, само што буде преко године време за њих повољно, и *крилатих*; велика је пак без крила. Те крилате, као и све остале преко лета живе вашице, *женике* су; оне могу да лете провлаком куд год хоће, само ако их не ветар, против њихове воље, негде на другу страну пренео. На тај начин падају на вошке које још нику зашљаву и на њима заснују нову насеобину. У јесени већ има и мужјака и таквих женки, које на младим деторастима носе јаја, која у пресеку; на овак се јаја с преледа носе вашице наслегу јер све вашице покрпају преко зиме.

Овако сесена и у току добро преледења јаја, можемо преко зиме на дотичним границама и видети; она су с почетка зелена, а доцније покрне; и онда дотична места нагледају, као да су ситним барутом покрива. На овак се јаја већ у месецу априлу падегу *преко*, нове вашице.

За лиштене оних вашица разна се средства препоручују нека од њих много и не помажу, а нека су и пресушна, те их вашица вољарима не можемо ни препоручити. Најистреније али је уједно и најбоље и најистреније средство, ако *нема* много вашица, да их претима на самој лимби извешчице, али да све вашице лимбе покрпамо и ногом па земљу изавамо. Али где их има много, онда их није могуће на тај начин поштити; у том случају морамо већ употребити друга средства, којима ћемо наслегу дрва прекати. Најистреније, али је уједно и *нај-сигурније* од тих средстава — *чорба од искуваног дуванца*, само ако се добро и у своје време употреби. За тај циљ треба прелекаше које ситно као роса пресејају, па њима *одоздо*, на вашице лимбе прекати. Сигурно ће све вашице покрпати, а то прелекаше дуванском чорбом не шкоди ни лимби ни плодницама. За сваку сигурност, можемо после три дана још једном прекати, и онда може чорба бити слабија.

Бордоска чорба, којом се виноград противу перовоспоре пресејају, не помаже, и ако се од неких препоручује.

Али ми имамо још једно сигурно средство противу оних вашица. Преко зиме треба прелекати све оне деторасте, па којима је лето било вашица. Ако на њима пронађемо прве тачице — јаја, онда треба наравнатим китом благо од жуте глине, па, повољу подесе метлице, добро прелекати све оне границе; па тај начин, ми ћемо јајима спричети улазику ваздуха и поштитићемо их. Кречење не помаже толико, јер се преч лакше спере од кити, него глине.

Једном за свагда пак, остаје то главно правило, да се *вашице*, *чим се на ком лимбу појаве, одмах претима зимче* јер кад се оне насомлају, онда већ иде теже; онда је доцније за свако средство.

На срећу нашу, појаве се у оно доба, кад се вашице разноже, и њихови природни сатираци, који пак, колико толико, у поштитавању помажу, као што је нар. наша лепа и вредна *буба мара* (шаксабала), *увољаж*, *пољска стеница*, *равне ситне освице* итд., које треба као наше пријатеље да штитимо, а не да их убијамо. И раније *тице поволице* такве вашице. *Мрави* не свађају овако; они се вашицама само играју и преврћу их, да се њиховим слатким соком, једном последњом за њих, наслегувају, а не убијају саме вашице. Поред *мравца*, вашице се по њима воља разножавају; стога

они греше, који мисле, да ирваци ситни вашица и да их па тај на начин талаше; они ситну само сок, који вашице од себе издају. Баш овај медљани сок, који вашице избањују, брза и крва доне, још здраве лимбе и стара на њему „медљанку“, која затвара пузићне, одушке на лимбу, па услед тога лимбе не може да дише, не може да се испарива, не може да ради, и на тај се начин излава на лимбу порашћивање разних паразита, који вољку полагано, али сигурно употребљавају. Дакле вашица треба уклопити, и онда ћемо уклопити и све рђаве последице које с њима долазе.

Б Е Л Е Ш К Е

Ново и врло старо сено. — Врло често пита се: да ли је ново сено икодиљно стоји којој се полаже? Као што је познато ново сено има врло јак мирис, који и чољка, а често и коње (варочито у ушци и писком стајала) марили, онда. Кад се сено сруђе и већ дне има у себи још велику количину воде, која се стално улаваља што сено дуже стоји зде-нито. Ово испаривање воде долази отуда што се ново сено затреје и услед ове толико воде испарана. Ово испаривање траје *4 до 8 недеља* — *сено пресеје* — и за то преки изуби се и онај јак мирис, који је с почетка несносно, а тако исто и онај опор узду новог сена. Огледама је утврђено, да догод сено не прери, рђаво утиче и на коње и на говеда, ако им се даје. Грла која се хране новим сеном, које није пререало, зиоје се, чење покре, мочрава им је јаче обојена, често урта има талог, измете су жутви, слезани, а грла су троме, лева. Кад је пак нашо прелеао хранена новим сеном, и кад се ово у великој количини даје, онда често пута па-стурнује теши порењајни прибор за варена, који се сирива-вају са желудачним или цреканј катарима, грозничаним ста-вље, губљеним прехтема за јело; кад-кад грла већ сено лиме да једу, хоћ се повећа, слезокоже урта покриве и почи излучивање слези у већој мери, а изметине су жуте, гадно сирде. Често пута онда сено је кољка, паду, отицање удови и грбуха итд. Све ове појаве често проузрокују и смрт.

Свеже сено, које још није пререало, мора се сматрати као опасна храна и за коње и за говеда.

Ако нам је остала старог сена већ при крају, те смо принуђени употребљавати ово сено раније по што је пререало, онда треба да смо *орло оперени и да за дајемо само помешано са старим сеном или, ако овога баш много немамо, онда ново сено да мешамо на сечеи заједно са сламом и грљима мале количине да дајемо.*

И *орло старо сено* није добро за храну стоке. Што год сено дуже стоји све жива и више вреди; ово губи боју, мирис, узду и услед губитка његовог постаје сависно сухо. Старо сено слабо се сруђе, с њега отпадају брзо при пренову најхра-њивије честице, тако да остану само натурални прашњави и дољави скоро без икакве хране. Хранене оваквим сеном само је од штеће, користи нема никакве. Сваривање бива оте-жано, снага грла онда, а удисање прашине појављује се катарни плауни, услед којих се сива лако развија. Врло старо сено може се тек по нужди употребити у малим коли-чинама са другим хранљивим традицима.

Г Л А С Н И К

Раздавање семена од свилогуба одгајивачима у 1904 години. — *Српско Личкоарско Друштво за употребу сви-*

лоства у Краљевини Србији раздала је одгајивачима свилобуба у овој години свега 222.800 килограма семена.

Како је наше читаоце интересовати да виде како је ова количина семена по окупацима раздвојена, доносимо овај преглед:

О К У П А Ц И	КОЛИКО ЈЕ ДОБИО КУТИЦА
моравски и крушевачки	9461
пожаревачки, смеђереваки и београдски	5243
крагујевачки	3555
врањски и шињки	1918
тишочки	400
подрињски и ваљевски	1550
крајински	82
чабански и широтски	55

Свега 22264 кут.
за анализу издато 16
Укупно 22280 кут.

Свака кутија има 10 грама семена — према томе је раздато свега 222 килограма и 700 грама.

Откуд межурава почео је 25 маја ове године и трајао до 16 јула. Откуљивање се у овим местима: у Крушевцу и Липову (код друштвених свилара), у Јагодини, Пожаревацу, Параћину, Паланци, Крагујевцу, Великом Граднику, Нишу, Смедереву, Лековцу, Шању (у зградџи општинских судова), у Београду (код Српског Пољопривредног Друштва), Књажевцу, (код Подружнице Српског Пољопривредног Друштва), Драчевицу (код средњег Расадника) и Обреновцу (код средње куће).

За све ове свиларе станице за откуљивање межурава свилобуба, одредио је Господин Министар Народне Привреде своје контролоре.

Измене и допуне у Закону о лову од 16 јула 1898 године. — Народна Скупштина решила је, а Његово Величанство Краљ благовољео је под 24 мартом ове године потврдити измене и допуне у Закону о лову од 16 јула 1898 године. По тим изменама и допунама *законата* је последња тачка чл. 3. Закона о лову која гласи: „*Но 10^а, од часног годишњег прихода од лова добили се као палом Савезу Ловачкиког Удружења на коњу сваке године.*“ Чл. 12 замењен је и сад гласи: „*Ловачке карте издају се на годину Јана од 15 јула једне до 15 јула друге године и за исте се плаћа:*

1. За ловљене у обиму овога среза чет динара;
2. За ловљене у обиму овога округа десет динара;
3. За ловљене у целој земљи двадесет динара.

Сваки сопственик има право на својем имању као и у сеоској и општинској шуми своје личне увести лова и без ловачке карте, но и при том важе одредба чл. 16 овога закона“).

Закон и изменама и допунама у Закону о лову од 16 јула 1898 године ступио је у живот 24 марта 1904 године.

С Т Е Ч А Ј

По одлуци Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 26 ов. месеца за „*Почуни део*“ Пољопривредног Календара за 1905 годину приписе се чланци који ће расправљати ове тене:

1. Уређење малих и средњих сеоских имања;
2. Прибирање и неговање стајеког љубрета;
3. О сејању уштите са применом прстачне сејалнице;
4. Гајење кукуруза;
5. Гајење крошњира и његова употреба;
6. Гајење сточне репе;
7. Неговање приврдањих и подизање вештачких ливада;
8. Отрпачивање калхисне лозе;

9. На шта ваља обратити пажњу при резидби чокота
10. Спремање бурди за бербу грозђа;
11. Употреба ноћа;
12. О јабуци;
13. О гајењу дуда за храњење свилених буба;
14. О производњи првог луца на њеном простору;
15. Неговање сточе;
16. Гајење кокошака;
17. Јесени послова око ичела и замишљање кошница;
18. Списак пута;
19. О користи вештачког сирашита и његовој употреби;
20. О потреби одржања шума;
21. Вагрез као пуноко дрво, и за разну пољопривредну и занатску употребу;
22. Корисне и штетне птице у пољопривреди;
23. Лекарека поуза за народ;
24. Препорука са пољопривредног тачењања (оригинална).

Чланци се имају написати јасно, поударно, и што краће, тако да чланак не писне више од три штампана листа, и да имају по потреби и што више слика, у ком случају чланак може изети и до четири штампана листа.

Све чланке треба упутии Српском Пољопривредног Друштву с назначењем: „*за Пољопривредни Календар,*“ а рок је за подношење чланака *до краја јула месеца ове године.*

Награде штампаних чланака, по одци Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, могу бити од 60—80 динара од штампаног табала. Оригинална препорука наградиће се одвој.

Бр. 3849. Из панцеларије Српског Пољопривредног Друштва 26 априла 1904 године.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК IV СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

државне 20 фебруара 1903 године у Београду

Присутни су били: потпредседник г. Наја Т. Тодоровић, чланови Одбора: г. г. Др. Марко Лезко, Алекса Поповић, Петар Тодоровић, Александар Милошевић, Мила Јовановић, Димитрије Јосифовић, Милош Н. Лукићковић и Др. Милошје Васић.

Председњао потпредседник г. Наја Т. Тодоровић. Великог зам. секретара: г. Рад. К. Спасовић.

25. Председавајући саопштио да је Главна Контрола урадила записне седнице Управног Одбора за 1901 годину — Решења, да по овима друштвена администрација учини што је потребно, па према томе да се извези и Главна Контрола.

26. Изабрани ужи Одбор за преглед рада друштвене администрације, чита извештај о резултатима извршеног прегледа. За овим потпредседник пита Одбор, prima li да се чита извештај одговор благајника друштвеног г. Јована Јешића на приредбе, које је ужи Одбор у свој извештају учинио о Друштвеној благодати и раду једног дела друштвеног особља — Одбор решења да се одговор г. Јешића прочита.

После овога о овом питању настала је жива дебата, у којој је учествовала већина присутних чланова, и пошто је о истом донело дебатовано — Одбор одлучује, да се благодари узем Одбор на доложеном труду, а са сваког њега prima li знању изнесене ствари у извештају узг Одбор. Председнички да предузме неке мере, те да се, уколико је могуће заостали предмети испоручају, а издубо одборској седници да доноси мишљење, може ли оно и даље са садашњим особљем радити или не?

¹⁾ Чл. 16 Закона о лову говори о томе как је законито увести ко-рпуску дивлац и ваја се дивлац све у свако доба године ловати.

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СЕКАО МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
ПУКОВА СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
У БЕОГРАДУ
ПРЕТПЛАТУ ПРЕМАЊУ И ОВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЊЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869 ГОДИНЕ № 204 ПОЉСКОГ ДРУШТВА
КОЈОМ ВОДИТА РЕПУБЛИКА.

Цена огласама изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник овог
Гласника МИЛОШ Х. ВОЈОВИЋ
КНЕЖИЧКА УЛ. БР. 22.

БРОЈ 18

У БЕОГРАДУ, 20 ЈУНА 1904 ГОДИНЕ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛОШ Н. ЛУКИЋЕВИЋ
САРАЈЕВСКА ГА. БР. 25.

ГОДИНА XXXV.

ЦЕНА ЛИСТУ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЗА СРПСКИЈУ
НА ГОДИЊЕ 6 ДИЈА НА ПОЛА ГОДИЊЕ 3 ДИЈА.
МЛАЗОВИ КОМАТАЦИ, ЧЛАНОВИ ОВИХ ДРУШТВА:
БОДРИЊИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИН СТАЛ.
КАДРА, ТАШЕ, МАНАСТИЊИ, ПУКОВ ПРЖАКОВА,
ЗАШТИТЕ И ЧУВАЊЕ СРПСК. ДОМАЊИ ЛИСТ. У
ПОЛА КЕНЕ, АКО ПОДОЈЕ ПРЕПЛАТУ УМЕРИЦИ
ЗА ЈЕКАУ ГОДИЊУ.

ДВА СРПСКИЈА
НА РЕД. 8 ФРАК. ПЛН 4 ФОР. А. ПР. ПО СРП.
ВОЈНОМ ДРУШТВУ И ВОЈНОМ МЛАЗОВИ
КАО И СРПСКОМ ДОМАЊИЦИ, ВОЈНИН И ЧИ-
ТАОНИЦИ ПУКОВ, ИМЕЛИ И МАКАСТИЈА ДО-
ИМЕЛАТ ЛИСТ ЗА 6 ФРАК. КИЛ 3 ФОР. А.
ИМЕЛАТ САД УМЕРИЦИ КОЈОВО ПРЕПЛАТУ И
КАД СЕ ПРЕПЛАТУ КОЈ ОВО ДРУШТВО
ПРЕКО ПОЛА КИЛ ИЛИ СЕ ЛИСТ СЛАТ.

МУЖЕВИ ЗАСЛУЖНИ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ У СРБИЈИ

СЛИКЕ СА БЕЛЕНКАМА

„Старе крајолинске слике о нове тежи“

Од пре двадесет година отпочело је наше Друштво и од
арена на време да приказује слике и белешке о животу и
раду људи за привреду заслужних. Ово је уверено, да ће се
на тај начин најблагодарије оду-
жити, свима, који су својим радом
и прегрућем својим вредни пута
нама, наследницама њиховим, у
овим тешком али не мање часном
послу унапредила пољске привреде.
Друштво тим својим радом постизае
и то, да под заставу ове часне
борбе приволе што већи број од-
них поборника и одушевљених бо-
раца, како би се заједничким
радом и истрајношћу високо уз-
дигла и свестрано унапредила
пољска привреда у Србији.

По није свако време подесно
за оцењивање радова савременика;
нарочито ово важи за људе који
су били или су сада на власти.
Огуда се махом нису додас бело-
лешке и људима који су већ свој
живот завршили, преиниули, и над
чим је радом лакше пречистити
благоси онога што су своје народу
дали и онога што су били дужни
и позвани да учине.

Нас побуђује нарочити разлог
да се од тога одвојимо и да се на
овоме месту сетимо још живота,
раднога човека, једног од оно
мало још живих оснивача нашег
Друштва, који је до скоро био
послањ завети, али зато што живи доста повучено и од нас
удаљено, неће правити тешкоће да помисли барем нешто од
оних његових радова који се тичу унапредивања пољопривреде,

који се рад и овако не који са различитим политичким последицама
и правцима, те се зато и може нажакније да посматра и хлад-
није и правичније да ценя.

Ми овде мислимо на рад г. *Чеда Мијатовића*, министра
и посланика у пензији, који живи у Лондону и који је у
своје време био оснивача нашег Пољопривредног Друштва.

Г. Чедо Мијатовић рођен је на Св. Тону 1842 године
у Београду. Отац му је родом из Јаска у Сремку, и био је
професор прво у крагујевачкој а
потом у београдској гимназији.
Чедо је потоке имао добро дошле
наследице, а како је и од природе
даровит, то је напредовао у школи
тако, да је савршио и Велику Школу
у двадесетој години. Држава га
срешла затим посла на страну да
слуша државне науке. У туђини,
и то у Минхену, Липсици и Ци-
риху, пробаши три године, на се
онда врати у Србију, да прво као
стипендиат, а после као професор Ве-
лике Школе, предаје политичку
економију и науку о финансијама.
Својим предавањима и радом на
пљажности био се већ истакло,
када га позваше у министарство
за финансије и потом Министра.
Једно време беше Министар Спољних
Делова, а у два три маха
Министар Финансија. Био је и
заступник на енглеском двору, као
што га и представља ова слика.
Сада је министар и посланик у
пензији а живи у Лондону и огуда
стално дописује *Трговинском Глас-
нику*.

Чедомиљ Мијатовић

ЧЛАН ОСНИВАЧ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Мијатовићев рад као професора
Велике Школе био је веома плодан.
Не само што је ту написао
стручних економских књига, него што је имао благодарну
публику у својим слушаоцима, који су радо посећивали његова
интересна предавања. Као предавач извесно је имао не само

богат речник познатог човека, но и дар речитости што је имао свога утацаја и онда кад је одне-оде провиривало веће познавање стране земље и страних народа по Србије и некога става и најпречишћеној потреби.

Има и данас ljudi који за г. Мијатовића као даровитог, вредног, начитаног и одређеног човека мисле, да је могао много повољније биланс имати да је се вратио на катедру професора Велике Школе после првих ограда у Министарству Финансија. Можда је то гледати и правило и могућу у другим државама, у којима се објективније цени рад једног Министра. Колико се сећам Др. Шеље је са министарства отишао а са титудом екскеленције омет отишао на своју катедру; али они покушаји у нас да нам се бивши Министри врате у Велику Школу, имали су рђаве последице.

Но корисније је да се оставимо претпоставки на да се држио ефикас, јер те жеље и онако више нису ступиле на извођење.

Г. Мијатовић као Министар могао је учинити доста и извесне је то и учинио, али као професор политичке економије — још је још много више.

И као приватник он је био вредан и многогран, нарочито му хвале историјске радове; али, кад се узме на ум оскудна луди спремих из области политичке економије, с једне стране, и потребе те тако много осећае с друге стране, онда је јасно да је све друго требало другима оставити, а област политичке економије, и плодну и корисну задржати и све се дубље и уљу заривати било као професор или иначе приватник и јавни радник.

Ја сам више повода, пронађајући живот и рад проф. Стеве Р. Поповића (Телмах од 1. јула 1902 год.) да забележим, како је због особености положаја наше земље и извесних значаја народног културног и нашег пладог државне намене *потребно да имамо већи број радника на томе пољу* па да постигнемо оно што нам у тој мери треба. Међутим у нас није ми у једној врсти знања *људског толико оскудна, као у тој политичко-економској*. Колики су огромне штете отуда по наше народно културно, колико је то допринело да се нормална равнотежа у нас поремети, колико због тога погрешна наша земља и материјално и морално то ће се увидети ако изнесемо значај политичке економије само за пољску привреду која се нас највише тиче, и која даје највише познато обележје. Не о томе у другом броју.

М. С.

Зашто су неке вољке неплодне, и шта нам је из искуства о томе познато?

— Др. Б. Раваћ —

Са привредног гледишта, *вољарство* у Србији заузима врло важно место; стога је потребно да на њега обраћамо већу пажњу, да га у што већој мери подижемо, а да све отаџбина што би његовом напредовању сметало, и што би му шкодети могло.

Сваки висок вољар, сабере у току 20—30 година богата искуства у подизању и његовом разноврсном воља; али та искуства остају, вољиним бар код нас, за шири круг обично непознати, јер их појединци, или неће, или не уме да саопште и другом, да се тим искуством може и други користити. А кад би сваки наш вољар своја искуства преко вољина, или у збиронима саопштавао, као што то у другим, напреднијим земљама бива — онда би и ми у вољарству много даље одишли, као што једичку на тај начин други народи,

којима је вољна „света“ дрво, и који су један другоже искренији.

У нашем је народу овице нишлење, да извесне вољке, после некое времена *морају* да се „*шпреле*“, тј. *акодови морају да буду ситнији*, а *пасољетку да те вољке престану и сасвим да рабају*. На чему народ тај свој закључак оснива, он не зна ни сам; али тек он то тврдо верује. Но, да ли пакеш праву истину, са чега се неке вољке, после извесног изва година „шпреле“, на онда престану и да рабају. Оне се „шпреле“ услед тога; што су *напуштене*, што *сопственици на њих не обраћају потребну пажњу*, што *их у своје време не опаша*, не *пошубри*, не *очисти*, не *ореше*, не *подмажује* итн., него их остави на милост и немилост самој природи. Од кад вољку усуди, он јој се приближава само онда, кад подне да раба и кад треба да јој обере риб. Па и при самој брању рибд паразити с њом поступа; нити знају где ће на њу стави ни како ће стави, нити знају како ће брати — нечишће се грине и границе ложе и кадају, које би издуће године пошеле, и онда вољке код нас појашају од *рака* пронајду, коју ни болест сами сопственици пречињавају. Да им је неког видно старију вољку, да није од трулежи (рака) пуњала, да није предешена итд! Није. И онда је, заиста, и велико чудо, да код нас вољке и толико трају, и да ипак не преостају рабајути.

Бива и то, да се неке сорте сад онде, где их није место ни по земљи, ни по положају, услед чега не рабају и пре вршена пронајду. Неће свака јабука, свака крушка, трешња итд. а нарочито бресква, на сваком месту да раба и да напредује. Наш народ уопште мисли, да вољку, на коју, може усудити даде ложе, и онда *мора* ту и да му раба и друго да траје. И ако је наше поднебље за вољарство од Бога свијак удобностивна благоствено, омет се што при сајену вољка мори напати; *на место* и *на сорту* вољке, којој ће то место и по земљи и по положају да одговара, — ако на то не пазимо, не може бити успеха; вољка ће заиста, после неколико година, *па и шоред најбоље мете*, епатице плодове да раба, дакле да се „наметне“, на ње убрзо и да пропадне.

Вољке, које по својој природи захтевају заклона, а оне су усудене на неком отвореном и коншианом месту, — те вољке нити ће заметати довољно родних пувољка, нити ће заметнуте вољке да одржи, и онда је неплодног готово.

Дакле, пред свега треба *учинити прави, струковански избор* извесне сорте за извесне крајеве, за извесна земљишта и положаје, на онда дотичним вољкама *уважавати сву негу*, која ће ју у плодности и здравнији вољ одржати за читав низ година, — и онда неће бити издати пралике да се на неплодност и рано пропадане жалимо. Није, дакле, довољно, да некој вољци угађа само поднебље и земља, него треба свакој вољци у подесном поднебљу и подесном земљишту дати и подесну, потребну негу.

Да узмемо за ово један пример из нашег старијег вољарства. Хоћу ба сад да узмем *трешњу*. У многа крајевима — те ће ми потврдити и дотични стоговници — не рабају *данас* трешње онако, као што су, по пречају старих, виђенијих длавањих, некад рађале, а многе су постале и неплодне. Узмемо за пример само *женичи* и *студенички* срем, у којима сам се баш сам лично о сваку тачно извештавао, где су трешње (валехемље) и поред путова биле засађене (и сад их још по нека има, али већ пропале), пре 30—40 година у тој мери и тако лепе и крушне биле, да је то било „*чудо* од лепоте и родности.“ Па и на *Јелици* у чачанској округу нема више оних „аршлица“, као што их је једнако некад. То су били некад богати мајдани трешња. „Трешњени аршлицама“ није разних било! Данас тога у оној пређашњем обдану нема, јер су дотична места по земљи извурена, а сопственици

се слабо брину — што и сами признају — да земљу подмазде а воћкама потребне негу указују. И *востари* су у том крају били крушници, него што су данас. „Старији“ су на то више пажње обраћали, били су бридљивији воћари, па им је и више и боље рађало, а „млађи“ давне бистре више пометку, па се и не старају да одржавају ове дивне воћке, које ми старији у наслеђе оставише, па је зато код тих старијих воћар и наступило изражавање и неплодност: — онде, дакле, није узрок томе месту, него *мезг* појединих сопственика.

Неки ипак осезани једном приликом (у Ваљевцу, кроз студнички, кад има много још лепих јабука *булабија*, *праницај*, *бунај* итд.) добацише: „да школовани воћари претерано негом, много разнежавају воћке, па да узел тога неће да рађају“. Разуме се, да сам их доказивао, да они у том вишању греше. „Разнежена“ воћка *пре* би *изумрла са собом*, него што би *престала рабати*. Воћка, која се — по нашој схватњу — „претерано негује“, замеће улогу много више редних оцаца, узел тога *више и раба*: али ово уживо, оно при- сазнано рађање, пре времена *ослаби* воћку у целокупној органици, и ова *раница* *изумре* са њом, али *за живота не престаје рабати*. То је, за такве воћке природна последица али *она никако не може бити узрок неплодности*.

И *непосредно ђубрење* војки да изазове неплодност код извесних врста воћака. Кад се воћке не поубравају *редовно* него се по више година напусте „да гладују“, као што их и то кажемо, па се онда око такве воћке најчешћу *изнесе* много, и то, не *сагорево*, него *скорашњег* стајеког ђубрета, да се, тобож, од *једнашт* напасади *све* оно, што је кроз више година проинутило, — то је за воћку *савиш* неприродно, у том случају она *потера* *јаче* у дрво, у *витке* деторасте, који до зиме не могу довољно да *стврдну*, да *сазру*, него их онда *носе* *јачи* израмени, *одних* *прве* зиме по ђубрењу, *ситру* и у *закле- таву* редних пунољак *онети*, и онда, *разуме* се, *наступи* за 2, 3, па и више година — *неплодност*, док воћка од тако *непосредног*, *неприродног*, тако *рећи*, *ђубрења* не дође *жало* и *соби*, док не дође у своје *нормално* стање, да се може *правилно* развијати и *новомо* родне пунољке *заметати*. — Ако хоћемо *плодна* дрва, онда их треба *правилно* *подривати*, ђубрити: не треба их *лајуре* свих *напустити*, па онда са ђубрењем *претерати*. То *никад* не *води* *добро*. За *ђубрење воћка* најпосредније је *добро* *спремљено* и *добро* *сагорево* — *иструло* *буњиште* (кошњак); *стајско* *ђубре*, којим би се воћке *редовно* *ђубрила*, ако није као *зена* *сагорево* — *ошано* је за *ђубрење* воћака. Оно се, *истина*, за *неплодне* воћке и *свака* *стајска* *осека* (чорва) *препоручује*, али она *мора* *лајуре*, у *неком* *суду* (чибру), за *неко* *време* да *потпуно* *пресри* и онда *водох* да се *разблажи*, и *тек* онда да се *употреби*; јер, *кад* би се *непретрели* и *неразблаженом* *осеком* *нека* *воћка* *поубри- ла*, *кој* би за *кратко* *време* *све* *лишће* *покутило*, и она би *привала*.

И *предубоко*, или *нап* *превишом* *усађена* воћка, *неће* ни у *ком* *случају* да *рађа*; *онога* *треба* *при* *самом* *сађењу* *во- ћака* па то *добро* *привањати*, да се *сади* *тачно* до „*града*“, дакле до *места*, где се *стабло* од *млађ* *оцаца*. *Дубље* *усађену* воћку *треба* до *града* *одригати*, а *превишом* *усађену* *треба* до *града* *земљу* *нагнати*, и на *тај* *начин* *ћено* *сигурно* *отклонити* *неплодност*.

И *неразумно* *кресане* појединих *гранчи* и *огривака* код *извесних* *воћака*, *повлачи* за *собо* *неплодност*. Зато *треба* *гране* и *огривке* *вешта* *рука* да *креше* и *крати*.

И *пресађивање* у *невреме* војки да изазове *неплодност*, *нарочито* код *старијих* *воћака*.

Ето, то су *наглавнији* *узроци*: *зашто* *воћке* *бивају* *неплодне*, а *то* *нам* је *толико*, у *том* *погледу*, и *из* *некутима* *познато*.

ЦИГАРАШ НА ВИНОВОЈ ЛОЗИ (Rhynchites betuleti Fabr.)

— Н. Рањковић —

Цигараш је *мала* (5 — 6,5 мм. *дужине*) *сјајна* *буба*, *боје* *плаве* *ка* *чедик* или *златно* *зелене*, а *глава* *ју* је *издужена* у *раницу*.

До *маја* или *јуни* *месеца* *цигараш* *живи* на *воћкама* (јабука, *крушка*, *дуња*, итд.) или на *шумском* *дрвељу*, *кад* *прељаз* на *чокот*. *Храни* се *лишћем* и *пунољцима* и *може* да *буде* *штетан* ако се у *већој* *мери* *појави*. *Листе* *нагриза* на *особе* *пчели*: с *горње* *стране* *најде* *лист* у *облику* *бразда* *тако* да на *тим* *местима* од *лисна* *ткива* *остаје* *сamo* *покожница* на *довој* *страни* *листе*, *која* је *чак* *неистинито* *неправилно* *избушена* (види *слику* 1 и 2).

Нађемо *ли* у *винограду* на *такво* *изделено* *лишће*, *шодад* је *знак* да у *њему* *има* *цигараша* и да *на њ* *вала* *обратити* *пажњу*. Али се *он* *поглавито* *тине* *одликује* *што* *унија* *лист* *винове* *лозе* у *облику* *цигара*, *према* *чему* *ју* је и *име* *дато*. *То* *би* *ча* на *омај* *начин*. *Женка* *прво* *изубада* *лисну* *дршку* *због* *чега* се *лисна* *оточобла* *као* да је *узелула*, *те* је на *тај* *начин* *лакше* *унија* у *цигару*, *коју* *шта* *више* *слика* да се *не* би *од- мотала*. Да *ли* *јој* *при* *томе* *повлаче* и *мушка* *нисам* се *мотао* *уперати* *ни* *из* *следећег* *онита* *који* *сам* *чим* *лашке* *године*.

Слика 1.

Неколико *цигараша* *сам* *заједно* са *ластаром* *винове* *лозе* *метнуто* *под* *велико* *стабло* *зрелом* *зрелом*. И *ако* је *ластар* *под* *зрелом* у *својем* *стању* и *природном* *положају* *одржаван*, и *свака* 2 *дана* *заклењиван* *сваки*, *воћке* *нису* *никако* *хтеле* да *носе* *јаја* а *још* *више* да *унијају* *лишће*, *док* је *то* *за* *него* *време* у *сла- боду* *извршено*.

За време утицана лиске женка полаже у њу јаја, којих на броју може бити до 10. На јаја се убрзо излегу ларве која се хране унутрашњим делом лиске у цигари, а кад се развију оне је напуштају (у то доба и сама лиска, савијена у облику цигаре, обично отпада заједно с ларвама са чокота) и завладе се 3—4 см. дубоко у земљу, где се утачу. На чачуре излету цигараш тек у месцу августу или септембру и презими сљевог на каквом годном месту. Идућег пролећа он прво напада воћке или пушково дрвеће, а у мају или јуну, као што рекосмо, прелази на чокот.

Слика 2.

Објашњење слика 1 и 2. Старија и мања лист живине лако општећени од цигараша. Прве путе на ивицу предсталку постоје места у облику бразди, а беле таче на браздама показују места лиске које она је доде стране лиске. Обележје слабе синиљаве су по ивици у природној величини.

Да се предохрана виноград од овог штеточине треба увиђено лишће скупити и спалити га пре но што је из ње изашла ларва. На тај начин спречиће се разножавање штеточине и његово одржавање за њу годину. Против саме штеточине, пак, једино је средство сувавање и утамањивање. За оно је најповољније време рано најутра или кад је облично. Тада треба заћи по виноград, затрести сваки чокот и скарне цигараше највише покунити, а потом их уштити. Разуме се да обе ове мере, присушавање и уштитивање лисакта и уштитивање ларви у увиђеном лишћу, треба једно за другим предузвати ако хоћемо виноград да сачувамо од овог штеточине.

ДИФТЕРИЈА КОД ТИЦА

— Др. Драг. С. Петчић —

Под дигтеријом разуме се заразна болест која се одликује произвођењем скрапа (лажних жембрана) у устима, ждрелу, грчалу, душнику и др. Ово је главни знак човечије и тичије дигтерије и ако им узрок није увек исти. Узрок тичије дигтерије сачињавају више микроба међу којима се по неки пут налазе исти микроб као и код човека. Прежа разне узроке разне су и дигтерије, тако инако дигтерију голубију и тичију од наше врсте. Ну, све су оне сличне у својој главниој знаку, у произвођењу скрапа на слузокожи уста, ждрела и др. њихих делова.

Голубија дигтерија заразна је још и за првољуба а за поком не. Тичија дигтерија заразна је за све врсте живине: поком, голуба, азаана, пауна, бисерку, гуску, пловку, пре-

шлицу, затим за панагаја, глинцу, врашца и вероватно за све друге.

Човек је, такође, изложан опасности да буде заражен од тичије дигтерије или, у тојој мери речено, живинске.

Ток болести може бити акутан (брз), полуакутан (полу брз) и хроничан (спор).

Акутни облик болести траје 5—8 дана. Служденост, слабост и адовола за јело главни су знаци у почетку. После краткога времена живина је као скарљена, утамањена, погурена; глава, врат и труи прикушљени, перје наострено, кључање врло ретко а чеирање никакво; дисање је спречено и са шумтањем, а гутање мучно. На затеклој слузокожи у устима и у ждрелу налазе се мале жућкасто-сиве мрље, које образују једну врсту зрнастаог осина. За два-три дана ове се мрље толико умноже да образују једну живу скраму, која покрива слузокожу.

Гутање је тешко или немогуће. Из полуотворенога кључа цури слинаста бала мнмешана са отпаццима скрапе. Крста је нека, без боје. Провио се јавља у јакој мери.

Често оболел и носе шушљаво и носдрве се затвора осушеном слином те живина прети општеост да се угину. Који пут болест се простре и на око, које се изравази и осушеном гнојем ушчи.

Хронични облик ове болести почиње од уста одакле пређе који пут на нос и на очи. Знаци су исти као и код акутнога тока болести само више развучени.

Скрапе могу остати суве или замућити.

У заразне материје налазе слина и бала, поган (балег) и сви отпадци. У акутној болести заразан микроб налази се у целој телу; крв, жео и др. сокови.

Зараза се преноси од болесне на здраву живину заједничким боравањем, пичетом и опотањем земљиштом, храном и судовама. Пренос болесне живине или здраве у заражених корпама и нагољана показује ширину болести. Врашци и голубија разне болест из једнога места у друго.

Лечење се састоји у чишћењу уста од скрапе и испирању (туширању) карболном водом или терпентинио.

Предохрана, најсигурнија и најевонизијачија, јесте да се поколе сва живина у живинарнику.

Лисе, које има носла са живинио за време заразе, треба да обрати нарочиту пажњу на чистоту, јер се дешава да болест пређе и на луце а нарочито телу!).

НЕКОЛИКО РЕЧИ О НЕЗИ ЖИВИНЕ

Да ли ће она живина бити здрава или не, зависи колико од дошлице неге, годико па и више од тога, да ли смо за наслад уштрбили јаја од здраве и добро развијено живине. Ако су за наслад употребљена здрава јаја, несумњиво је да ће се из њих извести здрава пилчи.

На храну и негу пилчиња ваља обратити нарочиту пажњу. Јер, ако пустимо да ажирљају, не могу се дошлице лако опоравити па на шта предузмати. И онда, уместо да имамо једру и здраву живину, имаћемо слабу и болешљиву од које већемо ивати никакве користи.

Да живина буде здрава и наредна, потребно је, поред снажне и обилне хране, да има доста простора на коме се може кретати и преко дан тражити храну. Ако таквога простора нема, већ се мора држати у малим, скученим просторима, онда она не може бити никакво здрава и развијена како треба. Овај ваљ простор пред живинарником који стоји жи-

*) Израђено по Носарију узрок. у Алеру код Париза.

žinja na raspoloženo, nažm je izbacivati tako zagađeni da kuži vazduh i nastaje vrelo za zvanje bolesti. Na zato, ako nekako dovoljno prostora za držanje živine, već smo pripremili da je i na malim prostorima držimo, onda bar na vazduhu čistoću treba da obratimo što veću pažnju. Narочito ne smeju dopustiti da se ti prostori zagađuju nečistoćom, niti na njima sme biti blata i barica iz kojih bi živina bila zagađena vodu.

Kako se često dešava da poduze vršne pada kliša, te tada živina ne nišala iz živinarnika, potrebno je obratiti pažnju na njegovu čistoću. Vrebe vala iz noga svaki dan izbacivati, a naročito ako je žitko. A da se isto ne bi dešalo za pod i tako kvarilo vazduh, vala pod čuisti sitnom suvom zemljom ili peskom, na onda nečistoću polako ovišavati tako, da se nov pesak ili zemlja ne mora svaki dan unositi. Tako isto vala živinarnik proveravati i držati čisto dan otvoren. To već vala činiti i toga radi da se živina može skloniti na slučaj kakvih elementarnih nepogoda.

Sedala vala tako isto čisto držati, jer ih živina nepogani i zagađi. Najmaše jedan put nedeljno treba ih istrpljati gustim slamom i dobro oprati jakim đečom. Na sedalima ne sme biti kore, jer se pod vu ulazni zamak na desetiže živini.

Ne budemo li na sve navodeno pazili, živina ne samo da ne može neredovati kako bleso željiti, nego će se i pobolevati. A mnogo je lakše i jeftinije odpravati čistoću i otklanjati sve od čega bi se mogla pobolevati, nego je posle lečiti.

Kod nas se hrana za hraneće živine ne spravlja naročito. Sve što joj dajemo, to je poneku šaku sitne hrane i ponešto otnadaka sa stola, na i to samo žini. Leti živina sama traži sobi hranu. I blagodarjeva samo većim prostorima no kojima se kreće i susedni nišala, ona se leti dobro ishrani i odriji. Ali kad nekako na raspoloženo većih prostora za kretanje živine, kao i žimi kad onog zemlju pokrrije, moramo iu naročito hraniti. Moramo, dakle, i na nu hranu spravljati, jer iu ne možemo hraniti ganim žrnom, jedno što bi takvo hraneće skupo stalo, a drugo i iz zdravstvenih obzira nužno je, da joj se hrana e vremena na vreme promeni. I kad je već reč o spremanju i spravljanju hrane za živinu, onda vala na mnogo što šta paziti. Jer ako se hrana ne sprema kako vala, može biti uzrok mnogih bolesti. Tako na primer: kokonima ne treba nikada davati žitku namenu hranu, jer vone izbrđuju krestu i hrana se na voj osuši, proizvodi rane a često i prinjt. Stoga spravljanje hrane treba da je čvrsta ili bar testa. Ali, ako se na to ne obrati pažnja, nego se da i živa hrana te kokoni krestu ubrđaju, treba ih pohvatati i ove ih oprati mlakom vodom. Ne učini li se to, već se prinjt pojavi, treba bolelo grlo odmah od zdravih odvojiti i obolelo mesto prati odvarom od tavrine.

Ako se pak desi da se ti bolest pojavi na više grla u isto vreme, treba odmah sauo gde je to moguće, pozvati stičnog lekara koji će narediti što treba.

Ova bolest mnogo je teža i opasnija u zimne doba kad je jaka i velika hladnoća, nego leti.

Kad živina nea dovoljno mesta za kretanje, te se mora držati i na malim prostorima, dobije rbanu naviku, počne da čupa perje i ovo guta. Stoga na ovo treba obratiti naročitu pažnju, na takvo grlo odmah od ostalih odvojiti i pustiti među stranu živinu. Na ako i posle toga prodужи tu ržnju i štetnu naviku, vala ga zaklati kako se pored noga ne bi i ostala na to navikla.

Kao što je napred rečeno, ona se žina najčešće javlja kod one živine koja se drži u malim prostorima, a uz to

još i neuredno hrani. A neke se sasvim otkloniti ako se živina pušti u veće prostore da хода i hrani boljom hranom.

Uz nam one žime kod živine, kokonice se često navade te pišu jaja. Ona se žima javlja nažm onda, kad se krunice dobro nenečefene duske od jaja bacaju tamo kud živina ide. Stoga na ovo vala obratiti pažnju, na duske ne bacati pred živinu, već na đubrinu. Ili, ako smo uvereni da na ovom nestu na kome živina boravi, nema dovoljno kretnih mineralnih delova iz kojih bi se mogla stvarati duska, onda se ove nogu davati i to samo sitno istupane i pomšana sa peskom ili zemljom.

Da bi se ono grlo koje je već naviklo da piše jaja, odviklo od te navade, vala ga odvojiti iz jata na kakvo usamljeno mesto, na mu ne dati ceo dan da jede. A u veće dobro ga naхранiti i dati vu vode da piše. Sem toga, dobro je, gde je to moguće, dati mu i jedno poručenom jaje koje ne može od kušati; na kad vidi da vu ništa ne može, neće posle ni prirodna njariti. Ovakvo odvojeno grlo treba držati nekoliko dana i samo ta jednom dnevno hraniti, na ako se i posle toga ne odūči, vala ga zaklati, kako i ostala grla ne bi naučila da pišu jaja. U svakom slučaju vala paziti na nosnje, na čim koja snee jaje, odmah ga uklanjati.

Vrelo se često dešava da se poneka kokoni rasplone i leži na nekoliko dana, na se digne. Ovakve nas kokonice izvaraju, te ih nasadimo, na kad jaja počaraju ustađu i vanpušaju ih. Stoga na njih vala dobro paziti i ne nasadivati ih, kako nam nasadi ne bi provaljali.

Da bi se ovo neiprirodno rasplonašnje sprečilo, te da kokonice ne danubi, jer tada ne nosi, treba iu od ostalih kokoniju odmah odvojiti i držati u jakim zasebnim odeljku sa netom i lošnje hraniti, na še na kvodno i lekane sasvim izaboraviti. A može se upotrebiti i ovo sredstvo. Treba je namestiti u kazu kotirnu ili saduču i ostaviti na takvo mesto pored toga živina prolazi. Ona — kokonica — često će se od živine namiti na ustađu nekoliko puta na dan zaborani še na kvodno.

Poneki preporučuju da se takva kokonika zagruvana u hladnu vodu; ali to ne treba činiti, jer kokonika može lako da ozebe i propadne, posto je tada osetljiva no obično.

Živina treba da nam je uvek pred očima. Ne treba dopustiti da se daleko udaluje, jer tada dosta strada od grabljivica, a kokonice nose jaja kojedi no korunu i zaklonjenim mestima gde se obično pokvare ili ih štetočine pojedu. Zato za nosnje vala napraviti gnezda u samoj živinarniku u kojima će nositi. Na kad na ta gnezda naviknu i no nego jaja sneu, one onda neće ići na druga mesta da nose i priđu jaja.

Šek toga, ne treba dopustiti da živina bira i proizvoljno nošiva gde koje grlo hoće, kao što je u nas u velikim slučajeva običaj, već da je sva u živinarniku. To je nužno stoga, kako bi lakše mogli voditi računa o brojnoj stavi kao i to: da li je sva zdrava.

Živinarnik treba čisto držati. Vrata i prozora treba da su tako udemena da se dobro zatvaraju, kako ništa ne bi moglo ući u živinarnik, što bi nosio živinu zavestivati ili joj štetu činilo. Radi prozaje i osvežavanja vazduha u živinarniku leti, treba na prozorna držati drvenu ili gvozdeno rešetku.

Samo kad se živinarnik nečisto drži, naloti se u njemu razna gaħad, koja posle živini došubje. A u nečistom živinarniku najčešće se javlja kokonija vaš, buve i štenci. Vaš je za živinu najodrasnija, jer od ne ne može da vna mira ni davi ni pošu. Nolu ne može da se lešava i odjori te kad silavi sa sedala, slabija grla ne mogu da slete, već vime padaju, a hod im je tron i baħav. Hrana joj ne prija

те usled toga sve višje irirani; kokoske nose jača sve ređe dok na poslednju ukoro ne prestanu; ne mogu da se raskoču, jerje ni ja retko i odušno braneš se od napasti, a ne mogu ni da se ugroje, za makar kako ih hranili.

У невестах, влажних и тешки живинарцима јавља се и једна заразна главница, којом кад се живина зарази, греста јој побели, са врата, главе и других делова отпочне да отпада перје. Ова је болест заразна.

Stoga на чистоћу живинарница треба обратити што већу пажњу, тако, да увек буде сув, чист и провајан. Иначе од живине нећемо имати никакве користи и сваки труд и трошак око ње биће нам बेкористан. Тако исто потребно је одржавати чистоћу и на оних местима на којима се живина преко дан задржава. Ту ваља да има заклона од јаке припеке, ветра и кише, што је нарочито потребно за мале и младе птице. На тог истог месту и под тих заклонама, ваља изоставити неколико руна, пасути у њих суве земље и песка, где ће се кокошке приволати и третирати од вашију и друге гавици.

Зна се да је живина прожарана, да на све напада и каљца, а то омет чини да може лако да се зарази. Stoga ваља све жулке и сточне изметине склапати кад зараза влада, како живина не би до њих дошла. Деси ли се и мачо тога да се које градо побели, ваља га одмах уклонити како се остала не би заразила.

Знају такође треба обратити нарочиту пажњу на негу жи вине. Како је зими врло рђаво време, те живина из живинарника не валати, треба га сваки дан чистити, проветравати и одржавати у највећој чистоћи. За време чишћења треба живину из живинарника истргати напоље пред живинарину, пошто се испред њега претходно очисти снег и блато ако га има. На кад се живинарник добро очисти, треба врата отворена оставити, да живина може по вољи улазити и излазити на воље.

Пошто живина не може зими да нађе себи одлично хране коликоко леги валати, треба је више хранити, да не би гладовала. А кад се живина добро храни а у исто време има топло, удобан живинарник, онда кокошке и зими носе, што је за живинаре од велике користи, јер су тада јаја из бољој цени. Осим тога и кокошке се пре рaskoчу, те рано у пролеће има шљива који су такође на доброј жени.

Сва живина на јаким израженим и хладнојави, осетљива је, а кокошке нарочито. Зато их не треба нагонити на воље кад је велики снег и кад овај пада с ветром.

Воду за појење живине треба зими чешће мењати, јер се брзо расхлади па и замрзне, а таква вода није добра за живину а нарочито за носља, јер доцкал промрзну.

Ово неколико напомена сјетковати смо за дужност извести читаоцима *Тешака*, јер се у последње време и код нас отпочеда обрађивати неба пашња оној ситној привредној грани од које наш земљопоседник може имати лепој корист, на се падамо да ни ове неће бити на одмет.

И. К.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање бр. 5. Свесветних ученика, г. *Глигорје Петровић* обратио се писменим од 1 и 9 в. я. Срп. Поло-призредној Друштву са следећим садржином:

На младим грњавца јабуке и шљиве у мач вољваку, који сам подигао пре 2 године, појавио се млого прав који лишће укочрич и навуни зеленим а прили бубицима, од чега се огуле гране, а стабљу млого нашкочи.

Чинио сам све што сам знао: огртао сам око жила земљу и другу нову метао, заливао песком и заливао сланом водом,

до жила сам по деблу мазло натрапош, па све ништа није по-могло. Најпосле сам све болесне гранецима напачаа носља, после чега су гране зарасле и гране се помядладе. Ала како није некултура могућават да се зараза омет може појавити — како исласи usled млого кише — шљаво Друштву неколико заражених гранецима шљиве и јабуке, и молни за упуштено како ћу се у том случају управљати.

Одговор на питање бр. 5. — На послати зараженим леторастима налази се с доње стране листа ваши, и то на шљивовим зелена (*Aphis Pruni*) и на јабукама прва (*Aphis Mali*). Што се лишће коврич, пре времена суми и ошад, а тако исто и младе гранеци, урок се поменути ваши које се на илма налазе. Мрани, пак, поседују заражено лишће једино због сла-душава сока који ваши излучују на лист, и према томе они имену штећни за лист; у овом би случају они могли бити од штеће угодни што са заражена листа отерују шпр. ларве буба ларе које се хране вашима.

Сва средства и мере које сте употребили имену, разуме се, негде показати повољне резултате, јер ниједно није управљено против саме ваши. Од тога чини изузетак наивно оседање младих заражених листара, али је ово штећно по саму вољу што је у невреме извршено; а друге стране, пак, так начинио ваши је само привремено уклонења, јер ће се ова поново развити и размножити, не usled кишна којих може бити, него од ваши које су ипак на вољи остале и које ће с других вољана долетети.

Против лишних ваши на којој вољи треба употребити какво средство које ће моћи непосредно уништити ваши. Такво је средство дувански сок са содом, које смо опробали и које као успешно средство (*инсектицид*) против ваши којеко про-поручати.

Ево вам укратко начина справљања дуванског сока и не-гове употребе као инсектицида.

У сваки литар воде потопити по $\frac{1}{4}$ кгр. дуњана, на кад посуди неколико сати загрејати до каљчава, а по том пре-дметити на који се начин добија густ сок (екстракт) дувански, специфичне тежине 1,022 — 1,024. Од тог екстракта треба 2,5—3 литра разблажити са 100 литара воде; али да би дувански сок боље пријаво за попрскани лист и у то да би ишло и боље дејствовао против саме ваши треба претходно у сва-ких 100 литара растворити по 1 кгр. обичне соде, каипа се у бањалиници продаје за прање рубља, на тек онда додати томе оних 2,5—3 литра дуванског екстракта.

Тако справљеним дуванским соком треба попрскати *дому страну* листа, зараженог лишних ваши. При томе нашта да се сваки заражен лист добро попрска. Одмах сутра дан после прскања предлагати попрскање вољне, на лишће на коме има ваши поново прскати, јер ово није никако или недовољно при-вано. Најбоље је да при прскању раде двојца: Један да на-вним укушати штапош позива заражене леторасте, а други, које је на тај начин окренута доња страна заражена листа, да их прска. Поред тога има при томе и негода, као шпр. код за-ражених шљива, грњавца и др. јер ни се лишће укочрич, те дувански сок, ма како пажљиво живне прскали усковричи лист неће допрети до ваши и према томе неће их уништити. На такве вољне треба још параличати обратити пажњу, па чим се ваши појави прскати још лишће док се оно још није укочричило.

Пошто је Пољопривредна Хемиска Станица у могућности да бесплатно набави дуванске отапаче и да од њих справља екстракт капава ће бити најбољим за наменени циљ, она ће преко Пољопривредног Друштву у Београду упуштити свакоме, коме употреба, потребне количине дуванског екстракта, само се треба на њ писмено обратити.

Н. Рањковић

БЕЛЕШКЕ

Добро средство за уништавање мрави на ливадама. — Мрави су штетни на ливадама, и најбоље, а уједно и најевније средство за њихово уништавање то је обична *кухињска со*. Треба само кухињске соли пошати мравима. Ако је дуга суша, онда ваља, пошто се мравци пошту солу, пренети их каптом воде, како би се со растопила и продрла у унутрашње ходнике мравњака. Али хитно је прострети кад се очекује кишно време, на се тада отпочне поспавати мравњака кухињском соли.

Једно просто средство противу коликe коза коња. — Ваља узети два велика ваха, потопити их у воду, која је извесно вреје у етојној стаји у каквој сују стојала, па тим их добро водити да вода при унијању нише не отиче. Сад улити овим ваковима коња тако, да преа, трбух и леђа буду потпуно покривени. Превео ових вахова треба узети омет два сува цака и преко свега обмотати два дебела вулена покривца. Све треба добро узевати тако да је трпи коњима потпуно завијен. Исход ових вахова убрзо се развија знатна топлота, те кра из утрбе и жедудца жури ка спољној кожи, коњ се умпри и болови постепено попуште.

ГЛАСНИК

Програм рада Пољопривредне Крушевачке Подружнице за 1904 годину. — Програм рада оне Подружнице која је утврђен на Збору подружничком 22 фебруара ове године овај је: 1. Прекање винограда и пољака у вријени и најближој околини средом расисањем, што ће извршити путни преваци; 2. Надржавање једног курса за плаветезу; али отварање плетарске радњице и то у заједници са среским расадницима и одржавање плетарског курса за сред расисањем; 3. Набавка пољопривредних средстава за аборку подружнице и услуживање чланова и нечланова; 4. Наставањем радова на подизању и уређењу варошких паркова, на кредита који општина одреди; 5. Радити на проширавању свиларства добијањем потребног земљишта од општине за уређење угледне дуљде и расадника, за небу провајивању и бесплатно раздавање Дудинах садница свиледелница, о тронку свиларског друштва; 6. Радити на оснивању Маскарске Задруге и масларнице, давање путних упута и кредита за почетак задругеро рада, или уписивање акција Маскарске Задруге, до суме 1000 динара; 7. Руводити администрацију и свика пољопривредних развоја око порубина и набавка раних пољопривредних средстава; 8. Раздавање семена уљане (олајне) репице, настојати за увођење ове корисне и потребне биљке код нас; 9. Чинити огледе и пробе са вештачким ђубретом, у споразуму са Пољопривредним Друштвом и Главним Савезом Српских Земљорадничких Задруга; 10. Потпомагати пољопривредни кредит, давање — до 1/4 подружничког капитала на усугут, по одлукама Управног Одбора подружничког, а у границама Збором одређених.

НОВЕ КЊИГЕ

Извазо је из штампе:

Пољопривредни Гласник, повремене списе Српског Пољопривредног Друштва; уредник *Александар Мијековић*, свеска III — са овом садржаним:

1. **Чајница:** 1. Препона пшља, од *М. Марковића*.
2. Огледа чињених за предуборак винове лозе од пламенке (*Plasmotoma viticola* Schretz) од *Н. Ротквића*.
3. Порекло и данина лозе и виноградне погодбе за њено развоја у Србији, од *М. Савића*.
4. Лудерка (пшља вија, гудерка, лекарина, плаветна или пшљанка детелина, месечна детелина нехта детелина) *Medicago Sativa* од *М. Н. Лукивића*.

5. Економична шумарства у нашем Закону о шумама, од *Д-ра Миливоја С. Васића*.

6. Најновија стаја у развоју задругарства у Србији, од *Мил. Лариновића*.

7. Производња жити у Србији у 1897, 1898, 1899 и 1900 година, од *Свет. Љ. Гавриловића*.

8. Прелазни пшља и њихово лечење од *М. А. Буџара* — превео с француског *Вел. Н. Стојковић*.

9. На нашег маскарства, од *М. Ј. Вајића*.

П. Белешке: 1. Значај плетарства за пољопривредника, од *Д-ра Н. Лариновића*.

2. Настава политичке економије у школама за пољопривреду од *С. Стрелић-а*, превео *Б. Ј. Јовановић*.

3. О важности приврне геологије у пољопривреди, од *Г. Тиванског*, превео *Б. Ј. Јовановић*.

Цена је овој свесци 2 динара а може се добити преко Српског Пољопривредног Друштва и свих књижарница у земљи.

Општи услови за чување здавања — од *Д-ра Доб. Гер. Поповића*, среског лекара. Омтнано на *Нородном Здрављу* за 1904 годину. Книга за народ. Цена 0-20 динара.

Нега деце — од *Д-ра Добривоја Гер. Поповића*, среског лекара. Книга за народ. Београд, 1904. Препитнано на *Нородном Здрављу* за 1904 год. 8^о цена 0-20 динара.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК У СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

Државне 23 фебруара 1904 године у Београду

Присутни су били: потпредседник г. Паја Т. Тодоровић, благосијник г. Јован Језић, чланови Одбора: г. г. Др. Марко Лекс, Александар Мијековић, Милан Јовановић, Дмитрије Јосимић, Милош Н. Лукивић и Др. Миливоје Васић.

Председаво потпредседник г. Паја Т. Тодоровић.

Вележао члан Одбора г. Милош Н. Лукивић и зам. секретара г. Рад. К. Спасовић.

27. Председавију извештава Одбор, да је Његово Његово Велчнство Краљ Српски Питар I благополе најинлодне одговорити на поздрав Друштва приликом прославе етогоднинице устанка за ослобођење — Одбор је етојећи сислусно читавне дешене и одзавно се једнодујнића усклицима: „Живео Краљ!“

28. Поводом прочитаног IV записника, г. А. Алекса. Мијековић изјављује, да је писменом одговором благосијника друштвеног, који је поднео извештај узет одбора за преглед става Друштвене администрације, неправилним путем заведен и неправилно писан пред Управни Одбор. Даје напомиње, да је благосијник у писменом свом одговору није прихватио и на ово, што у извештају узет одбора и не етоја. На крају напомиње, да ако треба негде тражити грешку, она ће се пре наћи у благосијничком одговору, него у извештају узет одбора.

Потпредседник објављува г. Мијековићу да је одговор друштвеног благосијника заведен етога, што се негде досад тако практиковало. Објављува да и сам изложио благосијника, као вишег чиновника у Друштву, који може оставити особу издавати наређења, докле не оправдава и у овај случај. Уверена да се овакве појаве убудуће неће дешавати.

Што се тиче напомене, да је тај одговор неправилно писан пред Управни Одбор, одговара, да је он од одбора претходно тражио и добио одобрење, после пошто је прочитан извештај узет одбора на те тек тада прочитан — Решење: призма се објављује г. потпредседника.

29. Прелазе се на трећу тачку дневног реда. Потпредседник упуњава одбор о свима службеницима, који су данас у Друштву и епоштнжава, сходно решењу прошле одборске седнице, потребне податке о њима. За овни стања Одбор ништање: да ли да се ово особље задржи, или имају у томе погледу каквих предлога?

Поводом овога питања отворила се дебата у којој је учествовала већина чланова. Но најпре је изнето на решење: да ли треба у овој седници уопште присуствовати овога питања или не, јер је се ни мишљењу неких потребно, да се оно питање ренава у другој седници. Већином гласова — Решено је, да се још у овој седници, у којој има већи број чланова, но што је према Правилма за уопштарно ренавање потребно, присуству ренавају питања у друштвеној особљу. Члан Управе г. Милан Јованкић има одвојено мишљење.

После овога потрадседник ставио је на решење питање о вршиоцима дужности секретара, и пошто је о овоме довољно дебатовано — донето је овакво решење:

а. Сви чланови седнице једногласно су ренили, да се дојакониме заменику седнице г. Живку Шкорупу откаже одмах служба с тим, да му се плата за овај месец и месец марта (у 120 дина. месечно) изда и да се одмах од дужности разрешити.

б. Да се други заменик секретара Радослав Спасовић, који се Друштвом као иштомач његов има уговор, задран и даље с платом, коју и сад има (120 дина. месечно) и да врши дужност секретара до избора сталног секретара;

в. Да се одмах, сходно Правилма, расписне стечај за избор сталног друштвеног секретара. У стечају да се поред осталог напомене, да ће се плата сталном секретару одредити највише до 3000 динара годишње. Рок за пријаве до 24 марта ове године. Благотини г. Јован Јекић има одвојено мишљење.

Потпредседник износи на решење питање и о осталом особљу друштвеној и моли Одбор да утврди, које особље, према Правилма треба рачунати у стручно, а које у нестручно. После дуге дебате — Решено је:

а. Да се писар и архивар не рачунају у стручно особље пошто врше чисто административне дужности, и да се личности које те послове сад врше и који су, по извештају председничтвa, савесни и марљиви службеници, и даље задрже у служби с платом коју су десет имали;

б. Да се експедитор засад задржи, пошто ће 1 априла у већку, па ће се доцније решити, да ли да се то место и на који начин попуњава;

в. Да се досаднишњем економу, који је без стечаја изабран откаже служба до 1 априла с тим, да се одмах на основу чл. 23 Правилна расписне стечај за избор друштвеног економа. Рок пријаве да буде до 24 марта ове године, а у стечају да се на знаци, да ће највећа плата према овогодишњем буџету, бити до 2000 динара. Благотини г. Јован Јекић има одвојено мишљење: —

Напомена да нема места стечају за секретара, пошто је Друштво школовало и спремило за то нарочито лице, које је већ ту и врши дужност секретара, и које је по уговору о тој школовању, обавезно служити Друштву 6 година; иначе се оно, на тај начин ослободила свако обавезе према Друштву и онда је Друштво бавља тедино на њ трошило. Исто тако нисам зато ли да се расписне стечај за економа, што Друштво већ има опробано и извекло лице за то које је већ скоро четири године и са свима пословима у друштвеној администрацији упознато, и што му је Друштво у три пута повишавало плату, што значи, да му је тиме, ма и врећуто, признато квалификацију, и напослетку и стога, што ће се друштвено прихвати у току ове године по решењу Годишњег Збора мењати, према чему ће се и друштвено особље подешавати.

У свему осталом слажем се с одлукама Одбора.

Јов. М. Јованкић.

Пажња скупљачима претплатника на Тежак.

— Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва решио је, да се свакоме скупљачу претплатника на *Тежак*, који прикупи претплату за најмање пет (5) примерака *Тежак* и ову унапред за годину дана положи Српског Пољопривредног Друштва, даје 20% од прикупилих претплата као награда за труд.

Према овоме надати се од свих пријатеља Српског Пољопривредног Друштва и пријатеља српске пољске привреде, да ће сви силма вастати да што више прикупе претплатника на овај једини српски чисто правични пољопривредни лист.

Уредничтво *Тежак* ових извештава сие претплатнике *Тежак*ове, да одмах, чим који број *Тежак* не буду добила, извеште о томе *Српско Пољопривредно Друштво* (Немањина улица бр. 11), како би Уредничтво учинило шта треба да добијени број добију.

Претплатница код пошта, треба добијених бројеве у прописаном року код поште да рекламирају.

Ко тражи после месец дана број који је требао добити, неће му се по жели моћи учинити, јер Уредничтво неће бити у могућности да се жели претплатника одзове.

Ко од претплатника *Тежак*, чланова остварача, добротвора, утешавача, или редовних и почасних чланова Друштва, промени место становања или адресу, моли се да то одмах достави Српског Пољопривредног Друштву, како би му се *Тежак* жетео на часу адресу ишасти. — Непријављени бројеве, услед промене места становања или адресе, Друштво неће бити у стању наплатити и за то ишло таквим потраживањима нека се не обраћа. 6—10

Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва у седници својој од 14 априла ове године решио је, да се ове године, према буџетској могућности, изда једна или две свеске *Пољопривредног Гласника*.

Прва свеска изаћиће месеца маја ове године, а друга, по могућству октобра месеца.

Моле се пољопривредни писци, да своје радове, извештене за *Пољопривредно Гласник* шалу на адресу Српског Пољопривредног Друштва за Уредничтво *Пољопривредног Гласника*.

Радови ће се хонорисати, а итаниће се ако их рецензенти буду препоручили. Непријављени радови враћаће се писцима. 6—6

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дан; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца. **Већим огласима** од једне стране 20 динара (20 круна аустр. вредности) пола стране 10 динара (10 круна) четврт стране 5 динара (5 круна а. вред.).

За оглашавање више пута 10 од сто јединице.

Преглед 18 броја *Тежак*. Чланци: Музеји заслужни за унапређење пољске привреде. — Зашто су неке пољске невољне и шта ван је из искуства о томе познато? — Цигаран на ивици дови. — Дијетерија код тунда. — Неколико речи о неки живине. — *Питица и одговор*. — *Белешке*. — *Гласник*. — *Нове књиге*. — *Друштвени подружнички послови*. — *Објашње* — *Цена огласима*.

ПРЕТПЛАТА И УМНОЖИСИ
УВЕЉАК СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ
ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1899 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

НА ОСНОВ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1899 ГОДИНЕ У 2М КРИВИЦКОМ ДРУШТВУ
КОЈИ ПОШТА ЗАШТИЋЕНО.

Цена огласних места је на
последњој страни.

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНЕ 6 ДИНА НА ПОДА ГОДИНЕ 3 ДИНА.
ЧЛАНОВИ КОПИЈАТА, ЧЛАНОВИ ОИМХ ДРУШТВА,
ПОДПИСНИЦИ, ОБИЧНИ ЧЛАНОВИ, ВОЈНИЦИ СТАЛЕ,
НАРА, ЗАКНИ, МАНАСТИРИ, ЦРКВЕ, ЦЕЛОВАЉИ,
УЧЕНИЦИ И УЧЕНИЦИ КУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У
ПОДА ЦЕНЕ, АКО ВОЈНОКЕ ПРИБИЛИШУ ПРАВИЦА
ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ЗА ОСТАЛЕ СРБИЈЕ
НА ПОД 8 ДИНА. НА 3 ФОР. А. В. ПО СРП.
ПОДПИСНИЦИ, ДАРЖЕЊА И ВИСОКИ ЧЛАНОВИ
КАО И СРПСКЕ ЦЕЛОВАЉИ, ЗАДРУГЕ И УЧЕ-
НИЦИ, ЦРКВЕ, ЦЕЛОВАЉИ И МАНАСТИРИ ДО-
БИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФОР. ИЛИ 3 ФОР. А.
ПРЕД НАЈ ГЛАВНОМ ПОДАЦИОМ ПРИБИЛИШУ И
КАО СЕ ПРИБИЛИШУ КОЈ СВОЈ ЗАПИСАНИ
УПРЕД КОЈА НЕ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

За Српско Пољопривредно Друштво власник листа
Продисељник МИЛОШ Х. ПОПОВИЋ
ХРЕБЕЉАЦА ОВА УЛ. БР. 27.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛОШ И. КУНИЋЕВИЋ
САРАЈЕВСКА УЛ. БР. 25.

ВРСЦ 19

У БЕОГРАДУ, 1 ЈУЛА 1904 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXV.

КОЛЕРА КОД ЖИВИНЕ

— Др. Драг. С. Петковић —

Колера код живине или у ужем смислу кокосија колера спада у емисију болести, које се по Пастеровим имену зову; *Пастерелозе*. У ову групу болести долазе поред кокошије колере још многе друге опасне и заразне болести међу којима су најглавније: човечија куга, коњска туга, свињска зараза (куга), пастерелоза двобоја, оваца, говеда, коза, зечева итд. Сличност ове болести долази по сличности проузроковача. Проузроковач болести је један мали микроб дугачке 1—2 хиљадине дела милиметра а ширине пола хиљадине дела од милиметра. Крајњи микроба су змрковани и јаке се боје по остали делови.

Кокосија колера је једна заразна, преносна, брза и обично скривена болест, која напада сву домаћу живину без изузетка а нарочито кокоши.

Ток болести може бити перакутан (врло брз), акутан (брз) и хроничан (спор).

1. *Перакутан облик болести* може трајати од неколико тренутака до неколико сахата (обично пет). *Болесна живина изгледа као смањена, жалосна, дремљива, непокретна и равнодушна*. Крпа се распуштена и откобљена. Врат је преничи а глава положена на трњу. Крста и слузокоже постану водре. Овако „улауљичена“ кокош држи перје напострешено а очи у пола затворене и показује сасвим особити изглед. Смрт долази најдале за пет часова, живина пада као каменско камење.

2. *Акутни облик болести* траје од дванаест до шест часова. — „За неколико сахата живина изгуби своју свесност и живањост; она је жалосна, смањена и дремљива; крпа спада, тело спуштено на ногу; перје напострешено. Кокош престаје да чепа по земљи, она се издира, остаје непокретна и дремљива, за тив од времена на време испушта шију, протресе се и крчи неколико корачаји. Храну одбаја а пиће, небуђан, тражи. Буђење постаје све краће и ређе а сваност све дубља. Крста, митала и откобљена, постаје затворено првена. Примећује се дрхтање коже и грчеве трбуха. Појављује се пролив, с почетна нечиста и с доста изметка (болере) за тив, крвав, непућан и изванна белим комадица као купано белаче. Крајња слабост: крста и слузокожа покривају; кожа је мермераста од пламичастих мрља; дисање је тешко и задв-

лено; испурадени болесник пада ширећи крпа да се више не подигне већ још само да који пут коцне. У последњим тренуцима, у агонија, удови се охладе; крста је црна; кљуц и грчевито отапа, и после неколико грчевитих покрета живина пушта један крик и умире.“

Ретко се дешава да животиња пребива. А, и ако пребива она остаје за дуго времена с проливом, слаба и врњива.

3. *Хронични облик болести* јавља се код живине, која је преболела акутно стање болести. Значи су: малокрвност и слабост; крста и слузокоже безбојне; пролив сталан или на измиче, живина се бави посећена у кљуци; перје напострешено. Често пута болест се појави у издвојенима и костима. У овом стању могу подлећи услед изнурености а ногу и остати у животу.

Од других болести које могу дати сличан изглед јесу: тровање, куга код живина, дијетерија, туберкулоза и др.

Начин заразе. 1. Зараза се врши лако због савог начина живота домаће живине. Заразна микроб, који се налази у крви и др. соковима телесним, са изметком излази напоље. Заражена поган у стању је да отогни храну и воду, одакле микроб пређе у тело друге живине. Мешавин суодских кокоши преноси се и зараза у суседство. У затворене кланпарнике може се болест пренети гудубовима и вршанима, водом, прашином, човеком и животињама. Из места у место може се пренети трговањем и преносом болесних грла. Болест се може пренети и преносом здраве живине у сопственим касетина, кољима и др. Поред свега овога болесна живина може се задржати за дуже времена у земљишту и од времена на време избијати. Чак и крпа од мрха (улуци) на зараженим појацима првенствено могу задржати у себи кључ болести, и кокош која их кључа може се поболети.

2. Поред споневате заразе животиње могу постати болесни на десета још непредивнији начин; јер је микроб болести најлакши који јуш и код здравих животиња.

Лечење. До сада није познат никакав лек који би могао довољно дејствовати на ток болести. Препоручује се давање карбоната и суморне киселине, 2 гр. на 1 литар воде.

Предохрана. Предохрана од болести обухвата: 1. изунисање животиња изложених зарази; и 2. примену санитарских мера да би се избегло ширење заразе.

1. *Педвоњем живине* може се постићи акутлет, т. ј. одбојност вихова, противу колере, да од исте не обале и ако су зарази изложене. Ово изунисање постиже се педвоњем ж-

вине Пастерово мајош или нарочитијем сержош. Још 1880 год. Пастер је принаош начин подновање живине против колере нарочито спрваљеном јакош. За вреке великих зараза овни подновањем мога би се свијет велики број живине, што је данас постала врло ваљка ствар због јако развијене живинарске трговине.

2. Санитетске мере. Чим се колера јојоши у неком живинарнику треба одмах поклати сју живину и месо употребити. Ако се не жели клати, онда је треба похватати, поделати на важе голла и затворити у чиста одељена, где дотле није било живине. Јака која су за 8—10 дана остала здрана могу се одлободити и метути у нове живинарнике или у старе али почистићене и дезинфициране.

Дезинфекција живинарника захтева прво да се добро очисти дворинте и свако склониште живине, сва прљава места да се оперу и прелију врелом водом. Најбоље течности за дезинфекцију јесу: раствор субјуката 2 на хиљаду, карболна вода 2 на сто и сулфорна киселина 5 на сто. Све што се може изгорети — треба сагнети или дешиновати.

Ако има колере у суседству, онда треба одмах затворити своју живину у покривене живинарнике и чувати је ту леги још за 2, а ивиа још за 4 месеца после последњег случаја.

Ако има заразе у другој земљи или др. месту, онда треба забранити сваки увоз и провоз живине и заражених ствари из тога места у друга здрава места¹⁾.

ОБРАЂИВАЊЕ ЗЕМЉЕ У ПОВРТУКАУ С НОВИМ АЛАТКАМА.

— Др. В. Радик —

Да поврће боље напредује, да се што потпуније развије потребно је за то, пре свега, да се земља удобри: да се истроша, изхрип и уситни. У тако спремаљеној земљи моћи ће живине латке у дубљину да расту, моћи ће се боље разгранавати и онда ће поврће снажније порастивати; а у исто доба ће једновремено и ваздух, и сунце, и влага у земљу лакше продрати, и поврће ће бити у сваком погледу напредније.

У поврћуку се земља обрађује преко целе године. Истина, најглавнији послови падају у пролеће, али у вредног и мисленог доваљина, мотика и грабље никад не пабујају из његових руку: треба леу прекопати, треба земљу уситнити, треба семе посејати и претрипати, треба између пониклог и расељеног поврћа земљу копчати и трошити, треба преко лета испражњену леу поново преконати — елем од пролеће до јесени непреставце, икају посла мотике и мотачице у разних облицима рада. У неурађеној, неупитљеној земљи, не може бити напретка ни повољних резултата.

За обрађивање земље у поврћуку, ми се служимо: ашовом, мотичом и мотачицама и разновидним облицима и грабљама. То су ури главна оруђа, која су нашим земљорадницима, на ике поврћарима, позната. Но, као год што свака струка с дана у дан напредује, тако напредује и земљорадња, а у највећој мери постварство. Упоредо с нашим напредком, такмаче се и занатлије, који с нама икају посла: да нам што боље и савршеније оруђе даду, с којим бико наше разноврсне послове и латке, и боље, и целисходније извршити моћи. На тај начин ми сваке године добијемо по нево ново оруђе, с којим нам се остварува лакше, бржи и савршенији рад, на нам у поврћуку бина све напредније — све у нашу корист!

Као што напред рекох, ми, уочите, знамо да ашов, мотика и грабље, и тиа оруђем вршимо све послове без разлике:

а да ли бид свакој посао извршио тиа оруђем као што треба то је у животн приликама у питању. А да би у свакој прилици могли извршити све послове као што треба, ми зато данас имамо и за свакој посао, нарочито бави и целисходно направљена оруђе. Од тога оруђа, ја ћу, ево, да прикажем онде неколико за оне послове, који нам се у поврћуку преко целе године поповремено појављују.

Тако, ми сју ашовом прекопати леу, грабљама их поравнати и земљу уситнити, и сиренили ју за сејање.

Сад настаје сејање. Овде нам се истине питање како да сејано на „сављу“ преко целе површине, или на „врсте“, које ће доћи у вазвеса одстојања, према врсти поврћа?

Ми знамо, или бар треба да знамо: да је свако поврће, које се „на место“ сеје и ту остаје, много напредније, кад се посеје на „врсте“. На „врсте“ посејано поврће лакше је и племити, и прорешити, а оски тога можемо земљу између појединих врста копчати и уситнити, што живоме удивљива на бујини пораст и бољу развитак дотичног поврћа. Е, па то ми је бави и дал овога вазвеса, да уносам наше поврћаре са нејаконим оруђем, којима се пожешту послови најбоље врше.

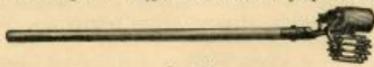
Досада, ми смо „на врсте“ сејали на овај начин: У извесном одстојању, које се удељавла према потреба, ми смо затезали коновод од једног краја леу на други крај, па то, пород тако затегнутог коновода, шпалом мотичицом, садњиком, или неким заостреним шпалом, повлачили плетке браздике, и у њих из руке сејали. То сејање пак „на врсте“ иде много брже и правилније браздачем који нам приложено слика

Слика 1.

показује. Према потреби, овим се браздачем могу правити браздике у 5 разних одстојања. Са стране је наместен точица, који у земљу усећа и показује пут, којим ће се браздач даље повлачити, а уједно даги и правац, да се врсте, односно браздике, у једнаком правцу праве.

У тако направљене браздике посеје се семе. Посејано семе треба сад правилно земљом претрипати и земљу над њом убити. То се брзо, лако и правилно врши претрипачем, који нам, ево друга слика веома показује. Рад с овим претрипачем врло је

Слика 2.

интересанат. С њим се претрпава по једна, али две засејане браздике. Али има и широк претрипач којим се више браздика истовремено претрпавају. Такав претрипач показује, ам слика 3.

Слика 3.

Посејано је поврће поникло, али је с њим поникла и трава. Треба сад илевити, а уједно треба и земљу између појединих

Слика 4.

врста површно умекмати. Ти се послови једновремено врше ровачем. Он овако вагледа као што нам га слика 4 показује.

¹⁾ Пре израду овога здакља користимо се с подготом леком Е. Leclaire-а и мога врши, на Пастеровој Завод г. Ед. Nocard-акох малодих микробинес дес антиних, које је изграђено оклезијеном науку.

Не треба оставити, да trava високо poraste, nego odmah у почетку, чим се појави, треба ровачем извађу врста ронита, и онда ће се и trava поновити и земља површно узмекати. Сам увек пак у врстама, мора се плевити, а уједно и проређивати руком.

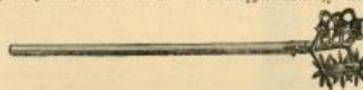
Увек је омишљено и проређење; он порашљује, али је земља између њега *отерда*; она се после кише од сунца *опорела*, услед чега не може надућу и љу да продире и на свакије порашивање поврба да дејствује. То може преко лета чешће да бива, и онда у сваком таквом случају мора повртар иотично окорелу земљу да разбија и ситни, да које у љу изадух да продире, да које стине боље да ју загрејава. И тај се посао много лакше, брже и савршеније врши *простим* или *дугим* **разбијачем**.

Слика 5.

Слика 5 показује *прост* разбијач, којим се, не само окорела површина много боље и ситније може да разбије и устани него се може употребити и за припремање руком „на сачму“ усејаног семена, и за мешање растртог ситног љубрета са земљаном површином.

Много боље и савршеније се сви та послови врше *дугим* разбијачем, кога слика 6 показује. Између колузастих

Слика 6.

„разбијача“, налазе се овде још и ножице, оптри ваљци, који се према потреби, могу спустити да раде, или подићи да не раде.

Не може се баш свака „поврба“ *нашим* полупроређивачима препоручити, али ова напред појројана оруба, могу, с честог савешћу, препоручити и нашим повртарима — најтогађе

ОСТАВА ВОЂА И ПОВРБА ЗА ЗИМНИЦУ

У сваком, нарочито маленом, кућном додизству, осећа се постојања окупина радних руку. Највише се трин у породицима у којима је, поред осталих кућних послова, домаћин остављени сви брћи и старење, да економично, здраво и добро одржавање, нарочито исхрану неде љубе. Али не само у породицама, но се ова нужда јавља и осећа и у гостионицама, заводима сваке врсте, болницама, уопште свуда, где се има да хранити и да негује већи број особа.

Да се то невоља досеочи, одана је, у свету, заведено нарочито спремање и припремање животних намирница, јестива и пића, припремање за оставу, зимињу и за дуже чување уопште. И зато има врло много начина.

Али многи од њих су сукни, замкати и једино препоручљиви за фабрички рад — конзервирање (припремање за оставу) узелско. Има их који савлажу замрежу, обим и величину животних намирница — конзервирају их. Има их које мешају и облику и изглед јестива — екстракти.

Но ипак то начина који се могу и смеју препоручити за спрему зимнице за кућевну потребу, јер спрелују и поправљају јестива и пића за оставу и за зимињу, ваља да је цела, у првом реду, да се *домаћа кућна* и *издржавајуће куће* **што пре упрсте, појевтине и побољшају**, да се у свако доба прво године има довољно избора у јестиву и пићу, потребне промене у хранљењу и издржавању куће.

Није то мали отпар, користити се благодетна родне и берићетне године, јединог поврба, зелени, воћа итд. које нам преко лета, у изобиљу, скоро бесплатно етоје на расположењу,

да их очувамо и припремимо себи и за зимне и пролећне доба, онда, кад домаћине већ не знају шта да кувају, онда кад никакво избора у зелени нема и не може бити и кад је и оно, што се на тржишту шаће, и рђаво и преправено скупо.

Питање о исхрани укућана, о издржавању куће, једино је од сеновних хигијенских (здравствених) и народно-привредних питања. Олакшати његово решење, то је задатак сваког оног ко се брине о општем добру и благостању.

Јестива, а у исто доба и пића, за сваког лако разумљив начин остати и чувања јестива и пића, начин подесан за сваку кућу и кућниство, има се у укувавању с додатима (исхерним раствором и солима), или у чистоту водни, како свега воћа, тако и зелени и поврба. И то може ипачице може бити само реч. Тај начин обично је и познат домаћинцама. Али, како се то досада радило, како су се сирваљали компоти (укупано воће у исхерном раствору) и спрелано поприје (у саламури, или у сирвету као туршија), то нити је било толико савршено, ни тако поудано и није се могло у већој мери припремивати свуда и на сваком месту. Поједино поврбе, нар. патлиџани, мотан су се поудано остављати само варчето укућани и проређени у соку (парадајз). Нека од њих, као бостан, нико није ни умео остављати; на ни месо за дужу употребу — осим сукшено и димљено; ни ижеко итд.

Моћући скоро све животне намирнице, јестива и пића, могу се остављати, конзервирати, укувавањем и стављеним судовима, на један нарочити начин: шта више махом у чистој води — без никаквог додатка. А то овај начин и упробијава и појевујивања.

За то ћемо описати и препоручити један, за данас најсавршенији и најбоље, најпростији и најјестивији начин спремања животних намирница, јестива и пића, за оставу и за дуже чување њихово без кипра, начин који се сваки користити може, а да не мора стрепити за своје време, труд и новац, но да у примени његовој види потпуно користи и постигне савршени успех.

Ми ћемо, описати овај начин и изнети све прописе којих се придржавају ваља, да се обезбеди потпуно свакоме успех, ако се буде послушно посујењ и прибором које се за тај циљ препоручује.

Разуме се ми можемо говорити само о ономе, што је најјужније, што сваки који тек ошпочиње, некиновано знати мора да би имао добар успех од својих оледа; све подробности и потанкости, испушта, и сва доцнијарност мерица јач остављени будућности и нашем исеменом и усменом обавештавању, за које у свако доба и свакоме, врло радо стојимо на услузи.

Што нарочито препоручује овај поступак, то су јестивина судова и лако ризиовне с истима, упробишењето самог начина и ваљка лакога појмања његовог. На тај начин свака домаћина у стању је, да без великих трошкова и жртва, применом онога начина, као једне врсте чисто кућење радиности, не само обезбеди оставом јестива и пића зимињу своје дому, но да удеи исхрану свога дома унапред, по напред утврђеном плану и јестивинку, да има потребу, у здравственом и економском смислу, рашмену и промену јела и оброка а да ипачице тиме не мора мењати ни наипитати омишљени начин готовљења јела.

Ми наносимо у овоме један нов начин, много бољи но сви досадашњи начини конзервировања јестива и пића. На правни је и исхерни народни учитаљско; једнашњи економична, лежирија и сентетицизна, просењенија и честити дваклини службеницама који у народу живе и депају; с њиме иету потребу и нужду триде осећају, да овај начин оледају, о имену се увере и да, у интерес општег добра и народног здравља, снама снама настану, да се овај поступак што више одомаћи и даље рашири.

* * *

Општи прописи. — За оставу уопште ваља употребљавати само здраве животне намирнице и у што је могућно свежијем стању.

Поступак овај, узгласом, осети се на стерилисању (убијању клима, што јестива и пића квари — кувањем на нарочити начини).

Да би се почетницима савлажу од могућих погрешака и недања, због добро не извршеног стерилисања, ваља да поприје, месо, дивљач, зимињу, рибу, два до три дана после првог про-

писаног стерилисања поново прокувају још једно десетак ми-
нута, што се чинити мора кад се поклопац на стаклцу одваја.

Воће. Ваља полагато загревати и само кратко прене из-
ложити га кључаљу; воће јагодасто и меснато а мекано, ваља
само загревати, а не дати да прокључа т.ј. ваља да је дуже
времена наложено већој топлоти, но не и кључању.

Зелен или поврће ваља пре метана у стаклад за оставу,
прокувати 3 до 5 минута у кључалој води; ако се хоће сирово
у стаклад да меће, мора се врло брзо добро загрејати, јер
ако би се оставио на средњој топлоти, врло лако би се уни-
сило. Код појединог поврћа неопходно је потребно загре-
вати двапут, ако жељимо да постигнемо поуздану трајаности
метога.

Месо се може остав-
љати у стаклима само
кувано или печено; си-
рово, пресно месо не
може се остављати на
дуже време. Месо од сто-
ке или дивљачи која је
пре клада пуњана и
мучена, врло је неоздрво.
И месо мора се двапут
кувати, кад се хоће да
конзервише.

Рибе за оставу морају
бити свеже, то јест од-
мах конзервисати чим
се из воде изваде.

**Американско стакло
за оставу** — Поступак
оставе (конзервисања)
животних намирница, је-
стива и пића, *увек*ско
је употребом ил и *повр-
ћем*, увођењем новог
патентованог стаклета
које се израђује нарочи-
то америчком машином,
(Види слику).

Оно је од обичног пре-
сованог стаклета у при-
родној боји, али појачане
ивине као колуту или
венци удешене за при-
мање стакленог покло-
паца. Као што се на слици
види стаклене поклопац,
који је дебео као и поја-
чање горње ивине ста-
клета, има нарочито, не-
што мало надувљени гре-
бец, преко кога долази
подиновава улога т.ј.
метални затварач на лук.

Додрине површине, и
на ивници стаклета и на
ивници поклопаца, рава-
не су и преко њих долази
прстен од врло трајане
нарочито приправљене и
лаком пречуцене на-
дугме (патент доктора *Не-
гелмаја*). Свако стакло не
може имати своју улогу
укоји метални затварач на лук). Једна кућа може набавити
само толико дугачко колико нуних стаклади у два пут стаје у
суд за куваче (котло или казан). Једна се половина клади, докле
се друга кућа и докле се ова друга довољно прокува, дотле се
прво толико охлади, да се се дугачки са стаклади скинути могу
и наметнути на трећу партију стаклади за ново куваче. Слика
лук може се увотрљавати на сваком стаклету код стаклади
једне исте величине. Воће или плодови, поврће или зелен, пре-
пуњена у стаклад, мора се врелом водом попарити и пуштити на
отив, да баци који вазух. Тиме се постиже, да се сва нечистоћа
смакне и спере да се плод или поврће слагне, те да стаклад
боље поврне и да не исплива на површину.

Поврће и зелен, пошто оведимо од воде којом смо га по-
парили, ваља наслагати овама а не збијати, како би се боље
прокувало, па налити свежег врелом водом, до да два прста
испод ивнице стаклета; дакле оставља се више празнина за одушку.

Воћем и плодovima ваља напуштити — пошто су се претходно
прокували и оведали — стаклад и покувати претима да се боље
слегне. Пуњење сваког стаклета бина по један прст испод ивнице
Онда се напунују докле неогрезу, или водом или шећерним рас-
твором, прена томе да ли се хоће као конит за јело или преси
као кувачо воће, слатки плодови, или сок за даље приправљање
и готовљене.

Шећерни раствор спрваља се тако, ако се 1 килограм ше-
ћера раствори у пола литра воде, па се брзо прокува да се на-
бистри и брзо с вастр-
скине пре но што се рас-
твор згусне. Код пло-
дова и воћа које је по
себи слатко и доста ше-
ћера садржи, може се до-
дати и веншо ивине воде,
али само не код оних
који много воће кисели-
не и сова у себи садрже.

Одмах по пуњењу ваља
стаклад затворити. Нај-
пре на ивници од огњи-
шта поклопац мало за-
грејати, прстен од гуме
укоји у врелу воду, али
само један тренутак, да
се пригљавне топлоте
много не рашири, онда
га добро притиснути на
изолучену венцу покло-
паца, да се прихвати, на
поклопац прикљонити на
део и чисто обрисану
ивницу стаклета. Гребен
поклопаца обрнути себи
на противне стране на-
вући метални затварач
на лук, одупрен нацес
о стакло, а напачећи
лук претима. Све четири
куке лука морају захва-
тити под обод — венца
— стаклета оно изолу-
чено место на врху те да
лук чисто преко гребне
на затеснут стоји; ако
то није случај, скинути
лук, па га на средњем
своду попући добро на-
више да се боље занне.

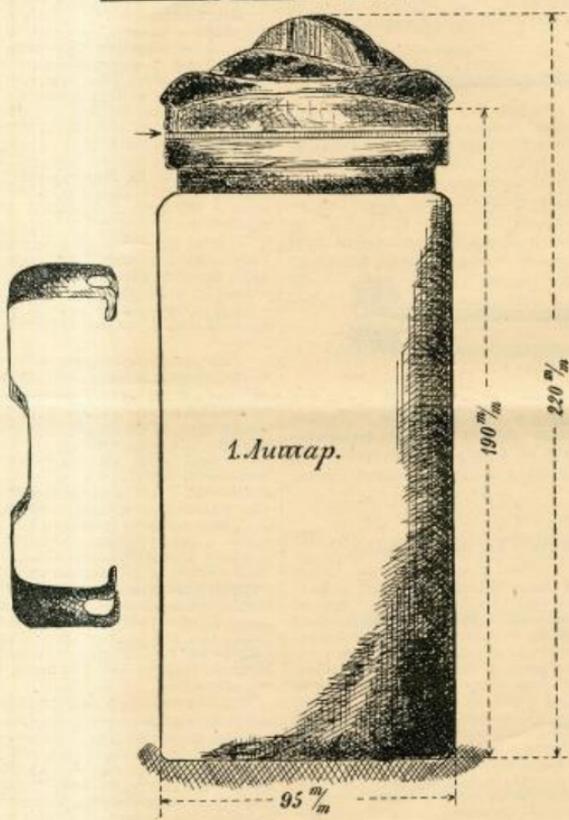
Напуњену стаклад ва-
ља кувати у котлу, каза-
ну или лонцу, довољно
високом, у води у којој
је метуто сена. Вода ва-
ља да захвати до обода
од стаклета (испод по-
клопаца)

Куваче траје за воће
и плодове: 15—20 мину-
та; за поврће и зелен:

пола до два и по сахата, од како вода прокува.

Претиснемо од гуме који би се у кувачу истенули случајно
у воде, кад се куваче доприни и стаклад поваде, ваља утерати
ивцад на скидајући поклопац, још мало затегнути лук, па понова
такво стакло спуштити у врелу воду, пре но што се суд у коме
су се стаклад кувала, скине с огња да се постепено охлади.

Да би знали да ли затвор добро држи и да ли је стери-
лисаче (убијање кличка кувачем) довољно, пошто се стаклад
охладе, скинути им лук и онда се лако може познати који по-
клопац не држи а који се прино, да се нуво стакло на по-
клопацу одићи може и да затвор не поштути. То је и знак да је
све у свом реду и да ће се такво стакло дуго одржати.

Важније је код поврха и зелени неколико дана мотрити, да се не гради никакав мутњак ни талог. И онда с њиме навође јер се може одмах потрошити, а не чувати га и мучити се, а оно се унисељно и укарвати. Истина да се можемо помоћи поновним кувањем, али укуе се штети а и поврхе се одвек раскува и омежава у другом кувању.

Прстен од гуме, кад се стакло охлади, очврсне поново и тако привије поклопац и стакло, да се само наклањем истиска од прстена овалом, принуштањем ваздуха вод поклопац може стакло отворити, помоћу ножница са заступаним врхом или бритвице; само се не сме силом пући и отворати.

У погледу остатке поврха и зелени онеке врсте нарочито имамо још да додано, као онште пришло: она се могу *исполити* искључиво чистом водом без икаквог додатка. И се боље је не употребљавати осем где се то мора јер она највише претенове а иуколично не припомаже бољем чувању а и државу остатакама намирница.

То што важи и за све ово важе и владове које се веће оставити у виду микоти и сокова слабише, но за кување јели с месом, или за месине колчахи, — слаткини и т. д. И оно се врло добро спрема за оставу у чистој води без икаквог додатка; без шећера и шећерних раствора.

МИСЛИ О ПОПРАВЦИ НАШЕ КРУПНЕ СТОКЕ

— Мислио Радослављевић —

Педопривредно добро, на коме би се хтело с добрим и трајним успехом газдоваати — без гајења сточне данас је тешко а замислити. Потреба државна стоке и правилом и разумног гајења с дана на дан све се више истиче. Уколико насељеност земље и богатосте народно више расте, толико нам стока и њени производи постају све неопходнија. А како то двоје са производње стоке не могу успоредно, то се због тога — поред осталих узрока — наше сточне све више поклањају те стога и држава — у светском надметању — и појединачне — пољопривредници — у борби за економски остатак — морају свој крај рада више проширити у правцу ово врло приходне гране пољске привреде.

И бруто или укуни приход, који је с државног гледишта од великог значаја, у чисти приход — који је за појединач од врло велике важности, бивају разумни гајењем стоке *лежито* *већи*. Нарочито чисти приход са имања нашег земљопрајника био би врло мали, кад му не би било стоке да га повећа. — Гајењем стоке наш селџак не само да добија већи чисти приход са свога имања, већ чисти, те је тај приход *сигурнији* и *рационалније* раздељен на сва два године.

Ова нејина има за нас врло велику вредност, кад се прече наше екстензивне пољопривредне прилике, где ратарски и пољарски производи исеу обезбеђени, а где се омет ни са шетљачким ђубретом, бар при давањима изван пољског, не може рачунати, већ стока увек чам други извор пољопривредних средстава, а *буђе* — стоичи скоро као једино помоћно и најважније средство — прања пољу већи део родом одузетих му градина.

И занета Србија је ирана сточарска земља. Стока и сточни производи тине најважнија део њене извозне трговине. Тако по Статистички извештаји је стоке и сточних производа у години 1901 окрнула на 30 милијуна, а у 1902 — па 38 милијуна дина.

На да ли наша стока, нарочито крупа, о којој је овде и реч, одговара захтевима рационалног сточарства, да ли она даје највећи бруто-приход, и што је најважније да нас — *чист* *врло*, који би нам ошито могла дати, а око кога се у пољопривредном гадовању све окреће? — Не даје, но зато, што је илал жалост, већ зато, што није таква, каква би требало да је — не одговара свима оним циљевима, због којих се гаји. Укратко: она представља један производ — добљен гајењем већином без нарочитог плана и правца а при том лошим крашењем и скоро никаквим неговањем.

Да поправљати тих грешака, које се тако јасно виде на самој врхуној стоци, колико толико допринесемо — прикажући прилике на њих — циљ је оне кратке расправе.

Не водећи довољно рачуна о *гајењу* — начину производње односно о избору прикладних граи и одгајивању младе стоке

а још при том и прераном употребом, дошло се до тога да нам крупу стоку, особито говеда,¹⁾ представљају често пута врло ситне — неразвијене — мршаве јединке. Подељав одке нарочито на говеда у протеклом, врљакском и пшичком округу.

Ма да је наше говече за вучу врло добро и издржљиво ипак оно не може да вуче оне вете, које би вукао кад би му — климатским приликама одређени — сакон тега, био снабдевен јаким мишићима. Краве не дају за оно неколико месеци муке често ни 800 литара млека. А оно, ипак, те је млеко одличне квалитете, јер има поред остала 4—5%, масти у себи, али количина је његова тако мала, да многе и мање породице не могу да подмире своју домаћу иутошњу млеком од једне или две краве и оно овања, што ни за мужу служи. Међутим зна се колики је значај *тл*, *белог* *мрса*²⁾ у нашим сточним домовама, у којима се само о велики празницима једе и месу. У погледу количности наше говече стоји прилично — у упоређењу са његовом млечношћу и способношћу за теленје.

Говече у Србији припада по спору пореклу раси степској, подолоској, сен оних — у мањем броју заступљених — која су укрштана са другим расама добљена. И као такво, оно је ананешно гајењу у сва три правца корисности, т. ј. за *вучу*, *мужу* и *гојене*. Ма да као овла све три оне особине, а нарочито млечност, изостају илал овог степска који ни од њега очекујемо, ипак гајење његово у једном правцу, било би сасвим неуспешно. Може се овде овде, али само у извештним случајевима,³⁾ коначно један или други његов правца код наше говече употребити; али за српског селџака, који је малозељник, једини начин рационалног гајења говечета, јесте гајење његово у *оно* *оно* *оно*. Према томе би се и поправљање његово могло вршити у тим правцима.

Ово, ил од овла или *тл*, које би све три оне особине имало у равном меру, не можемо тражити, да нам да најбоље резултате, и да се оно раваља у тим правцима својим порисним особинама са оним расама, које се специјално гаје у циљу само једног од ова три. Јер т. а. универзално говече које би било одличних способости и за вучу, и за мужу, и за гојеност, и у ова три правца највећи нам приход давало — не постоји. Она ће три правца корисности код нашег говечета бити умерену у свакој од оних расама, које се искључиво гаје у више оних илал онога правца. Али ипак наш оштов говеди изостаје упуногме и илал те средине, која се може доствити и која се и достане.

Дада би се млечност његова поправљати и *укршћено* са чистим расама које се млечношћу одликују, као што ја и, пр. холандска, али би то за наше прилике било сасвим неспиродно, јер је холандска раса производ једне сасвим друге климе и других привредних околности. Она је одгајана на богатој најоштрој земљи (т. а. Marsch-Geest- или Kleiboden) где су, услед честих киша и благе зимске климе, најважнија до крајности бујни (т. а. масне наше), те би но нашим оштрим климатским приликама и начину храњења морала се прилагођавати (аклиматизовати), а при том од својих особина доста изгубити — и што је најважније — често многим болестима, нарочито плућним, нападени, што би за наше околности говече била већ једна основна грешка.

При овом треба, дакле, бити врло обаврив и брзати — ако се укрштаније које поправка да изврши — само привремено бикове оне расе, која је одгајена у пределима, који одговарају и најприродније оштрим климатским и другим природним приликама. Према овуна најоштројности би биле за овај циљ расе илалитивних предела — са чистом континенталном климом. За млечност, дакле, била би згодна алајска или аугеберишка раса, или ако би се хтело одједаред радити на усавршавању сточна корисности и у сва три правца — онда би заузела прво место *селемјанска*; илал ако би се при том мало више на вучу полагало *шпанска* *раса*.

Крајњи циљ овог укрштања био би добијање сточних или иукокршних граи оних двеју раса. Но при разумном укрштању већ у четвртој или петом поколењу могу се добро адаптировати граи добити, која многе не изостају од иукокршних.

Но кад се узму у вид све могуће несправности, које могу наступити услед несправногавања стране расе нашим

¹⁾ О којима су овде нарочито и говората.

²⁾ И у др. гајење врлаву жуцара у балган илалх нарвни, ради продаје овога млека.

Доба разрастања младе стоке захтева храну врло јуку г.ј. да она у себи има, поред масти, скробних и шећерастих грађина нарочито и довољно беланчевина — протеина. Но с тим уједино у довољној мери и минералних — особито фосфорних грађина (фалцијева и магнезијева фосфата), која су изгледа за стварање костију. *Оно што младе стоке у добу овог раста у храни изабри, никада јој се и на са чам не може накнадити.*

(Свршаће се)

БЕЛЕШКЕ

Какву вредност имају измети наше домаће пернате живине за пољску привреду? — Одмах да наведе, да је вредност ђубрета наше домаће живине врло велика. Још Варон у години 10 пре Христовог рођења писао је о ђубрети донаше живине „да је оно највећа корист од државља домаће живине.“ Стари су га Римљани скупуљали по живинарницама (а за то су имали нарочите чуваре) и употребљавали су га с најбољим успехом на ђубрење већ познатих усева.

У Холандији ђубре од голубува даје се под годишњи закуп. Голубије ђубре употребљава се за ђубрење ливница. Тако: за ђубре од 100 голубова плаћа се 14—16 динара. Један тодуб даје годишње просечно 2 килограма ђубрета, једна кокош 5-5, једна плавка 8-7, једна гуспа и једна ћурка по 11 килограма.

У СТО ДЕЛОВА ИМА
ПЕРНАТО — ГОЛУБИЈЕ ВУБРЕ

ДЕЛОВА

воде	12	10
азота	12.5	6.3
фосфорне киселине	10	6
калца	3	6

Андерсен је нашао:

у 100 делова изметина

голубових, кокошњих, пловч., гитчијих

органоног грађина	81.46	59.26	85.02	74.92
фос. киселин соли	7.75	13.79	7.39	5.15
суш. пивелог креча	5.04	—	—	—
угљониселог креча	—	23.58	7.06	—
алкална соли	5.75	3.37	0.53	19.93

Ђубре голубије има врло много азота и фосфорне киселине; после њега најбоље је кокошине ђубре.

Са ђубретом домаће живине на селу се обично рђаво рукује и живото га се баца на њиве, стога и његово дејство није онакво какво треба да буде, по често је врло штетно.

Најбоље је овако га скупуљати: сваки дан почистити живинарнице и ограђене просторе у којима жавина борани, и сабрано ђубре скупуљати на гонду на извесној сувом месту, где кива не може до њега доћи. Оно се само сапути на ваздуху.

Разуме се, да се на скупуљање ђубрета од домаће живине не може ни хислити над живина слободног чуваре и себи тражи храну где стигне. У овом случају могу се сабрати само изметине које остану од живине ноћу у живинарницама. Најбоље је ове изметине сваки дан земљом посути у живинарницу и неделама једном живинарник почистити. Труд се богато награђује.

Ђубре од домаће пернате живине употребљава се за ђубрење већ познатих култура, зеленилог биља и конопа, дива, детелине итд. Тако исто одлично дејствује и у градини, само га ваља добро исцитити и њавне количине употребљавати и што је могуће равномерније га распредати. Ако се у комадица на

њаву баца — не дејствује добро, шта више дејствује штетно, јер нагрива биљке. — Врло је добро за њезапа и хладна земљишта, а мање је добро за лака и топла земљишта. Оно на ливцама уништава маховину.

Голубије ђубре најповољније је за ђубрење лана, конопа, дивапа и ливца; кокошине ђубре, пак, за ђубрење познатих жити, а нарочито јечма. Неки нешају ђубре кокошине са семеном стрипина и на тај га начин при севи растурају.

Ђубре од живине коју гојише, нарочито је добро, а оно се најлакше и са мало труда може узек скупуљити. — Вубре гушчије и пловчије малу вредност има, и може се корисно употребити за сирањање мешанца.

Наведско оно редове, да би наши земљорадници увидели велику корист ђубрета од домаће пернате живине, те да га брижљиво скупуљају, еше и за ђубрење познатих усева употребљавају. Што се баве ђубри више се плод збира, а еше што повећава принос, земљорадник мора употребити, и не сме ништа презирати, па ма како ситно и незнатно изгледа.

ГЛАСНИК

Курс за селачице на пољопривредној школи у Андрици. — Правилно схваћена потреба образовања женскога на селу као и мушкога, побудила је среску општинску општина града Града, да закључи да се при пољопривредној школи у Андрици оно годише одржи одред месечески курс за селачице кћери и то од 14 најна до краја јула месеца. Овом курсу циљ је да женскине са села — селачице кћери — сирежи за њихов будући позив и да им да могућности да се, као и мушкарцине, обуче оним пољопривредним пословима које оне могу савиши добро и корисно вршити. Једном речи, селачице кћери на овом курсу добијају сва потребна знања и обуче се свима радонима који ће им доицаје као домаћицама на селу бити од прве потребе.

Курс се дели на теоријски и практични део. Теоријски део обухвата ове предмете: пошке о дукностима, пошке из језика, рачуњања, књиговодства, пошке из живинарства, пчеларства, свиларства итд., пошке из градинарства, пошке из домаћинства, пошке о чувању здравља, пошке о првој помоћи у несретним случајевима, пошке о нези болесника и предавања о познатијој отаџбини. — Практични део онај је: обучавање у шивењу рубља, кришењу, плетењу чаропа, кувању, прању, гледању, кувању домаће живине, сирањању маста и сира, обучавање у радонима у градини, обучавање у плетењу котарице и кошара који се употребљавају у кући и њивае.

Ученице добијају у школи стан и храну. За сиромашне ученице предвиђено је неколико места о тронку дотичног среса. Лен пример за усудења!...

Довно-аустријски млекарник у Бечу. — На крају 1903 године било је 45 Задруга као чланова овога млекарника. Оне су послале поменуту млекарницу 1.476.085 литара млека (просечно дневно 20.477 литара) и 68.266 килограма масла. Млекарник је плаћао Задругама за млеко за шест летњих месеци по 14 хелера литар, а за шест зимских месеци по 15 хелера један литар. Добит у готовом билга је 87.397 круна. Промет у 62 милијарда износио је 1,074.122 круне, а целокупан обрт 1.837.528 круна. Уплаћене улоге износиле су 156.800 круна, и оне годне прилику Задруге се добиле 4%, интереса. Млеко је имало просечно 3.57% масти. Режијени троникни износили су за један литар млека 5-24 хелера. Коња је имао млекарник 47 граа, за које је надога нов коњарник. Дуг Довно-аустријској Задругарској Централној Каси умањен је за 133.502 круна и изгледа, да ће се дуг за устројство млекарника, у току од две године потпуно исплатити. Приносило се још 26 Задруга из Довне Аустрије које ће 16.000 литара млека дневно моћи слаати, и оне су примљене за чланове млекарника.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК VI СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 4 марта 1904 године у Београду

Присутни су били: потпредседник г. Паја Т. Тодоровић, благајник г. Јован Јекић, чланови Одбора: г. А. Алекса Ј. Поповић, Петар Тодоровић, Ада Живановић, Александар Мијковић, Илија Кренић, Мирко Миловоје, Милан Јовановић, Димитрије Јосимић и Милош Н. Лукићевић.

Председава потпредседник г. Паја Т. Тодоровић.

Бележко зам. секретара г. Рад. К. Спасовић.

39. Прочита се записник У седнице Управног Одбора од 23 фебруара ове године — Одбор усађа прочитани записник с тим, да г. Милан Јовановић и г. Јован Јекић у исти могу увести одвојено мишљење и да убудуће сваки може увести у записник своје одвојено мишљење, пошто ово претходно у дотичној седници издана.

31. Потпредседник изјављује, да је поводом наступajuћих радова који су за ову годину предвиђени програмом друштвеног рада, а нарочито за припреме изложба, за које је потребан сталан рад, потребно да се присутни избору друштвеног председника, који ће друштвеним пословима руководити и који ће имати на располагању више времена него што га могу имати државни чиновници, који су везани другим пословима. Призивајући оправдаоет ове изјаве — Одбор одлучује, да се, сходно Друштвеним Правилима, 14 овог месеца сазове Ванредни Збор за избор Друштвеног председника.

32. Прочита се предлог члана Одбора г. Милана Јовановића, да Друштво ступи у везу с Извозном Банком у циљу, да се потпомене што правилима раздвајање семена пшенице, коју је Банка намерна да набави и разда нашим пољопривредницима ради поправки наше пшенице.

О овом питању разгледа се жива дебата и док су једини заступали гледаште да Друштво, не би требало за ово да се обраћа Банци, кад ова није тражила мишљење и помоћ Друштва, други су налазили, да Друштво као најповољније стручно тело, треба да само понуди своје усугле Извозној Банци, те да се раздвајање семена изврши на начин, којим би се осигурао успех у овом предузећу. После дужег саветовања већином гласова — Решено је, да Друштво не предузима у овом циљу непосредно никакве коракe код Извозне Банке, већ да ово питање третира и утиче на његово решење кроз свој орган. Мањина је остала при свој гледашту.

33. Присутни се решавају о даљем раду у друштвеном живинарству у Рогову и пошто је прочитан резерват о десетдесетинах радоница — Одбор одлучује, да се узме члан Одбора г. Александар Мијковић, и редовни члан г. Милорад Троицковић, државни економ округа крагујевачког, да на лицу места прегледају живинарство и извршене радове у везу, на да о томе поднесу Управном Одбору извештај и мишљење, шта би требало даље радити.

ЗАПИСНИК VII СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 18 марта 1904 године у Београду

Присутни су били: Председник г. Милош Х. Поповић, благајник г. Јекић, чланови Одбора: г. Димитрије Јосимић, Милан Јовановић, Милош Н. Лукићевић и Др. Милан Јосифовић Васачић. Председава председник г. Милош Х. Поповић. Бележко заменик секретара Рад. К. Спасовић.

34. Прочита се записник VI седнице од 4 марта ове године — Одбор усађа.

35. Уредник *Тежак*а чита резерват о штимањини радоница у 4, 5 и 6 броју *Тежак*а од ове године — Решено, да се користи по постојећој норми и предлогу уредника.

36. Прочитају се поугде за откуп излага за угледно добро Друштвено — Решено, да се за сад не приступа решењу овог питања, док се не сазна, кад ће се од Министарства Народне Привреде добити сума за уступљено му Друштвено знање у Шању.

37. Прочита се писмо Извозне Банке, којим моли да Друштво наплати уступљено за припреме земље за пшеницу и о свему осталом што се тиче њеног одбављања, јер је Банка одлучила да набави извесну количину семена пшенице, ради раздвајања пољопривредницима — Решено, да заменик Друштвеног секретара наплати уступљено о овоме.

38. Прочита се писмо г. Више Матића, којим предлаже да Друштво прогласи споменик свом бившем редовном члану поч. Антонију Целбу — Решено, да се не може уштинити по овом предлогу пошто за то нема буџетске могућности.

39. Прочита се резерват друштвеног благајника у рату за килкаре, које примљу претплату на *Тежак* — Решено да се килкарама даје 20% рачуна а тако и појединцима, који скупе претплату лајне за 5 бројева, и положе исту за ову годину дана унапред.

40. Присутни се одређивају цене рачуни, и с обзиром на цену коптара — Решено, да се продаја по 1-05 динара од килкарама.

41. Прочита се резерват о издатим Календарима од 1904 г. по иницијативу председничтва — Решено, да се ови Календари расхладују.

ОБЗНАНЕ

Уредничтво *Тежак*а овим извештава све претплатнике *Тежак*а, да одмах, чим који број *Тежак*а не буду добили, извести о томе *Српско Пољопривредно Друштво* (Немањина улица бр. 11), како би Уредничтво уштинило шта треба да недобавени број добију.

Претплатници код пошта, треба недобавене бројеве у прописану року код поште да рекламирају.

Ко тражи после месец дана број који је требало добити, неће му се моћи моћи уштинити, јер Уредничтво неће бити у могућности да се жала претплатника одмаже.

Ко од претплатника *Тежак*а, чланова оснивача, добротвора, утешача, или редовних и вочасних чланова Друштва, промени место становања или адрес, моли се да то одмах достави Српском Пољопривредном Друштву, како би му се *Тежак*а могао на тачну адресу шикати. — Непријемљене бројеве, усле промене места становања или адресе, Друштво неће бити у стању накнадити и за то нико таквим потраживањима нека се не обраћа.

7—10

Пажња скупљачима претплатника на *Тежак*.

— Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва решио је, да се свакоме скупљачу претплатника на *Тежак*а, који прикупи претплату за најмање пет (5) примерака *Тежак*а и ову унапред за годину дана положи Српском Пољопривредном Друштву, даје 20% од присушних претплата као награда за труд.

Прена овоже подати се од свих пријатеља Српског Пољопривредног Друштва и пријатеља српске вољске привреде, да ће свим силама настојати да што више прикупе претплатника на овај једини српски често практични пољопривредни лист.

Преглед 19 броја *Тежак*а. Чланци: Колера код живине. — Обрађивање земље у повртљиву с новим алатима. — Остала воља и погрда за живину. — Мисли о поправки наше живине стоке (сарвише се) — *Бележке*. — *Гласник*. — *Друштвени и подружински послови*. — *Обзнане* — *Цена огласа*.

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 30 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УГЛУБЛЕ ОЕ
СРПС. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ
ПРЕПЛАТУ ПРЕМЛАТУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ ЦЕНА ОД АПРИЛА
1869 ГОДИНЕ У 204 КРОНСКИ ДРУШТВЕНИ
НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласна изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник листа
Председник МИЛОШ Х. ПОВОЊИЋ

КРАЈИШКОГА УЛ. БР. 21.

МИЛОШ Н. ЛУКИЋЕВИЋ
ОДБОВИТЕЛ УРЕДНИК
САРАЈЕВСКА УЛ. БР. 25.

БРОЈ 20

У БЕОГРАДУ, 10 ЈУЛА 1904 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXV.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА СРБИЈЕ

ПЕТРА I.

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

У част прославе стогодишњице устанка за ослобођење и независност Србије приредиће у
Београду у месецу септембру ове године ове изложбе:

I. ИЗЛОЖБУ ГОВЕДА И ОВАЦА И ПРОИЗВОДА ОВИХ ВРСТА СТОКЕ

У овој изложби могу излагати суделовати пољопривредници из округа: *београдског, ваљевског, крагујевачког,
моравског, смедеревског и помањавачког.*

ИЗЛОЖБА НЕ ИМАТИ ОВА ОДЕЉЕЊА:

1. Говеда

1. Краве с оногодишњим теладима
2. Јунице испод 2 године
3. Јунице испод 2 године неспариване
4. Бивоци преко 2 године
5. Краве степоне преко 2 године
6. Теладни волови
7. Угојена стока

2. Овце

1. Стада од најмање 10 оваца и 1 овна

2. Овнови за приплод
3. Угојени овнови и иконици

3. Сточни производи

1. Масло тољено
2. Масло нетољено
3. Сир лек и тврда
4. Кајмак
5. Вуна неправа
6. Вуна права

II. ЗЕМАЉСКУ ИЗЛОЖБУ ЖИВИНЕ

У овој изложби излагати се све врсте живине: *кokoши, гуске, плавче, ћурке, њихова јаја и голубови.*

III. ЗЕМАЉСКУ ИЗЛОЖБУ СВИХ ПОЉОПРИВРЕДНИХ СПРАВА,

Које се код нас израђују с одвољеним машини и справама из страних фабрика које већ са нашом земљом раде.

За ову изложбу признаће се све справе из: ратарства, сточарства, винодела, воћарства и других споредних пољопривредних грана.

* * *

Пријаве за изложбу треба слати Српском Пољопривредном Друштву у Београд до 15 августа, за шта ће се накнадно послати нарочита упућеница.

За храну стоке и живине стараће се Друштво за све време трајања изложбе.

Друштво ће се постарати да издејствује све могуће олакшице за пренос изложбених предмета како железницом тако и паробродима, као и за олакшице за подвоз посетилаца.

Награде ће бити велике и многобројне како у прикладним грлима, тако и у новцу, спремама, семену и т. д.

Ово се објављује у циљу да се наши пољопривредницима скрене пажња на ове изложбе, те да се благопрежево могу спрешити, а накнадно ће се објавити општар програм изложбе и распоред награда, кад ће се саопштити и дани државна изложба.

Пошњају се пољопривредници да са својим производима узму што јачег удела у овим изложбама.

Бр. 5849. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва, јуна 1904 године у Београду.

О ГОВЕЂЕМ ОБАДУ

— Рад. А. Њишан —

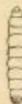
Готово сваком пољопривреднику познато је, како се за време великих летњих врућина врло често дешава, да понеко говече изненада јурне из стада на наши и необично брзим и рипашем дојри до какве реке, потока или баре, где се заигури у воду; или, ако воде нема, онда јури све доле, док не нађе какво угодно место, да се може да сакрије. Она појава позната је код нашега народа под именом „штрљање“, а за говече, код кога се овакви знаци примећују, каже се, да се „штрљало“.

Овој непријатној, а по кад-кад и опасној појави, узрок је једна ситна животињца, која свада у ред муха, и зове се *обад*. Обад има три врсте: коњски, овчи и говеђи обад. Пошто се овај последњи — говеђи обад, у ово време најчешће јавља и причињава велику штету говедима, то ћемо овом приликом говорити само о говеђем ободу.

Женка говеђег обода, названа још и „штрља“, по одођењу, отпочиње да носи јаја, што обично бива у месецима: мају, јулу и јулу, а може се продужити и у августу. Женка најчешће полаже јаја у кожи или длаци говечета, на леђима. Стога говече, чим приметити, да му се овај непријатељ приближава, покушава на све могуће начине да му избегне („штрља се“); јер је свесно свих непријатности, које ће му доћије проузроковати; али су врло ретки случајеви да му јртва измакне, јер он је гавља све доле, док не добије могућност, да свој посао заврши. Свесна су јаја ситна, једва 1 м. м. велика, и личе на угањену семенку од краставаца, а на задњем делу имају малу петострану класку, помоћу које се причврсте на месту, где их женка положи (сл. 1.).

Сл. 1. Јаје од говеђег обода уопштено.

Сл. 2. Ларва говеђег обода, кад се најјаче развија.

Из јаја изиле бело-жути првић — ларве (сл. 2.), чији су усни делови удешени за бушење и вагизирање, помоћу

којих провреће кожу и настале се у поткожној ткиви, где се хране соковима из тела животињског. У почетку ларва је мала и отоди су неприметни. Доцније, кад се ларва први пут просвуче, и кад кожа добије више розијет састав (сл. 3.), проузрокује ова својина покретима јаче запаљене које и отоди по стању већи и приметни, који на врху имају малу отвор, а код нашега народа познати под именом *угрка*. Угрка су равне величине и могу често да нарасту до величине ораха.

После првог просвечена, од прилике на четри недеље, ларва се просвуче и по други пут, и у овом етапјују већ је зрела за носењање из угрка и учавирање. (сл. 4.). Пре него

Сл. 3. Ларва говеђег обода после првог просвечена.

Сл. 4. Зрела ларва говеђег обода за учавирање.

што ће да изађе, ларва добије нарочиту мекоту тела и настале опружљива (растељива), да се врло лако провуче кроз мали отвор чирева — угрка и изађе напоље. Кад се ларва извуче из угрка и појаши на воду, онда се екотирпа и сугусти низ леђа дотичног грла на земљу, одакле дошли до највег збуна, лишћа, или какве шупљине и ту се учаври (сл. 5.). Из чавре шађе после месец дана савршени инсекат — обад (сл. 6.). Кад се по завршном преображају, мужак и женка паљу, они се шапне, па потом женка отпочиње понова да носи јаја.

Овај је обад врло штетан инсекат по здравље наших говеда, јер изложене ларве, нарочито кад су у већем броју, а може их бити преко 50 и 100, проузрокују ужасан свраб код оболелих грла, која се јако увећирају, пренуру храну и осећају се зловонијави; сем тога и кожа је од таквих грла од врло мале вредности, јер је прорешетана и чворугана. Истина овај се инсекат појављује код нас у највој жери, него у стравом свету, нарочито код говеда која бораве по планинским и високима пашњацима и где остају преко целог лета, до позње је-

сени. Тако сваке godine padne po znatni broj grla kao jrtva ovog insekta: jer goveda čini osebe da im se povirijatelj približuje najto pojure na stada, te se stronomitaju u bezdan ili se, jureћи, tako povrede o stene, kamene или дрвене, да за добивене ране теško преболе.

Сл. 5. Чуура (аутка) постојећ обла.

Сл. 6. Сирпа, инсекат — носачи обла.

Но и ако је код нас мање штете од овога инсекта, ипак нам полупроизводни треба да ова средства и начини како да своју стоку заштите, нарочито у ово време кад се она најбоље и најбрже опоравља, а то је за време летње паше. Као најбоље и најпоузданије средство противи летале овог инсекта показало се досада премањивање леђа гланица *каменом одвором од ископаног арагонског шпата*. Ово премањивање треба вршити сваки пут пред истеривање грла на пашу, а најпаше два пута недељно. Ако суњаво да су јаја већ положена, треба грла прати (купати) и добро очистити (тапати) сваког дана четком и четмајиги, при чему четмајига треба да служи само за чишћење четке. Најзад, ако су утрци и ларве већ ту, онда их треба претима иставнути у ушнители; а ако су велике, да кроз отвор не могу лако да прођу, онда се утрци на отвору мало расеку и ларве истисну, а у рани кане по неколико капи терпентинског уља.

На крају вредно је оде да споменемо шта раде одгајивачи у страним свету, да своју стоку заштите од овог испријатеља. Тако одгајивачи, који за време лета држе своју стоку на пашу, дају пашену обавезу, да стоку неће истеривати на пашу пре 10 часова изјутра, за све време док се овај инсекат појављује. То чине стога, што је утврђено, да сарела ларва овог инсекта за учуравање, наплавља из тела животињског само изјутра, то кад паше, онда је стога изатак и ушнители или је штењивача настрже и ошесособ за живот; или се, најзад, у највећој мери са ђубречком изнесе пашољак на ђубрштин, где пропадаше. — Не би било рђаво, кад би се пашни одгајивачи стоке угледали у овом погледу на стране, тим пре, што је јутарњу пашу лако накардити с ветери, кад говеда најрадије паше, а ђубртин имади би најпоузданије средство, да се размножавање овог штетног инсекта у корену сузбије.

ДОБРА КОКОШ НОСИЈА

Како мало полагамо труда и пажње око државна домиће живине, ова нам при свем том даје доста велику корист. Али кад је боље наживу обратили на шарене грла и кад би ју бар у зиме доба, хранила бољом храном и састарали се за удобији и топлији живинарник, та би корист била далеко већа.

Наша домаћа кокош није онако крупна и не носи крупна јаја као неке стране расе кокошак, али је од њих здравља и на живи издржљивија, добро тражи храну и добро изводи и подиже пашаће. Па и ако су оне особине за наше домаће

прилике добре, ова нас ипак не може са привредничкога гледишта потпуно задовољити, јер трговина бољу робу тражи.

Стога, кад смо се већ решили да држиемо живину ради извесне користи, морамо најпре постати паша, па се по њему и управљати, како у погледу избора расе, тако и њенога државља. Тако: негде ће нам привредничко прилике налагати да држиемо и гајимо кокошке које ће доста јаја носити, а негде пак оне, које мање носе, али више неса дају, крупније су.

Кад ћемо пак и коју врсту ових кокошак држати зависи од грла: шта се на њему више тражи и боље пашаће.

Стајали смо себи у задатак да говоримо о добрим носилама на ћемо друга посматрања за сада оставити на страну.

Кад први пут отпочнемо засињавати живинарник и гајити живину, треба да око најчисто са тиме: хоћемо ли отпочети насађивањем јаја или ћемо купити грла. Али, било да почнемо једним или другим, морамо издати несумњиво уверење да су јаја и грла од добрих носила. Из паших државних завода, смејо рачунати да ћемо добити добра јаја и оригинална грла, јер се у њима обраћа велика пажња гајењу чисто живине. Али како се јаја за насад топло изводе и онда, кад се најбржијакније вакују и преносе врши, много је боље узети изведена грла за стварање пашата.

Ако би се десило да се грла из завода због удаљености или изазе, не би могла добити, па смо прикорми да их узмемо од приватних одгајивача, треба да паживо на неке спомене знаке, по којима се добре кокошке носиле познају. Тако: добра носила треба да је средње величине; да јој је испод перја жута кожа а тако и ноге; да је живота температура; да је јенива и да храну много не пробора; главна да је без ђубе а ноге без перја кад би се лине по полу кретава. Даље, добра носила не сме често квочиати, јер за време квочања и лекања, па на оно и краће време трајадо, не носи јаја. А сав тога, добра кокошка носила, познате се још и по јасно црвеном обреру; црвеном корону главно; великом крутог ове увета; јасно црвеном колчином око очвију и округлим задњи делом који је обично обрастао таквим перјем по у других кокошана.

Ако не можемо за завад да узмемо добро развијене и снажне кокошке, већ морамо узети млађа грла, треба да узмемо она која су изведена почетком пролећа, јер су имала могућности за време топлих дана да се добро развију и до зиме заведу перјем како треба. Она пак, која су изведена доцније, не треба ушнители, јер се нику могла пре наступавња већих хладноћа и јачих хрзавца да заведу перјем, те остају слаба а женска грла не могу на време да пронесу.

Вала имати на уму да она млађа која не пронесе до седмога месеца, већ никада бити добра носила, па стога је треба заклати или продати.

При изабаци ваља обратити пажњу, да у нешто млађих не узмемо стара грла која ишту за носење и парашивање. Младо грло познаје се по томе што му је обер и подбрадак мањи; ноге тамне и нежике; перје мало отвореније боје а државље и кретање живље.

Кад су запашта грла скупа или их не можемо да најешо по вољи, те морамо да узмемо јаја за насад, ваља добро да имамо на уму, па да узмемо јаја из познатијога пашата, који је чувен са својих добрих носила. Јаја од сунине млађих као и престарелих кокошак ише добува за насад. Најбољи не нам завад бити ако за насад употребимо јаја од кокошију старах две до три и по године, јер им је особина пошности у то доба најразвијенија. Тако исто ише добра за насађивање им ова јаја која су снесена рано с пролећа, јер су често недовољна. Стога је боље сачекати она која буду доцније снесена јер су већнио сна ондољена, а после у то су доба још и

jestivijima. Nisu dobra za nasad ni ona jaja, kad u jatu kokosaka ima više petelaca, nego što treba, jer se tuju na jedan drugome smetaju mirno i slobodno narašćivati kokosaka. Uvijek se da je za jedno jato od 10—12 kokosaka dosta jedan petac, na stoga ih ne treba više ni držati; a on jedan može se narašćivati kokoske kako treba. Ali ni toga jednoga ne treba dugo držati u zlatu, jedno što ne može dobro da narašćuje kokoske, a drugo i zbog sredstva.

Na izboru petla kod nas se veoma malo polaze. Smatra se kao gotovani, na nu niko i ne poklama nikakvu nakvu. Biva, šta više, da ga iz jata dže, kad ono malo krane kokosaka daju. A ako se desi, da ko i o neku ponedo kakva računa, ne čini to stoga, što čini njegove osobine, već što mu se dopada njegovo perje, glas ili što je kao „borac“ nadbo tužega, konjičkog petla. Na pravno, kod ovaznah pojčova, nije nikakvo čudo što nam živina nije kako treba.

Meštuni, kao god što vodimo računa o izboru pripadnice stoke, tako isto valja voditi računa i o izboru petla za zamat, na bilo da ga nabavljamo van snoga zamata ili da ga iz jata biramo. Jer, ako je petac ravn, većeno je potonostu takođe rjavo, jer on oplodni više kokosaka, to tako može da uprosjeti ceo buduću zamat.

Dobar petac treba da je snažan i razvijen i da se odlikuje svima onim osobinama, koje smo pomenuli kad je bilo reči o dobroj kokoski nosilac. U dobroga petla oči su živine i zaštrne; ober i podgumalci jasno crveni; prsi snažne i široke; noge jake i visoke sa pravilnim i jakim prstima; perje svetlo a reč visok na natrag povijen. U jatu ga ne treba držati više od dve do dve i ne godine, nego ga valja zamieniti drugim i no mogućstvu uz tuđe jata, ali sa istim osobinama. Ako se i pre ovoga vremena privesti da potonostu slabij, treba ga i ranije ukloniti iz zamata na bolim zamieniti. Ali valja pri tom paziti, jer se dešava, da prodanci starijeg petca sastruju zamku a počuvaju i svećalja nera, sako da bi ga no bolju cenu kao mladoga prodali.

Nije dovoljno samo odabrati grad za zamat, već i na ih valja dobro hraniti i nakvalno negovati, na čeno onda imati jedan i zdrav podmladak. Ne budemo li tako činjali, biće nam sav trud i trošak uzaludan. A sem toga valja da pazimo i na to, da u zamatu ostavljamo najbolja i najzdravija grla, a košemo i prodajemo samo ono što najviše da nije za zamat.

I kebu posilava, i ako je ređe, ima dobrih deklina. Ali je mnogo bolje da one ne leže i ni izvođe piljbe, jer dokle leže i vode piljbe, one ne nose jaja, a to je štetno. Za izvođenje i vođenje piljba treba upotrebiti one kokoske koje više nose a pri tom dobro leže i čuvaju piljbe. Brahe i kokoske su štrane ležaljke a nože ih se i kebu dolajih naći.

Kad je čena jajina dobra može se uvesti da kokoske i preko zime nose. A to može bitti samo tako, ako imaju toľno živinarinik i ako se hrane podgeni hranom.

Od stranih rasa kokosaka prizivane su kao štrane poselje: valdijanske, španeske, hamburške, lagatinske i hrdankne. Ali ni one ne nose podjednako ni po broju ni po krunojni jaja.

Neke odgajivači drže da je ona kokoska dobra nosilka koja nosi „osobito“ krunna jaja, dok u svojoj stvaru to nije. Takva kokoska ne nosi inoga jaja. Najviše ako snese 60—65 komada preko godine. Meštuni, valja imati na umu da u krunojni jajima ima inoga više belančasta nego žumančeta i da su ona neupotrebljiva od običnih jaja. Kako se kod nas jaja prodaju na komad, to se ona krunojni ne plaćaju ništa više od običnih. A sem toga, krunna jaja proizvode u kokoskama prisutost, bolnest, koja se naročito mora lečiti. Pa ni ona

kokoski nije dobra koja nosi jaja sa no dva žumančeta jer valja jaja nisu za nasćivanje.

Naprotiv, bolje su one kokoske, koje nose više jaja, pa ma ona i ne bila „osobita“ krunna. Da to dokazemo napravićemo jedno upoređenje, na če se to najbolje vidi.

Rekli smo gore da kokoski krunna jaja nosi više više snese od 60—65 komada. Ali uzemo da snese bati 65 komada i neka smo to jaje teži no 80 grama a no više, to će ukupna težina biti 5.200 grama.

Kokoska pak koja nosi sitnija jaja sa no jednim žumančetom, snese 125—130 komada. Neka smo to jaje no teži više od 55 grama, to će ukupna težina izneti: 7.150 grama, dakle više snese za čitava dva kilograma. Ako sad prodajemo jaja na komad, kako se uostalom kod nas i prodaju, nesumnjivo je da če se za 120 komada, na i sitnijih, dobiti više nego za 65 komada na ma ona bila i „osobito“ krunna. Vrni li se prodaja no težini, onako kako se ona na stranama trgovina prodaju, i tu je nesumnjivo da če se uzeti za 7.150 gr. više nego za 5.200, poređ toga što su sitnija jaja i iznetija.

Ovaj račun, jasno pokazuje, da se ne treba inoga otklanjati za one kokoske koje nose „osobito“ krunna jaja.

i. k.

O muži „pre“ hrabeња, „za vreme“ hrabeња i „posle“ hrabeња

Utvrđena je istina, da nije sve jedno, kad se kраве vuzue: dali *pre* hrabeња, da li za *vreme* hrabeња, или *posle* hrabeња, jer od toga mnogo zavisi koliko čeno i kakvog mēna namući. Uostne se to na slabu paziti, i kраве se mogu sasvim bezbrizno u tom upoređi, da o tome nije ni vredno dalje razmišljati, ni glavu razbijati. To bati i jeste uzrok, da čeno se onog starog običaja čuvati i dalje pri muži pripadkavati, ne sledajuć i ne oštrajuć se na to: da li to ide u prilog količini i kakvoći mēna, jer drugi, nov i bolje način muže, možemo zavesti i otnočiti samo kod proteljać; kod starijih kрава ide to mnogo teže.

Muži pred samo hrabeње, a kравu je, svakojako, najprijatnija, a za dohlaćna najzadanića. Kраве su *pre* hrabeња mirvale duže vremena, na če narovati i sad za vreme muže. Preživljave, koje obično traje $\frac{1}{2}$ —1 sat, ne preklada se, dok bi ga niče i najčava vđna i tužava uzemirčija, a uzemirčavanje za vreme preživljave, švedu celostunom kравinom organum.

Svarivanje se prihi pod svima okolnostima pravilno, na stoga mora i dučene — odličave — mēna biti pravilno. Osim toga, kравa kod hrabeња, *posle* *sravnene* muže, ništa više ne sketa, i onda če nobi sasvim mirno svu svoju nakvu obratiti svojoj kравi, što je od velike važnosti kod onih kрава, koje su malo jognute i tuđane.

Muži za vreme hrabeња ima mnogo nepovoljnih posledica, jer svako, na i najčave uzemirčavanje od strane poselje, neoma nepovoljno utičuće na kравu za vreme hrabeња. Ona če se увек izapati pred jaslama i retko če kad stajati mirno, pravilno odličuće mēna če se pri muži preklapati, jer kравa če jedne strane neče da ju neko pri delu uzemirčava, jer se pri tome drži istih načela kao i čovek, — a s druge ih onet strane tera kašaljivost i zavisat, da jedni drugoj, ako ih više ima, najviše zalogač otajaju, na ako ne ide mēlom, onda, obično, izaju i rogovi nosa. Usled toga uzemirčavanje, ostaje mnogo mēla u vimenju, a mēno ga se i razvije. Naposljetku se omlavozni i kравa, pa se onda posle snega toga štrnava na tome, da ima nosa batina, što, ra-

зже се, ствар нимало не поправа, него, напротив, погоршава, јер онда крвава постаје још немирнија и још више млеко задржава. Угарујаност крвавог организма, треба што више спречавати, јер, као што је већ речено, то прво рђаво утиче на одвајање млека. Но, ако смо једном већ уобичајали, да за време хранива млеко, онда се краве за дуго неће увршити, док их год с храном не задовољимо. Вило, дакле, како му драго, *хранити за време мутње не олако.*

Једино *појене* било би, може бити то не би за време мутње сметало. Код појења се краве мање држе, мање узнемиравају, јер знају, да се бој за тајано пиће, ког и онако у изобиљу имају, не би исплатило. Добро би било, кад би нашо обилније произвели: да не би управо баш сходно било, да се кравима да најбој, било баш испред саме мутње, било пак баш за време саме мутње, и не би ли то баш на само отицање млека повлађије утицало? То је познато, то је сигурно, да вода, што ју крвава попије, одмах све њене краве честице испуни и у толико надуже, да млеко, које се и онако за време мутње у отицању налази, још јаче пресли на брже и заманије лутење — отицање.

Ми смо, дакле, тога мишљења, да би појење правд за време мутње, а нарочито пад би се у најбој по неколико шака шеничних некиа — травац бацило, врло поволно на лутење млека утицало, јер је с некиана помешан и мало посолан најбој, за краве врвна послатина.

Али и с другог гледишта илго би тај обичај поволне последње.

Позната је ствар, да утолко теже и спорије напредује огријање павлаке из млечних судова, уколко је млеко масније. То је лако објаснити; млеко је увек онда гушће, тако, да се млека врна не могу доста брзо у судовима за огријање да двоје. Тома би се могло доскочити на тај начин, кад би скоро попузеном млеку додали мало воде; с друге пак стране доказано је и то, да доливање воде у млеко утолко шкоди, што онда не добивамо добре павлаке. Таково доливање, таково мешање водом, ни постижено на сасвим природан начин најбоље онда, кад обилато нанајамо краву за *време мутње*, што и отицање млека из њимена нежа убржава. То је погао сваки већ и сја опазити, да она вода, коју ми за време ручка или вечере попијемо, више од нас иде, него ли друга, коју шлевој обржа попијемо, а то бина стога, што она вода садржава у себи више чврстах, човечијем телу непријатних честица, него ли друга; а што је код човека, то је исто и код животиња. А како мутрене и одлучивање млека у тесној води једно с другим стоје, то морало претпоставити појење крављу за време мутње.

Мутња одмах после хранења, протвпања је већ самој природи гонед, па је штетна и за саму краву и за одлучивање млека.

(По „Milchzeitung“ у)

Р.

ВРСТА ОСИЦЕ НА ВОЉКАМА

(*Eriocampa adumbrata* Klag.)

— Н. Рајсевич —

Ларва то осиде западена је код нас ланске године на листу грешке и кришке у Кладову, а ове године на листу вишње и кришке у Третенику, оба нута у месецу јулу. Ларва је дужине до 1 см. у задњем крају сушена и пречувена примо слузавом материјом, но чему нас подела на малог жуца голаћа (сл. 1 и 2. под а). Она живи на горњој страни листа кога оспално скелетира, т.ј. издеде му горњу pokožицу и зелена ткива испод ње, тако да на изведених местима листа остају

само лесна ребарца и pokožица с паличја листа, кроз коју се проводи. Ретки су случајеви да се на тај начин скелетира неог лист. Обично му жетвином најдуже већ површину, по чему је као што се види из приложених слика, лако пошати да је томе узрок тај паразит. Услед тога листе или сасвим или бар већим делом престаје да обавља радње које су му намењене, а од којих су најзначајније оне у шради хране за испуног воља, и према томе овај паразит може да буде од прегудног значаја за дотичну вољу.

Слика 1.

Слика 2.

Објашњење слика. Лист трешње (сл. 1) и крушка (сл. 2) издеде од ларве (а) осиде *Eriocampa adumbrata* Klag. На оба листа скелетирала и паразит представљена је само лесна ребарца, док такође места на њима опшачицу зелене површине листа коју ларва још није дошла. Оба листа сликана су природно и представљена у природној величини.

Крајем јуна или почетком јула месеца ларве, пошто су већ оштећале листе, напуштају онај слузави омотач прве боје и смутују се са листом на земљу, где се угуравају и преваљују. С пролећа налазе у чавра савршене осиде, које носе јаја на листе воља, да на тај начин осигурају свој пород. Осиде су сибунше, 4—5 мм. дугачке, боје сјајно црне, са крилица безбојнија, у средина нешто тамнија и са врши ребарца.

Из описаног живота осиде možemo извести мере за предрхрану воља од тог паразита, које ће бити управљене за уштитвање учатрених ларви у земљу. Ради тога треба с јесени дубоко прекопати земљу под делом кружог заражене воље, па то поновити и с пролећа пре делова и деловања. На тај ће се начин померати чавре штеточнице са закљовена места и досећати у дубљој слоју земље где ће, поглавито под утаццију сувшиње влаге, морати угинути.

Појање ли се пак ларве на листу воља, треба их уштитвати. Ради тога треба пошке прекати жувањски сокот или

поправити сушарни прахон. Оба средства дејствују врло добро против ларви, а пошто она живи само на горњој страни листа, то њу треба и прелати или поправити једним од поменутих 2 средстава.

Начин припремања дубавског сока и јачина концентрације, коју треба употребити, изложено је у бр. 18 *Тажана* за ову годину а у рубрици „*Питана и Одговори*.“

Ларва ове олице рани се још и лимфич оних вошката; јабуче, дуње, шљавке и кајсије, на које треба код нас обрађивати пахљу.

МИСЛИ О ПОПРАВЦИ НАШЕ КРУПНЕ СТОКЕ

— Милош Радољковић —

(СВИТКАН)

Према овојем што је речено и оном што нашем земљораднику стоји или би могло стојати од сточне хране на расположењу — икако би се младој стоци давати поред сена по каквајн прао доброн, на које се она доцније има навикнути, особито прекрета од ова (зоба) и трипче, мољча^{*)}. У пределима где су крупење земље ретке и где, услед тога, и земљорадство приће блаже слабје напредује, ту би требало с времена на време храну младе стоке додати креде у праху — по *Лансу* — 10—20 грама на једно трао дневно.

Код нас се мало појаве на то да буде *попузан прелаз* од хране млаком на сувој храну или доброј пахљу у зимска. Овај прелаз добро се наводи помоћу мањих додатака сунутон или ајаченог сибире или укусних неспирма одјакних т. зв. „ојачаних колача“. Разуме се, да о нама може бити речи само тамо, где се они при руди у довољној мери налазе.

Поред осталих грешака у храњењу младе стоке, често се грешни и у храњењу одрасле стоке. — Није редак случај, да нашем сељаци у пролеће, кад је најтежи рад — „снадиу“ — било само и не могу да воуру све што је за то одређено. То веома зато, што наш земљорадник има храну стоку скоро искључиво кабаџон храном — сеном а најчешће сламом. И стока проводице у миру велику времена, навикне се на ту слабу храну тако да сребро прелазни. Али код јачи родоци настану а с тим и већа потрошња органских материја на тела због неправдне телесне топлоте и рада, онда се тек показе та храна као недољавна и тек се онда народни знаци оне алате народне: „сена на уста улази.“

Слама и сено прецирарима су неопходно нужни, шта више перасуди би било в. пр. и сламу употребити — али не њу само и искључиво, него јој каквоју поправити додавањем Других концентрационих — јачих — средстава као: јарне или зрна од ова (зоба), јечма, кукуруза и др.

Ово што су куруза и друге скробате и шећерасте материје нарочито за исхрану и гојење силна, то је поред доброг и на време покосеног сена, нарочито онас (зоб) за телесну стоку уопште а за коње особито. Јер је сразмера хранивих градина у ону (зоба) неопходно пољна.

Одмерених и снажних храњењем телаци потпољнабемо, поред осталога, и *војност* нашег говечета; а добри храњење телесне стоке — нарочито права, које на нашим стисно распарцима имањима све већу важност за вучу дојабљу; — допринећемо знатно побољшању њене важне особине — издржљивости и снажности у вучењу.

Но и *мјестом* нашег говечета пожелалемо ако будемо гледали, да произвођио таку сточну храну на нашим имањима, која ће моћи својим обичним градинама — у умереној количини — служити одржавању телесне потрошње и оноу вишку, који се млаком изатује. Од те се хране тражи и то, да она што јаче утисне на дучење млека. — Добра наша деца са чешћим давањем соли у прекрени или трицама — одлучна је храна за краве музаре. Добро и на време покосено и сребро сено, коренасти и вртолести плодови наших пољаница [сточна и морска репа (шочка), кромир и др.], замислени зелени ку-

куруз^{*)}, продужили би и за време бар првих зимских месеци лактациону периоду и одрали је доста невоно.

Наш је сељак разарао а разарито већину својих ливада те му зоб тога врло често и сена недостаје. Из овога излази да ако хоће да гаји онолико стоке, колико обича његова имања захтева — мора храну за њу, или врло скупо плаћати или је сам произвођити на њени. — Свакако, да ће се расудни пољопривредник морати одлучити на овај трудни корак. Мораће бити, у томе утринати мало више и труда и капитална — оно гајења тих биљака на њени, али ће му се те иплатити. Мораће, дакле, и наш сељак — хтос, нехтео — мало по малу почети интензивније гледати — употребљавајући при одржавању земље више права и машина, којима ће и редку сламу и време уштедити.

Увођеном светлости пољних биљака и оповојано у изодора, мораће наш земљорадник ићи пре притупити, а какве ће користи од тога имати није потребно да се нарочито истаче.

Све то мора унети наш пољопривредник, ако не ишли и даље хранити своју стоку само олим што се нађе; и ако не мисли с тим терати дете, да своју стоку лети тако рећи навикава на глад, како би могла зиму издржавати.

Но поред онога досад напоменутог, најшо је стоји потребна и *павена меза*. Под тим разуме и ону мезу, која се пој код нас обично не улазуе. У телу животињског тици су они физиолошки процес, који и у телу човека. И најшо стоји потребан је чист, неокисан ваздух за дисање и чистота трава ради приправног излучивања зноја и свих отровних материја из крви кроз коку. И његовом одрању шкоде: тамнина, прекомерна топлота и хладноћа штд.

Поред змећег тиварења стоке — телесне особито после рада — и менаља простире код вола, потребно јој је, да има удељену стају. Наш сељак при грађењу сточних стаја рани доста велике грешке. Управо он ту иде из крајности у крајности. — Код једних су оне већином кошаре од проишља са сламом покровене, те је у њима зима врло хладно, по оне су за бављење стоке лети преко ноћи врло прагитичне и довољно проветрене. Код других су, као што то у новјие дога већином и граде, стаје озидане каменом од земље до стрехе али без и једног окна или прозора. Обично се остаци у стају при дру једна рина, кроз коју се бубре с времена на време избацује, ако се не чини на врата. У онаким је сточним стајама врло топло, али, као што рекох, о светлости и чистом ваздуху у њима не може бити говора. То би се дало на врло прост начин поправити, а да се уочијавени начин зидана њиховог знатно не мена.

Могло би се при врху зиди — по зади или са стране — оставити два и више прозора, нарочно величани сточне стаје. Нихова би висина могла бити до пола метра а дужина попречна два пута колико висина. Тај једнокраки прозор отварао би се унутра на шару и то доњу страну, дакле, навише.

Обичним најпростијим прозором постигао би се то, да су стаје довољно осветљене и, што је још важније, да се могу увек лако проветрити, пуштајући кроз прозор шодљиве гасове које су као топајци и лажни већином нагомилани под тавањацим — при врху стаје.

Да би се укуца чистота ваздуха одржавала и други здравствени услови испуњени, нужно је, да вод буде непронетљан и благо нагнут задовој страни — нарочито онде, где се мушка града воује — како би мокарпа могла увек отицати у зато нарочито удељену јаму у бубришту. — Ипоствалајући скупле врсте патосања, које су обично и беле, само напомињем, да за наше прилике циела задовољна важије захтеве доброг вода особито у говедарницима. И добро набијења изловача добре уште и оное чини.

Сам начин нашег гледовања, а и привредне околности, довели су са собом то, да се код нас за време лета дава скоро сва стока не здравља у стајама, већ на пашњацима. Ово је једна обичај наш, који се а хигијенског гледишта може само похвалити.

Бављење стоке, нарочито младе, на пашњацима, врло је корисно. Успешно гајење ждробаци чак је немогуће без за-

^{*)} У Ма се она имају доњом једну слабу страну, што млада стока од веће употребе вичко, поштоје наше живих, те бар здравља није за вревоуу давање у зобен развоју.

^{*)} Он се дојаја, кад се стери змеце кукурузом густо на „сачку.“ вод јесен покоса, вавлако и добро нагати у једној војуна суз роа — једнак — онда сламом и зобом добро покриве до употребе.

БЕЛЕШКЕ

брана и чаира, у којима би она имала zgodnu прелиску за правилно развијање најразвијених ткива и органа тела свог: плућа, мишића, костију, зглобова (зглобака) нарочито на задњим ногама.

О бакљевој стоци на подесним напашама и његовим дљим благодетним утицајима на животна систем, облици тела, варене, да и не говоримо. И нашег говечета је баљвање на напашама дало ову отпорност против разних болести, који оно данас има.

Дрета се код нас грети и у томе, што се стоја и за прилод и другу употребу и вршше врло употребљива. Код нас се виђају и једногдишњаци у јарцу, на природно, да се таква стока не може правилно ни развити. — Треба да имамо увек на уму, да се и *мале говече* и *краве* *споро развијају и доксно одређује*. Према томе не би требало употребљавати за рад говече никако пре завршене четврте године. — Уостаком има ситуација где се могу — нарочито јунаци за прилод — и раније отомети употребљавати. У томе су меродавне месне прилике, особине сна и особине самога дотичног грама.

При самој напаш употреби, нарочито за мучу, треба строго обратити пажњу на постојно напашавање, јер прекомерно напашавање, ма у ком правцу, у самом почетку било би од осетних штета.

Обим једног члана описне врсте не допушта изустити се у подробност једне овакве — но себи врло опширне ствари — но ипаче много ваљано. Стога би ово било само најважније грешке од оних, које се лако могу применити у државу наше крпине стоке. Оно би био и најбољи и најбрзи пут за опоравку тих осетних грешака, које се свакако онег дана грешака то врсте не би могле искорити.

Земљораднички ставови свих земаља и делова света сачињавана — по природи самог живота свог — најконзервативнију класу и према томе ма кака ивица или одвајање од нација, прадејоног рада, прима се врло тешко или никако. — Све је то лако појмљиво, али је појмљиво и то, да се на раскрсници овој мора поћи путем усавршавања, где нам је и економски остварити тежњу.

Направимо ми од нашег говечета једну штељену животињу, у природном смислу; направимо ми од овог степског потоца једну сву културну сток, која ће наше захтеве најбоље моћи задовољити, на њома се уверити, да ће чисти принос од свецрствата и рента нашег подприродног добра скочити.

Говечу ми мало по мало за исхрану наше стоке оне пшине биљке, које према нашим климатским, земљишним и природним приликама највеће и најбоље приносе дају и које нам наше Полскире дајуе. Другије само и препоручује и семе од њих набавља; одабирају само добра града за прилод, нешто младу стоку према циљу њеног држања, на њома се уверити о значају *Вископовог* речја и за саднишност: *„То, где створачко нешто, било у целој земљи или уједињеном задњинству, ту је по природу најбољи принос од земљорадца“*, јер — ипаче! — осталога — само наизменичним гајењем стрмина са опашавањима и летитирањима као пшеничким биљкама, може се сва пролодна снага наших земљања, нарочито из доњих њилових савеза, корисно употребити.

Бар ставимо себи као крајњи циљ гајења нашег говечета — један стални уносики облик, о коме је овде било речи, на сво утицаји за сад доста.

По сам наш рад одгајивања мора ићи подале и сагласно законима, који владају у организму животињског, јер природа и не зна за чудне скокове.

Идимо у одгајивању наше крпине стоке полако унапред и повољно вољу са повољаном потребом — на рационалним одгајивањем наше стоке, на ње нам ипаче државне као резултат бити — зашта мишље и много приносави.

По у целом овом нашем раду не заборавамо лозинку одгајивачку, (којом чувени немачки пригачивач и писец *Шојмакер* — завршава своје епохако књижевно дело) *која гласи: „Знајти, шта се хоће и не хтеати“* и слично, то су две главне заповести у одгајивачком вистаху; треба је пак заповест првих двама равна: *„То што хоћеш, мораш савиш и свирати хтеати.“*

Употреба јечма за хранење свиња. — У општини стапшачки Сједињених Северо-Америчких Држава и Канаде чинио се у разни огледи са хранењем свиња јечмом, на је при тоу утврђено ово:

1 „буна“ јечма (35-23 литара или приближно 25,5 кг.) произиога 4,5—5 кг. свињскога меса. Код прасади јечма изазива брзи прираштај у тежини но код одраслијих брзи. Јер док је шир. код прасади било потребно само 3,6 кг. јечма да се постигне прираштај у тежини од 1 кг., док се је код одраслијих брва, који су тежили по 80—150 кг., корало за толики исти прираштај њихов утршити при хранењу 6—10,3 кг. јечма. Шта ипаче показало се, да јечам код прасади ика сралније јаке дејство на прираштај њихов и од самог кукурруза. 50 кг. јечма шир. наизава је код свиња, које су тежили око 30 кг., исти овални прираштај у тежини, колики је постигнут тек са 60 кг. кукурруза. Али је код одраслијих брва каснији обрнут случај; код њих је на име кукурруз подало веће дејство на прираштај у тежини но јечам, те је употреба његова за хранење одраслијих свиња много јестивије стала но употреба јечма. Уопште: код свиња старих од 5—14 месеца савезан јечам је од прилике за 8%, слабије дејствовао на прираштај њихов у тежини но савезан кукурруз.

Дале је утврђено: да се искључивом употребом јечма при хранењу свиња добија далеко чвршћа савина, но кад се оне хране кукуррузом. Али јечам давај свињама у зрну остаје у наметавњаа њихових за ¼, несварен и некориснији. Стога свиње треба увек хранити *самљеним јечмом*, потапајући га, што је врло важно, претходно у савезано велику количину воде. Најбоља су резултати постигнута, кад се је 1 кг. јечменог брвања замешавало у 3 кг. воде.

Да ли је боље сечку и јарму давати стоци квашену или суву? — Сечка слама, сена или репе, као и јарма, но мора се нарочито приправљати кад се даје сува, ита се пак мора квасити, ако није одвећ ситна, а јарма одвећ бршавана, те да је стока одама и тако јако расура.

Суву храну уаште, треба квасити већ и зато, што је стока припуњена да суву храну јаке жваће, дакле да је и јаке шључачком атапа, но храну претходно квашену.

По ко би сечку и јарму хтео заједно мешати и у оброку давати, тај би могао сечку мало овлажити, но само толико, да се јарма за сечку прилепи и да је не може стока одувасти при једењу.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК VIII СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

дрожене 24 марта 1904 године у Београду

Присутни су били: председник г. Милош Х. Поповић, потпредседник г. Наја Т. Тодоровић, благодик Јован Јекић, чланови одбора г. г. Др Марко Т. Јоко, Алекса Б. Поповић, Александар Миљковић, Петар Д. Тодоровић, Јања Кремић, Нинко Јовановић, Милош Јовановић, Димитрије Јосифовић, Милош Н. Лукићевић и Др. Милевоје Васић.

Председаво председник г. Милош Х. Поповић. Вељезко зам. секретара Рад. К. Сиповић.

42. Прочита се записник VII одборне седнице од 18 марта ове год. — Одбор усваја.

43. Прелаз се на другу тачку дневног реда. Председник извештава да се на расписани сечај за друштвеног секретара пријавило 3, а за економа 17 кандидата.

*) Не хранили.

Пошто су прочитане пријаве, поднесене за место друштвеног секретара, разматране су поднесене својдобе и после дужег саветовања, Одбор изабрао: — За друштвеног секретара Радослава Спасовића бив. друштвеног интозана а садашњег вршњака дужности секретара, који је Друштво школовања и који је уговором обавезан да извесно време проведе у служби друштвеној.

Прва плата изабраним секретару одређује се 2000 динара годишње, а с њиме се има закључити уговор на три године, као што је друштвеном Првацина предметице, која ће нажити од дана избора.

На свршеном избору секретара прочитано су пријаве поднесене за место друштвеног економа, и пошто су разматрене следеће пријављених кандидата, Одбор после дугог саветовања изабрао — за друштвеног економа досадашњег вршњака те дужности г. Максима Богачица. Плата му се одређује 2000 динара на годину, а и с њом да се закључи уговор на три године, рачунајући од дана избора.

44. Потпредседник г. Паја Т. Тодоровић, познатиша Одбор да је постављен за управитеља Вин. Бок. Школе у Беогу. Напомиње да је Друштво у пренесу од 22 године, колико је његов члан, често одишло на разним завјанима и повремено му разне своје послове, а у овој години почастовало га је и избором за свога потпредседника. Изајављује Друштву благодарност на свему ономе, колико Управни Одбор да га разреши од дужности уредника *Полоприродног Календара* пошто му, због презентација, није могуће ту дужност отаранљати. Изајављује, готовост да и убудуће према могућности потпоможне Друштву у његовом раду — Одбор једногласно решава, да се г. Тодоровићу благодари на дуготрајној и обилној сарадњи, и да се разреши од дужности уредника *Полоприродног Календара*. Место друштвеног потпредседника да се не поштује до првог редовног или ванредног Збора.

СТЕЧАЈ

По одлуци Управног Одбора Српског Полоприродног Друштва од 26. месеца за „Поутич део“ *Полоприродног Календара* за 1905. годину припише се чланци који ће расправљати ове теме:

1. Уређење налик и средњих соосних имања;
2. Прибирање и његовае стаског љубрета;
3. О сејању уште са применом прстачне сејанице;
4. Гајење кукуруза;
5. Гајење крошпира и његова употреба;
6. Гајење сточне репе;
7. Његоване природних и подизање вештачких ливада;
8. Стратегијсковање калашњене лаве;
9. На шта ваља обратити нажну при резидби чокоати;
10. Спремање бурдаи за бербу грожда;
11. Употреба воћа;
12. О рабуци;
13. О гајењу луда за хрљење свилених буба;
14. О произвођаји првог лука на већем простору;
15. Његоване стоке;
16. Гајење кокошана;

17. Јесњи послови око ичала и закиљивање кошница;
18. Спањска пута;
19. О користи вештачког сиршита и његовој употреба;
20. О потреби одржавања шума;
21. Вагрен као шумско дрво, и за рану пољопривредну и занатску употребу;
22. Корисне и штетне птице у пољопривреди;
23. Деларска поука за народ;
24. Приповетка са пољопривредног тенденцијом (оригинална).

Чланци се инају написати јасно, популарно, и што краће, тако да чланак не изнесе више од три штампана листа, и да инају по потреби и што више слика, у кој случају чланак може изнети и до четари штампана листа.

Сво чланке треба утутити Српског Пољопривредног Друштва с називаченом: „за Пољопривредни Календар,“ а рок је за подношење чланака до *копча јула месеца ове године*.

Награде штампаних чланака, по оцени Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, могу бити од 60—80 динара од штампаног табака. Оригинална приповетка наградиће се одеском.

Бр. 3849. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 26 априла 1904. године.

ОБЗНАНЕ

Урединштво Тежска овим извештава све претилатнике *Тежскае*, да *одмах*, чим који број *Тежска* не буду добили, известе о томе *Српско Пољопривредно Друштво* (Неманска улица бр. 11), како би Урединштво учинило шта треба да добијени број добију.

Претилатници под пошта, треба подобијене бројеве у прописаном року код поште да рекламирају.

Ко тражи после месец дана број који је требао добити, неће му се по жели моћи учинити, јер Урединштво неће бити у могућности да се жели претилатника одазове.

Ко од претилатника *Тежска*, чланова еспичака, добротвора, утемељача, или редовних и потасних чланова Друштва, промени нешто становања или адресу, коли се да то одмах достави Српског Пољопривредног Друштва, како би му се *Тежска* могла на тачну адресу шљати. — Непримљене бројеве, услед промене места становања или адресе, Друштво неће бити у стању наплатити и за то нико таквих потраживања нека се не обраћа.

8—10

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Маним од нетит врте једног ступца по 10 нара див.; од осталих кружних писмена по 15 нара од врте од ступца. **Већим огласима:** *Цела страна* 10 динара (10 круна аустр. вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустрајске вред.), *четврт стране* 2-50 динара (2-50 круна).

За оглашавањем илито пута, 10 од сто јединице.

Преглед 20 броја Тежска. Поэни за изложбу. — *Члмво:* О говоћен обаду. — Добра конош поспља. — Врста осиде за воћкама. — О мули „пре“ хрљења, „за време“ хрљења и „после“ хрљења. — Масла о поправди наше крушне стоке (спрштак) — *Белаше.* — *Друштвени и подружнени послови.* — *Стечиј.* — *Обмане.* — *Цена огласима.*

ИЗЛАЗИ ДВОСЛОДНЕВНО
1. 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТЕЉИ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ
ПРЕТКАТУ ПРИМАЉУ И СВЕ ПОШТЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНИ 6 ДЕНА ЗА ПЛАТ ГОДИНЕ 3 ДИНА-
РАДИОН ПОШТАТУ, ЧЛАНОВИ СРП. ДРУШТ-
ВОПРИВРЕДНОГ, ОСОБНО ЧЛАНОВИ ВОЈВОДИНЕ СТАЛ-
КАЈДА, ТАДИ, МАНАСТИРА, ЦРКВЕ БЕНОМАРА,
ВАДРУТЕ И ЧЛАНОВИ ПЕТРА ДОМАЉА ЛИСТУ У
БОЈА ЦЕНА, АКО ПОШТОМ ПРЕТКАТУ ЛИСТУ
ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ЗА ОД СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 КРАЈ. ЛИСТ 4 ФОР. 4. ЗЛ. ПО СПЛ.
ПОШТОМ, ГАРЖИЦА И НАКОН ЧЛАНОВИ
КАО И ЦРКВЕ БЕНОМАРА, ВАДРУТЕ И ЧИ-
ТАОШКЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРЕ ДО-
МАЉА ЛИСТУ ЗА 6 ФОР. 4. ЗЛ. А. ЗЛ. ПО СПЛ.
ПОШТОМ, ГАРЖИЦА И НАКОН ПОШТАТУ И
КАО СЕ ПРЕТКАТУ БОЈА СЛОТ ГАРЖИЦА
ПРЕКО БОЈА ТИ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1909 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво гласник излази
Председник МИЛОШ Х. ПОПОВИЋ
ХИЈАНИДАРСКА ГА. БР. 21.

ОДГОВОРНИ ГЛАВНИК
МИЛОШ И. ЛУКИЋЕВИЋ
СРПАНСКИХ ГА. БР. 25.

БРОЈ 21

У БЕОГРАДУ, 20 ЈУЛА 1904 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXV.

МУЖЕВИ ЗАСЛУЖНИ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ У СРБИЈИ¹⁾

СТАЈЕ СА БЕЛЕННАМА

(СРБИЈАТА)

„Старе пријатељо хуно, а нове теши.“

Учене пољске привреде важни су, јер се поље занима десет деценија нашег народа, и што она даје најпотребније материјале снамаку у земљи. Но исто тако важно је и учешће о смену културу народном, о раду, правцу и организацији производног рада народног, где се сени о земљорадња учи и о заштита, трговини итд. о смену, чине се материја мења место или облику, у плу да може човеку послужити, који један државна даље било потребе немогу²⁾.

Интересоване пољопривредника за изучавањем политичке економије нема да велико и оправдано. Да би се од пољопривреде изнало добити потребно је не само добро обрађивати, него нарочито увести још корисно и лако продати (чи би рекли увести) добрене производе. Као год што наука пољопривредна учи како се долази до најбољих жетве, тако и политичка економија учи како да изнађе средства да својим производима нађе проходе³⁾. Два описна бича прете образованих народа: социјализам и демократија, који један на другога произлазе. И против једнога и другога може се борити само изналажењем средстава како да се одржи својско газдинство. Очевидно је, дакле, да будућност привредничка може успевати само под погодном ако буде датица извесне добита⁴⁾.

Отуда, следствено долази потребно за сви владе да предузимају највише мере за обезбеду привредног успеха у земљи⁵⁾.

У лицу мисли које је ипак именовани писач на Конгресу и који је рад довео наш Пољопривредни Гласник, доказано је колика је потреба за пољопривредине да проучавају политичку економију. Но исто тако и правило суди кад нели на другом месту: „Погрешно би било мислити да је изучавање ове науке корисно само пољопривредницима; баш напротив, индустријализација и трговина би такође отуда извукли великих

користи. У истину, политичка економија, заданути напими пазелима, изналажа непрестано све задатке, показујући ситуацију путем средстава која треба употребити да би се ујачко општи успех земљаски....

Владе које заштитаву пољопривреду у исто време и најважније раде на моралном и материјалном напредовању своје отаџбине“....

Од времена овога колосалног дуела који је водио пре тридесет и пет година Мјитовић са Стевом Поповићем, на пољу Народне Економије, и који је показао како су тада било незнатне влиште тога знања у нашем народу, и посла неколико ученика из те области, мање више лоне пренедених или вешто компонованих, није се ништа појавило за ових тридесет и више година, што би доказало да се правичније појмило и боље оценио значај ове науке. И кад је са те арене синео Г. Мјитовић онда је остало бојно поље без бораца (јер о победоносне и победитељу не треба ни говорити) и ово је скоро зарасло у корону. Мачевање ових глумијатора обележавало је напну епоху, дану су тада пролазили у живом разговору о ономе што су они писали, и о нестрпљивем се чекало шта ће даље написати.

Да није Г. Мјитовић остављао ово поље, не би оно остало без барјактара, где би своје мисли изналазио г.г. Вујић, Милић, В. Велковић, Борисављевић, Влада Марковић, Ничић, Бајић и др. и др. сви — сарпине сви они ипак би цуле руке посла, и у народу би се морао познати наодан рад на овоме пољу. Мисли би биле превишњене. Знало би се шта је од шта прече.

Но раније смо се огладили од жеља и прижалнивава које се тичу прошлости. Све што смо поменили више се тиче жеља за будућност и нада коју је на пољажено.

Г. Мјитовић оснивао је Пољопривредно Друштво, помажући га у своје време као Министар морално и материјално, показавши и све оно чему је Друштво тежило, и што оно својим успехом назива, или и Мјитовићеве заслуге.

Ми се надамо да ће ова заслуга бити још и већа кад се Г. Мјитовић по који пут и сви ости из оне индустријске метрополе, где ни пољска привреда није заборављена, као што се скоро редовно сећа наших трговаца, који у вему ипак велики и јак стуб за воу са највећим царством које је икада постојало и које се на свих 6 делова света распростраи.

У дуготрајној служби на најважнијим положајима успео је овај државник да напме доста успеха, а може бити и по

¹⁾ Види бр. 18 Тежак од ове године. Изостало досада због блискости уредништва.

²⁾ Тежак стр. 146 од 1902 године.

³⁾ С. Сербовић пров. Види III св. Пољопривредни Гласник: Национална економија и пољопривредна школама.

који неуспех. Наше није да у овој прилици то пресуђујемо, нита би ми то могли како ваља уништити ни по томе што смо у другој послу вех проводили, ни по спреми која се нише за такво суђење.

Наш је задатак који смо себи овај мах поставили тај, да се сетимо још и овога часног претходника свога у Друштву, да му пожељиво да поживи још дуго, и да своја богата искуства и оштро осматрање упути који пут и нашим полупривредницима, који га у дивљим свесрдно поздрављају, и који на овоме пољу никакве политичке рачуне не претчињавају, по траже савета, помоћи и сарадње од овогако који ни то може дати, па и од њега који је многим својим радњима доказао да може користити својој земљи и народу својоме и у овој области знања.

М. С.

О ЛЕСКИ И ЛЕШЊИЦИМА

— Др. Ђ. Гадић —

Мислени воћари, који о свакој воћки воде рачуна, неке о лески ово: „Где неће никога друга воћка да ти раба, а да ти у банти не би остало место платно, усади леску, мало ју понегу, и она ће ти увек донети много задовољства и користи у неким укуспим лешњацима“.

Ја мислим да никог нема, коме лешњак по би био; и најстарији народи приграмали су леску као воћку, која има свог великог природног значаја, а која се задовољав са сваком земљом и сваком местом, где ју год усадим: а кад јој даш боље место и бољу негу, она ће онда по 4 и 5 крупнијих лешњак у једној китци рађати, а и грмље ће бити пренушо оваких киткица, да ти је мишља такав шиб погледати.

Полико је важа, који смо леску у разним приликама гајили и виђали где се гаји, из искуства познато, леска најбоље и напредује и раба у блажијем, не претешком земљишту, које је довољно прицаво и влажно, а које је по положају отвореније.

Стари писци кажу, да су Римљани, увидевши у лешњацима врло ошро и пријатно воће, дресали леску из малоазијског Понтуса у Италију и назвали ју ших *pentica*, т.ј. пенцијски орах. И у Италију донешена леска, наша је и код тамошњих староседелача врло дубавог пријема, па се стога и код њих врло брзо одомаћила. Из Италије је разнешена по осталим европским крајевима, па чак и доста далеко на север.

И дивиди најбоље ушена леска око талијанске вароши Авилана (*Avellino*), од куда је и добила своје научно име *Corylus Avellana*.

Леску налазимо данас негде у читавим шумама, негде у понавних забранима, негде појединаче, а код нас ју највише налазимо по шумама, у смеси с осталим шумским дрвешем.

По природи својој, а према неким приликама, порашује леска 4—5 метара високо, а траје 20, 30 до 40 година, после кој времена почне старо шибље да се сунти, а из корена избијају непрестано нови прUTOVI, и тако се увек подмлађује.

Леска је по себи угледно дрво, па стога, не само да служи као родна воћка, него може и врло zgodно да послужи у перифонијама (парковима) за украс, кад јој се одреди подесно место, било у смеси са осталим украсним шибљем и дрвешем, било негде посебно, нарочито кад се за тај циљ узму и неке разне одлике са разнобојним, и оне са ресетим лешњем, па се онда могу и од *самих лески* да направе дивотне грмље. Те одлике, обично, немају крупне лешњак, а пису тако ни родне и само се украса ради гаје. Те су одлике:

Првена леска (*Corylus Avellana atropurpurea*) са загасито црвено-зеленим листовом. Од не има две сорте, са округлим

Округли лешњаци првене леске

лим и дугачким лешњацима. У оне сорте са округлим лешњацима, лешње је прилично, ломно.

Жута леска (*Corylus Avellana lutea*), са отвореним зеленожутим лешњем и кругластим лешњацима.

Лешњаци жуте леске.

Реснеста леска (*Corylus Avellana laciniata* и *quercifolia*), са перастим или, као у храста, ровашеним листовом, а чиграстим лешњацима.

Лешњаци реснесте леске.

Стрмоглава леска (*Corylus Avellana pendula*), са земља обореним гранама, као оно у стрмоглаве („жалосне“) врбе, па се зато на зеленим рудинама, сиво-ојма, врло лепо представља. Лешњаци су више сивоштенци, прена врху широти.

Лешњаци стрмоглаве леске.

Лескино је дрво што старије то тврђе; оно се употребљава за разне израђевине. Млађе се употребљава за оброче, за штапове, плоче, за држала, бичеве, за разна плетива, нарочито за бантенике прелазе (мостове), за столице, кауне и астаље. При горњу развија врло велику натру, а углав од лесковине употребљава се врло корисно за грађење барута.

Леску гајимо: или као високо дрво, или као жбури у разним видоцима.

Ако желимо да однегумо леску у виду стаситог, *високог дрвета*, онда ћемо, да се мадавр добро узгледа, останим само један, највиши прт, који ће нам дати стабло, а све друге изданке посебно; повремено ћемо сеча и са стране гране са тога мадавра — пртца, до извесне висине, како ћемо хоћа створити лепо, често дебело и угледно круно. Све изданке, који би око стабла из жиљ избили, треба посећи, ако их, може бити, не би хтели употребити за „положнице“ о којима ће бити дописије говори.

Врло је лепо видети, а врло је лако и подизати леску украс путова и лутања у банти, и то у просте редове, као оно што подижемо чардакљу од винове лозе. На тај начин однегована леска врло добро раба, а нема око ње ни много

рада да одржаваме, осим једино то, да се прочишћана од сувих и изумрlih грана, јер се дрвца не сме поткрсавати, пошто у ње честога избијају на врховима прошлогодишних летораста. Као што рекох, на тај начин подигнута дрвца, не само да добро и обилато раба, него су и *лешињима много кружнији*.

За обично, природно гајење дрвца у шиду жбуна, нема ништа особено да се каже; једино што има да се ради, то је, да се чисти и по нека, може бити нештовећа грана, одесе.

Ко би хтео у већој размери да негује ову врло корисну вољку, редино да пошину нека гола места, треба одређено земљиште да прерида до 50 сант. дубине, на издице на 4 метра раздалеко да сади. За попуњавање дрвцом, треба бирати оне стране, ко је су више изложене сунцу; ту боље раба. У јесени опало лишће не треба оставити да га ветар разнесе, него га треба око жбунова заковати; то је дрвцима најприродније љубре; мање ће ју требати други љубретом љубрити.

Имеђу стабала и жбунова треба земљу често одржавати и с врелена на време *врсковаати*, да ваздух и светлост боље и лакше до жиља допирати могу.

Љубрити треба сваке друге или треће године са у вода сагорелим љубретом, или, где може да буде, са у води размућеном краљевом балегом. Ово ће сигурно допринети, да ће дрвца обилатије и много кружније лешињима производи, и на тај начин довести донашњу и очекиване користи, а за *лешињке* има у свако доба, преко целе године, добрих и сигурних куцаја.

Племењати, кружније сорте, *размножавамо*, искључиво скоро, само *каломњима*. Ондах до самог жбуна из земље порасте издице — прутове, треба у земљу полагати тако, да само врх од њих из земље провирије; исто овако, као и кад влазову лозу полагано. Да се земља, које прџт у земљу покрива, не би остушла, треба ју покрити неком кривчином, сувим лишћем (шљивом), или сламама стајекама љубретом. Ово помагаче треба предузети или рано с пролећа, или с јесени. Из овог земљом покривеног дела убрзо ће кибити живице, и већ после годину дана мога ћемо положити од жбуна одеси и као нов младар на одређено место усадити.

За размножавање кружнијих сората, на могу се препоручити они издици, који подале од жбуна из жиља избијају и порашћују; исто се тако не може препоручити ни *размножавати лешињима*, као ни *калемљем*. Калемљење могло би се предузети само у случају, кад од неке сорте не би могли добити готове, оджљене младаре, него би се морали задовољити само с калем-гранчицама. Калемљење простим *"свањем"* са *поједнако дебелим гранчицама*, најсигурније је.

Размножавање *лешињима* добићемо, истина, много младих, али ретко кад да ћемо добити од ових дрвца, који би кружни били као они, које смо посејали. Може само да се *догати*, да од стотине, од посејаних лешињих добићених жбунов, уроди један само овако кружни лешињина, као што су били они посејани, и то, ако на месту, где је младар усађен, буду напредно добри услови и прилике.

У 30-тој години обично, а према приликама и раније, престаје старо дрво да раба; оно престане да порашћује, на услед тога престаје и да раба; оно кауре. Кад ово време наступи, не треба зато дрвцу наустити, него ју треба подмладити и то на овај начин: Нередино жбунова треба на 50 сантиметара од земље сасећи, са жиљом земљу — на 1/2 метар око жбуна — разграти, на у тај рив другу, љубривити земљу навети. Убрзо после тога, изабети и на њима и из жиља нови издици, од којих ћемо најјаче и најразвијеније узети за даље размножавање, а слабије ћемо, не на једанпут, него мало по мало, посећи.

Разуме се, да су они из њих порасли прутови, за размножавање боље.

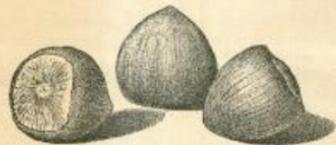
Али, ако би хтели да употребимо и ове из жиља порасте издице, онда их некуста знамо, да су за размножавање они боље, који су ближе напу прасли.

У почетку сам још рекох, да је дрвца, уопште, *орло редна саба*, а, разуме се, да ће и много обилатије рађати, ако буду у услову на месту где је усађена, боље, т.ј. ако буде боља и погоднија земља, и, ако се на самом месту већа нашла обрати.

Не само клана, него је *полавишто нега* допринело, да у Италији, нарочито у Сицилији, на онда у Шпанији, најпродуктивне дрвце и најкружније лешињке плазамо, који се чак и до нас доноси и врло скупо продају. Једно добро одногова дрво, може, од једне године почет, да нас донесе за 10—12 динара лешињих годишње. На зар то није леп принос? То како леп! А само до нас стоји, да нашим дрвцама редност повећемо и приходе од њих повећамо, јер не само редност, него и кружније лешињке, доноси нам — веће користи, за којим ја треба и да тежимо.

Облик и кружноћа лешињих, служи нам као основа за поделу овог воћа. Многи стручњаци нас, узимају при подели и неке друге особине у обзир, на зато не можемо наћи ни два пица, који су досада искључиво о дрвци писали, да су се при ошну појединих врста, једне исте посебе држали. Носталом, за нас те њихове поделе немају никаквог практичног значаја. Примера ради, да наведем *Витнерову* поделу као најпростоју. Он дели дрвцу у три класе:

1. *Са лешињима, који само до половине своје љубице у чахури седе, и плају при дву широку штат*. Овамо

Шпанске круласте лешиње.

долазе већином шпанске сорте. Њих има *круластих* и *дугачких* у разним одликама; на онда *раних* и *позних*.

Шпанске дугачке лешиње.

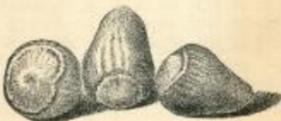
II. *Са лешињима, који сасвим у чахури леже, тако, да се из ње једва виде, и са великим штатом при дву*. Овако спадају, већим делом талијанске и енглеске сорте. II ово су

Дугачке талијанске лешиње.

кружни, већином *дугачки* лешињки, са две главне одлике: са *белим* и *црвеним* месом. — II у Француској и Немачкој има

ових лешњика под најразноврснијим називима, а — једне у исте сорте.

Европски дунавски лешњик.

III. Обична шумска лешка, са кругластим и дугачким лешњацима.

Шумски кругли лешњик.

Лешњик је онда зрео, кад сам из чашуре испадне; у том стању побрза, неће јагра дојиде да ђмале, неће да побујава, ни да се уредила. Зато га, за дуку останку, треба у том стању и забрати; треба само олако стрести гране, па ће зрели лешњаци лако поспадати. — Кад се покупе, треба их на понавана, асудана итн. растурити и стину наложити да се добро осуше и тако за дуку оставу осутирају. Ако не би било сушце, онда их треба прострети на сувом, довољној проваји изложеном месту. Док се лешњаци тако суше, треба их чеље превртати. — Неки их и на диму суше; то не бих никако препоручио; јер је врло тешко угадити време, за које би требало лешњике на диму оставати; оставио ли их мало на диму, неће се довољно осушити — оставио ли их дуже него што треба, скардиће на дим. Сушење на стину и премаји, најбоље је.

Грешке које се чине при подизању винограда на подлози америчке лозе.

— Кузман Јовановић, —
ученик у пензији.

Сем драњског слива у Краљевини Србији, сви су остали слинови више или мање погодни за успевање винове лозе. На прво место долази дунавски слив, па онда типочки а затим: поравски, шивавски и др. — Земљишта у близини ових река и њихових притока, ако исуу у равнини, већ у подножју каквог брда или планине, у пристоји окренута југо-истоку и југо-западу, погодни су за винограде, док су сави недолучнија речна, због високог владинског и каменитог земљишта и оштрије климе, неспе погодна за винограде.

Наша земља, пре 15—20 година, била је врло богата виноградима. Сваки брестулак, сваки хумић, окићен је био виновом лозом. Но еволуцера, пренесена са стране, за кратко време стално и поштуно, одузе нам ово благо. Што је од еволуцера остало, довршила је перноспора.

Држава је јако настојала, да преко Државних Лозних Расадника и Школе Виноделско-Воћарске у Букову замени домаћу лозу са америчком лозом, која еволуцера, због бујног пораста и храњива, одолава. — Но ова лоза тражи веће неге и уместности у календељу, што је узрок, те данас читави срезови немају ни једног винограда. Да је ово штета по пољопривреднике, а и по саму државу, не треба ни говорити, јер се силан поцац изда за страна еволуцерована ипа.

Поједина су крајеви предузели, и то они ближи Лозних Расадника, да на подлози америчке лозе подижу нове винограде, у чему су успешили и успели. Но подовољно знаће, а често и несвесни ишекуланти објављују пољопривредника, те при засађивању нових винограда на подлози америчке лозе, чине оштре погрешке. — Ове погрешке, не само што ће шкодити ономе који их чини, већ остали видећи неуспех, не упућују се, да нове винограде подижу, а пољаци ће штета од овога бити по појединце и државу, лако је израчунати.

Тако је и у овој околини подизање винограда са погрешкама отпочело.

Људи су на Јасенине (Липовчани и Врбачани) приликом отпочели, да своје грошће изнесу на шараре и друге саборе, и ту га по спуне новце продају. Тек приликом, причали су купцима грошца: до они имају већ велико винограде; да их велике приносе доноси; да имају довољно резница окалемањених за продају; да при подизању винограда са овом лозом нема никакве тешкоће, само треба земљу са два шхова (40 см.) дубоко прекопати (прерапати). Многи су овима поверовали, од њих окалемањене резнице набавили и отпочели подизање винограда али са погрешкама.

Погрешке су:

1. Што се на избор земљишта не обраћа никаква пажња, већ се за винограде узимају она земљишта, која су ближа кућама, а остављају се стара, много боља виноградска места.
2. За ово је једини разлог, да се сачувају од потричара.
3. Што се земљиште пре засађења прекочио (калциметрон) не иштита, те да се савија која врепа америчке лозе, на дотичањем земљишту може са успехом напредовати.
4. Што се окалемањене резнице набављају од приватних, а не од државе; каква их је подлога, и каквом су врстом лозе окалемањене.¹⁾ — Сем ових грешака има и ситуијних, које онде не напомињам.

Ове ће се грешке стално чинити, докле у масу народа не продере исушко знање, које пољопривредника треба да стече пре, до што се реши да виноград подиже.

Ко ће овај посао да узме на себе? Одговор је: срећи епонохи, учитељу, свештеници, путни учитеља, продужне школе, часописи, новине и др., а за сад би ми предлог био: Да Министар Народне Призоре изради једно малено уштевету, у коме би до ситуије изложено било све оно, што је до данас у науци и пракси познато: *Како се подижу виногради на америчкој америчке лозе*, па ово у толико комада одштавати (форма књижице), колико би било довољно да свакој општини по 20—30 комада бесплатно пошале, а ове раздају онама, који су досада покарани воле, за подизање нових винограда на подлози америчке лозе.²⁾

ДЕСЕТ СТОЧАРСКИХ ЗАПОВЕСТИ

— Мисиро М. Рузичић —

Сваки онај, који мисли да од сточарева има користи, мора се придржавати што ратунијег начина рада, а сам тој рад основан је на правилима, стеченим искуством, која сточар треба да зна.

¹⁾ Приредба резницама: Постоји строго израђене Министар Народне Призоре, да и приватни израђивачи лозе траже од кузман ушерене о писаној земљи.

²⁾ Пис У. Практично Пољопривредна Пошта у издању Српског Пољопривредног Друштва: *Подизање винограда америчком лозом*, од М. М. Савића (1903). Друго издање, цена 0-60 дина.

У ових десет заповести сакупљене су, и укратко, уколико је на овај начин могуће, нашта су славнија унутрашња, која по *Дателу* износи:

1. При узимању стоке за прилод нази, да та стока за тај циљ одговара овим особинама, које се за то траже, и не обраћају пажњу само на појединости, већ и на целину.

2. Само потпуно здраву стоку смеш употребљавати за прилод, јер и код не, као год и код човека важи правило: „У здравом телу, здрава је и душа,“ а болесна стока нема свију особина, које се за прилод траже.

3. За парене не узимај ни сувише младу, нити пак стару стоку. Млада услед непотпуног развијености не може да прими, нити да пренесе наследне особине, а код старе, омет то што код младе није у довољној мери развијено, прошло је и изгубљено.

4. Тражи стоку здраву, а ако не можеш да најеш такву, која би свима условима одговарала, онда се труди да недостаје изравнаш са добрим особинама.

5. Не пари стоку из разлога поднебља и тоштите друшћајних животних околности. Поднебље и земља изишу велики значај.

6. Не пари стоку разне величине, но ако то мора бити, онда нека је бик мањи од краве. Ово се ради стога, што у противног, телад, сразмерно мањини телу, бивају сувише велика, услед чега наступа опасност по живот и здравље краве при телову.

7. Пари стоку из истога поднебља, и надај се потомству са особинама родитеља.

8. За прилод тражи стоку чистоокрву и онда си сигуран да се неће изгубити.

9. Не чуштај да бик сваке сувише, већ према одређеном броју. Нарочиту пажњу треба обратити код младих бизона.

10. Још од малена чувај и храни стоку, што најкљавије можеш.

Како ћемо да одбранимо стоку у стајама од муха и других инсеката.

— Радомир А. Нешић —

Равнодушност наша према инсектима, који преко лета навадају и досађују домаћој стоци, остала је још из старина. Обично се вели: „тако је било раније, па тако мора бити и сада.“ Због тога, никој није ни надало на ум да започне какву борбу против њих, већ је сматрао вишњу појаву као нешто што је додељено од каквог вишег бића!

Али што је било раније, није данас. Раније, пољопривредне науке уопште, а посебно наука о одгајивању и неговашу стоке, нису биле на оном ступњу, на коме су данас, те се и неговашу стоке није ни приближило поднпљна оваква пажња и у овој мери, како се то данас чини. Услед овога су све врете домаће стоке раније биле мање болворедне, а њихово тело мање овно и нежно, те су и сви делови тела а нарочито кожа и длака били мање осетљиви и према времених невољана и против навале разних инсеката. Сав тога, у раније доба, домаћа стока није имала ни приближило ону вредност и значај каква данас има, те је савија природно, да је одгајивач мању пажњу обраћао на негу и гледао да га гледаше стоке што мање стана, а о одбрани још и од муха — на то није ни понављао!

Данас, пак, ствар стоји сасвим друкчије. Данас су пољопривредне науке, па, дакле, и наука о гајењу и неговашу стоке, знатно коракнуле у напред. Са развојем и напредо-

вањем науке о сточарству ишли су упередо облагорађивање и утврђивање наше домаће стоке, како у телесног облику, тако и привредних особинама. Тако нам је данас уопште стока крупнија, лепша, даје нам више користи, а што је најзначајније, постала је енија и нежнија и изазивана је све јача појава штетних инсеката, јер су наплавни све нововише услове за свој живот и развојат, и уколико је стока бивала благо-роднија, уколико је јаче била подложна навалама и досађивању разних инсеката.

Из овога следује, да се данас одгајивачи морају настра-рати, да поред осталих услова, пруже својој стоци и потребу заштити од штетних инсеката, нарочито за време лета, када се ове штеточине појављују у највећој мери, ако нисае и желе, да им стока напредује и да им даје користи у пуној мери, ради којих их гаје. Због тога је и савија оправдано, што се у последње време обраћа већа пажња проучавању средстава и начина, како да се ови непријатељи домаће стоке тамане.

Има врло много и разних инсеката, који преко лета досађују нашој домаћој стоци, како у стајама, тако и ван стаја — на пасиштима. Ми ћемо се овом приликом задржати само на онима, који досађују нашој стоци у стајама. Међу њима на прво место долазе мухе и мушице.

Мухе драже и узнемирују стоку за време јела и одмора, снажују јој прохтев за јелом и чине је нервозном и лавовљом. По професору *Лангу*, града за рад, нарочито коњ, који бораве у лискам и загушљивим стајама, где се мухе појављују у рејенима, свакодневно утроне у одбрану свину, коју грао добија од $\frac{1}{2}$ килограма оаса, на и више; код млочних граја, прашеће се мањак у млеку; а код гојиних слаб прираштај у тежини. Но свега тога, мухе су и човека подесно средство за пренашање заразних болести. Тако је утврђено, да у свима занатима, где се није одржавала потребна чистоћа у стајама и где су се мухе појављивале у великој мери, да су ту прво често надале заразне болести, и да су од једне и исте болести оболевала сва града у стајама. Најзад, не треба изгубити из вида и то, да ни сами људи није понтеђени од муха, кад се велики стајони налазе близу сточних стаја, што је код наших севских одгајивача стоке увек и случај; а какве непријатности проузрокује човеку због муха, мислим да није потребно нарочито спомињати.

Кад свему овоме додано још и то, да је разновиднае муха тако огромно, да једна жена за време од једне године дана произведе преко 25 милијуна потомка, онда се може видети и оцениати, од колике је важности и потребе пронаћи успешно средство за тавање и искоренивање ових несносних животних бића.

До данас, једна, још није пронађено потпуно успешно средство против ових инсеката. Но као најбоље за сада се увелико препоручује левак или лајн, који се прави кад се два дела коловојнице (своле) утврва у једног делу гала, на се потом скване с ватре и долаје један део терпентина, на смешу меша све доле, док се потпуно не охлади. Кад се смеша потпуно охлади, донете се неколико кашика меда, шећера или сирева и добро намета, па је онда левак готов. Овако зготовљеним леваком премажу се шарча од хартије и прашине на стубове, врата и зидове, где стока борави. Невероватно је у каквој множини падају мухе и мушице на овај левак. За кратко време, ако их је много у стајама, испуне се сва праша места на хартији. Чин ово буде, треба хартију односно левак заменити. Ово сам средство опробао у сточних стајама Венеделиско-Вољарске Школе у Букову, и постигао врло лепе резултате. Сем овога има и друго једно средство, звано пересика прашак против инсеката. Овај се прашком, помоћу

меха, а ветера издони и таван зашраме, чим се митраси мухе омијају и падају на земљу, које треба одмах извринути.

Поред досада побољраних средстава, препоручује се прекизавање прозора сивом из кречког млека и „вешплава“ да би у стајама било мрачно, пошто мухе не подnose поирчину, те се брзо из стаја иселе, нарочито кад су стаје ушешене, да се добро могу проветравати, јер добро проветравање спречава такође њихово насељивање. Исто тако добро је кад се околу стаја засади високо дрвце, да да увек буду у хладовини. Само засади дрвце не сме бити сувише густо, јер ће спречавати продирање ваздуха и ветрене стаја.

Најзад, за успешно тањање муха најбоље је кад се потраже савесници у миза, којима мухе служе као послатина. Међу ових прво место заузимају ласте. Да би ево их намали, треба само на издоница или на тавану пратрчегити неколико дашчица, а на прозорима или вратима остави жалу пушљаву за њихов пролаз, па су оне већ ту да себи направе гнезда и да отпочну гробљење муха.

Но све ово не би било довољно, кад се не би постарали да спречимо само размножавање муха, тј. њихово летање — тшн пре, што мало пре наведено, да је њихово размножавање огромно и да свака женка у времену од године дана донесе по 25 милијуна потомка. Ради овога безусловно је потребно да се свакодневно чисте и уклањају или уништавају сви они предмети, где женка полага јаја, а не име све прљавштине, сви труди предмети, а нарочито ђубре. Вубре је најбоље сваки дан издурати износити на ђубриште и покрива га танким слојем земље, пошто се протходно овлажи водом, а још боље ништивном.

Но ако се из буди којих разлога ђубре не може свакодневно из стаје износити, треба га у стаји поносити влажном земљом и пабјати. На овај начин не само што се мухе одбијају од полагања јаја већ и ако их положи, зачеди у њима умиру због хладноће и влаге; па ако ба се и извезан део од њих извезе, ипак утврђу због оскудице у храни.

Са овим завршено оно, што имајемо да кажемо у одбрану наше стове од муха и мушица у стајама преко лета. И ако је ово нешто заматан и трудан посао, па скочтан и са неким издацима, ипак користа од тога награђују сваки труд и издатак, јер ће нам стопа боље направити и боље се осекати, а што је најглавније и више користи давати, него кад је оставимо на милост и немилост овах штетних баћа.

БЕЛЕШКЕ

Сточне ваши. — Често пута јављају се оне на тала-дина, због чега су она вежира и гуружана, што је од штете по њихово правило развијање. Ако ваши нису узеле велики нах, онда је као лек довољан одвар дувана у води. У овоме случају па два дела воде, узме се један део дувана. Но, ако је вапашност у већем ступњу, онда треба узети жиницу наст, али при овоме назаљу, пошто је жива отровна, треба пазити да је талад не би далаца, стога их веншати кратко. Неки употребљавају и рибљу каст. Главна је код овога: па који лек да се употреба, мора се највећа нажда обратити на честоћу.

Горњо млеко. — Горчина млека долази од горних трава које крива у сену или па наши поједе. Но има случајева, да је млеко после муке слатко, и да се тек дошнице певаљује горчина, чему се узрок бактерије, које производе трудак, време и развијање сушпор-водоника, и у овоме слу-

чају узрок је нечистота и покварена пића. Кад се овако што причета, зад треба волно окречити, сдоње за воду испрати врљом водом, стаја се испржа карболом и вишена крива оперу се карболом добро разблажени у води.

Г Л А С Н И К

Одговорима. — Приликом привредних утакмица, које је приредио „Коко Јахата“ па Шумадијску Дивизајску Област, за време откривања споменица Косовских јуначина у Крушевцу, *Ногово Величанство Краљ Србије Петар I*, благовољно је, па предлог Министра Народне Привреде, одликовао *латиним медаљом за грађанске заслуге г. Исидора Радоновића*, трговца и привредника; па Краљева и члана утемељача Српског Полупривредног Друштва.

Указом Његовог Величанства Краља, од 30 јуна о. год., па предлог Министра Народне Привреде, одликовани су: *Латиним медаљом за грађанске заслуге Јован Марковић*, државни економ округа моравског, и ураник Полупривредног Станице округа моравског; и *Антоним Храдишки*, руководиоца државне Штегарске Школе у Тошцидору.

Српским медаљом за грађанске заслуге Антоније Мајеровић, државни економ округа јасеничког, округа Крагујевачког; *Викентије Матаћ*, државни економ среза јасеничког, округа сидерског; *Милан Милошевић*, државни економ среза орашког, округа сидерског; *Милан Петровић*, државни економ среза јадранског, округа подришког; *Тодосије Радосевић*, државни економ среза сарвањског, округа никшићког; *Душан Кривоногић*, руководиоца државног лозног расадника у Тошцидору; *Цвета Продановић*, руководиоца државног лозног расадника у Нишу; и *Савројине Партовић*, руководиоца државног лозног расадника у Јагодинам.

Установљење треће Нишке Полупривредне Школе у Шапцу. — Указом Његовог Величанства Краља, од 30 јуна ове године, а па предлог Министра Народне Привреде а по савезујалу Министарског Савета, и па основу чл. 2 Закона о Нишким Школама за Пољску Привреду — установљена је трећа нишка Полупривредна Школа у Шапцу па онеме имену која је општине шабачке за тај циљ успунила српској држави.

И С П Р А В К А

Господине уреднице!

Написао г. Ж. О. Дачића, који је штампан у себурарској свесци *Дела* (стр. 286), изазвао сам да дам овај одговор; и како ће се њине објаснити многа потражна тумачења г. Дачића, уверен сам да ћете га донети у првој свесци *Дела* која је па реду. На то рачунај још и као негдашњи сарадник *Дела*.

Г. Ж. О. Дачић у свом споменутом ватпису о *Полупривредном Календару* за ову годину нашао му је и овог пута за-мерке као и ранијих година, (изузав за прошлу годину); али и сада, како што изгледа, главније му је било да узме па нинан лично уредника овог Календара него ли садржини, а сарадници ме так и сављавана што су се неправедно потропани. По томе он и па ранијим оценама позван да ближе одреди своје гледиште према оном Календару, да покаже шта он од њега тражи, какову садржини и по каквом програму да се уређује, па се на то није одказао. Уместо тога он се ево и у оном напису јавља с неколиким заједљивим изречима, којима, по моме схватању, у једном такво обзљивном књижевном и научном часопису није места.

Тако, г. Дачић наводи, да се и после толико година није „лачност“ — шта се хоће⁴⁾ овим Календаром. Вероватно, да је њему као *филологу* то и дан данас јасно; али онај који из-

⁴⁾ Овај одговор уредници *Полупривредног Календара* за 1904 годину па прилику *Полупривредног Календара* за 1904 год. у себурарској свесци *Дела*, штапа се у *Темској* по одлуци Управног Одбора од 5 овога месеца, стога, иста се уредница *Дела* није због оптужања и као му је посавн на време.

даје овај Календар начисто је с овим још од када је покретан тај Календар, а него тако јасно је и онима, који се слажу тим Календаром у свој рад. Календар је овом задатка: да наших пољопривредника и прибојствена пољске привреде пружа сваке године *современе* потке по могућству из свих грана пољске привреде, и да даје обавештења, која су им потребна. И у томе се издваја и уредник овог Календара управља по слични губини Календара, који теже да задовоље те потребне.

По томе не стоји ни то: да је једна „неодређеност у именима“ овог Календара, нити има места напомена да се у њему допосе „из свих пољопривредних грана српске и појединачно српске“; а да је она последње сасвим напашљиво, доказ је и садржина овогодњашњег Календара, коју је г. Дачић навео, и ако овога пута.

Г. Дачић поређује Календар *Земљорадничког Задруга* са Пољопривредним Календаром, на који, да је овај последни према првоме „ставаши и без иједна.“ И то је у основа погрешно. Календар Земљорадничког Задруга уређује се на другачијој основи, а та је: да обухвати *савремене* свеокупно пољску привреду. Српско Пољопривредно Друштво ту тезакну постиже издвајањем *Практичних Пољопривредних Појмова*, које се прибављају сећањем, и од којих је досада штампано 10 свезака. По томе, Друштво нема потребе да то исто чини и својим Календаром. Уосталом, да Календар Земљорадничког Задруга и Пољопривредни Календар могу постојати једно поред другог, и да они могу постојати своје циљеве признати је и од Уредничтва Календара Земљорадничког Задруга (у листу Земљорадничког Задруга од прошле године), те је Пољопривредни Календар преносити и члановима Земљорадничког Задруга, а она домета набављају и Пољопривредни Календар и поред Календара Земљорадничког Задруга. И код оваквог мишљења, мишљење г. Дачића, по мом нахођењу, могло је бити савиштно.

На крају додајем и то, да о програму и садржини Пољопривредног Календара *овке године* решава Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва; а овај ће познатица „потребне шамер савима“ свакојак боље него ли један по струци филмолог, који се не јер из Београда.

Захваљујући Вам, Господине Уреднице, што сте се одвајали мојој молби и примали овај мој одговор, ја Вас молим да изволите прихвати и уверење мога одличног поштовања.

16 марта 1904 год.
у Београду.

Уредник Пољопривр. Календара за 1904 г.
Паја Т. Тодоровић.

Уреднику *Дела*

Господину *Д-ру* Др. М. Павловићу

НОВЕ КЊИГЕ

Нега болесника — од *Д-ра Добриноја Гер. Павловића*, ср. лекара. Преиштампано из *Народног Здравља* за 1904 годину. Цена 0-20 динара.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК X СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

Држине 14 априла 1904 године у Београду

Присутни су били: Председник г. Милош Х. Поповић, благајник г. Јекић, чланови Одбора: г. Алекса Ј. Поповић, Александар Мијковић, Милош Н. Лукићевић и др. Миланоје Васић.

Председавао председник г. Милош Х. Поповић. Бележио секретари Рад. К. Спасовић.

55. Прочита се записник IX седнице одборске од 5 овог месеца — Одбор усваја.

56. Прочита се вонуда члана Управе г. Александра Мијковића за откуп 12 примерака „Јестивостице“, који су сво-

јина шпеца поч. Владимира Ђорђевића, по поени од 3 динара, коју је одређао Министарство Народне Привреде, а за одужење дуга, који поч. Ђорђевић дугује Друштву — Решено, да се откупе попуњених 12 примерака „Јестивостице“.

57. Прочитају се рецензије о делу г. др. Ђорђа Радића „Гађење јемца за промишљиву пиву“, и исправке које је писач према овим учинио — Решено, да се ово дело прими и штампа као „Практична Пољопривредна Поука“, с тим да писач означи литературу с којом се слажу а једно да се од њега потраже влашета, ако их буде има.

58. Прочита се реферат уредника „Тезака“ о спису „Отлади чињених за предходну зимову дозе од пламењаче“ од г. Николe Равањешина проф. — Решено, да се овај спис штампа у прој спису „Пољопривредног Гласника“.

59. Извеш се на ревизијске понуде г. Милана Божковића за штампање његове приповетке: „Наш нова земљорадник“, коју је послао за „Тезак“ — Одбор решева, да се у „Тезак“ не може штампати, пошто је великог обима, а како није ни за друга друштвена издања, то да се приповетка врати писцу.

59. Пристути се одређивању другог рецензента за дело „Гађење козе“ од г. Андре Гајровића — Решено, да се за оцену овог дела уочи члан Управе г. Мирко Милковић.

60. Извеш се на ревизијске реферат о потрагама радова, штампаних у 7, 8 и 9 броју „Тезака“ од ове године — Решено, да се радови хонорару по предлогу уредника и постојећој порци.

61. Прочита се молба државног економ срена колубарског, да му се пошље на почек 100 кгр. семена лугерне, које ће исплатити, кад га буде расподело — Решено, да се из *риз-лого*, што Друштво *може* не даје на почек *семе*, *справе* ни *друго*, не *може* *учество* *по* *молби*.

62. Прочита се предлог г. Милана Јованића за набавку једне баштенске сејалице и једне гајеначијске станице, те да Друштво згодни начини узносије околина с овим корисним саврама — Решено, да се претходно прибави извештај од Ратиске Школе у Краљеву, и окружни економи у Шапцу, о резултатима рада, јер су ове справе тако применљиве.

63. Уредник „Пољопривредног Гласника“ г. Александар Мијковић, реферисе Одбору, да је прикупио материјал за једну свеску Гласника и молба да Одбор доведе детаљније одлуке о штампању — Решено, да се за сад штампа једна свеска „Гласника“ у 750 примерака, а ако буде биле отуђетске могућности, да се штампа и друга свеска.

64. Пристути се решавању о могућности извођења радова, предвиђених за прославу стогодишњице Устанка за ослобођење Србије. Председник извештава Одбор, да по друштвеним молбама, које је за помоћ ради овога циља, пуштавао Господињу Министру Вар. Привреде и Главног Одбору за прославу, није добио никакав одговор. Према овоме, а с обзиром на пратско време у коме се има прослава обавити, пита Одбор, може ли Друштво примати на себе извођење свих ових радова, које је у почетку за ову прославу предвидео, и како има да се Друштво у овом питању одреди? — Одбор решева, да се у овом питању не доноси коначна одлука све дотле, докле Друштво не буде знало, колико ће му се одредити за име редовне годишње помоћи као и ванредне за ушеће у прославу. Кад ово буде Друштву познато, да се доноси дефинитивна одлука о начину ушећа о прослави. О овоме да се извести и Господињу Министар Народне Привреде.

Учичка Подружина. — Државла је 15 фебруара ове године Збор на коме је изабрана нова Управа у коју су ушли: За председника г. Савко Кузарић, окружни економ; за потпредседника г. Драгољуб Рујић, телеграфиста; за благајника г. Милутин Тошић, трговац; за деловоду г. Ратко Тучковић, порезник; и за одборнике: г.г. Срђево Јончић, Славоје Радишић, Војислав Митровић и Милоје Јелић, трговци.

Крушевачка Подружина. — На XXII Збору који је државла 22 фебруара ове године изабрана је нова Управа подружничка у коју су ушли: За председника г. Велимир Виторовић, пензионер; за потпредседника г. Васа Терзић, учитељ; за благајника г. Светојар Бабовић, трг.; за магационара г. Михаило П. Зоић, трг.; за деловоду г. Михаило Катич, учитељ; и за одборнике: г.г. Коста Бројић, окр. жар. лекар, Милана Ристић, трг. Ђока

Маринковић, трг., Вожа Буджковић, штамбар, Сима Павловић, трг. Аранђел Ђокић, економ из Бивола, Анђелко Тајтанић, трг. и Кошта Божин, ошачар. За ручнопрегледаче: г. Светислав Хаджковић, књиговођа, г. Мика Протић, економ, и Светозар Карагушевић, часописчар.

Жупска Подружница. — Држака је 19 зезбуара ове године Жупу на коме је изабрана нова Управа у коју су ушли: За председника г. Никола Милошевић, трг.; за потпредседника г. Ђубомир Јовановић, трг.; за благодјелника г. Мијалко Кречковић, књишкар; за деловођу Живојин Савић, трг.; за Управни Одбор: г.г. Радисав Кокић, Зарија Первић, Милош Петровић, Мила Угриновић, трг. Мијалко Марковић, Сретен Стамболић, кавоверија. За Надзорни Одбор: г.г. Новаца Мишић, Груђина Лазовић и Герасим Цаић.

Пиротска Подружница. — У савезу са Пиротском Виноградарском Задругом приредила је ове године три календарна курсе за календарне и стратичковале лозе. Курсета је било 33 и то на ових општина.

Пиротске	9
Гуњалске (ер. иншавског)	10
Костурске	4
Трпачке	5
Станићевске	1
Велико Вољинце (ер. лужничког)	4
Свега	33

Радовина на овоме курсу руковао је г. Алеска Жарковић, путни наставник виноградарства за евр. пиротски.

Предавања су отпочела 1 а завршена 7 марта кога су дава и курсети немат полагања. Са курсетима је окалежело 16.900 комада лозе и 125 комада разном воћа, тако да је проценат прираста био 92%.

При савршеном курсу сви су слушаоци према показатом успећу награђени календарним латоу и књишкама.

Медвеђева Подружница. — Држака је 14, 15 и 16 марта тек. године курсе тролог календарна лозе и воћа. Овај курс постојало је 46 младина. Курсети су с вољом слушали предавања и тако исти практично се извештали у календарну лозе и воћа; зашто су према показатом успећу и награђени књишкама или резницама америчке лозе.

С Т Е Ч А Ј

По одлуци Управног Одбора Српског Полупривредног Друштва од 26 ок. месеца за „*Лични део*“ *Полупривредног Календара* за 1905 годину прилаже се чланци који ће расправљати ове тене:

1. Уређење малих и средњих својских имања;
2. Прибирање и неговање старејог дрвоста;
3. О сејању уопште са применом претачне сејанице;
4. Гајење кукурга;
5. Гајење крошља и његова употреба;
6. Гајење сточне рено;
7. Неговање природних и подизане вештачких ливада;
8. Стратичковање календарне лозе;
9. На шта ваља обратити пажњу при резидби чокота;

10. Спремање буради за бербу грожда;
11. Употреба воћа;
12. О јабуци;
13. О гајењу дуда за хранење свилених буба;
14. О производњи првог лука на већим простору;
15. Неговање сточе;
16. Гајење кокоша;
17. Јесеља постолаи око ичела и замишљање кошница;
18. Смишља кута;
19. О користи вештачког сиршита и његовој употреби;
20. О потреби одржања шума;
21. Вагрез као шумско дрво, и за разну полупривредну и заштатку употребу;
22. Корисне и штетне птице у полупривреди;
23. Лекарска поука за народ;
24. Приштовка са полупривредно тенденцијом (оригинална).

Чланци се имају написати јасно, појасно, и што краће, тако да чланац не изнесе више од три штампана листа, и да имају по потреби и што више слика, у ком случају чланац може ваљати и до четврт штампаних листа.

Све чланке треба упутиати Српском Полупривредном Друштву с назначењем: за Полупривредни Календар, а рок је за подношење чланака до *конца јула месеца ове године*.

Награда штампаних чланака, по одлуци Управног Одбора Српског Полупривредног Друштва, могу бити од 60—80 динара од штампаног табака. Оригинална приштовка награђиве се одеском.

Бр. 3849. Из књиголарње Српског Полупривредног Друштва 26 априла 1904 године.

ОБЗНАНЕ

Пажња скупљачима претплатника на Тежак.

— Управни Одбор Српског Полупривредног Друштва решио је, да се свакоме скупљачу претплатника на *Тежак*, који прикупи претплату за најмање пет (5) примерака *Тежака* и ови унапред за годину дава пољски Српског Полупривредног Друштва, даје 20% од прикупљене претплате као награда за труд.

Преко овогe надући се од свих пријатеља Српског Полупривредног Друштва и пријатеља српске пољске привреде, да ће свих силама настојати да што више прикупи претплатника на овај једини српски чисто практично полупривредни лист.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Малим од петит врсте једног ступца на 10 пара див.; од осталих крупних писана на 15 пара од врсте од ступца. **Већим огласима:** *Цела страна* 10 динара (10 круна аустр. прелдсти), *аола стране* 5 динара (5 круна аустр. прелдсти), *четврт стране* 2-50 динара (2-50 круна).

За оглашавање више пута, 10 од сто јеотвије.

Преглед 21 броја Тежака. — *Чланци:* Мужеви заслужни за унапређење пољске привреде (свршетак). — О лески и дешницама. — Грешке које се чине при подизању винограда на подножју америчке лозе. — Десет сточарски знаповести. — Како ћемо да одбрањимо стоку у стајама од мучи и др. ислешати. — *Беланке.* — *Гласник.* — *Исправа.* — *Нове кити.* — *Друштвени и подружнички послови.* — *Стечиј.* — *Обштане.* — *Цена огласима.*

ИЗЛАЗИ ДВЕСТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТНИК И РУКОПИСИ
ПРЕЛАЗИ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВ НАЈВИШЊЕ РЕШЕЊА ОД АПРЕЛА
1899 ГОДИНЕ У БИМ ПРВИМКУ ДРУШТВИ
ВСИХ НАСТАВНИКА.

Цена оглашеня наложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власника часопа

Председник МИЛОШ Х. ПОЛОВИЋ
ХРАЊИЧКА УЛ. БР. 21.

БРОЈ 22

У БЕОГРАДУ, 1 АВГУСТА 1904 ГОДИНЕ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

МИЛОШ Н. ЛУКИЋЕВИЋ
САРАЈЕВСКА УЛ. БР. 25.

ГОДИНА XXXV.

Распрострањеност главних врста пољопривредних спрва и превозних средстава међу земљораднич- цима у Краљевини Србији.

— С. В. Милошевић —

Нема сумње, да је једно од најважнијих жерила за оцену напретка у обрађивању земље *распрострањеност* савремених пољопривредних спрва међу земљорадничкима, јер уколико год ових врста буде у употреби код пољопривредника, утолико ће се већи успех постићи у обрађивању земље.

Констативају ову осведочену истину, ни њеко покушају, да у овом напаву изложили распрострањеност ових спрва у редовица наших земљорадника, и у каквој односу стоје једно према другом у погледу распрострањености њихове.

За полазну тачку врло zgodно ће нам послужити година 1897, у којој је завршен попис обрађене земље, на су тог приликом пописане и све пољопривредне спрве која су биле у употреби код земљорадника. Онда напомињемо, да је било и ранијих пописа обрађене земље, али да је увек главна пакња била повлањана прибављању података о засејаној површини и врстама засејаних усева. Вредно је споменивати, да је у години 1867, када је завршен први попис обрађене земље, било покушајно да се попишу плугови и ралице, на се успело да се плугови у свима окружјама попишу, а ралице у девет округа остале су непописане, и тог приликом наведено: да је било 50.132 плуга од којих је огромна велика била дрвена, а ралица 35.635 кокада, јер, као што речекомо, у дивет, и то појављивањих округа, нису биле пописане. За тит били су пописан још у годинама 1889 и 1893, али оба пута пописана је само обрађена земља и врсте засејаних усева, а у 1876 и 1893 углед пописава је и тегдења стока са превозним средствима.

Према томе година 1897 једино нам може послужити као основна, даљем разматрању, пошто је тадашњи пописом констатован број пољопривредних спрва код наших земљорадника.

Добивени подаци о броју и врстама ових пољопривредних спрва врло су занимљиви, јер нам показују колико је која врста од врло продора међу земљорадницима. Тако у години 1897 било је:

1. Гвоздених плугова	65.792 ком.
2. Дрвених	34.859 "

3. Ралица	96.514 ком.
4. Дрљача	101.994 "
5. Ваљака	749 "
6. Сејалица	611 "
7. Тријера	1.189 "
8. Ветрењача	16.234 "
9. Вршалица	259 "

Свега 318.201 ком.

Као што видимо, резултати нам представљају стање, из кога се види да се још води борба између примитивног и савременијег значаја обрађивања земље. Борба плевеу плуга и ралице још траје, и на да нам бројеви показују да је ралица још у надмоћности, јер има је толико, колико плугова и гвоздених и дрвених, ипак плуг усмено противу не вољује, нарочито кад имамо на уму, да је *први гвозден плуг израђен у Србији у 1870 години*, онда, кад после 27 година нађеко код земљорадника, по свима правеника наше отаџбине 65.792 гвоздених плугова у употреби, треба да будемо и са тих бројем задовољни, јер просечно долма да је свако године растурено по 2429 гвоздених плугова међу земљорадницима. После плугова и ралица, дрљача има највише, али морамо рећи да је највеће доо од њих рувотвор свих земљорадника (од грња и трава нацињено); уосталог главно је да констатиремо, како је ово оруђе одомаћено код наших земљорадника, а са временом и сва пољопривредних тежиће практицизиран и савршенијем. За тит још ваљача има у знатнијем броју, а осталих спрва има срамерно мало.

У каквом међусобном односу стоје поједине врсте ових спрва, једне према другима, у погледу распрострањености, најлакше ћеко изаћи, кад их међусобно упоређимо. Податке о томе имамо наложене у следећој таблица, и налазио да је од 100 спрва уопште било:

1. Гвоздених плугова	20.67 процената
2. Дрвених	10.96 "
3. Ралица	30.32 "
4. Дрљача	32.04 "
5. Ваљака	0.25 "
6. Сејалица	0.20 "
7. Тријера	0.38 "
8. Ветрењача	5.10 "
9. Вршалица	0.08 "

Из ових релативних бројева закључујемо, да се дрвена плугова већ напуштају, пошто гвоздених има двојном више; ралице су пак још у најдобијашу над плуговима обе врсте; дрљача има нешто више од ралица, а осталих пољопривредних справа има у неважним количинама, изазвеј којих се једино ветрењача издвајају хало већим бројем.

Кад смо дошли до ових резултата, и видели колико је било и које врсте ових справа у години 1897, сад треба да прена досадашњи увоз констатујемо, колико их има сада у употреби код земљорадника.

По досада објављеним подацима спољне трговине, мањине узети у разматрање увоз ових справа само до 1902 године закључно, пошто подаци за 1903 годину ише још објављени.

Увоз пољопривредних справа у периоду од 1898 до 1902 године био је овакоји:

1. Гвоздених плугова	4576 ком.
2. Делова плужних } равница	96.299 "
} пртала	80.249 "
3. Дрљача и ваљача	12 "
4. Сејалица	14 "
5. Тријера	631 "
6. Ветрењача	3533 "
7. Вршалица	233 "
8. Жетелица и косилица	17 "

Према овим подацима слободно можемо рећи, да је увоз ових предмета доста јако развијен, а последица је томе, да се оне све више међу земљораднике растурају, јер у нашем наводу, у поменутом периоду, нигде нема показало да је што од ових предмета извезено.

Напротив пада у очи својом величином увоз плужних делова: равница и пртала; и ако претпоставимо да су од увезене количине наши ковачи и колари само десети део употребили на прављење нових плугова, а све остало да је употребљено на dopravку и оправку већ постојећих, онда би они по том рачуну изградњи у току ретених пет година 9629 плугова.

Да ова претпоставка има основе вероватноће послужиле нам за доказ овог: Број увезених плугова у току од 1898 до 1902 било је 4576 комада, а по нашој претпоставци од увезених делова направљено је у земљи за то време још 9.629 комада, дакле укупан број плугова које увезених које у земљи направљених износи 14.205 комада. Ако сад израчунамо просечно годишње увећање плугова, наћићемо да оно износи 2841 комад; упоредимо ли сад ово повећање, са повећањем које смо израчунали до 1897 године и које износи 2429 комада, уверићемо се да наша претпоставка има основе вероватноће.

И просечни годишњи увоз осталих пољопривредних справа, исто тако предно је знати, стога податке о томе износимо у овој прегледу:

1. Плугова гвоздених	915 ком.
2. Делова плужних } равница	19.259 "
} пртала	16.049 "
3. Дрљача и ваљача	2 "
4. Сејалица	3 "
5. Тријера	126 "
6. Ветрењача	706 "
7. Вршалица	46 "
8. Жетелица и косилица	3 "

Из досадашњих резултата савијам ово: колико и од којих прена пољопривредних справа има код нас; на тит у каквом несубјективном односу стоје једне према другима; у погледу распро-

страњности; даље, колико их је досада увезено и колико их се просечно годишње увози, сад је на реду да ишађемо, колико од које врсте ових пољопривредних справа долази просечно на једно насељено место, дакле да ишађемо стварно стање њихове распрострањености. На што су они подаци од велике важности при доношењу оцено у погледу напретка обрађивања земље, ми ћемо се мало више око њих забавити.

Пре него што приступимо овоме послу, морамо претходно израчунаати бројеве пољопривредних справа који су нађени пописом у години 1897, са бројевима истих, које су увезене у току од 1898 до 1902 године, и са оним које су од увезених делова код нас направљене, да би типе констатували, какво је било бројно стање истих на крају 1902 године у Србији, и ишађемо да је било:

1. Гвоздених плугова	79.997 ком.
2. Дрвених плугова	34.859 "
3. Ралица	96.504 "
4. Дрљача	101.994 "
5. Ваљача	761 "
6. Сејалица	625 "
7. Тријера	1.820 "
8. Ветрењача	19.767 "
9. Вршалица	492 "
10. Жетелица и косилица	17 "
Укупно	336.846 ком.

Кад смо дошли до ових бројева, ми ћемо их сад упоредити са бројем насељених места, којих по Закону о административној подели земље има у Србији 4309 и добићемо да:

1. Гвоздених плугова долази просечно по 18 комада на једно насељено место.
2. Дрвених плугова долази просечно по 8 комада на једно насељено место.
3. Ралица долази по 22 комада на једно насељено место.
4. Дрљача долази по 23 комада на једно насељено место.
5. Ваљача долази по један комад на 6 насељених места.
6. Сејалица долази по један комад на 7 насељених места.
7. Тријера долази по један комад на 2 насељена места.
8. Ветрењача долази по 4 комада на једно насељено место.
9. Вршалица долази по један комад на 7 насељених места; и
10. Жетелица и косилица долази по један комад на 253 насељена места.

Ма да нам ови резултати не дају најповољнију слику у погледу распрострањености пољопривредних справа по насељених местима, још неповољнију слику добијало, кад бројеве пољопривредних справа упоредимо с бројем домаћина и то саме оних који су имали своје земље за обраду, а којих је било по попису од 31 децембра 1900 године 325.332 на броју. Довољно је да само летљичито сразличи укупан број справа са бројем домаћина, на ћемо видети, да тек по једна долази на домаћина, ма да би требало, да сваки домаћин има гвоздот плуг, дрљачу и ветрењачу или тријер, па тек тада могло би се рећи да је стање задовољавајуће.

Потпуности ради показујемо овде на колико домаћина долази просечно које врсте од ових справа. Тако:

1. Један гвозден плуг долази на 4 земљорадника.
2. Један дрвени плуг долази на 3 земљорадника.
3. Једна ралица долази на 3 земљорадника.
4. Једна дрљача долази на 3 земљорадника.
5. Један ваљач долази на 427 земљорадника.
6. Једна сејалица долази на 520 земљорадника.

7. Једна тријер долази на 178 землорадиника.
8. Једна орелница долази 16 землорадиника.
9. Једна артељка долази на 661 землорадиника; и
10. Једна жетелица и косилица долази на 19.137 землорадиника.

Сами они резултати намећу нам питање, да ли могу наши землорадинци са овим бројем справа постићи, да на прена све земљиште, које је подељено за орање поору и засеју, јер у јавности врло често надају топлијим преговорима њих, како услед немара и нехата остављају непоорано толико земљиште. Међу тих сад гледамо у ове бројеве, они ће нам одговорити ову заговесту, али у корист землорадиника, јер се са садашњим бројевима плугова и ваљача не може, и поред најбоље воље, сва земља на време поорати, те отуда остају сваке године знатне просторије под угаром, а не услед немара землорадиника. Снажи без сумње одише вољи и жељи, да своју земљу на време обради, кућути у могућности је само онај да то учинити ко има свој алат, а како ће онај који мора да га зајима или под намам гуњом, на то се ретко ко обазире, већ онако напусте обувају се људи као нехатни доњанини. Дужност нам налаже, на овом месту споменути и одава заслужну пошту Српском Пољопривредном Друштву, Главном Савету Српских Землорадничких Задруга, Пољопривредним Подружљивима и Землорадничким Задругама, које у јавије време благотворно дејају у распрострањивању пољопривредних справа, набављајући их како појединцима тако и за заједничку употребу.

Као што видимо, све наше разматрање довело нас је до закључка, да су пољопривредне справе, још у доста малом броју растуле међу землорадинцима, али одмах поред тога уверили смо се, да се ово стање из године у годину знатно по бољшава, све већаш растуле пољопривредних справа, које увозом, које производењем у земљи.

(Свршаће се)

ЧУВАЊЕ ЈАЈА

У домаћој, кућеној економији, јаја играју велику улогу. Нема ваљда ниједне мале буге, која дневно не тропи по неколико јаја. Јаја се тропе кувано, печена и пржена, а употребљавају се при готовљењу већине јела. Справљање разних теста не да се без јаја готово ни закислати. Оуда су она потребна; а као храна изврела су, па било да се сала тропе или у каквом јелу. Тиме се и обимљана изхода велика трајка и површина. Предмет годишње потрошње јаја у неким државима прелази стотине милијуна динара.

Стога и није никакво чудо што се обраћа велика пажња трговини с јајима, и што се ова нарочито порају чувати, да би их и онда било кад кокошке слабо или никако носе. Врло је важно да се јаја што дуже огувају у употребљивој стању за трговину а и кућену потребу и потрошњу.

Сва јаја исуј једнаке крупноће, па је потребно, пре него што се приступи конзервирању (отувањању), подељати их у класе. А свака подела врши се на овај начин: Треба узети једну димичицу па на њој направити две руне једну до друге. Руње треба да буду округле; једна да је широка 38 а друга 40 милиметара. За овај наја узети јаје, на његови милиметар делови протрети и ако прође кроз руну од 38 милиметара, онда је такво јаје тешко 38—42 грама и долази у трећу класу. А, ако јаје не прође кроз ову, већ кроз ову већу руну, крупније је, тежи од 43—50 грама и долази у другу класу. Остала јаја која не могу да прођу ни кроз једну од ове две руне, долазе у прву класу и тешка су преко 50 грама.

Кад су јаја овако подељена у класе, приступна се спреми јаја за чување на дужи прена.

Први начин конзервирања јаја био је: сушење беланица и жуманцета, али се од онога начина одустало, јер сушено беланице и жуманце својим укусом није могло да замени прavo јаје. А после и стога што је и оно одложеновирано као што се каваре и одложеновиру и многе друге животије намирнице.

Само свежа и скорашња јаја могу се чувати дужи време од казара а старија не могу. Стога је при кућеној јаја нема лужно на ово обратити што већу пажњу и о старости се нишоко уверати. Само как испитивање врши се овако: Треба узети јаје и држати га какириетом и паљцем прена сучицајно светлости или амаленовиру свећк или лампи, на онда покарвати. Кад је јаја свежа т. ј. скорашње, онда његова унутрашњост изгледа јасно жути и провидна. Али, ако унутрашњост јајета не буде изгледала овако како јер оре речено, већ жрво-прна, тамна и непровидна, онда је јаје покварено, па га треба одбацити јер није за чување.

Јаје које је већ од дужег времена кларно, познаје се на први поглед, јер му је дуска модра праваа а кад се примирише задура.

Међу јајима, за која је прегледан утврђено да су употрељива, има свежих и старијих, па их ваља одвојити како би се старија што пре тропила а свежа и даље чувала.

Одвајање јаја врши се на овај начин: Ваља узети 57 грама кућеноке соли, па је добро растворити у пола литра обичне воде, па овај раствор усети у какву омаву цицицу. За овим треба обичном кашиком једно по једно јаје спустити у овај раствор. Ако је јаје скорашње т. ј. пре неколико дана спешено, одмах ће потонути на дно. Али ако не потоне већ остане да плива по врху воде, значи да је старо најмање 10—15 дана и употрељиво је. Међутим, старија јаја која су већ спешена као и покварена, не тону ни у обичној води а како ни у раствору.

Овим и оваквим раствором можемо се послужити само у малом: кад имамо да испитамо малу количину јаја. Али, кад хоћево да испитамо већу количину, морамо да употребиемо већу количину соли, више воде и веће судове. За тај циљ треба растворити пола килограма соли у пет литара воде и кад се о потонути раствору, треба је усети у какви суд. Значи треба суд у коме је овај први раствор грађен, добро опрати водом да нема нимале трагова од соли, и онда поново растворити 300 грама соли, па кад и овај раствор буде готов усети га у други суд. И напоменути ваља у један, у овоке случају треба суд, усети чисте воде.

Сва ова три суда морају бити потпуно чиста иначе, раствори неће бити добри. И суд у коме чету воду држиемо мора бити такође чист. Сад, кад је све ово учињено треба узимати јаја па метати у први суд, т. ј. онај у коме се ваљаш растворено пола килограма соли, па ако потону, та су јаја најбоља и могу се огувати 6—9 месеци. А она, која не потону у првом раствору, треба метати у други раствор т. ј. у овај суд у коме је раствор од 300 грама соли, па ако у њему потону, добра су, могу се чувати 3—6 месеци. Осталих пак које да плива у овом раствору, кад их метнемо у обичну воду потонуће, што је знак да их треба што пре потрошити јер ће се ускоро покварити.

Кад се о на овај начин уверили о каквоћи и скорашњости јаја, треба да приступимо конзервирању.

Јаја се кларе стога, што на њих кроз поре на дусци испарава вода а улази ваздух.

Да би се спречило испаравање воде и продирање ваздуха кроз поре у јаје, ваља дуску измлати каквијим подесним средством. Само оно не сме бити тврдо, да јаје добије од њега каква

негодан жире. Ина више средстава која се за ово употребљавају, али најчешћа су: мач, шароци, галерии, лопак, гуња и друга. Но и од њих многа се већ напуштају. Тако: мача и уља често ужежу се, па тај њихов несаван жире продире кроз поре лупке на квара јаје. А то чине и нека друга средства, те се све ређе употребљавају.

За сада се сматра као најпогодније средство за конзервирање јаја, беланце самога јајета. То је још јачајачи и стога што је овај начин доста лак и врло једноставан. Беланце за конзервирање справља се овако: Треба узети једно или више јаја што зависи од количине која се има конзервирати, па развити, одвојити жуљацив од беланца, добро га развити и изаутиги, и онда оставити 24 часа да се изветри. После тога ваља лопку, ако је има, скинути, да остане чиста, бистра течност. Са овом течношћу треба изасти јаја једно по једно и остављати их да се суне. Али ваља пазиати, па не изасти цело јаје већ увек половину, рачунајући по дужини јајета, на било да се намаже од прха или гуњале дела, а то стога, што кад се цело јаје намаже на остани на даску, беланце се за њу тако ухвати да се пре јаје разбије, по што се од ње одвоји.

Овако пола намазана јаја, ваља оставити оном ненамазаном страном на даску да се суне, па кад буду сува, онда намазати и ону другу страну, али тако, да сад већ остушеи део дође на даску.

Јаја, која су ова намазана и осушена, треба оставити да стоје на дасци врхов обрнутих доле.

Претпостављамо, да се читаоци већ сећају, да даска треба да ја забумена толико, да се јаја у руже могу метати а да не пропадају.

После неколико дана сушења, беланце се око лупке тако стврдне и зацврсти поре, да не може вода из њега да испарава ни ваздух унутра да продире.

Ко има више кокошију које носе, тај може ово премазивање вршити сваки дан. Посао је лак, па га може вршити и старо и младо.

У сваком случају ваља назвати, па ако су јаја нечиста и прљава, опрати их и добро избрисати, па тек онда малане предавати. Иначе може се лако десити, да она нечистоћа продере кроз поре јајета и ово поквари.

Кад се овако намазана јаја осуше, слажу се у сандуке или корпе ред по ред, али тако, да извећу свакога таласа дође по каква круга хартија или талпа даска, како горњи таласа јаја не би својим притиском дође доњим. Јаја треба тако намазати да једно друго не додире. Извећу редова јаја као и таласа треба да дође по један слој песка, моћина, сечке, пшаве, ситне хране, струголина, ситно ледчане хартије итд. чега више измако или шта јестивије можемо набавити.

Али па која од ових материјала да употребимо, треба да је потпуно сув а не бујан и да заудара.

Сандуке или корпе у које су упакована јаја, треба оставити на какво место у коме се веће мењати температура а где ће бити врати свежа, чиста ваздуха. А свега тога, то место не сме бити много хладно.

Сам овога начина конзервирања јаја, врши се оно и па друге начине. Да поменимо још два три, па ко жели може употребити која хоће, и који му се чини лакши.

Први начин конзервирања јесте у кречном млеку, које се овако справља: Треба узети креча па га погасити и кад се добро погаси, унудје у себе воду и охладити, може се узети за сирвање кречного млека. Ако у кречу има камена и не угашеног грунева, треба га извадити и одбацити. Где већ има потешкога креча, ту је боље нег узети за сирвање

кречного млека. Кречно млеко треба начинити као и за пречене, али нешто врло изло кифе.

Кад је кречно млеко готово, треба узети лонац или ћуп па у њега наслати јаја која смо одредили за чување. Јаја не смею слатати до прха љуна или лопца, већ њима, стога што треба да прехо њих дође кречно млеко и да не ба дошла у додир са ваздухом. То не треба већ ни стога, што се креч таложи и вада на дно. Па ако би јаја била до прха сломена могао би их ваздух поквариати.

На овај начин остављена јаја могу дуго трајати. Једина ни је хана што им беланце није добро за „шине“ а за остала јаја су врло добра и употребљива.

На други начин осуђено јаја, ако их пре свега од сваке нечистоће и прха добро ишчитимо, па оставимо у неким, струголина или пшаву на каквом промајном а сувом месту.

Трећи је пак начин чувања овај: Треба јаја ако су прљава очистити од нечистоће и добро избрисати сувом крпом, па их онда наслати по изданама и оставити. Али сваке недеље треба их по једном обрнути тако, да им једне недеље буде врх обрнут доле а друге горе.

Да ли ће се јаја одржати дуже или краће време, поред свега осталог што је овде напоменуто, зависи и од тога, како су кокошке храњене. Ако су кокошке храњене јаким, снажним храном, па пример зрнцима, у јајима ће бити мање воде и та ће се дуже чувати. Напротив, оне кокошке које се хране лошом храном и сакје је траже, носе нешто водњачијаста јаја па се стога пре и лакше квари, и за то није за чување.

Наш народ много цени и за јмгу оставља небудућевича јаја, а то врне вада по жетви зрнцима и других плодова до прег јесен, у које се врне кокошке најбоље хране а то се поклапа са оним што је горе казато.

Да речеко коју и у наковану јаја за пошњаку.

Јаја ради пошњака за јело шакују се овако: Ваља свако јаје добро изасти у повећу лопку хартију и ревати у сандуку једно до другога. Па кад први ред — таван — буде готов, онда прехо нег метути какину крућу хартију, па продужити други ред и овет преград тако, док се сандук не напуни.

У место хартија и зашњака комад по комад може се употребити ситна слама, сено, моћина, струголина али омет тако, да јаја не доћу једно до другога, већ да буду растављена овим материјалом. Кад се јаја овако у славу шакују, онда не мора долазити извећу редова прегрда од даска или хартије. У место тога може се употребити извећу појединих тавана само више: сламе, пшаве уонште материјала у који шакујево.

На овакај начин спакована јаја могу се шљати и па веће даљине. Само ради веће нажбе да се јаја не би полупала приликом уношења и изношења сандука, треба па сандуцима урвнши словима написати: „Јаја.“ „Шаљиво.“ „Не турбаја“ а ставити потребу напомену и у савродном листу.

И поред најбоље нажбе и чувања досе се пак да јаја нека пут пропору. Да би се могла употребити треба их раскравати. Раскравивање не сме бити уношен у топло и загрејано локале или потапањем у врућу воду. Напротив, саврнута јаја треба метути у каква суд па налити хладном водом у коју треба метути мало свега или комад леда, па онда оставити у лонац где је температура умерена. Па скоро после овога, јаја ће се раскравати и могу се употребити.

и. к.

ВРСТА МОЉЦА НА ВИШЕВОЈ ДОЗИ (Grapholita botrana W. V. = Tortrix botrana Schiff.) — Н. Францезак —

Економ средн вишиког посела је 15 јула све године изашле, како се многи грађани из Ниша каже да је се грождје на османлицима домаће лозе, које имају код својих кућа, прва, еуши и опад. Према тој жалби грађана, економ је прегледао османлику и том приликом запазио је у оштећеном грождју мале гусенице, налик на прве, које су се толико размножиле да ће готово све грождје на османлицима уништити. На исти османлицима примењене су те гусенице још прошле и претпрошле године, само у много мањој мери, због чега на њих тада није ни обрађана пањка.

У то изашле економ је послао и неколико избуњених и наједанем зрна из оштећених грождова са поменутих османлику заједно с гусеницама.

Готово у исто време, 17 јула ове године, послао сам је и економ окр. прањског, иста таква избуњена и наједана зрна са османлику на лесковачки градина.

У оба случаја гусеница је једна ста. Она је боје прљаво зелене, обрасла је бланчићастим влакнастим брадавичастима, глана и кратки штић јој је отворено мрке боје, има 16 ногу и може да полети у јулима до 1 см. Гусеница пробуши зрно грождја, обично још док је зелено, и изде му већим делом унутрашњи савио до тако да се кроз пробушену кокожицу (оплодоу) зрна виде унутра семенике. Само једна гусеница оштећи на тај начин неколико зрна на грождју. Пошто изнутра најде једно зрно, она га напушта, пробуши обилне здрави зрна на грождју, па на том трешу зрно итд., док се потпуно не развије. У то гусеница свиластим влакнима, чији савиет подеба на гусеничина гнизда на воћкама, овај једно за друго сва зрна која је оштећила. Та зрна, која су обично само на једном месту пробушена и делом изнутра насађена, узбрз постају дубичасте боје и почину да се суне ако је време сухо; напротив, ако је време влажно, та се зрна утапају и на тај начин, ако се благопреме од грожда не узлеме, постају опасна и за здравна зрна у грождју.

Напоље да се гусенице, као што је случај у вишиком османлицима, оне ће на описан начин уништити $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ целокупне бербе. И то бива у доста кратком року, а у року од 4—5 недеља, колико је потребно од прве појаве гусеница на доње их носеће, итд. Док се не узгине. Како се у неке од послатих гусеница на чују да Београд учуриле у зораве, где су биле савиане, може се закључити да су се ове године на османлицима у Нишу и Лесковцу носеле *војаловити крајем јуна месеца* и да ће их крајем јула, најдале почетком августа, посетити¹⁾.

Пошто су се гусенице потпуно развиле, махом напуштају оштећена зрна и залазе се под папуку кору лозе или у букотине прanke, или наслона на који је наслешено османлици, или се спуштају на земљу у осумно и онако лаше. Иа случајена, пак, да гусеница пошто се потпуно развила, и напушта зрно које је изнутра нагрнула, него и даље остаје у њему као у каквог закључку. У свима наведеним случајевима гусенице се умре и почину да се узгауравају. За крајко време оне се претворе у мале чуре беле боје, чија је омотач од густог сивага влакна свиласте нагледа. На једном крају омотача чуринот налази се формиран отвор на две уснице, које су потпуно прибуљене једна уз другу, с кроз које ће у своје време да излетити летар. Како су дупке у овим чурницама веома чисте, то ће оне заштитене у пошкоћинама на кори чокоти или на наслону, на који се османлику налази, или најчешће у овим свом лишћу на земљи бити у стању да надрају и најдужи зиму.

Идубе протеча излетети из презимелих чурница мали воћни летарцима (дужине 5—6 мм) налик на мољца. Научно име овог летарца, чија су предња прста боје рицто-мрви са по 2 белчасте унакрс стаљене панте јерте *Grapholita botrana* W. V. Појава његова бива у Француској око половине месеца априла, а у Немачкој тек почетком месеца маја. *Према појави летарцима у пролеће треба и код нас узгледати, ради чега велики то обратити намену идубе пролећа.* То је ваљко знати због

тера која ваља против тог штетеног претваста, као што ћемо мало доцније видети. Свакојако да ће његова појава и код нас насти пре цветања винове лозе.

Одмах после појаве летарцима настаје олођење и спава зреника енеге до 30 ситних јаја у црвене жутољке винове лозе. На тих јаја развију се после 15 дана гусеничице, које су потпуно једнаке онама што су се прошле године развиле на грождју и оштећиле га. Гусеничице прво уреду свиласта влакна и њима као каквог наученог омотачу грождје, а по том почину да се хране црвеним жутољким или изодинашима, али се плит развије, или нагрнула дршку грождја. Последња свега тога је делимично или потпуно сунеше грождја. Изгледа да код нас те гусенице на *градњинама пре или за време цветања винове лозе још нису дошле*, на шта би ваљало убудуће обратити пажњу. Пошто се гусенице потпуно развију, оне ће напустити овај свиласти нацнати савиет, којим су биле заштитене у оштећеним градинима, и залазеће се под кору винове лозе на местима где је делимично олуштена или у штетине околних предмета (вртне, дрвене и наслоне на османлику) где ће се узгаурити, онако исто као у прошлој години, само што чурнице доње презимети него ће већ после 15 дана отприлико на њих излетети исти летарцима као с пролећа из презимелих чурница. И они други летарцима одмах почину да се паре, а женка носе јаја на грождове чија су зрна већ придошло развијена. Из јаја се узбрз развију гусенице које биве зрно, најдужи да напушта услед чега се оно почину да суне. *Ове летарцима гусенице, тако да их напоље, запажене су код нас ове године. Оне су многобројније од оних које се појављују у пролеће, ако против оних није ништа предузимано, и за то су ошине за винову лозу. Што зрна гусеница није уништила пре или за време цветања лозе, довршиће она друга обично пре појаве шарка.*

Овај штетотина, дакле, у току једне године има 2 поколења (генерације). Из презимелих чурница излету у пролеће летарцима. Женке по олођењу носе јаја и гусенице, које се из њих развију, наносе штете грождинама пре или за време цветања. Гусенице пошто се исхране, претварају се у чурнице, а из ових зрно излету летарцима. То је *јерво поколење. Друго поколење* излетује гусеницама, које се развијају из јаја што их носе летарцима првог поколења, а које су код нас ове године запажене у половина јула месеца, па се преноси на чурнице које постају из ових гусеница и које ће презимати, и завршиће се летарцимама, који ће из ових чурница излетети идубе пролећа.

Ова врста мољца, чије су гусенице запажене код нас само на османлицима у Нишу и Лесковцу, појављује се махом у јужним крајевима Европе, и то стално на шаркалкама и шпандирима²⁾.

Субјације овог штетенога је доста приметан тежак посол, али кад се употребе све потребне мере и кад се оне на време и правично изврше, штетотина ће у свом ширењу бити толико бити ограничена да неће наносити оштрне штете грождју. Све мер, које ћемо мало ниже изнети управљене су непосредно против самог штетенога. Њима је додатка да се уинити тај инсекат у свима својим облицима развија, јер ни једна мера сама за се није довољна. Оне су управљене против чурница,

¹⁾ На османлику *војаловити* носе се у другим европским државима још 2 врсте. И то Швајцарско (*Tortrix amblygaster* Hübn, која је до вишику јануара дошло јетакма мрсти што је код нас ове године узгубила, а у зренико која наноси грождју још је освајачи). Гусенице то врсте су асисто мхе (до 12 мм дугачке) и с почетка су хрваво-жута, а доцније пренасеате; летарцима су до 5 мм дугачки, са жуто-белом предњом крајком извршеном првом оштећила. Друга такође против врста је *Tortrix ribesiana* Schönböck, чије се гусенице хрваво сиве и швајцарске нагледе. Гусенице извршују свиласта влакна, којима као каквог наученог свилају узбрз доводе лозина, или само лаше и грождје јер или носе лашама, да их по том напушта. На тај се захвапа лаше и грождје, који су само лашадути, остане. Гусенице ове врсте још су мхе (до 2,5 см дугачке), боје жвањаво-жуто са хрином гланом. Летарцима могу да надрате у јулима 11—16 мм. Сеја је османлику али право-мрке са 3 порецине зрно шти на предњим крајком. Летарцима носе јаја на горњу страну цвета винове лозе у месецу јули и августу. Јаја су по 30—100 ситнају у мале гомане. Гусенице, које су узбрз на њих развију, ни јаво се поје се сунгају са двема или лаштема и чокот, или на вртне, у чије се жутојне нагледе и тоју се узгауравају. Идубе пролећа гусенице излету на својих чурница, у којима су вреничке, а зренике на зелено делове лозе се од искриво, а тек се на том узгауравају да се претворе у савиане летарца.

²⁾ У Француској се те гусенице доцније појављују, од половине јула месеца и трају до краја августа) у Немачкој од половине месеца августа до половине септембра.

у ком облику и несекал презимљује на чокоту, на приткама или на наслоу османлука, и против децтирија који ће се с пролећа из њих развилати, даље против гусеница, које убрзо постају на јаја која су сиде жешке или децтирија, и најпосле против децтирија првог покољња и гусеница другог покољња, које ће се преко лета појавити.

Ево тих мера, које ваља против овог штеточине употребити и о којим се уопште треба уверити, јер ни за наше прилике још немамо о томе искуства.

1. Чим се на гроању појаве гусенице, а то је примећено код нас ове године у јулу месецу, треба сва одштења — упрљана — зрна посидати са гродова и на тај начин одвојити их од здравих. Оштећена зрна са сачувањем гусеницама одмах уништити. То ваља понављати за све време док се гусенице буду појављивале на гроању. Тиме ћемо успеокимо спречи гусенице од даље квалара; али ћемо у исто време, уништити гусенице, сиређити их да се учуре на чокоту или у неговој близини, и тиме у знатној мери сачувати османлуке од овог штеточине за идучу годину.

Прескако гроања у то време ма каквим растворима или поправљеним сумпором, што је према истражању економика извршено у Нишу, неће довести ни до каквих повољних резултата. Гусенице се за време прескања замуку у највећој мери, али су боље испан њега, и на тај начин потпуно се сачувају од средстава, које је против њих употребљено.

II. Ако претходну меру извршио најкажњо и на време, оштет ће ипак извесно број гусеница умати и замуку се у напунку коју виноно дозе или у кућине обављених предмета, на које се осеља османлуку. Ово ће се ту учинити и претворити у мале беле сјајне чучирице. Њих ваља на тим местима потрсајити и уништити, што се постиже на овај начин:

1. Пошто је гроање обрано и лишће ошало треба изаквом оштром четком, најбоља је она од жанде, какав се може набавити преко Пољопривредног Друштва, посидати стару напунку коју са чардашима. Тако исто посидати коју са наслова чардашине, ако је он сарађен од трава или од дрвета, на коме је остала кора.

2. После тога треба прецијни млеком (3—5%) премежити целу очистио чардакију, а тако исто и лишће наслов.

3а тим покушати посидати коју и ошало лишће, на све одмах савити.

III. Идуче године у другој половини месеца априла или у првој половини месеца маја, када ће се отприлике морати појавити децтирија, приредити лоз на њих. То се чини ноћу помоћу замашених лампица испод чардашја. Има тако нарочито сарађених лампица, или се могу употребити и обична фењерића, поред којих треба ставити какав бео суд напуњен водом, на чијој се површини налази слој петролеума или сељина. Децтирија ће облетати око лампице или фењера и падаће у суд. Та врста лова имаће успеха за време хладних ноћи, ако је у то време тло и размерно топло.

IV. Ако се и после ове мере убрзо појаве гусенице на гроањима, а то ће бити вероватно пре или за време цветња дозе, мораће се против њих предузети прескако. Прескако треба само заражене гродове, које су гусенице унеле силнастом напунком. Ово средство (инсектицид) који су успешно употребљени за ову сврху, а која ваља у то време и код нас отпробати.

1. Обична, црна карболна киселина у јачини 1%.

Пошто ће се гусеница код нас појавити вероватно у време када треба први пут прескако лозу против пламеначе, то се објавна доза мора одедом да предлажу. На сваки 100 литара борбене чорбе додати 1 литар карболне киселине, и то пред свако прескање, на том месту прескаки и против пламеначе и против гусеница на гроањима.

2. Дуванска сок, који према јачини треба разблажити водом. Екстракт дуванског сока може се набавити преко Пољоприв. Друштва, и њега ваља употребити у јачини 1.5%—2%.

3. Раствор сапуна у води показао се као много слабији инсектицид од ова прва два.

V. У другој половини месеца јуна треба испод летених чардашја ловити ванити лампице или фењериће ради хватања децтирија првог покољња. Рауаче се да оно треба према потреби навршити.

Уопшт, који ћемо на тај начин у борби против овог штеточине постићи, зависиће не само од тога да ли су предложене

мере ма време и правилно извршене, него да ли су у једном издржљивом месту и истовремено извршене. Али свако поједини поступке према напред изложеном упутству ваљаће да види ишодата, јер ће на децтиријах из суседних османлука долетати на који ће се начин штеточина на летеним османлуцима стално одржавати.

БЕЛЕШКЕ

Земљорадници употребите наступајуће слабо доно време на побољшање својих њива. — Како после свршеног вршаја немате великих пољских радова, а и ради стога најважнија вам је, то вам препоручујемо и саветујемо, да учините стварице.

Угарска стрица преко лета и јесени од велике је вредности за побољшање плодности земље, јер:

1. Закопава стрица и трава истражи и прави бубре;
2. На ораној стрици излаже семе корова, те се тако уништава;

3. Земља изложена сунцу, киши и врази ошљавана се;

4. Преко њих напоји се влагом, те су идучег лета усени по таквој земљи издржљиви и напредни на суну. Знам тате да није ушлау речено: „Угарско пола набубрено.“

Употребите дакле заједно време и рад сваке сторе на учини стварице првенствено, а изложене бубрета, које сти навикла у ово доба вазонити, обуставите. Јер бубре је окупшено влагом, у коме паш земљорадници окудева, на стога треба чувати сваки делат његове благотворне моћи.

Бубре преко лета изважило и остављено на киши, утицаје суначе прилике, ветра и кише губи много од своје снаге. Бубре преко лета и јесени вазоните на вливу само онда, кад можете да га растурите и одмах заорете. У противном чувајте бубре, скривајући на њих гомила на неке покрите слави или коровом — бурјаном, — док не дође време и могућност да га пред обрање изважите и заорете.

Зими по сваку и врази изважене бубре не губи много од своје снаге, кад се с пролећа, чим настану топла дана, растурати и заоре.

Омет нас, дакле, у интересу нашег бољатица савестујемо не пропустите стварице да подударите. Бубре не изважило растурити и одмах заорети, а даље изважило одложити за зиму, ако нисте у могућности да га одмах по изважењу и заорете.

Г Л А С Н И К

Друштво за обезбеђење земљорадника у Француској. — Министар Принаде у Француској издао је један распис, упућен професорима и учитељима пољопривредних школа, који, због његове важности, доносимо. Распис гласи: „Господине професоре, ми знате да је стална и постојања тежња Републике да потпомаже развитак установа за обезбеђење земљорадника у случају штете у стоци, од града и других елементарних непогода, којима је пољопривредник прво често изложен.“

Радо признајемо, да је за последње четири године у томе погледу доста учињено, чему су много припомагли запоснати заштита, правни органи, професори пољопривредних школа, итајма, пољопривредна друштва и други чиноци, тако, да је број земљорадничких друштава за узajemно обезбеђење, којих крајем 1897 год. није било више од 1400, сада достигло број од 2900.

Ма да тај вест ни потпуно задовољава, ипак смо још далеко од потпуна савршенства саме ствари, јер још много што шта недостаје да би тих 2900 друштава могли савиљачити одобрајиву мрежу, равномерно рааастрту, над свима окупљима. Још има много и у погледу пољопривредном не мало важних округа, који оскудевају у друштвима за узajemно обезбеђење.

Pa toga izdvojimo ono, što su sredstva za predhodnu, koja je sastupitna odobrila i otkazala od 4 jula 1900 godine, date nared osipavala društva za zemljoradničko obezbeđenje imala velikog uticaja na poluzakupan pokret, inicijativna zemljoradničkih društava i profesora poljoprivrednih škola najbolje se je ogledala u pokretu krajevima i dobro znaju, gospodine profesore, da su se mnogi namu drugova, kojima je ta misao bila poverena, posvećivali svojim osobitim жаром и одушевљеном, достојним сваке хвале.

Управља Министарства Привреде одиета не може имати бољег, ни поузданијег сарадника од професора полjoprивредних школа, који познавају краја и коме делују и утицајем својих односа са земљорадничким светом, могу боље но нико други дати савета, који се не смеју пречути и дате иницијативе, која води жељеном циљу. Но могући а да нас не позовем, господине професоре, да и на даље будете тако одлучно на помоћ, ја се ограничавам на неколико обичних напомена, како би сте могли помагати које толико у погледу организовања зајамног земљорадничког обезбеђења, где оно није још изведено.

Јамачно сте појмили, господине професоре, да се не смеје ограничавати на објашњења у школи и у седницама о добрим послединама, које потичу од тога обезбеђења, а које нико и не спори. Тежко је наше ваља да имају искључиво практичан смер и, по коме мишљењу, онај ће нам рад бити најбољи, који буде управљен на оснивање новог друштва. У томе циљу изазовте ступити у везу с најугледнијим особама у свакој области, учините да дају водстрек за оснивање друштava за зајамно обезбеђење и будите им на руди за припреме радове свеколиким корисним саветима својим. Познавајући најбоље и сами местне прилике и потребе краја, ви се користите и неукротно свих наших другова у суседним окупинама, којима је већ пошло за руком у сличним приликама постати унех.

Како се организација друштava за обезбеђење има извести према детаљноме крају, карактеру и обичајима местама, Министарство је напуно оставио вам, господине професоре, што већ слободу, али би вам ипак препоручио, нарочито за оне крајеве, који ишу још довољно узвишати са земљорадничким обезбеђењем, да се становници једне или двају окупина сазнају у наше списуне ради иштење у свакоме времену. Ви јамачно знате, да велики дес друштava за зајамно обезбеђење уместо да својим члановима привреми исплату вредности, према стоји обезбеђеног капитала, он тек после четир ипак нога године прорукувања, колико има коме да се исплати у име накнаде за претрпљену штету. Поиска од тих ситних друштava за обезбеђење не само што изазове репарацију губитака, већ прикулају и сталне прилоге. Тај доста примитиван систем, по који је права савна зајамности, има ту добру страну, што идео тај апарат за обезбеђење ступа одмах пред очи свих полjoprивредника и јасно казује делатност и употребу те врсте осигноа. На тај се начин могу најбоље отворити очи оних изама, која су према зајамноме обезбеђењу неприродски расположена.

Банеке се организацијом меснога зајамног обезбеђењама, имајте извад у виду и ваљова удружења било у срезу или у округу. Тај систем, који осигуља репарацију накнаде штете при изузетним елементарним непогодама, које се постигне поједино, међу свеколиким друштва и савезу, природна је и неизбежна последица, јер проистиче из тежњаво наших удружења. Јасно је, да статуту израђени ушамењу свају чланова, опредељују максимум улога и накнаде. Даља брига биће нам да тај систем, као други ступањ обезбеђења, свуда препоручити и помагати. Није довољно само основати друштво за зајамно обезбеђење, већ је потребно старати се да се оно и одржи и да лако поднесе све последице, које проистичу из елементарних непогода, које мала друштва, упућена сиза на се, не би могла поднети.

Законом од 4 јула 1900 беху одстрањене све сметње, нарочито осигноа, које се беху настали, оснивању друштava за зајамно обезбеђење. Формалности при оснивању најпрострије су и у вези с однећ неважним изамама, чак буде дошљано јасно, да се ствар тиче земљорадничког зајамности, да циљ није добитак и да је управа бесплатна.

Остаје још једна ствар, на коју би требало обратити тпажању. Ако немо друштво за зајамно обезбеђење буде основано као оделак полjoprивредног синдиката, требаће нам добити државне помоћи, осим ако се утврди, да ће управа тим друштвом бити

самостална и ако друштво отвори своја врата и свима околним земљорадницима. Били они чланови синдиката или не.

Напомињем, најзад, да се помоћ законом предвиђена, може дати друштвима сада основанима, да би могла поднети трошкове, којима се наладу при оснивању, као и ради оснивања резервних фондова. То исто важи и за раније основана друштва. Министарство је вољно помоћи спату пинципалтву при оснивању, само када се негине погодбе, које следују пријемом државне помоћи.*

НОВЕ КЊИГЕ

Правилник и упутство о сузбијању кржаве ваши, са две табеле (једна у боји). Издање Министарства Народне Привреде. 1904 год.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК IX СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Полjoprивредног Друштва

Државне 14 априла 1904 године у Београду

Присутни су били: Председник г. Милош Х. Поповић, благодатни г. Јекић, чланови Одбора: г. г. Д-р. Марко Т. Јеко, Алекса Ђ. Поповић, Петар Д. Тодоровић и Др. Миланко Васић. Председавао председник г. Милош Х. Поповић. Бележио секретар Рад. К. Спасовић.

45. Прочита се записник осме седнице од 24 марта ове године — Одбор усајај записник без привођења.

46. Председник извештава Одбор да је примљено, да се друштвени дом угине, те је усладе тога као и илазачи у салли драштеног дома. Поводом овога изложено је г. Милану Стаменковића, проф. Вел. Школе за мишљење, а ипак се и Дирекцији Државних Железница, која је испитивала жељезнице на коме се налази и друштвени дом, и жељезна за извештај о резултату тога испитивања. Према оном излаз Одбор, на који би начин ишла да се изврши оправка дома — Решено, да се сачека извештај Дирекцији Државних Железница и да се прибави мишљење стручњака, на према томе да се долесе одлука о оправци дома.

47. Присутни се решавају о измемана и доувама у Правилника друштвених — Решено, да се узгоди т. Милану Савић, бив. председник Друштва да прочути мишљење материјал и поднесе Управном Одбору вајрат за иштење и доуње Правила па да се гада у одборским седницама приступи даљем раду.

48. Председник извештава да је г. Петар Убанкић вајрат молио, да му Друштво уступи за неко време своје вањалица за рад — Решено да се г. Убанкић стави на расположење друштвеним вањалица до довршења спог рада.

49. Благодатни подноси извештај о стању друштвених благодатних за месец Јануар, фебруар и март од ове године — Одбор приима и алажу и одлучује да се они извештаји иштају у *Телажу*.

50. Благодатни резервише о дијурима и поупивања, које се имају ове године одређивати друштвеним члановима и осталим изамазанима, које Друштво буде по разних својих словница изамазалих — Решено, да се и убудуће дијурне одређују посебно за сваки случај.

51. Благодатни резервише о стању Подружнице Ђубићске и предлаже да Друштво изашле нарочитог изамазанима, који ће на лицу места председати стање те Подружнице и о томе поднети Друштву извештај — Решено, да се узгоди изамазани дојачнога срезга и благодатни подружнице да председату Подружницу и о томе Друштву поднесе извештај.

52. Благодатни резервише, да постоје изашле доувама Друштву, по којим је оно предузимало све мере, да се дуг мирни начиним извршава, по без успеха, те предлаже, да се предмети по овим доувама предаду адвокату — Одбор усајај предлог благодатни и олажајуће председника да он вађе адвоката коме ће се они предмети поверити.

53. Председник izveštava da je Gospodini Ministar Narodne Prirode izvelo odobriti jedan dan po podne svake nedelje svima zivinicima podruznog mu Ministarstva koji su clanovi druztvenih uprave, radi ucetstavanja u odborskim sednicama, kao i da je izvestio Gospodina Ministra, da he se odborske sednice za sad drzati svanog ponedeljnika po podne — Odbor prima k znanju izveštaj g. predsednika.

54. Blagajnik rezervise da je po dtovanju poc. Boze Bodi u sumi od jednog dinara. Druzтво prediznalo sve korake da nashliti, no istu nije moglo nashliti. Na da se ono ne bi i dalje povlaciho, predizlaze da se raschoduje — Reseno, da se usvoji predlog blagajnika i da se ona suma raschoduje.

ПРИХОДИ И РАСХОДИ

Српског Пољопривредног Друштва по закључењу рачуна за месец мај 1904 годину.

ПРИМАЊЕ		ИЗДАВАЊЕ					
БРОЈ	ОПИС	ДИНАРА	ПАРА	БРОЈ	ОПИС	ДИНАРА	ПАРА
1	Остатак по дневнику кесе од месеца априла 1903 год	11268	—	1	На проузакме вољске хривреде и пољопривредних пришта у земљи и на страни, из штампане колекције и трешчане издавањима друштвених из оних развојана	1028	35
2	Државни помоћ за 1904 годину	—	—	2	На издржавање жупничара у Рошту, плата настојаника и чувар	308	70
3	Остатак извршеног државног помоћа у 1903. година	6250	—	3	На припреме за оснивање пољопривредног музеја	—	—
4	Од улога добротвора и умеслава	290	—	4	На пољову и екскурзију севена и седишту	25063	15
5	Од улога пошланица	128	—	5	На пољову и екскурзију прекограда и плавог камена	25399	69
6	Камата за новац и зарплате Пољопривредног Фонда	103	—	6	На пољову и екскурзију заришанила и сужора	37892	—
7	Притоцила на Тежака на 1904 и наклада дуга за ранајне године	1525	40	7	На пољову и екскурзију новог каменца и осталих издава	856	82
8	Од Пољопривредног Календара за 1904 и наклада дуга за ранајне године	692	80	8	На издржавање претплатних пољопривредних вожака и издавање издава	294	—
9	Од продаје књига	322	96	9	На награде сарадника Тежака, Пољопривредног Календара за 1904 и развојних година	945	50
10	Од продаје севена и савина	23164	65	10	На екскурзију Тежака, Пољопривредног Календара и осталих издава	61	65
11	Од продаје сирова, роваје и друге	21982	19	11	На административно остале и токован	256	10
12	Од продаје кришанила и плавог камена	39823	10	12	На огрев, осигурања и кавалеријске потребе	417	20
13	Од продаје закриванима и сумора	179	50	13	На отпору друштвеног дожа, преморијане зарплате и одржавање шта	59	—
14	Од наклада дуга за сене, сирова и плави камен	1909	01	14	Плата секретару	1033	33
15	Наклада од Министарства Народне Приреде за друштвено издање у Шању	—	—	15	Ховорар бивајанику	509	—
16	Варовани приход	119	34	16	Ховорар уреднику Тежака	400	—
	Свска прикласно	168638	28	17	Плата економу	833	30
	По одмотку издавања у	104573	80	18	Плата писару	625	—
	Остатак за 1 јуни	5064	40	19	Плата архивору	625	—
				20	Плата секретарицу	427	50
				21	Плата послужитеља	858	62
				22	Депониста за наклада новог издава (бр. 15, архива)	—	—
				23	На вароване издање (сензуално издавање Пољ. Календ.)	24	90
				24			
					Свска издавања	104573	86

Бр. 5410.
3 јуна 1904 године
Београд.

Благajник
Јован М. Јекић с. р.

Председник
Српског Пољопривредног Друштва
М. Х. Новковић с. р.

ОБЗНАНЕ

Качар и платар потребни су Винодeљско-Вођарској Школи у Вукову (код Неговина) за школске раднице и обуку њана у кавчереној и платарској раду. Качар треба да има мајсторско право, предостављаће се они који су изучили који разред средњих или грађанских школа. Платар треба да је свршно Платарску Школу, и да је био пошљаник у овој, или да је запат самостално радно. Ободина треба да су и доброт владана. Плата је 720 динара годишње, а уз то и бесплатан стан и огрев и по 5 ари зекљаниа за градњу. Молбу ваља дослати Управи Винодeљско-Вођарске Школи најдаље до 1 августа ове године; а пошби приложити: документа о стручности и општинеко уверење о владану.

Пажња скупљачима претплатника на Тежака. — Управни Оdbор Српског Пољопривредног Друштва решно је, да се свакоче скупљачу претплатника на Тежака, који прикупи претплату за најмање пет (5) примерка Тежака и ову унапред за годину дана положи Српског Пољопривредног Друштву, даје 20% од прикупилене претплате као награда за труд. Преха оное водати се од свих пријатеља Српског Пољопривредног Друштва и пријатеља српске вољске приреде, да ће свим славана настати да што више прикупе претплатника на овај једини српски чисто практични пољопривредни лист.

Преглед 22 броја Тежака. — Чланци: Распрострањеност главних врста пољопривредних сирова и иревозних средстава у Краљевини Србији (свршно се). — Чување јаја. — Врста вољда на пшеновој лози. — Белешке. — Главоик. — Нове књиге. — Друштвени и подружњени послони. — Обавице. — Цени ошљениа.

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

ПЕТАКРЕ СЕ

СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ

У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈНОВИЈЕ УКЛОНА ОД АПРИЛА
1909 ГОДИНЕ № 304 ПРИНУДНО ДРУШТВУ
КОЈИ ВОДИМА АСОЦИЈАЦИО.

Цена годишња изложена је на
отпослајој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво класичан пример

Превозних средстава међу земљорадничким

КРАЈЕВИНА СРБИЈА

БЕОГРАДСКА ГА. № 91.

БРОЈ 23

У БЕОГРАДУ, 10 АВГУСТА 1904 ГОДИНЕ.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ЛИСТА НА ПОЛУ ГОДИНЕ 3 ЛИСТА
КЛАСИЦИ ПОСТАЦИ, КЛАСИЦИ ОВАС ДРУГИХ
ПОДРУЖКА, ОВАС, ИВАРА, КОШИЦ СТАРА,
КАРА, ЗАНИ, МАНАСТИР, ПИРОЗЕМОРАД,
ДРУЖИ И ЧУВАНИ ПИРА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У
ПОЛУ ЦЕНИ, АКО ПОДАРО ОПУШТАЈУ УПРАВО
ЗА ПИРА ДОДИЦИ.

ЗА СРБИЈУ

НА ПОЛ 8 КРАЈ. НА 4 800. А. Н. ПО СРП.
ПОЉОПРИВ. ДРУШТВА И ИВАРИ КЛАСИЦИ
КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАЛУЖЕ И УП-
ТАКОВНИ, ПИРЕ, ИВАРА И МАНАСТИР ДО-
БИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 КОПА. НА 3 000. А.
ПИРА. КАД УПРАВО НОВОБЕ ПИРЕПЛАТИ И
САД СЕ ПИРЕПЛАТИ КОД ОВАС ПИРЕПЛАТИ
СРЕД. КОСА ЕН ЕН СЕ ЛИСТ СЛАТНА.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

МИЛОШ И. ЛУКИЋЕВИЋ

САРАЈЕВСКА ГА. № 25.

ГОДИНА XXXV.

Распрострањеност главних врста пољопривредних средстава и превозних средстава међу земљорадничким у Крајевини Србији.

— С. Ђ. Милошевић —

(сачетан)

У досадашњим излагањима ми смо изводили резултате и доносили закључке на целу Србију уопште, међутим да би добили што вернију слику о распрострањености пољопривредних средстава у појединим крајевима наше отаџбине, а нарочито оних без којих земљорадња не може изстати као што су: плуг са својом прамањом ралицом и оцем дрвеним плугом, ми ћемо издати пред поштоване читаоце оне податке скупљене по окрузима, који су добијени приликом пописа обрађене земље у 1897 години.

	Б р о ј		
	ГЛАЗД. ПЛУГОВА	ДРВЕН. ПЛУГОВА	РАЛИЦА
У округу ваљевском . . .	5.255	952	2.339
„ „ врањском . . .	275	4.842	7.893
„ „ крагујевачком . . .	6.225	1.714	4.248
„ „ крајинском . . .	4.734	2.223	110
„ „ крушевачком . . .	1.574	3.515	7.983
„ „ моравском . . .	6.442	3.604	3.721
„ „ нишком . . .	1.075	2.813	10.881
„ „ пиротском . . .	19	550	12.236
„ „ подрињском . . .	8.303	2.896	3.143
„ „ подунавском* . . .	14.110	1.275	345
„ „ пожаревачком . . .	14.260	1.856	7.169
„ „ рудничком** . . .	2.293	1.795	10.774
„ „ тмочком . . .	443	3.870	9.587
„ „ тољачком . . .	389	2.160	5.176
„ „ ужичком . . .	334	784	11.809
„ „ Београду . . .	61	10	—
Укупно . . .	65.792	34.859	96.514

Ови нам бројеви најлешње показују, колики је у ком крају наше отаџбине учињен напредак у погледу начина обрађивања земље, а једно показују нам и то, у којим крајевима преовлађује земљорадња, а у којима омет сточарство. Тако у Брдским окрузима: врањском, пиротском, тмочком, тољач-

ком, ужичком, нишком, рудничком (садашњем рудничком и чачанском) и крушевачком има највише гвоздених плугова, у њима влада још у пуној сили ралица и дрвени плуг, а нарочито у окрузима пиротском и ужичком. У питомих и развијених окрузима: ваљевском, моравском, крагујевачком и подрињском преовлађали су гвоздени плугови над дрвеним и ралицом; а у окрузима подунавском (садашњем београдском и смедеревском) и крајинском гвоздени плуг сасвим је потпуно из употребе ралицу, а дрвени плуг још се одржава, иу и он је у непознатом броју изступио.

Занимљиви су још подаци о међусобном односу између гвоздених плугова с једне стране, и ралица и дрвених плугова с друге стране. Кад упоредимо бројеве једних с другима наћићемо, да је на један гвозден плуг долазило у округу:

Дрвених плугова	РАЛИЦА	
Ваљевској	0-18	0-44
Врањској	17-61	28-69
Крагујевачком	0-28	0-68
Крајинској	0-47	0-92
Крушевачком	2-23	4-50
Моравској	0-56	0-58
Нишкој	2-62	10-12
Пиротској	28-95	644-00
Подрињској	0-35	0-38
Подунавској*	0-09	0-02
Пожаревачком	0-13	0-50
Рудничком**	0-78	4-70
Тмочком	8-74	21-64
Тољачком	5-55	13-31
Ужичком	2-35	35-35
Београду	0-16	—
Укупно	0-53	1-47

Према овим подацима, крајњи резултат је ипак задовољавајући, јер нам показује да у Србији на један дрвени плуг долазе два гвоздена, а на три ралице долазе омет по два гвоздена плуга. Ово је доказ, да у погледу начина обрађивања земље, и ако споро, омет напредујемо.

* * *

Остало је нам још да разгледимо, како стојимо са превозним средствима, која су земљораднику такође неопходно потребна, на првом месту за пренос летине са њива у скло-

* Садња београдски и смедеревски.

** Садашњем рудничком и чачанском.

ништа и зграде, и за виношење производа на тргове у оближње вароши и варошине radi продаje.

Превозних средстава у употреби код земљорадника има двојак: са затргом коњском и са волујском.

Шестоји начело: да уколико је један шарод даље одицако у културној развићу, уколико је већна и коњска запрега код веће одопањене; међутим то начело према нашим теренским приликама, не би се код нас могло у свој својој строгости применити, пошто је наша отаџбина већином дрвнота, а и оне развиј поред Саве и Дунава такође су испреплетане са безброј новцајараца, коса и удолина, те за такав терен треба и јака снага за вуку, за то је код нас волујска запрега у надвољности. О томе имамо снагодних примера, да земљорадник који има и коње и волове, само ако има што теже да дотера у варош, он хвата волове а коње оставља у коварштву.

Осам тога код нас је у већини надвољности гајење говеди над коњима, и што се код нас говече употребљавало на све земљорадничке послове, међутим коњи су до скоро прошлости углавном служили за јахане и врша, а инвизионим земљорадницима још и за вожеву приликом одласка у варош.

Што се пак тиче кола за волујску запрегу, она су сад врло сретна, и мало се разликују од кола коњских, једино што су насвијанија и за јарам удешена, иначе су на око угладна.

У шестнаст и седмдесет годинама прошлог столећа, још су се могла видети код нас по унутрашњости гласана, неспретна и неугладна волујска кола, на којима су точкови били прављени махом од две или три уковане растове даске на закружено а на средини за обовину пробушене; на таква кола није се ни могао мало већи терет натоварити, јер су сама по себи била и сувише тежка.

Сада таквих кола код нас више нема, и у најдалекијим делима нашавине кола слична коњским, према томе не може се пребацити нашем земљораднику да није савремен.

Податак о броју кола, као што у почетку рекосмо прикупљени су приликом извршених пописа обрађене земље у 1867, 1893 и 1897 година, познијих података немамо стога се морамо и са овим задовољити.

По подацима из године 1867 било је у Србији 14.357 кола коњских и 12.791 волујских. Код упоредамо ове бројеве међусобом, добићемо резултат да је на једна коњска кола долазило просечно по 8-75 или у округлој броју по 8 кола волујских. Кроз дуги низ година, готово до скоро прошлости, овај однос у распрострањености кола коњских према волујским, врло се мало изменио, тако да је у 1893 година на једна коњска кола просечно долазило по 6-13 или у округлој броју по 6 кола волујских, а бројво било их је 25.298 коњских и 155.136 волујских. Уочио због којих је тако мали напредак показан у повећаном броју кола између првог и другог пописа, леже поглавном у три рата када је велики број и кола и стоке упрошавишен. Тек пописом из године 1897 константно је, да се овај однос мало јаче изменио, услед повећаног броја коњских кола. Том приликом пописано је 31.729 кола коњских и 168.131 волујских, и кад упоређемо ове бројеве, наћићемо да на једна коњска кола долазе по 5-29 или у округлој броју по 5 кола волујских.

Разлика ова између просечних бројева из 1893 и 1897 године изгледа на први поглед малу, за нашу једно цело, међутим она је према разлици између просечних бројева из 1867 и 1893 година, знатно већа, нарочито кад се узме у обзир размак времена између првог и другог пописа који износи 27 година, и размак између другог и трећег пописа који износи само четрна године; према томе несумњиво је да се је број коњских кола знатно повећао. Онда напомињемо да је у

години 1897 пописан и број саона, којих је том приликом нађено 147.433 комада.

Како нас стојило у погледу распрострањености кола по насељени местима видимо из ових података. У разматрање узелимо годину 1897 као последњу у којој је попис извршен и наћићемо, да је на једно насељено место долазило просечно по 7 кола коњских и 39 волујских, уопште кола 46 и по 34 саона. Овакви број кола и саона на једно насељено место задовољавају је, јер приближио је једнак броју плугова и ралица укупно.

*

Са овим досадашњим излагањем мислимо да смо цела постигли добијањем крајњих резултата у погледу распрострањености волујских средстава и превозних средстава, и закрпљујући овај начин, налазило за потребно, да опетом разложимо који су нас руководили да се овог посла подухватимо.

Први и једини је разлог тај, што у овој јубиларној години треба, после стогодишњег рада, што по реч да инвестирамо наше стање по свима граница народног и државног живота и напретка, како би тим потоцима оставили што вреднију слику садашњег стања, која ће им у доцнији времену послужити корисно, у доношењу правде о оне о раду или нераду, и о успеху или неуспеху, њихових предака.

УПОТРЕБА ЧИСТЕ СТЕБЕ ПРИ ПРАВЉЕЊУ ВИНА

— прео. В. Валентин —

Рано грође сазрело је а приближава се берба и ових позних сората грођа, од којих се обично прави вино. Прављењу вина код нас не обраћа се још она лажна, коју захтева мало најбоље квалитете. При преради грође потребно је одржавати у своју највећу чистоћу а равнотежу топлоту шаре од 20—30°C. Ако је шара сувише хладна, дотера јој се топлота долазила једног дела подгрејане шаре или се пожељу већ одржава равнотежу топлота у виноци.

Кад је шара сувише топла, расхлађује се преливањем и сирвањем за расхлађивање као у шиварама.

Треба да се бере само потпуно зрело грође и издајај грође нештито зрело, буђаво итд. Овако грође ваља употребити за сирће или за вино доцније квалитете.

Ко има велике количине грођа, не треба да меша бело грође са црним, већ ваља свако за се да издајај. При прављењу вишијих врста вина добро је употребљавати круваче, да би се одмах од почетка шипуриша извојила, а исто тако и вуљаче и цединце.

Вресе шире до пре неколико година остављало је само себи, највише што је удешавања топлота у виноци. Међутим подрулар треба сам вресе да одређује праваца а не само да прати његово развијање. У овине доба изабро је за то средство, у пракси већ довољно употребљавати те се може и читањем Гезмана препоручити. То је *чиста винска стебла*.

Познато је, да шира остављана сама себи, и без додатка квасца, сажа отпочне прати. Ово вресе изазивају сибумне гљивнице, које се излазе на грођу, лашћу, на земљи, у ваздуху и уопште свуда. Ове су гљивнице врло ситне да се оком не виде. Тих гљивница има много врста, а свака врста према својим особинама изазива другаче вресе, те према томе и квалитета вина, његов укус, издржљивост и друго особито његово различне су.

Кад те гљивнице дођу у додир са широм, одмах се развија добујају премањивање над другима, ако су за њих погодне прилике. Гљивнице, које проузрокују алкохолско вресе зову се

обично датински *Saccharomyces*, за разлиku od drugih gljivica, koje ne proizvode alkohol. Ima raznih vrsta *Saccharomyces-a* prema tečnosti, u kojima vreće proizvodekuju. Vreću šire grožđane uzrok je stela, koja se uglavnom sastoji od gljivica od vrsta *Saccharomyces ellipsoides*, *S. arifolatus*, *S. pastrosianus* itd., a svaka od njih deli se omet na razne grupe, koje rade u određenoj mrazu i svaka na po se snabdeva vino raznim svojstvima. To je prirodna stela.

Pored raznih vrsta *Saccharomyces-a* ulaze u širu i druge gljivice koje za svoje kvačenje potrebuju više uslove, ali nešer ne preobraćaju u alkohol kao *Saccharomyces*, već u druge, za nas ne vredne proizvode. Neke od ovih gljivica u borbi za ostatak sa vrstama *Saccharomyces* podlegnu i izgube se, a druge koje su više izdržljive, ostanu žive, razlikuje se i daju doznice povod mnogih bolestima vina. Stoga je rezultat prirodno vreće često nezadovoljavajućim odnosno izdržljivosti vina. Tove se koje staju na put nastorovan, t.j. razumim zagrevanjem preranih vina. No nauka i iskuство dokazuje, da je bolje već unapred otklanjati svaki uzrok budućih bolesti u vinu time, što se spreči razmnoženje, nepotrebnih i štetnih bakterija, pomoću odabrane čiste stela, kako bi ona dobila preinčivost, utvrdila prirodne stela, bile one dobre ili rđave, i sprečila da se više spore razvijaju. Iskuство dokazuje da vreme, pravilno svršeno (pomoću čiste stela), bez velikih vladaka, popravlja vino na taj način, što se sadržina alkohola u vinu povećava, vino dobija bolji bue; vstaje savim brstro i dobro se čuva.

Француз *Борбе Жакмен* у заводу Ла Клер изводио је сваку врсту *Saccharomyces* засебно и гаји их чисте. [1 кутја са 1 кг. чистог кваса са 5-50 дин. у злату.

1	кут.	са	2	кг.	10	дин.	у	злату
1	"	"	4	"	20	"	"	"
1	"	"	6	"	25	"	"	"

заклучно се паковањем и поштареном. Понав се шаље поштомском утишником унапред на адресу: А. М. James Burmann, Directeur de l' Institut La Claire Morteau (Doubs), France.]

Како извесне врсте тих gljivica могу својим гњајањем производити кратко вино alkohola у вино, то се мањине неколико сората кваса може наградити стела од које и по добија болн буке и већу садржину alkohola, коју виноградар толко воли.

За прва вина превортује се највише стела Бургонска, Бордоска, Романо и Марло; за бела вина могу се додати стела Шампанска, од Шаблаја и Сотерна. За вина која већ својим свој особин успе, нага бирати племениту стелу, која се својим израсом највише приближава оној природној мјерси. За вина од хибрида потребна је стела са јаким бугетом које ваља помешати са половином стела нумера 118 (*betugo alcoolisatrice* N 118), која врло јако спречава кљажње природних стела на грожду. Уопште врло је корисно служити се квасом добиеним помоћу ових стела, кад се померају у шир. *Жакмен*, који се нарочито занима овом важном науком, предаје три разна начина:

I. На један килограм стела употреби се 2 литра сока од грожда, помешаног са 2 литра воде. Ова 4 литра теčnosti кувају се у чистог шери на јакој вагри докле не отпочну пенушати и докле се не испари $\frac{1}{2}$ воде али не више. Кад се теčnost за $\frac{1}{4}$ свалава, остаје 3 литра; онда се овако врља сака у нарочити суд за време, где се остави неколико сати, докле се неохлади на 35° Ц. Потом се овој куваној шери додаје стела. Отвор се затвора чистим платном и чека се отприлико два дана докле вреће савим приметно не отпочне, што се познаје по мјерси и клобуцима од гасова. Топлота у

соби одржава се око 20° Ц. Ако се не би могла одржавати ова топлота, треба подгрејати квасац (а да негоза топлота не прелазе никад 30° Ц.), омотавши га платном понавном у топлој или врућој води.

Вреће теčnosti са додатим 1 килограмом стела отпочиње на крају другог или трећег дана. Тада се помера тај квасац са 8—10 литара сока од здравих грождава у исто вреће испећеним. Гродини употребљени за тај циљ чеде се кроз чисту решетоку и добијен сок мора се одмах непосредно додати квасу. Ако би се спрехо макар само два сата разлике, разлике би се у вему рђаво врсте стела, ивина слабо, али и то би било довољно да се добије рђав резултат. Кад се сок квасу дода меша се живо и чека 24 сата. На онај начин добијен квасац врло је чист и дејствује врло јако. За веће количине стела употребљаје се одговарајуће веће количине сока за пражњење квасац.

II. На 1 килограм стела узима се 12 литара воде, 1 килограм шећера, 20 грама винске киселине, 20—30 грама хвалњених соли (из заводе Ла Клер). Овај шери се кува неколико минута и после се охлади шодом 35° Ц. у бурету, у које се сипа, и остави преко ноћ у вему. Онда се помера стела. Квасац треба употребити само кад је у потпуној врењу што бива на крају 3—4 дана, према топлоти.

III. Направи се квасац 2—3, па и 4 дана, пре бербе; употребљава се на сваки килограм стела 20—25 килограм шире од споро деђеног грожда. Ово се грождје још гадије у чистог изворској води бугорској води докле оства од сипуј нечистоћа, које се на вему излазе. Очишћеном грождје се брао измула и од њега се изводио шепурина и вокаде. Овој се шери потох у чистог суду дода потребно количина стела и остави се даври слободно докле не затреба да се вои служиши. За 10 хектолитара кула употребље се 1 килограм стела и 20 —25 килограм грожда. Утицај стела овој квасци ће да врло од прилике после 60 сати. Кад је у потпуно врењу, распореди се у шери за време деђана. Ако помало на расположеној савими здраво грожди, или вода није савршено добре квалитете, треба загрејати до кључања одређени сок. Онда се сок охлади на 35° Ц. и дода му се потребна количина стела.

Ма да се овај трећи начин највише употребљава, *Жакмен* претпоставља даи два; и не и овај начин у умерено топлим покрајинама даје добре резултате.

* * *

Чет квасац добијен на један од ова три начина, употребљава се унек кад је тапан у пуном врењу, а употребљава се када се суд у коме је измуљка, како би се талог, у коме је него стела, излесто беле са соком. Нешто од овога квасаца неће се у судове, бугра, корита, муљаче итд. који слаже за време или деђење кваса; од прилике трећина жртвије се за тај циљ. Друге две третине употребје се овако: Од прилике шести две неће се на дно каде или бурета врне но што се тало отпочне сипати муљом грождје; остатак расподела се постепено по слојевима према томе како се пуне судове. Последња количина неће се савим одога на квас, и распореди се правилно, да не би дејствовала сувише бурно.

Вино произведено помоћу одабране чисте стела врло је јако, најбоље се одржава, најчистије је укуса и најчистије је.

То су веома важне особине, које вину у сваком случају вредност увећавају.

Нарочито се превортује употреба чисте одабране стела при врењу шире од хибрида: Стела, Елира итд. Цела вина изховог врењава се по хектолитру за 10 и више динара.

ВАЖНОСТ И ЗНАЧАЈ ИЗВОРА СЕМЕНА ЗА УСЕВ

— Радомир А. Нешин —

„Како семе, такав род“
„Како зрно — такав плод“

Шта вреди правилно и на време поорана њива; шта вреди добро и на време извршено љубрење и остали радови око приготављања земље за усев, кад није добро семе, које ће се у земљу бацити, и из кога ће се доцније развити нова биљка са новим плодом? — За то се синути правом и вели: „како семе, такав и род“, „како зрно такав плод“ т.ј. од каквог семена, које бацни у земљу, зависиће обилност и квалитета рода, који ћеш са њиме пожњети.

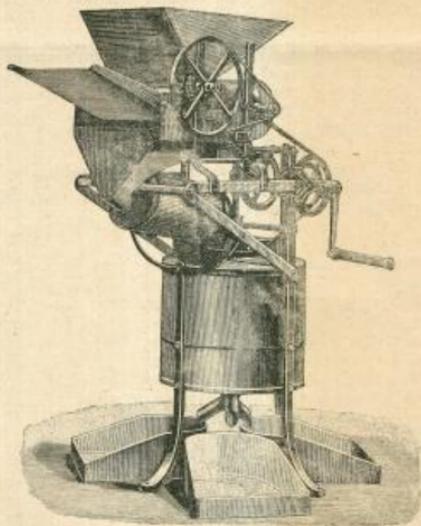
На кад је тако, зар може бити на одмет, али зар не треба у ово време, кад се земљорадник спрема да приступи најважнијем послу — сејидби омих усева, преговарати неколико речи о правилном избору семена за усев, као први и најважнијем услову, од кога ће, после добро припремене земље, зависети сигурна и обилата жетва? Нема сумње, да то треба да буде први и најважнији посао земљорадника, пре него што приступи сејању. Због тога ћемо овде укратко навести сва правила, којих се треба придржавати, па да се изврши правилан избор семена за усев. Та су правила:

1. Да се за усев бира само оно семе, које је потпуно сазрело, и своју клидавост задржало. Уопште се може узети, да је клидавост сигурнија и већа код свежих (новог) семени, него код старијег. Због тога је најбоље узимати за сетву семе од прошлогодишњих усева, које је било чувано на сувом и провајном месту;

познатио по његовом правилном облику, по његовој сјајности (боји) и његовом особеном изрису. А да би били сигурни, да у семени нема никаквих страних примеса, као што је пр. семе од корова, плевља, прашина идр. треба га добро извејати, или кроз требила (тријере) пропустити;

4. Семе треба да је што круније и теже. На крушоњу и тежину семена треба нарочито пажљиво обратити, а из ових разлога: што крушно и тешко семе има у себи више хране и јачу кливцу, те се из њега биљка брже развија и грана дубље коренове у земљи; што крушно и тешко семе даје биљке, које доводе у идућој жетви исто тако семе — плод, те, ако се сваке године одабрати све круније и теже семе за усев, икако се с године на годину све крунији и тежи плодови; и, најзад, што крушно и тешко семе даје биљке које садрже у листову више бјавног зеленила (хлорофила), те јаче упијају (асимилишу) храну, услед чега ће ни и пораст и плодородни развитак бити бољи; а, што је најважније, такве биљке јаче ће противстајати хрази, суши, великој влази, болестима итд. те и сигурнији плод доносити.

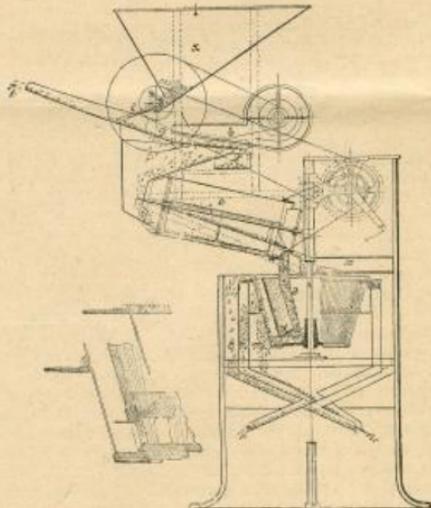
Да би, пак, за усев могли одабрати најкруније и најтеже семе, треба узнати оно, које при већој најближе пада, или га нарочитим ситина надвајати из томе, а најбоље је, ако се за то набави сараз за сортирање, као што је пр. *Кајзерова сортиралица*, која, поред чишћења и сортирања зрна по обалу, изговрешено га сортира и по тежини. (Види *Техник* од 1900 године).

Слика 1. Стољна машина Кајзерове сортиралице жити са ветрилом и требилом (тријером).

2. Семе треба да је потпуно развијено и једно. Стога га треба одабрати још при самој жетви;

3. Семе треба да је здраво, неповређено, чисто и да нема штетних страних примеса. Да је семе здраво и неповређено,

Слика 2. Удужи пресеци Кајзерове сортиралице жити са ветрилом и требилом.

Из свега, што досада рекосмо, можемо увидети какву улогу игра и какву важност има избор семени у погледу жетвеног приноса. Због тога још једном понављамо, да земљорадник пре сејидбе треба да изврши правилан избор семена за усев, а то ће моћи лако постћи, ако се придржава ових правила, која горе наведосмо.

О КАЛЕМЉЕЊУ БРЕСКВЕ НА КАЈСИЈУ.

— Др. Ђ. Ракић —

Сад му је баш вреза, да о томе нешто кажемо. Сваке је вођара познато, како много уздивине подлога на калем и обратно. То је баш и узрок, да се при одгајивању *палметитијевих* сорти вођака, као што је нар. бресква, мора добро прилажити на избор подлоге, јер од тога избора зависи успех или неуспех целог предузећа.

За калемљење брескава, досада се најчешће узимало за подлогу: *горки бадем, тришошљиви и зерделија* (*Prunus Myrobalani*). На горком бадему и зерделији калемљене брескве много брзије порашћују, али дуго не трају и нису тако родне, док на тришошљиви дуже трају, дужи су века, и боље, обилатије рађају. О томе сам се сасвим тачно уверио и код њених и код других, и у разним приликама.

Кајсију пак, сугериан сам, да код нас досада нико није употребљавало за подлогу, да на њој калемљу брескву¹⁾, а *Revue horticole* у свом 12 броју од прошле године, савиштава капише једног признатог француског багнована — вођара, који каже, да је већ од више година чинио врло занимљива огледа у калемљењу разних воћа, на је кроз седам година калемљу и брескву на кајсију, коју је за подлогу увек на кошнице изводио, а пре калемљена, пресаживао је добијене дивљаци — подлоге, три пута о једног места на друго, да му се подлоге што јаче и боље окладе, што се пресаживањем и постизава. Тако се добијају не само јаче, него и здравље, трајније и редије воћке уште. И тако вишеу остало, вели таз Француз: . . . *не само да су ми они огледи испали правилно и на моје потпуно задовољство, него су ме у првом смислу речи и изненадили*. . . па зато и ја препоручујем нашим припадницима, да и они тај начин калемљења опробају, као што сам већ и сам учинио, т.ј. да калем брескву на кајсију, тим пре, што је увек лакше добити кошнице од кајсија и од њих извести подлоге, него од горњих бадема, тришошљиви и зерделија, које многа наша привредници и не познају. Кошнице се могу узети и од оних најстаријих кајсија.

Према поменутом наведеном, врло се добро слажу кајсија као подлога, а бресква као калем; а бресква, калемљена на кајсију, тако се лепо и брзо развија, да се то ретко може видети и код оних на бадему калемљених. Само се изједној реченице не позива у извешћу: да ли на кајсија калемљене брескве не наслеђују болест „*кнабу*“ од које кајсија много пати; али, о томе немо се ми уверити.

Године 1892, по наред поменутог наведеном, калемљу је именовани Француз на кајсије и две рине американе брескве *Амстен* и *Кондор*, а 1896 године, родило су их исте прилици. Он је те исте сорте, ради упоређења, калемљу и на горком бадему, и на тришошљиви, и на зерделији, и резултат је био: да су изводио на кајсији калемљене брескве били, не само много крупнији, него и много сочнији, угускији и ниришавији, а оних тога су и за неколико дана равије сазрели.

Пре пометку свога извешћа нарочито обраћа пажњу на то, да се за подлогу, а из кошнице изведене кајсије, само оно узимају, које су пре калемљена бар два пута о једног места на друго пресаживано — „*боли и сигурнији ће бити успеси*“ — вели Француз.

ИЗБОР ВИКОВА ЗА ЗАПАТ

Избор кутњоге прикладног трава — пише др. А. Лидтин — мора се тачније и строжије вршити од јоштог, јер кутњога прикладно трава има учешћа у произвођању далеког већег броја постоваца и зато је за побољшање стоја или домаћука важније.

Прво и прво бик мора бити потпуно родно развијен и врати беспресторно здравље. Та старост је махом постигнута у 18 месеци, но не одлучује само старост, но и телесно развиће.

Радо заокружени, већ правилно скројени, при то кратковити млад бикови не смеју нас исто тако мачити, као што немомо изабирати ни оне с дугом главом, а ни танким ногама. Они су подобни који се по величини и по обичау тела приближују родитељима, али пошто су у трупу још слабијак, изгледају високи на ногама.

По узрешности најбоље се цени ставе здравља.

При одени телесног склона најпре мора размотрати лева. Она захваћуно са слабијана и крстима мора да су водоравно склопљена а широка. Задњи део трупа достиже најпре своју пуну висину и тек у трећој години следеће разрастање и попуњавање предњег дела. Уриван храњивом, сунше раним употребљаванем за запат, односно парнем, омета се развиће предње половине тела, тако да такви бикови, нарочито неких страних стоја, изгледају извешени узад. Таква грла нису за запат подобна и слабе користе дају — она су прете трапишње храпе. Прегнати и реточени, на хрта налик, као и кружни, незграпни, кошчати бикови с изгледају боловски, исто тако нису за запат, као ни дијокучаст и ли талдикуаст.

При избору бикова домаћег стоја, *важно нарочито обрати пажњу*, да је задњи трупа *као ваља развијен*, да сави и крста *насу замљени* и *као речу сунше које оборени, нити да су горње бутине слабо развијене*, *пошто је то мава намам говеда уште*. Код бик се на то само стражије потрпају у избору бикова, онда би се убрзо постигло, да се добијају и у нас говеда правилног склона и кроја и у позадишним трупа.

Једном речи бик мора показивати карактер кутњости.

Кожа под ртом да се осећа гинка, лако помична и бубава а не пупа. Боре коже на подмалку, врату, грудима, на кошницима и унутрашњој страни задњих бутина, знаци су веће запатне или прикладне вредности дотичног грла.

Дивка мора да је што гушћа, но не одвећ груба и мекна. Нарави треба да су чиле и живе, но не злобуђи.

Особеног телесног склона биковског лежи у телесној величини, у крупности тела уривано и у разноврсности предње и средње трупа.

Разлике се, да прикладни органи морају бити правилно развијени. Било би најбоље присути та да заскоци, те да се цени како је у томе разнован. Мора у кошници да су оба јајета, да немају много чворова, при ипалуу истих да се бик не трају у болу и да су у кеси лако покретна.

Бик не сме врати буби, ни рђавих налик, нити на налик мана и болести, па ни самих склоности на вешта.

Ако се купује бик на неизнотог домаћука, морамо се одржавати да нема туберкула, пробом помоћу туберкулина (средства за убривавање под кожу).

Дале мора потрити и ценити подобности које показују склоности на једном или другом начину кориштовања стоком (за млечност, гојашност итд.), као и доброту за запат, то јест порекло.

Дале мора ценити и моћ и лакоћу прилагођавања на наше прилике, ако се купује бик са стране, не само на прилике киле или поднебаза, но и начина држања и храњива стоје

¹⁾ Пре 8 дана, ја сам на кајсије, из кошнице изводио, класно 3 сорте брескава; он, као бубава или, савиштаву резултате у своје време.

итд. Никад не ваља била доносити с болог земљишта на ложије.

Тек с увођењем првенствено детаљне, затим и осталих пилних биљака у ред усева на своје имању, све одјичава рачунати на то, да му вреди одавати се поправци и дотеривању свога дохалаку.

Најпре „стају на онда краву!“ и „већа половина расе узлази кроз уста.“ Најпре обезбедити довољно и добра хране јер је то основица и добром сточарству, на ка ко шта говори и на ко наводи последњи као узрок, као што чине људи с недовољном или нестраном спремом из сточарства?

— * —

КАКВЕ КОРИСТИ ИМАМО ОД ИСТЕРИВАЊА СВИЊА НА ПАШУ

— Ред. А. Нешак —

Од истеривања свиња на пашу имамо врло велике користи. Оно се нарочито препоручује за осеона одгајивања, јер их тада испрва стаје много јединица, а свакодневно кретање по чистом ваздуху веома помоћно утиче на здравствено стање свиња, јер оне тада врло добро напредују, и врло ретко болују, а најзначајније од каквих заразних болести, као што је нпр. првени ветар, куга итд.

По није само ова корист од истеривања свиња на пашу, већ има и многих других, које су, такође, од великог значаја. Тако свиње корисно изупотребе на пашама и оне биљке, које говеда и оне не радо једу; затим биљке, које усеневају на влажним и мочарним местима, и које су штетне по организам друге врсте домаће стоке; даље, корење разних трава и зеља, које се сматра као коров на њивама и ливадама; кад се свиње после пожељених усева истерују на страништа, покупе тако рећи снаго ишлово зрнце од гајеног усева и тма бојни семена од разних корова, а потамне и многе штетне бубе, црве, и друге инсекте, те на тај начин очисти њиву и од биљних и животињских штеточина, што њиховом раду даје и велику економску вредност. То иста бива и кад се свиње истерују по њивама, пољанима и градинама, где се гаји кромпир, репа итд.

Најзад, поред свих ових користи, не треба заборавити на вида ни то, што свиње свако земљиште, где прођу и траже храну, разрију и раздробе, а тиме створе могућност за ваздух и влагу лакше и дубље у земљу продорити, који су главни чиниоци за стварање биљске хране, која служи као нахрана за ону храну, што је жетвои усева из земље однесена. Да је оно знатно велика корист за пољопривредника, о томе не може бити збора.

Свиње не треба изјутра истеривати на пашу пре но што се роса дигне; упротивном могу врло лако да назебу и дођују пролећ, од кога се тешко опорављају. Кад преко дана наступи најчак припека, онда треба чопор отерати на какво место где је густо дрвље и где је хладовина, на ту навести појала, а још је боље, ако у близини има потока, где ће ипати увек довољно свеже и чисте воде на расположењу, и где ће се моћи до воде кадзжити. Ако овако поведеног места не би било, онда је боље склонити их за време јаке припеке у лажу хладну и ирочну стају, него их оставити на суну, јер ако уз ово свиње још и зећ, онда се врло лако може појавити опасан првени ветар.

И враћање с паше треба да се изврши пре но што се роса спусти, јер ако се свиње оставе да но роси насу, могу наступити исте последице, као и кад се изјутра но росе истерују на пашу.

Ако је паша, где се свиње истерују, слаба и мршава, онда их треба сваког дана прахранљивати изјутра пре но што на пашу пођу, а с вечери, кад се са паше врате. Ово при-

хранљивање у мањој мери добро је кад се врши без обзира на каквоћу паше за све време док се свиње на пашу истерују; но безусловно је потребно оно, где је паша слаба и мршава, или кад иштење велике летње врућине на свиње преко целог дана лежи и немају времена да се наизасе. Ако се у овим случајевима прахранљивање не би вршило, свиње не само што се не могу раскрућивати и развити, већ ће ирживити и крвавити, те кад се додије ставе на храну веће напредовати, на полагати им ма и најбољу храну и у највећим количинама.

О ПИРЕВИНИ И ЊЕНОЈ УПОТРЕБИ

— Д-р Ђорђе Радич —

Од овој неспостојој травуљини, ја сам у овоме листу више пута писао, али ме последњевне појаве оновнају, да и опет о њој пишем.

Пиревина претрпљува, да јој она баш ни најмање не вахуди. Пиревина ишода само трајна стучана жега, или трајна суша, ако се за то време из земље иштења, по сува ју мора одмах узхватити чим се иштења, јер врло ваља ила била, тако килаве, тако чврсте природе, као што је пиревина.

Кад пиревина, осим корена, треба имати у виду ове две ствари: *подземно и надземно стабло*. Пошто је надземни део стабла сваког довољно познат, не треба о њему на говорити, но утолко већу нахму заблудује подземни део, корен, што се на њему налазе главни размножавајући делови ове биљке.

На онај, ваике, жету, где се валат од корена дели, може означити мноштво мутих осиди, које су најблије из преостатак лављакх листова, док се друге многобројне осиде у земљи на све стране разгранљавају. Из ових осиди порасте наредне године жие, које су готово истога облика, као што су и биљкине стабљике, с том само разликом, да из њих не избија никакво ново лишће, него се у место лишћа направи дуске, а то на дубљем крају огранака; на тих дусака, које ише ништа друго него осиде, развију се, у погодна за то времена, стабљике назов своје, и јако, прто корене у земљи. Поједини чланци, што леже нажебу таквога дана колена, могу се сматрати као храноци за поновта осиде. Храна, која се у овим храноцима налази, састоји се из лишња, слуга, шећера, а понекад и нешто мало шибра.

Ако се поједини огранци случајно оделе од главне биљке, постају од њих тревчице, налик на ове вишего била. Кад биљка почне да расте, избију онда два коленина, те се створе нове биљке, на иштеу средњег чланка. Што је речено о једном таквом чланку, важи о свакој појединој; ако се, дакле, огранак раскида на поједине делове, онда из сваког колена постаје нова биљка. Ова је околност врло важна, јер при чувању пиревине игра велику улогу.

Свиње је страва продложиво, као с пиревина што је могуће дубље изоре, да би се, пошто огранци увек, често љубрета употребљају, али се с, последом на оно што досад наведено, не да извести, јер пиревина ретко кад да увене, пошто њу и најважна влага оживљава. Повољног резултату могли би се само онда надати, кад би ваздух за време орања био сув, а земља лака, песковита, која из ваздуха илао влаге упија. Да пиревина, дакле, увенути може, треба све те повољне околности да се присутни, али се ни онда сигурноме успеху не можемо баш надати, јер је пиревина овака биљка.

Безаластни, јаком топлином којичом, јаким омотачех заодешени огранак, испарава влагу, у виду паре, веома лагано, и ако је огранак целог својог дужином изложен ваздуху, јер

se znatan deo vlage zadržava u unutrašnjosti biljanoj. Ako tome dodamo još i tu opolnotu, da je izoran ogranak samo delimično izložen ulaznu vazduhu, pošto je na njemu uvek po neka gruda zemlje, koja ga od atmosferskih uticaja zakrpljuje, onda se ne možemo nadati, da će se životna snaga biljaka toliko poniziti, umrtviti, da bi se mogla za hibernu upotrebiti.

Drugi predlog, koji privrednici istakohu, da se izorana pšeravna prikući i na gomilu složiti, živjak kječom vose i tako u hube pretvoriti, mogao bi se pre usvojit, jer će se na taj način veševi cilj, unistevne životne snage, sigurnije postići.

A ovaj predlog, da se inučinana pšeravna na bušvinitu (kopnost) bači, ne može se nikako usvojiti, jer iz iskustva znamo, da stažace pšeravne, posle kratkog vremena, na površini bušvinita tako se povratu i oživa, da cela površinabušvinita posevima, kao da je novim zasijača.

Mnogo je probičaniji predlog ovaj, kojim se preporučuje, da se prikupljena pšeravna bači na dno bušvinita, na da se drugim tvarima sasvim pokrije, da ne može do ne doprijeti vazduh, i onda će se pšeravna usušiti, stržnuće i postaće izvrsno hube. Ali najsigurnije omet ostaje to, da se pšeravna na gomilu složiti i sagore, a neseo kao hube upotrebiti, naročito u povratku i na one luke, na koje ćemo saditi, ili sivo veš zasadići *crni luk*, jer je iskustvo osvedočeno: da neseo uoštne *naročito od sasorele pšeravne* vrlo dobro uplikvise na zdravnu luku, a poglavito na čestinu njegovih glavica. O druge omet strane čeno na ovaj način najsigurnije, a sa najviše truda i tronika poniziti i korisno upotrebiti pšeravnu, jer pšeravna, na na koji način za hube upotrebljena, vrlo dobro hube daje.

A da se ne bi ona travuavana dala korisnije upotrebiti, nego prosto za hube?

Svakojako se može pšeravna i u mesto slame upotrebiti; svu pšeravnu s uspehom upotrebljavaju u Češkoj i Poljskoj za površine utraćenih krompirja na polju, ali ju upotrebljavaju za prostiranje pod stoku, gde ju poduze vremena ostavljaju, da ju stoja dobro izlazi i da ju jestina amonijaka, koji se u osodi palazni, umrtvi. Naročito to se može sigurno izvršiti u ovčaraka, iz kojih se hube po više meseca ne izvosi.

Ako bi se hube, u koje bi i neko stažace pšeravne i nepšeravne našlo, upotrebljalo za hube ličadi, to nikita ne žiri, od toga ne treba da se plašimo, jer pšeravna, kao zelena pšerava, ima ipak vrednosti, a gde ima na livadača pšeravne, onde je trava gušća; livada, na kojoj ima pšeravne, nije alba livada. Pšeravna je namo nesposna i šteti na svima ziratim zemljama, na livalama i u povratcima, a na livadača nije, jer je zelena pšeravna vrlo dobra hrana za stoku, pošto u njoj ima vešera, sluzi i lepljiva mnogo više nego u nekim drugim livadskim travama. Naročito je pšeravna vrlo dobra pšerava za konje. U osve ju s proleća rado jedu, a došije ne žire za lu. I leplje i žile daju dobro hranu za krave iuzire. U Nemačkoj čiste valse od pšeravne, na tom prilipom pšeravnu lenu, osuše, samleu, na onda s mešavama mešaju i kravama uzurama daju, koje od te mase vrlo debelo mleko daju. O tome sam se i sam lično уверio.

Velika hranljivost, koju žile pšeravne u sebi imaju, dala je povoda, da se osušene i samlevene žile mešaju s raznim brašnom i od te mase mesi хлеб. U istini sam slušao od ljudi, koji su takav хлеб probali, da je — vrlo ukusan. Onaj dakle, način upotrebe, a ujedno ponizivanje na livalama nesposne pšeravne, bio bi najkorisniji.

Kao što se vidi, pšeravna može biti i korisna biljka, ali bi poloprivrednici ipak najvoljni, kad s pšeravnom ne bi nikakva posla imala, i kad ju na svojim livalama ne bi ni ničali.

БЕЛЕШКЕ

Јесењи бели лук. — Код нас се бели лук сади само с пролећа. Ово се, пак, чини из два разлога и то: што је код нас тако уобичајено, и што је још главније, што се мисли да је бели лук само пролетни лук, дакле, да се само може и сме с пролећа садити. Но, ово је извешле сасвим неосновано и погрешно. Јер бели лук не само да се може садити с јесењим него је, шта више, његово сађење с јесењим још и много корисније. Корисније је, пак, стога, што у пролеће много раније стигне, боље се развија, те тако лакше и боље издржи летњу сушу. Па стога је овај лук увек кружнији, здравији, и што је најглавније, много више роди, дакле, жетва је богатија, на тиме и наш приход.

Да је, пак, то заиста тако, т. ј. да јесењи лук, не само, да неће преко зиме измртнети, већ, да ће повољнију жетву дати, то се тврди још и тиме што када бели лук водико лети из леја, на случајно остане у леји по нека главина, тај лук не само, да неће измртнети, већ раније много раније стигне и имаће бела лука много бољег, него, када лети у пролеће садити, на на то било и у почетку месеца фебруара. Овај се лук зове „*Самораслица*“ стога, што је сам поникао и а порастао.

Па стога намера нам је, да наипрво ово неколико редака о јесењем сађењу белог лука.

Бели лук, истина, захтева jako земљиште, али, омет не сасвим jako т. ј. не сме бити hубрено свежан hубретов. Hубре мора да је сасвим згорело. Јер, ако буде сасвим јако земљиште, и ако оно буде hубрено са hубретом, које није добро згорело, онда се бели лук кваре, а, поред тога, у лејама се појављују и ронци, који га страшно кваре. Земљиште односно леје, за бели лук, треба да су vrlo добро уситњене и уопште спремљене, уколико је могуће боље. Ово земљиште, треба бирати, на сувом и оредном месту.

Јесењи бели лук сади се у септембру и октобру месецу. Но, оште је правило, да се што раније сади. Јер, уколико се раније посади, уколико ће се брже развити, бујиће растати и напредовати, па, према томе, дакле, и повољнију и богатију жетву дати, а то нам је крајњи циљ.

Бели лук, може се с коришћу, на једноме истоме земљишту, уаостоте, само две године садити. Може једну годину, с коришћу, да се сади и на земљишту, на које је био црни лук,¹⁾ а то стога што је то земљиште vrlo добро уситњено, и уопште спремљено као што треба и што црни лук много јаче земљиште захтева. Али, омет, најповољније и најбоље напредује и најбољу жетву даје, на новоме земљишту.

За сађење се бирају главнице најздравије и најкружније. Од овако изабраних главница јунају се и саде само крупни и здрави чешвици. Јер уколико су чешвици на овај начин, боље пробрани, уколико ће лук бити боље, дакле, жетва богатија, приход већи.

Нега његова састоји се у томе: треба да окопати 1—2 пута, а поред тога и плешти га vrlo нахљиво, када се год у лејама појани трава и коров.

¹⁾ Али само онда, ако црни лук није болово од гоње. Уред.

О Плетарству. — И поред toga што је гајење и нега врбе од велике користи за пољопривреднике, култура њена код нас, скоро је још несави и непозната. Истакнувши Плетарску Школу у Тоттадурт, они се послали не била скоро нико, сем мало Цигана, на да, за њено успешно гајење има места у Србији. Какав се огромна корист од гајења врбе може да има, поменућу само то: да само Француска има преко 65.000 хектара земље засађене врбом, на коме послу ради преко 200.000 душа.

Но за успешан рад потребно је знати, које се врсте могу употребити за плетарство, јер од многобројних сората само су неке за овој посао погодне. *Саликоси* их је разликао на 10 родова и 300 врста, а *Вимар, Кох* и *Шлестендал* рачунају 9 родова са 300 врста. По њима су за плетарство следеће врсте: *Salix fragilis*, *S. amygdalinae*, *S. prunosa*, *S. purpurata*, *S. viminalis*, *S. carpeae*, *S. repentes*, *S. frigidae* и *S. glauca*.

Имајући у виду све ове препоруке које стручњаци у прилогу подизања врбе говоре, као и леу материјалу корист, мишљења смо да оном послу треба повластики више више пажње уколико пре, што је код нас доста земљишта које у свему одговара свима потребна за успешно гајење врбе, па да за друге пољске усеве није.

Ретка плодност. — Један занимљив пример плодности шљави, без сумње је овај у воћњаку београдског заводу ије и екопажа на Улици С. Младена Тодоровића. Провише године посадио је једну партију шљави и једна од њих, од годину и по дана, донела је ове године *шестдесет* и *четири* комада *леших* и *здравих* шљави. Она је висока 1-45 см.

Г Л А С Н И К

Извој сабирског масла. — Провише године изведено је на Сибир на 34.823.490 килограма масла. Влада је сада наблизла потребне вагоне за расклађивање нарочито за летњи период. Ове године смирљено је за превоз масла из Сибир на страну толико таквих вагона, да се у њима може експедирати на 5 милијуна килограма масла. Остала количина масла извозиће се за сада брзим возовима, за тај посао нарочито погодним. Сибирски произвођачи масла издају се доброне премету од стране амерског истока. Десета је тамо доведено масло из Аустралије. Тако је тамо изведено масла у 1900 год. преко 12 милијуна килограма, но та се количина у 1901 и 1902 год. предоловила због рђавих година (због велике суше у тим годинама многа је стока угунила у Аустралији). Тако је у проишлого години изведено из Аустралије и Источну Азију свега на 5 милијуна килограма.

На једном скупу сибирских произвођача масла, који је одржан пре кратког времена, пале су многе замјерке ступних произвођачима масла. Тој је приликом инспектор пољ. привреде *Салдатов* ишао на видни многе несавешне радове малих произвођача који убијају услед сибирских произвођача масла уопште. Борба против њих није могућа никаким државственим

предбама, већ само на тај начин, ако се масло буде ценило према квалитету. Ну, тиме се највише одупире извозници дански и енглески, који се највише користе тако неуредивим приликама тржишним. Пре неког времена стигле су из Данске у земље руској влади, да су у пошљамама сибирског масла знали неке судове напуњено памелима и свежом у место маслом. Да би се то побудило онемогућило, одлучено је, поред свега протестних страних извозних агенара, (које у Сибиру имају и своје млекарнице за прераду масла), да свака млекарница добије свој број који ће обележити и све пошљаке своје, како би се могло знати шта од кога долази.

У сибирским млекарницама ради сада на 10.000 радника. Веома благотворан утисак из сибирске млекарнице имају *Полковник Друштва*, која десета поред трговачких млекарница имају само земљата проценат, једна 2%. Те млекарнице вагоне бар околне трговце да млеко боље шаљају, чистије производе и солидније продају. Прерађивачи масла користе се још и на тај начин, што оснивају трговине с мелиовитом робом, те скупљају за млеко уместо пенала дају разноврсту робу, која им је од интересе. Пољопривредна Друштва Млекарска поред солетане производе подику свуда и заједнице потражиоце радње и на тај начин долажу корист дају становиницима. Провише године због недостатка у сточној пшви, млеко је било за 3 поједња од њуда скупије.

ОБЗНАНЕ

Пажња скупљачима претплатника на Тежака.

— Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва решио је, да се свакоме скупљачу претплатника на *Тежака*, који прикати претплату за *најмање пет* (5) примерака *Тежака* и ову унапред за годину дава поклажи Српском Пољопривредном Друштву, даје 20% од присуљене претплате као награда за труд.

Према овој нареди се од свих пријатеља Српског Пољопривредног Друштва и пријатеља српске пољске привреде, да ће свим салама настати да што више прикати претплатника на овај једини српски чисто прикатице пољопривредни лист.

Качар и плетар потребна су *Винодольско-Вођарској Школи* у *Букову* (код *Неготина*) за школске раднице и обуку њака у катерско и плетарско раду. *Качар* треба да има мајсторско право, предностимаће се они који су изучили који разред средњих или грађанских школа. *Плетар* треба да је свршно Плетарску Школу, и да је био повољник у овој, али да је запит савремено радно. Објавића треба да су и доброт владина. Плата је 720 динара годишње, а уз то и бесплатан стан и огрев и по 5 ари земљишта за градинау. Молбу ваља послати Управу *Винодольско-Вођарске Школе* најдаље до 1 августа ове године; а молби приложиати: документа о стручности и општинско уверење о владану.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дни; од осталих крупних ишњена по 15 пара од врсте од ступца. **Већим огласима:** *Цела страна* 10 динара (10 крупна аустр. вредности), *пола стране* 5 динара (5 крупна аустрајске вред.), *четврт стране* 2-50 динара (2-50 круна).

За оглашавање више пута, 10 од сто јеотиније.

Преглед 23 броја Тежака. — *Чланци:* Распрострањеност главних врста пољопривредних сирани и пренозних средстава у Краљевини Србији (првначак). — *Употреба* чисте степе при прерађују вина. — *Важност* и значај избора семена за усев. — *О* календљову бреске на касицу. — *Избор* бикова за запах. — *О* пиренини и њеној употреби. — *Веленке.* — *Гласник.* **Објаве.** — *Цена огласима.*

ИЗЛАЗИ ДВЕСТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УЗЕТИЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ
ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ОВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ ЗАКОНА О ПИСМАМА ОД АПРИЛА
1909 ГОДИНЕ № 204 ПОШТАРСКОМ ДРУШТВУ
НОСИ КОСТА СВЕТОСЛАВЉА.

Цена отпакне наложнице је ил
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво гласник излази

Председник МИЛОШ Х. ПОЛОВИЋ
КНЕЖИЧКА БИРЧА 7А, БР. 21.

БРОЈ 24

У БЕОГРАДУ, 20 АВГУСТА 1904 ГОДИНЕ.

ЦИНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ЛИТ. ЗА ОВА ГОДИНА 3 ЛИТ.
ЧЛАНОВИ ПОСТАЈУ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТА,
ПОШТИТЕЉИ, ОПОШ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ.
КАДРА, ЗАНИ, НАСТАВНИЦИ, ЦРКВ. ЗЕМАЉСКИ,
НАДЛЕЖИ И ТИЖНИ ЛИЦА. ДОСТАЈУ ЛИСТ У
ОВА КОСТА, АКО ВОЈНИЦИ ПРИСТАЈУ ТИЖНИЦИ,
ЗА ПРАТ ГОДИНУ.

ЗА СРБИЈУ
НА ОДН. 8 ФРАК. ПЛН 1 ФОР. А. ВР. ПО СТУ.
ПОШТИТЕЉИ, ДРУЖИНА И НЕКОЈИ ЧЛАНОВИ
КАО И СРПСКЕ ЗЕМАЉСКИ, НАДЛЕЖИ И ЧИ-
ТАОЦИМА. ПРВЕ, ШКОЛЕ И НАСТАВНИЦИ ДО-
СТАЈУ ЛИСТ ЗА 8 ФРАК. ПЛН 3 ФОР. А.
ВР. КАД ТИЖНИЦИ ВОЈНИЦИ ПРОСТАЈУ И
КАО С ПРИБИЛИЦИ КОД ОВОГ ДРУЖЕСТВА
ПРЕКО КОСТА ТИ НЕ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ОПШЕРНИК УРЕДИШТА

МИЛОШ Н. ЛУКИЋЕВИЋ

СРБИЈСКОГА П. БР. 25.

ГОДИНА XXXV.

СТОЧНА ХРАНА И СУШНА ГОДИНА

Доста хране — доста млека, доста
бућерца, доста мита, много месоца.
Др. Јекобс Кил.

У природи, коју горе наведено, сасвим је утачан ред хране. Неспорица је истина, да је храна од највећег значаја како за самога човека тако и за свако живи биће. Без доста и добре хране не може се ни прегрестишати ни замислити какав напредак у Сточарству, лити, пак, какве користи од сточарења. Стога се данас на производњу биљака за сточну храну обрађа највећа пажња, и снажи земљорадници, који сточари по правилима савремене науке о сточарству, мора се старати да за своју стоку, благо своје, припреми доста хране, која ће по најбољој бити што боља и која ће за дотично грло одговарати.

Храна је, диле, сваког живог створу необично по требња — без ње се живот не може ни замислити. Биљка и животиња не живе да једу, но једу да живе, да се развијају, размножавају, раде и користе производе доносе. Како је саво величавствено удисањем тог материје и силе у природи! Др. Емил Волф¹⁾ вели: „И материја и сила у природи непродлаже по по климаци, али су зато промовале по облику, јер свакога тренутка показују други облици. Биљка под угледом сучано светлости и топлоте ствара из неколико неорганских једињења органска градина. При овој процесу стварања органских градина у биљци, ослобађа се киселини и слободно у ваздушну море одани. А ваздухе се извесна количина светлости и топлоте, која се претвара у хемичку силу, да се додиже појаве као нова сила. Биљку видимо да непрестано само ствара; ној је задатак у природи тај, да на неорганских градина ствара органска тј. она градина која су потребна за исхрану човека и животиња. Дивењем климатом, ваздух би изгубио свој природни састав и напустило би прво кад би он постао отров за човека и животиње, кад га не би било нарето поправљало, кад не би оно одвајало, при процесима који се за време живота у биљци дешавају, киселини, овај гас, без кога живота на земљиној површини не би могло бити. Животиње се хране већ готовом, органском храном, она тако рећи прерађују ову храну и материју само други облици

дају. Биљка, диле, из неорганске природе припрема храну за животиње, пречишћава на ваздух ослобађајући киселини при стварању својих органских градина, а животиња служи се овим органским биљним градинама, прерађује их и при преради стокара и отушта један гас, угљен диоксида, који је тако потребан биљном царству и за много друге процесе у природи! Осим овога животињско тело излучује један део хране, који није могло употребити, у виду бућерца, а бућере је, као што је познато, биљска храна.“ То је с неколико речи изражена веза између биљног и животињског царства.

Чувана храна животињска то је биљна, а споредна или тако исто и преко потребна је у неорганска храна (со, вода). Хранљива градина којим наму донаду етоку хранитио то су: зелена трава, сено, слама, корености и кртоласти плодови, арнаста храна, махунасти плодови, отпадци при разним техничким пословима, отпадци у сепарација и по кухињама, млеко, брашно од хмеа, мекње (трпине) и напослетку тако знана градина за надражај. Међу свима хранљивим градинама трава у зеленој стању и у суход (сено) заузима прво и најважније место. Отуди сваки земљорадник и глада, да са својих ливада сабере и сроди доста доброта сена за своју домаћу стоку, а снагда се труди и пасти да бар какво млеко наречице зекле има, које би згодпо послужило као напашак за стоку.

Добри пашњаци и добри сенокосице ливаде безводнога су потребна за напредно сточарење. Где нема добрих пашњака, где нема добрих ливада да се добро сено припреми, стока се може држати али ливаде неће тако бити напредна, нити доносности овакве користи какве доносе овамо где има пашњака са буђом, питавом, сламом храном и где има ливада с којих се добија мришалаво, хранљиво сено. Пашњаци, који су неспорно добра и некупи сточари, у Савенталу (где се гаји чувени савенталски сој стоке) и Савенталу, мдр., имају богате пашњаке и ливаде на којима расту питоме ливанске траве, које „праве савенталску стоку“. „Добра половина расе узана храном кроз уста,“ вели Енгелман, а Пашњаци долажу „не прави стока Алне“ но „Али праве стоку,“ и радо се смеју онима који скупо плаћају савенталску стоку, свистути на нашу алпичку и тамошњи начин неговања, да је воде у प्रदेशе где ни приближно нема погодба за правило развиће те стоке. На и наш народ има сличних приста. Да помисли само оне две које споро исто значење имају: „Ако сам ти продао праву, писан Годонин“, „Ако сам ти даја биоциду, носеј ти даја Моравицу“. Јасно је, да је сам народ некуством дошао до

¹⁾ Landwirtschaftliche Fütterungslehre, von Dr. Emil Wolf, 6. Auflage, стр. 1.

zaključna da samo тамо, где има добрих пашњака и livada, има и добре сточне, и да за какво добро грло кушња, ако га добро не хране, не може се надати ни користима који би желео имати од своје сточне.

Da пређе на главни задатак. Цео који сео себи поставља јачи је већ по ономе што сео горе навели. Ми се прваћемо на стару тежу, у којој је код нас много знања, од чега, нагледа, да је врло мало користа било. А то није нишпако чудо. Тежко је усвајати новине, тежко је изводити новине тамо где исуе све погодбе исушења, па да се од знањеша новина види одмах несумњива корист. Отуда на пољско се код нас радила на увођењу билзак за сточну храну, утех је, бар до данас, доста слаб. Једина лугерка (валзана војка) која је прилично припрчила себи пут и у мало невој се мори тајн. Остале ивице билзак слабо се, готово ипакло распоравале. Стоку своју, нам земљорадник и даље храни прво захудом храном, а да ивице оних природних пашњака, још где-где прилично добрих livada и оне тузгине (шаше), нама би стока још бедније изгледала, још би се јаче извела и опадала. Па и све се прело лета на пашњацима, совских утривања и шуњака стока прилично добро нехраније — ова ивица овлада, трип скоро сувад глад у воле немаловални годишња, и се продеба, онда кад настану најтежи пољски радони, она је иривана, бедна, изгурена и тежко може и најобичније послове пољопривреде да врши, да не говоримо у томе да се од дубље ораву се јесени и правилној обради земљишта не може бити ни речи, а оно је насушна, неопходно узима потреба ако се хоћемо од суше колико-толико да сачувамо. Изузетак има, има их мало, само да би потврдили правило: да се код нас слабо или скоро никаква живина не обрабавају билзак за сточну храну, поднајаму остављају livada и пашњак, остављају биљак за зелену сточну храну ије рано а пролећа сточају, итд. итд. Треба ли Србији једна сушна година, па да се види колко је тежко одржати стоку, колко је негледа на врло невољне последце од нечаша сточне хране, и колки на ток и лако осетна губитци могу бити, ако земљорадник буде принуђен стоку у бешче да продаје? С чим ће радити своје тежко послове, који му предстоје, ако стоку распрода (а распродају ју мора пак нема чин да је храни); а чим ће окрпати своју земљу, кад не буде имао млечне сточа? Како ће створити нове запале, кад за то треба новца, а земљорадник га обично најмање има, и слабо ће што имати да прода да би могао потретићу ну стоку набавити? Већ сад осећа се оскудиња у сточној храни, а шта ће бити на пролеће и у ономе случају ако зима буде одвећ оштра? Нема на пашњацима трање — сагорела је, нема отање, шаше мало, а земљорадник се није побринуо за гајење оних билзак који би му били добре дошле и у роднији годишња, а у овој сушној биле би ну савеслац, јер би за своју стоку имао довољно хране. Није годино ни он крила? Давно није биле оваква сува; ише се томе узду није надна, па се живина и остављало све по старом. Кад је се сушна година већ позавила, онда се почале предвиђати и але последце и земљорадник ства је од нуда и не зна како да се креће, шта да ради, па да своју стоку обезбеди, а тиме осетра и себа повоћ у своје тежког реду.

Тежак, кроз чије је ступице livada најтежније пренуорчишно гајење билзак за сточну храну, и у овој прилици похитало је још јуна месеца (ида Тежак број 17 од 10 јуна ове године) да предочи земљорадницима тежак, негласан положај у који ће морати доћи, ако се не буду „зарина побринути, да средствима која им стоје на располагању, прибаве својој сточни храни по што ће је, и у најбољем случају, хоћи дати живог страша и осведбом livada и деловишта“.

У чланку *Засејвање страних билзак за сточну храну*, дато су критика и јасна упутства шта треба чинити и које билзак засејавати, па да се обезбеди довољна количина и добре сточне хране.

Министар Народне Привреде имао је рашне и упутство о гајењу билзак за сточну храну, и препоручио економик и позивицији властима да настану, да чим капа livada, народ засеје страних билзак од којих ће неке до јесени моћи сгашати, а неке се пролеће, још у априлу месецу, те да на тај начин земљорадник обезбеди довољну количину хране за своју стоку. Осим тога, Министар Народне Привреде, користећи се чл. 55 Закона о шуњака, допуштио је осечење брста и ливина у шуњака и пољаци у државни шуњака, а Краљевина Вада забранила је, до даљег наређења, извоз сена, кукуруза и кукурузног брашна.

Све су ово најпотребније мере, које је мањало предузети да би се заштитили од рђавих последца које услед сушне године могу настанути, нарочито у нехрани стоке.

Али Министар Народне Привреде још је и даље отшао. Знајући да „у свакој азу има и нечега добрига“ и да ће народ, постојећи непријатношћима ове сушне године, прибави свим средствима да обезбеди и себи и стоци својој довољно хране; да ће се од сада старати да га сушна година не затече неспремна и да га не наивади и не убије; да ће му требати доста семена за засејаваше како свих културних билзак тако и билзак за сточну храну итд. — користећи се решењем Управнога Одбора Српског Пољопривредног Друштва о одлагању изложба које је Друштво измекрвало природити ове године (а које је одложио из разлога који су већ у свима претходним литовима објављена) и решно, да се сува од **десет хиљада динара**, коју је био одредио Друштву као помоћ и за награде приликом припремања сточна и живинарских изложбе, издас Српског Пољопривредног Друштва е тим, да оно ову суму употреби за оснивање „Фонда за набавку семена.“ које ће Друштво у сушним, плавним и градобитним годишња раздавати земљорадницима и то посе не сированима и оскудином — бешачно, а овима који могу платити данако би се у замену или на помет. Суме добиљено од продајот сена добњеног у ваљову или продајот за новац по цени поштана, узосеће се у овај Фонд који ће бити на припадку код Управе Фондава. Друштво већ има „Фонд за помошљене“ који ће сад сјединити са овим Фондом то тако створити јак Фонд који ће моћи веома корисно послужити, помет од ове године, у свима тештних случајевима у које земљорадник, по природи свога посла, често пада. Корист од овога Фонда отвешада је: У сушних, плавних и градобитних годишња земљорадник ће знати где треба да се обрати за набавку потребног ну семена и знаће под којим погодбама може да га добије брзо, сигурно и на прека. Друга је корист, што ће Друштво шштати у народ нарочито наивљено сене, које ће постепено истешкати дегенерисано семе од наших зрнастих усева и тако постепено обновио оно што је већ давно требало учинити. О осталим користима и да не говоримо, јер су оне снакоче јасне. Разума се, да ће се овај „Фонд за набавку семена“ е године на годину приликом повећањати и тако створити се могућност, да Друштво један од најпотребнијих и највагодорнијих послова врши на корист земљорадника.

Министар Народне Привреде овим својим решењем дао је доказа да се брине о најпотребнијим сталежу у земљи, а уједно учинио једно дело за које заслужује да му и уле српских земљорадника речево: хвала!

На Друштву је од ову корисну записно Господина Министара ишведе и што јаче разрађана, а ми немало основа да сумњамо да Друштво то неће учинити, јер извођење ове за-

мисли, која је, ево, већ и делови постава, служеће на част Српског Пољопривредног Друштва, а на корист свих земљорадника, који се доста јасно знали које да се обраде и од кога пране и истините новоти да очекују у нестрепљив случајевима.

Главније погрешке које наши земљорадници чине у својим радовима на њивама.

Живећи у селу међу земљорадницима и запамћујући се и сам пољском привредом, имао сам времена и прилике да видим како наши земљорадници раде, како у којој околности тако и по другачијим крајевима наше земље и да увидим многе погрешке и хмије, које наши земљорадници у својим радовима чине.

Ове погрешке наши земљорадници чине ипаче из незнања и погрешног предубеђења, а нешто из старинске навике, пренајдујући се оном својом изреком: „Ако да Бог добру годину, оно ће родити, па како било радио, а ако не да Бог, није вајда радиати“. — Истина је, да ће на доброј години и онемо који лоше ради, родити ипаче, али оном који ради добро и родити добро, док на рђавој години, оном који ради добро — родити ништа, али оном који ради рђаво, неће бити ништа.

Уосталом, пољопривреднику у данашње време, који своју земљу законски обрађује и своје послове како треба ради и не може бити *околом* *убаво* *године*, може бити само боље и слабије али и у рђавој години немо ће родити прилично или бар средње, док оном који слабо ради, неће ништа, дакле види се да је наметва и истинита ова изрека, која каже: „ко радиша Бог дије“.

Најзад, све се у природи и друштву креће напред, све се развија, и све што не напредује, осуђено је неканонско па пропаст. Па и наши пољопривредници, ако хоће да живе и остану, морају се усавршавати у својим радовима. На данашњи напред начин рада, ми казано да је протв и неспоран, кад се унапред претра сувременом научном и рационалном раду, онег није од најкада овака, по је био још неспоришенији, па је се преневом развијао и усавршавао, док је дошло доша, па треба да се и дане развија и усавршава још и стога, што ми сви тежино за тогаднији животом, што се данас наше потребе и долаже, а тако и државне и друштвене, дакле веће и савршенше, него што су пре биле; што данас има много више света на ире, те морамо са много намет простора много више потреба да подириро и да се надржавамо и, најзад, што данас наши произвођачи морају па светски трговина да издрже утакмицу са савршенији произвођачима других културно развијенијих земаља, а то ће они моћи постати само тако, ако буду рационалније и са савршенији справима и алатима рађани.

Ма да сам сваком могућом и удавом приликом, живом речу и примером ове погрешке у својој околности испрвао и испрвао, онег мислим да ће бити корисно, да ово објасним и преко *Тужака* писмено, и учиним изјаве напомене па њиве површине, ради наших земљорадника у другим крајевима, пошто ове погрешке, наже-нише, углавном још слуша постоје код наших земљорадника, у вади да ће им то од користи бити, а мислим да ће то интересовати и наше школовање пољопривреднике и да им неће бити на одмет.

Погрешке у чине се:

1. По њивама стоје гази — У јесени, зими и с пролећа због полагана хране стоје и што се стома не чува и не брани јој се туморше. Тиме се земља утаба и утаба, те је у пролеће за обраде њивама, гледала и тврда, а ако се још потребн пролеће ветровито и суво, што често бива, онда се с њивама мукно и дуготом може повати, а по некада је то и сасвим немогућа, већ се мора чекати по шине дана да падне киша, па да се може орати, и у томе тежашу пропустити се најбоље време за сејање. У сваком случају обраде је немогућа, тврдо и бусешино, посејано сеже споро, тешико и неједнако, нико, не може да расте и напредује; ковање кукуруза врло је тешико и споро, а род слаб.

Зато не треба њивама стоку пуштати по њивама зими да гази и онда ће има и рад њива много брже и лаже, а бермет ће бити много бољи.

2. Не гари њиве с јесени. — Да се земља припрема како њаља за пролеће усева, неопходно је потребно, да се земља с јесени угари и тако остави преко зиме. Изаложена овако узрау

ветру, снегу, лизам, скоро пола године, она се распада и устини те је у пролеће усева и меча па обраде, може се орати кад се хаће и кад треба, а не мора се чекаати киша и за то усеве време. Изаложена утицају атмосферског ваздуха, храни се у свој растроји, она се олашти и тако се припреми за храњење усева а најпаче великом влагом, она је ика дошло и усеве посејани на њој брже одолевају туши. Посејани усеви на овакој земљи, врло лако ће напредовати, и обрађивање кукуруза и других омањаниа биле лако и врло а земљиште од травања и корова чека, јер седе корова и травањина-сатурде, а тако и остали од прошлогодишњих усева — стрмица, а жалје трава и корова, ипаче се на површину, напреду преко зиме.

А кад се земља не угари, од свега тога нема ништа. Земља је у пролеће има њивама и савршена, али сипена, тврда и негодна за обраде. Па ако се десн усеве време, онда рад иде и пожељно, али ако се десн време негодно, онда рад иде рђаво, посејани усеви тешико и рђаво иду у расту, Ковање је бусешино, тврдо, споро и тешико, корова и травањина много, а усеве слабо роде.

Стрмицу носе пољивеног усева, такође многи не гари, а по тога одмах зморати да истржи и припреми се са храну новом усеву.

А ови тога може се и треба све бубре, које се преко лета накупи, у јесен по њивама развију па гарењем зморати, да се не растра и на земљу, те тако отањати овај рад и олаштати за пролеће, кад изишо и плаше ствари и других послова. И пољско год времена утринио у јесен па гарење, толико ће нам нише у пролеће отићи, ако неугаримо и још је рад тежи а усев рђавије.

Па сваки начин треба њиве гарити одмах после дуготог усева, што раније то боље, а парчење лаже тешико, емовице и глашати, али нише земљорадници то ретко чине.

Неки гари своје земље тек у пролеће, пред сејидбу па месец или двастиу дана. Али онако гарије слабо користе, јер се бусење од пролећење ветра и стојење окали, па тако остале и кад се стане усев сејати и доицаје, а нема ни оних других користи, које се добијају од јесенење гарења.

Зато и овом приликом довикују наших земљорадницима: Гарити своје њиве у јесен, јер је то врло потребно. А ако се не може доспети и уградити то с јесени, било што се непа времена, било брже ружка времена, или чега другог, онда треба то уградити неопходно зими, чим се узлазе оно време и немода слега, али што раније то боље, најбоље у јесен, а ипачеа чекати пролеће.

3. Пашто ору. — Једна од највећих мача код наших земљорадника у њивамао раду јесте и та што своје земље пашто ору. Овакав рад има много рђавих страна. На пашто узаворано земљи брже не налазе довољно простора за своје живе и довољно хране за своју исхрану и растање. Пашто орава земља лако се сипаће и стврдне, те ју је тежи и обрађивати, па нише се брзо накупи воде, јер кроз тврду дрвањину не може у дубину да прође а на сунци се брзо осуши и окали, те па пашто усеви страдају од суше. Храна се из овако пашто оравање брзо истржи и она се нествата. Корене и зиле трава и корова не могу да се из дубине наору и угари, него се само поткрепу, те боље бујају. Све ово чини да наш посејани усеви рђав ило донесу.

Има сејидбу великом обичном орг 5—19 сантиметара дубине, а то је немоа пашто.

Испитивање и науком утврђено је, да средња дубина орава да наше усеве, треба да буде 15 до 20 сантиметара и да негод те мере не треба никако пашто орати, јер до те дубине обично и стрмице пуштају своје зиле, а па кукуруз и друге омањаниа треба орати и дубље. Исход 15 сантиметара земје се најбоље орава, и негод те мере не треба ни па једни усеви орати. Наузгата па пашто оравање може бити само онде, где је треба дрвањина орао пашто а негод је је негодна истржи. То се мора с обична пашто орати; али не треба никако остати се на тој једној мери, него њаља оравању поступати по дубљивати.

Допавана је ствар, да само у дубоко узаворано земљи усеви могу наћи довољно хране за своју исхрану и довољно потребне паште, да могу добар род доицаи. Па не само усеви, него и трава — њиваде — а тако и вољке, могу само ва дубоко обрађењем земљи напредовати и добар приход доицаити, а па пашто земљи ише и ошн од стицу оних негодна, од којих паге и жита,

a voljke su joni i inise podložne raznim bolestima i mnogo krahog leka.

Dublje obrađivana zemlja je mekša i stoga se lakše i s manje snage obrađuje — ore i kona, a i korov se na njoj bolje zatire. A osim toga, samo na duboko obrađivanoj i i jesen garenjoj zemlji, koja je meka, sitna, trošnja i čista od trunčavine, korova i žinja, mogu se uspešno upotrebiti savršenije spravice i alati za rad, kao pripravnici, obrtnici, mašine za sejanje, i t. d. koji olakšavaju rad i untežuju radno vreme.

Naizad, vaља i to znati da je plavnica zemlja kao i plavnica leđa ali plavnak čakav sa jelom, koja se braw ispravi i izda, a duboka zemlja je kao i duboka keca ali dubok čakav, koja se braw ne ispravljuje, nego dugo traže.

Protiv dubljeg oraња, naši zemljoradnici imaju one svoje razloge:

а. Plavnje oraње врши се са мање снаге и брже, но дубље. То је уопштено истина. За дубље oraње треба повнше снаге и рад је нешто спорији, али је омет дубље обрађивана земља меkша по себи, но павнко орана. Али се све то напавнује, јер је науком потврђено да два пут дубље орана земља т. ј. ако је пре орања 10—12 см, а сада се оре 20 до 25 см, има и два пут већу вредност, али исто толику, као још толико увећана површина. Са наможањем дубавца, површина земље за обрађивање, зора се и код нас на појединца има смањивати, јер су шуме и павнше већ готово свуда заузеле и искривле. *Па ако се земља не може покривати у ширину, а он се може подубљавати и дубину, што вреди исто толико, као да смо покривали вабила.*

Старишки начин обрађивања могао је имати свога оправдана кад нас само дотле, док је било света мало а земље за обрађивање имало и ствине, док су потребе биле много мање и другаче и све то дружије. Овде се може лепо видети, како павника у раду, као и у свему другоме, код народа дugo време задржава своју снагу и после пошто су изнечали они услови који су ју створили, и како се људи споро и тешко прилађују новим условима живота.

б. Немају — веде — довољно снаге снаге за дубље и боље обрађивање земље. Ово код неких има снага оправдања, који исуу у стању, али их има доста код којих тај разлог не постоји и који би могли дубље орати, на ипак то не чине, зато што немају довољно којма о штећности павнког и користа дубљег oraња и што се четаро дуге старинске навике.

в. Трећи разлог је тај, што је на много места нарочито по страновитим и павнским местима ораница павница а испод не је тврда и неродна мртвина. Наши земљорадници боје се као од живе вадре да оруна не закоче и неродне вршине, те да им ова не поквари ораницу. Но то није баш тако страшно и павсно колико они мисле, а умешан земљорадник умеће за павсно кратко време да и од павних ораница начини дубоку. И ораница је од оне исте земље од које и мртвина, а није она од неких тавра. Ниш је ну Бог створио такву а мртвину дружију, како мисле наши прости земљорадници, него је се ораница у току времена утпањале влаге, вавдуха, остатка билијна, обрађивањем и бубрењем олодрима и укешњала, а мртвина испод не у дубини, остала је законсена од оних утпања, на зато је остала тврда и неплодна. Да се ораница подуби треба и мртвине колико је то потребно узети у овиј обрт и павножени је утпању поменутим чинилица, а то се онако ради: У јесен, кад будемо гарали, ваља нустићи ваонио мало дубље, него што се дотле орало — на 1—2 сантиметра, — па тако изврнуто броду оставити престо зиме, па ће је враз, вавла и вавдух укешњати и олодрити, а ако је земља много слаба и неплодна, онда је ваља у пролеће и побурити, на кад се у пролеће прорео, ова ће се тавно подубити. Радећи тако за неколико година, ни леко од павншке оранице направити ваљу дубоку, која ће много испу вредност имати и бољи нам млод делати. Ако земља није слаба али ако имамо доста бубрега, можемо оно подубљивање применити сваке године, ако је ја слаба или бубрега доста немало, онда треба да се то да радимо тек друге или треће године.

г. Четврти је разлог тај, што се наши земљорадници ослављују на годину, да ће, ако буде добра година, добро редити на ма како се радило, ипаче, ипаче, рђавоје се године не може на радити. Није изумо много говорити, да овиј разлог нема никакна павница основа. Йуди су обично ослави и радије своје погрешке приписују другоме но себи. Тако је у ославу, на тако и у ономе. Кад им рђаво роди, они не криве себе, што не испу

радили како треба, но криве Бога или годину: „није дао Бог,“ „рђави година“ — веде они. Али досле год људи не признају своје погрешке, дотле се не могу поправити.

Нема, дакле, ниједног објављог и основаног разлога који би могао оправдати павнко oraње код наших земљорадника; на против, сви говоре за дубоко oraње.

4. Није сеју довољно озимице. — Посејана с јесени стрвина жита боље роде, но пролетља. Осим тога још кад се стрвине посеју у јесен, утпањете се тај рад за пролеће, кад се и сунаше других послова има и долан као од добити. Зато требају наши земљорадници, где год се то може, да сеју што више стрвина у јесен, а то се може чинити свуда код нас у Србаји, осим често павнских места.

5. Дотпан сеју јесене и пролетње усеве. — Наши земљорадници, као и у многоме другом, тако и у овом, не утпању користа од ранције, ни итешу од доцне сејдбе, па не сеју усеве ранције, у право време, него доцпан. Доцпан посејана озимице затеку зимњи вразови младе, нежне и неочекиве, те зато страдају од хрзана много јаче, но оно што су ранције посејане које се у дубље и боље узбуриле и очекле.

Пролетње усеве, пак, ранје посејани, биле се узбуоре и развију док још има довољно влаге у земљи, развију се и очекну до летњих врштина, те ни оне не могу ипак толико напавнотити, колико овиња, који су доцпан посејани. Још ранје посејани усеве ранје и стају на употребу и продају, можемо их ранје и по лепом времену средити и стравку угарити, а ако смо наужни на ваљно место, јер, ако је био кузурв, — сејати озимицу, онда можемо они посејати рано у јесен, баш кад треба. Док, кад доцпан сејемо, ништа од свега тога не можемо имати. Зато треба земљорадници наши да се потруде, на да ранје у јесен и у пролеће своје усеве сеју.

М. С. Поповић

Основна правила, којих треба да се држиш, па да од својих крава музара имаш обилате користи

У Шведској, по стајана где се држе краве музаре, стоје ова Правила свугде пригућана, али она нису само оорже ради ту, но их се шведски земљорадници у свему придржавају, па за то од своје музје стоке и знају огромне користи. Ми их, ако, хоћемо да донесемо, надајући се да ће их и наши читавци и ерпу причити, јер ће отуда неумуљиво користи имати, а на ваља је да се о томе увере.

Дакле:

1. Постунај с кравама усеве благо и никад их не тужи ниш се вавдари на њих.
2. Сивне и козови ни под којим условом не пуштај у стаје, у којима краве музаре бераве.
3. Врши проазоре на стаји често, тако да светлост без никакве сметње продире.
4. Обнављај вавдух у стаји проветравањем повожу за то нарочито павнским проветравања и отварањем прозора, али при томе усеве нази да краве не буду вавноже прожиди.
5. Топлота у стаји гда су краве музаре, не сме никада прећи 15° Цел.
6. Да знаш колика је топлота у стаји, мораш имати топломер¹⁾ (гермометар) који леши на zgodан месту обесити и чеће прегледати. Веље је изадан а чест вавдух, но топла а загађан.
7. Најбоље средство, да ти у стаји буде усев вавдух чест, а слажа (простираш) сува, то је употреба простираке од тресаи.
8. Свакога дана извађуј бубре из стаје двапут. Ово не чини ипгада за време кузе.
9. Место на коме краве стоји држи што је год могуће чистије. Пивтавања треба да отиче а не да је простирака ушкана.

¹⁾ Може се узев добити врло Сваског Земљорадничког Друштва.

10. Godišnje bar jednom или два пута морах стају то-мљиво очистити, опрочити и дезинфекцирати.

11. Тимари праве жузаре брижљиво и немој да допустих никада да удови буду укаљани или да се потрубушина запрља. И реп краваљ не треба да допустих да буде нечиш — он мора свагда чист бити.

12. Пре мукје свагда нетрај правље више са чистот, сувог крвом.

13. Мукј само чистим, добро опраним и сувим рукама. Најбоље је, да при мукји имаш нарочито горње одело (које је лако врати) и да су ти руке потпуно голе.

14. Измажуј више увек сасијя потпуно, јер најмасније млако напослетку малак.

15. Пази на боју и лавноћу млека и на његово болесно промена.

16. Млако одмах процеди у судове за пренос; не остављај га никад у стаји, но га одмах однеси на свеж, чист ваздух.

17. Држи увек судове за мукју и судове за чување млека у највећој и потпуној чистоти. Ово ћеш постати кад их переш куваном раствору соде.

18. Немој да сасијя затворих млаку прстију свежег ваздуха, него у почетку остави олаш поклопац на суду.

19. Не мешај никада млека, понужена у равно доба дана, пре но што су се добро прохладила.

20. Бунар не сме бити нити у близини стаје нити у близини ђубрившта.

21. Млада грла треба да пустиш и лети и зими да се дивево на свежем ваздуху крешу, а ако ти је то могућно чини и са одраслим грама.

22. Телад храни само прокуваним млаком.

Л И С Н И Ц И

— Р. М. С. Пешки —

Наша вредни сточари, нарочито по планинским и брд-ским местима, прешу у јесен лиснице скоро од свију врста нашега шумскога дрвећа — лимбара, а нарочито оно чине у већем разбору за време сушних и гладних година, када су планинске и брдоке ливаде, које и у младим годинама не дају богате траве, сасијя иршав принос даље; лиснице спремају за за зиму за исхрану своје стове.

Чланов 58 Закона о шумама прописао је, да сточари, у сушних и гладних годинама, када је велика оскудица у сточној храни, ове лиснице могу крешати и у државних шумама ако немају својих забрана нити, пак, имају сресних и општинских шума. Спротни сточари који плаћују непосредне годишње порезе испод 15 динара, могу бесплатно у селским, општинским или државним шумама ове лиснице накресати и спрешати их за исхрану своје стове прво зиме.

Ма да и хи морамо одобрити кресање ових лисница, с обзиром на оскудицу сточне хране, у селским, општинским, па и државним шумама; ма да је ово благодејане за наше сточаре право благодет, омет смо, овако како се данас врши кресање и спрешање ових лисница, противни кресању итских; јер, на овај се начин најгрозније сатиру и упрошашћују наше шуме.

Наша сточари крешу и спрешају ове лиснице на ове начин и то:

1. Млаку шуму испод 10 с. м. дебелину у пречнику, посеку сув, чистог сесом, у корен, а многи још и сасијя је искрече, и сажени је у пластове;

2. Ако је шума старја, онда искречу све грање на често промре и врх дрвета, и тако дрво, сада већ и није дрво,

већ бандера! Многа сточари, да би на овај начин овим лисницама исхранили 10 брава оцаца, често упрошасте по пола хектара шуме.

На овај начин кресање лисника, дрво се тако осакати и онепослебо да коже да живи свој природни век, а што је још горе, оно је за грађу неупотребљиво, жип не рађа, а и дрва за огрев, дије врло мало, пошто нема дебелих грана и кривога.

Наши сточари ове лиснице крешу често иуто у саму јесен, када је лист не само прешро, иугубио од своје вредности 30—40%, већ и онда када почиње опадати.

И ако немамо таблицу, из које бисмо могли видети, каква је хранљива вредност лисника од кога шумског дрвета то, омет, из свога искуства знамо, да наша домаћа стока најрадије једе лиснице: *јасенове*, па онда *кленове*, *брестове*, *мужњикове*, а онда остале врсте растовне слабије.

Па и од ове врсте наших лимбара, лист је од оног дрвета, које се редовно креше, слађи, пријатнији, саврљенији, стога па радије једе, јер је његов лист већи, некакији, тежни сочији, слађи, него од онога дрвета, које се нередовно или никако не креше.

Да би ови лисници за нашу домаћу стоку били здравији, да би их ова радије јела, веће користи знала, да би, дакле, што већи проценат био саврљенији, и да би се иети што брже варио, треба ове лиснице кресати онда, када су иети за наменени циљ најпозрешији. Јер, ако се сувише рано крешу, онда је лист још зелен, душ сока, те се иети угавари, губајући; а ако се омет сасијя позоче крешу, онда је лист прешро, отрднуто, много већ и ошва и губи од своје вредности 30 до 40%.

Кресање лисника код нас се обично врши у другој половина месеца августа, па до Мале Госпође. Јер око Мале Госпође коже већ и слава да падне, и онда лист онда. Ове лиснице треба кресати не депо, чистом времену, када сувице греје, и пошто се на сунку и ветру мало просуше, онда их треба деутати. Они се дењу на два начина: из дрвету и на зениа.

Према горе реченоме, ако хоћемо да од ових лисника имамо дејавне користи и то:

1. Да ове лиснице наша домаћа стока једе што радије, и да од итских ила што веће користи, да дакле што већи проценат постане саврљенији; и

2. Да што мање за овај циљ штетико шиме шуме, па ма ове биле: приватне, селске, општинске, правне, манастирске или државне, — онда требамо нарочито шуме за овај циљ да подиземо и ове, редовно сваке треће године, да крешемо. Ове би шуме само у томе циљу подизали и гајили.

Б Е Л Е Ш К Е

Помоћ у оскудици сточне хране. — Поред сејања ових биљка, које су препоручене нашим земљорадницима у броју 17 *Теласа* од ове године а у чланку: *Засајавање стрившта теласа за сточну храну*, и поред још ових хера предложених од стране Министра Народни Привреде објављених у *Српским Новинама* од 1 овога месеца, препоручујемо земљорадницима, који су оскуди са сточном храном, још и ово:

1. Да скупљају млад дивљег цестова који је врло добра сточна храна. Он има доста саврљиве белачевине. Може се прекрхити, исушити и скувати, на све вода одице а скупан плод поношен с другом храном даје. Ако се нева времена или згода за кување, онда га мала два-три дана похвалити

у води, да вода излуче горчину и онда испитати и стоци давати.

2. Да секу лишци и то од тополе, липе, крушке, јасена, букве, бресте, аске, раста и олај у сполове скупце, на сунцу просуше и лизи хране стоку. Краве једу радо јасеном и првоом лишком (од естрголе, жалосне прбе); коњи једу радо храстово лишће, поред остале хране; козе и овце такође радо једу лиснице и могу зиму пренести хранећи се само лисницом. Кад се лисник лому зему пренести хранећи се само лисницом. Кад се лисник лому зему пренести хранећи се само лисницом. Кад се лисник лому зему пренести хранећи се само лисницом.

3. Да скупљају ирвинцу, која је несноан корен на њивама, али је врло добра стојна храна, јер има доста хранљивих грађина (Вида *Тезика* бр. 23 од ове године; *О ирвинцу и њеној употреби*). Пре употребе за храну, треба ирвинцу опрати и просушити.

4. Да скупљају августу месца лишће од лозе, да га добро просуше и да га лизи испецају са сламом и стоци поклажу. — У оскудици стојне хране и лоза се може творено употребити. Кад се виногради орезују добије се доста лозе, која се иначе пашата не употребљава, а може се употребити за храну говедима и оваца и то у месецу новембру, децембру и јануару. Она се, пошто се избере тања и нежна, весе са сламом и ситне комаде од по једног савитице. Она слободности се у оцадане, десетнаре јакм (величане или кубна ятра), добро потапа нагала и мало водом напаса. У оваквом стању остаје ова смега 40—48 часова, које је вреде довољно, да се топлата развије на 50—55° Цел. и да лоза потпуно омекна. Кад се овом смеги оточице стока да хране, онда јој њада давати у исто доба и овса и солити ју (Вида *Тезика* стр. 116 од 1902 године).

Коломаз — може сваки сак да начини врло јевтино а да буде добар и то онако: свари се 10 литара чисте речне воде, у њу се вете 70 грама соде, 1 кгт. лоја, све се то вари и меша док се не агуне, и ишањ готов коломаз.

Пелео од дрвета је одлично ђубре за црни лук, за њишо дрвце и за малине.

Г Л А С Н И К

IX Конгрес Српских Земљорадничких Задруга. — Као што смо раније јавили, овај Конгрес државне се ове године у *Врању*. Дани кад ће се Конгрес држати одређени су за 29, 30 и 31 август. На овој Конгресу читаће се ове расправе и предавања:

1. **Мисли о фонду за пензије земљорадника**, од г. *Јована Љубовића*, државног статистика;
2. **О савезном хлебу и задружним пећинама**, од г. *Дра Милоша Јовановића* — *Батрга*, професора Велике Школе;
3. **О задружном облику познатом под именом зваједничко набавне намирница, и установама за то**, од г. *Милана Ј. Радоновића*, професора Велике Школе;
4. **О рационалном сељарству**, од г. *Вој. Т. Катрица*, учитеља;
5. **Задружни дух и живот код наших задругара**, од г. *Милана Љ. Поповића*, свештеника;
6. **О земљишним њивама** (Grundbuch) од г. *Др. Јована М. Јовановића*, судије привредног суда у Београду;
7. **Свајачи спенујачи**, од г. *Сретенца Данића*, учитеља;
8. **Окружни и обласни савези**, од г. *Слободаша Николића*, учитеља.

Својим читањима најтожније препоручујемо да што многобројније посетите овај Конгрес на коме ће имати да чују много корисних ствари, које су по њих од веома велике важности.

Похвало. — Ученици школе Луничке угатањани су овога лета преко 50.000 денгара, и ове предали суду оштитиве Луничке.

Желати је да се на овај похвални пример угтањују и ученици других школа, јер само славним радом на угтањивању штетних инспеката, могаћемо се успешно бранити од ових опасних неиндустријалних пољске привреде.

Стања Пољопривредна Изложба у Беогу. — Ова је изложба прво неки дан отворена и циљ јој је да пољопривредницима пружи прилику, да у свако доба могу прегледати све пољопривредне предмете која имају требају, и ове у свако доба набавити у оној количини и оваквој квалитету како за својој наљу. Осни тога дана ове стање изложбе још је у тај да све учеснице изборке које се баве израђивањем пољопривредних сирева и алата, као и ошрице које пољопривредних артиљанка доде, доведу у непосредну везу са пољопривредницима, то да они могу своје потребе под најбољом циљном услужања подмити. Свама испетивањима изложбе стоји Изложбени Одбор, посредствем својих пуномоћника, на услузи да понаше жељени предмет, да објасни и разјасни шта би буде желено. Именита се могу добити од Изложбеног Одбора Славног Господарског Друштва у Беогу.

Кад ли ће Србија овакву изложбу имати?

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XI СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држана 22 априла 1904 године у Београду

Присутни су били: Председник г. Милош Н. Поповић, благајник г. Јешић, чланови Одбора: г. г. Александар Мијковић, Нинко Јовановић, Милан Јовановић, и Милош П. Аустријски. Председано председник г. Милош Н. Поповић. Бележник секретар Јад. К. Спасовић.

66. Прочита се записник XI седнице Управног Одбора од 14. ове месеца — Одбор усађа.

67. Прочита се извештај комисије за преглед друштвеног живинарства у Роготу — Одбор одлучије, да се за настојника и чувар живинарства узме стручно лице, са којим ће се закључити уговор најмање на годину дана. Да се убудуће води тачан инвентар грла живине и целокупне имовине, и да се уопште тако уреди, како ће одговорити захтевима модерног и угтадног живинарства. Предају дужности настојнику до изврши председник Друштва, коме се за тај циљ одређује дјурина по 10 динара дневно и подвоз железницом другом класом.

68. Прочита се молба Индустријске Банке за пријем везаних сирева пољопривредних у комисијон — Одбор решава да се молбу не може уинити по молби и дозови начелно одлуку да Друштво уопште не приза сиреве у комисијон.

69. Присутни се избору два члана за Главну Управу свих „Бода Јахача Кнез Михаило“, поје Друштво врења правилима „Бода Јахача“ има право да бира — Одбор изабра за Управу Бода Јахача своје редовне чланове г. г. Душана М. Спасовића и Милана Т. Гркиновића.

70. Прочита се речерат уредника *Тезика* о власништву онога места — Решево, да се умиош Господни Министар Угтањивања Дела за вешташт, да ли ће бити потребно, да се власништву *Тезика* пренесе с Друштва на личнош, на врема томе да се предузму даљ кораци.

71. Прочита се поуда г. Александра Мијковића за откуп 100 примерака његовог дела Управа Добра на пенг од 1 динара од комаде — Одбор решава да се откуп понуђених 100 примерака њива по означеној цени.

72. Присутни се решавају о распоред шталаних стовништвима бележика привредничког одбора од 30 октобра прошле године — Решево да се на један примерак уступи свима друштвеним члановима, који по правилима инају право на кључева друштвене падања, као и учесницима овра. Остатак да се продаје по цени од 1 динара од комада.

73. Прочита се резерат уредника *Тезика* о дењима *Тезика* за чланове Земљорадничких Задруга — Решево да се само За-

Другама даје лист у вода цене, а њеним члановима кад положе делу претплату. У вези с овим решено је да се и црквама даје лист у вода цене, као што се даје и манастирима.

74. Прочита се молба Агрисултурно — Хемичке и Облудне Станице да јој Друштво шаље бесплатно своја књижевна издања — Решено, да се Станица не могу слати друштвена издања, пошто ова нема засебно библиотеку.

75. Савишти се Одбору, да се унесла за члана уредника општина Јаковик — извореца у округу широтекон, и да је Уредника Вучевих земља, из Јасковине у ср. трстевској области за члана уредника свог поч. оца Кошту Вучевича — Одбор врши к знању са захвалношћу.

76. Прочита се извештај са збора Подружја и Обредног Одбор врши к знању.

ЗАПИСНИК XII СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држите 26 априла 1904 године у Београду

Присутни су били: Председник г. Милош Х. Поповић, благодик г. Јован Јежић, чланови Одбора: Гг. Александар Милојевић, Мирко Малковић, Милош Н. Лукићевић и др. Милошевић Васић.

Председавао председник г. Милош Х. Поповић.
Вележко секретар Рад. К. Спасовић.

77. Прочита се записник XI седнице Управног Одбора од 22 овог месеца — Одбор усађа.

78. Благодик резервине да ереза запиторике друге је за Пољопривредне Календаре од 1898 године 10 динара, а за *Тезак* од 1880, 1881 и 1882 годину општина Јакеварска 24 динара, а општина засадица за *Тезак* од 1880, 1881, 1882, 1883 1884, и 1885 године, 48 динара. На како је Друштво предужило све мере, да се ова дуготвања исплате, но без успеха, то предлаже да се ова сума расходије — Одбор решава, да се дуготвања ереза запиторике, за Календаре у 10 динара, и дуготвања општина Јакеварске у 24 и засадице у 48 динара за *Тезак* расходије.

Члан Одбора г. Милош Н. Лукићевић има одвојено мишљење.

79. Прочита се молба Вука Марковића, калемара из Свбјезд, да му Друштво уступи бесплатно ван у вода цене потребан калемарски прибор. Уз молбу подноси уверење општинског суда да је сиромашнио стања и да занета врши калемарење и својој околини. По молби је прибављено и мишљење тајошњег окр. економ — Одбор решава да се могућу уступити калемарски прибор у вода цене.

80. Прочита се молба школе гимназијске, да јој Друштво бесплатно уступи 5 комада калемарских полова. И макале за четирише године укупно 1 и 10 тестера с неколико резервних свеча — Решено да се школе именовани предмети уступе у вода цене, ако она на то пристаје.

81. Прочита се молба школе државнијеве, у Црвој Гори, да се поменутој школи шаље *Тезак* за 6 круна годишње — Решено да је поменутој школи шаље *Тезак* за 6 круна, ако положе претплату унапред на годину дана. Тако исто да се шаље и свима школама српским ван границе Србије.

82. Прочита се молба члана Управног Одбора, г. Милоша Н. Лукићевића, да се његов рад у *Лугежко*, који ће се штампати у Пољопривредном Гласнику, отплати на трошку Друштва засебно, или да се њему то допусти — Решено да се овај рад штампа засебно у трошку Друштва у 1500 примерака и да се предаје по 0-50 динара од кожда. Писму да се бесплатно уступити 200 примерака.

83. Председник извештава Одбор да је Друштво и у овој години одлучио да врши прекање дозе на Београду — Одбор врши к знању.

84. Уредник *Пољопривредног Календара* савиштава распојед материјала и програм по коме ће се уредити Календар за наредну годину — Прима се к знању.

85. Уредник *Тезака* резервине о штампању радонија у 10, 11 и 12 броју *Тезака* од ове године — Решено да се ови радони хонорисну по постојећој норми и предлогу уредника.

Одвојено мишљење: Не слажем се са решењем Управног Одбора тач. 78, стога што мислим, да на ови начин не треба расходије поједине суме, но треба употребити све сили да се исплати извори као Друштво не би изашло штете. Тако исто ваљало би да се изнесе Управном Одбору шта је и кад рађено да се дуготвање све исплате и зашто је досада остале поједице суме тако дуго не исплаћене, на тек на основу тих података могло би се решавати шта даље да се ради. Овако расходињање појединих сума, по моме мишљењу, штетно је по Друштво.

Са осталим тачкама слажем се у селу.

М. Н. Лукићевић.

Извештај изасланика Српског Пољопривредног Друштва, изасланог на конференцију Обредног и Подружја Српског Пољопривредног Друштва држале 2 маја ове год.

Српском Пољопривредном Друштву,

На позив Пољопривредне Друштва у Обредног, а по наређењу г. Председника послао сам у недељу 2 ов месеца у Обредног и присуствовао конференцији, коју је сазвала комисија Подружја и циљу савезовања за приређење изложбе пољопривредних производа у томе крају, чије Подружја намерава да узме учела у прослави стогодишњице устанка за ослобођење.

Конференција је била доста слабо посећена — присуствовао је око 7—8 пољопривредника из околине и око 10 грађана из Обредног.

Председник Подружја изасланик г. Мл. Марковић објаснио је циљ саставка и побуде, које су руководиле Управу, Подружје да сазове Конференцију. У свом подужем говору г. Марковић изјавио је пред осталим, да је мисао о приређењу изложбе потекла у Управи Подружја не самог стога, што Подружја жели да одржи сметру о резултатима свога дванаестогодишњег рада на унапређењу пољске привреде у том крају, и да тим начиним учествује у прослави стогодишњице устанка за ослобођење. Извесни ому мисао Управе није хтела о томе доносити никакве дефинитивне одлуке, док се о томе не буде предлозио писмовима са извештајима пољопривредницима из тога краја.

После овога председник је објаснио на који начин Управа мисли да прибави потребна средства за приређење изложбе. Тако напоменуто је, да ће се Подружја за тај циљ обратити за помоћ Министарству Народне Привреде, Пољопривредног Друштва и општина Обредног, а молиће Господина Министра Народне Привреде да молиће Господина Министра Народне Привреде да дозволи, да може приредити дуплију за коју би се илако одредити тријер, који је Друштво прошле године дало. Подружја на име пољови и још неки други подружњски предмети (комине итд.). На тај начин мисли да би Подружја могла прибавити 4—5000 динара.

Узимајући у обзир приближну величину суме коју претпоставља да ће Подружја моћи добити, председник је изјавио, да је мишљења, да би требало придонети помоћу из војарства, царства и свиларства.

После овога је сам објаснио, у каквоме се Подружја има надали на материјалну помоћ од стране Друштва. Изјавио сам да се према садашњим материјалним приликама Друштва и изгледања на државну помоћ, слаби изгледа, да ће Подружја моћи добити већу помоћ од оне, коју је добила у прешлој години, на чак да је у питању хоће ли моћи и толико добити.

Што се таче моралне помоћи изјавио сам, да ће Друштво радо потпомагати корак, које Подружја буде предузимала код г. Министра Народне Привреде за помоћ и за одобрење Лујне, и да ће, за случај да Подружја осетра приређење изложбе, кожда с времена на време слати стручно лице, које ће је у тој послу помоћи делом и стручним саветима.

Узгред сам напоменуо, какве је изложбе Друштво намерава да приреди за ушине у прослави стогодишњице устанка као и сачети, које поменуто Друштво, да до дане није могло приступити раду за њихову приређење. Напоменуто

ОБЗНАНЕ

сам, да за случај, да Подружina осигура сузу од 4—5000 дин. може поред производа поменутих пољопривредних грама излагати још и стрна жита.

Неколико присутних заступила су гледајући да би том приликом требало приредити и сточарку изложбу, но после објављених председањика и још неких присутних, да за ово нема материјалних средстава и да се такве изложбе већином засебно приређују, одустали су од овог предлога.

После подужег саветовања конференција се сагласила у следећем:

1. Да се присути приређују изложбе за ерес пољаски и околину из раташца, површаста, пчеларства, воћарства и свињарства, ако се за тај циљ осигура потребна сума новца;

2. Да се у што краћем времену саове збор пољопривредника из среза и околине, на коме ће се утврдити план и учинити претходне припреме за приређење изложба; и

3. Да Управна Подружине одмах предузме потребне кораке код Господ. Министра Народне Привреде, Пољопривредног Друштва и општине обреновачке за помоћ, односно одобрење удружења.

Овом приликом слободан сам да поменем и подружњински расадник у коме је и држана ова конференција. Расадник је велики 5 хектара. У овој години земљиште је све обрађено и расадник уопште тако уређен, да у њему може служити за углед околини и понос Подружине.

Г. Председник рекао ми је, да је расадник последњих година, све до ове године био зануђен и зарастао у порос и травушци. Матичњак шљана, трепња и кестова лепо је уређен. Простор од прено пољасне целокупног земљиште засејан је раним пољасма, које су лепо развијене и већ стигле на род, за који се у овој години може добити до 500 дин. Једна табла засејана је детељином, за коју ми председник рече да су добили 200 дин. Известан део земљишта, који се развије услед недостатка средстава није могао за дуго употребити, засејан је босаном. Подигнуто је и неколико хиљада човога лозе, калемљене на америчкој подлози.

Овог пролећа завршено је и проређивање шумског дрв. На од чега је, а нарочито од потресивања багрена добијено за тацне за виноградне до 200 дин. поред тога што су употребљене и за подружњински виноград. Сви они радови извршени су само из прихода подружњинских (расадничких), бар тако су ме уверавали и председник и благајник.

За рад у расаднику Подружине је ангажовала и тамошњег ереског економи, коме даје награду по 15 дин. месечно. А по казивању председника највећи део заслуге за уређење расадника припада благајнику који је ове године изабрао, и који је по његовом уверењу вредан и зауважљив.

На крају изајаним да је вредно поменути, да је трговачки еснаф из Обреновца подигао у расаднику пошљаци, који предстоји вредност од 5000 дин. и да је тај навијон поклоњен Подружину.

Расадник подружњински служи као паровња шар.

3 маја 1904 год.

Београд

УЧЕЉЕ
Год. К. Спасовић
север. Друштва

Пажња скупљачима претплатника на Тежак.

— Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва решио је, да се свакоме скупљачу претплатника на *Тежак*, који прикупи претплату за најмање пет (5) примерака *Тежак* и ову унапред за годину дана положи Српског Пољопривредног Друштва, даје 20% од прикупљене претплате као награда за труд.

Према овоме надали се од свих пријатеља Српског Пољопривредног Друштва и пријатеља ереске вољске привреде, да ће свих силама настати да што више приступе претплатника на овај једини ереска често практична пољопривредни лист.

Уредништво *Тежак* ових извештава све претплатнике *Тежак*ове, да одмах, чим који број *Тежак*а не буду добила, известе о томе *Српско Пољопривредно Друштво* (Новијана улица бр. 11), како би Уредништво учинило шта треба да недобивени број добију.

Претплатници код поште, треба недобивене бројеве у прошапаном року код поште да рекламирају.

Ко тражи после месец дана број који је требао добити, неће му се по жељи моћи учинити, јер Уредништво неће бити у могућности да се жељи претплатника одазове.

Ко од претплатника *Тежак*а, чланова оснивача, добротвора, утемељача, или редовних и почасних чланова Друштва, промени место становања или адресу, моли се да то одмах достави Српског Пољопривредног Друштва, како би му се *Тежак* могао на тачну адресу шикати. — Непријављене бројеве, услед промене места становања или адресе, Друштво неће бити у стању накнадити и за то нико таквим потражљивањима ника се не обраћа.

9—10.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмени по 15 пара од врсте од ступца. Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустр. вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустрајске вред.), *четврт стране* 2-50 динара (2-50 круна).

За оглашавање више пута, 10 од ето јединице.

Преглед 24 броја *Тежак*. — *Четврт*: Сточна храна и сушина година. — Главније погрешке које наши земљорадници чине у својим радовима на њивама. — Основна правила, којих треба да се држиш да од својих крава музара изах користи. — Ливници. — Белешке. — *Гласило*. — *Друштвени и садружњински послови*. — *Објаве*. — *Цети огласима*.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УРЕДБЕ СЕ
СРП. ПОДОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ
ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИНА НА ОВА ГОДИНУ 3 ДИНА.
ЧЛАНОВИ ДОСТАЈУ, ЧЛАНОВИ СТОЈЕ ДРУШТЕ
ПОДРУЖИЈА, ОСИМ, ПЕШКИ, ПИШКИ СТАЛ.
КАДРА, ЗАПИСНИКОВИ, ПИСМА ЧЛАНОВА,
ЗАПИСИ И ЧЛАНЦИ ПЕШКА ДОСТАЈУ ЛИСТ У
КОЈИ ПИШУ, АКО ПОЖЕЛЕ ПРЕПЛАТУ ГИНАРИЈЕ
ЗА ОВА ГОДИНУ.

ЗА СРБИЈУ

НА ПОЛ. 3 КРАЈ. КАР. 4 ФОР. 4. ЗР. ПО СРП.
ПОШТОМ, УРЕДБИЈА И НАКЛОП ЧЛАНОВИ
КАО И СРПСКИ ЗАМЛОНАРА, ЗАПИСИ И ПИ-
ШОМНИК, ПИСМА, ПИСМА И НАСТАВНИЦИ ДО-
СТАЈАЈ ЛИСТ ЗА 3 КРАЈ. ИЛИ 3 ФОР. 4.
ФОР. НАД ГИНАРИЈА ПОЖЕЛЕ ПРЕПЛАТУ И
КАД СЕ ПРЕПЛАТИ КОЈ СМОГ УРЕДБИЈА
ПРЕМА ПОЛА ВЕ ШЕ СЕ ЛИСТ СЛАБИ.

НА ОСНОВ НАЈВИШЕ РЕКЕНА ДА ДРУШТВО
1869 ГОДИНЕ № 204 ПРИМАЈУ ДОСТАЈАТИ
ПОСРЕ ВОЈНА ДОСТАЈАТИ.

Цена огласивња изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво одговорни печат

Председник МИЛОШ Х. ПОЛОВОЊИЋ
ХИЈОДОНСКА ГА. БР. 21.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

МИЛОШ Н. ЛУМИЋЕВИЋ
САРАЈЕВСКА ГА. БР. 25.

БРОЈ 25 и 26

У БЕОГРАДУ, 1 и 10 СЕПТЕМБРА 1904 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXV.

МАНЕ НАШЕГ СИРАСТВА

— М. Ј. Ђурић —

У своје предавању „Из сираства“ (види *Тежак* од године 1903, стр. 233) нише сам узартоко мање нашег сираства. Како је ово питање врло важно, то ћу се на њега поновно пратити.

Мање нашег сираства јесу:

1. *Што нам не ваља сиршите;*
2. *Што не сирито како треба и увек не на један исти начин;*
3. *Што врло често сирито кувано млеко;*
4. *Што сир наливомо сурутком;*
5. *Што сир држио у дрвеним чабрицама;*
6. *Што нам не налажу млекарни т.ј. што су одишне талии и сурт итд.*

Све ове мање у тесној су вези међу собом, управо оне све једна од друге зависе, јер је свака дошла као неопходна потреба друге, да би се ова прва колико толико бар принудно савладала. Према томе неправилности само једну мању не би се постигла жељена циља, већ напротив све мање нашег сираства морају се одједном поправити. Да би се ово боље разумело, треба да се са појединим важицима извама приближе упознамо.

Наше домаће сиршите не ваља јер је слабо, не зна ниу се јачина, није добро сиривано, садржи врло много неопходних материја, врло је често кисело (некад намерно а некад као последица начина грађења и чувања), садржи врло много шкљачавих гљивица, тешико се одржава, не чува се како треба, те се брзо и квари, ако није покварено и нагреше итд.

Али баш две најважније мање сиршита, што је кисело и што садржи много гљивица морала је изаважити потреба друге мање што се код нас често јарди кувано млеко. Јер, кад сиршите не би било кисело, не би се могло сирити (или би подиравања било врло неопходно) кувано млеко; а с друге стране да у сиршиту нема много квара и шкљачавих гљивица (нарочито много гљивица млечне киселине) сир добијен подиравањем куваног млека готово и не би могло препарити, а да би се добио зрео сир, потребно је било да се азавозе извама, па ма и врло и неправилно зрео.

Разумевања ради, да се на онево зауставим и дам мало јаснију слику.

У сиршиту је најважнији састојак (управо он је једини и потребан) једна хемијска „фермент“ која има особину, да млеко подирава тако што млечни казеин распада и таложи као „шкљачави“, који се налази у сиреници (груди). Овај фермент не може да подирава кувано млеко, јер у куваном млеку настајују извесне промене.

С друге стране особину подиравања сем сиршита имају и разне киселине, само што оне не подиравају млеко на онај исти начин као и фермент сиршита, јер оне само таложе (обарају) казеин млека не распадају га. Да би се разумело оно што ће даље доћи, одмах на овом месту рећићу, да сирена добијени подиравањем помоћу киселина никад не могу бити онако добро каквеће, какви су сирени добијени подиравањем помоћу фермента сиршита, зато се овај други начин подиравања само и употребљава за најлошије врсте сирена који се добијају из невог (обарног) млека.

Према томе из онега је потпуно јасно, да наши домаћи сирени врло често не ваљају баш зато, што се не добијају само дејством сиршиног фермента, већ и дејством киселина, управо ове последње дејство је често јаче.

Ниу потреба да у нашем сиршиту дејствују и киселине дошла је унеколико из тога, што је наше сиршите нахом слабо (садржи мало фермента) па му се тиме јачина повећала.

Кад дакле наша домаће сиршите не би било кисело, не би сирени могли брже препарити, а што је најважније, не би се могло подиравати кувано млеко (видећемо додије, како се може и то радити).

Мања, пак, што се код нас подирава кисело млеко долази пре свега од млека, да се добије и ваљам, али ова до неке долази и од потребе, да се млеко као и добијен сир не квара, а ово последње (да се наши сирени врло лако квара) последица је с једне стране нечистоће која је обичан пратилац нашег сираства, а с друге стране неопходност локалне (млекарнице) у којима се држи млеко и сир.

Даље још, због тога што се код нас подирава кувано млеко, и што се на тој начину у неку умножавају и пористе гљивице, које би баш изазвале истина мало али ипак врло и потребно време, — морала је доћи још једна мања, да да сир наливом сурутком, и то обично наливом сурутком, јер у сурутки има врло много гљивица, нарочито гљивица млечне киселине, које помажу време, па дакле и време

сира. Али као што и горе рекох баш те главнице и чине да сир губи од свога квалитета, да се брзо квариа, да је кисело и рђавог укута итд. Зато је велика потражна убити (тинштати) корнене главнице млека а додати им шљодљиве главнице сиршита и срутте.

Али додавање веће количине главница, па накар и млечне киселине, долази и због тога, што је код нас потребна да сир што пре превре, јер би могао лако наступити омаснет, да би се наш сир, — који се држи у млекарнама који су увек одвише топли, — те би се сир који најје преврео, могао још и горе покварити. Али наплавне сира сруттох долази још као једна неопходна потреба нашег сиршита, да се сир бар на тај начин вружи потребна количина влаге. Да би се ово боље разумело рећићу, да је за превре сира потребна извесна већа количина влаге, а то зато, да би се оне помпавате главнице (које произиоде врвше сира) могле развијати и множити. Јер шљодоно развијање и множење — шљодоно живот — и чини на сир уприне; а ове промене дају сир укус и квалитет, оне изазивају зрење сира. Али с друге стране баш ово наплавне сира сруттох, управо овако данаше потребе му влаге, има своју мјану у томе, што се више сир даје и сувише влаге, која му може и да шкоди.

Да би се сир могао додати влага, да би се могао напавати сруттох изазива још једну мјану: да се сир држи у кованицама. А држање сира у кованица и наплавне сруттох, не само што сир добија сувише влаге, већ тиме добија врло мало ваздуха. А за врвше сира потребно је поред довољно (али не сувише) влаге још и довољно ваздуха.

Све ово (влага и ваздух) постиже се тиме што сир треба чувати да зри у слободних кованица (добивених из калуца) и то у просторицима (подручница) у којима има 85—95%, релативне влаге, што се постиже клашењем подова водом.

Држи да сам на овај начин извео згучнох већу мјану нашег сиршита, а сада да поновим ово, што сам и у поменутој предавању извео, како би се те мјане нашег сиршита могле поправити.

1. Потребно је да *уштрбљавамо само чисто фабрично сиршита* (севојини или прашак) а да наше домаће сиршита изабацимо из употребе.

2. *Ди не подсиравамо кувано млеко.* А кад већ ово хоћемо да радимо, онда да пре подсиравања куваног млека овоже додамо још толико некуваног млека, па заједно сиримо. А да би сиршита могло да подсири и кувано млеко, треба му додати на сваки литар куваног млека 1 кубин сантиметар (1 грам) а може и мало више 40%, *раствора калијум хлорида* (добива се у свакој апотеци без рецепта, а кошта врло јевтино; сем тога може би га набављати Подружнице, Задруге или епошони, и прилично продаје сиршита, продавати свакоме, ко хоће, и овај раствор). Да би се змло, како би овај раствор могао и свако сам да прати, треба узети 400 грама чврстог калија хлорида и растворити га у једном литру лаве воде или кишнице.

3. *Да не наливамо сир сруттох*, јер повећу осталога и ако су главнице млечне киселине, које се нарочито у киселој срутти много налазе, за зрење сира потребне, онет зато већа количина оних, не само да квариа укус сира, већ ова чини, да се угуши живот баш оних других много кориснијих главница.

4. *Да водимо строгао рачуна о чистоти* и то о чистоти руку, судова, грудвача, простора у којима сир зри итд.

5. *Да поправимо наше млекаре.* То јест да имамо такве млекаре који нису топли и суви, који немају јаки промаје и живог светлости, већ у које се може додати влага колико се хоће.

6. *Да сир градио само из калуца и да не држимо у чабрицама.* Јер сир из калуца и боље зри и може се лакше чувати и чистији од квара.

7. *Да увек подсиравамо* (једну исту врсту сира) на исти начин, јер се тиме добија роба исте квалитете.

8. *Да се држимо у Млекарно Задруге*, јер тако удружења можемо много лакше, поред свих осталих користи, имати и један заједнички подрум, камак не би могао да има сваки млекар.

На закључку да онет наглашим, да није довољно, да се поправни само једна потражна нашег сиршита, нпр. да изабацимо из употребе домаће сиршита, — већ да треба у исто време да поправимо све или бар најважње мјане и потрагне нашег сиршита.

ВУБРЕЊЕ СТАЈСКИМ ВУБРЕТОМ С ЈЕСЕНИ

— Др. Милан З. Влађињац —

Најгодније време за вубрење зиратних земљишта стајским вубретом јесте јесен, јер су у том случају све користи, које земљорадник од употребе његове може имати, највеће и најпоузданије. То су користи нарочито знатне, ако се јесени наубрења њива по засејама одмах какима озимих усевима, већ се остави да тако презани под угаром, — а уколико су веће, уколико је земљишта које се вубри „теже“ — објекције, глинастаје и хладнијаје.

Разлог је за све ово прост: Стајско се вубре граммерно споро распада, те је због тога и количина његових распаднућих и растворених хриљаних састојака, које придружују ови хриљани састојаци којих већ има у земљи, у почетку ералмерно врло незначити. Засеје ли се сад тако наубренио земљиште одмах или вубро какима усевом, паклике ће бити, због тога, поред осталих тежиња које за њих у том случају настају, у почетку свога пораста имати од вубрета слабе користи, јер им ово веће моћи пружити изданије пожељну и исхрану баш онда, кад им је та помоћ уприну најпотребнија. Усев, који у почетку свога пораста гладује и због тога изражава напредује, не може никак дат какав повољан принос. — Остави ли се пак с јесени наубрениа њива да тако презани под угаром, онда ће се преко зиме, утицајем израза и влаге, поновно вубре поступно распадати и његови се хриљани састојаци растварати и у знатној мери придруживати онима којих већ има у земљи. На тај је се начин, нема суише, створити у земљи много већа количина хране за потоњи јарг усев, по што би је иначе било, и с друге стране, од тако благорезено припремљене хране тај ће усев извући далеко веће користи и показати то видно својим вишом бунјици порастом и знатно већим приносом, по што би га било кад би се вубрене навршило пре сам сетву или бар на неколико недеља пре ње. Војани, да се у току тако дугог лежња змораног вубрета у земљи образовали амонијак (јадњивине драгоценог азота) утицајем ливених сискућаних бића (бактерија) противора у шалитру и да онда ону, пошто је земља не унјаја и не везује својим честицама, кишница поглаче и уноси собом у дубље слојеве земљине где је велика усевних биљака не може својим коренима достћи и искористити, — такве бојани у овој случају не може бити, пошто та сискућна бића за време зиме некају, због хладноће и више влаге која онда у земљи влада, им најбитнијих услова за свој живот, разитак и рад на том претварању амонијака у шалитру.

Изв ли, дакле, довољно стајскога вубрета да расплодимо, онда га је најбоље употребити за вубрење зиратних

земљишта с јесени. Само изузетно за „лакша“ — неосветија, толикиа и оствидија земљишта може ђубрење и привлећа и кратко време пред сетву имати прешту над ђубрењем с јесени, али и то нахоу у случају, ако је ђубре зрелије, прегорелије.

По има равне родоне стопе и равне прсте земљишта, треба добићено ђубре још на самом ђубриту да одаја једно од другог, како би на тај начин дејство појединих врста ђубрета могао најбоље искористити. Јер је другачије дејство говећег ђубрета а другачије човеков или овајег и свавског ђубрета. Говеће је ђубре (а с њим донеле а свавско) познато због своје веће водљавости и уопште слабије распадљивости као хладно ђубре, те га је најкорисније употребити за ђубрење „лакша“ — неосветија, толих земљишта; човеко и овце ђубре познато су међутим као топла ђубрета, јер се брзо распадају и загревају, те су најгоднија за ђубрење „тежких“ — хладнијих и влажнијих земљишта. — На ђубриту сви те врсте ђубрета треба мешати само у том случају, ако су земљишта која се знају да ђубре по свом саставу и слоју што једноличнија.

При утоваривању ђубрета у кола, треба га узимати са ђубршта на подноге почасти оно на ишке, и уопште овако како би се при томе горњи свежији слојеви квалано понемали са доњих старијих и прегорелијих и на тај начин добило што једноличније ђубре. Иначе ако се ђубре овако редом убацију у кола како је постојно изложено на стаје, т. ј. најпре ово горње и свеже, које је пре војка недеље две дана изнесено на ђубрште, а у друга кола оно које рецимо још од пре неколико месеци лежи на ђубриту, онда, због тога што ће се један део њиве наубрети свежиј а други више или мање прегорели ђубрети, и ставље потонег усева неће бити једнообразно већ у већој или мањој мери неадекватно. У сваком таквом случају добијен принос неће коћи бити ни по количини бити још мање но квалово овакав, капај је у самој ствари могао бити, да се је при ђубрењу и овој околности обратило мало више пажње.

Кад се тако похемано ђубре истовари у пољу у мале гомилице, онда га треба *неодложно одмах разасрти равномерно по њиви и по могућству одмах и поотати*. На тај се начин могу из ђубрета изаући у сваком последу највеће користе, пошто би онда даље распадање његово и даље промене којима је оно изложено бивале у самој земљи а не на ваздуху. „За колена са ђубретом треба да идз виде за разастирање и пауг за заоравање његово“ кажу некуди и напреднија немачки пољопривредници.

Не разасрти истоварено ђубре одмах, него га оставити — као што то у Србији већином бива — да овако у малим гомилицама остане да лежи на њиви често по неколико недеља и месеци на чак да тако и прелини. — У сваком је погледу штетно и до крајности неразумно. Није потребно много размислити о томе па да се брзо увиди и разлог за што је то тако. Роса, пава, снег, ваздух, ветар, топлота итд. дејствује на те гомилице врло јако и слободно, јачим неспречено, те се услед тога ђубре брзо да распада и нагло да мења. Један део његових хрављивих састојака (нарочито драгоцени амонијак) излазају у ваздух или га однесу ветар, а други већи део лако растворљивих хрављивих састојака (поглавног азот и кал) растварају и испира води (капа, роса, снег) и уноси у земљу која је испод тих гомилаца. Остали део ђубрета постаје на тај начин све спровлашцију у хрављивих састојака, док напоследку, после дужије лежња тако, не остане често у гомилицама само чиста слака и најтеже растворљивих делова хрављивих састојака (поглавно фосфорне киселине). Разбаљују ли се сад у неко зло доба тако испране и цедећене гомилице, површина земљишта за

тих гомилаца добиће свакако врло мало или споро нишко потребне хране, док је међутим оно мало површине на којој се лежале те гомилице дотле добило а сушине много лако растворљиве а ерамерно мало теже растворљиве хране. Услед овога ће на местима, где су биле гомилице, пораст засејаног усева бити и сушине бујан, али ће за то, због мале и недовољне количине фосфорне киселине (од које неће део вода растворити, те је и није могла унети у земљу у довољној количини) а ишито и због нестог поглавног, принос у врсту бити ишак врло незначан; на површини пак, по којој је разбада преставак ђубрета са гомилица, пораст ће морати бити, због недовољне количине азота, веома кропан а принос и у слами и у врсту врло слаб. Из тога излази као крајња последица остављања ђубрета да лежи дуже време у неразасртих гомилицама: неједнак и већан делом слабо дејство ђубрета с једне и недовољна, ишито или мање никаква корист од таквог ђубрета с друге стране.

Разномерно разасрто ђубре треба по могућству еднак и заорати, — у противном оно губи врло много од својих најдрагоценијих састојака, на првом месту од азота а после у знатној мери и од својих органских састојканих материја. Губитак азота излаже с једне стране због тога, што ветар однесе мањави амонијак, који постаје у знатној количини услед узбуњеног распадања ђубрета, а с друге стране и стога, што то слободно лежале ђубрета по површини земље пружа у почетку врло погодне услове за живот и рад ових бактерија које преобрађају амонијак у шалитру, али за то, што је још важније, и онах других који ту шалитру узбуо разоравају, ослобађајући при том азот који као слободан излази у неоврат — у ваздух. На тај начин, радом ових бактерија (збојег прета), губи се у што време и знатан део органских (састојканих) материја, које служе као храна тим бактеријама, и тим самим слаби у већој или мањој мери оно корисно дејство ђубрета, које оно треба својим органским материјама да врши у ишито приваца, у самој земљи.

Али заоравање стајекога ђубрета не треба да буде сушине дубоко, нарочито не онда, кад је наубрешено земљиште „тешко“ — глињасто, збиљено и влажно. Иначе ће због недовољног притиска ваздуха у унутрашњост земље распадање заораног ђубрета и рад бактерија у већу бити ишито или ишито ограничене и уопште утолко слабији утолко је дотично земљиште „теже“ збиљеније. *Дубина заоравања треба да буде од примитивне толика, да се ђубре потпуно покрије преритом земљом*. Само је с ова тачке гледишта ђубрење с јесени негодно, јер због тога, што се то ђубре не сме дубоко заоравати, немогуће је потпуно одговорити другом једном важном захтеву, по коме земљиште, нарочито оно на које је с пролећа има да доје која опонавања (кукуруз, кромир, стопа ил. шећерна репа итд.), треба с јесени што дубље заорати. Али се је у последње време и тај негодан нашо изид тав. плугова подвизавачима, који се састоје из два дела: на једном — доњег који при орану доње слојево само развара и дуби не забацијући их на површину, и другог — горњег који захвата горње слојево земље и преврће их заједно са разасртих ђубретом.

Као много што-шта друго дјезд изложено, ишито тако и *јачина ђубрета* старијих ђубрета зависи поглавно од врсте — састава и слоја земљишта које се ђубри. Као опште правило при то важи: *не треба ђубрити сувише јако, већ слабије али за то чешије; а ђубрене треба да буде утолко слабије а чешије, утолко је земљиште лакше, неосветије*. Ово поглавно стога, што је распадање ђубрета у лакшијем земљишту брже и јаче, те се на тај начин и при слабијем ђубрењу распада и раствори у већу толико хрављивих са-

стојака, колико је од прилике усеви потребно за новонаст поврст и принос. У противном, ако би се таква земљишта ђубрила и сувише јако, хранилима би се састојала у њима, нарочито у току прве године толико накупило, да их усеви не би могли све потпуно употребити и искористити, већ би један део њихов, растворяју у води, процао попирањем заједно са водом у доње слојеве земљишта, где га корене не би могло више ни достати. Само сувише „тешка“ — хладна и влакна земљишта могла би се још ђубрити неким количиним стајскога ђубрера и да годину две ређе по њима, пошто се ђубра у њима распада врло споро те му дејство може да траје, истина и годину у годину све слабије и слабије, по 3—4 године, — али ни ту не треба претеривати.

За ђубрење стајским ђубретом каже се да је *орло јако* кад се употребе 40—60 кола (1 кола = 1000 кгр.) ђубрета на 1 хектар, *јако* 30—40 кола, *обично* 20—30 кола и *слабо* 15—20 кола.

Како је у току прве године дејство стајскога ђубрета најјаче, јер га се онда највише распадне и све што је лако растворявају раствори, треба уок гледати да се по најпрвином ђубрењу сеје овај усеви, који пре свега може да поднесе то јако дејство без икакве штете на поврст и принос свој, и друго, који може најбоље у најпотпуније да искористи растворење и лако растворявање хранљиве састојке унесеви у земљу ђубрењем. Неузгоду је већ довољно показало, да у том погледу над свима усевима имају превалу оновале, нарочито кукуруз, крошпр, еточна и шеверна рена, јрпка итп., да њима долазе деловне и зарва, копча и реница, итд.; ствари же напротив најбоље сејати након друге године после извршеног ђубрења.

СУША И ВОРВА ПРОТИВ ЊЕ

— Милош Савић, економ —

Суша је нешто гост, који чешће посећује равне, а највише планине и равнице пределе наше земље, где немогуће земљу, сирјак усеви и траву, пресуши зимор, потоке и реке.

Па откуда је све то?

1. Неправилном се сањало и утврдио, да је *шума* главни управљач, како правилног распореда топлоте и хладноће тако и вlage, у нашим пределима. Сатрањем и нестајањем шума, јављају се код нас све више суше и друге природне непогоде. У отогоненим пределима суице и ветар јако затреју гола земљу и ваздух и иста из земље и била су вlage. А како се јако затрепан ваздух тежио испусти воденом паром, то се влага у оваком ваздуху не може да претвори у кишу, па и кад каква ваздушна слој, или водена паре нађе из овакве пределе, он се још више затреје и разреди, па иде даље, док не нађе на хладније пределе и струје ваздушне, где своју вlagу стадожиља. А овакви предели, често пута леви, кад је киша усевиша и другом биљу најпотребнија, по кише дана а често и недеља, остају без кише, па и кад се деша, те охлађена каквом ваздушном струјом, водена пара и претворена у кишу или она нагната ветром, она из велике висине кроз топла ваздух, претвара се у кришне капае, па пада јако и плаховито, те полети поврх земље и угаши русаји, а мало шта и уније земља и биље; а кад затим пригреје суице, они испари и оно вlage што је земља и биље унело, а то исто чини и ветар, те тако они после кратког времена, остау олет суви као што су и били.

У пролеће и у лето преко огољених места јуре и вгладију се ветрови, који земљу и биље кошују. Извори, потоци и реке леги пресуше и јавља се суша, са свима својим рђавим последицама.

Па како је лета, тако је и зими. Колико је за напредовање била леги потребна влага, толико је зимна зимаца влага од снега, која треба добро да напоји земљу преко зиме, и ости-вора била потребну количину вlage за пролеће и лето. Али често благих зима, са обилатом количином снега, јављају се с године на годину, све више зиме оштре и сувогрављиве, које прихвањају штеге усевиша, корену траве, воћкама, ђудица и животињала, а предају пролећу земљу суву и ненапојену вlagом.

Тако је у пределима голометнига и безшумнига, док је у пределима шумог обрадних и обилних, свевиш обратило.

Шуме задржавају вlagу и чувају земљу од јаког испушњавања, не дају да се ваздух јако затреје, него чини се у ваздуху накупи мало више водене паре, она се по финицима за-конима претвара у кишу, која пада тихо на земљу, те благо-годице оровшава усеви и друго биље. Кишу која падне, шуме ушцају и задржавају лиштем, гранием, стаблом и жиљима, па је најлак спроводе у земљу, одакле дуго траје. Извори, потоци и реке, преке целог лета правилно теку и напојају водом; зиме бивају благе са обилном количином снега, који се поступно отапа и земљу напоја, а нема сувогрављивости и кравова. Оштре ветрове, шуме разбијају, те их не даду да закучу и развију снагу и штете усевиша, воћу, стоци и ђудица, као што је то у топлим местима. Тако исто и лета шуме спречавају јаке ветрове и оађе, који суше земљу, ломе и сатрају воћке и усеви и друге штеге чине.

Уштите, порећем и посматрањем потврђује се, да у пределима, изван једнаких географских и положајних услова, ако су шумог обилни, много већа количина кише падне и повољније је блага утиче; осни кише ту падају и јаке роес, зиме су топлије, а лета хладнојачија и угоднија, нема наглих промена времена, ни јаких разлика између лета и зиме, дана и ноћи као што то бива у топлим и безшумнига пределима.

Остаг треба сви посматрањем, општите и државне, да обрати највећу брига *пошумљавању голих места и чувању шума*, овог главног изплана како против суше, тако и против осталих природних непогода. Ако ли то не урадина, него још и даље продужио по досадањем, ни Ђеко како године, све више паћати и страдају.

Као дошну подизају шуму, у овом погледу, треба *садити оовис*, оуда где се може: по улицама, дворштиника, путоника дворштиника црвенига, општненика и школаски, гробњана, њивама и ливадама, које осни поља, хлада и других користа, које нан доносе, још расхлађују ваздух и внашља кишу на поља и ливаде и распоређују је правилније.

2. Од суше се можемо доста ноћити и *исевином орањем* — *гарењем*, јер ће узорава и мота земља примити преко зиме и задржати већу количину вlage него тврда и збивена, не-угарена.

3. *Дубљим орањем*, осим осталих користа, остигарава се била и већа количина вlage, коју дубље узорава земља, од свега и кише у се прими, правилније распореда и даље задржава, но вланико орача, а како од усевиша још дубине прву вlagу.

4. *Ранијим сејањем* с пролећа, док још није земља испушнена, те биде ухвати вlagу, развију се у отворену до летњих вршњих, те им она не могу испад нашкодити, колико доцкаји посебајани. Из неог разлога треба и ливаде раније с пролећа забривљавати. И овишке мало ште од суше и боле роде, него с пролећа посејете естријне — јареци. И окопавање на време помаже.

5. *Ђубрење* је такође један улов против суше, јер ђубрења земља боље ушца кишу и вlagу из ваздуха и боље је задржава него неђубрена.

6. *Наводњавање* зрна и деце, где се могу направити реке и потоци. Употребљава се више на ливадама, али може се применити и на ниве и пољаке, где је то подесно.

7. *Заливање*. Ово се може применити само на мањим просторима, па зато се и примењује већином за пољаре и врше по вртовима, по где се може добро је заливати уеве и пољке у време суше.

8. *Обезбеђење усева*. У културно развијеним земљама има друштва, која за извесну, размерно малу, суму новца јачке за штету од разних непредвиђених случајева, као: суше, поплаве, града итд. Код нас још тога нема, а требало би радити, да се утврди. Но не треба никакво мислити, да онде где постоје та друштва и где се полапривредници обезбеђују — осигуравају код нас, да су ту залишни напред поменути услови, и нарочито подизање и чување шума. Не, никако. То је свуда и свагда нужно, јер ако би то напустили, па се у-дали једино у обезбеђење код друштва, онда би се отвориле огромне штете и неподелене последице од природних, школ-ливих утајаја, тако да би нас и то обезбеђење веока скупо стало и отишло у негодност.

Ово је само допуна горњих услова и само сам скупа потпуно преде.

ПОБАЦИВАЊЕ КОД КРАВА

— Тасо Финкловски —
— жарини лекар —

Краве у срањењу са осталим доњим стоком имају нај-већу склоност за побацивање. Ово побацивање дешава се обично од четвртог до седмог месеца бремености. Ово бива двојак: кад се десн само код *појединих* крава, а и код више њих кад ово побацивање изазива један и исти узрок; или је пак *заразно* тако да више крава у истој стаји или из више стаја побаци.

Узроци који изазивају *обично побацивање код појединих крава*, могу да буду разни:

1. *Механички*: удари по трбуху, притисавање трбуха, скакање, пада, места (плате) у стаји која су много виша код предњих по задњих ногу, неважљиво ксантивање стености кроз плодни орган (водопут) или млар, итд.

2. *Унутрашњи или спољни насоб*, и пр. појеве врло хладном водом, нарочито кад су краве гуориле или загрејале; смрзнуто храна, неважљиво истеривање на ниву или сувине рано е пролећа или позно у јесен, кад је још сврзнуто трава, или је јака влана по ној; промајне стаје у којима су отвори за избацивање љубрета постављени наспрам врата; кад се краве зину гово на рад, на се загрејале или ознојене оставе без покривача и на промаји.

3. *Разне болести* — нарочито које су са јаким грозницама ескачине: даље шал и утубоља; заразно запалења плуца и туберкулоза. Ове последице две болести у намањим доназдуцима нема већ бено их довести, ако већ нијесу, са прилодним грлива, која кунујемо са Зинада ради обљуборобањама наше до-лање расе); *туберола*, падуи и све болести које су са нани-вањем и нанивањем ескачине.

4. *Претераност у раду*: сувине тежак топор, велики и дуг шуп без потребног одмарања итд.

5. *Наме промисе у храни*: сује на зелену краву (траву или маљу); храна која изазива падуи или јак пролај, сирова дететина у исто тако и вршава храна пад се даје без до-датка вршасте хране као нпр. шаша или елај; кселе траве, понаша по ратовима; сено са ристих и водоплавних аниада дејствују доста на побацивање нарочито код оних крава које

су из будах предела доведене; свако буђаво сено а наро-чито буђаво дететина и гривоца; ускисла, унањена или бу-ђана ливарка дрождива (требер).

6. *Устараја барска вода*, салувањца (цеф), вода која служи за тоњење конопље, тоњење кожа или вода, у којој турли какав етрива.

8. Побацивање може да изазове и *неважљива употреба извесних лекова*, нарочито поташа (цеф), углављена раж (Seale otgumim), сабана¹⁾ — елека — како гриваче, тако и лише и влад (fruct. juniperi), и остали љути и дражеви лекови; и шаплетуку.

9. *Кад се ошљубиоине крвав врши ошме година у једном и истом домаћуку*. У овом случају прошеох бика престане и побацивање код крава.

Заразно побацивање. Она болест, заразно побацивање код крава, долази у извесно време бремености од трећег па до седмог месеца. У појединим гадистинама може да буде и стално, тако да се сваке године понавља, те дотични домаћин не може ни доказуку да одржи.

Са сигурношћу констатовано је, да је узрок овоме заразно побацивању нека заразна материја у облику стајске мржине, која се налази у оној гнојавој крвави из плодног органа оболеле краве, у воденој ксехуру — водењу — и у оној слузавој и гнојавој крвави, који крвава после телова избаца, све док се не очисти.

Да се заразна материја завета налази у поменутих из-ливина и водењу доказано је чињеним пробом, пошто су са поменутих гнојавих слузо оболелих крава извази плодни орган — водопут — код више здравих крава па су ове у року од 9 до 21 дана после овог изваја све побацивале. Ошме пробе чињене су на више места и од више етру-њака, и тим путем дошло се до сигурног доказа, да је ова болест доста прилачљива. Она се преноси не само непосредно е краве на краву, но и посредно, нпр. простривку, љубрету, пасутог, стајских вилана, метлака, покриваца и свима старика, које су са болесним органима, простривку и љубрету у додир долазиле, а најчесто и савим прилодним битом, који је пре тога скакао на краву која је побацила а није потпуно излечена.

Да би наше краве од ове болести сачували, потребно је, да појаку болести познатије. А знаци болести ови су: више отече, постаје тврђе и топаље; из плодног органа излази се густ, телав, првамо црвен а кад-кад и гнојав крвав; слузава кожа на плодном органу много је принојца и власта савним буђувањима. Сем овога настају пресушвање елека, које по-стаје гушће и жућкасте боје, готово једнако са ошма, које крвава даје после телова. Три до четири дана после овог знакова настају побацивање, са ободовањем и саве краве. Крвава побаци мртво теле јер оне уташе још у утроби. После побацивања продужава се избацивање поменутог гнојавог из-лива, нарочито још кад није постелаца изачена. Узред овог побацивања често настају јако изањавне материје и јајника, које је опасно и по саму краву, која после оздрављења обично остаје за прилод неспособна. У овом случају треба одмах позвати жариног лекара у помоћ.

Ова болест не да се отклонити лековима — но једино чувањем да здраве краве са болесним у додир не дођу. Ако се десн да оболу која крва, а у тој истој стаји или још која или више стенох крва, треба одмах све здраве краве на ове стаје у коју другу да уклонио. Сахо оне две које су у непосредном додиру са болесном кравом биле, треба засебно одвојити. А најбоље је, ако је могуће и ако годешће мрине

1) Види: *Лесовице биле у Србији* од Др. Саве Петровића стр. 240.

допушта, пустити их на пашу у ливаду. Болесну краву која је побацила треба оставити у стаји; многи код нас чине обротно и ниско да су све учинили ако болесну кравој од здравих ливадоје, а здравна грла оставе у истој стаји у којој остаје плава болест.

Избачено теме, постелецу и ову простирку, која је под болесну кравом била, треба попити свега заглашеном кречом (10 до 12 кила неглашеног креча на 100 литара воде), затим уклонити тако дубоко да бар 1-50 м. под земљом буде. Све остаду простирку треба покутити и спалити. Место где је крава стајала, као и она два ној са стране, треба добро попити кречним млеком, целу стају окречити, јасла и сву дрвенарију као и постоје кречом премазати, на затак цепоп опрати. Гвоздене виле закартити у ветру а држаље и метал спалити. Ако се све ово изврши, коже се рећи да је стаја дезинфицирана. Затим крава прострети чисту простирку.

Кад све све ово учинили онда треба и саму краву дезинфицирати, опрати јој чео задњи трети са разблаженом карболом киселином или креолином (30 до 50 грама карболове киселине или креолина на 1 литар чисте изворске воде). Дале, испрати плодни орган са раствором 10 до 20 грама карболове киселине или ливада на 1 литар чисте изворске воде. Ово испирање врши се пригатором овако: сипаше се овај раствор у пригатор, цев од гуме утисне се бар 10 до 20 см. у плодни орган и придржава леном руком да не испадне а десном се руком подигне пригатор што више у висину тако, да се вода по сопственој тежини излива кроз цев у плодни орган и тако се испирање само врши. Ово испирање треба вршити свакога дана бар једнапут, а ако је могуће двапут, ово је боље, и то први пут јутру а други пут увече. Простирку треба, пре него што се из стаје избаци, добро прелити кречним млеком или је спалити.

Кад крава оздрави треба иено место понова дезинфицирати на већ речени начин, а бика на ну пустити тек после 10 до 15 дана, пошто потпуно оздрави.

У сваком случају најбоље је обратити се најближем нарешном лекару, коме је дужност, да се пошаву одлове и предузме све потребне мере да се побацивања код других крава спречи.

О Р А Х

Орахово дрво јако је распрострањено на целом југо-истоку Француске; а у Шпанији и Дордоњ долази у ред најважнијих ношана. У овом крају малх добара и сигног земљорадничтва, орах игра велику улогу. Многи земљорадници налазе у њему један од својих главних извора зараде; а мали закупници имава често унапред продају плод својих ораха да њиху плату своју закупнику.

Земљиште. Орах подједнако добро успева и на кречном, и на песковитом земљишту, и на иловач; али оно што му највише годи, то је плодност и пропустљивост земљишта, тако да се може рећи да му дубини и плодни слојеви земља дају и већу снагу и већу родност. С друге стране, како орах шкоди алка и мраз, то је пропустљивост земљишта за његово подизање, неопходан услов. Кречне земље, дакле, добро испуњавају овај услов, јер узед своје тропишности и буњности испуњавају воду у дубину, на које јак корен орахов дрве своју храну.

Клима. — Да би се избегли прелетни мразени, који могу за мало да униште и део годишњи род орахов, уштити му цевот, орах треба садити на места сигурно изложена. Према томе, уаквише одрекуте југу или југозападу годи му најбоље. Орах тражи и доста ваздуха, и за то га треба садити на отвореним местима, као само ова нису изложена хладним ветровима са севера.

Закон. — Али, ако орачу треба доста ваздуха, има и других усва којима то треба, као што им, поред ваздуха, треба

и доста светлости. Кад се, дакле, овакве биљке и засади нају у хладу орахова дрвета, оно много пате од његова закона; јер густо листво орахово не допушта ни светлим ни топлим зрацима сунчаним да до њих допру Усталом, као да налази на најновијих посматрања, да, чак и у јако кречној земљи много ложа под ораховим дрветом остаје зелена, или бар мање је подложна жљезој од остатка винограда на слободном ваздуху.

Закон орахова дрвета средње величине, баца своју штетну сенку на читав простор од једног ара. А да би се избегло ово штетно дејство орахова закона, најбоље је садити га на линији поља, где би се сенка одраче или другог каквог дрвећа понала са ораховим, и тако најмања се штета од свега видела.

Кадем. — Да би се дошло до што бољег и што обилатијег роду, орах ваља најкажео калемити. Најбоље се кадем добија на дрвету од четири или пет година, и кад је око два метра високо; а најбоља му је форма грба, или повлачеће аладе и круне.

Нега ораха. — Нега ораха није скоро никаква, и не поклачи за собом никакве осетне трошкове. Нукају је само окопити га за један метар унапоко, јер ако се, више година, земљиште око њега никако не дирне, онда то невољно утиче на кречност његову. На ливадама орахову дрвету шкоде детелине и осирота, кад се друго време сеју.

Ђубрење. — Приметљиво се у последње време да и орачу чини добро ђубрење земљишта. А да би се извршио овај градина ту потребу најбоље задњовавају г. Руал професор Окружне Ратарске Школе у Ниеру извршио је многобројне опазне на дрвету, на лишћу и на љусти и на жетри. По овом иску, алкација расту почев од дрвета и лишћа до плода где у јулини достижу свој максимум; нарочито креч све се узавлази, и достигае свој минимум у жетри. Фосфат расте као и алкација, али преропадује у жетри, где се налазе и количине азота. Пошто је, уопште узев, чист орах, или орах одобођен од своје зелене коре, једини припад орахова дрвета (лишће и сви остали отпадци враћају се у земљу) то г. Руал прави овакав рачун према тежини добијена ораха:

На сто килограма ораха (а та цифра прелази средњи годишњи род орахова дрвета) где долази наривне 46 килограма жетре, а 54 килограма љуске, алкација даје у оних 46 кило грама жетре:

796 грама азота
114 " фосфорне киселине
122 " алкација
26 " креча

А у 54 килограма љуске има:

22 грама фосфорне киселине
85 " алкација
61 " креча

А сабирајући обе количине сваког од ових састојака, добија се мера дотичног ђубрета која треба употребити да се добије 100 килограма ораха. И следећа формула, добијена на основу ових података, може се применити на свако дрво:

5-800 кгр. нитрата соде на 15%
0-950 суперфосфата на 41%
0-420 хлоридо алкација на 50%

Ну, ова се формула има мењати према старости дрвета, према обилатости рода као и се обирати на плодност саме земље. Ђубре које би се добило мењањем обичног стајеког ђубрета са хемиским ђубретом, осим тога што би донело биљни слој богат у азоту који би се полако гуњало, још би дало и добре резултате, и допринео би да се следу горње сразмере, нарочито мера нитрата соде.

Ово се ђубре баца на земљу под јесен у новембру, или преко зиме, а закопава се у земљу мотиком до дубине која зависи од природе земљишта, као и од величине дрвета.

Род. — Орах нам даје и животи и рами род. Тако на пример, и прво, невоже тврдо и квалито дрве добија веома лесу поштуту род руком столарској — са чега се много и тражи; затим његова кори служи за добијање црне бие; док се *лишке* орахово по коју пут употребљава за прављење лековитих тељности, са стимулативним и раставрајућим дејством. Али како је орахово лишће јако, па чак и отривно за стоку, то треба наизити да се оно не да стоји у храни.

Уопште узев, орах је једини род орахова дрвета. Зелена кора, обо љуске му служи у извесним случајевима за испиравање

једног жемудачног *ликера*. Овај *ликер*, који носи име *ораклово*, обично се спрема по седма. Међутим, *све* је род орахов тај, ослобођен све *облоге*, који обично служи да се из *језре* му *извади* *језгин* (види Шаранту) који је тако познат и тако употребљив.

Простено узето, од *ораклово* дрвета добија се два *хектолитра*, али се та *цвира* често *спушта* до једног, као што се *пене* и до три *хектолитра*. *Хектолитар* таква *мери* од 40 до 45 *килограма*.

Сто *килограма* *оракла* дају, од 36 до 40 *килограма* *језре* (дрворе г. Руола, мало *ча* *наведене* *односно* се на крај *Језра*) а 100 *килограма* *језре* дају 50 *килограма* *језгина*. *Милшари* која *ваде* тај *језгин* у својим *машини*ма, *плавају* се обично у *патури*, *добаљују* за то *два* *килограма* *језгина* од *сво*. Ну, *ови* се обично *довлађу* да, *претходно* *стављају* *језре* под *пресу* *додају* *неколико* *литара* *воде*, и тако *добају*, *односно* *изваду* *муштерија*, *ових* 50 *килограма* *језгина*. *Муштерија* обично *довлађа* *овај* *поступак* *милшарски*.

Луске *немају* *друге* *употребе* *сем* за *гориво*. *Сем* *тога* *некаљашени* *ораси* дају *наше* *рода* *по* *некаљашени*. *Сем* *тога* *некаљашени* *ораси* *имају* и *тврћу* и *добају* *луску*, *коју* је, *дабоже*, и *теже* *одвојати* од *језре*, па *која*, на крају *крајева* *чини* да се од *таквих* *оракла* и *добија* *мања* *количина* *језре*, или (види Шаранту) *неких* 30 до 35 *килограма* од *сво*. *Иста* *мера* *језре* и *некаљашени* и *некаљашени* *оракла* даје, *приближно*, *исту* *количину* *језгина*; али се *приметило* да је *језгин* од *некаљашени* *оракла* *нешто* *бољи* у *квалитету* од *језгина* са *некаљашени* *оракла*. Од *куда* је то — *још* *није* *објашњено*.

Ораси се *продају* по 8 до 10 *динара* *хектолитар*, а *језгин* од 120 до 150 *динара* 100 *килограма*.

Најзад, *рачуна* се да *ораклово* *дрво* *добро* *плаћа* *земљу* на којој *расте*: *ово*, у *извесни* *прилици*, *доноси* *много* а *тражи* *мало* и *трешка* и *рада*. *Употреба* *бубрега*, *као* *што* *смо* *горе* *објаснили*, *знатно* *повећала* *његов* *род* и *плод*. *Док* се *јавља* *код* *оракла* у *десетој* или *дванаестој* *години*, *прети* *свој* *вртун* у *четрдесетој* или *педесетој*, а за *тим* *ови*ма *до* *своје*, *када* *роди* *мало* или *ништа*.

Језгин *ораклов* *веома* се *цени* у *крајевима* *где* се *орак* *негђе*, *као* на *пример*, у *нашој* *Шаранте* и *Дордоњи*. *Тамо* *га* *чак* *више* *вољу* *но* *језгин* од *маслине*. По *крајним* *земљанима* *Шаранте* *ораклово* *шума* даје *језгин* *особите* *какоше*.

Приметило се *уосталом*, да се *какоша* *ораклово* *језгина* *мења*, *као* *што* се *некада* *мењала* *какоша* *луге* *ракије*, а *то* *ће* *рећи*, да се *јусе* *развија* *према* *мери* у којој се *шпиљаво* на *кречва* и *кредна* *земљишта*. *Најслабји* *језгин* дају *песковити* *земље*, *терцијарни* *својени* и *пловача* у *стари*м *шумима*.

(Journal d'agriculture pratique) С. Геро де Лахари.

Потреба да се пчеларство развије као споредно занимање наших полупривредника

— Дим. Јосифовић —

Многи *крајеви* *наше* *земље* по *своје* *климату* и *теревском* *положају* *врло* су *подесни* за *гајење* *винове* *лозе* и *подизање* *воћњака*. *Ти* *наши* *крајеви* *могу* се *сигурно* за *сребне*, *пошто* су *производи* *виноделца* и *воћарства* *скупљи* *по* *производи* *осталих* *полупривредних* *грана*, и *што* су *трешкови* *око* *обрађивања* *неважни*.

Извоз *нашег* *свежег* *воћа* а *тако* и *прерађеног* у *последњим* *годинама*, *утицао* је и *на* *нашег* *земљоправника*, *те* се *од* *пре* *неколико* *година* у *југо-западном* *делу* *Србије* *почело* *нагло* *воће* да *размножава* и *то* *само* *оне* *сортне* *које* су *за* *извоз* *добре* и *које* се *на* *странли*х и *домаћим* *трговина* *траже*.

Да *би* се *наш* *народ* у *сви*ма *крајевима* *годинам* за *воћарство* и *виноделство* *могао* *снабдевати* *добрим* *воћним* и *лозим* *сидишима*, и *да* *би* се у *појединим* *нашим* *крајевима* *створило* (*развијало*) *јединачно* *воће* за *извоз*, *наш* и *да* *би* *народ* *добрио* *попуте* *нако* се *воће* и *лоза* *негђе*, *основало* је *око* 50 *срећних* *расадника*, од *којих* *воћина* *има* *хиљада* *произведених* *воћних* *сидиша* и *хиљадама* *хиљада* *наземљене* *лозе*, *које* *сваке* *године* у *народ* *растурају*.

Услед *јалог* *размножавања* *воћара* и *распрострања* *винове* *лозе*, *биће* *редних* *година* *све* *већи* и *већи* *извоз* *нашег* *воћа*, а *са* *овим* и *све* *веће* *потребе* за *корне*, *нарочито* *за* *извоз*

стовог *воћа* и *трешка*, *које* *смо* *досада* *доносили* (*увозили*) *са* *стране* *познати*м *из Аустро-Угарске* и *за* *које* се *двасло* *годишње* *према* *дојављеним* *извозу* до 150.000 *динара*.

Колитка је *потреба* за *корне* за *извоз* *нашег* *стовог* *воћа* и *трешка*, *коме* се *видети* по *ташним* *приближним* *подацима* од *Министарства* *Финансија* о *извозу* *нашег* *свежег* *воћа*, *сувих* *шљана* и *некема* у 1902 *години* *које* је *године* *извезено*:

1. Свежег воћа

	КИЛОГРАМА	ВРЕДНОСТ У ДИН.
За Аустро-Угарску	28.188.473	2.455.847 дин.
• Босну	695.949	84.629 „
• Бугарску	17.045	1765 „
• Немачку	239.496	17.008 „
• Турску	4.684	811 „
Свега	29.140.647	за 2.559.560 „

Најјачи *извоз* *свежег* *воћа* *био* је *преко* *ових* *наших* *царинарница*:

Београдске	15.398.641 ктр.
Шабачке	7.602.424 „
Обреновачке	2.782.796 „
Митровачке	1.215.932 „
Смедеревске	403.916 „
В. Градњанске	4.454 „
Покарсвачке	140 „
и осталих других	1.732.334 „
Свега	29.140.647 ктр.

2. Сувих шљана

	КИЛОГРАМА	ВРЕДНОСТ У ДИН.
За Аустро-Угарску	29.643.997	5.276.934 дин.
• Белгију	1.051.320	239.808 „
• Бугарску	20.752	5.550 „
• Енглеску	24.921	6.410 „
• Немачку	13.199.723	3.284.675 „
• Русију	145.835	42.108 „
• Турску	220	70 „
• Француску	10.980	2.985 „
• Швајцарску	364.728	93.604 „
Свега	35.461.576	8.951.294 дин.

Целокупан *овај* *извоз* *сувих* *шљана* *био* је *преко* *царинарнице*:

Шабачке	16.274.468 ктр.
Београдске	12.034.591 „
Обреновачке	7.051.242 „
Пиротске	572 „
Смедеревске	400 „
Остале царинарнице	190.303 „
Свега	35.461.576 ктр.

3. Пнемеа од наших шљана:

	КИЛОГРАМА	ВРЕДНОСТ У ДИН.
За Аустро-Угарску	13.992.740	3.372.220 дин.
• Белгију	295.819	73.700 „
• Немачку	1.119.429	281.534 „
Свега	14.507.988	3.626.454 дин.

Извоз *пнемеа* *био* је *преко* *ових* *царинарница*:

Београдске	11.095.588 ктр.
Обреновачке	1.988.082 „
Шабачке	1.909.417 „
Крагујевачке	444.603 „
Смедеревске	228 „
и свих осталих	70 „
Свега	14.507.988 „

Из *ових* *података* *види* се *да* је у 1902 *години* *извезено* и *то*:

Свежег *воћа*:
29,140,647 ктр. и добитно 2,559,560 динара

Сувих *шљана*:
35,461,576 ктр. и добитно 8,951,294 динара.

Лекмеза :

14,507,988 кгг. и добилено 3.626.454 динара.

Свега у 1902 години добилено је од свежег воћа, суних шљива и лекмеза 15.137.308 динара.

Како је за извоз нашег стеног воћа и грожда потребна велика количина прописних котарица, корпи и кошара за брање, пренос и извоз воћа, и како је за котарице и корпе издато на страну сваке године преко 100.000 динара, то је се она сува повећањем извоза воћа, све више и више повећавати и из земље новац на страну издати. Да се не би околности новац сваке године издато на страну, за корпе поје су потребне за извоз нашег свежег воћа, то би требало изредом потребног броја корпи створити нов извор зараде путем земљораднички. Них треба заинтересовати за овај посао и упутити их да сами израђују корпе за брање, пренос и извоз воћа јер материјала врбовог у нас има довољно и доброд.

Осим израде оних корпи за извоз свежег воћа, могу наши привредници нарочито да израђују и друге платерске предмете потребне им за њихову свакодневну домаћу потребу, па и за продају извознимима воћа.

Остата потреба за израду корпи за извоз нашег стеног воћа и грожда побујала је ише Министарство Народне Привреде, те је у јануару месецу прошле године позвало 27 помоћних среских економија који су се обичали у плетењу корпи у Дравањској Платерској Школи у Тошчидру, тако да она сад при среским расадницама обучавају плетарију земљорадничке синове. А да би се ово што брже и у широм размјеру постигло, приређен је прошле године у марту месецу плетарски курс при многим нашим среским расадницама и обучавају и израђивају најпотребнијих предмета котарица, корпа и кошара за брање, пренос и извоз воћа, као и оних плетарских предмета, који су најпотребнији за привреду па и за продају, и који се могу приређивати за прене зиме, када других пољопривредних послова мало има.

Овај плетарски курс за наше земљорадничке синове држан је у месецу марту прошле године код 37 среских расадница и то у оном срезном где је већа производња воћа, и где се оно па јаво извози. Цео овај курсева, поред горе наведеног, био је и тај, да се плетарски рад само од одабраних, и да пољопривредника буде један сигуран извор зараде, и да извозница воћа не изађу новац на страну за корпе итд. кад то у земљи боље и јефтиније могу добити.

Сем овога, прирађивањем тих плетарских предмета употребило се корисно врбово уље, којег у нас има у изобиљу, а поред тога најважније је то, што се на тим курсевима раде правилне корпе, котарице и кошари у којима се воће без оштеде може носити и до трајнија пренети у много здравијем стању, а тиме се нашем воћу уштеди добар глас, и добија већа цена.^{*)}

Из напредних података о количини извоза нашег воћа, као и количини новца који се даје на страну за корпе у које се шаљу воће за извоз, јасно је неопходна потреба, да се и код нас плетарство треба и мора да развија као засебна занатска грана, а у исто време као споредно занимање пољопривредника, јер ће, са развијањем већег броја радних воћана, новог радног година бити већи извоз воћа, а са овим и већа потреба за корпе.

Осим овога у прилог развијања плетарске радности код нас, а нарочито плетарста као споредног земљорадничког занимања, говори и то, што је евојко земљорадничкој кући потребан већи број разноврсних плетарских предмета и котарица као за брање воћа и грожда, за шкољаре и пренос воћа и грожда, за брање култура, за шибље кошарица, прибраваче шарина, за женске кућевне радове, за пренос јаја, живине и т. д.

Од обичајног се знањаја котарице за извоз грожда и воћа и за пренос живине и јаја. Оваких котарица за Србију, која извози скоро тридесет милијуна килограма свежег воћа, а плетеља је извозити и извозити све више и више гроздја, потребна је врло велика количина, које смо досад све увозили из Аустрије, Угарске, па што смо падавали огромне суме новца на страну,

По сем ових потреба пољопривредних и потреба за извоз пољопривредних производа, плетарство има у великој мери да подмири и потребе занатског становништва. Ту спадају разноврсне котарице за кућевну потребу, за трг, за рубље, за дрва, па кола и колна итд. што све за сада довозимо са стране и за све ово знатна се сума новца изађе свакоје године на страну.

Плетарски се занат не може самочић научити бити ово израђени предмети одговарају својим намењеним потребама, већ је потребно, као и за све остале занате, да се учи извесно време па да поставе споредно занимање земљорадника.

Да би се плетарство као споредно занимање земљорадника што јаче развило може се то за сада постићи само помоћу наших државних економских органа при среским расадницама, који би земљорадничке синове на повременим курсевима обучавају плетарију. У том погледу наши срески расадници послужили би врло корисно, обучавају нашег земљорадника једном новом и корисном занату који ће му бити извор чисте зараде и који се може изапати у свако доба кад другог посла нема. Као што смо раније напоменули тим је путем Министарство Нар. Привреде и пошло.

Подизањем плетарства код нас, подирићемо би се прво потреба пољопривредника у израдама плетарским; олакшило би се пренос, а и повећао извоз свежег воћа, грожда и живине; сузило би се и са овим престао увоз плетарских израда са стране и тиме знатна сума новца издана за то, остала би у земљи.

Израда корпи за извоз воћа од пре две године увекскоко је се одомаћил у околна око Јагодине и многа сиромашна кућа, као и многи безвласни само су се израдом корпи помогли, и од зараде плетарске добија могућност те купити и по пар волана.

Како у нас има доста оних зданихних ртук, а сем оних има и мања сиромашног свега у Крајини, Црној Гори, Тимону и пиротском округу, па којим путем сваке године одлази у Гумујину преко десет хиљада ртук и алата државне израде, зар се не би оној мањи пуке сиротине могла путем обуке у плетарству указати помоћ па да остане код својих домова преко године, и ту зараде више но што могу у Гумујини? А да би се овај споредни занат у концентру сиромашних крајинама, што је релативно изкуло занат у концентру сиромашних државних токе нађе пута и начиня па да се из сиромашних наших крајина, а па сваке оштинне по десетак младина упуте о трговку државственом у које обилне среске расаднице, на плетарски курс од по 15—20 дана. Ови курсеву могу се држави најмање два пута годишње, и на тај начин Друштво ће обучити најмање два земљорадничких синова плетарском занату, и кад већ има обучене раднике могло би једновремено одредити и њему појединих плетарских предмета, и ове, нарочито корпе за извоз воћа и грожда, откупљивати за рачун трговца извозника, Док се овај рад сасвим по одабрани.

На овај начин Српско Пољопр. Друштво створило би нов приход сиромашном ивиљу тих крајева, а сви тога корисно би се употребило разни материјали кога у земљи немамо доста, а који је досада врло мало употребљавали. На случај потребе земљорадника би могли увести за гајења и нову културу јрбу (којај имамо више врсти јади котарица и плетарских израда за разне друге домаће потребе. Од колнице би ово користа било — није потребно да нарочито истичемо, то је већ свакоме јасно па досадашњег излагања.

О СПРАВЉАЊУ ДОБРОГ БУЊИШТА — КОМПОСТА

— Д-р Ђорђе Радич —

За чудо је то, да се, и поред толиких преноружа и опомени, не може да нађе код наших пољопривредника валало спремног буњшита, па је то ретко наћи и код оних, који су Ратарско, или коју другу стручну школу савишли, где су ипак довољно прилике да се науче спремању доброг буњшита, где су се упознавали са његовом вредношћу и употребљивошћу, и где су посведине виђали дејство доброг спремног буњшита и његову разнопартну употребу и па зналаи код разних усевя, и у погрпању код развог поврља, и у пољвању, и у винограду итд.

^{*)} За прирађивање корпи потребних за извоз стеног воћа и грожда, обучено је 162 младина при среским расадницама преко трговачког, државног, послатског (Београдског) економског, развог јав, војничког, азовског, друштвог, послатског (Ужичког), десетачког, јавничког (Палачког), земљорадничког, болничког, азовског, варничког, тавничког, јадришког, трговачког, орманског, прокућског, везањо-тањачког, ратничког и клубарског.

То ми баш и даде повода, да о том за нас *важном ардемету*, поново протворим, препоручујући нашим пољопривредницима, да се оних користе.

„Покази ми твоје ђубриште и *буњинте*, па ћу те одмах по њима оцонати: какав си пољопривредник“ — вели стара пословица.

Свака пољопривредника мора сваку стварицу за себе користити за употребу, која се само употребити може. Код оних домаћина који не спиралну *буњинте*¹⁾ произада многа коровна и употребљава стар. На буњинте се много штеди; буњинте је за сваког пољопривредника бучина, у коју се све прикупља, што год у себи има билске хране, а што би свакако остало безкорисно, кад се не би прикупило и средило.

Само прето скучавање и гомилање сваковерних отпадака из куће и авлије, није довољно за справљање доброг буњинта. Пољопривредник мора буњинте справљати разумно, и по неком утврђеном, на искуству основаном правилу, и само ће онда ова врста ђубрета показати своју праву вредност, своју потпу сваст и своје дејство, кад се буде још и целиходно употребљавало.

Много се што-шта назива „*буњинтем*“, што овај назив не заслужује; није то буњинте, кад се на гомилу набада само земља и слажа. Од *оваког* буњинта, слабо ће хране добити поља и ливаде; али ће се овом буњинту знати повећати сила, кад му се додаду ствари, које у себи имају довољно *азота*, *фосфорне киселине*, *калција* и *железа*. Ове пак ствари налазе се у разним отпадацима у оној облику, у којој не може одмах да послуже бивљу као храна; стога баш и јесте главна циљ добром справљању буњинта: да се те ствари на буњинту претворе у овај облик, у коме ће их биле моћи примати и утвршити. Прена томе, сваки овај грешни, снаги овај неправилно ради, који на своје буњинте меће одмање земље, а мало само одшта крајњих материја.

Пре свега, и буњинте треба да буде близу стаја, као и ђубриште, или бар на тако погодном месту у дворишту — авлији, где ће се у корист буњинта моћи лакше употребити и сувњина бока (стајска мочрава), која се непосредно ђубришта одваја; па и други овакви отпадци.

За добро буњинте треба најпре основати „*пједину*“ — тенеж од старе сламе, плевне, неупотребљеног сена, кровине итн., на онда на ту пједину највише сваковерне отпатке, које možemo наћи свуд у кући и ван куће, у дворишту и ван њега, у сенаци, на тавану итд. Све то треба потражити, ишчистити и на буњинте сложитице бацати. Све што се из куће и по дворишту почисти; све што се из баште и са њене као коров избада, на онда глатко из једне, ђубре из коношњика и голубњика итн., све се то наменено носи на ону гомилу, на буњинте, и слаже, чува и спирално као збир материјала, који у себи има азота, фосфорне киселине и калција, који, дакле, има у себи хране за нама културна биља — за наше усеве.

Буњинте možemo осивати преко целе године, али је ипак најпогодније за то *пролеће* и *јесен*. Изању овог ишчистионог и сложитице наслаганог слагатица и разновременог ђубрета, možemo највишеке нанети и мало коњског, говеђег или овчег ђубрета, јер ће то ђубре знатно повести свасту буњинту. Ни једно буњинте не треба да буде више од 2 метра: *боље* ће и брже „*саторети*“, *сизрети*, то ће се и пре моћи употребити. Кад се, дакле, до тога висине наслага, онда та треба са свију страна лево уташавати, а горњу површину поравнати и једном је таквим слојем земље покрити, да се не потпује нагло; јер

уколико буњинте под умеренијом влагом буде сагоревало, са-зревало, толико ће бити боље.

Најбоље ће бити, да се буњинта за годину дана остави на миру, да потпуно сагоре и да се после тога врењена тропи као ситна земља. Да би ово буњинте потпуније сагорело, добро ће бити, да се 3—4 пута преко године, заостреним дрвеним облицима (мотикама) са стране испробада, како би се изадуку отворило више утицаја, и на тај се начин ускорило сагоревање. Мама година могу се и 2—3 пута преко лета испретурати; тако ће се и боље измешати и пре ће саторети. Али ће свакако најбоље бити, да се материјали, који се у виду разних отпадака на буњинте носе, пре стоварињава, добро измешају, на онда на буњинте баде, јер разни отпадци разво и сагоревају, а наједнако сагоревања у једној истој години, не уташавне добро на целокупну вредност буњинта.

За ђубрене *амоад* може се буњинте употребити тек после 6 месеци лежања; за ливаде не мора потпуно зрело, сагорело бити; за ђубрене *ива*, пак, треба бар годину дана да предеж, а за ђубрене *поштрмака*, *винограда* и *овњана*, уколико је боље, што год дуго одлежи, да у тој мери сагоре, да буде као црва земља прица.

Ко има на расположењу стајеке *бове*, тај нека њом два пута преко године прелије буњинте, које ће онда бити много снажније. И преливање сапушавом водом, која се добија при праву рђба, појачава буњинте; а преливање обичном, чистом водом преко лета, што нека препоручују, није потребно; буњинте и без влаге, само ако је добро измешано, правилно сагорева.

Што се *вредности* ђубрета са буњинта тиче, то ће све зависиш од материјала, који се буде употребно за справљање буњинта. Што, поред довољне количине добре земље, буде на буњинте бачено довољно *азота* и *животињског ђубрета*, или други речева, што се у материјалу на буњинте занесе више азота, калција, *железа* и *фосфорне киселине*, као главним биљним састојцима, уколико ће и буњинте, као ђубре, као бивља храна, бити снажније. У исто обичне земље, најбоље је узети благо из једнеке, нарочито из оних, који су повучени крајњима главних друмова; ово благо, односно земља, имаће у себи највише билске хране, јер ту има сваковерног ђубрета, које се с друмовј сивра и у једнеке још.

Да се вредност буњинту још више повећа, врло је добро, да се поједиња слојева на буњинту поклају пелетом, *гљош*, *чабош* итн., јер у тима стварима има црно калција, магнезије и *фосфорне киселине*. На буњинте пак, које се нарочито за ђубрене *воњак* справља, треба бацати и старог *милтера*, *туцаних опек* (цигала), неупотребљеног *железа* итн., јер *воњак* нарочито концентрован *воњ*, оваквим буњинтем ђубрене, *леће* да болују од „*емолотока*“.

Пушав из *шума*, *пилотине* и *струготине* из *стругар* и *сирове четине* од *јеле*, *бјера* и *осталих четинара*, напредно је добар материјал за справљање доброг буњинта, јер у тим стварима има много азота, као најважнијег састојка у *добром ђубрету*, јер што више азота у ђубрету има, тим је ђубре *јаче* и *боље*.

Отпадци од наше *домаће стоке*: *длаке*, *кости*, *пшице*, *рогови*, *крт* итн., на онда и *људске* *избањине*, врло се корисно употребљавају за справљање *доброг буњинта*; и што би се по *авлији* — дворишту повлачило и растуривало, треба све на буњинте изнети, па и саме *сплачине* из *кућине*, *перје* од *загдане живине* итн., кад се на буњинте носе, сваки буњинте и поновише њу вредност.

Од *оваког* *спремленог буњинта* *добивено* и *добро сагорело ђубре*, с *највишим* се *успехом* може употребити за

¹⁾ Чудновато је то, да многи наши писци *радије* употребљавају за „*буњинте*“ старину реч *коновост*, или *коношњак*, што *свету српску реч*: „*буњинте*“.

ћубрене сваког културног биља без разлике, — и онда, ни један мислен домаћин не треба да оклева, него да што више добро опремљеног ћубришта на расположењу има и тиме болм принос своје приреде осигура!

Какву важност има простирка, из чега се састоји и како ју треба припремати и полагасти?

— Рад. А. Нешки —

I. Важност простирке. — Од каквоће простирке зависи на првом месту здравље дожабе стоке, на другом квалитета и количина млека од музине стоке, и на трећем вредност ћубрета, што је за полупривредника и најважније.

Да видимо како утиче простирка на горе наведене чињенице.

1. **Какав утицај има простирка на здравље стоке?** — Ако је простирка мекана, топла и сува, укратко, ако простирка даје стоци добро лежнште, стока радо леже на њу и тада се најбоље и одмори, те се и потрошак материја, било у млечних производа или у снази, брзо надовиза. Ако ли је, пак, простирка потврда, хладна или влажна, уопште, ако не даје добро лежнште, стока не радо леже, већ пробавља и дану и ноћу на ногама (стојећа), услед чега потрошња извесног дела материја, непрестано траје, нашто је и ово рад, а наконда већ утрошених материја врши се делицине или никак. Даље, кад је простирка добра, нарочито ако се састоји из материја, које брзо и обилно унијају мокраћу и шкелдине гасове, који постају услед распадања ћубрета, ваздух је у стајању увек чист и свеж, те се стока добро осећа и показује увек прохтев за јелом; у противном, т.ј. кад простирка није добра и не унија мокраћу и гасове, у стајању ће увек бити нечист и загушљив ваздух, што ће на одражавање стоке рђаво утицати, а такав је ваздух и легло живогни бактеријама, које протрокују заране болести.

2. **Какав утицај има простирка на квалитет и количину млека?** Кад је простирка рђава, онда као што напред рекосмо, у стајању нека чистог и свежег ваздуха, који је музаној стоци од неопходне потребе; мавин, пак, прохтевом за јелом, смањена је и вредна материја са стани и обилност дучења млека. Тиме одев, што се у таквом нечистом и загушљивом ваздуху налази тиа божја бактерија, омогућено је да бактерије доспу у млеко, услед чега оно добија рђав укус, а брзо се и квару. Најзад, кад је простирка лоша, или је нека довољно, убрла се при лежању кике, те услед нечиштоће врло лако наступа запаљење.

3. **Какав утицај има простирка на квалитет ћубрета?** Кад је простирка недовољна, или је из таквог материјала да не може довољно унијати течне делове ћубрета и гасове, који се услед његовог распадања развијају, онда такав ћубре остаје без вредности.

II. Из чега се простирка састоји? — Простирка се састоји из сламе разних житних усева, лишћа од шумског дрвећа, тресета идр.

Од свих наведених врста простирке, на прво место долази слама. Она има превалу над осталим, што даје неко, суво и топло лежнште и што се даје добро сложити. Мана јој је, што нема тако велику моћ унијања, као што је нпр. има тресет; али кад се нарочито припреми, као што ћемо ниже навести, и ова јој мана ишчезава.

За сламом долази тресет. Он има превалу над сламом, што му је моћ унијања мокраће и нарочито гасова јача; али

му је мана, што не даје неко лежнште и стока се много прља што је код музине стоке од рђавог утицаја. Свега тога, тресет се не може лако и свуда добавити.

Најзад долазе струготине и лишће од шумског дрвећа. Овај се материјал употребљава само по нужди. Тако су струготине добре топлононе, те за време одмора, лежања, одузимају стоци велику топлоту и стока врло лако назабе; шупко лишће, пак, доста је круто и садржи много парамита, а кад је сврнуто, има штетнаје последице и од самих струготина.

III. Начин припремања и полагања простирке. — Већина је мишљења, да је сламу за простирку најбоље полагати у што крунијем стању. Ово је погрешно, а за полупривреднике и некономска. Погрешно је стога, што дугачка слама никада не може тако да се сложи, као ситна и изокљена, те, према томе, не може ни да да онако равно и мекано лежнште, као ситнија, а што је најславије, крунија слама не може тако добро ни да се вимећа и слети са изметанима, као ситнија, те на тај начин не може потпуно ни да унија мокраћу и спречи ветреће гасове, услед чега је ваздух у стајању загушљив. Не економска је, што се употребу крупне сламе угрози за трећину више од количине потребе за простирку, а што је најглавије, не постаје се ни циљ, коме се тежи, а на име; у стајању се неовражава довољно чист и свеж ваздух, а ћубре губи од своје вредности.

Из овога изводио, да је за простирку увек боље употребити ситнију сламу, чак шта више, треба је за тај циљ и нарочито сечкати, најбоље у дужици од 20—25 см. Онама ће се прво уштедети знатна количина сламе, припремање се стоци здравно и мекано лежнште, а што је најглавије, одржавање се у стаји чист и свеж ваздух и ћубре добијају већу вредност.

Не да ли су само све користа од оваког начина припремања сламе за простирку? Није. Има још и многих других и оне су: ћубре се на стаје лакше вимећа а на ћубришту боље слаже; кад се на више вимеће, лакше се и боље расуте, а што је најглавије лакше се зааре а боље распореди; најзад, онако се ћубре и са земљом боље вимећа и једноставно тргне, а тиме се и хралвања градина боље распореди, те биваје једнообразније ничу, јер свуда налазе потребну ич храну.

* * *

Да ово написане побудила нас је оншта оскудица у стојној храни, која је напустила услед дуготрајних суша у овој години, када ће већина полупривредника и одгивача стоке употребити сламу за нехрану стоке преко зиме, јер ће одређену и предвиђену количину сламе повећати употребом од простирке, ако се управљају по горњим наводима, чиме ће у исто време добити и оно, што ће им поред осталих услова бити од пресудног значаја до жетвина принос у наступајућој години, — а то је добро ћубре.

Б Е Л Е Ш К Е

Практични савети за свакога који се бави добијањем млека, прерадом млека или трговинском млеком. — У Хановру су објављени нарочити листана ова савети, које и ми, због њихове важности, доносимо својим читаоцима. Овај углавном гласе:

Млеко је, као ретко која друга храна, изокљено лецистоћа, ни стога у многим случајевима служи као носилац илица разних болести. Млеком се могу распростраити разне заране болести као што су на пример титус, туберкулоза

(jestika), шарлах, диеторија, шаш и устобола. У Немачкој годишње умре око 150.000 ојоцади само због тога што су храневи неадекватни, заражени млеком. Туберкулоза, шаш и устобола код стоке, и друге, врло често некажњиве болести, распрострању се најчешће употребом некувањог млека. Свим домаћина треба радити на томе да луду и стока коју храну добијају само здравом млеку. За свако газдинство, где се млеко производи, главне су погодбе:

1. Да се држе само здраве краве музаре;
2. Да се оне брижљиво негују и разиуво хране; и
3. Да се при мучи и чувању млека паш на највећој чистоћу.

Да се сви ово изврши потребно је имати у виду:

1. **Код смештања крара:** 1. Сместање крара у чисте, светле и добро проветрене стаје;
2. Одржавање крара у највећој чистоћи што се постиже свакодневним чистињем, а нарочито одржавање чистоћу мшеса.
3. Сваки дан треба из стаје буре износити; употребљавати добру и чисту простирку, а ако је могуће истерати краве у асфете док се стаје чисте, како би се могло по вољи кретати.

II. **При хранењу крара.** — 1. Краве музаре никад не хранити поквареном храном.

2. Краве музаре не хранити никада храном која би проузроковала пролив.

3. Опрати из млекара, пшара, одбрика шећора и одбрика шпиритуса итн., употребљавати само у сасвим свежем стању, или ако је могуће осушити и не дати веће количине млечним грама на грло и на дад.

III. **При мучи крара.** — 1. Пре муче очистити више сувог чистог крмом.

2. Мучи само са преходно опрати и добро избригати или рукама.

3. При муча из сваке сисе измучи на вод, а никада у мучању.

IV. **При поступању с млеком.** — 1. Ваља сасвим од употребити оно млеко искључити које је:

а. Од болесних крара, а нарочито од оних које су грозничаве или уопште болесне али болују од болести црева, материце и мшеса;

б. Илаво, црвено или жуто, горко или слано, слузаво или гадног мириса и које има краве примесе;

в. Добивено праху пет дана после телена.

2. Врло удаљавати из стаје понужене млеко од сваке краве; брижљиво старати се, да се млеко не загади; проветрати га што је могуће пре после измуч кроз цедњак, која мора бити сасвим чиста; за тим што је могуће брже јаво га расхладити а по том чувати га до употребе у чисти, лако покривени судовима, које ваља оставити у хладноће, добро проветрене, чисте просторе, у којима нико не станује.

3. За пренос млека употребљавати добро опране (кључаоом чистом водом) судове.

4. Млеко које се употребљава за храну стоке ваља добро прокupati.

5. Обуставити продају млека из оних места у којима на лудина има туберкулозе, тшеса, шарлаха или диеторије, или шаша и устоболе на стоци.

6. Млекарици које млеко пабањају од произвођача, треба увек да га загреју на 85°Ц, најмање два минута. Но ваље је набавити сигурне апарате за загревање млека, јер тада никад неће моћи изступити застој у раду. Ако се то не би чинило, онда чим се заразе појаве, мора се рад обуставити.

Мртва као храна за коње. — Утврђено је, да је мртва одлична храна за коње. Она се може којима дати у већој мери, па да нема штетних последица. Коња је веома радо једу. На јешивост коња јако утиче повећања им протвн за јелом. У јесен она је врло погодна хранално гравно за прелаза с пашњачог на стајско хранење. Мртва има много безазотних градива, а нарочито шећера. Овак се и објавиона да је коњи и ждрбад веома радо једу. Зимк, кад нема тихих радова, може се мртва зажити и извесан део овса. На тај начин појентивља се исхрана коња, што је од врло великог значаја.

Ждрбад може добивати мртуру већ у првој години, нарочито ако се она даје поред ждрбог сена и доста овса, у које случају служи као последица.

При хранењу коња и ждрбади, а тако исто и крара музари у оваца, најбоље је да се мртва уситни на сечица за рену, па онда да се помеша са сечком и шлевом, а може се додати овој смеси мало трлица и кљавцаца слада.

О крари ранјие је писано у *Тешеву* (1902 год, стр. 268) како се нарочито таји, а о томе је било пошта и у *Пољопривредном Календару*. Ми овде приликом хоћемо да напоменемо да се она, нарочито она са зеленом главом, може сечјати и у стрелице. За овај јад поступа се овако: У раж или јечам посеје се она с пролећа и то окашке. Чим се дигне јечам и раж, при чему ваља имати на уму да се што духа стрелица остане, да се не би изникла крва много повредила. — Ваља ивиу прећи култиватором. На тај начин се мртва и разреди (усами) и опрани тако, да она, ако је већаште плодно и родно и ако су временске прилике погодне, до јесени да $\frac{1}{2}$, од обичне жетве. На овај лак начин припремно одличну храну за наше коње, а и за краве и овце, и саветно је да наши земљорадници ово с пролећа опробају, пошто је рад лак, а да ће отуда користи имати, није потребно да овде нарочито истакнемо, пошто се они сами могу уверити, ако буду на поменути начин мртуру засејали.

Да ли је јаребица пољопривредна штеточина?

— Врло често тврде се пољопривредници да ји јаребице штету чине. Ово је мишљење сироз погрешно, јер кад се све околности тачно испитају, онда ће се несумњиво доћи до закључка, да је јаребица врло корисна за пољску привреду. Јаребица је саштоједа т.ј. она једу и животињску и биљну храну. Али се утврдило, да она далеко радије једу животињску но биљну храну. Највећим делом године хране се она инсектима (зарешицима) а поред тога и коровским сеновом. Безбројни први, шугери, бубе, па чак и гусенице, падају јој као храна, а свако коровско семе, па на како ситно било, ваље јаребица. Јаребица, дакле, уништавањем поменутих штеточина чини пољску привреду врло велике посредне користи, које наши земљорадници не знају да цене и поштују. Треба само представити колико хране потребује једно јато јаребица у које има 15 до 20 комада и које непрестано и марљиво кретају но пољу, па ће се онда увидети како су огромно велике користи јаребица за пољопривредника.

Итетија, при овти, јаребице поједу и које врло сенива, али оне ушмају само она зрна која су на површини остала и која би иначе пропала. Јети, кад читава јата с младим кроз поља пролазе, поједу и које нешто врло сева, али не дирају никад клајете. То најрадије чине врашца, а кравица се неправедно приписује јаребици.

У интересу је и пољопривредника и шугара, да јаребицу штете и да јој презиравање олакшавају, што никакво није тешко. Неколико грама од четинара или неколико снопова сламе довољна су заштита за јаребице од неповољних времен-

svih prilika. Za ono malo zrna, koje im se bači, или у сношљива положа, раде ове целе године и маку штетних инсеката потпуно униште — дакле часно и поштено се одуже.

Важност рилања. — Важност рилања у пољопривреди такву улогу игра, да нема, налик, ни једнога пољопривредника, коме то не би било врло добро познато. На и ако је рилање свакоме нашем пољопривреднику врло добро познато, омет хоћемо да о њему само неколико речи проговоримо, хоћемо само да наведемо један очигледан пример о врло великим користима, које се постизавају рилањем.

Рилање је се год нас почело примењивати од онога доба од када су наши виногради, засађени нашом докохан вивном лозом, почели да пропадају, а на њихово место, да се нови виногради подижу на америчкој подлози. Данас, после једне и по деценије овај се посао толико развио и толико одоковао да нема ни једнога виноградаря, који за сађење вивне лозе не припреми земљиште рилањем.

Овај посао наши пољопривредници прше преко зиме и рано у пролеће, а врло ретко, да не речено споро и никакво у јесен. Међутим, оно је једна врло велика погрешка. Јер, опште је правило да овај посао извршавамо угоднико год нам је могуће раније, дакле, још у октобру или новембру месецу. Јер, уколико се неко земљиште раније прерула, уколико ће оно више да буде наложено: киша, снег, мразу идр. И уколико ови чиниоци више буду дејствовали на ово преруло земљиште, угоднико ће га израз боље и потпуније истрошати, испитати, а на овај начин приготовљено и спремно земљиште има ту особину, да прина и упија воду као сунђер, до оне дубине, до које је и рилано. Дакле, из овога излази то, да угоднико се неко земљиште дубље и раније, још с јесени прерула, угоднико се нешто постизава циљ: земљиште се много боље испити, истроши, у коме ставу упије много више воде и ону спроведе много дубље, која је после, преко лета дотичног нашег културног биља довољна, да на наступиле и највеће и најдуже суше, као што је летовиша суша.

У селу Раменци среза тешињског, виноград државне шуме „Јужора“, посматрао сам на једноме истоим земљишту, на коме је негог дана посејан бостан и кукуруз, и то на риланом и нериланом начету земљишта, па сам нашао у плоду како код кукуруза, тако исто и код бостана, ову разлику: Бостан и кукуруз, који су сејани на риланом земљишту, пет пута су дали више и кружнијег плода, од онога земљишта, које није рилано.

Дакле, оно је и очиг и истинит доказ од какве је важности рилање не само за нашу вивну лозу, већ и за бостан, градинарско биље, као и за све наше уевне биљке. Па стога, рилајмо земљиште, за све наше уевне биљке, угоднико нам је то могуће.

Прехрана од грахолице — више — као сточна храна. — Кад се стока за гојење храни прехраном од грахолице добила се чисто месо и лој. Времена стока не сме се хранити прехраном од грахолице, јер лако настане поремећаји у правилином варењу, што је често узрок побављању. Познато је, даље, да је хранљење прехраном од грахолице врло штетно по излучивање млека, стога млеко не има ни муну стоку хранити. И за одгајивање подмлатка није она погодна. Дакле, још једине за стоку коју гојимо можемо прехрану од грахолице употребити, и то највише на дан 2 до 3 килограма на 1000 килограма живе тежине дотичног грла.

Неколико напомена из овчарства. — Сјавне овце не треба сушавне рано у пролеће нити пак сушине докљач с јесени на нашу штетити. Ваља увек избегавати росу и сањављу

папу. Хладан мајој, хладна храна и брза промена разне врсте хране, опасна је за сјавне овце. Сјавнима овцама не треба давати храну која надима и која се тешко савури. Ложиште сјавних овца треба да буде топло и не сме бити поздан пагнуто, јер услед тога може бити побављања. Негде је обичај да се кад-кад вуна око вивена ошиша, јер иначе јаснад при сисању лако муну прогутају, услед чега наступају поремећаји у органима за варење.

Овце, које још нису јагњиле, често не испуњавају своју материјску дужност. Тада је потребно да се овца (мату) засебно затвори са јагњацима од других овца. Храна у овчаруна треба да буде кратка, мршљива и пре свега сува. Сасвим свеже сено проузрокује кашаљ, стога је добро мешати га са старим сеном. На многим местима још се верује да овца може да једе јагњор храну, па да јој не шкоди; отуда се у овчаре уносе плевеници и сирдљиво сено. Да је уквараена храна штетна за овце, то је доказано, стога је најбоље да се поквараена храна овцама никако не даје, али ако се то већ чини онда врло опрезно поступају и давати по мало и увек са додатком 15 грама соли на дан. Овцу храну мешати са довољном количином снажне хране. (Landw. Post).

Кад крвава задржава млеко — ваља јој дати два литра мекња које треба понешати са једном чашом шнагон кима и меле, које претходно треба истуцати. При кизи ваља одарити ваљку крваве од мунара, што се потиже вивањем и тавшањем по роговима. Осим тога ваља мочар покровачи јетуну крвава на леђа или по слабини је непрестано благо руком притискивати.

Хељда (ељда) за подорављање. — Опште позната хељда је у неком погледу врло чудновата биљка. За њу није потребна нека особито добра земља; она уопена и на оној земљи, на којој су нас други уевни изадили. Али кад младна хељда за два савитијета порасте, она одмах потребује много влаге све док не процвета, а онда суво и топло време, доције пак не шкоди јој ни дототрајнија киша. Па ни и добро да никне и у прво време пораста да се добро провуче, може „кошања“ (југоточни ветар) највише да јој нашкоди. Последница је томе, да хељда више пута и на најбољој земљи хоће да иза, а у последици обилато да раја. Мораво напоменути и то, да ни једна наша биљка, изузимајући дрвље, не даје толико хране ичелакма, колико хељда кад је у цвету, па и стога за службу више важи, нарочито у оних крајевима, где се више гаје пчеле. У нашим толицима крајевима, јавља обично раж и јечам у другој половини месеца јуна: у сивку, дакле, тима крајевима, можемо у преорано ражно и јечмено страниште, посејати хељду, и то севена — зрна раж, које у месецу септембра сазрева. Где се олајна реница сеје, може се после не такође хељда повејати. И овај је уевк, ако за нека наступи повољно време, посево спутан, пизимајући случаја, да ју опали позни мраз у цвету.

Ово су све знатне особине хељдине, али се она још и нарочито препоручује за подорављање као зелена ђубре, што је ваљко за слабијег аеклорадника, који нека довољно другог ђубрета, да својој муну пођубри. За то је хељда боља: на то има она довољно добрих особина: задовољна је са слабијим земљиштем, стабилна јој је меснота, лиише крупно и много га има, те хељда неки део своје хране прили из вавдуха, па кад се зворе, приноси своју храну у земљу. Тога ради може се хељда сејати у страниште и онде, где јој зрно није дошло; јер, као што је познато, биле, којим желимо земљу пођубрити, заорана се онда, кад почне да цвета.

Онде ћемо напоменути још и то, да хељда боље успева по бржуљацима, него по равницама, па се стога баш и пре-

порукује као зелено буре пашњи планинским становницима. За сејане за зелено буре, узима се онолико исто семена, као кад се и за зрно сеје. Ако би у почетку настала сушта, добро ће бити, кад хеда 4—5 сантиметра високо порасте, да се њалко повала, како би се влага у земљи боље одржала.

Хеда се подорава непохожена; но ако би за време порашивања наступило климотно време, те би хеда високо порасла, онда ју треба најпре покосити, па онда заорати; боље ће се у том случају заорати. Гнојења сила подоране хеде, траје само годину дана.

Г Л А С Н И К

Макарство у Швајцарској. — Несумњива је истина, да Швајцарска узима једно од врних места међу осталим европским државама, што се макарско производе тиче. С једне стране сам подовај земље, а с друге оне предумљивости и искреп рад њених, у њуов смислу врних приредника, довели су је до степена на коме је данас.

Бујне и богате наше створиле су јој све погодбе за успешно стицање, пруживши јој све оно што је потребно за његу и развијање стове, а детаљавно приредника потпомогуту овим околностима створило изврше своје стове, који су данас познати у целој Европи. Швајцарске краве, овакве калне су данас дају годишње просечно по 3500—3800 литара млека, са 3-75%, мласа. Оно и јесте повод великој тражњи њихове стове. Примера ради поменимо, да је само 1902 год. извезено и продато на девет милијуна динара крава, а по последњем пошњу рачуна се да их у целој земљи има 3/4, милијуна.

Узмемо да једна крава даје просечно годишње само 3000 литара млека, онда би се од 740.000 крава добило годишње 2.220 милијуна литара. 40%, од овог рачуна се да се употребе са потрошњом, а остало иде на сировато. Нарочито се одликују тврди сиреви, који се у њеним и израђују, јер само испедоване које се на знатној даљини врши, одржавало их је од сваке појмили на израду меких сирева у већем размену.

Најнише сирава има у бернском кантону а после њега долазе кантони: *луцерски, фрибурски и цуриски.*

Најбоља и најраспрострањенија је сир *емелтски.* Прва његова израда почела је у долини реке Емел, у кантону бернском, где је се још у XV веку израђивало. Израда његова раширила се је данас и по другим кантонима, али ипак зато она му је добра. При куловани на велико продаје се 1 кг. по 1'60 франка (динара).

Знатно је раширен и *гријерски* сир, који се углавном израђује у фрибурском кантону. На што се он израђује на западној страни Швајцарске, то је прокирно себи пут у Француској, где му је врло добра потрошња.

Салски сир мање је распрострањен. Он се одликује својом издржљивошћу. Воде садржи врло мало и стога зр тек после три године, а најбољи је у шестој години. У Валсу је био обичај, да се сир, који се изради у време рађања детета, употребити тек при потреби његовој. Салски сиреви чувају се по 100—200 година и сматрају су као нека драгоценост у кући.

Од поткупљених сирева најбољи је сир зван: „Schabziger“ или билин сир. При његовој изради се употребљује савремено лишће биљке *Melilotus ceruleus.* И његова израда датира се још од пре неколико векова. Раширен је по целом свету.

У најзитајетелском кантону на имену *Мастера Belletay,* до скоро је цветала производња сира званог: „*Fite de moines.*“ Но, кад је срушен манастир, његова је производња тако обила, да се данас у врло незначитој количини производи.

На више места израђује се овјиви и који сиреви, али њихова производња је мала. Производња сира салцином горгонзели, такође је незначита.

Но, у последње време, кондензовање млека, постало је велики конкурент швајцарског сировата. Његова производња радило спаче, Год 1875 изаош кондензованог млека износило је 42.618 т, а већ после 27 година скочио је на 362.500 т, што износи девет пута више. Данас се за кондензовање употребљавало 20%, целокупне млечне продукције. Први завод за ову израду

био је у Хаму и на њега је погледано са прилично великим поверењем. Али као што смо видјели, све су претоне савладале и пут за потрошњу пропреп, а оно се није ни туђити, пошто се овако млеко на даљина и трговским пределима не да њим замениати. Од тога једнога завода постало је десет шеснаест.

Поред израде кондензованог млека, постала је и производња *деветије брашна.* Од приличног или осеогот брашна и млека, прави се једна врста сувих колачића, који се додише пошто се испекну, поново у брашно између. Овај, на при поглед овио незначити посао, доноси приходи преко 2.500.000 дина. годишње.

У последње време почели су да праве млеко чоколаду. Уопште узевши сви млечни производи у Швајцарској, најбоље су квалитете, а што највећа заслуга припада многим удружењима којима је у дужности рад на обогоривању стове и унапређењу сировата, и макарства уопште. Оваквих друштава има 131 са 3700 чланова, и они свој благотворни посао врше на опште задовољство и земље и народа.

Процена овогодишње светске жетве. — Краљ, Мађарско Министарство за Земљорадњу проценило је овогодишњу жетву у свима државама на свету, и то:

1. Кога земља *извозника* проценења је жетва онако:

Држава:	пшенице	ражи	јечма	овса	кукуруза	и м л и ј у н а т о в а р а
	(1 ТОНАР = 100 КИЛОГРАМА)					
Енглеска	12-3	—	15	27-4	—	—
Француска	90—92	15	9	42-5	6-5	—
Немачка	32—35	88	29-5	64-5	—	—
Аустрија	10	18	14	15-5	2-5	—
Италија	36—37	—	—	2	5	19
Шпанија	32	5-5	13-3	3	4-5	—
Белгија	4	5	—	6	—	—
Данска	—	4-5	5-5	7	—	—
Швед. и Норвеш.	—	6-3	4	14	—	—
Холандија	—	—	—	3	—	—
Португалција	—	—	—	—	—	2-5

Укупно проценења је жетва *пшенице* (код земља које узове) 253, *ражи* 148, *јечма* 98-5, *овса* 186-5, и *кукуруза* 41 милијуна тонара.

2. Овогодишња жетва држава *извозника* овако је проценења:

Држава:	пшенице	ражи	јечма	овса	кукуруза	и м л и ј у н а т о в а р а
Русија (царевина)	152-5	207-5	66-5	117-5	10-5	—
Мађарска са Хрватском и Салонијом	40	12	11	9-5	17	—
Румунија	11-5	—	2-5	—	—	7
Бугарска са Негочном Румелијом	11-5	3-5	2-5	—	—	2-5
Србија	2-5	—	—	—	—	2-5
Турска Царевина	15	—	8-5	4	10	—
Источна Индија	9-5	—	31-5	—	—	28
Сједињене Северо-Америчке Државе	158	—	—	—	135	625
Канада	27	—	7-5	—	25	—
Аргентина	35-5	—	—	—	—	54
Чиле и Уругвај	9-5	—	—	—	—	—
Аустралија	17	—	—	—	—	3
Алжир, Триполије и Тунис	13-5	—	13-5	—	5	—
Мексико	3-5	—	—	—	—	—
Јапан	7	8-5	15	—	—	—
Персија	6-5	—	—	—	—	—
Афричка Боловије	4	—	2	2-5	5	—
Различне Државе	—	5	—	—	—	—

Целокупна производња држава *извозника* проценења је: *пшенице* 633, *ражи* 244, *јечма*, 192, *овса* 301 и *кукуруза* 764 милијуна тонара.

Према овојем изгледа да ће оно године *успети*:

Држава:	пшенице	ражи	јечма	овса	кукуруза	и м л и ј у н а т о в а р а
Енглеска	60	6-50	13-5	11-75	25-75	—
Француска	4-75	—	2-5	1-5	2-5	—

ИШЕНИЦЕ РАЖИ ОВСА ЈЕЧМА КЛУРУЗА

Држава:	ишенице	ражи	овса	јечма	клубуза
Немачка	21	8-5	14	4-5	9-5
Аустрија	17	3-5	3	4-25	8
Италија	11-75	—	—	—	3-5
Белгија	11-5	—	2-5	—	2-5

На овога прегледа излази, да је овогодшња жетва слабија за 5% или да ће се мање добити за 145-63 милијуна тогара. Јер

	1903	1904
	добивено је	добитке се
	милијуна тогара	милијуна тогара
ишенице	883	844
ражи	405	393
јечма	310	291
овса	514	480
клубуза	827	806

Ако сад упоредимо овогодшњу процену жетвеног приноса са жетвеним приносом који се донекле добио прошле године, онда излази да је у Јевропи ове године било врло слаба жетва, докда је у прекокеанским државама жетвени принос био просечно нормалан — дакле потпуно задовољавајући.

НОВЕ КЊИГЕ

Прострја (Anthrax) у виду приче за поуну народну. — Слободан превод са немачког *Пете Д. Тодоровића*, жарненог лекара Управе града Београда, Београд, Штампарија „Доступне Обрадовић“ — Аде М. Станојевића, 1904, стр. 21. Цена 0-20 динара.

Годишња Главног Савеза Српских Земљорадничких Друга за 1903 годину. — Београд, — Штампаоу и Државној Штампарији Краљевине Србије, 1904.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XIII СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држано 7 маја 1904 године у Београду

Присутни су били: Председник г. Милош Х. Поповић, благајник г. Јован Јекић, чланови Одбора: г. Петар Д. Тодоровић, Шико Јовановић, Милан Јовановић и др. Миливоје Васић. Председавао председник г. Милош Х. Поповић. Велекио секретар Рад. К. Спасовић.

86. Председник наставља Одбор да либерални авлавог камена Милан Арсенијевић и Коки. Ни до данас нису испоручили четри начела плавог камена, од којих је један требало да буде испоручен још 1 априла и остала три 1 маја ове године, као што је и уговором закљученим између Друштва и либералата тачно и прецизно назначено.

На како је још од пре неколико дана нестало плавог камена у друштвеном магацину, а либералат посде неколико месних и месних оломена, није одговорно кад ће извршити испоруку, то с обзиром на велики потреб плавог камена у овој времењу и штете, која виноградури услед овога трпе, предлаже да Друштво на основи тач. 6 закљученог уговора с поменутиим либералатом изврши набавку осталих одређених количине плавог камена у 70.000 кгр. а диференцију у цена, ако је буде било, да се накнади на касније, коју су либералти положили Друштву.

Усплађујући извесне разлоге председника, Одбор решава: да се одмах судским путем приступи раскидању уговора с либералитима Миланом Арсенијевићем и Коки, и да се одмах приступи набавци 70.000 кгр. плавог камена од ондашње фирме

Илије Мидишића по понуђеној цени 59-50 дина. у злату од 100 кгр. пошто он ставља у изглед да се од њега може плаити камен у краће времењу добити, него од ондашњег Мађарског Музеја, који је такође поднео понуду за либераловање ове количине плавог камена.

С Мидишићем да се такође закључи уговор у смислу ранијег уговора с назимачем, да један вагон испоручи од данас на за осам, а други два за десет дана напред. Осталих четри вагона да испоручи најкадје до 4 јуна ове године.

Овакшњује се председник да изврши ову одборску одлуку и адвокату преда акта, ради раскидања уговора.

ЗАПИСНИК XIV СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држано 10 маја 1904 године у Београду

Присутни су били: председник г. Милош Х. Поповић, благајник Јован Јекић, чланови Одбора г. г. Петар Д. Тодоровић, Александар Миљковић, Милош Н. Лукићевић и др. Миливоје Васић.

Председавао председник г. Милош Х. Поповић.

Велекио зам. секретара Рад. К. Спасовић.

87. Прочитају се записници одборских седница од 26 априла и 7 маја ове године — Одбор усваја.

88. Прочита се позив Савеза Срп. Земљорадничких Задруга у Аустро-Угарској за учешће на VII скупуштини, која ће се држати 12 и 13 окт. мес. у Топлицама у Хрватској — Решено, да у име Друштва присуствују овој скупуштини председник г. Милош Х. Поповић и редовни члан г. Милутин Савић. На име дневнице одређује им се по 20 динара у злату а да се призна водоз железничком II класом и други трошкови по рачуну.

89. Прочита се позив Главног Одбора за излет у Б. Пешту, да и Друштво одреди од своје стране једног или два члана који ће узети удела у оној излети — Решено, да се Одбору благодари на њих, но да Друштво не може одређивати своје изасланике за овај излет.

90. Прочита се акт г. Министра Унутрашњих Дела којим на питање Друштва изасланика, да на основу чл. 52 друга алинеја Закона о штампи и друштвеним органи *Тешко* мора имати за власника лице које је српски поданик и које живи у Србији — Решено, да у име Друштва предузме власништво *Тешко* његов председник г. Милош Х. Поповић.

91. Прочита се оставка г. Душана М. Спасовића коју је поднео на положај у Управи срп. Кола Јахача, за који га је Друштво као свог делегата изабрало — Одбор приима а знаву поднесени оставку и изабра у Управу срп. Кола Јахача на његово место г. Милана П. Живковића свога редовног члана.

92. Прочита се писмо друштвеног потпредседника г. Паје Т. Тодоровића, којим мол да се његова исправка на писме *Дела* о овогодшњем *Пољопривредном Календару* отштапају у *Тешко* пошто уредништво *Дела* није хтео штампати — Решено да се исправка г. Тодоровића пошаље преко суда уредништву *Дела*.

93. Прочита се извештај начелника ср. зајезарског о извршеном прегледу тамошње Подружнице — Решено да се овај извештај пошаље на одену Генералној Министру Народне Привреде.

94. Прочита се наредба Друштвеног секретара г. Рад. К. Спасовића са конвенцијом, коју је сазвао Пољопривр. Подружница у Обреновцу у циљу саветовања за привредне области пољопривредне изложбе — Одбор приима а знаву поднесени извештај и одлучује да се исти штампа у *Тешко*. Секретару одређује се 10 дина. на име дневнице, подвоз II класом до Забрежја и подвоз возима по рачуну.

95. Прочита се молба 27 ђака учитељске школе у Алексинцу, да им се уступу у пола цене по један календарски нож. По овој молби прибављено је и мишљење школске управе. — Решено да се молбама уступе календарски ножеви у пола цене.

96. Благајник чита извештај о стању Друштвене банџине за месец април ове године — Одбор приима а знаву.

97. Поводом поведене партије за раскидање уговора с либералитима плавог камена г. Миланом Арсенијевићем и Коки.

— Одбор решава, да Друштво у овом спору заступа адвокат одашњи г. Живадин Живадиновић, коме се у том смислу да издати путовнице.

98. Према расписаном стечају за увођење напредних начина рада, а за подизање стаја за ству — Одбор решава, да чланови Одбора г.г. Александар Милоковић, Њестар Д. Тодоровић и Милош Н. Лукићевић навишу упућство за подизање ових стаја.

99. Навесе се на решавање питање о штампању дела г. Др. Борфа Рађића *Горње Јесма за природног тива* — Решењо, да се приступи штампању овога дела у виду Полупривредних редних Пукча и да се у том циљу позову одашњи штампарии да поднесу оферте.

100. Прочита се одена г. Јеврема Јованковића о делу Милана Јовановића, окр. шумара *О подизању и заштити шума* — Решењо да се ово дело упути на одену г. Др. Борфу Јовановићу као другом рецензенту.

ЗАПИСНИК XV СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 31 маја 1904 године у Београду

Били су присутни: Председник г. Милош Х. Поповић, благајник г. Јован Јекић, чланови Одбора г.г. Алекса. Ђ. Поповић, Александар Милоковић, Милан Јовановић, Милош Н. Лукићевић и Др. Миланеје Веселић.

Председавао председник г. Милош Х. Поповић.

Бележник секретар Рад. К. Спасовић.

101. Прочита се записник XIV седнице од 10 ов. мес. — Одбор прима к знању.

102. Прочита се писмо Одбора за припреме Конгреса лекара и природњака, којим моли Друштво да оно од своје стране поради да што већи број пољопривредника, као и оно само, учествује на Конгресу, и да поради на томе, да неку изложбу приреди, кад буде држан Конгрес — Решењо, да се односто припређања изложба не може доносити никаква детаљнаја одлука, пошто се још не зна да ли ће и колико Друштво добити помоћи за тај циљ. Да би Друштво у будуће било боље информисано о раду овога Одбора и припремама за Конгрес, то Одбор решава да у име Друштва узме узету у раду поменутог Одбора председник Друштва г. Милош Х. Поповић. Позив за учешће на Конгресу Одбор прима к знању.

103. Прочита се молба управе Вишњедолско-Воћарске Школе у Булеву, да јој Друштво уступи бесплатно по један примерак својих вљажених издава за јачку читаоницу — Решењо, да се од ових издања друштвених, којих има више од 5 примерака, уступи по један примерак.

104. По тражењу Управе београдске општине грошарине, да Друштво одреди два своја члана, који ће у Одбору за имену Правилника за нацрту општине грошарине давати обавештења — Одбор изабра чланове друштвене Управе г.г. Алексу Ђ. Поповића и Алексу Живадиновића, као заменика.

105. Председник извештава Одбор да је послало похвалница, којим се награђују одликовани излагачи на друштвеним изложбама, и предлаже да се приступи изради истих — Решењо, да председништво позове неколико антропофа да поднесу напрт према мотивима ранијих похвалница и поведу, па да се они изнесу Одбору на одобрење.

106. Уредник *Тешака* подноси реферат о штампању раденима у 13, 14 и 15 броју *Тешака* од ове године — Решењо да се сви радени хонорару по предлогу уредника и постојећој норми.

107. Прочита се молба Подружнице у Обреновцу за Друштво изради плана за изложбу на ратарства, коју Подружница намерава приредити крајем ове године, као и план за припреме лутрије за овај циљ и да подестејје код г. Министра Нар. Привреде за одобрење ове лутрије — Решењо, да се известити Подружница, да Друштво не може приступити изради плана изложбе и лутрије, а да ће помоћи велиу молбу код г. Министра за одобрење лутрије, пошто се пошле план.

108. Истакну се на решење питање, у колико се примерака има штампати *Полупривред. Календар* за идучу годину —

Одбор решава, да се прибаве податци, у колико је примерака Календар штампан за последњих 5—6 година и колико је ратурал, на према томе да се у идучој седници одлучи у колико ће се примерака штампати за идучу годину.

109. На основу програма друштвеног рада за ову годину, којим је предвиђено и то, да се Друштво стара, те да се увече стручна контрола при употре разних савета у Србију, Председништво износи ово питање на решење, којим би начиним Друштво могло у том правцу делати — Решењо, да Друштвена администрација о овоме питању изради представку и поднесе г. Министру Народне Привреде.

110. Председник извештава Одбор о потребним исправама Друштвеног дома и навладова — Решењо, да председништво упути што је потребно за опорку дома и навладова, и у границама будуће могућности.

111. Председник ставља на решење о дану држана одборских седница, пошто је неким члановима невољне поведљивником не подје долазити у одборске седнице — Решењо, да се и убудуће држе седнице поведљивником по подне пошто је то време најповољније за већину чланова.

112. Уредник *Тешака* реферире да су досадашње цене огласина у „Тешаку“ доста велике и предлаже да се одреде друге, ниже цене, чиме ће се постепи, да се у Тешаку штампана наше огласа — Решењо, да се огласи штампају по цени коштава.

113. Пристува се одређивању цена грешњама и марељама у друштвеној крпу — Решењо, да се и грешње и мареле продају по 030 ден. један килограм.

ЗАПИСНИК XVI СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 7 јуна 1904 године у Београду

Присутни су били: председник г. Милош Х. Поповић, благајник г. Јован М. Јекић, чланови Одбора г.г. Др. Марко Јеко, Алекса Ђ. Поповић, Ана Живадиновић, Александар Милоковић, Мирко Милковић, Милко Јовановић и Милош Н. Лукићевић.

Председавао председник г. Милош Х. Поповић.

Бележник секретар г. Рад. К. Спасовић.

114. Прочита се записник XV седнице Управног Одбора од 31 маја ове год. — Одбор прима записник са извештај извештака, које су у текучу извршене.

115. Председник чита извештај Господина Министра Нар. Привреде, којим је изводео известити Друштво, да му је на име овогодшње редовне помоћи одредно суму од 17.000 ден. Поред овога председник извештава Одбор, да је г. Министар изводео дати усмено обећање, да ће поред ове суме ставити Друштво на расположење још 6.000 ден. на припреме изложба као и одредити 3.000 ден. за награде од стране Министарства Народне Привреде на овим изложбама. Према овоме молб Одбор да приступи решавању шта Друштво према суми коју му стоји на расположењу, може и треба у овој години да уради.

По саслушању предњих извештаја и прочитању програма друштвеног рада за ову годину, који је усвојен у I и II одборској седници од ове године, Одбор је по предлогу председника, приступио наредном решавању, да ли да Друштво учествује у прослави стогодишнице, и после дужег саветовања — Решењо је, да и Српско Пољопривредно Друштво, које има срећу да стоји под највишим Заштитом Његовог Величанства Краља Србије Петра I, упука Великог Карађорђе, првог носилаца идеје за ослобођење, учествује у прослави стогодишнице устанка за ослобођење и независност Србије.

116. Доневши ову начелну одлуку, Одбор је приступио савезовању шта би Друштво, према предствима, која му стоји на расположењу, могло у том циљу учинити и пре него би приступио значајног решењу о начину учешћа, а у циљу да се ово може извести на један, икако лакшега начинча прославе и углед Друштва — Одбор решава, да се издаде по свима осталим партијама овогодшњег друштвеног буџета свуда на најмању меру а највећи део овогодшње државне помоћи да се употреби за

приславу и да се на тај циљ сконцентрише највећи део рада за ову годину.

117. После овога Одбор је приступио решавању о начину учешћа, и констатовао, да је у осмислању изашћа по изложбама да помоћ изгубљено најбоље време, у коме је Друштво требало и могао радити — Одбор решава, да са сумом коју ће Друштво добити на име редовне годишње помоћи, као и 6.000 дин. колико је Господин Министар изволе обећати за изложбе и 3.000 дин. које ће Министар дати за награде и поред изгубљеног времена може с успехом приступити припрењу изложбе говеда, оваца и производа оних врста стока из области округа београдског, ваљевског, крагујевачког, моравског, смедеревског и позаревачког, и земљане изложбе живине, обе у првој половини септембра — по могућству у времену кад буде драман конгрес природњака и лекара. Поред овога да се приредио слави друштвеној изложбе воћа и још неких пољопривредних производа.

У исто време Одбор изражава жељу, да се приликом живинарске изложбе говеда и оваца приреди и изложба свих пољопривредних ствари, које се у Србији производе. По како је за припреше изложбе свих пољопривредних ствари потребна сума најмање у 2.000 дин. то је Одбор одлучио, да се уколико Господин Министар, да поред обећаних 6.000 дин. одобри и ову суму те да се може приредити и изложба пољопривредних ствари.

118. За овиј је, приступајући избору чланова за овиј Одбор који ће водити бригу о припремама и радовима за припреше ових изложба. За чланове овог Одбора — Одбор изабра гг. Алексеја Ђ. Поповића, Аду Живановића, Алексеја Дра Милоковића Мирка Малковића и Милоша Н. Лукићанина.

119. Председник предлаже да се изабере директор изложбе која ће се приредити о слави друштвеној — Одбор изабра г. Милана Грковића, ред. члана Друштва.

ОБЗНАНЕ

Уредништво Тежска овим извештава све претплатице *Тежска*, да *одмах*, чим који број *Тежска* не буду добила, известе о томе *Српско Пољопривредно Друштво* (Немањина улица бр. 11), како би Уредништво учинило шта треба да недобивени број добију.

Претплатица код пошта, треба недобивене бројеве у прописаној року код поште да рекламирају.

Ко тражи после месец дана број који је требао добити, неће му се по жељи ноћи учинити, јер Уредништво неће бити у могућности да се жеља претплатника одазове.

Ко од претплатника *Тежска*, чланова остварача, добротвора, утехљача, или редовних и почасних чланова Друштва, промени место становања или адресу, коли се да то одмах достави

Српском Пољопривредном Друштву, како би му се *Тежак* могао на тачну адресу шљати. — Неprimљене бројеве, услед промене места становања или адресе, Друштво неће бити у стању накнадити и за то нико таквиј потражавачима неће се не обраћа. 10—10

Пажња скупљачима претплатника на Тежак. — Уграани Одбор Српског Пољопривредног Друштва решио је, да се свакоме скупљачу претплатника на *Тежак*, који прикупи претилату за *најмање пет* (5) примерака *Тежска* и ову унапред за годину дава положи Српском Пољопривредном Друштву, даје 20% од прикупљене претилате као награда за труд.

Према овоме падају се од свих пријатеља Српског Пољопривредног Друштва и пријатеља српске пољске природе, да ће свим салака настати да што више прикупе претплатника на овај једини српски често практични пољопривредни лист.

О Г Л А С И

АМЕРИКАНСКО ПАТЕНТОВАНО СТАКЛО

ЗА ОСТАВУ ВОТА И ПОВРЋА (КОНЗЕРВЕ)

Описано у 19 броју *Тежска* може се добити у потписаној радњи.

Важно средство за оставу зимнице за сваку кућу која се има брижити за исхрану своје чељади и преко зиме, нарочито снежом и толико потребном биљном храном. Начин опробан и поуздан којим се, по нашој унуту, сваки послужити може, да летину своју у поврће и воћу одржи и за зиму очува и да јој, овим припремањем, повиси продајну вредност.

Стакло је нарочито јако рађено, пресовано, с металном утегом на лук; у две величине: од литра и од пола литра запремине. Остакљено воће и поврће дражи се годинама.

Техничка радња
Накњера М. Стужић у Кожи.
Београд

1—4

Ц Е Н А О Г Л А С И М А :

Мањин од четит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.
Већин огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустр. вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вред.), *четврт стране* 2-50 динара (2-50 круна).
За оглашавање више пута, 10 од ето јединице.

Преглед 25 и 26 броја Тежска. — *Чланци:* Мање нашег сарварства. — Бубрење стајеним ђубретом с јесени. — Суха и борба против ње. — Иницијалне код крава. — Орах. — Потреба да се плетарство развије као споредно занимање наших пољопривредника. — О справању доброг буњишта — компоста. — Какву важност има простирка, из чега се састоји и како ују треба припремати и полагати? — *Белешке.* — *Гласник.* — *Нове књиге.* — *Друштвени и подружнички послови.* — *Обзаве.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ИЗДАВА ДВОСЛОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И УМНОЖИСИ
УПЛАЊУ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ
ПРЕДСЕДНИК БРИЖЉИ И СВЕ ПИСМЕ

КА ОСНОВ НАЈВИШНОГ РЕЗЕРВА ОД АПРИЛА
1899 ГОДИНЕ У ВРМУ ПРИБИЛИЧНО ДОБИЛИ
ПОСР ПОПУТА БЕОГРАДУ.

Цена огласна наложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво класичног писма
Продумани МИЛОШ Х. ЛУКИЋИЋ
ХИЈАНДАНСКА КА. БР. 21.

СЛОБОДНОГ ТРОКРЕК
МИЛОШ И. ЛУКИЋИЋИЋ
САРАЈЕВСКА УЛ. БР. 95.

БРОЈ 27

У БЕОГРАДУ, 20 СЕПТЕМБРА 1904 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXV.

О СЕМЕНУ УОШШТЕ

— Др. Ђ. Радич —

Настаје прене сејању, на стога хоћемо баш у своје време да кажемо нешто о семени уоште.

У науци о гајењу разноврсног биља, нема важнијег питања, него што је питање о семени и његовој клинавости. Ми ћемо најпре да изложимо услове савога клијања, па ћемо после посебно да кажемо о семени и његовој промени, уколико је то питање земљорадничкима потребно да знају. Опширно се у ово питање не можемо угрушати, јер нам ни простор места у том погледу не дозвољава, али је доста да се ово питање у нашем *Тежаку* чешће покреће, јер и ако је о томе понекад понављано, омет зато треба наше земљораднике на свалост семена чешће опомињати, јер је то први услов за добар принос, добар рѣд.

Услови клијања су двојаци; једни су спољашњи, а други су унутарњи. Спољашњи су услови: влага, топлота и ваздух, а унутарњи су: развијеност, здравост и унутарња састојка у семени. Од свију тих услова узгубио биша: хоће ли се биљка и уколико развија? Извећу унутарњих услова клијања, т. ј. оних, који се у савоме семени налазе — развијеност савога семена и ступањ здравости неговне — немогу на ноћ клијања, у правоме смислу те речи, одсуство уљина, али од њих зависи уколико ће се биљка развијати, а то је у пракци толико исто важно, колико и сама клинавошћ: јер, која вајда кад семе може да никне, али остане једно и прѣјаво? Ми хоћемо од биљке плод, а не питамо може ли да никне. Погрешда и старост семена пак, одетодно уљивањем на саву клинавошћ. Кад је семе повремено, често се догађа да неће да никне. Многама материја у семени, такође много уљивањем на развиће биљкино, јер кад се, на прихор, семе, због спољних услова за клијање, мора *дубље* да носе, онда клина неча снаге да проваја на површину, и онда се у земљи угупи, поквари и провади.

Семене које у себи има више скроба и протеинских материја, задржава дуже своју клинавошћ. Али и у томе има изузетак. Тако шпр. ланено семе, које много уља у себи има, задржава маћ клијања дуже, по ипште врсте жита, у којима има довољно скроба. Усталом, ова стар шпр. биш савина на чисто у тој мери расправљена, да се суд може без принедабај врети. Старошћу својом, семе губи маћ клијања једно стога,

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
КА ГОДИНЕ 6 ЛИТ. ПР. ПОМА ГОДИНЕ 3 ЛИТ.
КЛАСИЧНО ПИСМАНИ, КЛАСИЧНО СРП. ДРУШТВО
ПОДРЕЖИНА, ОСНОВ. ПИСМА, ВОЈВОДИНЕ СТАЛ.
КАРА, ВАРЕ, МАНАСТИР, ДРЕВ. ЗЕМЉОРАД.
ЗАДРУГА И ЧЛАНЕ ВЕРНА ДОМАЉА ЛИСТ У
ПОДА ЛИТ, АКО ПОЖЕЉЕ ПРИБИЛИЧНО ПИСМАНИ
ЗА СРП. ПОЉОП.

ЗА СРБИЈУ
КА ГОДИНЕ 8 ЛИТ. ПР. АКО 4 ЛИТ. ПО СРП.
ПОЉОПРИВ. ЗАДРУЖИНА И НЕКОЈИМ ЧЛАНОВИ
КАО И СРПСКИ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГА И ЧЛАНОВИ
ДОМАЉА ЛИСТ ЗА СРБИЈУ. КЛИТ 3 ЛИТ. А.
ВРЕД. КАД УНАПРЕД ВОЈВОДИНЕ ПРЕПЛАТИ И
КАД СЕ ПРИБИЛИЧНО КОД СВОГ ЗАДРУЖИНА
СРПСКОГ КОЈА ТЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТЕ.

што се састоји у већу хемичку промену, те се биљка лист ужеже, а етерична се уља претваре у смолу; а друго и стога што се смешанинама сав склад састојака поренети. О особите важности је за гајења клинавости и место, где се семе чува. Зато треба при остављању семена избегавати и велику топлоту, као и велику хладноћу. А ако се семе остави и чува у влажном ваздуху, оно ће да се ољажи, да уљивањем, да угуше бућу, па онда да проваја и да провади. Сушина топлота или хладноћу, кад на олажено семе угуше, понављају му клинавошћ. Према томе, у пракци се ова правила о клинавошћ дају на ово свисти: да се за сејање не узима оно семе које је изломљено, незрело, које је слабо развијено и старо, јер савиш пољопривредни зна, да је од развијеног и зрелијег семена и притом белга, већи и сигурнији. Но ако би се по нужди морало да употреби и лошије и старије семе, онда морамо и више семена за засевањем простор утрешати, не би ли се губитак колико толико надокнадио, према да се то код неких услова не би могло, с привредног гледишта, никакво препоручити.

Мало пре смо напоменули, да под спољашњим условима разумевамо уљивање, топлоту и ваздух.

Они састојци, што се у семени налазе, лако се у шпретом облику, па зато треба, да би ван биљка никла, те састојке у тојношћ претворити, а за то је ипште потребан известан ступањ влаге; потребна је известна количина воде, да се у секи уљиче. Да би, дакле, могло семе да никне, треба у земљи да нађе известну количину влаге. Из ово потребе даје се одмах и закључати: кад и колико дубоко треба сејати? Најбоље је сејати у влажну земљиште, а и у суво, кад се скорој кишни надамо; али како „весници пренева“ нуд, немају свог научног ослоња, а врети сејању не можемо бирати, то се жора сејати онда, кад је — по *Аугостоу* ипште искуству — томе најбоље време, само треба добро прилазити на начин гајења дотичног усева, да би се могло савом злу досеочити. Код жита може се семе заоравати у тежем земљишту 2—2.5 сантиметра, а у лаком, шупљинавом, песковитом и дубље.

Што се тиче уљина топлоте, то се зна, да свако семе при клијању свој тражи известан степен топлоте и то умерене топлоте. Границе топлоте за клијање наших жита, леко између 8—38°C, а најбоље им год 18—20°C. Стога на виља прѣдувати сејање жита ни ступише доцкал с јесени, кад се земља расхладила, ни прѣрано с провађе, док се земља довољно не загреје; јер, кад при довољној количини влаге претерана

хладноћа на посејано семе делује, онда то семе хоће да негрене.

Трећи спљаски услов за клијање је ваздух. Уплни ваздуха и његовог кисеоника на нб-се, неопходно је потребан за живот и развитак биља, као и животиња. Стога, ако би уплну атмосферског ваздуха на пораст биља неке сметње на путу стајале, то их с места треба отклонити. Зато треба да је земља трешна, па ако би се после влажних кишних површина отворела, ваља преко не длачком преки да ју истрошило и ваздуху пута отворило, а ако би се негде вода задржавала, треба је отклонити, јер и она смета благодотном уплну ваздуха, а својим испаравањем узимава топлоту, која је за клијање и даље порашћивање повилак биља неопходно потребна, — а сад да кажемо коју о пренобу и измени, т.ј. о обнављању потребног семена за сејање.

Да је то ствар од велике важности за нас, који се поштинно у производњи и чувању семена слабо одликујемо, то ми не може нико опорећи. Али су у овој питању нишњева сасвим подељена. Нама, који се том науком бавимо, позната је ствар, да се на далеком Северу производе жита (град, јечам,

1. Семење, које се из влажнијег поднебља добава, даје сразмерно више сламе, а мање зрна.

2. Семење, добаљено из сувих крајева, где је пролеће кратко, а лето топло, даје омет сразмерно мање сламе, а више зрна.

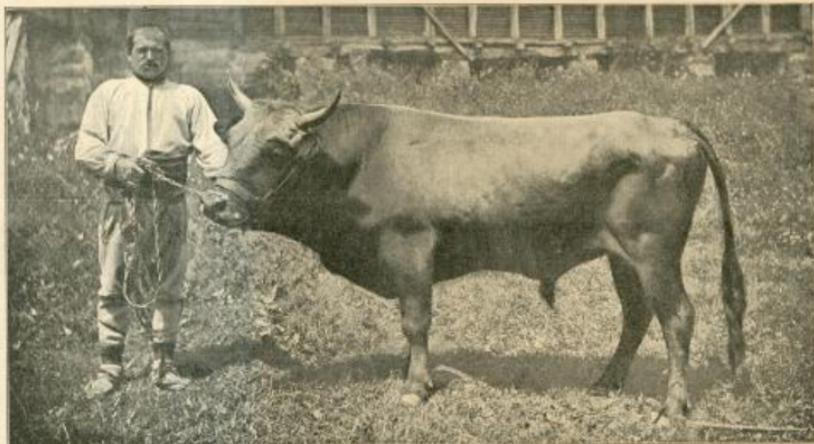
3. Семе, добаљено из сувих крајева, боље напредује, кад се у влажније крајеве пренесе; а семе, добаљено из влажних крајева, рђаво напредује у сувлим пределима.

4. Стржна жита, набављена из кивновитих покрајина, лако полеку, а она, добаљена из крајева где је дужа и строжа зима, тешко кад, да ће код нас да прокору.

5. Ужорен поље производи мало тврђе и тешко зрно, у коме доваљно има белог лепина. Сужорен, влажно лето, или вештачко наводњавање и љубрење, производи крупније, али по садржини лакше зрно.

6. Што се иде више Југу, то се разлика између овних и прелетних усева све више губи.

Ово је потребно, да и наша земљорадници знају.

[Слика 1. Довољно доваљни тит (Болуборан) говеда.]

овас), који стварије доспевају, т.ј. која мање пренена за дозревање потребују, а јужна се жита омет боље развијају. С тих разлога треба, ако би наступила потреба да се семе измене, довести га из северних крајева из Југ, па ће успети од тога семена и развије дозрети и боље се развити. А *Хаберландт* омет, напротив, уверава, да је за нас боље, да при азијени семена, што са Југа доносило. То су теорије, које су у истину стотоструко побрјане, јер нас и дан-дани искуство учи: да се с Југа донесено семе брзо шири код нас, а са Севера донесено, много се боље развија и код нас усаврши. Са Југа донесено семени треба бирати прибојне стране и много му више угађати при пези, па се омет за кратко време изметне, док се то код семена из хладнијих крајева донесено, врло, врло ретко догађа, него већином, без нарочите неге и бриге полакоја, стално напредује, а при бољој пези, све се више усавршава.

Уосталом, при доносу семена са стране, треба имати у виду ових шест тачака:

О ВАЖНОСТИ КАЛАМЉЕЊА ШЉИВА

— Савремене Историје —
Др. Ј. Ј. Ј. Ј. Ј.

Још пре 16 година по примеру Француза, отпочео сам са подизањем шљива — *шожега* — каламљена једино у земљи, да се отуд добију јаке саднице а природно и крунија род. У том циљу почео сам са каламљена на подлози денариси — мношцу *Fransis Mirobalana*, а доцније кад сам добио друге сорте, Харале, Единбургску шљиву, Јову Луенкину и друге, онда сам предузео и на њима каламљење и тиме избегао оно силно набијање издвајака из земље, који су, због дуге вегетације у јесен, увек силно избијали.

Знајући, да се одбирањем у једној истој врсти воћа постигну корисни резултати, као што је од прилике и у стојарству, отпочео сам са сећењем кален-грачница са бољих дрвета од наше *шожега*, сем тога и од тако зване *чожега* која

ništa drugo do oštet naša posessa, samo oblika duguljastog. Svega toga, radi uporednog ispitivanja, otišao sam u Bosnu i tamo naseko grančice za kalamljeve i niska kalamjeva na podlozi pesarici. Na voj predlog, Srpsko Poljoprivredno Društvo odobrilo mi je kredit da odem tako i nabavim kalem-grančice, za šta neka ku je hvala i ovaj prikaz. Posle toga krenem se preko Brčko i oden u Goran i Dova Zovak i Biševu; tu isosetih kalem-grančice i predajem kalamjeve istog proleća. Na putu mi je bio i Rajin, no poshto je od lezako u ravnicu, to se nisam tu ni zadržavao. Zevlavšete u napred pomenuta tri mesta od prilike je onako, kakvog u nekoj meri mi našao u našim Podrinju; tu sam je kupa plovaca sa uzvrenom plovom, tu raste napred, tu je rod prilicno krupan i uoshte sve okolnosti, za dobro kakvoju roda. Da je tako povesodnja mi je i ta okolnost, što se silna roba — osušene šljave — plovao na Brčko, odakle je raznosio strani trgovci po celoju Evropi.

Sek toga, borio sam se s inšuju, da izvornim ukrnitava sa janskim šljavama i to sa sortama Vo-tan-Kio, i Uta-beni, te da se i tih najkšim postigne krupnoća šljave.

dne svoje starosti. Dozrije usled jake trzavje, predno sam ih sve za jednu godinu i trzavja ni je postala sve veća i veća.

Od prvih sadnica posadno sam i na pšavu Srpskog Poljoprivrednog Društva iznastan broj sadnica, dobro ih negovao a naročito Uredno orezivao i one, sve što su starije i jace bivale, donosile su i više roda kako po količini tako i po kakvoši, a poslednjih godina toliko su donosile roda, da su se grane prosto oblomile. Ko u to ne veruje, kožo dobi na pšave Poljoprivredne Stavnice okruga podrinskog na neka vidi svoji rošeni očima. Samo neka smati ima u vidu da ovaako kalamjeve šljave treba saditi najviše u rastojađu 8 metara a najviše 10; vešu redovana treba tajiti okonavnice dole dok se šljave ne razastru, što se od prilike trzavati 6—7 godina. Ovi najkšim trzavje šljave, usled obdelavana zemlje, jako se razvijaju i što se ne dobije u ranoj mladosti zemlje, dobije se od gađena kulturnih useva.

Ova je godina gotovo najrodolija od silju dosadašnj; šljave kalamjeve nego su tako rodile kao i one podignute iz izdavnaka, samo je razlika u tome, što su kalamjeve šljave

Слика 2. Павански домаћи тип говеда.

Приредба. — Са 1 и 2 из десн: Граба за производњу стоке у Србаји, од Состозара Газавиновића, које је дано у штаву и успоро ће ниош.

Но како је тада било тешко добављати саднице и како средства шеву дозвољавала, то сам одустао од те намере до болjih прилика. О овоме ишао сам своје мишљење и у *Тезаву*.

Као у прво време, продаја садница нила је на југу, никад се није могло да сачека да саднице одрасту толико, колико треба за пренос на стално место. После неколико година, осете се вужбе да дрвета не рађају и да их због тога ваља искрчити, а то је долазило отуда, што шљаве каламјење на pesarici бујно расту и тек дозрије довоше обилног рода. Ако није рана родност, ту су ошет друге особине као; небиране земљишта, чистоћа стабла и грана од изаовине, лако шипње итд. Ето то су била разлози што сам pesariku употребљаво за подлогу.

Због те тако споре родности готово сја сам поступио у успех, те сам од тог времена мање производно садница; неколико хиљада шљави остале су нераспродате чак до пете го-

крупице и што су крупе малкове већем обима, те према томе дошло и већу количину рода.

По крупноћи рода овако стоји:

Пожже домаћи мерила је у $\frac{1}{4}$, килограма 21 ком. еррових шљави.

Чокешинка мерила је у $\frac{1}{2}$, килограма 26 ком.

Ажешка мерила је у $\frac{1}{4}$, килограма 22 ком.

Пожжега произведена из издavnaka, 40 ком.

Шљаве су изабрате крупнице стога што се оне и иначи кад су осушене и смеете у магацине, из „оригинала“ класирају по крупноћи. Тако код прих, *пожжега*, на првом месту, могу се наћи у највећој количини шестине, јер у по киле кад су оне осушене, долази 63 ком. а седнице и оснице биће у изобиљу. Код оваке крупноће рода, још како могу шљави дешитице, али етошине просто никако.

Посевника броји 26 ком. у $\frac{1}{4}$ ил. сирових, а сувих 78. Сваког нека ни пуних седница него осмца, деветца па и стотинки.

Лесне, коју је наша држава набила из Француске броји 22 ком. у пола киле сирових; — сувих би бројала три пут више, дакле 66 комада.

Шљаве произведене из кила теже сирове 40 комада у пола килограма, осушене 120.

Из овога се јасно види, да се крутине шљаве једино могу добити са камамленом арогата и да треба постепено одустајати од подизања шљаве из изданака и ако је овај начин лакши и јестивији.

Како су ове године шљаве прерадиле, а произвођаче из — — — дају од 120 ком. па на више сувих у по киле, то ће се овим наш народ градо општећи кад се узе у рачун да се 70 комада плаћају по 36 дла. 100 кила а неврхати роба само 9 динара. Према томе осушене шљаве ове године неће се никоме респирати и жалити Боже труд и гороти који се на то утроши. Све шљаве које изасе преко станице, требало би одовијат за кување негеча и нециво ракије.

Једина је мина подизању камамлених шљави та, што су саднице на сад још скупе, али Српски Ресадници којих има у целој земљи подириће ту потребу много јестивије.

О ПРИПРЕМАЊУ ЗЕМЉЕ С ЈЕСЕНИ ЗА ОЗИМЕ И ЈАРЕ УСЕВЕ

— по А. Х. —

После жетве разних пољских плодова настуја за наметг пољопривредника ште послова, који се углавном на то своде да се припреми земља за идуще усеве — озиме и јаре. Онај је посао веома важан, јер од њега увелико зависи жетвени принос у идућој години.

Оно небуђерено, између жетве и сетве потонег усева, не сме изнекористиће проћи. На жалост код већине наших пољопривредника видице, да за то време никакве послове у том погледу не предузимају, нити какву бригу о томе воде. Шта више многи знаде, да пожељено воље, ако случајно одмах не буде засејано, није потребно до јесени или до пролећа (ако је јари усеви) обрађивати. То је по мишљењу сваког мислеог пољопривредника крајњи покар или крајње незнање...

Пре свега мора да је сваки пољопривредник начесто о тим какан циљ има обрађивање земље с јесени. Сипљењем, обртљив и мешањем земље не побољшава се земља само механички, већ и хемијски: Орњина постаје дубља, а тиме ваздух и вода пробијају дубље и растурају хранљива градива, која су до онда нерастворена остала и пружају блага у бољем обилу храну, коју потребне. Обрађивањем доводице земљу у такво једино стање, које најбоље услове пружа биљци за успешно развиће. Посебно етане можемо погнати само у небуђерену између жетве и сетве, због тога треба сваки пољопривредник то небуђерене што боље да искористи. Обрађивање земље не сме се по проценту вршити, већ се мора управљати према несини приликама а нарочито према томе, да ли је земља тешка или лака, који је усев пре тога на њој био и какан усев после њега треба да дође. Онда ћемо укратко преговорити о радњи, који у јесен падају код разних врста земље и пољских усева.

1. Ако хоћемо после детелине да засејемо какан озими усеви, онда треба претходно од детелине да узмемо један до два откоса и онда да ју ноореко и припремимо за усеви. Остањезу детелину можемо одмах приорити или хожемо је оставити да прирасте до да наше зеленшца у земљу згореко. Нарочито се ове препоручује, где је земља дуго негвојена била,

или што ниско иквали стајерота бубрета довољно, или што наји је аиси преко руку — удаљена била. Ова приорада и заорана детелина узела би се у овом случају као слабије бубре зеленишца. Зелена наша мора се плитко да зоре како би брже истржила. Ако се мисли да се озими усеви стајески бубрегои најбољи, онда треба бубре по њиви растури и одмах ноорати. На четири или шест недеља после првог утара долази други утар, који треба да је дубљи. После другог утара долази треће орање, које је уједино и последње и које не мора бити дубоко.

За озимце после детелине довољају се три орања. Онако где се земља правилно ради могла би се задвојкати и са два орања. Ако се десе дуготрајне кише или суше (као што су прибогу ове године биле), онда треба чекати док се време не побољша било у једном или другом случају. Јер угарене на суши није могуће а на киши не вреди. Неки, да би дотезлину што више искористили, остављају је докљан у јесен, тако да није могуће друго угарене предузети. Овакву уобичајену праксу треба уопште одбацити, јер никад не хожемо припремити земљу како треба — а ико по кад-кад испадне да рукон овакав начин обрађивања, инако би се благодарити само повољном времену.

2. Ако озими усеви дође после жажуница (грамња, пасуља совица, паута или аласона), онда имену потребна два орања, већ један, јер је земља после ових плодова у бољем културној стању. Код првог утара треба дубље орати. Ако је земља плодна и добро обрађивана, онда није потребно гвојити је, јер жажунице прилично билеко хране за собом остављају. Друго је орање уједино и последње орање, јер после њега одмах долази орање озимца. Онако где се жетва жажуница позно врши, те се не може први утар извршити, већ се мора одмах за сетву орати, хоже се допустити само онда једно орање, ако је земља у добром културној стању, ако су биле густе биле, и ако је корова врло мало била.

3. После окопавина, који се обично доцпаи са више дижу, много је паветитије јаре усеве сејати, јер за озиме се после таквих плодова, инакд не воже земља правилно да припреми нити што довољно да убуса.

4. При припремању земље за јаре усеве треба познати да после првог утара дође и други утар — пред сетву жити. Други утар мора да буде што дубљи, да би земља преко зиме што боље проврала и не сме се рано извршити јер се земља наделе и зашлепка, те спречава продирње мраза унутрашност. Бива мора да остаје онако како је поорана, како би мраз на небу повринуо дејствовао. Код нас неки само једанпут изугаре земљу — то није практично. Ако се рано изугари онда се земља зашлепка и мраз не може да продире унутра, ако се нека доине тај посао предузме, онда се коровско семе завриа и од мраза сачува, да на пролеће јасно корон забуди, дакле у обидна случају непрактично је једанпут угарити. Ако хожемо јари жити, цитурги, или уопште прелетни усеви да бубрину, онда требамо то учинити пре првог утара, да би бубре пре истржилао.

За пролеће усеве потребно је да им што више влаге прибавимо. То ћемо учинити, ако у пролеће земљу што више мешамо и радимо, јер сваки сунинић посао на њиви у пролеће пољачи за собом и велики губитак влаге у земљи, због тога је потребно да те радове још с јесени повринуко. Што ћемо и с јесени с пролећа по једанпут орати, боље да с јесени обидна орања извршимо, на на пролеће само екстариторима да земљу истрошимо и за усеви да спремимо. Ово је утолско лакше и корисније, што у јесен инако више доина дана, него ли у пролеће.

После добро пажених окопавина хоже с јесени и један утар бити, јер је земља доста растураста и мало корона садржи.

Насловетку треба да напоменемо да свагда овамо где нисмо задато ђубрива треба да се побривано да благодариво још пре првог угара, ђубре на њиву извезено и одмах растурико, јер нама земља ништа друго не тражи него чење орање и ђубрене. Кад су једног старог ривског оловскога (Батова) питали: *„Шта је у земљорадњи најважније?“* — Он је казао: *„Орање. — Шта друго? — Орање. — А шта друго? — Ђубрење.“*

Ст. 1.

ЗАДРУЖНА ПРОДАЈА ЈАЈА У ДАНСКОЈ

— Д-р Милан В. Влађић —

Пре прошле година јаја извезена из Данске, имала су у Енглеску, куда су скоро искључиво извозена, доста јдан глас и стога сразмерно слабу пројзу. Узрок томе био је у једне стране *недовољно рачуна о великој скаланима јаја за извоз*, а с друге стране и *недовољно обрабаке најмне сортирању њихову при извозу.*

Трговци и воште кући — скалани јаја ишла су од села до села и куповали од појединих пољопривредника обично ена пошења или јаја (као и у Србији!) без обзира на то каква су; понајчине — добра, или стара и покварена. Лоша су им јаја њубена нарочито у доба, када су кокоши велики делови престајале извесно време да носе, те су поједини пољопривредници, да би добили што већу цену, чували раније изнесена јаја што су дуже могли, излажући их тиме све већем кпању. Онда су дански пољопривредници, као што је то на жалост још и данас случај код неких српских пољопривредника, ишла изнелати о томе, да ма на који, на макар и недонинтен и непонетан начин, трезнуто доћу до које аспире ишине, него да својом добром, беспрекорном робом и поштенан радом одраје и даље своје муштерије (потрошача) и очувају себи и својим произвођачима и даље добар глас и још бољу пројзу.

Газуе се већ по себи, да овакав поступак на крају крајева није могао бити од трајнице користи ни за једну заштепоровану страну; ни за потрошача у Енглеској, ни за његовог продавца (посредника — увозника), ни за данског трговца извозника, нига још понајчине за његовог продавца (извозника) јаја — за самог данског пољопривредника.

Последња таквога необавиорног рада могао се је већ у напред предвидети: потрошачи у Енглеској, „опарени“ једном, престајали су поступати до трине и купују дамска јаја, услед чега им је онда цена морала све више и више падаати; тим падањем цене претрпљивали су губитке најдре најдре трговци извозника, за њима су убрзо дошла на ред дански трговци ввозника, и насловетку казују за све то морали су плаћати вршио кривичи (за њих и многи невини и поштени) — дански пољопривредници, јер су после тога, услед падања цене, морали јаја од своје живине продавати с тешком мувом и често, тако рећи, у губење.

Све ово заједно учинило је, те се је почело озбиљно размислити, како да се то испривали поногине и по могућству једном стане на пут. Тражило се и наило се. У то време задружна јаја је већ била захватила дубок корен међу данским пољопривредницима. Благогорни тицај њен покљало се је већ био у свакој пољопривредној грани и у сваком предугељу, који је починало на здраву и честој задружној основици. Стога ишје могло бити ништа лакше и ништа само по себи разумљивије, него доћи на ишано: *да се и продаја до доскел и сам ишано јаја органи задружнојме поједини пољопривредника — произвођачима.* Остарелости те занисан ишло се је у исто време и гачица, да с продавањем и извозењем свежих и у сваком погледу беспрекорних јаја не само поврати пређашња гледи, који су данска јаја некад узимала у Енглеску, него још и да се тај углед у знатној мери повећа и тиме надметње (конкурентно) трговача са јанјима из других земља на могућству што ишше субјале и ограничи.

У кратким нотешима представљемо, ово уређење (организација) задружане продаје јаја у Данској состоји се у потиону: *Поред неких мањекских задруга за израду јасла (бутера) и задруга за кљане и прераду свине, које су уштегду претпоставле организација задружане продаје јаја, — у Данској постоје неколико великих задруга са седматом у трговачким центрима и*

са искључивим задатком, да на задружној основици прикупљају и извозе јаја. Свака таква главна задруга има пошине задружника, које се образују у крају, који задруга буде себи одредила за делокруг свога рада“.

Основици је задатан сваке главне задруге, да пре свега узне и своје руке само извоз јаја из краја у коме је, и да у исто време напалани у иностранству што је могуће боља тржишта за данска јаја — поглавног тиме, што ће кушница и потрошачима давати од своје стране пуно јемство, да ће догична јаја бити потпуно свежа и чиста.

Да се све то како ваља поштине, свака је подружница, која је члан главне задруге, дужна да задругу испоручи сва јаја прикупљена од својих чланова — задругара, али са обавезом: да при томе не сме скалвати и она јаја која су старија од 7 дана, и с друге стране, да тако прикупљена јаја не сме чувати у свом стоваришту дуже од 4 дана, већ да их има редовно пре тога рока одмаштати главној задруги. Кратко продужење ових рокова може допустити само управни одбор главне задруге.

Јаја се морају испоручивати задруги са потпуно чистом душком. А да би се при свему овом могла водити тачна контрола и кривац могао лако ухватити, свако поједино јаје мора бити јасно (читко) обележено (идентифицирано) бројем подружнице и у исто време бројем догичнога члана — задругара, према његовој чланској карти. Шта ишше, да би при томе обележавању јаја издала још и потпуна је двообразност, свака се подружница мора за своје задругаре снабдевати како бојом тако и печатом од гуме за обележавање само код оних испоручилаца, које главна задруга буде за то одредила.

Ако која подружница не би предала главној задруги сва прикупљена јаја, или ако би задружавала иста вреко одређеног рока од 4 дана, онда губи свој удео у годишњој добити, а с онга тога, у оновољном случају, може бити решењем управнога одбора још и искључена из саставе главне задруге.

Што се појединих чланова — задругара тиче, то они сами ступањем у чланство — које кажи за целу рачунску годину — принају на себе обавезе: да својој задружини односно њеном скалвачу, који кољина обљани од једног до другог члана недељно по 2—3 пута, предају сва јаја добијена од своје живине, да при том задружавају само онољиво јаја, колико им је потребно за ештену кућевну потрошњу и за исчавањем качака; да ни у ком случају не предају задруженом скалвачу она јаја која би случајно нашли у некоем забаченом гнезду; да ишнесна јаја брижљиво прибирају и ваде из гнезда сваког дана, а за време топлих летњих дана и два пута дневно; да вришани јаја добро очисте вљажном крпом и да их чувају на сухом, хладноватом месту и при једнакој умереној топлоти; и да ишико не потурају задруженом скалвачу јаја старија од 7 дана. Онај члан — задругар, који буде преступио коју од ових одредаба, а нарочито који буде задруженом скалвачу дометнуо већ укварена јаја, наплаћан на себе казну од (обично) 7 динара, а ако то и по други пут учини, онда се казни дугебо (обично) с 14 динара. Казну изриче управни одбор главне задруге, и она је изрична, јер се противи ње не може ником подносити жалба. Преступни ли који задругар још који пут против поменутих одредаба, онда се може и потпуно искључити из догичне задруге. — Ако ли се пак догоди, да се је неки задругар огрешно о одредбу, по којој задругари могу предавати својој задружини само јаја од својих кокошица и шипиног јаја од незадружарских кокошица, и с друге стране, по којој не смеју ишком другом продавачу добијена јаја већ искључиво својој задружини, — онда се такав задругар казни (по својој обавези) са 6-до дана, а други пут са 0-80 дана, од сшине фунте (1/2 кг) јаја, који би на тај начин противно правилима предале својој задружини или продао коме другом.

Задругарска места свакога таква задружноског задругара: број, име, презиме и занимање његово. Број члана у тој листи има да буде онај исти, кајим ће се обележавати (идентифицирати) своја јаја које буде предавало својој задружини. За оно обележавање свих задругар добија при ступању у задругарство печат од гуме са прибором. На печату је, као што је то већ и напред поменуто, изречан број задругара као и број подружнице, којом се мора свако испоручити јаја једно и јасно обележити на округлом дебљем крају (шоти, гузеру). То обележавање за-

*) Правилна језике такве главне задруге за извоз јаја и једне неше подружнице ишписана су у „Телешкој“ за агроном годиноу, и то при у издешку 6р. 11 и 12 а друго у вољешку 6р. 11.

хтева се зато, да би се при нештинуау исправности јаја, које се у центрима за скупљање и паковање њихово редовно чини помоћу нарочито зато подешених електричних машина, одмах утврдила, који је задругар и из које подружнице предао дотична попарена јаја. У сваком таквом случају одмах се и без икаквог даљег обраћања на нарочити напред поменути казни од 7 или 14 динара.

При предаји јаја подружничком скупљању, она се броје и мере и одмах *испаклају по тежини* и цени, коју буде одредио подружнички одбор. Сваки задругар је снабдевен нарочито за то удешеном књижицом, у коју се при свакој предаји уписује број и тежина предатих јаја. Ово се чини стога, да би се док-није што правилица могла вратити накнадно исплаћивања јаја, у случају да се при предаји главног задруги и уопште при продаји њиховој добије већа цена за њих. То накнадно исплаћивање врши се тек онда, кад се према нахођењу подружничког одбора прикупи од свихнама утврђени износ, који сајки подружници као обртни капитал, и с друге стране, кад дотична подружница добије од главне задруге свој удео целокупне добити, која је у току протекле године постигла при извозу јаја.

Напоменути само ваља, да се целокупна чиста добит главне задруге не дели сна међу подружнице, већ се од ње само једна половина исплаћује, а остатак се уноси у резервни фонд, који главна задруга сајки у исто време као обртни капитал, али који се уписује у нарочити рачун као потраживање појединих подружница (разуме се увек сразмерно предности — тежини јаја испоручених у току протекле године). На потраживања подружничка исплаћује се у случају растања главне задруге, али кад поменути резервни фонд после неколико година достигне потребан и у напред већ утврђени износ. У последњем случају то исплаћивање отпочиње и иде тако постепено са удељима и потраживањима од ранијих година. Подружнице и њихови задругари немају од овог задругавања повољније постигнуће добити никакве штете, јер им се удељи у резервном фонду (потраживања) сваке године капитализу са интересом од 4% годишње.

Јаја, испоручена на локалним начини главног задруга, пре но што се прикупи њиховом накнадно, исплаћује се претходно у главном задругном стоваришту новоу нарочито електричних машина, да се види да ли су сва свежа и чиста или има међу њима и које давно сисено и кварно. Исправа се том приликом и наплаћује на покарена јаја, али су доцније таква јаја откривања све рође и рође, а у последње време само жувањето. Као увек и свуда тако је и у овој прилици задругарска солидност ухватила већ дубок корен и угушила сваку безобриност појединца.

После таквог важнијег прегледа, јаја се онда издавају по величини (сортирају), излажу у нарочите сандуче и мере на вази. Сваки сандуч садржи у себи но 1440 комада јаја и тежи према величини њиховој, 90 до 110 килограма. Измерена тежина јаја назначује се онда жигом на спољној страни свакога сандуча јасним и читким бројевима, како би се из тога могла одмах видети величина (тежина) утаклованих јаја (ношто је тежина једног и нетог броја јаја утолско већа уколико су та јаја кружнија, а утолско мања уколико су она ситнија).

Код овако — на задругају основи — урођене извозне трговине са јајима и код завођења овако јаке контроле, најважнига сортирања и ситнијењага завођења при извозу њихову није онда никакво чудо, што се је убрзо постигао жељени успех и ситног погледу. Поверљиве потрошача у Енглеској примају него и увек свежим јајима данским не само да је пошраћено него и јако повећано. Последња тога била је с једне стране појачана трајка данских јаја у Енглеској, с друге стране поступно и беспречкио раширење извоза њихови из Данске. У вези с тим порасла је и цена јајца, то је онда та онокако дала повода и могућности да се у исто време поступно повећава и производња јаја, било повећавањем броја књижице (кокошицу), било доносећи повећавањем њене носивости.

У којој је мери на године у години растао извоз јаја из Данске у Енглеску, најбоље се не видети из овога прегледа целокупне количине и вредности извезених јаја (у округлом броју):

Извезено је

Године	Комада	У вред. дин. (у ал.)
1861	160.000	4.000
1870	640.000	37.000

	Године	Комада	У вред. дин. (у ал.)
Прочетно	1876/80	?	1.600.000
	1880	39.840.000	2.500.000
Прочетно	1880/85	?	3.600.000
	1886/90	?	7.100.000
Прочетно	1890	133.700.000	9.500.000
	1891/95	?	9.600.000
Прочетно	1895	158.100.000	11.800.000
	1896	196.500.000	14.500.000
Прочетно	1897	249.000.000	18.400.000
	1898	267.100.000	19.200.000
Прочетно	1899	303.000.000	23.500.000
	1900	333.700.000	25.000.000
Прочетно	1901 око	380.000.000	30.000.000
	1902	430.000.000	35.000.000
Прочетно	1903	516.000.000	42.000.000

Ову огромну количину јаја произвели су поглавито дански сељаци — мали поседници. На ње се може отприлике закључити, колико је сразмерно огроман јачи и кокошицу у Данској. Ако се узме, да једна кокош снесе годишње просечно по 100 јаја, онда само број оних кокошицу, чија су јаја употребљена за извоз, мора да је год. 1903 износио најмање 5 милиона. Како опет, с друге стране, у Данској има свега 270.000 самосталних пољопривредних газдинстава просечне величине нешто мало више од 10 хектара, то онда значи, да је свако газдинство морало имати само за извоз јаја по 18—19 кокошицу! Али се по себи већ разуме, да целокупан број кокошица у Данској и стари мора да је много већи (за подмирење домаће потребе јајима). И заиста, по попису од 1898 год. било је онда у целој земљи свега 87 милиона кокошица, а узима се да је тај број до краја 1903 год. скочно најмање на 10 милиона.

Огромност наведених бројева може се потпуно вијести, кад се у исто време узме у обзир и величина саме земље. Данска је, као што је познато, по пространству *мама од Србије* јер захвата 38.440 квадрат километара а Србија 48.582 квадрат километара, док је по броју становништва скоро исто величине (год. 1901 било је свега 2.450.000 душа) ма да је у самој старој при ооснога — пољопривреднога становништва у већ знатно мањој но у Србији (јер само варош Копенхаген са предграђима броји округло 500.000 становника).

За све пак ове огромне бројеве, за сав овој завидни успех само у књижицарству и извозу јаја, Данска има да захвали, као што је то већ и напред исказао, поглавито навано организованој задругају продаји јаја, која иде на то: да је једне стране отува добар глас и још бољу пробу данских јајима, и с друге стране да омогући и најважније пољопривреднику у Данској да произведени јаја и лако прода и до дене шире доље.

Зар не би могла и Србија — као што то већ велико чини друге њихово напредиве земље (као нпр. Немачка) — да се и у овом као и у свиком другом погледу на пољу унапређења пољске привреде угледа на малу али вредну Данску?

БЕЛЕШКЕ

Које је земљиште најбоље за ружу? — Ружа подноси скоро свако блаженоко земљиште, само не влажно и каменито. Најбоље је најчистије земљиште које је шунакљиво и пропустљиво. Јасно је да овако земљиште треба да има довољно хранљивих градива и довољно плате. Одлично напредује ружа и у старој ружевањима добро изнемања са земљом. Лико нескотино земљиште није за гајење ружа погодно. Но у нескотино земљишту, на које војмако ружу да посидимо, показало се тиче што једини делови земљу откопава и у дубини до 50 сантиметара изнемако са с изловом и ситном ружевањом, која је свега раније бар годуна два добро изнемања стајала на земљи. На тај начин припремамо сие земљиште за ружу. Што се тиче ђубрета земљишта, најбоље је старо добро згредло говеће или такво исто говеће ђубре. Вубре добро згредло може се употребити у приповољној количини, јер ружа потребују много ђубрета. Земљиште се мора свако

године, пошто су руже већ повезане и орезане, одметити и добро очовати.

Распознавање чистог воска. — Несавесни продајци у много прилика мешају чист восак са разним додацима, те да би их на тај начин коштао дејствити. Обично га мешају са *лејем*, смолон или брашном. Ако је восак помешан са лејем, онда он, поштољен у млаку воду почне да кошта, док се леј са свим истопи. Има још један знак има ли у њему леја, а тај је: ако се свећа топи и отиђе остаје да гори дугачак. Смолу се распознаје по мирису кад свећа гори или се шарче воска затреје. Ако се восак који је помешан са смолон стави у шпирете, смола ће се одмах истопити а восак остаје чист. Ако је у њему *брашно*, онда поштољен у воду пада на дно, док чист восак плива по води.

Г Л А С Н И К

Одликанава. — Указом Његовог Величанства Краља од 8 овог месеца одликовани су:

Орденом Караборбове Звезде другог степена:

Јован Драгашевић почасни генерал, редовни члан Пољопривредног Друштва; Његово Преосвештенство Епископ г. Дикитрије, члан уметелач и Његово Преосвештенство Епископ г. Саво, почасни члан Друштва.

Орденом Караборбове Звезде трећег степена:

Коста Главић, председник Београдске општине, уметелач и редовни члан Друштва и Никола Стамениковић, редовни члан Друштва.

Орденом Караборбове Звезде четвртог степена:

Милош Лазаревић, економ из Лазаревац и редовни члан Друштва, Алекса Спасић, трг. из Београда, члан добротвор; Ђорђе Вајерш индустријалац, Таса Јанковић трг. Димитрије Кирковић, трг. из Београда и Раваљко Михаиловић, трг. из Б. Градника, чланови уметелачки и Саво Илић трг. из Шања, почасни члан Друштва.

Орденом Св. Саве другог реда:

Јован Жујовић држ. саветник редовни и почасни члан; Д-р Марко Лево, ректор Велике Школе и Фрања Вишетенка, индустријалац из Београда, редовни чланови Друштва.

Златном медаљом за грађанске заслуге:

Милош Х. Поповић, председник Пољопривредног Друштва, Веља Виторовић, економ из Брушана редовни чланови; Алекса Нешкић економ из В. Села, редовни члан и уметелач. А. С. Фариф, индустријалац из Београда, члан добротвор, Владек Шухарев и Кристијан Шеуе индустријалац из В. Палане; Коста Ђурић, трг. из Београда, Стевозар Гољевац индустријалац, Јован В. Вишетенка индустријалац из Београда, Атанасије Радојковић трг. из Шања, уметелачки и Самујло Мић из Београда, почасни члан Друштва.

Сребрном медаљом за грађанске заслуге:

Јакша В. Бокић, економ из Бањовца, члан уметелач Друштва.

Пријам приватних ученика у Виноделско-Вођарску школу у Букову (код Неговина). — У Виноделско-Вођарску школу у Букову (код Неговина) која ће се примити неколико приватних ученика за школску 1904-5 годину која почиње 1 октобра о. г. год. 1904.

Погодбе за пријам оних ученика оне су:

1. Да исеу млађи од 14 и више старији од 18 година, што ће доказати крштењом;
2. Да су свршили најмање четири разреда основне школе са добрим успехом, што ће доказати школском сведојбом;
3. Да су потпуно здравки и према годинама својим доволно телесно развијени да могу радити тежакче послове, што ће доказати лекарским уверењем;

4. Да имају најмање 10 хектара зиратне земље или да у случају дообе задруге њима припадје толики простор, што ће доказати верним изводом из пописне књиге добијеним од стране свога пореског одељења; и

5. Да су се, после школе, за извесно време заимали пољопривредним пословима, што ће доказати уверењем свог општинског суда.

6. Плаћање за надржавање стаје 25 динара месечно и то се волаже у напред троемесечно. У надржавање остаје: храна, стан, огрев, осветлење и лекарска помоћ. Све остале потребе набојкају ученици сами по Правилнику оне школе, а по цени по којој се оне набављају за Драњавна итнотема.

Младићи који одговарају овим погодбама имају поднети писмене молбенице са документима неспоредно Управи Виноделско-Вођарске Школе у Букову — Неговину. Уз молбеницу поднеће и обавезу родитеља или законик старатеља потврђену пољидијеском влашћу да ће тредио плаћати за надржавање по тач. 6 оних погодба.

Школловање у Виноделско-Вођарској Школи траје три године. Они младићи који су свршили 4 разреда гимназије са добрим успехом пријању се у II разред; а исто тако и они који су свршили грађанску школу, или три разреда гимназије ако волаже испит из хемје могу бити приимени у II-ги разред. Рок пријаве је најдаље до 30 септембра.

Продајна цена појединих врста и категорија лозе, које ће се из лозних расадника издавати у јесен оне године и у пролеће 1905 године. — Господин Министар Народне Приреде наповао је, с погледом на прописе чл. 13 Закона о обављању и унапређењу виноградарства и чл. 23 Правилника за извршење овога Закона, решењем својим Ш.В. 14227 од 2 септембра оне године одредити нове продајне цене појединих врста и категорија лозе које ће се из државних лозних расадника издавати у јесен оне године и у пролеће 1905 године. Према решењу продаваће се:

1. **Резнице** свих сората надржљиве лозе, које служе за подлогу у каљављену (америчка лоза):
1000 комада прве класе 10 динара;
1000 комада друге класе 5 динара
2. **Прпорци** (укаљевна лоза) свих сората надржљиве лозе, 1000 комада 20 динара.
3. **Зрели каљавени** (зрело каљављена лоза) на свима погодбама:

Лозе (астаљене) сорте 1000 комада 150 дин.

Виске сорте 1000 комада 120 дин.

4. **Зелени каљавени унијени** (на зелено каљављена и укаљевна лоза)

Лозе сорте 1000 комада 150 динара.

5. **Зелени каљавени неунијени** (на зелено каљављена лоза) 1000 комада 60 динара.

6. **Резнице домаће лозе** ако се узимају за каљављење као каљав — границе (вишње) од 1000 комада 5 динара; а ако се узимају за подлање винограда на живине испуку (у срезовама; разском, гмубачком, плучком, броњаличком и неготинском) издавање се по одобрењу Министра Народне Приреде бесплатно.
7. **Прпорци домаће лозе** (домаћа лоза укаљевна) 1000 комада 10 динара.

Да Министар Народне Приреде може одобрити бесплатно издавање резница од домаће лозе на живом (зетељем) испуку потребно је да молитељи испуке тачно погодбе чл. 26 Правилника за извршење Закона о обављању и унапређењу виноградарства; а и за издавање све остале лозе потребно је да молитељи испуке оне услове Закона о обављању и унапређењу виноградарства и Правилника за извршење истог Закона.

НОВЕ КЊИГЕ

О неговању вина. — Од *М. Милош Ј. Вајерша*, пољопривредног хемичара. Отштампано из Инавестаја о раду осмота Конгреса Српских Земљорадничких Задруга, Београд, Штампарија у Драњавној Штампарији Краљевине Србије 1904 године. Цена 7

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XVII СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

државне 21 јуна 1904 године у Београду

Присутни су били: Председник г. Милош Х. Поповић, благотник г. Јован Јекић, чланови Одбора: г.г. Алекса Ј. Поповић, Лада Жинанић, Александар Мијоковић, Петар Д. Тодоровић, Нико Јовановић, Милан Јовановић и Милош Н. Лукићевић.

Председавао председник г. Милош Х. Поповић.

Бележко секретар Рад. К. Спасовић.

120. Прочита се записник XVI седнице Управног Одбора од 7. јуна оне године — Одбор приима к знању.

121. Прочита се резеарат уредника III савеса *Пољопривредног Гласника* за награду радова штампаних у поменутој свесци *Гласника* — Одбор решива: да се радони у *Пољопривредном Гласнику* хонорисну и то: Процена имања; Аузерка; Најновија стаја у развинутој задругарства у Србији по 70 динар. Ослади членима за предохранину винове лозе од пламенаца, Порекло и давнина лозе и природне погодбе за вино развине у Србији, Економича шумарства у нашем Закону о шумама, Из нашег млекарства по 80 динар; производња жита у Србији у 1897—1900 године и Значај млекарства за пољопривредника по 60 динара; Настава политичке Економије у школама за пољопривреду и о важности примене геологије у пољопривреди по 50 динар; Прелом вина и њихово лечење са 45 динар; и Уредник за уређење и коректуру се по 20 динар. од штампаног табака.

122. Прочита се молба Друштвеног секретара, којом на основу лекарског уверења тражи одсуство месечно ради лечења у банји — Одбор решива да се секретару одобри једномесечно одсуство ради лечења а у дужности да га заступа економ и остало административно особом.

123. Прочита се молба г. Д-ра. Ђорђа Јовановића, окруж. пшумара да му Друштво откупи 40 комада његове књижице *Природни и шумарски односи Краљевине Србије* — Решено: да се откупи попуњене књиже по означеној цени при чему се има урачунати угодљивост рабат.

124. Прочита се извештај о стању благајине за месец мај оне године — Одбор приима к знању и одлучује да се обнови у *Тешку*.

125. Приступиле се решавању питања о штампању *Пољопривредног Колектора* за идућу годину — Решено: да се Колектор за идућу годину штамају у 10.000 примерака, а величина да буде највише до 12 табака штампаних.

126. Прочита се писмо управитеља основне школе у Лукици којим извештава, да су његови ђаци утамањили 50.000 гусенчица денитрова, на молби да им Друштво за то изда какву награду — Одбор решива да се писмено изјави благодарност управитељу и да се обнови у *Тешку* а што се тиче материјалних награда да Друштво исте не може давати пошто за то нема буџетске могућности.

127. Уредник *Тешкога* резеарите о штампаним радовима у 16, 17 и 18 броју *Тешкога* и предлаже да се исти награде — Решено да се радони награде по предлогу уредника и постојећој норми.

ОБЗНАНЕ

Пажња скупљачима претплатника на Тешак.
— Управног Одбор Српског Пољопривредног Друштва решива да се свакоме скупљачу претплатника на *Тешак*, који прикупи преглату за најмање пет (5) примерака *Тешкога* и ону унапред за годину дава положи Српског Пољопривредног Друштва, даје 20% од прикупљене преглате као награда за уру.

Према овојога надати се од свих пријатеља Српског Пољопривредног Друштва и пријатеља српске пољске привреде, да ће свима свима настати да што више прикупи претплатника на овај једини српски често практична пољопривредни лист.

О Г Л А С И

АМЕРИКАНСКО ПАТЕНТОВАНО СТАКЛО

ЗА ОСТАВУ ВОЂА И ПОВРЂА (КОНЗЕРВЕ)

Описано у 19 броју *Тешкога* може се добити у потписаној радњи.

Важно средство за оставу зимнице за сваку кућу која се има брнети за исхрану своје челади и преко зиме, нарочито свежом и толико потребном биљном храном. Начин опробан и поуздан којим се, по нашем упућу, сваки послужити може, да летину своју у поврљу и воћу одржи и за зиму отува и да јој, овим припрењањем, повисе продајну вредност.

Стакло је нарочито јако рађено, пресовано, с металном утегом на дук; у две величине: од литра и од пола литра запремине. Остаљеко воће и поврће држи се годинама.

Тешкога радња
Извођера **М. СЛУДКО** у Кош.
Београд

2-4

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Маним од петит врте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крушних писмена по 15 пара од прсте од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустр. вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вред.), *четврт стране* 2-50 динара (2-50 круна).

За оглашавање више пута, 10 од сто јоштинице.

Преглед 27 броја Тешкога. — *Чланци:* О семени ушнице. — О важности капаљења пљива. — О припремању земља с јосени за омије и јаре усеве. — Задруга продаја рјца у Данској. — *Бележке.* — *Гласник.* — *Нове књиже.* — *Друштвени и подружњени послови.* — *Обзнане.* — *Цени огласима.*

ИЗДАЈИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 30 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УЗЕТИ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ
ПРЕТВРАЊУ ПРЕНАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВ НАЈНОВИЈЕ ПРЕНАЈА ОД АПРИЛА
1869 ГОДИНЕ 3 3/4 ПРЕНАЈ ДРУШТВОУ
НОСИ ПОШТА БЕКСЛАТНО.

Цена огласна налаожна је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник и издатељ
Председник **МИЛОШ Х. ПОВОШИЋ**
СЛАВЕНСКИЈА 24, БР. 21.

БРОЈ 28.

У БЕОГРАДУ, 1 ОКТОБРА 1904 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXV.

ПОЉОПРИВРЕДНИК ТРЕБА ДА ЧИТА

Истигну треба признати: многи ће вам пољопривредник рећи како за овакав није читање, да се тим „послој“ могу бањати само они који од века живе, да књига ниси оре ники копа, да се из новина не јаче кости. А сви они, који тако говоре, некају право, и говоре тако само стога, што им није озбиљно не говори другаче.

Пољопривредник треба да чита и много пре и много више, него они, који се тим „послој“ баве, јер они су се обично тим „послој“ бавили од детињства, изучили школе, добили дипломе и заузели положаје, у којима се многи одржавају и без икаквог даљег читања, јер их школска спрема прешпоручује, а диплома чува. Само они од њих, који хоће корак у корак да иду с науком и напретком, морају да читају; другима је читање пристојно средство, као штоња чисти цветну банту, или убијање времена, као партија жандара.

Са пољопривредником ствар сасвим другачије стоји: њему је нушко да чита, те да с напретком иде упередо, да сие пронајме и открија, сиа искуства других пољопривредника примењује, како би од свога занимања имао више користи.

Пољопривредник зна да оре, али не зна *кад*, у *које* време треба да оре, *колико* да му буде бразда *мирном* и *дубином*, не зна значај *дубоко* орава, нити зна вредност орава у *јесен*. У књигама и новинама он ће сие то наћи, па ће прочитати и научити се, а од тога: хоће ли орати као *досад*, или ће онако како је у књигама написано, алико: хоће ли имати *досаду* слабу жетву, нежанат приход, бедан живот, или ће повећати *жетву*, појачати приход, олакшати живот.

Пољопривредник зна да копа, али не зна *како* и *кад* треба копати, а већина не зна још и то, да се једини простим плугом за опонавање (копачицом), може заменити рално 10 копаца. Из књига и новина он ће то видети, па ће уштеђену радњу снагу и уштеђену време употребити на друге послове, за које сад не досежа.

Пољопривредник зна копати, али не зна да се и ту може уштедети и снаге и времена. Јер сад и за те послове има справа, као год што се сад и сено другаче и боље сређује, па се и ливаде данас нарочито *обрађују* и *исегују*, траве се *засејавају* итд. Сие се то може и видети и научити из књига и новина, па да пољопривредник на *мањем простору*, са *мање*

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИНА НА ПОДА ГОДИНУ 3 ДИНА.
ЧЛАНОВИ ПОЖАТИ, ЧЛАНОВИ СНИ ДРУШТВА
ПОДРЖИНА, ОСНОВ ПЕШОК, ВОЈНИЦИ СТАЛ.
КАСА, ТАКМ. НАСТАВНИЦИ, ДИЈАК ИСТОСЛА,
ЗАДРУГИ И УЧЕНИЦИ ИМА ДОСТАЈАЈ ЛИСТУ У
ПОДА ЦЕНА, АКО ВОЉАЈЕ ПРЕТПЛАТИ ГРАДИТИ
ЗА ПОДА ГОДИНУ.

ЗАМ СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ФРАК. НАК 4 ФРАК. А. ПР. ПО СРБ.
ПОШТОМ. ГРАДИТИ И ВОЈНИК ЧЛАНОВИ
КАО И СРБСКЕ ПЕШОКА, ЗАДРУГИ И УЧ.
ТАКМОНЕ, ИСТОС, ПЕШОК И МАНАСТИРИ ДО-
СТАЈАЈ ЛИСТУ ЗА 6 ФРАК. НАК 3 ФРАК. А.
ПР. НАД ГРАДИТИ ПОДОЈЕ ГРАДИТИ И
КАО СРБСКЕ ПЕШОК КАО СВОЈ ДРУШТВА
ПРЕКО КОГА НЕ СЕ СВОЈ СЛАТИ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

НИКОШ Н. ЛУНИЋЕВИЋ

САРАЈЕВСКА 74, БР. 25.

снаге, са *мање труда*, за *краће време*, има много *више* снага и много *боље* није стоје.

Пољопривредник зна да засади воћњак, али не зна *како* и на *који начин*, да би му био *дугочежији* и *дапао* и *више* приноси, нити га зна *неганати* и *обрађивати*. Из књига и новина сад се све то научи, па од воћњака пољопривредник добиња *десет пута* *више* прихода, него што је *досад* добињао.

Пољопривредник „зна“ много послове, али се у његовим пословима не огледа *никако старо знање*. Он ради најгубље и најтеже послове, он сатира снагу и угради време — и то *зоне*: знати. Он ради све послове са *таквим разумевањем*, *како* је било и пре 300 година, т.ј. он у своје послове и не уноси *никаког разумевања*. А *дапао* је *потреба*, да човек сваки посао ради с *олаквим разумевањем*; за пољопривредника то много *више* важи, него за на кога другог. Он мора знати не само своје радње, не само *успехе* до којих је *дошлага* *разуна* пољопривреда, него *што* и *бар најосновније* појмове из *ожишко*, *хемич*, *ботанико*, *минералогич*, *геологич* итд. А да себи *колико* *толико* прибере тих *знања*, треба читати.

Пољопривредник треба да чита и *законе* своје земље, да би се *уписао* с *правама* и *дужностима* својим.

Сем тога, пољопривредник треба да чита и *ради* свога *заобрањава*; а да се човек може *читања* *напољно* *заобрањати*, о *томе* *нема* *сумње*.

Пућен добрих пољопривредних књига и новина *улази* *наука* у *живот*; ту се пољопривреднику даје *прилика* да *употреби* *огтавара* *искуства* *других*; ту му се *разлажу* *мисли* *оних*, *који* *теже* *за* *напредовање*, те *лако* *може* и он *своје* *мисли* *разложити*. Пољопривредне књиге и новине *служе* и за *договор* *појединих* *старијих* *предмета*, а са *договором* се *лакше* на *прави* *пут* *може* *ићи*. Тако се у *разним* *договорима* и *истина* на *дани* *живот*, па се пољопривреднику *отворено* *разлаже* *оно* *што* *постоји*, те *лако* *може* да *сравни* *свој* *стари* *рад* са *новим* *искуством*, и *ти* *га* *пућен* *може* *однакити* *од* *многих* *предрада*, да *са* *временом* *напредује*, а *оно* *да* *востава*, *што* *ново* и *отвара* *искуство* *проглашава* *за* *неутгодно*. *Сажо* *се* *тако* *може* *напредовати*, и *само* *се* *тако* *поправке* *могу* *најлакше* *уводити* *и* *остајати*.

Рећи ће ко: ја бих читао, али *баш* *немам* *средства* *да* *набавим* *себи* *књига* *и* *новина*. *Томе* *би* *било* *најлакше* *покоји*, јер се *њих* *више* у *једној* *општини* *могу* *сложити* *на* *држати* *заједно* *књиге* *и* *новине*. У *последње* *врем* *појавило* *се* *не-*

колико покуšaja s оснивањем сеоских читавница и пивјарница, и кад би људи били преднији тој корисној ствари — нека сунше да би успели били на потпуно дозвољетво и пољопривредника и прјатеља њиховог напретка.

О ЗНАЧАЈУ ВАЉКА ПО РАЦИОНАЛНО ОБРАЂИВАЊЕ ЗЕМЉЕ

— Д-р Милан З. Војакић —

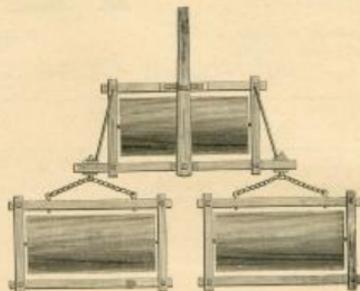
Ио интересантнога чланка: „Распрострањеност главних врста пољопривредних сирових и превозних средстава међу земљорадничким у Краљевини Србији“ од С. Б. Милошевића, штампано у *Тешку* бр. 22 и 23, читаоци овога листа могли су, осим осталих важних података, видети још и то, да је целокупан број ваљака у Србији износио по појнеу обрађене земље од 1897 године само 749 комада, то да је према томе 1 ваљак долазио тек на 6 населених места или тек на 427 земљорадничких домова!

Овај неважан број значи само толико, колико тек да се може казати, да ваљак у Србији није потпуно непозната земљорадничка сировина, — ипак и он може послужити као један доказ више, да је земљорадња у Србији још и сунше много заостала впа савремене земљорадње других напреднијих држава.

По распрострањености својој ваљак, до душе, не долази на првонастајће место, јер је у Србији 1897 године било највише вршалаца (свега 259) па за њима сејалца (свега 611). Али, ако се и не може тражити, да вршалац дођу по бројној распрострањености на једно од првих места, и ако се сејалац још могу и замишљати, па да у многим погледу неопуштено, извесној сејачевом руком, — *оваки треба по многобројности својој извесно да заузимају место одмах после плугова и дрљача (брана)*, јер се употреба њихова не може ничим другим замишљати, нити се без њих које земља потпуно рационално обрађивати и за што успешнији пораст усева подешавати.

Многобројни испитивањима и непобитним доказима утврђено је, да је и ваљак, као и гвозден плуг и добра дрљача, једна од основних сировина за савремено рационално обрађивање земље.

Поглавито дејство, које се употребом ваљка постиже или, боље, на које употреба његова управо почива, јесте равињање и вршање бусова и воћих или мањих грудана, које при орању постају, и збијање и уравнивање неравних горњих слојева разоране земље. Као последица пак тога уравнивања и збијања горњих четвита земљиних јавља се: олакшање пењање влаге — воде из доњих слојева земље у горње и на тај начин знатно повећано испаравање те воде и с тим повећано испушњавање не само горњих воћ и доњих делова земљишта.

Слика 1. Троцикли дрвени ваљак.

Дробљење и ситњење грудана од корнети је особито за обрађивање тежих, глињавих земљишта, јер се ова при орању обично јако грудудују и тиме у знатној мери сметају и отежавају како само сејање, тако и клањање посејаног семена и почетно развијање под таквим неповољним околностима најнижког усева. За ову су сврху погодни нарочито прстенасти (колунасти) и зупчасте ваљци, налик су од прилике представљени на сл. 3 и 4. Такве ваљке треба употребљавати и за уравнивање и равињање лакших, песковитих земљишта, пошто би иначе звањављем глатким ваљцима — какве представљају слика 1 и 2 — испушњавање, које је на таквим земљиштима и ипак само по себи јако, било после тога још много јаче и брже,

ПОДЛИСТАК

НАШИ ДОВРТОВРИ И ШТЕТОЧНИ

Лентире и лентирини

У природи нема лепше слике од лентира, тог ваздушног становника са крилјима шираним најрасионоснијим добама; помоћу својих лакних крила он летулица од ветра до цвета, ескуладији и сишући отуд међа или се одржава безбрижно у извесној растојању над земљом. Лентире су, без поговора најлепши међу свима инсектима, само је и та њихова лепота врло нежна. Крила, која су обично доста велика, покривене су ситним лушчицама разноликог облика, које се с њих могу дићи као ситан прах. Поред крила покривених ситним објасним прашком, у лентира постоји место уста још и једна цип сирнало ушњава, која је састављена на две одлучате полукугле. Овом сирналном ципи лентире сишу недовољно сок из цвећа. Она цип је постала променом вилана, која у сишу гусеница имају ворнак изглед. Пинча су различитог изгледа. У дневних лентирона су обично на крајевима задебљања, док су у ноћних обично чешаљастог изгледа. Ноге су у лентирона обично дуге а често наоружане бодљавима. Тело је у женика дебље од тела мушкаца.

Лентире се потпуно преобраћавају. На јајета се вазрасе гусеница, она се преобрани у лутку, а из лутке се изведе савршен лентир. Гусенице лентирона орло су штетне због своје плодности, јер, извесних ситних бубу, ларве свих других

лентирона сабијају међу њиховим штеточине у великој мери. Ниједна друга врста инсеката није у стању причинити толико штете као ове многобројне гусенице, што се разлике по шумама, њивама, градинама и ливадама.

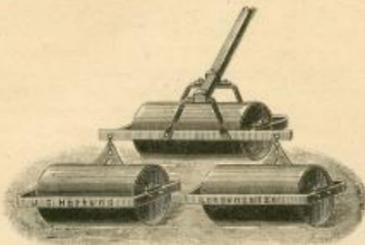
Јаја, која могу по изгледу бити врло разнолика и која су обично обавијена чврстим занофом, женка спава неки пут једно по једно а неки пут у гомизи на биљу, које треба да послужу гусеницама за исхрану пошто се изваду. Код многих врста јаја презиме, а гусенице се из њих изводе тек на пролеће, када настане први топлији дан, тама, када могу напашти на неке билне чучовне, који им служе као прва храна. У изузетним случајевима, гусенице проведу зиму у земљи или трави, завијене у нарочито ткино, које оне саме опреду; међу тим, обично бија да у доба лутке лентире проведу зиму.

Мале гусенице, које напућу из јаја поједу шире чатуру на које су напаше на онда почињу оваја изустошња над околним биљем. Ове, које се рађају на јаја, које у земљи сасепају у гомизи, остају у друштво бар у првом времену својих ларви, а често и за неке време док су у доба гусенице, тако да неки пут ова друштвоности иде тако далеко, да и све покрете и седења с једног места на друго врше заједнички као по некој команди. Уздржане гусенице, које праве огромно штете по шумама, дају јам највиљни пример о тој гусеничној друштвоности. Нема тих војника који би могли тако исправно раме за раме јам и своју радњу вршити, као што је то у стању пригити ова гусеница појена.

Кад посматрамо пројдрљивоћу свију гусеница, нећемо се нимало чудити, што оне тако брзо расту, те због тога, за време својега живота у том стању, неколико пута и кожу прелазаче.

те би то могло у извесним приликама (при недовољним воденим надокнада) довести дотичним усевима прилично штете.

Сако пак напаве некихних земљишта (привренистич (до-дутасти) и зучастити валдника) потребно је нарочито после сејања, да би се сабијањем горњих слојева, где се уприво на-лази семе, омогућило и што јаче повећало пеншање влаге на доњих слојева у горње; иначе, због недостатка довољне влаге у горњим слојевима, нарочито кад је прије сушница, ницање посејаната сељена је слабије и неправилније, а и оно што га изашкије, развија се и напредује, због недовољне влаге, споро и траљаво.

Слика 2. Троделни троделини валлак.

Ово разбијање разоране земље и разбијање већих грудана корисно је и онда: кад је дотично земљиште пре орања наубриво стајекима љубрегом, или кад се зорана само стравка. Та корист, која се у оба ова случаја постиже ваљавом, почиња на већ споменутом повећању пеншања влаге из доњих у горње слојеве земљине, у којима се напак зорано љубре и стравка, јер се ти били делови, услед веће влаге, која им се на тај начин привода, и услед веће прегрешности и прибијености за поједине честице земљине, много брже распадају и труле, по што би то иначе био случај, кад се такав угар не би превлао.

Сем тога, то дејство валлака, да ситни земљу и разбија веће горње слојеве, може се корисно употребити и у том слу-

Обично је гусеница огранчана, што се типче веће исхране, на извеску билдак врсту, те ће често и угушити од глади, него ни што ће јести са друге билде врсте. Шу највеће итеочини међу гусеницама напандај; споро све билке. Инакити, које оно испуштају из себе у великој количини имају нарочито облик и наглед и често служе као знак за разновнавање по којему се даје ухватићи где се гусеница сакрива.

Све гусенице имају на предњем делу тела правце, рокасте и чланковите ноге, а поред оних имају још и друге такосване лакше ноге на трбушном делу тела, чиди број може бити различан по појединим врстама. Обично их има по пет пара на броју, од којих је последњи обично стаљен на крају тела, док су остали обично распоређени према средини трбуха. Многе су гусенице по површини тела потпуно глатке, друге су, омет, покривене дугим длакама, које гледане под микроскопом, имају наглед конкаст или личе на тврне наоружано куцањача. Ове се длаке лако заламају а могу причинити на који велике непријатности.

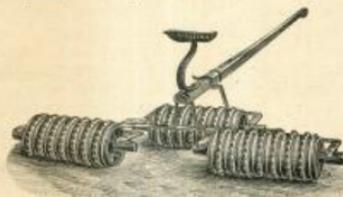
Понто је последњи пут променила кожу, што неки пут бива и по седам пута, гусеница прелази у долузаснало стање и постаје лутка. Неке, нарочито оне у дневних лентирова, не испредују конад од којег праве чауру, него се слободно обесе за задњи део тела или обавију своје тело попречним влакнима тако да висе у хоризонталном положају. Друге гусенице, нарочито у ноћних лентира, као што су разни свинкови, залазе до напаве дубине у асеплу, те се тамо преобраћају у лутку, која се налази у извесном углавном удаљеном. Међутим гусенице већине ноћних лентира лутке из тета извезан сок, који се на ваздух смрзне у тврду конад, од којег оне испредују

чају, кад се које земљиште засеје онашко каквици ситним се-неном (нарочито од дестелана, разних трава итд.). Шта висе, само се ваљавом и може успети, да такво семе никне што потпуније и, кад никне, одмах се још у самим почетку развија што боље, јер се само тако може што тешије и чврше при-зубити уз честице земљине, из којих ће приети потребу влагу,

Слика 3. Протезасти (додутасти) валлак.

која ће му покривати нежну клицу и заштићавати је од сун-чене прише, и у које ће лако и непосредно пружити и раз-трваћавати своје прве жалце. — На овај се начин, ваљавом изутарената земљишта, које и корисно може називати да пре и боље никне, по што би то иначе било, те се тако, додичији поновним орањем, или престо ваљавом тонкици зучастити ва-

Слика 4. Зубчати валлак.

цима, те земљиште које много потпуније очистиће од корова по што би се то могло учинити без претходнога ваљања.

Од велике је, даље, важности и ваљавом озмих усева после јаче, нарочито сухохрпане зиме. Због тога што храл

себи ткивно за чауру где се налази смештена лутка, на којој се могу већ развијати споро сити делови тела чак до сисаљке. У доба лутке лентир, као што је понаше, не узима ни-какву храну, али се ипак гада развију сити органи, који ће га додичије као савршене инсекта одликовати, што се све збива на рачун нагомилаке хране у телу још из доба гусеничег. Кад се лутка потпуно преобрази, онда из чврсте напаве савршен лентир који одмах тражи другу а којим ће се спарити.

Обично лентирива наведу у години по један подмацка. Гусенице, пошто су изашле из јаја, једу за време лета, прелу у стање лутке у јесен, те се из оних на пролеће појаве савршени лентирива. Често бива да се лентир појави при крају лета, те, у том случају гусеница пролази и одмах с пролећа напаве на ливње и пунољде, а у добу лутке преводи мали део времена преко лета. Код најчешћих врста лентирова из-воде се и по два подмацка за једну годину; у пролеће и у јесен.

Дневни лентир (Рариво) имају велика и широка крила, обично украсена жиним бојама, која за време одмора стоје усправно над телом, никне завршене као неким бупцима, дугачку сисаљку и често прили праг закрпао. Међу овим лентирима имамо мали број неспаривача, који ним чине штету, нарочито по артковица. На првом месту одне долазе они белци лентирива, а остали белци проваком, и одне одне зрених тронака. Такви су лентирива: белци доловачи, сл. 1. (Рариво stratioid), који напаве крупнице, јабуке и пшљине, на онда, белци кривоци, сл. 2. (Р. brassicae), који напаве крупно лишће (обичан купус, сљд и келераф). Јаја у ових лентирива нагледују као мала бона са кратким грданем; боја им је обично жућкаста и обично су по

краш и растрпше поједине честице земљине, слабе се жлице овних усева едлајају од њих — често у толикој мери, да поједине бљачице, кад се земља потпуно раскраси, остану да носе само о по неку своју жлицу. И сад треба само да отргне мало јаће сулице и да завлада мало јаће сулице, па је велики део тако раскраскигатованог ованог усева за увек пропао. Али се благовременни наваљем — у овом случају, разуме се, само глатким ваљцима — сва та когуља штета може потпуно предухитити и спречити, јер се на тај начин одвојене жлице поново доводе у додир и приљубљују са раширљеним честицама земљиним и тако онемогућава спржавање и нагло неушњавање ваљкова.

Ако ли овет с пролећа који озими или јари естри усева сувише брзо расте, те наутри бојази од могућности да жито доклице у већој или мањој мери полегне, онда је и у том случају од користи приступити наваљу лакшим глатким ваљком, јер се на тај начин пренаваљне биљке повлају и у доњем свом делу ваље или више подокле, те услед тога онда пораст њихов постаје за неко време (док се понаде потпуно не опораве) спорљиви и полегави, које би услед првобитне бујности илаци настипало, немогући.

Напослетку, нарочито ваља истаћи корисну употребу ваља још и у случају, кад се после пише гхвати по површини поораве или већ и засејане земље добији слој коре, који се јавља особито на тежким, глинастим земљама, и који својим чврстим склоном спречава потребан приступ ваздуха у доње слојеве земљине и у њитиој мери отежава погравље наје кишнице. Та се земљина кора може до душе разбити и дрљачом, али кад је извесно земљити већ засејано наваљем усева, који још није изникло или тек што је то учинио, онда је много боље употребити на то разбијање какав пренавет, (кодуласт) или зупчат ваљак него дрљачу, јер дрљачу у том случају може нанети таквоу увреду, дубљим разривањем својим, често више штете по какав користи.

Неуништајући се засад у наваљене и свију осталих споредних случајева, у којима се ваљак корисно може употребити, наводи, да је ово досад изложено довољно, па да се сваки увери, да је *универзална ваљка* у земљорадњи *у истина* *веома мноштрука*, и да су, с друге стране, *користи од те употребе*

стотине заједно стављени на ваљачу лишћа, којим ће се доклице гусенице хранили, те их је лако пронаћи. Вели глогонан обично летя у месецу јулу. Гусенице које се излегу на петнаест дана по пошењу јаја, држе се у заједници и образују, окруживши лишће својим влакнима, једно једино гнездо у које се оне понављае приликом сваког промена или за време јаким прилепа. У почетку, док су гусенице још врло мале, оне једу само зелене делове лишћа, остављајући ребарца што се по леци ваде. У ово доба, ова мала жућкаста створења, са

Слика 1. Глогонан.

првом главом и вратом, што су се поређала једно поред другог по лишћу, и иду непрестано напред жетерују, доста личе на микроскопско стадо оваца. У јесен, кад је престану јести, свака гусеница испреде у унутрашности заједничког гнезда нарочиту ћелулу те у њој проведоу и потпуновргом стању лежи зиму, да би на пролеће наваља својом наваљачиошћу на дневне и ливне пунољске наних вољака. При крају априла, а често, што зависи и од тога какава је година, и при крају маја, гу-

треби *неволе* толико *велике* и *разнообразне*, да за сваки земљорадњи у Србији *треба* *исти* *онако* *да* *има*, *као* *што* *је* *непоходно* *потребно* *да* *има* *и* *оно* *друге* *две* *основне* *сарава* *за* *обрађивање* *земље*, *т.ј.* *плагу* *и* *дрљачу*. Неће се нимало притерати кад се каже, да савремен пут, дрљача и ваљак треба да буду „Света Троица“ за сваког напредног земљорадника, јер се само повољу тих трију сарава зрпатава земља може потпуно рационално обрађивати, припремати и увек према приликама поднаваљати за што је могуће успешније напредовање дотичнога усева.

О НЕЗИ ГОВЕДИ

Јесен је већ настала. Гетина, за сада је још прилично лепо и топло време, али свакога часа може нас ишенадити снег и нећава. То ружно и хладно време не треба да затекне неспремне наше сточаре, одгајиваче. Они треба да су се досада постарали да своју стоку удобно смеете, да не тричи бар од студа.

Ну, за добро одржање и напредовање стоке преко зиме, није довољно ако је само у стоти свештена. Ваља је добро хранили, уредно појити и сви јој осталу негу упаливати. И само, ако се буде тако радито, хоће ће она бити здравца и напредна преко зиме. Иначе, свака учиница грешка у томе правцу, донеће одгајивачима неизбежно штету. Јер, оно што се неваљљиво и нехатно у последу хрљавога и неге пропустити учинити, то се после тешко да поправити, па казар се шта предузвизадо.

О нези говеди преко зиме у стаји, учиниће само неколико општих напомена, па које држимо да су за сада најзначајније.

Стаја за говеда не мора бити дужуга, али *треба* *да* *је* *бар* *толико* *пространа*, да сва грла ногу у њој нестешно боравити.

Величина стаје зависи од броја и крупности говеди која се у њој имају да зиме. Рачуна се да је за крупнију краву или вода потребно 4-5; за јуница и јуница 2-5; за одбајено теле 1-5—1-6 квадратних метара.

сенице достигну свој највиши узраст, те се разасну па све стране, тражећи згодна места за своје преоблакавање. Тада су оне најдосадније по селма и парковима, јер узле и завладе се по свима кутњима, где би се могле обесити и прешти у облик розасте лутке, шварине црном и жућим петгама.

Ларве лентира на рода вечерњих лентитрова (Spring) доста су крупне и веома продрљавне. Ларва лентира, мртвакне главе (Spring или Archegonia atropos) која живи на хромпирноу лишћу може да порасте за половину стоне, ну треба је што се оне

Слика 2. Велик кукурир.

ларве не појављују никад у великој количини, те и не причине толику штету. И одде, као и у целој природи, важи закон, да величина јединке нема пресудног значаја у стварању или ружењу у природи, него да, напротив, број мањих бића има пресудну улогу у развијању у природи. Ситно, невидљиво биљке и животине, својом многобројношћу, споредно су читаве слојеве и брговне; те сво и ваде видимо мале врсте као огромне штеточине, док велике долазе на споредно место.

Разуме се да ове просторе ваља рачунати само за грађа. Простор пак за приповење хране, чипљене и тимарење не улази у ове површине.

Код нас још није тако скупа земља, те се за подизање стаје може да употреби места кољико се жели. Па на материјал није скуп, те је снажско за обуку што навиш пољопривредници не спремају стаје за своју стоку како треба.

И ако стаја треба да је довољно пространа, не треба омет ни да је тако велика, да се не може затрејати, и да је стога у њој грана хладно. Она не сме бити ни тешка, јер је тада за говеда шкочљива. У њој не само што грађа не могу да леже и одморе се, који им је одмор потребан ради преживљања хране, већ једно друго могу лако и да повреде. А после тога, у таквој стаји, отежан је преглед и осетрање приликом хранења, када се ободела грађа најлакше приметје. Дакле, у тесној стаји тешко се може одржавати и пајугуница чистота.

Зна се да говеда криво носе, а небућни и балегти ни је жита, те више бубрега дају него коњи, зато је потребно да у њиховој стаји има улазак одук којим ће мокраћа одлазити у нарочито спреману јаму. Иначе, ако тога одука нема, те мокраћа буде остајала под гранама и упијала се у пџа, кварине снаки цућу ваздух да се веће ноћи очистити ни најближњим проветравањем. Па ни грађа не могу се због тога често одржавати. На таквим се гранама редовно виђа подљак од балеге. Тај подљак увек затвори поре на кожи, те не бива испаривање како треба, а то шкоди здрављу сањих грађа.

Стаја треба да је светла. Али светлост не сме надати грађина право у очи. И зато ваља прозоре тако удесити, да светлост пада и осветљава врат и остало тело.

За мања грађа потребно је више светлости него за старија. Топлиши воловина и крапама музарама није потребно тако много светлости. Грађа, пак, која се гоје, потребују највише светлости.

Ваздух у стаји треба да је увек чист. У њему не сме никада имати много амонијака и угљене киселине. Сун ваздух такође није добар по здравље грађа и стога у њему треба да има водене паре. Премаћи ваздух шкочљив ни. Правилна не

И ако би смо могли оставити на страну лентире из рода вечерњих лентирова (Sphinx-a) то не можемо равнодушно занемати са оних ноћним лентирима, који припадају роду Bombyx. Међу оних лентирима има великих штеточника. Лентире овог рода одликују се дебелим скоро увек маљавим телом: крила су им у миру положена, снажљак им је врло кратка и у мужјацима су пилци двојно чешкасти. Ови лентире лете само ноћу несигурним летом од гране до гране.

Два представника овог рода *жуторуба* (Bombyx chrysothoea и B. agrifera) сл. 3, који очувавају са својег тела мање да њима покриву своја јаја, *овуху* *међу* *нојасе* *штеточине* *међу* *лентирима*. Јаја, покривена врло жућим ситним дисцима, стањавена

само што отежава дисање и кварити плућа, него у њој се најчешће налазе клице за њихове заразне болести.

Да би ваздух у стаји био увек свеж и чист, ваља из ње белегу редовно избацити на ђубриште, а одводни одук одржавати чисто, како би мокраћа могла одлазити. Прозоре и врата ваља такође пажљивоше отворити ради обнављања ваздуха. Само при томе ваља пазити да она грађа, која се близу њих налазе не обегу.

Што год је већа чистота у стаји, утолико је по здравље савињих грађа боље. Поудано се зна, да краве у чистим стајама дају увек више млека по у нечисти и загуњавији, што такође ваља имати на уму.

У стајама које су изиде циглом и каменом, дуварови су нахон хладни, те се на њима куни водена пара од испаривања и дивања грађа, загуњавља се у калпаце и тако низ њих кливи. Стариши грађина ова није тако шкочљива, а за млађе је по све штетна. Стога, кад се она у стаји прихети у већој количини, треба стају проветравати. Ако проветравање мора дужи трајати, онда треба грађа из стаје истрати на поље, па отворити врата и прозоре да се ваздух потпуно промени и разнесе *сабој* сувишну пару из ње.

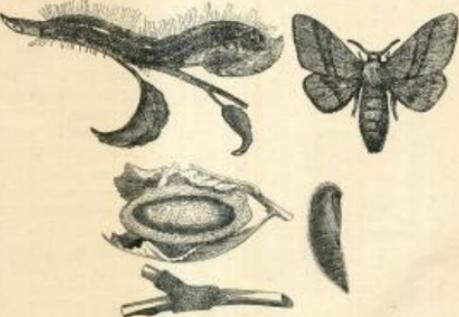
Стаја не сме бити хладна. За краве музаре потребна је топлија стаја, јер тада више млека дуче. За телеће носове и јавовише стајама не мора бити тако топла као за музавне краве.

Топлота тела у говечета наноси 37-5°C, и она увек тежи да се најдичи са спољном топлотом. Тако, ако је на пољу хладно, грађа ће из свога тела губити више топлоте и тада се порају хранили болон храмом, да тај губитак наплате.

Јача спољна хладноћа утиче на кожу, те се она кунити; лојне и знојне жлезде не могу тада да раде како треба. Дакла на таквим гранама изгуби светлост, постане тамнија и сва се наострени.

Кад је стаја топла, онда грађа мање губе од своје топлоте, па ни је и мање хране потребно. У тој стаји кожа се на сваком гуду рашири, те лојне и знојне жлезде неспешиво раде. Поре су отворене, те испаривање лакше бива. И што год је стаја топлија, то је и испаривање веће, па према томе ваља а грађа чешће појити.

Гусеница *кувањка* *сува*, *кувањковица*, сл. 4. (Bombyx neustria) *неје* *имало* *мање* *опасна* од предходних. Она је лентирца жућкасто-дрвена са врлим шетлама по крилима, а одла-

Слика 4. Кувањка сува. (Дуб, јага и заграда). — Лентир кувањковице суве. — Гусеница кувањке суве.

кује се нарочито начиниш полагати својих јаја. Онај лентир положе своја јаја као у велик колони оне неке гусенице.

(Српшање се)

Слика 3. Жуторуба с гусеницом.

на највишу линију, личе у ствари на мале сувијере. Гусенице које се одаде изгуби, изграђују с почетка зелене делове линија а дошлице кад ојачају, проширују и сав лист. Подмаљак обегу оних врта проводи зину у доба гусенице и то прво, у великим гусеница сирвањем од гусог тина, а друге, у усављеним зауринима. У пролеће, кад почне линије најбојати, оне још једном снажко наваду на линија па се онди преобразе у лутку.

Кретање је за сва грла добро и корисно, а за млађа је оно од немога велике важности. Кретањем разлијају се не само минаши могу него и целога тела. Веоме јединих делова постоје нево и јаке. При већем кретању брање се дине; плаћа, ерне и крвни судови брже раде и разлијају се, те после теже обављају. Колико и шта вреди друго кретање, то се види најбоље код младих грла, која се првоко лета држе на нани. Стога, потребно је грла из стаје изводити на поље, да се што више крећу. Кад је време благо и топло, грла могу остати и дуже ван стаје. А да се сама не би враћала у стају пошто се по вољу истрчу, треба им дати пошто слаке или сена да се забаве, па ће тако дуже остати на вољу и кретати се.

При краћевој говеди ваља такође обратити особиту пажњу. Роведима не треба никада давати много хране о једноко оброку. А кад се хране, ваља им храну давати сваки пут у једно исто време. Од једнога хранења до другог треба да прође најмање 3—4 часа, иако би грла ипак врелена да примљену храну једнога оброка до другог потпуно сваре. После хранења не треба грла гонити и узнемиривати, већ оставити да на миру преживају. — Кад се грла хране неким храном да нешто шта да архивају, тада се морају чешће хранити али их одхрањење није тако потребно.

Као год што треба пазити на квалитету хране, тако исто нужно је да се говедима даје чиста и уредна свежа вода за пиће. Добра вода за пожење стоке јесте она, која је свежа, бистра, без ириса и која је умерено хладна. Сунине хладну воду не треба давати стоци за пиће, а нарочито ваља чувати лагрејана и уворна грла од хладне воде, јер добијају разне болести. Тако исто ваља стеное краве чувати од напоја хладном водом, јер од ње често болувају.

Текуча и изворска вода није никада тако хладна, па је много боље изводити грла да ту воду пију, где је то могуће. Вода је у барана, шанчевима и којекаким рудинама, хладнија од текуће воде, па не треба дошопанати да говеда ту воду пију. А сав тога, као стојећа вода има увек у себи органских материја која у њој трују и које су по здравље шкодноне. Исто тако по здравље говеди, па и остале стоке, може да буде немога опасна нистевина — сеоба ако случајно доспе у воду која се за пожење грла употребљава. Јер ваља знати, да најчешћа боловања грлом долазе од нездраве и загађене воде. Кољико ће се кад и којим грлима дати воду да пију, зависи од топлоте која у стаји влада као и хране којом се она хране. Према томе, рачуна се да је за одрасло говече потребно 30—40 литара воде дневно. — Кравља и теладина волонина, треба дати више воде но осталим грлима. Волонина стога, што као радиш имају више кретања, те је код њих испаривање веће. Код краве имају зато, што код њих нево део воде иде у млеко. Али и при тој ваља пазити. Суншина вода развратити волове, те нешто потребне снаге за рад. Стога није за волх ни нека храна. Теладне волове најбоље је хранити својом храном, јер су тада издрживији.

Тимар и чисто државље говеди, неопходно је потребно. Међутим код нас се на више места на то и не мисли. Многи наши одгајивачи држе да су за своја говеда učinили све, али се не побринути колико толико за едуку и ширекли тек најпужнију храну. У ствари пак, говеда треба често држати и свагда чистирати. Јер, тимарење не само што ништо доприноси здрављу, него је тада мање хране потребно. Не каже се ба- дава: "говече отирано, улопа нахранено."

Дојаконима рђаву млечку остављања љубреца под стоком ваља напустити као по све штетно по здравље вола, па љубре сваки дан избијати и стају што чистије држати.

Нарочито ваља обратити што већу пажњу на чистоту крава музара. Јер што год се ове више тимаре и чистије држе,

утолико више млека дају. Она је истина и оглодина утврђена, коју наши одгајивачи и правари треба стално да имају на уму. Да би се чистота у стаји код говеди могла одржавати, ваља под њих подметирати сламу или који други простртар, па коме ће она, не само удобити лежати, него који ће у исто време и љубре прикупљати у себе. Јер, ваља знати на уму и то, да је љубре много боље и јаке кад је измешано са сламом.

Снаграто да је потребно да напоменемо још и то: да ваља обратити што већу пажњу на чистоту својих двора из којих се грла поје и хране. Јасле морају бити такође чисте. Некеће јасле и судови могу ако да буду узрок каквом опасном заболевању свију грла.

Исто тако потребно је да одгајивачи пазе и на послугу ако им ова око стоке послуже. Она не треба да иде у туђа дворишта и стаје, а нарочито ако још грла болују од какве болести. Тако радећи сачуваће они своја говеда од могућег заболевања.

Ово горе учинило само као напомену. Али у сваком случају тешико стоки коју газдине очи не гледају.

И. К.

КОКОШИЊЕ ЈАЈЕ, ЊЕГОВ САСТАВ, ПОСТАНАК И РАЗВИЊЕ

— Dr. V. Hlanke —

Јаје је најважнији производ наших кокошана. Јаја ради човек и гаји кокоши и стога их је и уопе у ред својих домаћих животиња. И ако месо код друге домаће живине игра најглавнију улогу, код кокошана долази оно тек у други ред. Ко хоће, дакле, да гаји кокош с разумевањем и во жељи да од продаје њених производа има и прихода, тај мора такође знати: како је јаје састављено и како оно постоје.

Међутим, многи су о томе прво површно обавештени, стога држећи да лево многима од својих читалача услугу учинили, ако их о томе обавестимо.

Своје посматрано, јаје је дугуасто-округло тело, оповоде четртин обимачем — дуском. Садржина му је сгуштана, она се отаже. Јуска служи само за то, да садржини јајета склућује држи, и да ону заштићана од продиранија — унадања страних тела у њу. Али она је у исто доба и гува, огвншт, младога живог бића, које се из јајета рађа, — све до онога тренутка докле се тело тога живог бића није довољно развило да се може појавити на светлост дана. Оно живи биће пробија јуску јајета исто онако, као што се само развија обмота, — на- лухну, јуску, чим је саврело.

Јуска јајета има процентно: 36% угљо-киселог креча, скоро 1%, фосфорно-киселог креча, 1% угљо-киселе магнезије, 2%, органског градива и незнатно кралоно сумора и гвожђа. Просечна тежина јуске од јајета износи око 10%, целокупно тежине јајета. Но, тежина јуске врло је различита, јер нека јаја имају таку а нека опет дебуљу јуску, а ово зависи делом од расе, а делом од начина хранења и негована. Непод јуске налазе се две јајне оне, спољашња и унутрашња, обиде са- стављене из органског градива, њеним делом згруштаног балан- шта. Она су, као и јуска, шупљавине гј, проунтају и ваздух и воду. Спољашња јајна ониха често је приљубљена уз јуску ја- јета и има скупљене ирисама, које се упијају, продиру у врло ситне шупљаве јуске од јајета. Унутрашња јајна ониха мршља је, али је на својој спољној страни развија (глава). Између спољне и унутрашње јајне оне, налази се (нарочито на за- тупљеном, заобелемом крају јајета (шоди) *ваздушни мезурит*, "бе- шинка," која нема онда — у оноев тренутку — кад коноји јаје сисе, већ се тек, доцније, услед тога ствара, што се садржина јајета, као и тренутку кад коноји јаје сисе, има топлоту крви, хлади и услед тога склућа. Ваи због тога, што је јуска од јајета врло шупљавина, порозна, не може у јајету постати никакав притисак ваздуха, док је оно у самој кокошки, већ мора атмосферички ваздух унутра да продире. Ваздушни простор између две јајне оне бива све већи што год јаје дужи стоји, јер једна део воде, коју јаје у својој унутрашњости има, испарива. На овој истина почива познати начин, по коме се бајата и свежа јаја развикују, јер испаривањем воде и продиривањем ваздуха у

унутрашност јајета, постаје специфична течнина јајета ево мана што ово јаје стоји. — У један литар воде раствори се 125 грама кукунске соли и овај се раствор раствори у малом количини суд, најбоље у широку чашу. Ако се у овај раствор опрешно ишчисти свеже јаје, оно даје одмах потопне на два суда. Јаје, које је дуке од 24 часа стајало, плава нешто мало над другим судом; јаје које стоји неки три дана, плава на површини раствора. Препоставка је, разуме се, та, да се јаја привлачно чувају три, четири у сувише топлој, а чак, пак, у одређеном хладном, јер у сувише хладном, ипак није у сувише сувом простору. Јер, услед премојерне топлоте и сувоће, брже се умањује специфична течнина јајета, а опет услед јаке хладноће и влажности — спорје.

Хемијска анализа садржине јајета показује, да оно просечно има: 11-40% белачине, 10-80% масти, 0-60% минералног градива — нарочито супнора и гвозђа — и 67% воде. Она је састављена из *белачице* — једне безбојне течности — и жућкастог *жумњацица* и које *клицца* — *заметак* — плава као беличаст круг.

Жумњак је обмотан нежном опном (кожицом) — жућкастотова опна — и окоњено је белачицом. И белачице и жумњак састоје се из више слојева, који имају разну гуштину. Маса јајета наводи се поглавито у жумњакцу. Жумњак је жућкастог облика и плава у јајету, а тако се одржава појубо два задебљања, тврђена колична од белачице, који су утврђени на ивицама и зарубљеном крају јајета. Ако јаје у истом положају стоји дуже времена, онда жумњак постепено тоне, јер су они колични растелијани (еластични), тако да се, напред, жумњак често шта тврсто прилије, замасни за јуску. Стога је важно свешто и корисно, она јаја која се хоће за наслад да употребле, сваки други дан обрвати, ако баш морају извесно време да стоје. Јер, ако се жумњак замасни за јуску, онда кад се заметак развија, нема довољно простора за кретање, и мора гинути. Од *заметка* — *клице* — *новчани* се један *банал*, испуњен ваздухом, у средини жумњацица где се — у средини жумњацица — у *шупљу* *кулу* *развија*. Овај ваздушни мехурић, пород поменутог банала, чини те *заметак* (клицца) *плава* *уек* на површини жумњацица, и кад се јаје обрће уек се у проширеном правцу *крече* све док *заметак* (клицца) *не дође* *горе*. Услед тога, при *лежењу*, *клицца* и *добља* *највише* *топлоте*. *Клицца* се налази и код *неоплођених* јаја, на и код јаја *оних* *кокошана*, која се без *петла* *држе*. Ако је јаје *оплођено*, онда од *клице* *почиње* *развијање* *пилета* у јајету.

Док је *белачица* *безбојна*, *жумњак* је жућкасте боје и то због жућкастих *масних* *киселина* *које* *се* *у* *нему* *находе*. *Сирово* *белачице* — *док* *још* *није* *отпочело* *распадање* — *привично* *је* *без* *укуса* *и* *без* *мириса*. *Укус* *јајета* *налази* *се* *скоро* *искључиво* *у* *жумњакцу*. *Раса* *кокошана* *и* *најчак* *начин* *живота* *условљавају* *број* *жумњацица*, *његов* *укус* *и* *мирис*. *Пре* *свега* *утиче* *на* *њих* *храња* *и* *на* *многе* *неиспате* *и* *зелене* *хране* *постаје* *жумњак* *затворено* *жуто* *боје*, *која* *често* *иредан* *у* *црвенкаст*. *Кад* *је* *храна* *само* *зрнаста*, *жумњак* *има* *отворену*, *бледо-жућкасту* *боју*, *а* *кад* *се* *кокоши* *хране* *живом* *или* *браншном* *од* *жива*, *жумњак* *добља* *таму*, *како* *прву* *боју*, *која* *долази* *отуда* *што* *се* *занимљиво* *киселина* *из* *жива* *једини* *е* *говори* *у* *жумњакцу*. *Укус* *јаја*, *а* *тако* *и* *што* *и* *мирис*, *још* *у* *невој* *мери* *зависе* *од* *хране*. *Што* *кокоши* *добљају* *више* *зелене* *хране*, *уколико* *је* *привично* *је* *привично* *је* *и* *мирис* *јаја*. *Они* *се* *обавињава* *уколико* *да* *су* *јаја* *од* *оних* *кокошана* *које* *се* *у* *слободи* *крећу*, *ини* *у* *куќинама* *од* *јаја* *оних* *кокошана* *које* *се* *у* *затвореном* *простору* *држе*. *Ступиша* *животињске* *хране* *чини* *тако* *која* *јаја* *добљају* *однатра*, *непривично* *укус* *и* *мирис* *на* *пр*, *кад* *је* *животиња* *у* *невој* *количина* *један* *гуд* *гуд* *(жук* *мољ)*, *или* *месних* *отпадана* *из* *клавница* *итд.* *Ако* *се* *дуже* *време* *кокошана* *држе* *привично* *или* *бели* *гуд*, *онда*, *већ* *после* *неколико* *дана*, *утиче* *то* *на* *укус* *и* *мирис* *јаја*, *и* *тако* *после*, *отприлике* *10* *дана*, *она* *и* *несу* *више* *за* *употребу*.

И ако је *храна* *у* *првом* *реду* *од* *утицаја* *на* *укус* *и* *мирис* *јаја*, *и* *нак* *укус* *и* *мирис* *у* *неколико* *зависе* *и* *од* *саме* *ресе* *кокошке* — *посебно*. *Неоспорно* *је* *истина*, *да* *је* *укус* *јаја* *разних* *раса* *кокошана* *и* *при* *истој* *хран*, *различан*. *Тако* *на* *пример* *јаја* *од* *Талијанки*, *Минорки* *итд.* *несу* *тако* *привичног* *укуса* *као* *јаја* *од* *Бохемца*, *Лангваса*, *Виндоте* *итд.* *Уколико* *јаја* *са* *жућкастом* *или* *жрком* *јуском* *имају* *привичног* *укуса* *но* *јаја* *са* *белом* *јуском*, *због* *чега* *се* *прва* *у* *Енглеској* *боље* *плаћају* *од* *друга*. *Да* *се* *донета* *јаја* *са* *жрком* *јуском* *укусом* *развијају* *од* *јаја* *са* *белом* *јуском*, *јасно* *се* *доказало* *пр* *неколико* *година*. *Били* *смо* *у* *неком* *друштву* *код* *једног* *живинара*, *који* *је*

сумњао *у* *наше* *тврђење*, *Он* *изврши* *те* *се* *експерименте* *неколико* *јаја* *од* *неког* *Лангваса*, *Виндоте*, *Минорки* *и* *Талијанца*, *и* *пошто* *су* *их* *окушати*, *написа* *ми*. *Ми* *смо* *са* *сагурношћу* *доказали* *која* *су* *јаја* *имала* *жути* *јуску* *а* *која* *бела* *и* *која* *и* *нису* *ни* *како* *другу* *разлику* *могли* *примети* *међу* *јајима* *разних* *раса*. *Јаја* *обично* *долазе* *расе* *кокошију* *и* *и*, *а* *ко* *су* *беле* *јуске*, *већином* *врло* *привичног* *укуса* *и* *најбоље* *су* *и* *најпривичније* *укуса* *јаја* *од* *свих* *живине* *и* *Вантам*. *А* *друге* *живине*, *одликује* *се* *особито* *укусом* *јајима* *турке*, *а* *пр* *свију* *морске* *кокошке*, *док* *се* *на* *пр* *пловидња* *јаја* *нико* *непривичније* *укуса* *и* *далеко* *постепају* *на* *покошаних* *јаја*.

Чување јаја од врло је великог утицаја на њихов укус и мирис. Иако је јуска од јајета веома шупљинава — порозна — то и градива јаког мириса и укуса примлето утичу на садржајну јуску. Тако покварен ваздух у просторијама где се јаја чувају, чини те она непријатно и гадно миришу, ушлесине и укус су блавогао. Стога не би нијаво требало јаја остављати дуго у гледају, већ би их требало сваки дан кунати, јер ваздух у амбијану није никада потпуно чист и није бео непријатних испарења, нарочито ако су животињски начинише поред стаја за крвну стому или су у вима у вези. У продајницама стоје јаја често поред сира, рибе или назовних других животних намирница које јак мирис имају, те од оних такође пријаму мирис и укус. Тако исто јаја добљају непријатан мирис и укус и од буђене, нечисте и узакене подлоге на пр. исецкане сламе, на којој стоје, или ако се у такве ствари пакују. За чување јаја најгоднији је и најбољи је мршчан, сув, хладовит и промајан простор и сува безмирисна подлога, као што је на пр. сува стргнотина од дрвета, левеа, бршно од плуте или трест а и чиста сува слама. За паковање, прилично пошљакана јаја, ваљало би такође салчан материјал употребљавати.

Селка на пр. није добра за паковање јер брзо ушлесине и укари се, стога Енглези плаћају за јаја пакована у сечци *наше* *но* *за* *она* *која* *су* *пакована* *у* *чистој* *слами* *која* *вона* *има* *ни* *каког* *мириса*, *или* *за* *она* *која* *су* *пакована* *у* *сандуцима* *или* *куќицама* *од* *хартије* *са* *нарочито* *уметним* *који* *немају* *ни* *каког* *мириса*. *За* *пошљак* *већих* *количина* *јаја*, *најгоднији* *су* *сандуци*, *а* *за* *мање* *количине* *добре* *су* *корне* *и* *куќице*. *Да* *би* *се* *спречило* *развијање* *јаја*, *завијају* *се* *она* *у* *тако* *и* *стручно* *на* *чињене* *лепенице* *од* *нарочито* *хартије*, *рогоза* *итд.* *и* *претност* *тако* *да* *у* *овај* *материјал* *нема* *ни* *каког* *мириса*. *Тако* *мир*, *не* *сме* *ни* *куќина* *ни* *облоге* *мирисати* *на* *лемак* *итд.*

* * *

Постовак — *стварање* — *јајета* *бина* *делом* *у* *јајиницу* *кокошињег* *а* *делом* *у* *спороводнику* *јајета*. *Управо*, *бавља* *она* *органа* *налази* *се* *у* *итвици* *тему* *удвојено* *(дупло)* *и* *леве* *е* *обе* *стране* *у* *трбушану* *дуњи*, *непосредно* *посод* *коштаног* *скелета*, *који* *чув* *од* *повреда* *има* *најважније* *органа* *за* *расиљивање*. *Али* *само* *леви* *јајинак* *и* *леви* *спороводник* *потпуно* *су* *развијени* *а* *десни* *јајинак* *и* *десни* *спороводник* — *закрљали* *су*. *Јајинак* *је* *градоског* *облика*, *на* *позе* *се*, *чим* *је* *млада* *кокош* *потпуно* *нарасла*, *назива* *већ* *као* *врло* *сигне* *бавље*, *она* *јаја*, *која* *је* *кокош* *за* *време* *свога* *живота* *свети*. *Нове* *јајине* *бавље* *не* *стварају* *се*, *пошто* *је* *кокош* *нарасла* — *дале*, *она* *не* *може* *за* *време* *свога* *живота* *наш* *јаја* *свети*, *но* *што* *их* *има* *у* *клици*, *по* *спришћу* *свога* *развијања*. *Овај* *број* *но* *привучно* *износи* *600*; *код* *врло* *добрих* *кокошана* *до* *800* *а* *у* *савијим* *релики* *случајевима* *до* *1000*. — *Различан* *појединачних* *јајних* *бавља* *бина* *спориј* *или* *брак*, *што* *зависе* *од* *начина* *живота* *кокошана*, *дале* *од* *држави* *и* *неге* *а* *нарочито* *од* *хране*, *која* *условљава* *јаче* *или* *слабије* *несиво*. *Добром* *негом* *утиче* *се*, *да* *је* *јајине* *бавље* *брже* *развијају*, *да*, *дале*, *кокош* *брже* *јаје* *једно* *за* *другим* *носи* *а* *рђавом* *негом* *и* *храном* *упорнава* *се* *несиво*. *Што* *брже* *кокош* *носи*, *тим* *раије* *она* *изнесе* *и* *постеје* *непривично*. *Али* *баш* *од* *такве* *кокошке* *живинар* *и* *има* *највише* *користи*, *јер* *је* *он* *за* *толико* *краће* *време* *хран*, *на* *чак* *и* *ако* *је* *пророкувамо* *брже* *несиво* *само* *и* *једино* *болом* *храном*. *Узиммо* *само* *овај* *пример*: *Једна* *кокош*, *чије* *нас* *храњење* *стаје* *4* *динара* *годишње* *(кад* *се* *слабо* *на* *поље* *гушта)* *и* *која* *просечно* *годишње* *неси* *120* *јаја* — *сече* *на* *за* *пет* *година* *600* *јаја* *и* *за* *то* *време* *појешине* *на* *отприлике* *20* *динара*. *Али* *ако* *ју* *ми* *хранимо* *храном* *која* *је* *свакијач* *и* *јача* *и* *стаје* *нас* *на* *пр* *годишње* *4¹/₂* *динара*, *и* *ако* *успемо* *да* *нам* *она* *годишње* *неси* *150* *јаја*, *онда* *је* *она* *стела* *за* *4* *године* *свих* *600* *јаја* *и* *утрошила* *само* *18* *динара*.

хране — Дакле за време спога живота дала нам је два динара више чисте добити. А ако будемо у могућности да повећамо нешто те кокошке на 200 јаја годишње, онда ће нам ова кокош за три године сав јаја смети (600 комада), и ако тада годишњи трошак за хранење буде 5 динара, онда излази да је она за три године дала 600 јаја а утрошила хране само за 15 динара — добит је, дакле, за 5 динара већа. За практичног живинара јасно је, дакле, корист од добре, снажније хране и онда кад је она скупа. Разуме се, да ово може само дотле ићи, докле цена хране у складу с брањим добитком јаја. Било би, дакле, оправдано и корисно узимати за кокоши агоду зрнасту храну боље квалитета а не јединицу и слабо хранљиву; напротив било би обрнуто, искључиво употребљавати место ове скупе вештачку храну, па и онда кад би се њом нешто повећало. Ако се снажније и вештачка храна само као додаток обичној храни употребљавана, може се чиста добит одгајивача знатно повећати, докле нескључиво хранење само оном које учинити да трошкови приход надмаше.

Пратимо се, после овога одступања, постанку јајета!.. На јајницима се, дакле, с почетка налазе врло ситне јајне ћелице. Је ли кокош израсла и почне да се појављује полин нагон почињу и јајне ћелице да се увеличавају и то прво оне које се налазе на доњем крају јајника. Оне добијају облик бојца и непрестано расту и расту у жувањетоу куглу — жувањце, — коју опкољава танка опна — кокошкина, и која још увек помоћу једног чапачког израсла (који изгледа као чапача на плочу бљивној) стоји у вези с јајником.

Што већа жувањцетова кугла расте на самом јајнику, утолно постаје жућа, док сасвим не сазре. Тада отида као преко плоч с дрвета. Чапача, помоћу које се дркала у вези са јајником и опна којом је била опкољена, сруше се и такође отидају. Зреле жувањцета на самоме јајнику траје дуже или краће време, а може се убрзати добрим негом а нарочито снажним храном. Кад је веза и храна рђавија, онда и сазревања жувањцета бива спорије. По правилу прође најмање 24 часа између сазревања два жувањца (две жувањцетове куглице), и то обично само једно жувањце отида с јајника за то време. По може се десити да се два жувањцета у исто доба или убрзо једно за другим одвајају и заједно досепају у сироводни где се сад ствара јаје с два жувањцета. Покреде, поређења, страх (пљашња) могу код кокошача учинити, да се жувањце пре од јајника одвоји но што је сазрело, и услед таквог догађаја може једна кокош, у року од 24 часа, по два јајета смети, кад-кад друго одмах за први. Друго сасвим јаје има тада већином зреле жувањце но прво сасвено. Ако оставимо на страну те спољне утицаје нам болести јајника, онда се жувањца одвајају од јајника у прилично правилим и једнаким различитим времену, а овај размак износи, као што напоменуто, најмање 24 часа а често пута и више. Кокош не може, дакле, у року од 24 часа смети више од једног нормалног јајета. Код пљашња ово се напротив чеће дешавати, а нарочито код индикских. Код већине кокошача прође између сазревања два жувањцета, па, дакле, и између несва два јајета, више од 24 часа и код добрих несваља 30 до 36 часова; код рђавијих несваља два дана па и више. Осим неге и хране зависи величина размака времена између ношења и од расе, па у једној раси и од саме индивидуалности поједине кокошке. Боље квалитет расе, као и оне, које су постале укривањем с опни неке 5, 6, 8 изузетно 15 до 20 дана једно за другим, на се онда одмарају 1 до 3 дана, а онет

за тим исти број јаја и за исти број дана (једно за другим) носе, док се не раскопају и тада наступа дужи одмор у несину. Код Галијанки, које добро носе, прође 30 часова између зрела два жувањцета па, дакле, и између несва два јајета.

(Свршило се)

Б Е Л Е Ш К Е

Важност суиндокрета. — И поред тога што се велико зна, да је зрно од суиндокрета одлична храна за живину, и да врло добро утиче на носље, ипак га готово још нико не сеје нарочито за практичну употребу, већ више за украс. Писац ових редака, свјетли за ради пробе, дошао је до одличних резултата о њему, како по квалитету зрна, тако и по величини. Двадесет, прошле године посејаних комада, достигли су по зрне три метра у висину, а цветови су били у пречнику пречнио по 50 см. са 1600—1800 круних зрна. Поред тога што је зрно добра храна, и стаљика му се употребљавала као добро гориво. Имајући ово на уму, као и лако обрађивање његово и не обрање земље, препоручујемо за нашим пљашнипривредницима као биљку о којој треба водити озбиљног рачуна, јер се то стварање богато плаћа.

Натерати вола да устане. — Врло се често дешава, да во летне и неће да устане, због чега их многи тучу и доставаљају, па да им то не покаже. Једни поначем пољопривредници препоручују против овога једно врло прсто средство. По њему, у случају, кад се во ни носе неколико покушаја неће да дигне, треба му метнути у нос мало суве земље, и она голицрајући му слухачу улази га, те одмах скочи на ноге.

Г Л А С Н И К

Нов члан утешаљач. — Господин *Артур Иванович Терел Саарилович*, краљевско српски почини конзул у Москви и председник Московског Славословно Друштва, желећи да помогне рад Српског Пољопривредног Друштва на унапређењу пољске привреде, изолоше се уплатити за члана утешаљача друштвеног и улог у 100 динара полагати благајни друштвеној.

Продаја садница. — Услед прегређивања својног расадника, Управа Виноделско-Воћарске Школе у Букову (код Неготина) има за издавање у јесен ове, и у пролеће идуже године, велики број јајних садница од најодбрајанијих прилагођених страних и домаћих сората. Цене су оним вољним садницама по 30 пара динарских комада, а преко 100 комада 25 динара стотина.

Остале пољне саднице, и саднице украсног дрвећа и шибља продаваће се по *ценовнику воћаса, украсног дрвећа и шибља*, који ће се послати свакоме бесплатно, који с писмом пошаље поштомску марку од 10 пара динарских.

Издавање и разношење садница отпочеће од *воловне октобра* месеца ове године.

Ц Е Н А О Г Л А С И М А :

Мањим од легит врсте једног ступца по 10 пара динар; од осталих круних писмена по 15 пара од врсте од ступца.
Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустр. вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустрај. вред.), *четврт стране* 2-50 динара (2-50 круна).
 За оглашавање више пута, 10 од сто јоштиније.

Преглед 28 броја Тежиња. — *Чланови:* Пољопривредници треба да чита. — О значају ваљка по рационално обрађивање земље. — О вели годва. — Кокошине јаје, његов састав, постанак и развој (свршило се). — *Подстицак:* Наши добротвори и штећотине (свршило се). — *Белешке.* — *Гласник.* — *Цена огласима.*

ИЗДАЈИ ДЕСЕТОДИВНИО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ
ПРЕТПЛАТУ ПРЕМАТИ И СВЕ ПОШТЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

НА ОСНОВ НАЈВИШНЕ РЕШЕЊА ОД АПРЕЛА
1869 ГОДИНЕ Б. 204 ПРИМНОМ ДРУШТВУ
ПОСИ ПИШТА ВЕОЛАНТО.

Цена огласних извођења је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник овог
Проложник МИЛОШ Х. ПОЛОВОЊ
ХВАЛЕВАРСКА УЛ. БР. 21.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛОШ Л. ЛУЊИЊЕВИЋ
САРАЈЕВСКА ПЛ. БР. 25.

БРОЈ 29.

У БЕОГРАДУ, 10 ОКТОБРА 1904 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXV.

ОДГАЈИВАЊЕ ЖИВИНЕ ЗА МЕСО

Живина у исхрани људској игра велику улогу. Ну троше како богатина на својим богатим трпезама тако и сиротиња, као то било и ребе. Као лаку а при том свакако храну, троше је болесница у болницама као и они који се од болести опорављају. На и ако она у исхрани народа има само одлично место, ипак јој се од стране пољопривредника не поклања она пажња коју она заслужује. Кад пољопривредници хоће да прода говече, свиње или оцу, он тако јој најпре садити толико угоји, на га онда прода. То чини стога, што угојено грло прода скуче. На тај начин, не само што добро прода извеште прете хране, које не би могла кориснице употребити, већ добро наплати свој труд и рад. Наравно, ни онде јасилом на оне пољопривреднике, који овај посао потпуно разумеју. Иначе, ако га не раде са довољним разумевањем, у место наградe и пораста, имаће штету. На кад је потребно гојење стоке која је одвојена за продају, и ако ижео гојење дуже траје и више стаје, онда је и гојење живине веома оправдано са пољопривредничког гледишта, нарочито још и стога, што он на своје домаћинству има толико отпадака, које само живина може корисно употребити.

Као год што ни свако грло говеда, оваца и свиња, није за гојење, тако ни свака живина није за тај посао. На трговина се данас тражи крутина, месната живина, која ће се моћи за кратко време угојити. Ситна и крљавка живина није за гојење. А баш и да се гоји, треба јој толико исто хране и неге као и крупној. Међутим, она на утрку као лавина роба, не би могла наплатити онаку тражњу и пробу као крутина и добро опремљена роба. На кад то стоји, онда је на сваки начин боље држати крупнију живину, јер ће од ње и већа корист бити.

У последње време, приметало се да и наши пољопривредници отпочињу држати болу и крупнију живину. Само јој не поклањају довољно пажње, те се дошпија грла са бољим спорују, и тако често напредка иде се готово у назад. А да већ и не говоримо о томе: како се многи наши пољопривредници и не брину о живинарству, у које ће им живина бар преко зиме боравити; а то и јесте главна сметња одомаћинау бољег раса кокошица у нас.

Стога, дакле, што је држане живине корисно, треба јој се сестарати: за удобан живинарник, довољно хране и по-

УЧЕНА ЛИСТУ

ЗА СРЕБКУ
НА ГОДИНУ 6 ДНИ НА ПОДА ГОДИНЕ 6 ДНИ.
ЧЛАНОВИ ДОМАЋИ, ЧЛАНОВИ СИХ ДРУШТВА.
ПОДРЖЕКА, ОСОБ. ПИЛОТ, ВОЈНИЦИ СТАЛ.
КАДРА, ПАРТА, МАНАСТИРИ, ЦРКВЕ, ЕКХОЛАС.
ЗАДРУГЕ Р. УЧЕНИЦИ КУБА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ 7
КОЈА ИМАЈЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕПЛАТУ УНАПРЕД
ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ЗА СРЕБКУ
ПР. ТРАЈ. 5 ФРАК. ИЛИ 4 ФОК. А. ПР. ПО СРП.
ПОЉОПРИВ. УРЕДНИЦА И ВЕОЛОН ЧЛАНОВИ
КАО И СРПСКЕ ДОМАЋИ, ЗАДРУГЕ И ЧИ.
УЧЕНИЦИ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДО-
БИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 5 ФРАК. ИЛИ 3 ФОК. А.
ГРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕПЛАТУ И
КАД СЕ ПРЕПЛАТИ ЗА СЕБЕ УТРОЈИВА
ПРЕКО КОЈА ТЕ ЖИ СЕ ЛИСТ СЛАТК.

требну негу. Колико ће се држати живине зависи од величине простора, који јој се може одвојити и хране којом се може пако ваља хранити. Али и онде треба ивати на уму, па држати онакви број који ће се моћи добро сместити, хранити и неговати. Много је дакле боље држати и мањи број како треба, но већи макар како.

Извођење крупније живине, живине за месо, ваља тако уздеати, да се изада грла до јесени пако треба развијају, да без опасности, који ни пако може довести, могу у зиму ући. На ово треба да пазе нарочито они одгајивачи, који илеу срећници на време удобан живинарник.

Одгајивачи који имају удобан живинарник за извођење пилића, и особито они у близини већих градова, где је потрошња младих пилића велика, могу преко године насађивати квоцке тако, да у свако време имају пилића на продају. С погледом дакле на већу тражњу и добру пробу пилића, извођење пилића може бити: у зиму које траје јануара и фебруара; пролетне које почиње марта и траје до јула и осим које почиње јула па траје до септембра месеца.

Онда, где се пилићи гоје, треба насађивање вршити у зиму или позно у јесен, тако да стању за трг онда, кад им је најбоља цена. Иначе за добијање јаја за продају или за запат, ваља насађивање гра вршити у пролеће.

Зинско извођење пилића може се вршити само у просторицима нарочито за то одмененим. Ко хоће да насађује и изводи живину зини, а нека годњавих просторица много је боље да то и не чини, јер од таквога посла не може бити ништа. Ну сви оне сметње, зинско извођење изв тешкоћа још и у томе, што се тада не може да нађе квоцка довољно за лезење и јаја су у то време неопходне. А сен смета тога, још и пилићи у тим просторица теже напредују него кад се крећу по пољу по толиком ваздуху. — Свака раса кокошицу није за зинско насађивање. Нарочито наша долања кокош није за то. За зинско насађивање најбоље је употребити Кохину, Браму и Лангшан. Оне стрпљиво леже на јајима и добро воде пилиће. Позно насађивање је лакше. У то доба може се наћи више одабраних јаја а и квоцка за извођење. Даље, првене је још толико, те пилићи могу да иду по пољу и по мало траже храну. Ипакони и земаља храна: травица и лишће тади им добра чини. Кад пилићи овако на пољу иподрасту, могу се лако после држати у толиким затвореним просторица и за три месеца старости и погојити.

Грла за производњу меса, на била женска или мушка, треба брао да расту и развијају се; да су крупна; поједине

партije као: лепа, трtica и преи широке, месо бело, месо пренуено таквом кожом. — Живина у које је месо заповише боје, водрикасто или жућкасто, кожа дебела и жилава није за гојење, јер није тако јешна. Таква је кожа и месо у наших домаћих кокошак а и неких страних инр. талијанских са жутим ногама.

Ко жели да гоји младу живину, тај треба да је добро храни. Јер влада живина потребује доста хране како за своје развиће, тако и за образовање мисних делова — гојење.

Бад је живина здрава а при тој се добро храни и има удобан живинарник, може да се потпуно угодје на 15—25 дана. Не жотне ли се за ово време добро угодјити, не треба је више на храни ни држати, већ одмах такву какав је поклати или продати.

На једном месту горе поменули смо, да нам одгајивачи рачун и интерес налаже да за гојење држимо само крупну живину. Али, тако исто понављамо још и то, да има и неких других ситуација раса кокошак, које се такође могу добро гојити и као такве налазе своје прође. На и наша домаћа кокош може се угодјити, само је пре тога ваља ушкопити и тада јој је месо мекше и укусије.

За гојење су најбоље енглеске, па онда француске и неке азијске, но већ у Европи одомаћене кокови.

У Француској су најчешће кокови: Худанка, Крекер, Ла-Флеа, Ле-Мај, Монтеа и Бреда. А Кохинка, Брама и Лапша пореклом спадају у азијске кокови.

Ну било да се на која од наведених раса употреби за гајење ради доцнијета гојења, треба да је чиста. Али у нашим приликама врло је тешко одржати чистоту расе, јер се код нас све кокови држе заједно са петловима, те петлови једне расе оцађавају кокови друге расе и отуда постају мелеи. Бад се већ не могу држати чисти расе кокошак, могу се и мелеи држати, али тако да и они припадају раси меснатих кокови. При мелеи су обично добро, брзо се развијају и имају крупно тело; добро се гоје и добро преносе своје особине. Само у том случају треба добро пазити да петло буде увек чисте расе и од познатих меснатих кокови и да своје особине добро преносе на потомство.

Добра кокошка за месо, треба да се одикује поред бројг развића још и мирном нарави; да на јаким лежи где се насади, а поред тога и да храну не пробори. А све ово особито готово у највећем степену имају Браме и Кохинке, те стога их ваља за гајење и употребити.

Бад се ове кокови спреме са Худанским петлом, дају завапредно добре мелеи који су трцини а тако исто добро се и гоје. Кокови преносе на ове мелеи крупноћу свога тела а петлови им дају краће ноге и филије месо. Ако се сад ово коло женских мелеи спари са петлом Лапшаном или Дорцингом добићемо мелеи брже још крупнији.

Није довољно да живина буде само од расе, па да је добра за месо, него иу ваља добро и хранити. И то, не само хранити наливне, него и кокови од којих се узимају јаја за запат. Јер, ако се кокови рђаво храни, јаја не могу бити добра нити се из њих изнесу здрави и једри пилци.

Град се међу на храну кад направи три месеца староста. Млада град не треба метати на храну, јер ће велики део ове трошати на свој пораст и развиће, а само тек неки, несматан део ићиће на гојење. Честу храну не треба ни давати већ меду. Од неке хране, а нарочито кад ни се ове пошине даје, шири се желудци, те је више могу да приме и тако се пре и боље могу да погоје. — Старији гради не мора се давати само нека храна. Она подне боље честу храну, али се и ваља међу нека давати с преша на време. — Петлови се такође могу хити. Ако се старији гоје, треба их пре тога покшони, па ће се боље угодјити и месо ће им бити укусије. А, ако се неће покшони, треба их на 2—3 месеца раније него што отиаче гојење одвојити од кокови, тако, да на њих остави забораве, па ће се и онда бољи погојити. Али, најбоље је све ови петлове, који се неће задржати за запат, одвојити и метати на храну, пре него што почну паравиљати кокови, па ће се за кратко време врло добро угодјити. По себи се већ рачуна да она ова град која буду потпуна на храну, па била иуна или женска, млада или старија, треба да буду потпуно здрава. Јер, болесна град, не само што не могу да се гоје, па макар шта им се за храну давало, него још и спадају.

ПОДЛИСТАК

НАШИ ДОБРОТВОРИ И ШТЕТОЧИНЕ

(Сликама)

Јаја су обавијена вивесном лепљавом материјом, која се доцније несом стврдје. Мала јаја су увек пошто једно до друго стављена у овој лепљавој маси. У самој обилку јаја прешме па се на њих одмах у пролазе изегу гусенице, које напреду на нувољне нуољна и остало дрвца.

Ноћни лептири (из реда *Noctua*) чија је мала глава увучена у трун и у којих је дугач обично обавијена само једним танким ткином, развијају се у земљи и долазе такође *лебу ноше најбоље невојителе*. Међу њима извудује нарочито пошине: *кукусна лептирница*, кукусар, (*Noctua brassicae*), чија гусеница дуби ериде у главици кукусној, те учини да се кукуе не може употребити због голмие намета, што га она у сред главице остави; *самостина лептирница* (*N. obfuscata*) која тинваћина салату а и кукуе по нашим градинама; *зелена лептирница* (*vespertina*) (*N. vespertina*) која се појаљује у јесен и напала млада кита, *младак лептирница* (*N. brassicae*) која често еатире траве по ливадама и, напоследку, *проточна лептирница* (*N. gamma*), чија гусеница доесткује лимбе појединих варијета а често напала и на конолу.

Ну пошацинтересовати међу овим вечерним лептирима штеточиња јесу они из реда *мрљавих* (*Geometra*) од којих

Слика 5. Велики мрљави лептир (кукусар, ноша и гусеница)

На срећу, тако, што жена нема крила, само нам је приредно пружила средство, којим ћемо ограничити штетност, које нам они ноћни лептири наносе. За тај циљ се на стабљу

Подоприродник као odгајivač može goјiviti živinu, ali saio u jaltov i to u blavini nekih gradova u kojima he je hoјbi prodavati. Inače, za neka je jivno bolje da gaja onaku živinu paknu od neka budu goјivci ili trgovci tražili.

Za goјenje živine uvaliko, pored potrebne prostora i hrane, treba goјivač da ima i kavitata kao bio uviek imao živine na hrani, te da povuči ovo što je prodato.

I ako nekome želja i poznanaka na prvi pogled izgleda pristojna stvar, ipak za svakoga treba znati jedno nešto lina, koje he ga vratiti.

O samoj goјeju živine biće drugom prilikom reči.

И. К.

О ВЕСНИДУ¹⁾

— Д-р. Драг. С. Петковић —

Ученик Пастеровог Завода у Нишу

Весница је заразна кожана болест, која се најобичније првоио јудом бешних животиња, у којој се баци налага клина ове болести. — Најобичније и најчешће од ове болести пате пси. Они се упросто сматрају као прави носоци ове болести и они чине те ове болести на које сапни нестата. Као доказ за ово знамо где је уведена контрола над псима. У Енглеској били су случајем бесница врло чести. После увођења контроле над псима ова је болест толико нишчала да је сада скоро невозната. Ово исто важи и за Немачку у нарочито за неке њене покрајине (Виртемберг). У Немачкој се најчешће јављају пси на руској граници, где такви пси из Русије прелазе.

После сваке најчешће бешне мачке и др. домаће животиине (говеда, коњ, свиња, оиде и др.) а за њима долази дивљак (вурјаци, лисце, рисави итд.). За све ове животиине може се у већини случајева утврдити да су биле јудеио од бешних паса.

¹⁾ Обрађамо овдје читалаца *Темеља* на ову јошину члана нашег сарајаника Д-ра Петковића. Ученик Пастеровог Завода у Нишу и радника за ово знамо кроз артове кроме довести из његовог пера ни чланака за првог, међу којима међу обрађеном пажњу нашег читалца да чланак *Бешне и Покосице од болести, и Туберкулоза* и др. који ће ускоро изаћи у *Темељу*. Ур.

огребе као један пошири прстен па се тај прстен обавије окретањем завојем, који се добија на тај начин, што ће се артија добро намазати катраном на онда обложити на одређени прстен па стабул у каналом чврсто увезати. При тој треба поинути: а) лавачом, кречом или нештоио све шупљине, које био између стабла и завоја, како се неискот не би проину; као и између стабла и накартањеног завоја. У то, овај завој, који треба бар с двама да буде широк, треба после свега, добро намазати катраном, а то обављати увек кад се површина осуши. *Овај се завој ставља у октобру и одржава се чак до јануара премолајући га по површини тако, да му она увек буде лепљива.*

На овај уграђивање завој, који се па стабло стави, нахвата се првоио нових толико женика ових лептирава, да нас њихова количина збуђава. У годинама које су биле повољне за развиће ових овних лептирава, толико се женика толико похвати да би смо могли скоро носутивати да нису неке прелазе преко слоја лептељених, који су па тај начин створиле мост за оне које за њима долазе.

Једно године прецад ових редова нашти како се намозикола у његову роднои месту веоиа много ових овних лептирава.

Од 824 лива, лечених за прве три године (1901, 1903 и 1903) у шпех Пастеровог Завода у Нишу вих 728 јудеио је било од паса, што другим речима значи па стотину јудеиоих и лечених долази 88-35%, због јудеио од паса. Од мачака било је јудеио 48 лива т.ј. 5-82%. Дакле мачке а па све сави дају 94-17%, јудеиоих, а па све остале животиине не долази ни непуних 6%.

Из свега овога вазиа, да при субјижину ове болести треба главну пажњу обратити псима.

Главна санитетска мера састоји се у томе, да се контролише држања паса, да се зна ко има и ко нема пси, да се забрани скитање паса по улицама, да се сви пси смитачки утамаљују, да се пси не смеју доводити па јавна места, а ако се воде да то бива па улица и с корпох на вучици. Пored тога да се забрани увоз сваке мачке да то бива само после довољне контроле. За врне заразе треба апсолутио свакоме домаћину забранити да своје псе пушта па улицу за извесно време (1—2 месеца).

За многе заразне болести пронађена је клина која ту болест производи, али за бесницу то није још постигнуто. Ну у ако клина болести није пронађена, ипак је пронађено лечење болести. За овај пронађањак лива се благодарити славноме француском научњаку *Пастеру*. Ово лечење бива у нарочитио заводима који се по његовои имену зову *Пастерови Заводи*. Ниш Пастеров Завод ради од 1 јануара 1901 године. Пастерови уком и трудом пронађено је да се између дана јудеио а дана докле ће бесница избити, може дойтио лице предрачно (превентивнио) од бесница лечити тако да се болест не може појавити.

У нашем граду верује се да болест избија за 40 дана, а неки воде тачно четрдесетога дана. Отуда и постоји ваља пословица: „прођио му четрдесет дана.“ Ово ипљење није оправдано. Бесница се може појавити већ а петнаестога дана докле јудеио а може и после неколико месеци. Скоро свако бесница избије за три месеца од дана јудеио, а највише случајева долази па први, зати па други а највише па трећи месец.

Једно појављеиој болести нека лека, онда је за свако лечење доцка. Једино још што се може радити, да се веои

Узладу је отац нишевог селанаика, њихов свештеник, Драво читва поцудариа предавала о томе: како се од ових иштетива треба бранити, препорукујући им енергионо употребу окретањеног завоја ради сваци њихових вољака. Узладу беше све! Сељаци не хтедоше послушати шпанете савете својега свештеника, него се још доцневаше из пријарика његовио тврђака; како жене неонају крила кад ево мужјаци, који лете од вољако до вољака имају те још крила.

Немачки природњак *Фогт* прича како је у његовог оца, свештеника, био велики вољњак за ише од стотину лено разливених дрвета. Кроз неколико година је стари свештеник веоиа редовио премазивао кречним млекои (вада у којој је креч заштен) све вољке чак до грана а у јесен употребљава овај окретањени завој. Премазивање кречним млекои учинило је да се обилажања вора и постајаја гладка, те није могла служити као прибежиште разним ларвама; па окретањеном завоју онт се хтало толико женика ових овних лептирава, да је свако по воље целу породица била заузета послом око повољног премазивања завоја. Проматници, који су наизајани пored вољака добацивали су у овим приликама масу доцелица и подвешени па рачуи дрвета чуждог нагледа у вољњаку свештенику, а и сами работиоци у њему нису били поштеђени. Ну, када, па аролење, вољњак процрета, и то у најраскошнијој својој путоки, док су други вољњаци изгледали као спаљени, па када је породица свештеникова дочекала изобилној брештања, а за том и влања, јабук и крушака, док су селани, тиша у своје вољњаке, могли дувати у празне пепице, онда нису ни они ише нишадни, да је радња свештеникова беспољна, ниш да

Слика 6. Мали Мрљавић (муђија, жовка и гусеница).

лекар да ублажи нуге јошенику. За то је врло важно и драгоцено превентивно лечење, које је *Пастер* пронашао.

Како код људи тако и код животиња, беснило се јавља у врло разним облицима, али сви они деле се углавном на две групе: на раздразно беснило и на мирно (суво или наравалачито беснило). Има још један врло ретки облик беснила, где се дотично лице или животиње осећа добро до самога тренутка смрти, а гада пада на земљу као канџон погођено.

Главни су знаци беснила: главобоља, узнемиреност, бојажљивост, страх и узбуђеност од воде, светлости, ветра, звука и потреса, немогућност гутања итд. — За одређивање беснила најбоље је посматрати дотичну животињу за време живота. За то не треба сувишно живичне убјавити већ треба звати варничког лекара да га за живота посматра. Поред овога може се беснило и у Пастеровом Заводу утврдити, ако се поставе парче меса у глицерину слаковану.

Сви уједени не морају побеснети; јер има много лица која су уједена од беснога неса или пишу општења невогачи разним баџон. Ту долазе највише уједи кроз хаљине. Најопаснији су уједи за главу и нарочито за лице. Пре проналаска Пастеровог лечења од 100 уједених за главу побесни преко 60% а сада је овај број само на 1—2%. После ових уједи, долазе уједи за руку и стопама, јер су тако живици најгушња. Највише су опасни уједи за груди и удове, јер су живици ретки а они су делови готово увек покривени оделом. Једно на друго уједи од свију уједених лица, кад се урачунају и ова лица, која су уједена од наса за које се не зна поуздано да ли су бесни, беснило је пре лечења преко 14 од сто. Сада, кад је изведено лечење, смртност лечених нишој од 3—10 на хиљаду (0,3 до 1,0%).

У нашем Пастеровом Заводу смртност је нешто мање од 5 на хиљаду (0,48%).

Није сеједно кад треба доћи у Заовод на лечење. Што се пре дође све је већи успех а с дотични дољаском губи се изглед на успех. Најусешиње се лече оно лица која добу још у првој недељи после уједа. Код оваких лица врло се ретко док несрећан случај и то само онда кад је повреда и зараза сувише јака и на опасном месту.

је опатрањени завој тако рђава ствар, те се и потрудити друге године, да се о његовој користи твере.

У свем овом свету има и још многог дрвца, који су нам врло опасни неврјетелом. Има безброј тако званих *лентирџа*, који се појављују обично у сусној или пољу, те и не привлаче нашу пажњу једино због своје сукубности а друго због својих нејасних боја.

Маса ових лентирџа, као што су они из рода *Pyraia*, који се одликују великим пшчицама и сесљавицама, који им на глави стоје као рогови или као што су они из рода *Tortrix*, чије гусенице ујадују лишће у цени на лик дигаре и буше пупољке или маде полове, или као што су она лентирџа познати под именом *молчае* (*Tinea*), цео тај тако рећи микроскопски свет из царства лентирџског пролеће кроз наша поља и шуме, ливаде и воћњаци, куће, конушнице и житнице, амбазе и у наше стајеће руже и скловену храну у толикој мери, да ми скоро немамо начина како од ових напасника да се одбранимо.

Да наведемо на овом месту *лентирџа ошове лозе* (*Pyraia vitana*) као веома опасан штеточнику на виноградима. Лентирџа лети у августу и полаже своја жижкаста јаја у гомилцима на лицу лизета, покривених их смоластом, у пола стврдној материни, тако да се она гомилцима лако може опазити и уклоњити. Гусенице опруже својих влакнама све што им је на домаку: лишће вршине и изданке; у тој вршењу оне још не чине осетне штете пошто су још мале, и тад једино само зелени део лизета, на се, кад наступе први хладнији дани, повуку у пупкотину у кори, где прелазују зиму. Нападе у почетку пролећа, нападају на пупољке и уклањују се у гледади од влакана, одакле их је тежио потиснути. У ово доба оне пустоше виноград у највећем сте-

Да би се после уједа зараза колико годне избегла треба ране одмах прати водом и сапуном, карболом или другим чистећим течностима. У старо време, пре лечења, врло се често употребљавало сагоревање ране устаним гвоњем. Код оваких случајева праћење је да беснило додије избоја, што доказује да је ово сагоревање имало неки мали успех. Праве ране и сагоревање може бити од користи само ако се одмах бар у року за 5 минута, рана испере, иначе додије враве је узаму.

Од уједа бесних животиња највише страдају селани и то већиној деца и омладна, а по изнутању судећи највише страда сиротиња, дакле једном реч: *уједима бесних животиња (насо) највише су изложена селачка сиротна деца, на затим сиротина војини.* Први болесник, кога је *Пастер* лечио од беснила, било је једно влашкино чобанче.

Зато баш што се сиротина највише лечи од ове болести, постоје нарочити провизи о уапљивању болесника у Пастеров Заовод на лечење. Тако на основу постојећих расписа за сиротину даје овимга дуги трошак а округ новца за издржавање докле лежис траје и 10 динара на име тавсе Заоводу за лечење.

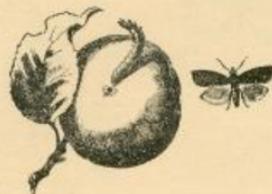
Код нас у Србији није свуда подједнако распрострањено беснило. Највише од њега страда Шувадија а затим Поморавље, докле Тимок и јужни крајеви (вишњи, крањски, широтски и толички округ) врло мало страдају. Ујачки крај одликује се тежињом повреда нише по броју уједених. Остали крајеви захваћени су више или мање према својој удаљености од Шумадије.

Од доба годишњих, најопасније је време кад су велике врђине и велике хладноће. Код нас је било да према напред спомених година у јуну 191 а у јануару 84 случаја, докле је у децембру био само 41 случај.

Често пута постоје који је уједи једно или више лица уједи је још и који градо стоке. У таквом случају не треба стоку убјавити јер сва уједена стока неће побеснети, те би било штета да се убја. Овакву стоку треба само нажално чувати и посматрати. Скупљена стока, нарочито коња, говеда и сви погу се такође довести у Заовод на лечење.

Једини начин који би се могао препоручити да уништи наше овне штеточника био би: *зборине и чапбене јаја са ланца у месоу августу.*

На неким местима се појављује на пшчовој лози други неки лентирџ *прожор* (*Tortrix vitana*), чије се прво покоље појављује у почетку пролећа а друго у јулу. Пролетне гусенице једино пољгавају цветне пупољке; она у другом покољењу, што се појављује у јесен, нападају само пупца на гроздовима и поједу их до семела. Она нападајуца пупца изају у

Слика 7. Јубучни ошовац.

бланини петељке по једну влакнасту пробушену мрљу, кроз коју излазе гусенички пачети. Гусеница дуби тако изајад једну за другом, обављајући својих влакнама, те ова прећу у лево врсту врше, због чега се често у Виртебергу и Вадену (зе-

Сваки болесник који полази у Пастеров Завод на лечење треба да се снабде довољним количинама: 1. за долазак и повратак, 2. за издржавање за време лечења бар за 15 дана; и 3. такође за недељу (10 дан.) која треба положити Заводу на име утрошка материјала овог лечења.

Поред тога сваки болесник треба, кад год је могуће да се труди да у Завод доведе и паре мога од животине (пса) која га је јела. На основу овога мога немоу ће се ноћи поздано рећи да ли је дотична животина била бешна или не.

О сваком случају болесника код људи треба извештавати Управу Пастеровог Завода, која о томе води пријеломке.

КОКОШИЊЕ ЈАЈЕ, ЊЕГОВ САСТАВ, ПОСТАНАК И РАЗВИКЕ

— Dr. B. Hanke —

(СВРСТАК)

Докле се год жуванце наводи на јајинаку, окољено је тачнош поштом која се почетна има оне крвне судове, али постепено ова страна која је окружена јајинаку, губи кра и онда се прекине тако да жуванце може отићи. Бескрасни до жуванцете оне ове се окривља. Дешава се да се она расине, пре но што је постала бескрвна, али на неком другом месту на коме има још крвних судова. У овоме случају ухвате се на жуванцету мало напљине крви или се виде крвине друге, које после обмота беланце, те се онај који тако јаје једи чуди; како је могуће да у јајету има крви?

Постоје се жуванце (жуванцетова кутилица) отпине од јајинака, досеена ову у спороводнику тј. у једну цев која је као дрво увијена и која је око пола метра дугачка, чаја, нешто шири почетак, носи назив дрвак. Спороводник се може јави да стеже — скупља и шири — и тако потискује жуванце напред где се даље образовало јајета довршава. У горњем делу спороводника крви се *обмотава јајета*, али је нешто раније коком гласно и отпине. Као што је познато, наше кокоши немају прави мушки полни орган а пљавке и тусе имају га. Парене врше се на тај начин што из клоаке петлове некако једна врста алесде, која се затиче у клоаку кокошке и семе у њу ступи. Семеи кокичиња досењају из клоаке у спороводник и у овоме се крећу напред — на паше. Они семеи кокичињ (семе) живе просечно код наших кокошката 12 до 15 дана и могу олождати сва јаја која за то време пролеу кроз спороводник тј. само дотле док жуванце не окољи већа количина беланцета или док га,

шта више и сама дуска не обмота. Код Бурака семе још дуже живи, на и код кокошка често пута три на и више недеља. Кад петло једнаку гласно кокошку може се на тај начин већи број јаја олождати. Ми смо докљави да су кокошке пет недеља, пошто су се раставале од петла, носиле никак олождена јаја.

Из ових наших разлагања излази, да за нејавно кокошка уопште није потребно да она изађу петла, јер јаја се стварају на било да је кокошку петло гласно или не. Разуме се, да су у последњем случају јаја *неолождена* и да се *за насод не могу употребити* (тако зливи „чистити“). Да би се из јајета могло изне изнећи, потребно је да семе (семеи кокичињ) петलो предре у клицу (заметак) која, као што смо видели, пљаву у виду беланцетеог крута на горњој површини жуванцете. Ако клице нема, онда је природно, да и ако буде било парена, не може бити олождана. Да ли је олождана свршена, не може се голим оком приметити, јер онај беланцети круг, у коме треба да буде клица, налази се већином и код неолождених јаја — дакле, по њему се не може никакв закључак извести: да ли је јаје олождено или не? С друге стране, не може се овет рећи да свако јаје несе кокошке олождено, ако су се у спороводнику — кад је у ње принео жуванце — налазили семеи кокичиња. Шта више тебше се дешава, да и ако има семеи кокичиња, изне од ових не предре у клицу (заметак), а најтебше не бива олождана кад је коком утисна, јер слојени насти праве шаборе у спороводнику, којима су семеи кокичиња често олождени, тако да жуванце склади неолождено. Што је год више семеи кокичиња, утолмо је већа вероватноћа, да свако јаје буде олождено, и што тебше петло глас коком, утолмо ће се више семеи кокичиња налазити у спороводнику, из чега се даје закључак: *да се на једном петлу не сме држати велики број кокошката*, али се уопште рачуна на олождена јаја, на и ако је један једини петло доњавал за велики број кокошката, што у осталим зависи од расе, парана и телесне снаге — према чему му се додељује више или мање кокошката. Док је жуванце још у вези с јајинаком, не може се олождана свршити, јер она жуванцетова спречена продирати семеиог кокичиња у клицу. Олождана се каада свршава тек у горњем делу спороводника.

У свакој дуске, средњем делу, спороводник је снабдевен жлездама, које дуче беланце које се у слојенима расне густине скупља око жуванцете. Ако су се два жуванцета у исто доба олождила од јајинака, онда обавља околни беланце и тада постану јаја с два жуванцета („ошљаван“). Друга једна небада, то је стварање јаја без жуванцете или тако званог *лампан јаја*, која се саставе из беланцета и дуске. Она постану на тај начин што се у спороводнику ошљавуја комади беланцетеог, скупљају се, на онда оне окољавуја слојени беланцета, као год и жу-

мљана, где се највише појављују они денитри и сама берба ошљавана.

Гусеница *јабучног смотача* сл. 7. (*Toxtrix pomonana*) живи на јабучка а слична исеу у наљимама. Мали денитри они положе своја јаја у цвевите јабучка и пљавка. Младе гусенице продру обично едното у млад а цду тако да ердина, остављајући са собом једну цев, кроз коју налазе намоке наљом кметви. Пљавоци, који су нападнути овим гусеницама, обично ондају пре других; гусеница их тада наљети и почуве се у каква закон обично у тивањ од пљавка где неспреде саби та уру и коју ошљавује продрће не мељавија својег обана. *Прогрести* и *уколоти* пре *времеи сврале пљавоци у иствину је најбоље средстао*, којим бемо *ограничити цвевителна овог штетног денитра*.

Ну у сваком погледу су најгоре да све воћаре оне гусенице које се по највише налазе у цвевити пљавкима разнаго воћа. (*Toxtrix variegata*, *ocellana*, *pinipalms*); оне ошљавује својим влакнима и продрчују сву унутрашност цвевити и дљених пунољавка који се још исеу на различа. Свако дрво има споро

Тако зливи *жестив мољак* сл. 8. (*Tipha granella*) често не дуче мирно спавати предног земљораднику или житарекоу трговцу. Они мољци *лете у мају и јуну* и полажу своја јаја само на жито по житинама, из којих се налазу мале бие гусенице са крвом гласно. Гусеница једе само брзавишеи житнога зрна истаљивши га својим изметима, та до септембра, доба када она достигне своју нормалну величину, уинити свака од њих по двестину до триестину зрна, која су она везала у једној гомил влакнима, која она дуче, те тако у тој гомил предале у неку врсту зрва. Гусенице се преобрављају у дучке, већи пут, у самој тој гомили зрва, а неки пут, у кокичињама пљавке, где покриву своје тучре струголимама од изведена дрвета и прелазе у доба дучке у овим жуванца те у продрће. Једино средстао да се уинате ове штетноне жетке: *проштинати нападнути зрвна и исељина, где ће услед велике топлоте гусенице и њихове дучке уинити*.

Да наведемо још једног мољца, који прави велике штете исељавина — *мељка* (*Tipha cerealis*) сл. 9. Денитр овога насекока има боју сипу као што је дрво и обично облеће око количина тражећи на њима цвевити, кроз које би могао сместити своје јаје, што неки пут чини и кроз гласни отвор на кокичињи, када се онај добро не чува, ну обично ту своју дркост илети гласно, пошто га исеље на мах убу. Мале гусенице дубе себи наљиве но сабу и кад израсту до потпуне своје величине, могу досељива величину и дубљину цела нера итвичи. Оне проширју својим тивањем ове пукотине и отвори на сабу, тако да исеље не могу ни доћи до жеда, те тако могу бити прозороковани смрти кокичињинах становника преко зиме. Једу само

Слика 8. ЖИТНА МОЉКА.

своју нарочиту врсту, те је жалосно видети цвевите у поля издржане, како се развијају из гласних пунољавка, тако да се из њих никад не може плод развити. Са маљих дрвета и могу се ове гусенице очистити, ну са великих врло тешко.

манце. Много су ređa jaja, koja se sastoje samo iz žumančeta sa malo ili skoro nimalo belančevine i žuke. — Ovo belančeta stvara se, dalje, unutrašnja i spoljašnja jajna ovoj, koje je udaljeno iz zgrušanog belančeta. U donjem kraju sprovodnika stvara se žuka. U ovom delu sprovodnika nalaze se zlede koje slabo slojeve kreča oko gotovog jajeta. Ako kokoni nije ušla dovoljno kreča, onda i zlede, razume se, nisu u stavi da kreč izlazuju i tada se stvaraju jaja bez žuke ili malena jaja. I kod jao ukorenjen kokonima ne izlazuće se dovoljno kreča u sprovodniku; isto tako kad se kokoni ulašuju, kad se nadražen vud, može se desiti, da jaje biao kroz sprovodnik skliznu i da ne bude dovoljno okoleđeno krečnom žukom. Obratno biva kad jaje klinan lagano — lagano se kreče kroz sprovodnik — jer tada žuka postaje prekomerno debela.

Пре свита уиња у клоаку, шири се сprovodник, у коме се делу готово јаје одражава (материца). У овом делу сprovodника (материца) јаје пробаи дужи или краће време, пре не што га кокон снесе. Докле је путовање јајета кроз сprovodник доседа биа недовољно тј. независно од воље кокошке, — може кокон оца време задржати готово јаје у поменутом делу сprovodника. Јаје то чини на пример онда кад не може одмах на гнездо да дође, дакле кад се на гнезду налазе друге кокошке; кад се потпуно развије јајета преко ноћ вршина итд. Али продирање јајета биа све јаће и кокош, и ако поремећај или дуже времена немале гнезда траје, онда кокон снесе јаје на коме произвољно месту. Кратко време пре по што ће кокон да снесе, онака се увидање, жућке кокошке, мишићи сprovodника скупљају се и тако потискују јаје напред да ово дође у пропуст, у уиње у клоаку а затим одмах на ове налази на поље. Ако јаје нема жуће, онда оно често шта не може да исклани и не може из доњег краја сprovodника да изађе, и онда је то једна прста болести. Јаје које не може да изађе, остале пред уиње сprovodника у клоаку (лекод) и затвори иза јајету, које за њих долази. На овај начин могу да се у сprovodнику скупе 3 на и 4 јајета и то више дана да остану. Ако са тада помоћ одмах не улаже, може кокон да уиње, јер сprovodник прена. Кад-кад може се потпуно изаказати јајета изаглавље прста показатеља намазаног уљем у чмар и уиње сprovodника и дуганим трабањем и пречањем, потискавањем јајета. Често је потребно да се јаје развије у сprovodнику те тако да истеће. То се постиже бубњем јажних овица. Кад прво јаје отече, онда је дрточме пут слободан. Дешава се такође да је неко јаје одиел велико, те не може крош сprovodника да склани. Ако се и овде не помогне, онда је последица омасно распадање сprovodника, што и смрт доводи. Кад се обично мора жућа јајета у сprovodнику пробунити, како би садржина јајета отекла, па за тим израчу жућку разгачети и изући. И при овоме послу, ако вовак и одају свој траг својим мрким наметима. Прво их је тешио у том стању унапштавају, док је релативно доста лако

се с највећом нахком не врши, могу оштре ивице од жуће да поврде сprovodник.

Инеу ретка јаја абнормалног облика. Има их која на шилатом крају нису потпуно затворена или су савијена, увијена и илазу ластавак — реп — од беланчевине и овице; или су два јајета ерасла помоћу копа од беланчевине и окопања јажног овица. Сасвим је природно, да су за време путовања јајета кроз сprovodник, морали на влакни поремећаји наступити, који се увек не могу одредити. Прво се ретко налази потпуно образовано јаје у јајету тј. да је унутрашње јаје потпуно развијено и с жућком, па је још једном окопањено беланчестом и жућком. Ово се може оиди десити, кад неки уињетачи потпуно образовано јаје и већ окопањено жућком, отиде напред дође у горњи део сprovodника те га онде још једном окопаи беланче и жућа, и друга жућа. — Стрпна тела налазе се у јајету такође неона ретко, без обира на то, што, као што смо раније напоменули, може и јаје доспети наплавна крви или крви прена, приликом откидања — одвајања — јајета од јајница. Великих и животских наметина — паразита, готована — које се налазе у свима деловима животинског тела — без обира на бактерије које се могу познати само под микроскопом — нема живота у јајцима и сprovodнику. Услед тога, нема овица обично никако ни у јајету, и само у изузетним, ређим случајевима изјављује се напљичнара у сprovodнику па неки иду доспе и у јаје али много ређе но што наметнице живе у другим деловима или животинским храњалим грађинама. Стога је јаје и у овоме погледу једно од најчистијих храњалих грађина. — Невогућно пије, да неким случајем неко страво тело продре у сprovodник и да се носе тога може наћи и у јајету, али и у мишићима јаја, они су случајем неона ретки. Каку, да се овиди-онда налази у јајету динка, каменчић, есиерчић, игла и т. и. Али ако се не обзирамо на такве случајеве, у којима су такви предмети уиети у јаје зоченајом крош, ипак, по налим мишљењу, она су онаква варљива. Нама су једном довели једно кувано јаје у коме по свему изгледу, беше вовака дама; али тачно испитивање показало је, да је то био овици краш судић, који се доства на први поглед могао дразати за ковош даљу. Тако се доства може наћи у јајету и каша помидиј дрочи, који би дразали за каменчић итд. Да може игла или неко друго ивиља то тело, које кокошка протута, пробунити жућку и другу делове утробе и доспети у сprovodник, ту бити окопањено беланчестом и носе тога наћи се и у готовом јајету — може се вретовостанити, али се то догађа неона ретко.

Првамо је, да јаје налази напоље са злобањем крајем, али ипак има случајевима при којима се шилати крош прво изјављује. Одмах, пошто је јаје спелено, оно је влажно и меано; суши се врло брзо и жућа се стврдне и постала сјајна.

Храњалиа предност јајета види се из његовог хемијеног састава, који смо раније напели, а овде ћемо још једном да поновимо. Кокошке јаје просечно садржи:

Воде	65—70%
Беланчевине	11—13
Маси	10—11
Минералних грађина	0-60

и протично сумпора и жожја.

Беланце се састоји из: 85% воде, 12% беланчевине, 2 $\frac{1}{2}$ % маси, 0-50% минералних грађина.
Жућоме се састоји из: 54% воде, 17% беланчевине, 20% маси и 0-80% минералних грађина.

Из овота налази, да је жућавине далеко храњивије но беланце и да се маси јајета налази потпуно у жућавицу. Према томе јаје је врло храњиво, што се јасно види и из увеођења се других храњалих грађинама. Тако, кревље жале има просечно 87-5, жале, 3-4, беланчевине и 37% маси. Један килограм (ако узмемо да је то равно једном литру) кравдег млека има отприлике 34 грама беланчевине и 37 грама маси, а у једном килограму јаја има 120 грама беланчевине и 105 грама маси. 300 грама јаја садржи отприлике толико беланчевине и маси колико и један литар млека, при чему ваља имати на уму да у 300 грама јаја има нешто мало више беланчевине а нешто мање маси, но у једном литру млека. У истина, пак, храњалиа предност јаја много је већа, јер скарљивост храњалих грађина у јајету, много је већа по оних у

Слика 3. Метика и у б. зетериче, у јаја кривоидо жућку и повећана, г. прена, д. напљична динка.

побити зетериче и жуће, и што је најчрече, спречити улазак у кокошке, затворивши ваљаво све кућотине на њима.

(По ервануином)

В. Ј. Ј.

млеку. — Још је већа хранљива вредност јајета у употребу са месом. *Средње масе говедина* (полужско месо) има 21%, белачевине и 5,5% масти. Према томе има 1150 грама јаја толико исто белачевине и масти, колико и један килограм говедине гд. 19 јаја од по 60 грама имају толику исту хранљиву вредност колико и један килограм говедине. У овоме случају белачевине је нешто мање али је садржина масти далеко већа. У погледу сварљивости надмашују јаја умињено месо од волова. Како све остале врсте меса далеко изостају на њиховој страни, то је хранљива вредност јаја према њима далеко већа. Велика хранљива вредност јајета у вези са њиховом слабом киселином, затим пријатан укус, чине то се јаја сматрају као врло драгоцену храну. У то долази још и та околност и добра стварка што се јаја могу много дуго чувати по месо или друга хранљива грађина у којима има жуто белачевине. Ако се јаја хоће да очувају само неколико недеља, онда је сасвим довољно ако се оставе у сув, хладовит и промајан простор, у коме прв свега не смеју бити никакви други предмети, који су лако подложни креху и распадињу или грађина која јако мирисну. Ако напротив јаја треба дуго време да се очувају, онда се употребљавају разни начини конзервације. Без примене нарочитих начина конзервације, настану и код јаја, као и код других органских производа, после дужег или краћег времена, распадиње — она прелазе у трулеж. Бактерије трулежи доспевају на поврху кроз поре — штупљике — јајетовне луке и унутрашњост јајета и онде почињу своје дело разаривања и то увек прво у жуљанцу. Жуманце губи своју жућку боју — постаје црвено, што трговци јајима називају црвена трулеж. За тим постаје жуманце све тамније, па се појављују црна места и црне сенке. Најзад, преобрати се цело жуманце у крну масу која гадно и одвратно заухара. Различни ступњевни развојни трулежи могу се посматрати, а да се јаје не отвори, кад се јаје узме у руку између палца и кажипрста и драгн према ступи или јавој свецлосној лампи и кроз-и гледа. Још је боље послужити се за овај циљ лампом са испитивање јаја, која има један блехан диландер, на коме је једна црп са свеом да јаје тако наменшено, да сви свецлосни зраци морају кроз јаје проћи. Слично су начињена разна огледала за испитивање јаја, код којих се сви свецлосни зраци одбајају од огледала и падају на јаја и која никаквог блиског испитивања не требају. Свама овим средствима може се труло јаје, или оно које је отпочело да трули, сигурно раскивати.

БЕЛЕШКЕ

Бисело и уопште рђаво сено употребити за храну. — У много врлина видимо да стока шеће да једе сено. Тома је узрок што у њему има киселе, горке и тошате траве траво, коју стока не воли. Да би се и овакво сено могло да употреби и избеже очигледа и често пута велика штета, препоручује се: *сежати и комаште*. Сено се сежеца и квас сламом водом у којој се остави да стоји 8 до 12 сати.

Овако припрењено сено стока врло радо једе.

Какве користи има пољопривредници од употребе сварљивих пољопривредних машина? — Оно ће питање занимају свакојкога свакота земљорадника, стога дошло о њему неколико речи да речево. — Од употребе сварљивих пољопривредних машина има сваки пољопривредник углавном две користи:

1. Полењака чист ривце;
2. Убрзака рад (спражује време грађана рада); и
3. Чини безбедније немале довољног броја радника на селу.

Што се тиче полењака часог приноса употребе машина, оно се може понаћи и без употребе трешкова, употребом прстачне сејалице, прашача и ортача и других машина које се употребљавају за неговане усева, за чинишење и сортирање житиј итд. Употребом оних машина замењено неспареним ручни рад

и тим путем повећавамо принос. Осим тога може се постићи чист принос и при једнаком правцу, стављањем набањних трешкова, употребом на пр. машина на пресоване сламе, које су омогућиле пресов сламе за даље тргове, или употребом на поје друге пољопривредне машине.

Осим повењака часог приноса неке машине убрзавају рад, што је од врло великог значаја, јер што год брже рад неки сарниво, мање смо изложени опасностима. Такав су машине: прашалице, косилаци, жетелице, машине за преривање откопа итд. Парни плуг на пр. још је, у многим случајевима, једино средство, да стигнемо да на приже с јесени, пре по што зима наступи, своје краве поореко. Све машине — наизвијашти врстачу сејањку — дају уштеду у ручном раду. Жетелицом која има пољује спопове и која дневно може покљети 3—5 хектара, уштеђује се седам мушких и седам женских радника; употребом машине за преривање откопа уштеђује 14 женских радника, а употребом коњских грабља три до четари женске раднице. И окопачици уштеђује време.

Употреба машина за пољопривредне послове из дана у дан расте, нарочито употреба парних и електричних плугова, сејалица, косилаци, жетелица и парних вршачкица.

Г Л А С Н И К

Бројно стање парних вршачкица у Краљевини Србији. — По тачно прикупљеним подацима, саставили смо овај преглед, који онде приказујево назим читавицима, знајући да ће и њих интересовати колико који округ има парних вршачкица, а колико на она свега у Србији. Тако има

Округ	КОМ. НАР. ВРШАЧКИЦА
Београдски	18
Ваљевски	8
Врански	—
Крагујевачки	5
Крајински	—
Крушевачки	—
Моравски	7
Нишки	1
Нитротски	—
Подрињски	79
Позаревачки	18
Руднички	—
Смедеревски	49
Тимочки	—
Топлички	—
Ужички	—
Чачкаски	2
Свега	187

Напредак евогчетрета у Хрватској. — Како нам статистички подаци говоре, прирештај стоке у Хрватској задовољављују је, јер еј из године у годину број знатно већи. Док је 1896 године вилноско вилвоз 45.000 града, 1902 је стоко на 84.000 а 1903 на 120.000 града. Узме ли се у рачун вредност вилвоза, онда би пре седам година вилноско: 7.000.000 круна изпрема, онда би пре седам година вилноско: 7.000.000 круна изпрема, док је вилвоз 1896 год. вилноско 12.000 града; 1902 на 24.000 и 1903 год. 26.000. Узме ли се целокупан вилвоз, онда би вилноско за последње време 140.000 града у вредности око 27.000.000 круна.

За постигнуће овога вилноско је 728.000 круна за све време, што је, као што се из овога види, угродио добрим вилвозом.

Привремена вилна у Грчкој. — Грчка је некада била чувена због своје вилна. Доцније је изгубила тај свој глас, јер јој је виноградарство много опадо. Но од скора вилнопа је наста обрбу у корист виноградарства. По статистичким подацима површина засађеног земљишта вилновом лозом, било есане, тако: док је 1869 године имала 220.428 југира под виноградили, данас има

на 740.000. Kao najbolja grčka vina računaju se iz Peloponeza, Korinta i jonskih ostrva. Najviše vina izvozi za Englesku, zatim Francusku, Nemačku i Holandiju. Godine 1901 izvezlo je 146.000.000 funti vina.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XVIII СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

дрожне 5 јула 1904 године у Београду

Присутни су били: председник г. Милош Х. Поповић, благајник Јован Јелић, чланови Одбора г.г. др. Марко Јеко, Нишко Јовановић, Милош П. Лукићевић, и др. Миливоје Васић. Као гост присуствовао г. Милан Т. Грковић, редовни члан Друштва.

Председао председник г. Милош Х. Поповић.

Бележио економ Максим Т. Богавић.

128. Председник напомиње како би требало присуство и избор места, на коме ће се држати председнеје 1905. године, као и одређивањем дана у које ће се ове држати. Констатујући да су неки чланови узет излозбеног одбора отпутовали у бане, или спречени да учествују у седницама овог Одбора, предлаже да се Одбор допуни новим члановима — Одбор усваја предлог и за чланове узет излозбеног одбора изабра још г.г. Петру Д. Тодоровића и Нишко Јовановића. Излозбени Одбор да пречи поред осталог и питања о месту и датума државна изложбе, и о томе поднесе свој предлог Управном Одбору.

129. По питању о изради медаље за привредна одликовања решено је: — Да председништво у договору са г. Тителбахом изради наград медаље, а по могућству сазна и вредност коштова.

130. Председник саопштава, да је према ранијем овлашћењу Управног Одбора, уступо оверталним путем управку дома и навилона за 815 динара и покривање излозбеног навилона ферничкованим платом за 1600 динара — Одбор прима к знању и погодбе одобрава.

131. Прочита се списак г. Освалда Реишља, мар. доктора из К. Шапке, о ишареном прегледу Друштвеног живинарника и наведеном стању код болесне живине, и изаштој настојанја живинарника о стању за месец јуни — Одбор прима г. Реишља изаштој к знању, и пошто за свој изазак не тражи накнаду путних и подвозних трошкова, изјавити му благодарност за труд, и у исто време уможити га, да се прими за члана узет Одбор, а за унапређење живинарника и надзора над истим.

Са изаштојем настојанја Одбор није задовољан и жели да убудуће буде правилија и више стручан по статистички.

132. По питању о продајној цени живине и јаја из живинарника, решено је: — Да цене живине и јаја буду саобразне ценама одређенима од државне заводе и установе.

133. Прочита се решење Београдског Привредног Суда о пенитанцији исправке послате за предништво *Дела* због застарелости — Решено да се исправка штампана у *Тезеку*, с напоменом да је предништво *Дела* није хтело штампати.

134. По предлогу уредника *Тезека* да се цене огласима одреде према старому коштану — Одбор усваја предлог уредника као и предложење цене: *цела страна* 10 динара, *пола стране* 5 динара, и *четвртна страна* 2:50 динара. Реки и мањи огласи по погодби.

135. Чита се списак Управе Виноделско-Воћарске Школе којим јавља, да ће неки штитоци приликом своје екскурзије посетити и дош друштвеним — Одбор прима знање, с тим да се штитоцима приликом посете Друштва изда на поклон по једна VII Пракк. Пољопривредна Поука; О подизању виноградa и Пољопривредни Календар за 1904 годину.

136. Благајник решешило да су дату у штампану III Практинича Пољопривредна Поука *О берби трешња од г. Благоја Д. Тодоровића и Гајене Јежика за провозног пана од г. др. Борба Радака*, која се има штампати као XI Практинича Пољопривредна Поука и пита Одбор уколико ће се примераца штампати — Решено да се *О берби трешња* прештамају у 1500 а *Гајене Јежика за провозног пана* у 1000 примерака.

137. Благајник решешило да су књижевни радови *Проучавање стоке приликом пана за успех испораче кеме*, с рефератом пок. Владе Борђевића, и *Проучавање говедарства у округу широкотом од Сестогора Гајриловића*, приљени за штампане одлуком Управног Одбора од 8 октобра 1903 године. Како у своје време Управног Одбора од 8 октобра 1903 године. Како у своје време — није решено уколико примераца ће се штампати и како: — Решено да се предати написи штампану у 750 примерака као једна књига под насловом *Граба за проучавање стоке у Србији*, а трошковима овог штампанја и хонорар исплате из денонита за штампанје Практиничних Пољопривредних Поука.

138. По молби друштвеног особља — Решено да им се изда по један примерак III списке *Пољопривредног Гласника* бесплатно.

О Г Л А С И

АМЕРИКАНСКО ПАТЕНТОВАНО СТАКЛО

ЗА ОСТАВУ ВОЂА И ПОВРЂА (КОНЗЕРВЕ)

Описано у 19 броју *Тезека* може се добити у потписаној радњи.

Важно средство за оставу змианице за сваку кућу која се има брунати за исхрану своје чељад и преко зиме, нарочито свежом и толико потребном биљном храном. Начин приробан и погодан којим се, по нашем унуту, сваки послужити може, да летину своју у поврћу и вољу одржи и за зиму очува и да јој, овим приређивањем, новим продајни вредност.

Стакло је нарочито јако рађено, пресовано, с металном утегом на дуги; у две величине: од литра и од пола литра запремине. Остављено поке и ишарне трике се годинама.

Техничка радња
Вештера М. Ступић и Коже,
Београд

3—4

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врте од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аугр. вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аугр.) *четврт стране* 2:50 динара (2:50 круна).

За овлашћавање више пута, 10 од сто етојатице.

Преглед 29 броја Тезека. — *Чланови:* Одгајивање живине за месо. — О беспаљу. — Којинине јаје, његов састав, постанак и развој (свршетак). — *Подвештак:* Наши добротвори и штетници (свршетак). — *Бележке.* — *Гласник.* — *Друштвени и подружњски послови.* — *Одгов.* — *Цени огласима.*

ИЗДАВА ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
ПРЕЛАЗИ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ
ПРЕПЛАТУ ПРЕНАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869 ГОДИНЕ № 204 ПРВИМЛЕГ ДРУШТВОМ
ПОСМ ВОЈВОДЕ КРАЈИНА.

Цена гласника изложбена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник овог
Промислени Милош Х. Поповић
УКИМЕНАДСКА КЛ. БР. 27.

БРОЈ 30.

У БЕОГРАДУ, 20 ОКТОБРА 1904 ГОДИНЕ.

ЧЛЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИНА ЗА ОВА ГОДИНА 3 ДИНА,
ЧЛАНОВИ ПОЖИТАТЕ, ЧЛАНОВИ СВЕК ДРУШТВА,
ПОДРОБНИЈА, ОСНОВ, ИЛИЈА, ВОЈВОДЕ СТАЛ,
КАРА, ТАУ, МАНАСТИРИ, ЦРКВИ ЗЕМЉОРАД,
ЗАДРУГЕ У ЧУВАРИ ЦРКВА ДОИДЖАТ ЛИСТ У
ВОДА НРА, АКО ПОШУКЕ ЦЕНТРАЛУ ПРАВЕЦИ
НА ЦИЛУ ГОДИНЕ.

ЗА ДИНА СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ДИНА, КЛЕ 2 500, А. БР. 20 СПИ,
ПОДРОБНИЈА, УРГУЖИНА И НАСЛОВ ЧЛАНОВИ
КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД, ЗАДРУГЕ И ЧИ-
ТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ИЛИЈА И МАНАСТИРИ ДО-
ИДЖАТ ЛИСТ ЗА 6 ДИНА, КЛЕ 3 800, А.
БР. 21, КАД ПРАВЕЦИ ДОИДЖАТ ЦЕНТРАЛУ И
КАД СЕ ПРИБЛИЖАВАЈУ СВОГ УРГУЖИНА
ПРЕКО ВОДА КЕ ИМ ОКЛИНО СЛАТИ.

ОДРОБНИЈА ГРЕДИНА

МИЛОШ Н. ЛУКИЋЕВИЋ

СРБАНОВА УЛ. БР. 25.

ГОДИНА XXXV.

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КОЈЕ СТОЈИ ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА СРБИЈЕ

ПЕТРА I.

На дан Српског Милутина 30. октобра ове године слави своју славу и приређује поучну изложбу
у своме дому (Немањина улица број 11).

A. ПРОГРАМ СЛАВЕ:

1. У 8 часова пре подне скупи свију чланова Друштва и осталих привредника и гостију у дому Друштва; а за тим:
2. У 8¹⁵ часова водоосвећење са сочењем колача;
3. Поздрав гостију од стране Друштвеног председника;
4. По сиршном говору послужење гостију;
5. Свечано отварање изложбе свежег и прерађеног воћа, пшенице, ражи и њихове прераде, семена од пшенич
биљка и дувана.

B. ПРОГРАМ ИЗЛОЖБЕ:

I. Свеже воће:

Јабукe, крушке, дубе, мушмуле, оскоруше, ораси, лешњаци
бадеми, кестење и др.

Треба изложити од сваке врсте и сорте по 2 килограма.
Мање количине неће се пријимати.

II. Прерађено воће:

1. Осушено воће (суве пшенице обичне и етнширане, јабукe, крушке, трешње, вишње итд.);
 2. Укупано воће (слатко кожинети, спруши, нарчеладe, и др.);
 3. Пекмез од разног воћа;
 4. Мадуи (вешма) са шећером;
 5. Кољачи разни и остале посластице од воћа;
 6. Разни ликери, вина, ракије и др. од воћа.
- Изаже се по 1 килограм (литар) у подесним судовима
и завојцима.

III. Пшеница и раж:

1. Разне сорте и варијетети пшенице и ражи у зрну;

2. Брашно, триа, тарана итд.
Изаже се по 1 килограм.

IV. Семена од пшеничних биљка:

1. Семена разних ливадених трава;
2. Семена разних дeтелина;
3. Семена од грахолице, мухара, еспарте, сточне репе,
угарњаче итд.;
4. Кртоле од морске репе — чичоке —, кромира за сточну
храну итд.

Изаже се најмање по 1 килограм.

У ова четири одељена по предлогу Одељивачког Суда
пшеничних излагачима — пољопривредницима издаће се широк
похвалница и награде у разној вољарској алату, семену и
поучним књигама у вредности 1000 динара. Пољопривредне
установе и други излагачи, који изложе инструктивне предмете,
одликоваће се похвалницом.

V. Колекција српског дувана:

Изагањем суделује Уирав Државних Монопола.

IV. Научна и помоћна средства за воћарство, производњу и прераду њивних биљака за сточну храну:

1. За развој гајења воћака: Справе и предмети за гајење и неговање воћака; фотографске и калорисане слике воћака; фотографске слике и модели одаја за отагу, транова и магацина, прибора за бравље, наволање и пренос вола за виноград; слике срезних и државних воћних расадица. Вољети воћне у садни и препаративна и средства за сувишање њих; стати-

стика воћарства у Србији и упоређење са другим важнијим воћарским земљама;

2. За прераду воћа: Цртежи, фотографске слике и модели ступица за воће, домаћих и страних; радионица и фабрика за пекмеа и остале квалитетне прераде воћа; справе и прибор за прераду воћа.

3. Справе за прераду шеничног и ражњог зрна;

4. Справе, цртежи, фотографски снимци и модели за припремање семена и спремање њивних биљака за сточну храну.

Пријаве за изложбу подносиће се државним економима и Пољопривредним Подружницама, а могу се поднети и непосредно Српском Пољопривредном Друштву. У пријавима поред имена изложбеног предмета, треба означити и колико има излагач његов за продају. Код воћа означити и број дрвета и њихову старост.

Пријаве излагача примају се до 25 октобра а изложбени предмети имају се предати Српском Пољопривредном Друштву у Београду најкаже до 25. октобра месеца закључно.

Изложба траје 5 дана. Свечано затварање изложбе 3 новембра у 5 часова по подне.

За особене студије појединих стручњака, корпорација и установа, биће изложба приступна још два дана, али се за оно пријаве Друштву пре затварања изложбе.

УДАВАК ЈЕ НА ИЗЛОЖБУ ВЕСПАТАН

Бр. 1781. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва, 28 септембра 1904 године у Београду.

О НЕГОВАЊУ ЛИВАДА У ЈЕСЕН

Док се за сваког земљорадника може рећи да се разуме у пословима орања, дјелања и валала своје земље, нарочито да је он уме да обрађује и негује, да би постигао у земљи жељени принос, док се друге стране велики број земљорадника у неговању ливада показује неосведеним ратношћу. Мора се доista изнети, што се ливадама уопште не поклања довољно бриге и пажње, коју оне заслужују и која им се може повозити без великих губитака. Једна извесна површина добре ливаде за напредак имава исто тако је потребна, као што је кући потребан свакодневни хлеб: ливада даје сваке године не само сигуран принос, него и врло добар принос. Ливада храни сточку, а преко сточне њаву; ливада је мати земљорада и без сувише најважнији и највећа целовитост земље на имању пољопривредника. П у пркос свему томе са ливадама се највише и најнебољешће поступа.

Побоље време за неговање ливада јесте јесен, кад се растеће биљка срезано, а површину ливаде није још хрпа дохватила или снег покрио, тако да се може угоднио радити са лопатом и ашомом, а нарочито се дрљачом; да се доношеном љубре извесна са тротинама раздробљеног бугева и да тако кишна вода може продриети у земљиште. Многобројним огледањима у пракци се показало, да је у највише случајеве целеходиња његе и рационално љубрене једна веома благодарна посао на култури ливада. Поступак на ливадама у аде правна доводи до веома повољних резултата. Као пример можемо овде навести радове Андерса, при којима се употребљене за огледе ливадеце парцеле његе површине и његова састава. На њима је добијено сена:

Парцела 1. њеубрена и недрљана	3,72	товара
2. љубрена и недрљана	8,33	"
3. њеубрена али дрљана	7,70	"
4. љубрена и дрљана	15,62	" 1/2 парцела

Ливаде, која је целеходиња љубрена и орава дала је 4 1/2 пута више сена од необрађиване парцеле; при том још треба узети у рачун, да је какавта сена са обрађиване парцеле (бр. 4) знатно боља од сена са необрађиване (бр. 1).

Према начину издржања горњих огледа и добијених резултатама, свакоме је јасно да се културом природних ливада, брижљивом његом и рационалним љубрењем може доћи до сигурна и богата приноса у сени.

Управо онако као што земљорадник живи за јари усеве ње у јесен обрађује да би развратио брадје преног зиме отворене огледе, да би грудве земље утицајем атмосферског ваздуха, влагом и хладноћом, биле издрљене, да би се у њима нерастворна хралњива гравина растворила и постала способна за исхрану биљака, тако исто је потребно радити код ливада да се травни бугеви од времена на време раздробе и изложе утицају атмосферског ваздуха. Дрљане ливаде је један не-

обично користан посао, прејад на неком земљораду не иде у главу да је то корисно као и дрљане ливаде. Главни циљ овога рада ми смо наследили да је у томе, што се дробљење травних бугева омогућава приступ ваздуха у земљу. Плодност земљишта у великој мери зависи од јачине дејства атмосферског ваздуха на издрљене частине. Распадање ових дрљана, растварањем ових дрљана који су велики хралњива гравина за биљке, али и распалање органских гравина у земљи, зависи од слабијег и јачег приступа ваздуха у земљиште. Земљиште на коме се наше усеве (културне) биљке развијају није какав мртвот предмет, оно је пуно живота. Али све животиње појаве које ваља узети у обзир и које су за успевање усевних (културних) биљака од велике важности, могу се само онда јавити, ако смо се побринули за добро претравање земљишта. Пошто савест кишница од заостале стравне отежана приступ ваздуха, то се на њога може онто увидети најквот дрљана за ливаде. Дале ми смо на свима необрађеним ливадама у великој мери виђајуће. Важност ове мере треба доказивати; тамо где се маховина најквоти, ту претравање раста свака друга дрљана. Тога ради са дрљане ливаде најбоље је употребити таканаше ливадеце могуће дубоко у земљу продриети и помоћу њихове конструкције могуће је заштити и удаљене равномерно најдељати и тако ливаде површину. Код се нека при руди ливадеца дрљана, онда се узме тежка њавка дрљана и отргнети се камењем и таква дрљана узим дубру услужу. Ливада се један пут уздуже и један пут попречно подрља. Притом снагу бољаквот треба најбоље гавати; угодније је ливада јаче подрљана, угодније је ушех гавати. Ако се при дрљане његе ливадеце биљке пичувају и оголићене огаве и ако ово због тога при наступу мрзца пронадују, за срећу распалају њих ових ливадских трава тако је велика, да се шквалдије дејство дрљане у дубој години једва може приметити. Ну свакојко на овим местима, где је маховина оптрим дрљанем удаљена, оголићена места треба најкаждо сеновом трава засејати. Оно најкаждо засејавање оголићених места најкаждеходиње је извршити у пролеће приликом растурања крталцама, притом се сене на обрађеним и топлим местима посеје, затим то место омет земљом покрије и нешто мало пошта. Дробљење, разбијање ливадеце земље најбоље је предузети у јану јесен пред почетак зиме, а не у пролеће као што је много пута препоручивано, јер у овом последњем случају атмосферски утицај зиме не би могао показати своје дејство. За дрљане ливаде треба извршити свако време, да не би коју или валона гајењем по ливади произрокваном какав штету.

Тако исто за љубрене ливада најгодније је време позна јесен. Онде ваља приметити да, што се тиче материјала за љубрене, осеовара кiselина, калцие и креч јесу оне врете љубрета, помоћу којих се може принос сена знатно подићи и у погледу квалитета и у погледу количине. Неко нарочито љу-

брине са азотним гудрацима за ливаде је уопште најнишом, пошто се ливаде најчешће богате хумусом и ја боровити. Које од поменутих гудраца и у којој мери ваља употребити за ђубрење, то се може утврдити после извршене проба у ђубрењу. Свакојак као погодно може се казати, да ливаде које од дужије времена нису ђубрене, увек на ове три врсте ђубрења реагирају. Зато не треба пропустити ни једна врста неђубрене ливаде да чини ђубрење, проба у ђубрењу. Према добивеним подацима циљ за цело поље промислити него ће сигурно к њему корачати, дужије продужени пробама увеће се одређених коју врсту ђубрења треба за своју ливаду да употреби, да ли постоје велики принос сева. Онда ће бити само узрочно пошито колико да су многобројни оглоди потрадили да су као средства за ђубрење Томасова брашнава плава (згура) и калијит нестварљиво показан одлично дејство на ливадама, с напоменом да од првог треба узети 7—12 тонара, а од другог 4—6 тонара на 1 хектар. Али увек у пријатности су за преноску фосфорно-кисело ђубре и калијеве ђубре, свако за себе употребити, дају и ретким случајима врло повољан резултат; међутим ове две врсте ђубрења помешане говно увек и снаду повећавају знатно принос сева. Именована средства за ђубрење најбоље је изнети на ливаду после савршеног дрвања, јер за њих је потребна ливада да се расторне и у земљини прећу.

Једну врло важну улогу при ђубрењу ливада има креч. Креч није само потребно гудрацо за биље него је за културу ливаде још од много веће вредности као мелиорационо средство. Често можемо на рђаво нетопаном ливадама посматрати бусене, који се поглавито састоје из тако званих киселих трава, чија је вредност као хране за животиње врло мала. Упоред ове пољне: пренаге и киселим травама, немале статских трава, и недостатак неких центристарих биљака које помешане с травама стварају добру сена — лежи у томе што ливадоце земљини има кисело састав. Да би се ова киселина одстранила и ливада тако рећи оствари дрвања постала, као погодно средство за лечење јесте кречено ђубрење, чија се важност не може довољно наглашати.

Што се тиче ђубрења ливада са стајским ђубротом, ни ћемо овде споменути, да је ово ђубре на сваки начин одлично средство, само као рационално је, јер стајско ђубре привремено ирицада њих. Вубрење напшенином може се само у ограниченој мери предузимати, јер пшеницама потпунаке разнае траваки на рачун центристарих (макуштаских) биљака и тако доброту — какоју сена знатно смањује. Најбоље ће се учинити, ако се пшеницама и невоу употребе за сирвањем и побољшањем буњштине, мешања (којности). Буњштин кад је добро направљено, јесте најбоље и најкорисније ђубре за ливаде, а нарочито ако се још помеша са паметнама њушкама. На жалост ретко можемо имати прилаку да посматраме да се довољно напне покљана сирвањем буњштине (мешања) које је намењено за побољшање ливаде. Ово ђубре покушаје најбоље дејство, ако се у јесен на ливаду донесе и равномерно по ливади растри. То се може већ из тога закључити, што буњштин, мешања (којности) у ово време има највише погодба за његово растварање и прелаза у хранљиве биљске састојке, јер се топлоћа и влага тада у јачој мери ђубрају него ли у прелеће када оштри ветрови у нутру и збриду ђувају, која онага двога (топлоте и влаге) готово никако немају. Из тога налази да у јесен донесени мешања (буњштин, којности) на ливаду може имати јако дејство и зато што има више времена да се у земљини боље расподели. И још томе треба додати да мешања, буњштин (којности) потпунаке напредак вегетације још и у јесен јако, ливада добије свежее травице бусене, што много доприноси плодности ливаде у лудној години. Дакле, где год то само може поднети, треба већ у јесен ливаду ђубрити мешањем, буњштем (којности).

Најважније средство за побољшање ливада јесте неоспорно наводњавање ливада, штета само што се снаду не може остварити ил што је сикотично с великим трошковима. Наводњавање ливаде замењује свако ђубрење, оно илавања добре и буне ливадоце биљке и осигурава пољопривреднику најбогатији принос сева, јер на наводњеним ливадама постојања сушна не може своје шидљиво дејство показати. Наводњење ливаде не могу се довољно новцем исплатити и гдегод то може поднети, сопственик ливаде треба да се постара, да добром водом своју ливаду наводни. При томе повољног истрече се ово ваљно питање: кад је најбоље време за наводњавање ливада? Преће

се доскда да је за то послоняма најважније времење, међутим у пољне времење снаду преовлађује жињљиве да глатво наводњавање ливаде треба да се изврши у јесен. Онај други потпуно потпуно је оправдан, јер вода у ово добо годишње (о јесени) има највише кишњалих састојака; с друге стране пак вода је у јесен обично топлоћа од вавдуха, што може ижати само повољна дејства на плодност ливаде. Честе кише под јесен, а с тим у вези притањене благилаве воде с вода, цутона и допринија у потоке и реке стварају јесенију воду побитиу моћ за ђубрење. Јако је за жалњење још у месецу октобру и новембру, кад се по правду јављају јесене поплаве, велики број сопственика ливада остали неосињивене оне јаркове који су преко лета били неупуњени блаком ил зарасли травомашом и тако најбоља вода мора да протече неупотребљена или се намерно пусти да отече да не би отава (иша) проишла услед јесеније наводњавања. Такви пољопривредници се увек преваре у рачуну, они за динар културу напу. При јесеније наводњавању потребна је највећа пажљивост. Ако шир, напуни јак мрак, тако да се ледена кора на површини ливаде нахвата, тако наводњавање доноси само штете. Ливада време само треба да буде сува. Ако је у изгледу мрак, доведена вода мора се неосињиво удалити. Ако се за време наводњавања изненадио појави мрак, тада нама продуктивни наводњавање докле благо време не напути, да би доведеном водом ослободили ливаду од ледене коре и сирченим сирвањем билаца испод ње. На ливадама зараслима у маховину не треба се од такве ледене завлаке плашити. Напротив за такве маховине ливаде треба се постарати да се образоване ледене коре оствари, јер маховина кроз лед почне расти у висину, наскоро ливада буде осушена и онда се може маховина лако удалити. Само по време пропустити да такву ливаду ослободимо од маховине засејемо добрим виђеним биљкама да би напика густа трава. Ако има тежкоће да се за наводњавање ливада уопште поставе нека правила, а оно може се као сасвим погодно рећи да је наводњавање ливада у пољу јесен и у зиму некорисно. Да би се таква шидљивост избегла, да би се извукла највећа корист од наводњавања, ваља га почети под јесен што је могућо раније, а понајбоље је одмах, пошто је отава с ливаде дигнута. При томе раду може се препоручити да се ливада дигнута у више одељака, на да се сваки одељак за 14 дана непрекидно наводњава. Ако ли је време похладно, онда ваља скратити поједине периоде, у новембру на прилику треба употребити само повољну времена за наводњавање пољско у октобру. Уопште при наводњавању држи се правила, да је промена стања за ливаду увек корисна, тј. да после наводњавања долази сувоћа, безводно стање ливада, што је на тај начин омогућено потребно деловање вавдуха на биље. Прекомерно вода и дуготрајно наводњавање увек су шидљива за биљски ливадаки погубљив.

Велика део ливада страда од прекомерне влаге. Код таквих ливада најважније је мелиорационо средство испуњиве дрвањем или одводњеним јарковима, при чему треба нарочито напни да се околни извори похватају. После испуњивања таквих ливада од сувишне влаге, већ у лудној години истрече досадна маховина и киселе травице и свеје једног доброту ђубрења почну се јакљати деталне и гхроцине у лудној години саме од себе, тако да је потребно још само неке добре травице носети, да би се добила густа и добра ливадака трава.

У свима ових радовина ради побољшања ливада и за старале добре подлоге за будућу богату жеву, кад је најважније време, које не треба пропустити. Небрављивост свети се горко. Дај, Боже, да ове младење мисли о неговању ливада ваши пољопривредници и срачу прише.

(Oesterreichisches Land. Wochenblatt, 1904.)

РАЗРЕЂИВАЊЕ ВИСТРЕГЬЕ МАТЕРИЈА У ВИНУ

— R. Crotzsch —

Вистреге материје (белацице, желатин, рибља бешика) једне се с тавином, образујући при том једно перасторљиво једињење, једнака тавилу непознате природе, који је гушћо од вина. То једињење тежаким својом тавило пада на дно бурета

*) Види *Темељ* бр. 11 од ове године.

повлачећи собом сва чврста тела, на која usput nađu. Оно чисти вино исто онако као што прашине снега prolazeću kroz atmosferu čisti vazduh od prašine i različitih vlakna. No da bi padalo lagano i sputu podjednako i da bi se moglo potpuno izdvojiti od vina — od četa baci i zavisi uspeh bistrerija — potrebno je, pored ostalog, još i da bistrerija materija bude prethodno potpuno rastvorena i u vinu dobro razmešana.

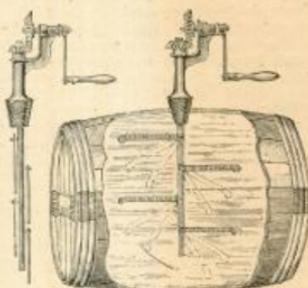
Ako u rastvoru bistrerije materije bude bilo i nerastvorljivih delova, ovi će, jedini se sa malo tavnina, napraviti krupne gronjašice, koje će se za kratko vreme, usled svoje težine, izdvojiti iz vina. Rezultat bistrerija pri takvim okolnostima neće biti nema sumnje dobar; vino će ostati ili nepotpuno izbistrereno ili onako isto zamućeno kao što je bilo i pre dodavanja bistrerijih materija. Tako će se samo izgubiti pri pretakanju jedna litara, ako ne i više vina na ekolitru, na ime taloga, a osim toga će se i zavesna količina tavnina nekorektno ukloniti iz vina.

Rastvoru bistrerije materije ponajbolje bi bilo ne silati svu odjedanput, naročito ako se vino u kakvoj nevelj sudi bistreriti, nego malo po malo, u više puta, mešajući je u isto vreme, po svakom dodavanju. Na taj se način ona po silavanju neće skupiti u gomilu, koju bi donijela bilo tenko razbiti. Jedvašnje tavnina sa bistrerijom materijom treba da se samim mešanjem isplave po celoj masi vina; tako će se najpre obrazovati vrlo sitno, jedva primetno pranje, koje će se zatim kretanjem tečnosti spojiti u vidne gronjašice.

Ako se vina bistreriti u malim sudovima razređivanjem se može lako izvršiti jedinom običnom drvenom mešalom. Uzime se jedan podobe štapa od 1-15 m dužine na se razređeni u naizmet za 40—60 cm. Ako se sad taj štapa uruče u vino mešanjem će se svaki deo za sebe izdvojiti i nešto poniti, te će se na taj način obrazovati kao kasno razlađeno drvo, koje je po svršenom poslu, vrlo lako izvući iz bureta. Delovi se mogu tako isto razdvojiti pomoću podmetaka, koja će se privremeno kavalon. Za neki čla može poslužiti i gvozdena mešalica u obliku slova P, čiji je gornji deo nešto širi i izbušen ručnicama (sl. 1), a tako isto i sprava, predstavljena na sl. 2.

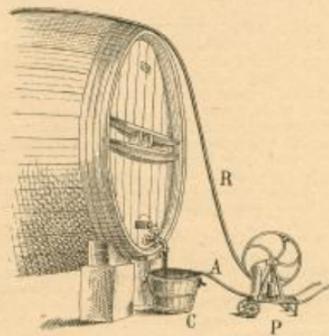
Slavka 1.

Slavka 2.

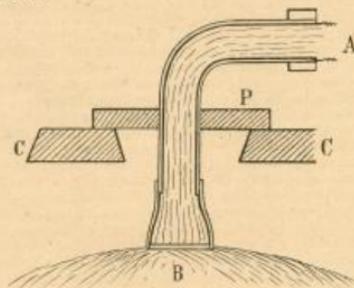
Kad se pak vina bistreriti u velikim sudovima, bacićima, onda se tu razređivanje bistrerije materije vrši uz pripomoć pumpe. Najpre se otvori jedan dio vina, 1—2 hektolitara, iz baciće u kakav probran šavol, na se u to vino nasipa rastvorena i razmešana u nešto vina bistrerija materija u malim količinama i u isto vreme meša drvenom mešalom. Kad se to svrši, onda se uzme jedno crevo od pumpe i unese u šavol.

a drugo u sud na koji smo otocili vino, na zatim pušnjaće otvorne. No u isto vreme se otvori i slavina na baciću, te dok jedno vino praću naizmet u baciću, drugo iz nje isplavi i tako se bistrerija materija vrlo dobro razređi po svojoj masi tečnosti. Ako je bacića dosta podignuta od zemlje, na se žali izbeći suviše jako dejstvo vazduha, dobro je na slavini namestiti jedno crevo kroz koje će vino silavati u šavol sl. 3.

Slavka 3.

Vreme za koje se pušnjaće vrši zavisi od veličine baciće. U opšte posle 10—15 minuta pretakanja odozdo na vrhu bistrerija se materija dovoljno po svojoj količini vina razređi. No ponajbolje je prestati s pušnjaćem onda kad vino na slavini isplavi zamućeno, jer je to znak da se bistrerija materija rasturila po svojoj masi tečnosti. Da bi se bistrerija materija što bolje po vinu razređila i da bi se skratilo vreme pretakanja (pušnjaće) dobro je namestiti poklopu žljiba na crevu koje vraća vino u baciću jednu dječicu (sl. 4). Isti se rezultat postigne i ako se dječica obesi o gornji zatvarač baciće (sl. 5).

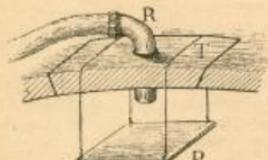

Slavka 4.

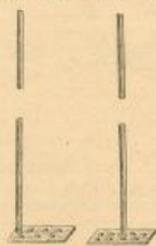
Ovim načinom razređivanja bistrerije materije vino se izlazi jako utičaju vazduha, čega se vinar uostalom s pravom plaši. Boja se vino, kao što se zna, utičajem kiseonika oksiduje, tija postaje nerastvorljiva i taloži na dno suda. Međutim ako je vino dobrog sastava i ako se ne izlazi suviše dugo utičaju vazduha nema se čega bojati, premda se u talogu nalazi uvek i po nešto boje materije. Naprotiv tija slavina na vazduh vino se uskrta, u neku ruku postaje činije

и пре готово за потроšavu. Sivo ako je višne neispravno, s davnim nedostatkom to mu provetraivanje može napikovati.

Ako ninar na tog razlota želi da višegne sušino provetraivanje višne, menšaje bištreše materije u bašnje može izavršiti jedovom mešalkom, koju sam može za taj cilj napraviti sl. 6. Ta se sprava sastoji iz jedne drvačke motke u jedne zabušene davnice pritaržene pod pravim uglom (sl. 6).

Слика 5.

Слика 6.

Ova treba da je toliko velika da može proći kroz gorvni otvor na bachi kad se iskrepe malo u stranu. Iako je pojmiti da ta sprava neће biti dovoljno čvrsta, ako je sva od drveta: davnica na svoј može vrlo tako sa vreme menšaja ostati u vinu. Ako bi bila sva od gvozdja nom bi teško bilo raditi, ako da bi onet bila laka, bila bi i savnije gñica. Požadabao je još napravitii je od drveta, na davnicu pričvrstati gvozdjen za motku.

Naјad pri završetku pomenao još jedan način razrešivanja bištreše materije, kojim se postaju varčito u kvašim bradama izvreni rezultati.

Dobro spravljeni t. rastvorena i vazdušna u nešto višne bištreša materija, siva se nalazi u vinu koje se želi bištrvati. Zatim se nešto izvema samo sa gorviam slojem višne, a nikako s celom masom te tečnosti. Jednoveć sa taniinom obrazuje se najviše praneše, potom gronulacije, koje savlaze lagano na dno čuda i kao kacka krezka polazice za sobom sva čvrsta tela, uzrok zakuhlosti višne. Taj način razrešivanja može se primeniti varčito vina, gde u buretu ima dosta taloga na se vino od ovog ne može niti neће пре додавања bištreših materija odvojiti.

Ч У В А Њ Е М Е Д А

— Иларио М. Ручић —

Znati kako se med čuva, vrlo je važno, a to, kako za onoga koji ga prodaje, tako i za onoga koji ga za upotrebu kupuje, jer samo onaj med koji je u sasvim dobrih stanju, može da posluži korisno ne zdravom čovjeku, nošto jednako on sadrži sve one sastojke koji ga čine lekovitim i hranjivim. Pored onoga upotreba njegova svakodnevno raste sve više i više i racionalno pčelarstvo uzima sve veće maha, što i u najvećojm vremenu biti od velike koristi za poljoprivredu, ako ga umednu da sačuvaју na duže vreme u dobrom stanju i time olakšaju prodaju i okuğuje mu transportovanje (prenos).

Sud u коме se med čuva, treba da je dobro zatvoren, tako da vazduh ne može da prodire uнутru, nošto se ne govini priuštivoj skuplazi i voda koja je u njemu, što je od

nitno по мед, jer губи арому која је код меда од великог потребе.

Maše količine se čuvaju u staklenim sudovima. U ovakom slučaju gazara se pergamentovan hartijom, koju пре него што се воде treba pokvasiti u vodi. Ovo treba činiti stoga, da ne bi puhtala sa sebe sušporu kiselinu, nošovu koje se izrađuje.

Presiškane meda ne treba niti u kom slučaju primeniti пре него што се sasvim ne isuštri. Sudove s njim treba držati na čistoti i suvom mestu.

Ne, često puta i pored najviše pažnje obrađene čuvaju i neka većina, primeniti se ova ian ona višna, koja kod mnogih može nepripremena da prođe, ali tako isto kod onih koji razumeју i u oči da pada.

Najviše se kod meda viđa kristalisanje. Kad se ovo primeniti, treba odmah raditi da se med popravi i vrati u pređašnje stanje, a to ће se postići time: ako se sud sa medom stavi u vlađu vodu i ostavi da stoji izvesno vreme. Čim je kristala nestalo, treba sud izvaditi iz vode, ali gledati, da se ovaко popravljen med što пре potrošni.

† АРНОШТ Ј. ХРАДЕЦКИ

ГРОВАЦКАЈ ДЕЖАВНЕ НАСТАВСКЕ ШКОЛЕ у ТОУЦАДЕРУ

19 прошлог месеца узасно je се живот jednoga kulturnoga radnika, jedne pitone prirode, jednoga čoveka maloga čina ali u toliko velike zaslugi.

Toga dana je умро један učitelj — učitelj pčelarstva, Арношт Ј. Храдецки, наш брат Чех, умро је у доба, kad се од čoveka očekuje рад u ипшоу јену и u најпотпунијој срећности. Живот је његов пошом у 42 година, a то је озбиља доба, kad један kulturni radnik u најпотпунијем смислу отпочиње пружати takovine свога okruženju, nošto је догле пружао teковине свога obrazovanja.

A Храдецки је био тава природа, тако марљив дух, тако одан своје noшту: он је се неограниченом љубављу делано na својој струци, да смо од њега тек сад могли с правом и великим пошудом očekivati систематски рад на проширењу pčеларске вештине u нас, na kojoj је читави 13 година марљиво радио u нашој земљи, те су се већ отпочинали и u примени показивати резултати његовога рада.

Za нас је pčelarstvo једна grana наше привреде, na koju нас губује не само изадашност vrbа, kojih imamo u најboljim vrestima, него varčito obilnost našega воћарства и потреба да обираме и извоз воћа вршимо брже, noштује, savршенije и рационалнје. Ми још немamo ни довољно kotarica за зоврање воћа, него га рашинујемо растурамо и гњечимо, a извоз воћа примјо на sasvim примјативан начин, те због toga нашу извозну трговину воћем, која би нам donosila милијуне, још не možemo да развијемо до степена, који би одговарао количини и квалитету нашета воћа. За извоз воћа и уиште за трговину воћем претпоставља се јако развијено pčelarство, израда разноврсних kotarica, u kojима се воће најлакше transportuje i čuva од поштеда.

Osem то главне потребе, pčelarство u нашој земљи може да подири и друге, ситније и споредније потребе, као што може и велику услугу pčеларских производа за извоз да пружа.

Tolini и такав значај pčelarства за нашу земљу схваћен је пре 13 година. Да вештину pčеларску u нашу земљу пресадни изабрат је Храдецки, čovek топло одан својој струци. Почетком 1891 године постављен је за učitelja pčelarства при Вишодејско-Воћарској Школи у Букову. Ту је он с необином преданошћу сиреом ученике pčеларског вештања, и за 9 година свога неуожнога рада, спремно велики број младшца.

1900 године премештен је u Тоуцадер, где је основана нарочита Pčеларска Школа. Оно што није могао u Букову учинити, jer је тамо imao само ограничен број часова за pčelarство, може је се још једнако узимати и запостављају као споредан предмет, noštoј Храдецки пуниот срцем држао је да ће учинити u Тоуцадеру, и да ће u парочитој, специјално Пче-

тарекој Школи, успети да развије своју делатност и сав свој талап унутрешно. Али, како се у нас још доводило не цени ни време, које се пропунта улазак, ни подизање стручне привредне спреме у нашем народу. Хрватски је морао и сам са својом Школом вегетирати од данас до сутра, очекујући да сваки понетарац портиш ову аграду, којој је он подлагао тежело и на којој је мислио издиги земља издано привредне обрбане и напретка, а себи личнога стварљивага задолжавања. Мериоданци фактори недовољно су схватили обзљиву потребу плетарства, па и потребу Плетарске Школе, стога још не дадоше моћи да се развије у оној мери, у којој је Хрватски желео; а како се у нас још и данас стручњаци доводило не цене — то су и њему лично чиниле неправду, као да није заслуживао ни по љубави према струци, коју је гајио, ни по оданости задатку, ради којег је Србија пошлаа Хрватског.

Нешто због тога, а нешто због неправди лично њему направиле, Хрватски је, ипак због времена оставањага здравља, пао у постелу, на које се ипак није дагао, остављајући нас себе уздицу са петоро сиричади, без помоћи, без пензије, без иче веча.

Осим великога броја ученика, који су прошли кроз Виноделско-Воћарску школу у Букову, се тако узглед прибавили знања за плетарске послове, Хрватски је прошле године дао 6 сирњених Јака Плетарске Школе, потпуно сирњених за плетарски посао, и оставио по себи у Школи, у сва три разреда још 8 Јака.

Хрватски је поред својих плетарских ученика имао и оне летимце Виноделско-Воћарске Школе којих број није малим јер је износио у сва три разреда 90—100 и више.

Сем тога његови су ученици били и сви они вредни учиваји који су кад долазили на привредне курсеве у Букову.

Затим он је имао нарочитог ученика на јуцке Србије који је поред других знања и ову лепу индустрију обрбане у те још ослобођене крајеве, о којима срећљива ослобођена браћа морају водити бригу.

И ипак суседи Бугари имали су користити у тој индустрији од пок. Хрватског.

Не мање његови су ученици били и многи пољоцишци државних економија који су му упућивали да се у нареди извесних врста плетарских послова извешају.

Једне године држао је нарочити плетарски курс у Смедеру, које збога грошћ велики број корпи за невог депог смедерског грошћа. А да је среће таквих је курсева требао држати и више и чешће.

Као што примери поучавају, тако они и застрашавају. И кад је ипак за руком оное који је пре 13 година довео пок. Хрватског у Србију да буде први на Балканском Полуострву, топа судбина Хрватскога онеможе друге да тако лако не следеју поиму, или кад се и на то реше, тражиће другаче награде, а неће се задовољавати као Хрватски да место пожења награде којом се породица може исхранити, прима писмене похвале или што слично.

Не може се лако веровати колико је много жртвовао пок. Хрватски да оној потребној, најкој, а притио лакој индустрији прокрити пута и да је омишл нашом народу, који се развије није тим бавно, но самотанци Циганима оставају подмирење тако интензивне потребе привредне.

Кодико је важно плетарство с прљем врбомом, толико и са унутрешном рогова, кога у Букову беше доста, а не мање и по другим местима у Србији, где би могао лесе користити домети становништву.

Наши планинци почев од Пожеге депо су уочили корист од оне индустрије и уз припомоћ пок. Хрватскога они су се тиме такође користили.

Сни који су познати пок. Хрватског, брао су увидели, каквим одушевљењем расподале, и сви морају закључити што се оно тако брао угајало, и што се није да живота му за користити стручне послове притешадо и употребљено, по се често морао и на друге бриге трошити које са плетарством не стоје у вези. Отпињање његово да Школу очува, на ни то што је у тој бригаи и живот свој прекратити, када на жалост није много помогао. И ко зна да ли ће Школа настанати рад свој после Хрватскога, и ако се објектни нагађања да се за 1 октобар неће унатићи новаг титоме, онда ћемо поред жалости за једним најљубим човеком, савесним учитељем, сирњеним и својој струци оданим радником, ипак још једну тугу — што с његовим жи-

вотом свршаван једна колонија корисна, толико и врло потребна Школа.

Ако се то објектни, жалост за Хрватским биће још већа, а успелана је тако преног радника иже се ипак тако лако разгледати, све док се будемо себали изложба и његових радова на нама, и док буде трајало Јака његових, који ће на у поштом оквиру његовати плетарство и захвално се сећајући свога учитеља, приноведати пуз, предан рад на подизању те стране привредне, тако корисне и тако потребне нашој земљи. У томе ће се успети, а тај успех биће најлепши споменик смерности Хрватског, чије име није било тако научно, као име Јенерала и војсковођа, а ико је био појствено у једноме тихоме културноме послу.

Б Е Л Е Ш К Е

Још неки податци о суцокрету. — *Др. Никола Милутиновић* на Палчеву, упутио нам је, поводом наше белешке *Важност суцокрета*, оне редове, којима ни радо дајемо места: „У допуну Ваше белешке о важности суцокрета, (28. број *Тужаха* од оне године) хоћу да објасним, како је суцокрет једна од оних биљака које увелико слабе земљу, на којој расту. — Од важности је овог пољепити по оне пољо-привреднике, који би се можда ренили, да суцокретом засеју целу своју њиву. — Суцокрет је, по јашљивој стручњаци, једна од најгорих предбика за наше пољске уеве. — Читао сам ту скоро, где за земље, одвећ јаке, ристе, на којима уевии пољски баш узлед земљине „јакне“ не доише плода, (све иде у стабло, сламу) препоручују суцокрет на сејаве, за пре године, као успешно средство за слабење, у овој случају за управљање земље. — У нас, у Угарској, познајем не једно пољско велико имање на којима је напознатарина (закупација) уговорно забрљавало да сеју суцокрет у кукурузу, баш узлед његове гореванеде прираде, на ни у околи ипие, на меи. — Разуме се и овој пољској свакако једнакој рјаној ствари бачи докочити Јубренел њине после суцокрета. — Само што би онда њиву приговетили тек — за прелетње уеве“.

Г Л А С Н И К

Члан добротвор Српског Пољопривредног Друштва Подружнице Нишке. — *Г. Сава А. Павловић*, глвњак из Ниша, пенели рад Српског Пољопривредног Друштва и његових Друштвима на унапређење пољске привредне, извољо се је унатио за члана добротвора Српског Пољопривредног Друштва Подружнице Нишке, и одмах је положио 50 динара улога, које је пронасно чланом 4 подружничких Правала.

Управа Подружнице, напављујући омиа благодринет г. Сави жели, да се на месу угајдају и друга иријатеља напретка пољске привредне и ују у коло ових трудбеника.

Цена првоог прџа у Чешкој. — *Имељу* земља које велику напаву обрађају гајсеју културне ирбе за плетарство, видно место заузима Чешка. Сама околина вароши *Зричавске* добија за врбоно прџе цреко 600.000 динара годишње, продајући та од 1—5 еорнати 100 кгт. Ово је најбља прџерџа за гајење ове корисне биљке, што би требало наши привредници нарочито да имају на уму, пошто они изводе огромне количине воћа, чије је транспортовање немозгоје без корпи и кошара израђених од врбоног прџа.

Ивадарство у Чешкој. — *Ил планетациа Земљаске Статистичке Канцеларије Краљевине Чешке*, издати се, да сричмерно напређу површини заузимају аманде у планетацији ирвјеника Чешке, затим у рибичном предвју Јужне Чешке.

У планетацији је крајевина, по приближној оцени, око 269.248 хектара ивада, које дају годишње приносе приближно 12.600.000 кгт. Целокупна површина под ивадама у Краљевини Чешкој износи према подацима Земљаске Статистичке

Панцеларије, 522.008 ха., а целокупна остала пољска привреда заузима простор од 2.625.676 ха. [Чешка је велика 51.948 □ или или 5.194.800 ха., дакле пошто неба од Србије].

Многобројне су ливаде у току последњих десетак година жртвовале гајењу репе, неке гајењу хлеба и поврћа, тако да су од ливада у родним положајима остале само оне, које се због вlage или периодичне поплаве нису могле другиче употребити.

Још нише него ливаде, жртвовани су ратарству пашњаци. Од ових су преостале само надине и стране, наданима стена проривене, неравне доље, а у низинама периодне пескуте. У Чешкој је, тако до пре једног столећа, било само природних ливада; нити су заводљивале, ни одвођивале, ни љубрене. Једино су поплаве вршиле у неку руку природно љубрене. Трава је била продана великопоседницима, често и малопоседницима. У крајевима, ливадама богатија, трава уопште није ни кошена, већ стоком онајана.

Тек у 19-ом столећу, управо тек при крају 10-ог столећа, почело се на ливадарству изиљне радити, и то прво на великим изваљима и потом и на малим, заузимањем друштва за мељаријацију ливада.

На великим изваљима, на доњени находеској, одиновао се у том времену Шлумбург-Лине, јер не само што је увео угледно господарење ливадама, већ је основао и *ливадарску школу* за образовање ливадара, који су на великим изваљима за ливадарство много урядни. Земалски Одбор пак потпомаже ливадарску наставу, оиде где нема ливадарских школа, приређивањем и потпором ливадарских курсева, установом културно-техничке панцеларије у Прагу (при Земљоделском Савету), слањем ученика културног наставника ради студија у иностранство, позвањем Милехи и Бои, потпором приватних културних техничара, потпором мељаријацинских удружења уз припомоћ владе, постављањем учитеља за ливадарство при некојим пољопривредним школама као у Стодима, Хебу, Висе. Миће (Stodi, Heb, Vys. Myte), а намерава за потпору владе основати ливадарске школе у Хебу и Висе. Миће. Влада је увела у живот курсеве о гајењу баласа за сточну храну, које заводе и неки учитељи пољопривредних школа.

Напредно мељарије ливада и пљива у целој земљи, повећана се број ових, који своје ливаде љубре вештачким љубретом: најинитом и токомосним брашном. И подилађивању ливада поплава се потреба наилази. Свуда су у низини чешће ливаде двокосе, само је мали део трикоси или једнокосе. Природне ливаде дају: 5 до 55 товара сена, неке вештачке ливаде дају и до 70 тон. (вир. оно у Хоржичкој). Највештији је принос на наводњеним добрима ливадама 30 тов. сена и 25 тов. отаве, на природним, неизводњеним 20 тов. сена и 15 тов. отаве. Какојега сена кодеба се јако. Ливаде се које позлањено ковом. Машине којепање велике све већу примену у великопоседницима, који располажу великим ливадама, а сами их обрађују.

Сено се смешта обично на таванима пољопривредних аграда или по тако званим сеницима који су сграђени од дрвета или од мешовите грађе (вир. на Требовским ливадама); ако је жетва била чупа се сено у шумама, а и у стоговинама. Само се узвету ливадаца пљива претје, асанзира, па и то свакојако само коду лониче пљиве.

Највеће се две сена употреби за исхрану сточнеје стоке. Неки власници, поглавног малопоседници и општине, продају још на ливади или као сено. У последње се време пљива закупнина од 1 хектара 300—160 круна, а у мелјованим, болших ливада 100—240 круна (на Хоржичкој). Где су ливаде јако удаљене, ту се само пресовали сено продаје. Великом су малопоседницима они, који своје сено продају у Праг, Брно, Државане. Цена му је јако кодеба од 3.50 на све до 8.50 круна.

Од тих ливадарских прихода знатно се је развило, а и сада се развило ливадарство у планинама. Тако је, у Крконошима у првом столећу, изадао, а на вишим положајима и сада влада често алисно господарење. Говеда се ту е прелећа изањаву на ливу, пасу шлога дана, а пред ноћ се утањаву у токове; пред зину се стегну на нике у дворинта, мајуре.

Од пљиваца су били одвајани леаши делови за сенокос. То су поглавно места близу људских стајалишта, љубрена љубретом и шитовином и тз. *сеништа*, делови пашњака, љубрен ошалеми и тме од стоке која пасе заштитени. Прва дају

годишње један откос; у низинама роднији, наводњеним и два, друга један откос годишње или, ако су далеко од људских стајалишта и неубрвна, једна за две године један откос.

Сено се „сеништа“ односи се у „кроншима“, некој врсти кошара, или се на месту слазе у стогове и тек зими на сиклама дому своји. Принос је разан: Двоекосе ливаде дају е једног хектара 10 до 23 товара сена и 5 до 12 товара отаве, једнокосе само 4—8 товара сена. Сено је то великом износу однево. Пашњаци нису свуда најбољи.

По „Носр. Slov, часнп“
А. Г. Ј.

НОВЕ КЊИГЕ

Грађа за проучавање стоке у Србији. — I. Дво. *Проучавање стоке први годоба за увек стоке копрање нме и II дво. Попрекло виротских говеда од Состоара .Б. Гаурловића.* — Има више слика у тексту и 9 засебних прилога. Издање Српског Пољопривредног Друштва, 1904 год. 8°, страна 260. Цена 3 дина.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XIX СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 15 јула 1904 године у Београду

На овој седници били су чланови Управе: г. Александар Мијковић, Јован М. Јекић, Нишо Јовановић, Мирко Милковић, Милош Н. Лукићевић и Д-р. Милевоје Васић.

Председавао члан Управе Александар Мијковић.

Везељно економ Максим Т. Боганат.

139. Председавајући поведе рет о предстојећим изложбама и напути, како да се што више излагача придобију да на овим изложбама сучедују. Одбор унамајућа у обир неважна материјална средства, која му стоје на расположењу за дражење ових изложба и сам налази да је потребно пропунити изложбене област, обавестити привреднике о користима ових изложба и заинтересовати их, да излагањем своје стоке и сточних производа у што већем броју сучедују, а দেশни изложбу живине као новину у наш време сучеју.

1. Да се умде сви срески економ и изложбени области стоке, време ранијој обичаји, да обћу своје, а прена потреби, и суседне сресове, у којима за сада нема економиа и наставу, да их љахове околине што више привредника сучедују излагачи како говеда, оваца и живине тако и осталих предмета, који се излажу. Но да би им се овој посао колико толико олакшао на име путног и подвоног трошка признаје им се по шест динара дневно, из партије одређене на изложбу;

2. Да се Господин Министар Народне Привреде умде на вишење, да сви заводи и установе сучедују излагањем своје живине;

3. Да се од излагача живине тражи, да од сваке врсте излажу стабло од 5 приплодног трам тј. до 4 женке и 1 мужјана и јаја за један месец.

140. Прочита се програм радова појединих Пољопривредних Подугувања за ову годину и Одбор по своје савештању решио је: — Да се нише овогодичње поволише изда Пољопривредним Подружницама: крушовачкој и сибњачкој по 400 динара; жичкој, гљачкој, кваленачкој и крајинској по 300 динара; обреновачкој, пиротској, жупиској и медвеђској по 250 динара; нишавској, стиничкој и морачничкој по 200 динара; лужничкој, орошничкој и градиничкој по 150 динара.

ПРИХОДИ И РАСХОДИ

Српског Пољопривредног Друштва по закључењу рачуна за месец јуни 1904 године.

	П Р И М А Њ Е				И З Д А В А Њ Е		
РАДНИ БРОЈ		ДИНАРА	ПАГА	РАДНИ БРОЈ		ДИНАРА	ПАГА
1	Остатак по дневнику прихода од месеца маја 1903 год.	11268	—	1	На проучавање пољске привреде и пољопривредних производа у земљи и за границу, на изданање новинарских и трговачких часописа и другог писаног материјала у српском и немачком језику	1126	75
2	Државна помоћ на 1904 годину	7080	—	2	На издавање новинарских и трговачких часописа и другог писаног материјала у српском и немачком језику	406	99
3	Остатак испријатељске државне помоћи у 1903. години	6250	—	3	На издавање новинарских и трговачких часописа и другог писаног материјала у српском и немачком језику	23297	85
4	Од улога добротвора и угодника	390	—	4	На издавање новинарских и трговачких часописа и другог писаног материјала у српском и немачком језику	31242	70
5	Од улога новинарских и трговачких часописа	132	—	5	На издавање новинарских и трговачких часописа и другог писаног материјала у српском и немачком језику	69529	70
6	Казна на новак и чланове Пољопривредног Фонда	350	—	6	На издавање новинарских и трговачких часописа и другог писаног материјала у српском и немачком језику	831	70
7	Преплатна на Тежак за 1904 и издата дуга за раније године	1630	25	7	На издавање новинарских и трговачких часописа и другог писаног материјала у српском и немачком језику	916	22
8	Од Пољопривредног Календара за 1904 и издата дуга за раније године	810	20	8	На издавање новинарских и трговачких часописа и другог писаног материјала у српском и немачком језику	304	—
9	Од продаје књига	540	36	9	На издавање новинарских и трговачких часописа и другог писаног материјала у српском и немачком језику	1133	65
10	Од продаје семена и садница	23488	85	10	На издавање новинарских и трговачких часописа и другог писаног материјала у српском и немачком језику	73	65
11	Од продаје сировца, резаве и друго	21702	13	11	На издавање новинарских и трговачких часописа и другог писаног материјала у српском и немачком језику	262	65
12	Од продаје прерађених и квалитетних дрвених материјала	39275	40	12	На издавање новинарских и трговачких часописа и другог писаног материјала у српском и немачком језику	421	—
13	Од продаје заграда и сунчара	341	30	13	На издавање новинарских и трговачких часописа и другог писаног материјала у српском и немачком језику	59	—
14	Од квалитетних дрвених материјала	2138	61	14	На издавање новинарских и трговачких часописа и другог писаног материјала у српском и немачком језику	1219	98
15	Извршни приход	119	34	15	На издавање новинарских и трговачких часописа и другог писаног материјала у српском и немачком језику	690	—
	Укупно	143.251	46	16	На издавање новинарских и трговачких часописа и другог писаног материјала у српском и немачком језику	480	—
	По одбитку издаткова у . . .	143.839	11	17	На издавање новинарских и трговачких часописа и другог писаног материјала у српском и немачком језику	909	96
	Остатак на 1 јуни . . .	1412	35	18	На издавање новинарских и трговачких часописа и другог писаног материјала у српском и немачком језику	750	—
				19	На издавање новинарских и трговачких часописа и другог писаног материјала у српском и немачком језику	730	—
				20	На издавање новинарских и трговачких часописа и другог писаног материјала у српском и немачком језику	472	50
				21	На издавање новинарских и трговачких часописа и другог писаног материјала у српском и немачком језику	1011	35
				22	На издавање новинарских и трговачких часописа и другог писаног материјала у српском и немачком језику	2568	05
					Укупно	143.839	11

Бр. 3410.
3 јуни 1904 године
Београд.

Поздрављени
Јован М. Језић с. р.

Преглед
Српског Пољопривредног Друштва
М. Х. Поповић с. р.

ОБЪЯВНЕ

Пажња скупљачима претплата на Тежак.
— Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва решио је, да се свакоме скупљачу претплата на Тежак, који прикупи претплату за најмање пет (5) примерака Тежак и ову унапред за годину дана положи Српског Пољопривредног Друштва, даје 20%, од прикупљене претплате као награда за труд.

Према овој намери се од свих пријатеља Српског Пољопривредног Друштва и пријатеља српске пољске привреде, да ће сви са њима издати да што више прикупе претплатника на овај једини српски чисто практични пољопривредни лист.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Најмим од петит врсте једног ступца по 10 нара дин.; од осталих крућних писмена по 15 нара од врсте од ступца
Већим огласима: Цела страна 10 динара (10 крућа аустр. предности), пола стране 5 динара (5 крућа аустр. предности), четврт стране 2-50 динара (2-50 крућа).
За оглашавање више пута, 10 од его јединица.

Преглед 30 броја Тежак, Слава и изложба. — Тлања: О неговању ливада у јесен. — Разрешавање бистрећих материја у вино. — Чувале мод. — † Арношт Ј. Храдечки. — Ветеник. — Гласник. — Нове књиге. — Друштвени и војвођански послови. — Објавна. — Цена огласима.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1898 ГОДИНЕ

ЗА ГОДИНЕ 6 ДИНА ЗА ПОЛУ ГОДИНЕ 3 ДИНА.
ЧЛАНОВИ ОБАВЕЖАЈУ ПЛАЊИ СВАК ДИВЕР.
ПРЕТПЛАТА, ОБИНО, ВИДАК, ПОШТИНО СТАЛ.
ВАРТА, ЗАГА, НАСТАВЉИЦА, ПУЊЕ СЕМАРАЛ, ПЛАТ
ДРУШ. С ЧУВАТИ ПУЊА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У
ПОЛУ КИ, АКО ОБИНО ПРЕТПЛАТУ УМАРГА
ЗА КИЈУ ГОДИНЕ.

НАМ СТРЕМИЈУ
НЕ ПОД. С ОБИНО ЛИСТ 4 КОП. А К. ПО. ПО СРЕ.
ОБИНОЦИ, ГРУПЕМА И НАКОНЕ ЧЛАНОВ
КАО И СРПСКИ СЕМАРАЛ, ВАРТЕ И ЧИ.
ТОКНИК, ПУЊЕ, ПУЊЕ И МАНАСТИР Д.
ИЗДАЈЕ ЛИСТ ЗА П. ПУЊЕ. ЗА П. КОП. А
ИЗДАЈЕ ЛИСТ ЗА П. ПУЊЕ. ПРЕТПЛАТУ И
КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ ВОД СЛОЈ УКОПКА
КРЕНО КОГА ТЕ ЈИ НЕ ОБИНО УМАРГА.

Цена огласне наложнице је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

34 Српско Пољопривредно Друштво гласника нешто
ПРОСАДИОС ИМЛОШ Х. ПОПОВИЋ
КРАЈИНАРСКА УЛ. БР. 21.

ОДБИЈЕНИ УГЛЕДИ
МИЛОШ Х. ДУКИЋ ЕВЕЊ
САРАЈЕВСКА УЛ. БР. 25.

БРОЈ 31.

У БЕОГРАДУ, 1 НОВОБРА 1904 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXV.

Нов начин сејања врстачном сејалицом (ради за- штите озимих усева од зимских мразева)

По професору Д-ру Фаселу.

Огромно штете, које су пољопривредници у Немачкој пре-
трпели услед јаких зимских мразева у години 1900—01 а даље-
мице и у години 1902—03, побудиле су многе пољопривредне
мислиоце да потраже и по могућству и изнађу начине и сред-
ства, којим би се приликом могле ако не потпуно изловити а
оно бар што нише смањити и ублажити опасности од зимских
мразева.

Већ од поодавна зна се, да кој пренајављана усева (по-
главнито стрница) врло много зависи од избора врсте семена,
јер се је показало, да неге прсте озимих усева у већој мери
страдају од мразева а неке у мањој или савно и никакво.

Али да ли ће неки усеви једне и исте врсте бити преживити
или горе, зависи нарочито још и од степена разнотки, који
би изникле билке достигле с јесени пре но што настану јачи
зимски мразеви, јер је утврђено; да су младе усевие билице
у стању да својим жилицама почну саме претицати — усавозати
на земље потребне им хранљиве састојке јек од онога трештика,
код се код њих већ развије други листић, а да су све докле
упушене уславном на оно мале резервне хране — готовише,
која се налази у самој семени. Прена томе је и показало,
да ће се једни озими усеви, који се с јесени већ утврдо развили
се же неке самостојало хранити, боље моћи одупрети зимским
непогодама, него што би то могли учинити један усеви, који тек
што је изникло. Опасност икак од измржавања код усева је уноште
утолико мања, уколико се је он пре настанја зимских мразева
већ снабдео потребном количином хране, те му за подуже
прена иште потребно склоро никакво прибављање усавозања нове
хране. У већи с овим стајци и густина (концентрација) сега билић
хелијиди, у коме су успешни хранљиви састојци растворени, јер
уколико је тај сој гушћи, утолико ће он, а с њим и сама билица
теже сиринати односно измрзнати, него ако је сој хелијиди
сразмерно редак — водни. Стога се, да би се све ово у де-
водној мери могло постићи, и препоручује; да сетву озимих
усева треба с јесени што благовременеји извршити, јер ће се
само тако дотични усеви моћи, пре настанја зимских мразева, што
боље и потпуније да развије.

Даље је показано, да на безбедност усева од зимских мразе-
ва знатан утицај имају још и количина влаге, околн и степеи

растреситости дотичнога земљишта. Искуство је утврђено, да
је одзност од измржавања озимих усева утолико мања уколико
је пре свега и количина воде (влаге), унишени од страна по-
јединих честица земљиних, већа, јер је онда природна хладноћа
— права у доње слојеве земљае много слабије но кад је
земља (нарочито већи горњи слојеви) сразмерно сува. Стога је,
да би се у земљи осигурила потребна количина влаге, неопходно
потребно благовремено заоравале стране и благовремено орале
за саму јесену сетву, јер се тим разгребаном орицеу у знатној
мери усавозала — смањује неушавине и доњих и горњих сло-
јева поних. — Али је дуготрајним искуством утврђена још
и ва важна чињеница, да је на ланким — несеконитим земљама
измржавања усева увек брже и јаче, но што је то случај на
тежким — глинатим орицама. То се објашњава не само тиме,
што у глинатим земљама иже обично нише влаге, која је за то
још и боље, равнотерније распоређена, — него и тиме, што
су таква земљишта гудунастаја но што је то случај са несеко-
нитим земљама, и што те гудунце онда пружају илацији биль-
кама унеколико пригодног заклои од сваке непогоде. Стога
се и препоручује, да горњи слој орице, засејане с јесени,
не буде сувине јако истрешан и „као тешица“ порнатан (дрљачи
и ваљком). Само је негодна, што се не може увек у потребној
мери подесити, нарочито не у земљама, где су се пољопривред-
ници већ навикли да четити ораваи, дрљачи и ваљачем дотичну
земљу пре сетве јако разрађују и ситне (што је иначе за све
друге случајеве махом само од неочекиване користети), а не у
овим случајевима, где ће иша посла са несекоинитим земљама,
јер су ове већ саме по соби прдо трешне. С друге пак стране једно
земљинте, засејано с јесени, не треба да буде ни сувине рас-
тресито и бухаво, као што је то ипр, често случај после буљбена
стајских буљбетов, јер је онда усеви на таквој орици понав-
ише изложени штетном утицају мразева — особито ако је
још за то клима сухохризна, те земља не добије у довољној мери
или никаквоме снажном покривача.

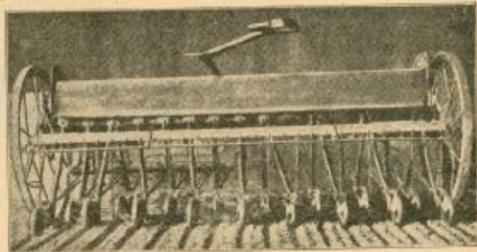
Као што се из ових напомена види, применом сиљу ових
начина припреме познатих средстава и обраћањем пажње на све изста-
кљите и још много друге споредице околности озимих се усеви
поту унеколико обезбедити од опасности, којима су за време
јаких зимских мразева најпреглато изложени, — али се је на
крају пражена паж се показало нише или мање недовољно
да се жељени успех што потпуније постигне. О сразмерној те-
шкоћи, која се за то јавља, да се нека од поменутих средстава
и начина потпуно правило примене и одири, да и не гово-

рико, jer je ona očigledna a napred smo na nju već unekoliko a obratili pažnju.

S toga i najje nikanivo čudo, što se mnogi učeni poloprivrednici nisu nikako mogli zadovoliti samo ovom nenogađanom pomoću, koju im je dosadašnje kučstvo pružalo — već su i dalje neumorno tražili za kakim bi bili, potpunijim i izvodljivijim — praktičnijim sredstvom, pomoću koga bi bili u stanju da što lakše i pouzdanije postignu svoj smert. I zbilja, prošle je god. jednoga od njih, po imenu *Masou Teufeler*, išlo za rukom da — bar kako za sad izgleda — takvo jedno sredstvo i prošle, i li upravo da jedva ranije već poznato sredstvo dotera i primjeni i za ovu svrhu.

Tim se sredstvom u svrtnici postize jedan nov način sejanja omlinih usova prstacima sejalnicom. Pošuda, da pokućti *Teufeler* dođe na tu misao, dala mu je završena činjenica: da su usled jake zime godine 1900—01 i 1902—03 najviše bili posttrađali od praznoga onih redova usena, koji se su pruzkali pored samoga koloseka sejalničkih točkova, i da su i inače, i s jeseni i s proleća, ti redovi pokazivali uopšte bolji porast po što je bio prosečni porast saviu onih redova, koji su bili udaljeniji od koloseka sejalničkog. Razlog toj interesantnoj pojavi mislio je pronalazač *Teufeler* da leži u tome, što je zemlja oko koloseka, usled pritiska točkova, zbijenija no što je na ostaloj zasejanoj površini, i što je tom većom zbijenošću obrazovano u toj veći ili manje utište, u kome su onda dotični redovi usena namli prilicno zaštitni i zaklona od zikskih nepogoda. Kako se onet od nekoga vremena pri vrstacima sejanju mešerine reše unotrebjavaju u vezi sa sejalnicom tak. koturi za pritiskivanje (da bi se pomoću njih seme, uneseno sejalničkim zupnicima u zemlju, što jače pritiskalo i na taj način što više snabdelo vlagom iz donjih slojeva zemljanih i što pre i pravilnije izazvalo da klija i niče), — *Teufeler* je, s obriskom na svoje vlačice pomenuto ovakvane, došao onda na srećnu misao, da taj način sejanja upotreba no mogućstvu i pri sejanju omlinih usova vrstacima sejalnicom. U toj je nameri sastavio kombinovano prarčito za to podneće koturu za pritiskivanje, koja se mogu utvrditi na svakoj vrstacnoj sejalnici i čija težina (svakoga takvog kotura) iznosi 6 i 8 tgr. Priložene slike pokazuju čitaocu izgled takvoga jednog kotura (sl. 1.) a izgled takve jedne kombinovane (kombinovane) mašine sejalnice (sl. 2.)

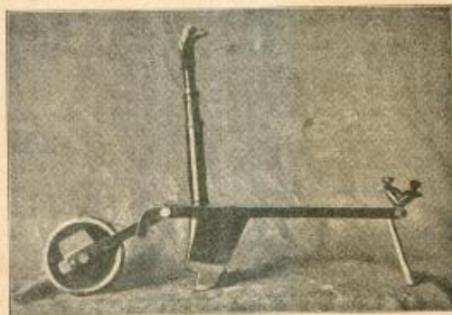
sejo, uneseno sejalnicom u zemlju, i u kojoj će došnije iznikle bialičke, u početku svoja razvika, imati u dovoljnoj meri potrebnoga im zaklona i bezbednosti od kakvoga jaletg krala.

Sl. 2. Vrstacna sejalnica sa prarčitijem *Teufelero*vim koturima za pritiskivanje

Druga je mnogo važnija korist od ovoga udubljavanja ta, što se u takvo obrazovano brazdice unek može linja, zasejavanjem, prikupljavanjem i vaionizavanjem novega količina snega — čak i onda, kada bi ga no ostaloj površini zemlinoj samo toliko napadalo, da se, tako reći, jedva pranehtje. To ho narčito onda biti slučaj, kad se bude sejalo u pravcu od severa k jugu. Na taj ho način dotični omlini useni imati snežni pokrivan — koji je za održavke njegove inavče tako potreban i koristan — i pri najvažnem nađeku snega. Bude li pak napadalo dovoljno snega i no celoj ostaloj površini zemlinoj, on ho se inak, posle kakve žutobine, moći najduže zađržati u onim udoljacima — brazdicama. Time ho takav usen u svakog slučaju biti zaštiten pored ostalog još narčito i od zimke „sune“, usled koje omlini useni upravo nonajviše i stradaju. Čim u vedrik danima pripriski nalo jače sunce, kad bialaka se, koje su neposredno izložene sunčanim zrakama (dane su bez snežnoga pokrivanja), u znatnoj meri pozeba isparavanje — ispuštane vlage iz listiia, a pridodatavne nove vlage iz zemlje među tim ostale ovakvo kako je i dotle bilo, t. j. ili srazmerno i svrtnice sporo i li, abog svrtnosti onih slojeva zemljanih gde se žiljice pruzaju, skoro nikakvo. Usled toga listiie kod takvih bialaka ubrzo usene, za tim, kad nastupi hladna noć, svrne, te onda posle teško površna svoju prebavšu svežinu, već u većoj ili manjoj meri pokućti — zagori. Poveći li se za tim takav slučaj češće puta, onda na taj način može postupno pronaći cela bialčina odnosno deo ili veći deo omlinoga usena. U običnom se govoru kaže onda, da je takav usen isparano, ali je on u samoj stvari pronaš usled zimke „sune“. — Snežni pokrivač među tim, koji se najduže održava u udoljacima — brazdicama, sprečava takvo sušenje — isparavanje usena i na taj način potpuno otklanja i li bar u znatnoj meri smanjuje ovu inavče tako čestu opasnost po omline usene.

Tako se isto brazdice pokazuju od koristi i onda, kad na izmaku žime i li u početku proleća nastupe nagle promene u vazdušnoj temperaturi koje su obično poslednja jasnih noćnih praznava s jedne s srazmerno visoke dnevne temperature (noćote) s druge strane. I baš to je prolazno vreme, koje se reći najopasnije za omline usene, jer onda oni, ako su se izrekli linje i potpuno dobro očuvani, pod takvim okolnostima najviše stradaju od praznava. — One udoljice mogu nećuti pomoći, da se i ta opasnost izbegne, jer u njima, na koliko da su plavice, prožena temperatura nikad ne može biti onako nagla, kao što to upravo može biti slučaj na ostaloj istaknutoj površini zemlinoj. Razlog je prost jer se u tim brazdicama, pravljeno

Sl. 1. *Teufelero* koturu za pritiskivanje pri sejanju.

Kao što je sad lako uvideti (a kao što se to unekoliko i iz sl. 2. vidi), pri sejanju takvom jednog sejalnicom utvrđenim koturu pritiskivanju — najvažniju zemlju ispod sebe i na taj način obrazuju jednu podubavu brazdicu, u kojoj se nialava

снега, увек nakupi više vlage — vode, koja se, kao što je poznato, mnogo sporije zagreva situacijama arazičkim, a s druge strane, kad se unosilom zagreje, mnogo sporije preko noći hladni, no što to bila s čvrstom tečnosti zemljanom.

Pa i kad padae jaci sneg, to kad snegom pokriva se celo površinu zemljinu postane dosta debeo, — ni onda one brazdice nisu potpuno bez vrednosti. U tom se slučaju, toplijem snegu, pripovleda vlata ravnomerije raspodeluje po zemlji, i što je vrlo važno, u malo većoj se meri prikupila i raspoređuje u okolini samih usosnih biljaka, koje se nalaze u onim udoljacima. Na taj se način, nema sušne, dotičnu usov savadava i obezbeđuje u nekoj meri od nepužne proceđene esuje, no što bi to inače, bez onih brazdica, mogao biti slučaj.

И. Ва.

(Савршено се)

ГОЈЕЊЕ ЖИВИНЕ

Свако узгајено грло брзо се цени па тргу и више плаћа. Па тако је и за живину. Мршаву живину нико не тражи, јер није са ваљану употребу. Док напротив дебељу живину свако тражи и добро плаћа. Стога, у интересу је оних који узгоје живину за трг, да она буде што крупнија и дебла. Јака тражила и добра цена угојеној живини, не само што ће да им покрива трошкове, него ће имати сутрине и добре зараде, само ако је буду гојали на угојену на тргу продавали. О том: наша влада pazi при гојењу живине и како је треба гојити, проговарањем неколико речи, у нади, да ће оне бити од користи онима, који се буду ти послом бавили.

Свака живина није за гојење. Ситна и крхљаво живина, као и она која се споро развија, не само што не може да се добро угоји, него не може ни брзо, те је њено гојење скупаје по гојење крупне и брзоселе живине. За гојење ваља, дакле, употребити здраву, крупну живину, која се брзо развија. Гојење живине може бити разно. Могу се гојити млађа и старија грла. Али се више гоје млађа грла, стога, што се лакше угоје и што им је месо много укусније него у старијих грла, и тражили је много већа. И старија се грла гоје, али се махом употребљавају за кување, док се млађа, узрешна грла махом употребљавају за печење. За само гојење, добро је ако се стара мунка грла помеша пре него што се метну на храну. То стога, што ће се тада брже гојити и што ће им месо бити много укусније. Јавска грла само ако нису пролеца, не морају се испонити, јер се и без тога могу добро погојити. А тако исто и млађа петлици, ако нису долази колоније паразитички. Само у том случају, ваља их развије одвојити од кокошака и држати на таквом месту да их не виде. Гојење живине углавном врши се овако као и обично хранење. Само је разлика у томе: што се живини која се гоји, даје много више хране на при обичном хранењу и што ова мора у себи имати више влаге и беланчевине.

Храна за гојење живине не само што треба да је тавна да се она од ње гоји, већ и да је укусна и лако саварљива. Јер што је год храна саврљива, утолико ће се живина пре угојити. Макар каква храна да се употребљава за гојење, не треба је никада много од једном дати, већ увек по мањо, тако да је живина сву поједе. Не буде ли се на то називо, него се о једном оброну да много хране, живина се може преједати и засити, па после неће ни да је окуса, па на како то иначе била добра и спакна храна. Оно нарочито ваља да имају на уму они гојачи, који имају на расположењу више врста хране за гојење живине, па да о оброну уверено дају, како кој се ова не би огадиле. При хранењу живине ваља pazити, па ако жи-

вина узгојено храну радо једе и од ње се гоји, онда ју не треба хешати. Јер свагда после промене хране, не само да гојење мало застане него и вазад удари. Ако се, дакле, мешање хране, мора чинити, треба извршити веома пажљиво, па било да се тај прелаз врши од једне врсте хране другој или од месо на чврсту и обратно.

Гојење живине врши се: или кад се сва држи заједно у једном ваљем простору и тако храну; или кад се свако грло држи засебно у нарочито спрехљеној ћелији. Кад се живина држи у отвореним, и ако малим просторима, теже се гоји, зато што влак има колико-толико претала, и што тада грла, на колико да су мирна, једно друго нападају и узнемиравају, а то ипак много узнемија гојењу. Стога ипак је боље држати грла у ћелијама јер ће се пре и брже погојити месо. Ваљде треба да су тако начине да се грла у ваља могу само окренути и ништа више. Отвори напред треба да су тако удешени, да грла може само главу провући да једе и воду да пије. Тај отвор ни у ком случају не сме бити толики, да једно грло може друго дохватити, јер би се тада туцало. Шта више, тако затворена грла не треба ни да се виде, до само онда када се хране. Напред ћелија, која треба да су све у реду, треба да стоје вади алов у коме ће се давати живини храна и вода. А боље је, ако се вода даје у нарочитим судovima, јер их је лакше прати, чисто одржавати а и воду менати. Под под живином треба да је решетки, да белега кроз-њ пропада на нарочито удешену доску, која се предњом чишћења може као вајка извадити. Под сваком ћелијом треба да има отвор, који ће се затварати помоћу нарочитога капка и кроз који ће се отвор живина у ваљем уносити и из њега изводити.

Стаја у којој ће се живина гојити, треба да је само толико светла како ће живина моћи храну узимати. Велика светлост у стаји смета гојењу живине, јер је надражује и узнемирава. Међутим, што се год живина ваљо пређе и узнемирава, све ће се брже гојити. Па зато у стају по треба ни улазити сваки дан и кад се нарочитога посла нема. А особито ваља строго забранити приступи непозваним у стају онда, ако у околина влада каква болест на живини. Топлота у стаји не треба да је већа од 17—20°C.

Пре него што се грла метну на храну, треба их неколико дана држати напољу заједно и посектрати. Не ако су сва здравна и храну добро треше, метнути их у ваљем. Тон прилагод ваља изајати и на то, да живина буде чиста, тј. да на њој нема гамади. Јер, ваљавина живина, па ја како се хранила, не може се угојити, јер јој ваља не дају мира на одмор.

Живина се може гојити чврстом а и меком храном. У чврсту храну спада арнолеца свију ваљих жита, које се може дати, сви рази. Раз није добра стога, што се тешко вари. Арнолеца се може дати целу а и прекруљено. Старији и крупнији грла може се дати арно, а ситуацији и млађи боље је дати прекруљу. Јечам покусљен, јер га живина и тако врло радо једе.

Ну, било да се даје арно или прекруљу, треба да је увек има пред живином довољно, те да може по вољи јести колико хоће. Гојење чврстом храном више стаја а и траје дуже. Истину, месо је доста укусно и чврсто а тако и мек, што се повољније и нарочито тражи.

Ну при свем том, боље је живину гојити меком храном. То стога, што се живина пре угоји и што се за храну на тај начин може употребити и разни материјал, који иначе не би могло бити тако корисно употребљено. А сви тога, месо живине гојење меком храном, много је мекше и укусније поред тога што се и мекше више добија.

За саврљаво месо хране може се употребљавати брашно од: хељде, јечма и овса, а тако исто и прекруља оних врста хране. Даве кромпир, репа, разна зелен и отпаци месо на ва-

пацима, месарицама и из куће. А како се код нас у земљи не тропи пољско месо, то се и оно може веома корисно употребити за гојење живине. Али у сваком случају, месо мора бити добро кувано и свињски отпак мекаша. Меса крава савршено се на месо пачина. Она или се гради у виду ситних ћуветца, у величини лешњика, или се даје у виду малих валдушака а може се давати и као гушка каша. Савиш сад савршене прили се овако: Треба узети брашна од које повенује преге, колико ће бити довољно за број грла који се гоји, на та пачинати са отпацима меса и направити тесто, које треба да је овакве густине као тесто за хлеб. За замешивање може се употребити млека вода а и млеко сличине. А још је боље, где је то могуће и где гојачки рачун доушта, употребити млеко, слатко млеко. Од тог теста ваља направити ћуветца или валдушке, на их онда оставити да се осуше, или што је још боље, испржити их и онда оставити да се охладе.

Пре него се живина почне ваља хранити, треба их мало покванити у млакој, месој води или млеку, на их онда давати. То је потребно стога, што ће такве валдушке асо се живина клука, лине кроз густу пролазити. За првих 5—6 дана, кади отпочне клување, не треба давати више од 4—5 ћуветца или валдушка једноме грлу на 24 часа. А после тога, треба сваки дан по један комад повисавати, док се не почне давати по 12—16 комада на грло дневно. Ова поступак у давању употребна је стога, да би се грла повијала на ову храну принавља. Ако се живина овио хранити клука, онда ваља добро пачити, да која валдушка не остане у гуши, јер ће да пронађе заглавене гуше. А поред тога, не треба никако давати нову храну, ако живина стару, већ прихвати, није добро смирала. А то се може познати ако је у живине још пуна гуша, што се под претих лако опажа. Кад се храна на овај начин изгољена даје и овако живина храни, може се угојити, на 15—20 дана. А, ако се на то време не угоји, не треба је више држати на храни, већ одмах, тавау живина је, поклати или продати, јер се не може боље угојити на макар и дуже остала на најбољој храни.

На једноме месту горе казали смо, да се живина може гојити и сипом. На да покажемо сад како се и она гради. Ево како: ваља узети брашна или прокруно од које већ повенује прсте хране, на је занести за млеком водом или још боље слатким млекум и направити тесто. Оно тесто ваља у млеку толико гнечити да се оно развучи тако, да постане једнолика каша без икаквих гута или грумуљина теста. Наравно да каша не треба да је глатка, већ да буде као мекка средња пачебу каша и теста. Овако направљена каша даје се живини да је сала из судова или паричотом алома једе. Њоме је треба два пута дневно хранити и живина ће се врло добро погојити за 10—12 дана. Кад се живина храни овом кашом, доваља се, паричот онда кад је она нешто крпа, да живина може убрља верје око клука и по глави. Стога, кад се то прихвати, ваља она узрљана мекта опрати млаком водом, како се каша не би сасушила, јер на овљана мекта пронађе шапелца, која могу бити и опасна. Храну од крошери или реле савршено се овако: Треба крошери или релу добро скупити, на по тои изгнечити, тако да се направи једноставна маса. Затим ваља узети брашна или прокруно од које савиђене прсте хране, на занести тесто са изгнеченим кроширом или релом. За замешивање може се као и горе, употребити млека вода, а и сличине. Кад тесто буде готово, онда се од негта праве валдушке на начин како смо већ ошавали и ивица храни живина. А може се од њега и каша направити. Кад се живина храни овом врстом хране, даје бело и укуено месо.

Што је год храна којом се живина храни воденатија, живина, а нарочито ако се сипарска дрождина (требер) даје, месо је ваље укуено и бувано, али зато омет даје више масти. Па да би месо

постало чирше и укуеније треба при завршетку гојења за неколико дана поступно прећи са меса на чиршу храну. На тај начин месо ће постати нешто чирше а и укуеније.

У храну којом се живина гоји, на било то ћуветца, валдушке или каша, треба додати по мало ситна меса са пречом а и зелени, ради обршанава костију.

За шаће најбоље је давати живини свежу воду. Али не за све време гојења. Пре савршетка гојења на једно 5—6 дана, треба јој давати млеко, те да месо добије отворенију боју. Иначе, ако се за све време гојења буде само водом појила, месо јој постаје ходрљиво, па на тргу губа пошу и нема добру пробу.

Да би се код живине потпољско савршавање хране, ваља живини давати по мало соли. Једном грлу не треба дати више од 8—10 грама соли дневно. И најзанима јој је давати кад се ова количина раствора у једном литру воде, на онда даје. А може јој се давати и тако, ако се слатком водом попрска храна којом се живина храни.

Не треба никади нову храну спремати за више дана. Напротив, за сваки оброк треба нову храну спремати, тако да живина увек добија свежу. Јер ако се храна спрема за више дана, може да се угнеди и уобди, па као таква није за гојење живине.

А поред тога, ваља познати још и ва то, да се живина храни увек у једно исто време. Не буде ли се на то шило, већ се храна буде давала један пут раније, а други пут касније, онда ни савршавање не може бити потпуно.

Кад се живина не нахрана кад треба, узнемира се и вади толику државу, да се не може да умири на дуго и кад јој се храна доведе, а то штоди гојењу.

Храна се даје живини на два начина: или клука рупом или паричотом за то удешеном машином, или јој се даје у судовима да је сала гушка. Клување рупом могу вршити само извекбала лица и кад се живина у малим броју гоји. Иначе, кад се живина у већем гоји, не може се клување рупом вршити. Клување или похоту паричотом живина сматрамо као мучене животиња, па га и не провртужујемо. Најбоље је храну давати живини да је сала по вољи гушка.

Да би се уверили да ли гојење живине напредује или не, треба је мерили и то одмах после 5—6 дана кад је на храну метула. На ако свако грло буде показивало просечан прираштај од 20—30 грама дневно, онда гојење добро напредује. А ако се меренје овај прираштај не вађе, знак је: или да живина није здрава или да је храна недовољна и хранљење недовољно. Ну, било да као сметва стоји ма који узрок, ваља га проваћи и одмах отклонити.

Да би се у канавик одржавала што већа чистота, треба их што чешће прати. Прате треба прити јаким дежом и рибати четвау којом се обично пачопа ври. А паричоту ваља обратити што већу пажњу на то, да се у њих не заложу тамад. Јер, десил се то, живина никад не може мери квати, јер ће је гизад узнемирати и храна узалуд на њу тринити.

Судове из којих се живина храни и гоји ваља такође често држати. У ваља, нарочито мекта храна не сме се дуго држати, јер може да се угнеди, а она штоди гојењу.

И. К.

О МУЖИ КРАВА

Колитина и вашиња крадјељ млека занесил, као што је искуством потврђено, од три славна чиноца, а на име:

1. Од млечних обовина, свогствених овакој раси и сивој јединки, или другим речима од тога да ли је криво добри мушора или не.
2. Од добрих хранења.
3. Од разумног почита муже.

Могло би се ту додати још неколико чинараца и ако споредних, али који такође итрају врло важну улогу у производњи млека. Тако нар. донајом је да се радом, тељењем, под крава смањује, кад-кад у великој размери, лучене млека; за време док крава носи какаво се млека нема; потом каипа, негована итд. све то знатно утиче тако исто на количину као и на квалитет млека.

Ми ћемо овде претпоставити да су ири два главна услова за добру производњу млека дати т. ј. да већ имамо краве обдарене добрим млечним особинама или добром музари и да их добро хранимо, а тако исто и да су и остали споредни услови испуњени, па ћемо истаћи важност и утицај разумне муке на квалитет и количину млека.

Пре него што приступамо том питању, које нас нарочито занима, добро је да изложимо у неколико речи склап нивома, те да бисмо могли увидети, на који се начин млеко зрчи. Овима тога, кад се познаје склап нивома, мука се може извршити уvek наметиже и пробитачна, као што ће се доцније видети.

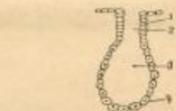
У спољашњој кожи сваке краве налазе се три врсте органа за лучење, а на ње знојне, лојне и млечне жлезде. Оне су се образовале на рачу епителјума (покожице), који покрива спољашњу површину тела и нису ништа друго до скви ћелија, које су се развиле на исти начин, имају исти облик и врше исте радње. То се ћелије још зову *жлездане*, зато што им је задатак да сирају и излуче нарочите течности за које узимају материјал из крви.

Остављамо на страну знојне и лојне жлезде и ако њихов правilan рад утиче знатно на производњу млека, па ћемо се позабавити млеку подуже са млечним жлездама, које нас нарочито интересују.

Млечне жлезде, које карактеришу сисаре, могу се сматрати као јако раширене лојне жлезде. Оне су востале као и остале две напредпоменуће жлезде удаљеним епителјума (покожице), али је доњи део тог удаљеног одеа само проширен, те називају јако на грознаво зрно (сл. 1). Горњи сујани део те удаљене покожице састоји се из обичних епителјалних ћелија, а доњи проширени део (или *актив*) из жлезданих ћелија (сл. 2). Про-

Слика 1.

Сл. 2. Обичне епителјалне ћелије. 2. Капна из нивома. 3. Проширени део жлезде. 4. Жлездане ћелије.

извод рада жлезданих ћелија излази наплављеним за нивома, у веће канале, а они се опет сви етачу у један општи канал. Та су грознава зрна с капавицима и капљом распоређена као на једном обичном гроду. Петељка одговара капљу за нивома, док међутии нисе гране и огранци -- петељке одговарају гранама и огранцима канала, наравно претпостављајући да су ти делови на гроду пуњиви. (сл. 3). Отуда су и прозване млечне, него тако као и лојне жлезде, *гроздасте жлезде*.

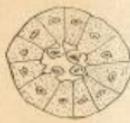
Сл. 3. Један део млечне жлезде.

Ето тако се углавном тумачи востанак и развоје млечних жлезда у сисара. Краљеве нисе састављају *четири млечне жлезде*, које су унутра јасно одвојене једном танком оном, према да се пола спојене у једну општу вену. Свака је од тих жлезда састављена из три дела: и то из *жлезде* у правном смислу те речи, која лучи млеко, из *капачке*, која одводи излучено млеко и из једног поширег резервоара или *млечне цистерне*, у којој се склади излучено млеко и одатле излази кроз отвор на сиси напоље. Свакој од ове четири жлезде одговара по једна сиса; дакле према томе на нормално нивома једна краве има четири сисе. Дешава се по кад-кад да се на задњој страни нивома појаве још и по две најкробале сисе нисе; оне одговарају дема нештолино развијеним млечним жлездама и не

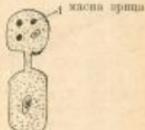
дају толике млека. Те две сувнише сисе, нарочито, кад су отворене на доњем крају, треба сматрати с практичног гледишта, као *добар знак млечности*.

Разгледамо сада, кад већ знамо склап краљег нивома, на који се начин лучи млеко из млечних жлезда.

Млечне жлезде развијају се потпуно на исто време пре него што ће крваа отелити и отпочињају лучити млеко тек после телена. У време кад отпочињају вршити тај посао жлездане ћелије у грознави пуцају се деле на два дела; један део остаје онде где је, док се други део испуни насимм оронима, набури востане провидни и најзад сасвим издири од првог (сл. 4). Протоплазма тог другог дела претвара се у једну течност, у којој највише млека зрча и ето та течност те је оно што ми млекомо зовемо (сл. 5). Први део жлездане ћелије сад се отпочиње развијати и образује наскоро нову жлездану ћелију исте величине као и првобитна; она ће се као млечна поделити на два дела од којих ће се један претворити у млеко а други у нову ћелију итд. и ова се деоба и образоване нових ћелија врло брзо врши.

Сл. 4. Пресег једне млечне жлезде.

Сл. 5. Добра ћелија, која лучи млеко.

Сиравање и лучење млека у жлездама стоји у правој сразмери са количином крви, која до њих доири. Оно нам је јасно, кад се сетимо онга што емо у почетку казати, те јест, да је жлезданих ћелијама, па наравно и оним које млеко луче, задатак да произведу и излуче нарочите течности, за које оне узимају из крви материјал. Дакле стичиј зрно у млечне жлезде карактеристичне млечну краву или добру музару. Отуда излази да је лучење млека утолсно веће утолсно је тај стичиј обилнији. На који се начин може сазнати да ли је тај стичиј крви у млечне жлезде обилнији или не или другим речима: да ли је права добра музари или не? То је питање од врло велике важности у практичном животу, али се не можемо задирати на њему, јер би се јако удаљили од постављеног нам задатка. Препостављајући да већ имамо млечну краву, сасвим је природно да утолсно је храна боља и обилнија да ће и права бити утолсно богатија у артерској крви, која је извор млека, као што млечна напојењама и да ће према томе и лучење млека утолсно бити веће.

Кво нас све угред дођасмо до онга што је већ давно искуством упрено, до онга што у почетку наведено, те јест да количина и какавога млека зависи заиста од прва два главна чиниоца: од млечних особина својствених свакој раси и свакој јединки -- граду и од доброг хранива. Могло би се објаснити на исти начин и утицај осталих споредних чинараца на производњу млека, али то нећемо сад чинити. Дојасмо само да је *нека крвава неопходно потребна*, да би три наредне *помоћне жлезде* које се у *кози налазе могле брзо извршити своје радње*. Уколико се кожа чистије одржава утолсно те три жлезде риде боље, утолсно се жељљивоше повећава, утолсно је крва здравија и утолсно је млеко, нека сувише, боље.

Остаје нам да докажемо да количина и какавога млека зависи још и од третег и последњег главног чиниоца, од рационалне муке, питање које је за нас од највећег значаја.

Добар радниш, те јест добар музар или мушља, својим радом, умешношћу и знањем, дупа је рационалне муке. Он треба да је *врло благе нараве и врло стварљив*; он треба да је *аристократске* ствке, да је не мучи нити мучавања, већ напротив да *жеде* с њом востана, да тражи средства како ће га краве тако рећи напојити. Само под тим условима крва се даје мушти са задовољством јер је тај рад олакшана. Пре него што ће отпочињати муку, музар или мушља треба *бритваљати да руке ошери*. На не само то, него је још потребно и *ошме* и *сисе* краве добро ошрати и на тај начин сваку нечистоћу уклопити, која не само што прља млеко и тиме га јако понаври, него што и на ардање саме стове јако штети. Онај се посао врши помоћу суњера и умлачене воде змиа, а свезе, али не хладне воде, лети. Пошто су нисе и сисе ошрани, ваља их избрисати

чистио рубљем. Непоходно је потребно да се нимо пре сваке муке опере, ако се крава музаре у стајана држе, јер ма каква да је чистота у овима, ипак је ретко видети да више иже неперано млекотина. Најзад водрују или суд, који ће пригити могућоу млекотину, треба тако исто пре сваке муке добро опрати.

Пошто су сви ти услови, који се од прво великог утицаја на чистоту и одржавање млека неперане, пригити се мужи. Пре него што ће отпочети муку, музар или музарица треба да лагано прелазни преко бедара и вимена кравице, потом да јој пружи какву болу храну, да је мало поштује и, најзад, да јој обави притисак све (тако да млеко из њих не истече) што називају у краве обично притисак ошцај.

Пошто је то учињено, музар се ставља с десне стране краве, седе на стољцу, дошесту тако да се може долично напути напред или назад према потреби, моје водрују између ногу, ослања лагано главу на слабије краве, узима долов ручком једну у десном другу сину *шмарет* и то три основани да би тиме олакшао притисаку и млечане жлезде и, најзад, отпочиње да их ошце умерено исекује савијеном шака, клинцетра и средњака. Млеко тада, неопуштају се притиску у виме, излази на поље кроз два отвор на смен. Тај се рад у почетку лагано врши, потом се мало по мало убрзава и, најзад, се правилом наставља до сирњетке муке.

Кад млеко на првих двеју сиса буде неперано, музар прелази на друге две и поштује на исти начин као и мало час. С времена на време, треба *благ* да глеже време, да би истискао све млеко у канал за излазак и одлазе у млечану цистерну и сисе. Позивајући склон кравице вимена и зајачија на који се начин млеко лучи, музар унапред јасно најављује овог последњег рада.

Први млазени млека су врло водени и садрже често саду и горких саветана, који могу да покваре много могућоу млеко. Стога је понајбоље тим првим млазном олакшати и на тај начин увекити сисе, који се пре муке доста круте. Потом музар погматра каквоу млеку сваке краве, па чак и разлику између млека на двају различитих сиса исте краве. У велик семања у којима се произвођача сира врло брижљиво врши, музар чак и окуша млеко из сваке сисе пре него што ће мусти у ведрачу. Само се на тај начин може добити млеко потпуно чисто и добре квалите.

Додајмо узгред да се крава по неки пут не даје мусти; у том случају треба напално испитати њено виме, на ако се нађе да је ово изгубило или поврешено треба га харљиво зачистити.

Кад је најбоље мусти краве? Ово је питање са практичног гледишта од врло велике важности и о њему разуман пољопривредник треба увек да води рачуна. Краве треба увек мусти преко дана и у исто *угорбене* часове. Ако се млеко у вимену задржи дуже него што би требало, дугеће се, нарочито у младих крава, смањује, па чак може и сасвим протести, у ком случају *крава узима* или *прекисне*. Лакно ва је појмаљиво, седа кад већ нешто склон вимена, да се тај случај мора десити. Ево зашто. Претпоставимо да се крава не поштуе као и обично, у вече на пример, и да се преко дан добро зајела и преко ноћ добро одморала. Стотрадан у јутру виме ће јој бити претуно млека, јер се оно за све то време лучило; осим тога неопуштају на време, виме нема стисне три и то би и доводи неправилност у раду жлезданих ћелија, који луже млеко, на отуд и прекисавање.

Колико пута на дан треба мусти краве? С малим изузетком код нас се музу краве скоро свагда два пут на дан. Ако се краве добро хране и вегују, и ако су још уа то и добре музаре, корисно је не само с обзиром на количину него и с обзиром на каквоу млеку мусти *тринути на дан*. Неки практичари мисле, да се са две муке на дан добија истина мања количина, али боље каквога млека. Према различним огледама, који су у том погледу чинени, ево шта је најбоље:

Приход добијен од две муке на дан		
ЧАСОВИ МУКЕ У МАСЛУ (НА ОТО ДЕЛОВА МЛЕКА) У СВИМ ЕКСТРАКТ.		
У 8 часова у јутру	4,43	14,29
• 6 „ „ у вече)		
Приход добијен од три муке на дан		
У 6 часова у јутру	5,54	14,37
• 6 часова у вече)		

На овога је јасно да треба мусти краве тринути на дан, јер се на тај начин добија и масније, дакле боље млеко и већа количина.

Горе смо напоменули да треба мусти у исте часове; додајмо овом приликом да је понајбоље мусти у *јутру* и *6 часова*, у *подне* и у *вече* у *6 часова*.

Огледама је још утврђено да је *наследно могућоу млеко масније од првог*. Бисено, чинена француски научник, анализирао је млеко од почетка до краја муке и том је приликом нашао да количина масних и сувих материја све нише и више расте и достиже свој врхунац у последњајим капањима, које из вимена излажу; устину млека напотири онда услед растена масних материја. Он је нашао да масне материје расту постепу од 1,70—4,08% свега пак материје од 10,47—12,67%, док густина од 1,033 до 1,030 (у односу времена воду).

Према овом огледу јасно је да треба крави мусти до *последње* капи млека, тако да у вимену ништа не остане, јер се на тај начин добија и *масније* млеко и *већа* количина.

Додајмо још и то да *треба увек мусти млеко*, који свака крава при свакој музи даје. Мерекме могућеноу млекса се разлику не само колико вама свака крава посебно даје и колико све укупно, о чему усталом треба увек водити особита рачуна, већ и свака сметка и постоја, који утиче на количину и каквоу млеку. Доста, чин се знаји да се количина млека које крава сваког треба томе тражити узрока. Тај мањак у притиску, ако се одише на све краве, долази, нема стисне, било од каквога хране или од недовољног оброка или пожеље, било услед криве болести. У ирвом случају треба краве боље хранити и појити, у другом пак харљиво лечити. Ако ли се тај мањак знаји само код једне краве, онда је треба одмах одвојити од осталих, котом брижљиво настати и видети шта јој недостигне и, најзад, ако би била болесна подири лекарском преласку.

Млеко се може после сваке муке и од сваке краве посебно у тренутку понајбољејег мерити *градусацине* *одржанима*. Ево на који начин сави пољопривредник може извршити то градусацине: он ће претходно поставити ведрицу на какво равни место, потом ће постепено испуњати у њу, док је не испуни, аитар по аитар млека и у исто време белкати урешама на једној гводевици или дрвеној пласовиној шпаци, држећи је исправно за бок ведрице, вимену вимену, која одговара сваком литру; пошто је то учињено, он ће испуку приковати за бок ведрице која је на тај начин градусацина. Градусацине се може извршити и на пола а и на мање делове од литра. Кад се крава поштуе у такву ведрицу, онда се само погледа до кој уреша на шпаци млеко доприне и одмах се зна колико је литара дана га крава. Понајбољејег је употребавати за муку градусацине ведрице од алума, који се још осим тога увек боље перу и чистије одржавају.

Пре него што би завршили овај чланак, детаљније се још једном питања, који се тиче муке и које је осим тога од велике практичне важности. Реч је о муци стоних крава.

Остове *краве* не треба мусти до самог телена, јер то шкоди не само развићу телети у утроби *нећ* и сами *крава* *слобо*. Ако се крава пре телена довољно не одмори, другај речина ако се крава до самог телена муке, даље после телена као што је огледама потврђено много мање млеко него што је пре дивала. Усталом, дугеће се млека обуставља обично само од себе на 2—3 месеца пре телена. Ако ли се тај застој природно не произведе, треба га испитати пронашети. То се поставља ако се крава не *измала* *потпуно* или ако се *повећана* *разлика* између двеју узастоних мука. У овом последњем случају *приворчује* се да се до на 10—12 недеља пре телена музу крави *диваљу* у место *тринути* на дан, 8 дана после тога јединути дневно и потом сваког 35—48 часова. На тај ће се начин дугеће у млечним крави одржати до на 4—6 недеља пре телена. Ако се тада не наустани дугеће млека, добро је у исто време и налати виме смешом преде и сирњета. Телс се оставља да по вољу доји *првог* месеца, потом се пушта *диваљу* или *тринути* на дан и тада, пошто се надолжио, треба крави *измуст* до *последње* капи да би се тиме одржала активност млечних жлезда и најзад се одбја у *почетку* *седме* *месца* *нада* му се *први* *кутњак* *појани*.

Пољопривредник који врши музу равину, то јест ономо како смо напред описали, користи се у правом смислу те речи својим кравама и извлачи од њих стварну корист.

Сад нам је јасно да количина и квалитета млека зависи не само од млечних особина, својствених свакој раси и сваком граду, или другим речима од добрих музара, и доброг кравања, него још и од разумне муке, а то смо се баш и трудили да докажемо.

В. В. Ст.

БЕЛЕШКЕ

Производња шећерне репе у главним произвођачким земљама у Европи. — По одговорима на питања, упућена од стране Међународног удружења за статистику шећера, стављено целокупно производње шећерне репе односно целокупне површине засејане шећерном репом, уупоређено са стањем од прошле године, овако је:

БРОЈ ШЕЌЕР. ЗАБРИКА	ПОВРШИНА ЗАСЕЈАНА ШЕЌЕР. РЕПОМ		
	1903—04 г. 1904—05 г.	1903 год.	1904 год.
Немачка . . .	384 378	415.856 хект.	411.390 хект.
А.-Угарска . .	216 216	309.100 "	321.000 "
Француска . .	296 269	294.260 "	189.090 "
Утсја . . .	274 276	595.100 "	487.233 "
Белгија . . .	100 90	99.150 "	45.000 "
Холандија . .	29 26	40.345 "	35.856 "
Италија . . .	?	36.000 "	34.000 "
Шведска . . .	17 18	27.378 "	24.875 "
Данска . . .	7 7	14.000 "	14.000 "

Као што се из овога види, у свима земљама, наизмајнући само Аустро-Угарску, производња шећерне репе ове године, смањена је (за 6-5 „проценто). Тако је исто и број фабрика, које ће прерађивати шећерну репу ове године, скоро свуда мањи по прошле године, јер је рад многих фабрика обустављен.

Утицај старости на изданшност крава у млеку. — Атажеви Другици за вођење истраге о пореклу појединих града објавио је ту своје резултате односно количина млека, које је ово предузеће код 1000 крава, груписаних по појединој старости, и које је обухватало целу мушу периоду (лактацију) сваке поједине краве. За јединицу употребљена узета је млечна изданшност крава после првога телена, на је стављено да је та јединица равна 1000 литара. Постигнути су резултати, тако бројно представљени и уупоређени, ова:

(по реду)	КОЛИЧИНА СУВИХ МАТЕР. (БЕЗ МАСЛА)		
	КГР.	КГР.	КГР.
1.	1000	1000	1000
(у ствари 2692	2692	98,77	250,26 кгр.)
2.	1117,0	1085,5	1071,0
3.	1182,6	1158,5	1156,3
4.	1223,9	1222,3	1189,6
5.	1288,5	1268,3	1254,3
6.	1284,3	1270,1	1246,0
7. и даље	1167,9	1145,6	1133,3

Према томе целокупна количина млека, коју су краве, груписане по старости, давале, непрестано расте све до завршетка шесте мушне периоде (лактације). После шестог телена та количина већ почиње да опада слабо, а после седмога телена то опадаје је много. Таква је исти случај и са количином сувих материја у млеку (без масла). — Количина масла напратно расте све до завршетка шесте мушне периоде, али почевши од седмога телена па даље и та количина, као и целокупна количина млека, почиње да опада.

Из ових интересантних података читавици — полуприредници ће и сами моћи да изведу за себе потребне им поуке, те би вазнило било да ми то чинимо.

Утицај доброг и лошег мушења на изданшност крава у млеку. — И ови су општи цињени у

Атажеу, од стране Д-ра *Хенкела*, професора на Полуприредно Академији у Вајденштату (у Баварији). Начин извођења млека је овај: Одабрато је у једној стаји 12 разних крава, па је свака од њих давала да је једног дана музо добар (вешт) а другог дана осредна или лош (невешт) музар.

Разлика, која се при тој појединој вештини мушења показала како у количини помушенога млека тако и у количини добијенога масла од једне и исте краве, представљена је у приложеном прегледу извршенога мушења.

При добром мушењу При лошем мушењу ПОМУШЕНО ЈЕ И ДОБИЈЕНО

КОД КРАВЕ НР.	МЛЕКА КГР.	МАСЛА ГР.	МЛЕКА КГР.	МАСЛА ГР.
1	14,8	547,9	11,1	310,5
2	8,0	306,4	6,0	168,5
3	8,9	356,9	7,8	236,9
4	5,8	276,0	5,2	210,0
5	5,0	220,0	4,7	185,7
6	9,9	413,1	8,7	312,0
7	12,4	449,4	11,6	330,6
8	14,0	489,0	12,6	341,2
9	8,4	324,4	6,6	172,6
10	7,7	311,7	7,1	240,9
11	9,0	418,8	8,0	305,3
12	10,0	344,0	8,9	215,3

Ови бројеви најрешитије кажују, од колико је вешток утицај добро, нешто мушења на млечну изданшност крава, а за колико се лошиј, невештот мушења та изданшност једне и исте краве може да смањи. Просечно узевши, при невештот мушењу добило се је при ових општина скоро 15% више млека а преко 42% више масла, по што је количина добијена при невештот мушењу.

Из овога ће читавци — полуприредници моћи сами најбоље изнети потребне им напомене, јер ако се досад мислило, да је то ситуација муштери да краве музе ко како стигне и како уме, сад ће се, из својштинских бројева, моћи уверити, да ни таква поступака наноси огромне штете (јер се невештот мушења криход од млека и масла једне краве може да смањи скоро за половина од овога прихода, који би се од те исте краве могао добити вештот мушења).

Г Л А С Н И К

ПРЕГЛЕД НАГРАДА

Које је издао Министарство Народне Привреде за пријављене подигнуте винограде према разликаној итељу од 16 фебруара 1903 год. П.В.Р. 3472, и према извршеном прегледу винограда од 1—10 септембра 1904. П.В.Р. 13678, и П.В.Р. 18043.

РЕГИОН ИЛИ	ОКРУГ ИЛИ СРЕЗ	РАЗВЕЖАКЕ НАГРАДЕ	ПОДНИМА ВА РАД НАГРАДА	ДОСРЕЖКИ НА-ГРАДЕ	ПОДНИМА ВА РАД У АПР.	РЕГИОН ИЛИ
1	Кривошчи	једна друга	300 —	—	200	300
2	Кривошчи	једна друга	300 друга	једна друга	200	—
3	Округ Нишки и ср. калотинска . .	једна друга	300 друга	једна друга	300	—
4	Смедерска	једна друга	300 друга	једна друга	200	—
5	Моравска	једна друга	300 друга	једна друга	200	—
6	Полуприредничка	једна друга	300 друга	једна друга	200	—
7	Кривошчи	једна друга	300 друга	једна друга	150	—
8	Тимочка	једна друга	300 друга	једна друга	150	—
9	Београдска	једна друга	300 друга	једна друга	300	—
	Свота		3000		2400	3000

За округ крајински јавно се само један такмичар: *Илија Андријанић*, који је добио другу награду.

Из округа крушевачког пријавили су своје виноградне ова лица: Милојко Рашић из Александроца, Групаца Ланковић, виноградар из Александроца, Групаца Ланковић, из Александроца, Петар Стојановић, сином из Медвеђе, Алекса Терзић, касиона из Александроца, Јовица Милишевић, пољивач из Трстенина, Милан Ступљанин, виноградар из В. Дренове, Алекса Стојановић, пољопривредник из Медвеђе, Вој. Т. Катунца, учител. из В. Дренове, Милјато Марковић, касиона из Александроца, Александар Јов. Шартовач, трг. из Александроца, Марко Богдановић, свештеник из Александроца и Марко Војојевић, сином из Медвеђе. Свих ових такмичара виноградар су прегледани. Дојави су се пријавио: И. С. Јовановић, виноградар из Трстенина и Василије Андријанић, трговац из Трстенина. Награђени су *Илија Новаковић* из Александроца првом наградом и *Милан Ступљанин* из В. Дренове другом наградом.

Из округа нишког није се нико јавио за награду. А из среза власотинског јавила су се за награду за правилно подигнут виноград ова лица: Кирило Рачић, конач из Валостина, Драгељ Маринковић, трговац из Гудалева, Стојко Јовић, земљопосед из Дедине Баре, Гаврило Ђорђевић, трговац из Валостина, Гаврило С. Видољазевић, трговац из Валостина, Гаврило Станевић из Валостина, Цака А. Ђурковић, земљопосед из Кошаре. Прву награду добио је *Цака Ђурковић*, а другу *Гаврило Станевић*.

Из округа смодерског јавила су се ова лица: Љубомир Марковић, тежак из В. Орашја, Марко Швабић, земљопосед из Крушевца и Панга Јанковић, сином из Паланке. Награду у 300 динара поделила је, и дато: *Љубомир Марковић* 200 динара и *Панга Јанковић* 100 динара по предлогу комисије која је виноград прегледала.

Из округа моравског није се нико јавио за награду.

Из округа пожаревачког јавила су се ова лица: Никола Ј. Сарић, сином из Петрова, Љубица М. Јовковић из Пожаревца, Светислав С. Ђорђевић, земљопосед из Кленовина и Степан Милошевић из Маруљева. Најбоље су виноград *Љубица Јовковића* и Светислава Ђорђевића, али пошто нису испунили све услове прописане за подизање винограда није им се могла дати награда.

Из округа аргуневачког јавила су се за награду *Боста И. Јовановић*, свештеник из Раче и *Јована Ел. Божић* сином из Бадњева. Пошто су виноград објиде били скоро поједнаки а одговорали условима, то је по предлогу комисије награда подељена и свакоме од њих издато по 150 динара.

Из округа гимотског јавила су се ова лица: Милојко Николић, виноградар, Цветко Николић виноградар и Јован Петковић, трговац, терача и пољопривредник, сви из Зајечара. Награду у 300 динара добио је *Цветко Николић*.

Из округа београдског јавила су се ова лица: Марко Обрадовић из Сибиња, Стеван Џазревић, сином из Ресника, и Драгомир А. Ђурић, сином, из Београда. Награду у 300 динара добио је *Драгомир А. Ђурић*.

Напомене, које су узрочне од такмичара да их испуне оне су: а) да је земља, на којој је виноград посађен, равнана у дубини најмање 70 см; б) да подлога (америка лоза) одговара земљи и положају, и да је према томе претходно нештатна на кречмеру; в) да је виноград оксамљен домаћом лозом и сор-

тама, које се у дотичном крају највише гаје, и да су ове у првом реду за вино („виске“); г) да су сорте издвојене у чистим садницама, а не помешане; д) да виноград има најмање 2000 кадомљених, добро раслих и здравих лозака, и да су они посађени у правине редове, и у растојању најмање 1 метар; њ) да је токови правилно одгајивано и редано по начинама које захтевају поједне сорте, и да је виноград најмање у трећој години од кадомљених; о) да је виноград обезбеђен од сивиха земља, да има одука и заркова за отицање воде, и да су они правилно спроведени и обезбеђени од кварева, а где је земљиште јако строје и преништо, да је применом подизање на заравалима (тересима), који се имају на ниским странама подизати; и) ж) да се виноград уредно одржава и негује, да је снабдевен пртисама (тачкама), да је брашен од пламешаке и осталих болести и штеточина лозе.

ОБЗНАНЕ

Пањња скупљачима претплатника на Тежак.

— Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва решио је, да се свакоме скупљачу претплатника на *Тежак*, који прискупи претциту за најмање пет (5) примерака *Тежака* и ову уплатио за годину дана положи Српског Пољопривредног Друштва, даје 20%, од прискупљене претплате као награда за труд.

Према ономе надати се од свих пријатеља Српског Пољопривредног Друштва и пријатеља српске пољске приреде, да ће свима силама настојати да што више прискупе претплатника на овај једини српски често практичан пољопривредни лист.

О Г Л А С И

АМЕРИКАНСКО ПАТЕНТОВАНО СТАКЛО

ЗА ОСТАВУ ВОЋА И ПОВРТА (КОНЗЕРВЕ)

Описано у 19 броју *Тежак*а може се добити у потпуној радњи.

Важно средство за оставу зимнице за своју кућу која се има бранути за исхрану своје земљи и преко зиме, нарочито свомом и толико потребном бильном храном. Начин опороба и поуздан који се, по нашем утуту, сваки послужити може, да летину своју у поврлу и ноћу одржи и за зиму отупа и да јој, оном приређивањем, пољени продају вредност.

Стакло је паричито јако рањено, пресавано, с металном утешом на лицу; у две величине: од литра и од пола литра закривене. Остаљено воће и поврће држи се годинина.

Текстачка радња
Извођара **М. Савић** и **Б. Јокић**.
Београд.

4-4

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Маним од петит прете једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од прете од ступца

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 крупн аустр. вредности), *пола стране* 5 динара (5 крупн аустријске вред.), *четврт стране* 2-50 динара (2-50 крупн).

За оглашњавање више пута, 10 од сто јединице.

Преглед 31 броја *Тежак*а. *Чланци:* Нов начин сејања претачном сејањом (ради заштите зимних усева од зимских мразова) (свршило се). — Гођево зимње. — О мужи крава. — *Белоске*. — *Гласник*. — *Обзна*. — *Цена огласима*.

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
ПРЕПИСИ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
У БЕОГРАДУ
ПРЕПЛАТУ ПРЕКЛАУ И ОВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВ НАЈВИШЊЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1889 ГОДИНЕ И 204 КРЕЊИКОГ ДРУШТВЕНОГ
ПОСЛ ПОНУА АКАДЕМИЈЕ.

Цена огласима изложена је на
наследној страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1889 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво одговарајући
Продисејник МИЛОШ Х. ПОПОВИЋ
ХИЈАКЕНДРАС ПА. БР. 21.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛОШ И. ЛУКИЋЕВИЋ
САРДЕНСКИ ПА. БР. 25.

БРОЈ 32 и 33.

У БЕОГРАДУ, 10 и 20 НОВЕМБРА 1904 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXV.

ЛИСНИК И ЊЕГОВА ХРАЊИВА ВРЕДНОСТ

— М. Ј. Пајкић —

Оскудица губицајне сточне хране (сена, сламе и др.) приморала је наше пољопривреднике, да ове године обрате што већу пажњу и лиснику. Зато се ове године на сеоским изавања нија знатно више лисника по пређашњих година, када су лисници били врло ретки, па и то код најпромашијег становништва.

С тога разлога, држили, веће бити на одмет, да се са лисничког мало боље упознамо. Као што је свима познато, за лисник се употребљава лисна са огранича разнolikих и нарочито шумских дрвета. Лисник је врло добра сточна храна која врло мало уступа сену, а знатно је боља од сламе. Лисник врло радо једу говеда и коња и нарочито овце и козе. Да би вредност лисника што боље увидели, да би сазнали његову хранљиву вредност, изложићемо пре свега хемијски састав сена и сламе, а потоњ лисника. Најзад ћемо изложити сварљивост ове три врсте ове хране. Упоредбењем овога видеће се и вредност лисника.

Хемијски састав сена:

обично сено кивело сено

Вода	14.3	13.0
Суве материје	85.7 (78.3—90.2)	87.0 (85.4—88.7)
Протеини	9.5 (5.8—19.4)	7.6 (6.8— 8.4)
Масли	2.3 (1.2— 6.8)	4.6 (4.1— 4.9)
Угљени хидрати	40.3 (22.6—50.7)	35.7 (26.6—44.9)
Целулоза	27.6 (16.7—41.5)	32.8 (24.0—41.5)
Пепео	6.0	6.3

Хемијски састав ливничке сламе:

Вода	14.3
Суве материје	85.7 (74.4—91.9)
Протеини	3.1 (1.4— 5.6)
Масли	1.1 (0.5— 2.0)
Целулоза	35.6 (20.8—52.8)
Угљени хидрати	40.1 (26.7—50.8)
Пепео	5.6

Хемијски састав лиснића из лисника:

Вода	10.1
Суве материје	89.9 (84.0—95.0)

Протеини	10.6 (6.0—15.1)
Масли	3.6 (3.0— 4.2)
Угљени хидрати	55.4 (48.8—68.2)
Целулоза	14.5 (11.3—16.3)
Пепео	5.8

Што се тиче сварљивости појединих хранљивих састојака, према огледима који су на стоци извршени, утврђено је, да је ова код поменути три врсте сточне хране оваква:

За сено:

1. Код преживара:

Код врло доброг ливадског сена	
Сварљивост је протеина	61.8% (42—72)
„ „ масли	51.6 „ (10—63)
„ „ угљених хидрата	67.5 „ (49—76)

Код средњег ливадског сена

Сварљивост је протеина	56.5% (42—72)
„ „ масли	47.8 „ (10—63)
„ „ угљених хидрата	58.5 „ (49—73)

Код лошијег сена

Сварљивост је протеина	50.5% (42—56)
„ „ масли	40.9 „ (10—57)
„ „ угљених хидрата	58.3 „ (49—61)

2. Код коња:

Сварљивост је протеина	61.0% (54—66)
„ „ масли	23.0 „ (14—42)
„ „ угљених хидрата	56.0 „ (49—62)

За сламу:

1. Код преживара:

Сварљивост је протеина	16 % (8—26)
„ „ масли	35.6 „ (27—44)
„ „ угљених хидрата	38.7 „ (37—40)

И ако сварљивост лиснића није довољно велика, може се узети, да је сразмерно врло добра, јер на пример сварљивост лиснића тополе била је под овака:

Сварљивост протеина	55.7% (40—79)
„ „ масли	79.4 „ (79—80)
„ „ угљених хидрата	64.7 „ (64—65)

Да би се сварљивост што боље разумела може се она и другијим речима изразити на пример: Преживари још ове телу

сваре од сто грама узете хране — израчунао прена процесној хемиској саставу и средњој сварљивости — или боље речено: у сто грама поједине хране има сварљиво:

	у сиву	у слами	у лишку
Протеина	5.1 гр.	0.5 гр.	6.4 гр.
Угљ. хидрата и масти	24.6 гр.	15.9 гр.	34.9 гр.

Хемиски састав лишћа појединих дрвета¹⁾ јесте код нас ваздуху сувог лишћа са око 12.0% влаге:

	ПРОТЕИНА	МАСТИ	УГЉ. ХИДР.	ЦЕЛУЛОЗЕ
Врста	15-87	2-87	49-90	8-62
Топола	13-37	4.06	50.49	11.25
Јавор	15-18	5.54	42.40	13-38
Врба	10-97	3.90	48.70	6.94
Дуб	16-33	4.12	49.64	6.93
Орах	13-77	3.15	54.37	10.0
Раст	13-69	2.93	51.03	15.47
Јасен	10.10	2.33	59.01	8.91
Врешња	7.45	4.56	56.89	11.04
Бука	8.68	2.92	55.95	15.38
Прва Јова	19.79	4.97	48.54	10.33
Вела Јова ²⁾	15.53	4.70	48.9	11.84
Лиш	16.16	2.91	44.33	13.22
Бреза ³⁾	16.12	—	—	13.45
Дивља трешња ⁴⁾	14.35	—	—	11.23
Деска ⁵⁾	15.04	—	—	6.35
Сирча	6.37	6.33	45.99	26.64
Лоза пштова	11.87	5.53	53.37	7.25
Лоза америчка	11.24	5.39	54.66	7.65
Грб ⁶⁾	13.60	—	—	14.67

Према томе као најбоље (најхрамљивије) јесте лишће од *Јове, Дуба, Лише, Брзе, Јавора, Врсте и Лесе*, а потом *Дивље трешње, раста, граба, топола и др.*

Прена хемиској анализи и сварљивости изашло би, да је лишће лишћа много боље од сламе па чак и нешто боље и од сена. Оно ба у ствари и од овога последњег било боље, да у себи не садржи кнаве или више танинских материја од којих му долази нарочито горка укус. Свега тога ове материје, амажи и нарочито ошолошко (дијететично) дејство, због кога је лишће донекема веома корисно (противу слабог варена, бledила, хроничног пролива и др.) за исхрану стоке, али се њим не сме да тера у крајност, т. ј. да оно служи као искључива храна, већ оно треба да буде само додатак за другу храну. Другим речима, лишњк је врло добра стовна храна, али само ако се он даје поред друге хране (сена, сламе, мекнава и др.). Нарочито се лишњк може дати у већој количини козама и овцама.

Уопште пак узет на једна севска кућа, ја и цијелога година, не треба да буде без лишњка, јер овај има двојак вредност: хранљиву и дијететичну т. ј. он је и као храна и као лек.

Што се тиче хранљиве вредности појединог лишћа она је у пролеће највиша а не том постепено опада, тако да је у јесен најнижа. Тако на пример он *Штегердовој* анализи имао је растово лишће.

у мају	25.9%	азотних материја
јулу	14.6	" "
јулу	14.0	" "
августу	9.9	" "
септембру	7.0	" "
октобру	6.6	" "

Али опет зато није пробачито оставаати лишњк у пролеће, јер тада не само што лишће садржи врло много воде, те се стога теже суши и лако плесни. Већ и стога што је тада у лишку велика доз азотних материја у облику разних амина и других нехотенинских материја. Најбоље је оставаати лишњк од половине јуна до половине августа (од Видов-дана до Велике Госпође).

Исто тако није свеједно када се лишњк сече. Најбоље је да се лишњк сече пред вече, и то пред вече неког врло топлог и ветровог дана, јер се тада у лишку највише највише хранљивих градина. Лишњк се оставаати најбоље овако: Треба поети две до четворогодишња грање (огранке) и одмах их повезати у снопове па ове навести у кнаве стогове (два три снопа управити једно уз друго) и оставити да се који дан (6—8 дана) добро осуше. Најбоље је ове стогове сушити испод круше (око стабла) каквог густог дрвета, и па тај их начин чувати од кише. Да би се снопови што пре осушили треба их онда онда претрести. Када је лишњк потпуно осушен, треба га зденути у власт и то тако, да лишће дође унутра а грање споља, јер се на тај начин најбоље сачува лишће од ветра.

Лишњк не треба депути неспоредно на земљу већ мало уздигнуто па дрвету или иначе, да се лишће не би кварало (плеснивило) од влаге.

Ако се лишњк плеснивао на њаче поквири не треба га давати стоци, јер може да буде шодљив и убавачив.

Када се стока храни лишњком треба јој дати пре неодрешен сена, па тек кад потпуно поједе спољње лишће, треба снај раздрешити, како би могла појети и унутрање лишће.

Нов начин сејања вртачком сејалицом (ради заштите озимих усева од зимских мразева)

По професору Дору Балкану.

(СЕРБИЈА)

У прошлој броју „Техника“ читавој су већ недели, кнаве се све знатне и многоструке користи могу очекивати од употребе *Теоферова* котура за притискивање, т. ј. од примене новог начина сејања вртачком сејалицом, која је, као што је већ наглашено, с тим котурма у вези. Сад ћемо ишасти читавица, шта се још одмах прве зиме од свега очекивамо и у ствари постигамо.

Но и ако прошла зима, која је наступила после првога покушаја са приложеног новог начина сејања, није била оштра већ срамерно доста блага, те стога ни остали усеви, који су били засејани по старом начину, нису изгубили били пострадани од зимских мразева. — Ипак се је усеви, пожељан на нов начин, с прелева показао у порасту много напреднија, него што је био усеви који је засејан просто — без употребе котурма за притискивање. Проналазач *Теофер* је, да би што боље и тачније утврдио разлику између усева посејаних на нов и на стар начин, узеле био своју вртачку сејалицу тако, да је при сејању онеме пшенице може један ред усева био сејан по старом начину а други је ред притискивао утврђеним котурма и на тај начин сејан у брзидице.

И месеца априла (оно године) показала се је она занимљива појана: па целог тако наизменично засејаних или ставе појединих редова усева није било подејнао, већ је *пораст оних редова, који су при сејању били узиснути котурмама, био много напреднији по што су изгледали редови који су били засејани без употребе котурма*. Та је разлика у порасту оних наизменичних редова била толико велика и очита, да је гледаноу, који је ову њав; посматрао повздање, изгле-

¹⁾ А. Ch. Girard.
²⁾ S. Paessler.

дало, kao da je ona zasejana redovima koji su bili suviše mnogo razmaknuti jedan od drugoga, jer su se neutisnuti redovi, iz daljine posmatrani, pristo izgubili preka onim utisnutim, — i tek se je pri posmatranju nazbla moglo primetiti, da i na neutisnutim redovima ima useva.

Ova se je očita razlika pokazala za tih vrlo jasno i pri braujanju i berenju, koje je profesor *D. P. Falke* preduzeo na dan 13 aprila ove godine. Iz sredine onako najizvikenije zasejane višje proe. *D. Falke* je uzeo — u širini koju je imala sejalica, a u dužini od 3 metra — najvažniju počula sve izrasle biljke, na je za svaki red posebno izbrojao broj nađenih biljaka i broj nazblanih slamačica, i za tih izmerno tezinu njihovu i dužinu pojedinih slamačica. Posle toga je odvojio od stablika sve žiljice, osušio ih na visokoj temperaturi, na je onda izmerno u njihovu tezinu. Pri toj je bio počula svega 17 redova (u dužini od 3 metra), od kojih je 9 bilo neutisnutih. I izvršena brojanja i merenja, sledena na 1 metar dužine, dala su ovakav prosečan rezultat:

	U NEUTISNUTIM REDOVIMA PROSEČNO	U UTISNUTIM REDOVIMA PROSEČNO	VIŠE (+) I MANKO (-) U UTISNUTIM REDOVIMA PROSEČNO
Broj biljaka nađenih u redu na dužini od 1 m. Težina biljaka nađenih u redu od 1 m. dužine Težina jedne biljke . . .	25 konada 1241 grama 496 "	34 konada 2043 grama 602 "	+ 9 kon 30%, + 801 g. ili 64.8%, + 105 ili 21.2%
Broj nazblanih slamačica u redu od 1 metra dužine U jednoj biljci ubokoreno Većina biljaka Težina osušanih nazbla do 1 biljke	11673 konada 407 slamačica 1207 sv. 0715 grama	1625 kon. 478 slamačica 1529 sv. 038 grama	+ 4577 ili 39.2%, + 011 ili 2.88%, + 278 ili 29.8%, + 003 ili 19.1%

Kao što se iz ovoga pregleda jasno vidi, stajao je useva (osim žiljica) u utisnutim redovima na dan 13 aprila bilo u svakom pogledu bolje i naprednije nego u neutisnutim. Pre svega sam broj biljaka u jednom redu od 1 metra dužine, ma da je sejanje izvršeno istom sejalicom, bio je u utisnutim prosečno za 36 na sto veći. To se može objasniti na dva načina: ili da je u neutisnutim redovima ovaj manji broj biljaka nastupio usled toga, što su mnoge biljke, i ako je zika bila blaga, izmrale — ili što je kod utisnutih redova bilo uopšte boljih uslova i za višnje zasejanoga semena i za dalje napredovanje nazblanih biljaka. Niže meštini isključena mogućnost da su oba ova uzroka zajedno uticala.

Ostalo se nije čuditi, što je u veći sa prosečno većim brojem biljaka i delokupna prosečna težina u utisnutim redovima bila veća, ali onet za to odmah na prvi pogled vidi jako u oči, što je ta razlika u teжини daleko — skoro dvostruko veća no što je razlika u broju nađenih biljaka, jer dok je razlika u broju iznosila same 36%, dotle je razlika u teжини bila za 64.8%. Ali se ova vrlo važna pojava da odmah objasniti, tih se uzmu u obzir ostali podaci izloženoga pregleda, jer se na neta može lako videti, da je ta veća razlika u teжини morala doći usled toga, što su biljke u utisnutim redovima imale i veći broj ubokorenih slamačica, i veću masu u višje žiljica, na što je to bio slučaj kod biljaka u neutisnutim redovima.

Tako se je isto važniju hemijsku ispitivanjem našlo, da se počula biljke iz utisnutih i neutisnutih redova razlikuju još i po prosečnoj količini pojedinih hranljivih sastojaka u njima, i da je, razlucne se, ta količina hranljivih sastojaka veća u biljkama iz utisnutih redova. Tako npr. kod biljaka nađenih u redu od 1. metra dužine pokazalo se je svega:

	U NEUTISNUTIM REDOVIMA	U UTISNUTIM REDOVIMA	VIŠE
suhih materija	24.85 grama	39.22 grama	14.37 grama
peceli	3.75 "	6.34 "	2.59 "
azota	0.78 "	1.25 "	0.47 "

Ovo, rečima iskazano, znači: da se primenom posebnog načina sejana pretajnom sejalicom, pored ostalog, postiže još veće iskoristivazne hranljivih sastojaka zemljinih, no što je to moguće sejanjem pristom sejalicom (bez kotura za protivnikanje).

Kao je po sebi razumljivo, da ova ovaj svakom pogledu napredniji porast useva, zasejanog na nov način, protivostavila veći i veću potrebu za vlagom u zemlji. Ali se i za to brinu sami koturi za protivnikanje, jer oni, kao što smo to veći napred naglasili, nazbljavaju i udubljavaju zemlje zavlažno deprimose, da količina vlage u brazdanama odnosno u najbližjoj okolini zasejanih redova, bude manje nego što je ona, koja se kuži po ostalim neutisnutim delovima i slojevnim zemljinim. I zaveza, ispitivanjem je našao prof. *D. P. Falke*, da je na dan 13 aprila ove godine količina vlage iznosila u zemlji oko utisnutih redova 10.325%, u zemlji pak oko neutisnutih redova samo 9.09%.

Ovakva nepovoljna, čiji smo rezultat izložili u prethodnom pogledu su svakih 14 dana, te ih je do jutro bilo svega 6. Prosečni rezultat njihov pokazuje da je bilo:

Na 1 metru dužine u utisnutim redovima 6.7 biljaka višje no u neutisnutim;

Delokupno težine sviju tih biljaka za 127 grama višje; Težine jedne biljke za 2.02 grama višje;

Broja stablika (slamačica) za 32 konada višje.

Razlika je, dakle, između utisnutih i neutisnutih redova ostala i dalje skoro ista, kakva je nađena još pri prvom ispitivanju.

Meštini veći biti bez interesa, ako ovde navedemo i razliku u visini, koju su utisnuti redovi u vremena na vreme pokazivali u odnosu prema visini neutisnutih redova. Tako npr. merenjem je utvrđeno da su utisnuti redovi bili višji od neutisnutih:

na dan 13 aprila	za 2.72 sv.
" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "
" " " " " " " " " " " "	4.29 "
" " " " " " " " " " " "	5.01 "
" " " " " " " " " " " "	7.10 "
" " " " " " " " " " " "	4.10 "
" " " " " " " " " " " "	0.87 "

Kao što, dakle, vidimo, biljke u utisnutim redovima rasle su sve do 25 maja nerazmerno brže no što je to bio slučaj sa biljkama u neutisnutim redovima, a od toga dana na na dalje njihov je rast postajao srazmerno sve sporije i sporije, dok iznosite razlika nije snala samo na 0.87 sv. Ovo prinudno usporavanje porasta snala nije bilo na štetu utisnutih redova već samo od koristi, a nastupilo je usled jake sušne, koja je ova leta i u Nemačkoj, kao i Srbiji, vladala vrlo dugo vreme. Dok je u zemlji na neta bilo vlage u dovoljno meri, glavne su slame (stabljike) rasle vrlo brzo u visinu; čim je vlage počelo da bude sve manje i manje, i porast ovih glavnih slameki počeo je da postaje sporiji, ali za to bar neobno slameki nisu zakrćavale, kao što je to upravo nastupilo, zbog sušne, kod neutisnutih redova, već su one i dalje rasle i napredovale, jer su u nekoj meri saobnovene vlagom po one pobocne slameke, koje su bile nazbla kod neutisnutih redova. Da je i u stvari bilo tako, najbolje se vidi iz utvrđenih činjenice, što je na dan 13 aprila kod biljaka u utisnutim redovima bilo prosečno 0.11 slamačica višje no kod biljaka u neutisnutim redovima, 25 maja taj je višak slameki

износило 0-47,21 јуна пак 0-52. Дале и у овом случају нов начин сејања помоћу котура за притискавање одржао је потпуно превагу над старим.

На основу свега досад изложенога лако је сад унапред казати, да ће од тако различитих усевних редова и принос како у слами тако и у зрну жерати бити различит, и то да ће извесно бити сразмерно већи од утиснутих редова него од неутиснутих.

То се је и пажљивим мерењем потпуно потврдило.

За овај смер биле су још 13 априла тачно обележене и одвојене 3 парцеле од по 1-2 ара које су лежале на различитим местима засејана пшавом.

Жетва је, због превелике суше, извршена 8 јула. Сех тога, што се је могло олакшавати, да је влакна утиснутих редовина више гушће по влаку у неутиснутих редовина — није се иначе пре жетве могло назнати силама скоро никакна друга разлика. Зрење је шешине наступило, због дуготрајне суше, у једно исто време, ма да се је могло очекивати, да ће утиснути редови неколико дана доцније пристићи за жетву.

Жансве је жршено српом и то ред по ред, при чему је пожељније шешине од утиснутих редова одмајна и скупаљива на један, а она од неутиснутих редова на други крај. Дужина редова била је 10 метара, а број валхон износио је по 32 утиснута и 36 неутиснутих редова у свакој парцели.

Сваки спорови унесени су под кров и 12 јула овршени. Разлике се свака одвојена врста посебно. При тој је добијено:

	СРВА	СЛАЖЕ	ЖИТКЕ
	к.тр.	к.тр.	к.тр.
Са парцели I од 36 неутиснутих редова	19—	17-65	3—
„ „ II „ 36	11-5	16—	3-5
„ „ III „ 36	11—	17-25	2-5
Пресечно . . .	11-5	17-50	2-60
Са парцели II од 32 утиснута реда	19—	20—	4-5
„ „ II „ 32	15-25	23—	3—
„ „ III „ 31	16-5	25-75	3-5
Пресечно . . .	16-92	23-0	3-60

ПОДЛИСТАК

НАШИ ДОВРТОРИ И ШТЕТОЧИНЕ

Ј е ж

Језица налази се у равнинама и у планинама; у шумама, у ситногорницама, на њивама и у градинама, где се најчешће у Љубрету скрива. Он је код нас ретак, али врло корисан животиња. Јез је с репом заједно 30—32 сантиметра дугачак; по леђима и по боковима обрастао је бодљикама, а по глави, трбуху и окома меким длаком. Глава му је дугачка, са ошрим, зарубљеним реком, којим врло свисто рече. Уши су му кратке и заокружене; и реп му је кратки. Предњи зуби, а тако исто и кутњаци, врло су оштри. Ноге су кратке; предње су удешене за копање. На њима има голе и широке табане, на које се у ходу наслања.

Кад се јез виђе у некој оласности, он се смота у куглице, скриве тако главу и ноге, „најежи се“, и тако се од њихама брани, као што се то види на слици горе, где га нас жутица. Тако смотан и лиму арсепана у својој јазбини, коју до 30 сантиметара у земљу дубоко ископа, и маховином жу, лишћем, сламом и сеном поставља. У ову се јазбину утуче на зимовање одмах, чим наступе јачи мразови. Занимљиво је, како он своју јазбину поставља. Он се ваља по жутици, маховици, слами и севу, најбоде тако све то на своје бодље, унесе у јазбину и

Ма да се већ и из овога прегледа јасно види, да је принос од утиснутих редова јасно већи, ипак се нађени бројеви по могу потпуно правилно употребавати, јер једни од њих представљају принос од 36 неутиснутих редова а други принос од само 32 утиснута реда. Стога ће најбоље бити да овде израчунамо просечан принос једнога реда од 10 метара дужине, и онда добијемо овакав однос:

Од неутиснутих редова (32 утисн. редова) Вање (+) од утисн. редова

Принос у зрну	320 грама	530 грама	+ 210 гр. или 65%
„ „ слами	498 „	830 „	+ 332 „ „ 65-7%
„ „ пшени	75 „	115 „	+ 40 „ „ 53-3%

Целокупн. принос 893 грама 1475 грама + 582 гр. или 65-2%

Овим бројевима није потребно сад никакво објашњење. Истаћи ћемо само интересанту појаву, да се целокупан принос у жетвеним приносу од утиснутих редова, изражен у процентима (65-2) скоро потпуно подица са вишином, нађени још 13 априла у целокупној тежини поточаних билаца, јер је он онда, ка што смо већ видели, износио 64-8%.

На основу ових бројева може се сад са приближним тачношћу израчунати и жетвени принос са 1 хектара, који би се добио с једне стране сајалом обичном прстачком сејалницом, а с друге стране сејањем једном сејалницом на којој би била притрпена Теуберова котура за притискавање. Однос би био овакав:

	При сејању обичном прстачком сејалницом	При сејању котуром са Теуберовом котуром	Више (+) ктр.
Принос у зрну	2-025	3-342	1-317
„ „ слами	3-153	5-256	2-103
„ „ пшени	4-75	7-28	2-53
Целокупан принос	5-653	9-326	3-673

Овде ћемо завршити. Први, дакле, покушај са новим начином сејања прстачком сејалницом изисао је за ратом, како се је једна можда очекивало. Ове године предстоје врло многи нови огледи, у скоро свима деловима простора Немачке, те ће се онда на основу постигнутих резултата још с већом извесношћу моћи утврдити велика корист, коју овакав начин сејања обезбеђа и коју је он још при првој примени својој, као што се се

стресе. Али он може да прелини и у густом трњу и грану, без никакве претходне спреме.

Свака невољна јазбина снабдевена је са два пшавца, од којих је један окренут жу, а други северу; а кад дуве јака кошана, или хладан горњак, јез онда ову страну, од куда ти ветрови дуу, запуни маховином, сламом, или лишћем.

Женка има обично засебну, а мушкарц оштр засебну јазбину, али су оне увек у близини једна другој; по била, и да обоје у једној стапују; шаће се по неким љубављивим сушњу, који своју драгућу шива и не оставља саму, него је увек с њом у заједници, и ту се играју.

У враном смислу, јез је пољњак; дану су најчешће бани у густим шипрацима, шушљем дрвећу, напуштеним рунама дру-

читаоци из претходнога излагања могли већ уверити, и у ствари дао.

Сматрајући оно за своју дужност да и наш пољопривредни свет узимамо са ових нових проналазак — напретком савремене пољне привреде, на да се инак за то не надуше Бог зна каквом одању од стране наших, из жалости и сувише још заосталих, правителјских — летуш пољопривредника. Та зар нам не некажуе статистика, да је у Србији 1897 год. било само 611 а на крају 1902 године требало да буде по рачуну само 625 сејалница, и ако се већ толико година некретно описује » извесне нашине пољопривредницима огромне користи од арстачне сејалнице !!.....

М. Ва.

ГАЈЕЊЕ ЋУРАКА

Ћурка се, као и гуска, гаји ради меса и перја. Само с тог разликом, што је гшчије перје од ћуркинога боље за пуњење јастука и покривања. По боји перја ћурака има разних, али се највешће највају шарена, а ређе често бела. А баш ове беле радије би се држале због перја, јер је на већој цени него шарено.

При зашћавању ћурака, као и гусака, мора се обратити нарочита пажња на заштита перја. Јер, ако запатна града: ћурака и ћурка исуку како треба здраву и потпуно развијена, не може ни ни ближе а како да даље потомство бити снажни. Стога ваља пазити, па за заштат употребити, потпуно развијена и снажна града у другој или трећој години старости.

За знаат добар је онај ћурако који је круван и снажљого састава; здравих, снажних и исеоких ногу; бутина (бачака) пуних и једрих; под кога су бобице по врату и глави јасне боје и приметне крпчице. А поред свега тога да је и живахан и да се од ћурке не одваја. Ћурка тако исто треба да је здрава и снажна; да је ирва а не плашљива, и да је једне старости са ћураком. И само од оваких града потомство може бити како ваља здраво и напредно. На једно јато од 5—6 ћурака доводи се један ћурако за ошћавања. Већи број ћурака не треба чу давати, јер не може све оплодити, те се јаја на могу уз-

гих животиња, у пукотинама по стени, у трњу и у влажним шумама, где изрије лондишу руну и у њу се крије, па и њу постава маховина, лишћем и травом, а ноћу излази у лон, да тражи хране. Храни се најразличе мшеницама и другим ситуијама сиварима, голудржаним тичицама, гуштерима, змијама, пужењима, црвима, гљивама и другим нашим штеточинама. Јек врло често хапа и једе и отровне змије, јер му мишак отровни ујед не шкоди. Биће за читање занимљиво, да о томе нешто испричамо: Једног дана месеца августа наиђе један ловац случајно на једна, који се у шуми са шареном (отровном нашом змијом) борбе. Јек се у тој борби толико заљео, да није ни осетно ловач долази. Вешу у близнаји једно поделено дрво, на које се ловач брзо поине, са којег је целу борбу целу посматрао. Шаран је једна вешу пута за њику и образе уједо, али јоку то није ништа сметало, да и даље борбу продужи. То је ловац посматрао пуних 20 минута, док напослетку јеку не испадне поделени час, да змију за главу шчепна, главу јој разријека и поведе ју с отровним жлездама заједно; затим је и од тела једно 10 сант. дугачко нарче појео, па ју онда оставио. У тоно се ловач сије с дрвета, узме једна и понесе кућа, да види: шта ће с њим бити, хоће-ли се какви код знаци и последице од отровних ујед змијиних и од поједене главе с отровним жлездама, покажуће? У једном сандуку, држао је једна пута 3 месеца, хранио га, али није ошћало никаквих последица, што је врло чудован, кад се зна, да је шаран ујед за свако живице толико криј опасан, па и смртоносан. Али, ото, код кога то није случај; код њега шаранов нахапан ујед нема никакв последица, па и јек и с те стране користан.

Осни тога, једе јек, али само у нужди, кад случајно не

жати са сигурношћу да насаћавање. Ћурака не треба у јату дто држати ради ошћавања, већ га променити, јер му потомство бити све слабије и измече се, па и ако изгледа здрав и још снажан. Па стога, чим се то приметити, треба га променити, намерајући при том да буде снажан и добро развијен.

Да ли је ћурка почети да носе раније или доцније, зависи од тога: како је хранена, као и од времена. Ако је има одвише јава и хладна а уз то ћурка слабо хранена, врлоће доцније. Али, ако је време блага и топло а ћурка иначе добро хранена јаком храном, врлоће раније. Али обично она почиње носити крајем фебруара, па носи до почетка априла, до кога се времена обично изнесе. Ћурка снесе 15—20 а неки пут и до 30 јаја на годину. А да ли ће смети носе или нити зависи углавном од тога како је хранена. Ако је добро хранена онда — ваље. Ћурка не носе сваки дан, већ прескочи по дан-два а по неки пут и по три дана, на онда снесе. Кад се ћурка с пролеће раније изнесе, застане и не носи све до августа, па тада пронесе понова. Али ова летња јаја исуку за насаћавање већ за потрпак. А сем тога ни бројно их не савсе оплодио као у пролеће. Ћурка врло ретко да снесе по подне, већ увек пер подне, и стога ваља па њу пазити у то доба. А да хоће да снесе, познаје се по томе, што се од осталих ћурака одваја, тихо лауче, и често прави круг у претлаку. Од осталих ћурака збова се најважно испради, мотри да је нико не види, па се на један мах сакрије у бубње или високу траву, па ту снесе и после се најважно диже, и неозањно враћа јату. Стога кад се приметити да ћурка хоће да носе, треба јој у стаји спремити гњездо и закловити га грањем, на које мегутни сладе тако, да кад лежи никога не види. Ако у исто време нише њих носе, треба направити нише гњезда и иста закловити и једно од другото одвојити тако, да ћурке једна другу не виде, јер се тада не трие. Прво јаје које ћурка снесе не треба дирати већ оставити као полог док друго не снесе. А ако се оно дигне, она нише у томе гњезду веће да носи. При узимању ваља пазити па увек оно раније снесена узимати. Кад ћурка сама нађе место на подне на њему носити, не треба га дирати или око њега што баратати. Шта ваље, не треба јој гњездо дирати ни онда, ако га је она гњедог напољу наметела, само ако је често тако, да нека бојазни да ће што јаја ку-

пање животињске хране, и ноће које ошћаве, и корење, нарочито воде зрину (паргурењу), али је корист, коју нам чини утамањивањем разних штеточина, много веће од штете, коју нам врло ретко чини најразличите онога воде и неког наметог корена, па стога треба једна чувати и бранити као најважно великог добротвора.

По кућама држе једна да хапва мшенице, бубе шчабаве и пенце, а по сточним стајама да држе да растерује и тамани напове. Он напово дотера до зиди, па га онда својим бољмама причврсти уз зид и тако га изведе, да напово мора да крике. Препитом, њеног једна носе позиме из куће у кућу, да хапва мшенице, бубе шчабаве и да растерује напове.

Ћенка околи у месецу априлу, мају или јуну по 3—8 слесних младића, који после неколико дана проналазеју, а које мајка врло бржљиво дјви, чува и негује, а у одбрани за њих и па веће животиње сасвим одважно кидише. Ћенка је од мужјака мало крупнија, има шилјатнију мушну и отвореније је боје.

Што се прича, да јек хоће да испија кокошија јаја, то се у истини није доказало. Биће да је то негде учинила ловаца, која то и радо и врло често чини, а грех се нерадољко баца на јока.

Јек је уштите добродушо, али врло наљивањо, по при том и врло обзирно и смотрено створење, које трудно, али часно и поштено проводи свој живот у корист нашу, и не пошмљивајући на то, да човек, које он толики пријатељ, може бити толико грозан и неваљало, да га деуравајски гњи, па — и убија!

пти. Али, ако је често нествурно, онда јој не треба дозво-
лити да на њему носи, већ јој сиренити гнездо како је горе
речено и онда је задржавати код стаје тако да у томе гнезду
сиоце. Је ли у њему ја и једно јаје сиоца, пошине у њему
и даље.

Сиоца јаја нала најважније чувати на каквом сувом и про-
вајном месту. Не треба их држати на земљи или голој дрвеној
пошници, већ у мливи и слами и сваки дан их превртати тако,
да никада не леже дуго на једној страни. И саво тако очу-
вања јаја моћиће се кроз 3—4 недеље са сигурношћу насадити.

Ђурка се не раскоче одмах чим се изнесе, већ доцније.
А кад хоће да леже, позиваје се по томе, што се надија из
јага, тих куче а поред тога прикупаа слани и неће на та
носи на гнездо. Стога, чим се то прихвати, треба је одмах на-
садити. Под њу се може метнути и 20 јаја, али је на толики
број не треба насавати. Много је боље насавати је на 15
јаја, јер ће их лакше покривати и боље загревати него већи
број. А сав тога, лакше ће доцније под-а се моћи при-
мити и амалити 15 него 20 ђурка. Јер, ма како да је
иначе простор у коме се држе погодан, ипак ни је материјал
аклон и топлата пратити. Ђурка лежи на јајима 28—30
дана, за које се време ђурка изведу. А она је тако најважни-
јева, да по неколико дана неће да устане из гнезда да једе
и воде пиће. Стога, ваља добро познати, па кад се прихвати да
сама неће да устане да једе и воде пиће, треба је руком дубо
и нахранити, па ће се, чим се нахрани, сама пратити у гнездо.
А има их омет и таквих, које кад са гнезда устану и нахране
се, неће одмах у негу да се прате, већ хођу те јаја могу
да заклате и провадују. Зато и на њих треба обратити највишу
и не дати им да се дуго задржавају ван гнезда, него их го-
шати да што пре легну. За време докле ђурка лежи на јајима,
треба је најважније хранити, ад јој не треба давати такву храну
од које може да добије затвор, јер се он ипаче код не јавља
услед дуготрја лекава, те може да буде од ривих последица.
У ово доба за њу је најпогоднија храна јечан и коре од хлеба
са ситно исецканим лишћем од маслички, које она и ипаче
врло радо једе. За најпо најбоље је давати јој саво чисту,
снежу воду.

Даву добро не види, па појури као оно гуска кроз маглу-
на леки предмет који му се буде предвидио, или који је он
напутио, а кад ближе до њега дође и онази да је тај предмет
већи од њега и да му може бити ометан, он стана поше да
гретни, да жмбирка и да нушка, па се одмах смота у кучице —
„вајем“ се, и тако смотан остане, док се та опасност испред
њег не уклони; онда се смотрение поше да одмотава, да се
опружи и тек онда продужава свој пут даље. Ипаче је врло
треба животина.

Кад се у кучице смота, не може човек пред собом ни да
га опати, јер је свесни зираи и изгледа као повећа грда земље.
Кад је опружен, онда су му беде на телу предугуте и може
човек да га гледи, а кад се најече, смота и предвоји у оштро,
бољакано кучице, онда нико није у стању да обухвати голу
рукама; али кад би га неко тако смотано пошло хладном во-
дом, одмах би се опружио. Кад би неко у његовој близини
звиздао или звоцетом змјони, он би се неистрпано трао, док
се са звиздањем или звоцетом не би престало.

Саво пилани једу жељиво месо, ипаче се од његовог тела
не може ништа корисно употребити.

Давле, не убијајте јеска; чувајте та као свата добротвора,
који наша поља и дубраве од зла и наметни брани!

— 4.

Ако су за насад употребљена оплођена и адрана јаја и
Ђурка на њима за све време прилежно лежала, извођење ће
ћи лако, брзо и без великих тежкоћа.

У свакога Ђурка као и пилета има на врху кучићи мало
чврсто зрине, помоћу кога она проваљује лутку. И кад на-
прави толики отвор да може главу проколити, оно почи-
да излази. У томе напредују оно учуче и себе толико надуха, да
преша потпуно разбоје лутку и ослободи је се. После изнес-
нога времена са почетком кучица оно зрине са њега отпадне.
Ретко је кад потребни лутка помоћ да Ђурки на лутку изађу,
сав случаја кад је кучица, којом је Ђуре ометано, тако чврста
и дебела да ју оно само не може да пронази, или кад је при-
лашетоу за лутку зашлепело.

Чим се Ђурки изведу, крију се испод Ђурке и то обично
под њеним задњим делом, зато што ни је ту толикоје, јер на
њему има више наперја.

До извођења и са самим извођењем иде обично лако.
А тек после тога настају тежкоће у даљој нези и подизању
Ђурки. Ђурки су на сами веома осетљиви тако, да од хладноће
и влаге највише провадују. Па стога ваља добро напати и са
гнезду у коме су наведени не кретати их за првих 24—36
саката. А после тога времена, кад се добро осуне, треба их
са Ђурком и гнездом пренети у каква сув и топло простор.
Ту треба их толико држати, докле добро не одируну. А кад
толико одрасту да се могу са Ђурком пуштати на поље, треба
их изгонити, али само онда, кад је време сунце и топло. Кад
је време кишотано као и за време росе, не треба никако даје
Ђурки пуштати на поље, јер могу да озембу и провадују.

Отхрањивање малих Ђурка врло је тежко, а нарочито
ако сама у почетку не могу да почну јести, у ком случају
треба их 3—4 дана клукати, док не почну хранити јести. Неки
одајивачи препоручују да Ђурке треба поменати са малим ни-
лићима, па ће се они у њих напати да једу. Други омет пре-
поручују подметати кокошима јаја под курку тако, да се у
једно време изведу пилићи са Ђуркиња, па ће се и они у
павиће научити на храну. Но по намет мишањем не треба
чинити ни једно ни друго, већ их хранити курку, докле се не
напатику да сами једу. Прво их треба клукати а по том их
подносити храну на руке и она ће почети да клауцају. А кад
се па то навикну, може им се давати храна као и обично. За
време давања хране курку, треба их хранити саво пола часа.
У ово доба за њих је најбоља храна: првиш, првишје лутке
попарене врлоом водом, брањеним жижак и ситно исецкано
глесте. А ако се оне хране не може да нађе, могу се хранити
тврде укувани јајима која ваља добро изгњечити, пошто се
преходно у њих напсе сасити ситно утиснано лутке од јаја
и несецканога лишћа од маслички. Она и онако спремна храна
може се давати за првих 7—8 дана. А које се у место
јаја употребити и несап сир са лутком и лишћем како је горе
речено. А већ друге недеље у место јаја и сира, могу се храни-
ти кувањим, добро утисненим кривошор са осеком прекрптом
и ситном лутком. Хране ни не треба никада много давати од
једног, већ увек по мало али пошече, тако, да свагда поједу
оно, што ни је с кол обрну да. За најпо ваља ни давати
саво чисту, свежу воду два пута дневно. А где одајивачки
рачуи дозвољава, може им се за најпо давати и мало чисто
или водом разблажено.

Прокисло млеко и напекано храну не треба давати, јер
је и једно и друго хладно Ђуркиња шкодају.

Кад је год време сунце и топло, треба Ђурку са Ђуркиња
пуштати на поље ради кретава. Тем приликом они ће наћи:
бубица, црни, понеки листић, семену и све то појести. Ну, при
том пуштава, ваља напати, да се од стаје даалего не удаљују,
а нарочито ако још има изгледа да ће се време променити. И ако

ћураћа у ово време већ почињу да једу сави што пау, ипак се на то не треба много ослањати, већ их и даље хранити спречљивом храном до навршетка 8 недеље. То стога, хитно су од овога доба још једнако слаби, јер им готово сва храна иде у образовање перја, а до тада им већ илази и бочице. А да би се пак до појаве бочица што боље развиле и ове што лакше прележали, треба их добро хранити и у храну метати одитно испеканог першуна и луна.

У време појаве бочица, треба им дати за напој свежу воду, у коју вала метнути какво парче гвозђа, ради снажења крви.

После тога времена, кад прође бочице, могу се хранити као и маторе ћурке и само им из јутра и у вече давати по коју шаку зрна, како би се што боље развиле.

Докле млада ћураћа толико не одрасту да се са старијим грама могу равнати треба их обавишати хранити, како им старија грама не би храну отикала пошто су она ипак веома прождрљива.

Успешно гајење ћурака може бити само онде, где има довољно простора. Али се и у малим просторима могу гајити, само је тада много више хране потребно, јер ћурке много једу, прождрљиве су. А поред тога, треба преко лета да имају довољно зашита од сунчане вриване и кима, јер им она шкоди.

Стаја у којој се држе ћурке не мора бити угњетена али треба да је довољно пространа и да не прокива. Седала треба да су сва у једној висини, јер снага ћура гледа да нагине горе највише место, па узлеђући једна изнад друге навике се и узнежиравају. Најбоље је, ако се седала направе тако, да сва полазе од једног дретка околног овако као ваоци од главине и тада ће сва бити у једној висини, те ће ћурке на њима верно седети и неће се о виша места отизати.

Као и код остале живине у живинарству, тако треба и у стаји у којој се ћурке држе, да вала потпуна чистоћа. А то ће бити бити само тада, ако се ћурке сваки дан нажално прикупа и избацује и ако се седала перу јаким њемом и рибају тврдом четком бар по једном у недељу.

И. К.

МАЦИЛНИКОВ ОДЕДНИМЕТАР ЗА ОДРЕЂИВАЊЕ СТАРОСТИ ЈАЈА.

— Са Конгреса српских лекара и природњака —

За оцену старости јаја служи сирапа, која се назива одедниметар. Ова сирапа је слична ракљожег. Од њега се разликује само по својој подели (скали), која је удењена за одређивање дана старости јаја, која се испитивају подвржавају.

Са сирапом користи се овако: У једну дугачку цилиндар, у облику њехара, напуне се чисте воде до врха његова, па се у ту воду саче потребна количина чисте кухињске соли (за један литар воде долази 126 грама обичне соли). Оdedниметар потопљен у тај раствор треба да потоне до тачке, која је на његовој скали означена са (Нуладу).

У овакај раствор потопљују се јаја, чију старост хоћево да испитамо. Скоро сисеко јаје у таквом раствору потоне на две суда. Ако јаје плива на површини раствора, онда значи да је оно старије од једног дана. Али ако пак хоћево да дознамо прану старост јајета, онда треба да сипамо обичне чисте воде у раствор докле, док јаје које, је у раствору пливамо, не дође на две суда. Кад то буде, онда треба у тако разблажен раствор потопити поново одедниметар. Он ће сада потонути на две, и број који пак казује докле је он у тај разблажени раствор потонуо, казује и старост јајета.

Ако је одедниметар у тако разблаженом раствору потонуо до бр. 15, онда значи да је јаје, које је у таквом раствору на две потонуло старо 15 дана.

Јаје старо три месеца плива и у обичној води (у коју није никако кухињске соли долазало).

Ако хоћево да испитамо већу количину јаја, онда за њих треба приготити и више раствора. Раствор треба, без сумње, удањавати прена старости јаја, с којом се можемо задовољити. Тако, на пример, ако смо задовољни тим, да за нашу употребу могу послужити добро јаја, која су 15 дана стара, онда ћемо направити прена горе изложеном начину раствор, у који ће одедниметар потонути до броја 15. Кад сва јаја, чију старост испитивамо, потонуто у такав раствор, онда ће сва јаја 15 дана стара потонути, а старија од тог времена пливаће по површини таквог раствора.

Слика 1.

Слика 2.

Прво. *Мацална*, приликом свога предавања на првоме Конгресу српских лекара и природњака експериментисао је са својим одедниметром на секцији полупривредника и нарешних лекара и том је приликом Српском Полупривредном Друштву покорио један свој одедниметар.

Упознавајући своје читаоце са овим проналаском нашег брата Чеха, професора Средње Полупривредне Школе у Прерави у Чешкој, господина *Мацална*, њиме препоручујемо да се у даљем случају њих користе, јер је апарат и једстав и руковање њих сигурно, а одређивање старости јаја савиш тачно.

ЖИТНИ ЖИЖАК ИЛИ ГАГРИЦА.

Др. Бруно Вал.

Извешаје Ц. К. Полупривредно — Експерименталне Станице у Бечу.

Полупривредник не може никад рећи, да му је плод његова рада у потпуној сигурности. Док је изнад на њим прети му опасност да га саква природна невођа или каква опасна штеточина не уништи, кад пак једног жито у амбару смешти онда се јашљају поред многих опасности и опасност од једне врсте штеточина, која напосм осетне штете житу, нарочито струпаји, — и ако та савиш се ушати а оно му знатно правне смањи. Тај штеточина то је *житни жижак, гаврица* (*Calandra granaria L.*, такође *Sitophilus granarius L.*)

Житни жижак леже јаја на житном зрну. Наведена ларве (прића) жито унутрашњост зрна од шинење, рајли, оспа или кукуруза, и при том увек разоре и саму клицу тако, да таква

зрна посеjana na njevki nikad ne mogu da isključaju. — Posmatrano li pažljivo žito, onda možemo videti na većem delu zrna po jednu malu grupicu, unutrašnjost zrna u neka zrna i do polovine pojedena. Šteta od ovog žakica može no kadkad da bude ogromna. Žakica se javlja jedino po ambarovima a nikad dok je žito u polju — na njivi ili guvnu. Ova štetotčina voli zaštićeni i po malo vlažan vazduh, koji najviše nalazimo u zatvorenim i neprozračanim prostorima — ambarovima, житинicama i житним magacinima.

Žitni žakica je vrlo čest i nepozvan gost naših ambarova i gde se jednom ugrova, tako ga nije nikad. To je jedna vrsta ravnata od 4 cm. dužine, krko crvene boje, larve mu nekažu nogu i po boji su bele. Po svojoj prirodi žakica je prevršen od nekuda omano, gde je se i potpuno ođakalo.

Da se nešta otreveno moramo pre svega ambarove i kosove *marljivo prostirati* i *žito čestke lonatama preortati* *ari čemu se žmirci uzemire*, to ne mogu sa ovom prilježnošću svojoj, po polopravrednima štetan posao, raditi, s jakim bi radnjim kad bi na njiru bili.

Provetranje i prevrtanje zora se u svakom ambaru vršiti, na čas i tako gde žakica još nema, jer je najbolje otkloniti, pre no što nastupi, dakle u početku. Kad se jednom ova štetotčina ugnezdi, onda su ova prosta sredstva potpuno bespishna i u većini slučajeva je jedini radikalni lek da se otkloni otkloni čimšene cele житине. Prvo se mora sve žito iz ambara iati iz magacina da ispire, i onda ovaj radikalno otkloniti. Sve pukotine na dasakama ili zidovima izčakati i no tom blatom, balgom ili krečom prevažiti, zidove okrenuti, *ari čemu se kreču voda nešto karbolne kiseline*. Ali najbolje sredstvo, koje se u berlinskoj otkloni житине za čimšene pukotina i ruha sa uspehom upotrebljava jeste *amalinovo ulje*, od koga se 1 litar sa 1 litrom vode pomera, a no tom se celo prostor sumirugljenicovom parni dezinficira. Na ovaj način se mogu štetotčina potpuno iati približno da uklone. Treba paziti da ponovim unošenem zaraznog žita u ambar onet ne uvede to parazite.

Da se žito pojednog suvalet zrnevka kao i onog u koje ima dutki od žinica, osloboda, pokuštavana su razna sredstva, koja se dosada nisu bog zna kako praktična i sigurna pokazala. Predloženo se, da se žito u vodu toni, *ari čemu bi se sušila i oštećena zrna, koja no ponovnim vode navažu, uklonila a potonula — zdrava — zadržala, i verovako se, da izgrizena zrna neće potonuti, ali i ova pretpostavka nije ispadala snaga za rukon. Daleko pouzdatlje se, da se jednom vremenom centrevrste zdrava od oštećenih zrna izdavažu, gde bi lakšna (šunala, nagrizana) napole isletala a zdrava unutra ostajala, odnosno kroz drugi otvor izlazila, da i to nije onakve rezultate pokazalo kakni su se u stvari očekivani.*

Jedini način, koji se sa sigurnošću može preporučiti, naročito onako, gde se ima mala količina žita da otkloni to je, da se žito u neka nimalo časova temperaturi od 50—60°C naloži, usled čega žakica i njevove larve umru a klijavost ostaje ista tj. bez štete no klijavost zagražvanog semena. No sebi se razume da žito mora biti potpuno suvo, dakle ono, koje je duže u ambaru dežalo, to imalo vremena da se dovoljno proetini, jer vlažno žito tolikoj temperaturi naloženo ne može nikako klijavost da održi. Pri zagrevanju treba još paziti da temperatura ne pređe pomenuti broj stepena. Ovo je no sebi samom veoma praktičan način unštavanja žakica, samo je potrebno imati truda i pažnje.

Ove je vredno pomenuti metodu *Frankou*, koja se sa uspehom primenjuje za unštavanje graškovog žinica (*Bruchus pisi L.*), najme dezinficiraju žita sumirugljenikom. Na 1 hektolitar žita uzima se od prirode 50 ^g sumirugljenika,

koji se sase u jedno bure ili u kantu sa sigurnim zatvorom (loklacij), koji se prethodno žitom nauva. Ilatno se naloži deitno ovog sumirugljenika od prilike četiri časa — ni manje od 10 minuta ni duže od pola časa. Za tim se seme izurci na suva i rastvori na pole — na vazduhu, kako bi sumirugljenik isvetrio. Pri ovom poslu treba paziti, da se suva sa ovom tečnošću nikakva svetlost ne primone niti u prostorije gde se dezinficiraju zrna.

Jednom ozaraženo žito žakica no treba više unoviti u ambar ali magacin, koji smo velikom ntrkom otklonili, takođe pre no što se žito u ambar unese treba otkloni od starog žita ispriti, dakle *nikako ne treba staro žito sa novim mešati*. Pa i onda, kad se novo žito sase, treba ta čestke nadledati, da se ne bi žakici onet nojavim i da ne bi do toga došlo, *treba ga čestke lonatama preortati*.

Sem ovih pobrojanih sredstava za suzbijanje žitnog žakica ima još nekih. Tako npr. na nekim mestima pronaužu pod hodnika ambarskog naliko ležavom tečnošću, gde se žakici zagabe, te no mogu preći u odelje sa žitom. Za tim prostiranje nunežnih kria no vodu u koje se žakici zalivale i koje se poste ispužaju i vremenom vodom pare; dale zaalčevane kria, ovalčevane sumirugljenikom, u tolike žita i. t. d.

Ova ova sredstva sredstva za suzbijanje žakica, kad se blagovremeno unovrene, mogu bar pomoći, ali ne da se štetotčina sasvim unoviti a ono bar da se suzubi i da ga u manjoj meri bude, to da se i štete koje bi on učinilo, koliko toliko smanje.

Još da pomenemo da na nekim mestima upotreblavaju i sveže nprirno seno kao sredstvo za suzbijanje žakica ali se nemo u poslednje vreme ne poklađa većina pažnja.

Dr. U. M. C.

КУКУРУЗОВИНА И КОЧАНИКА

— M. J. Bažek —

Шама. Путujući one jeseni no Srbiji videlo sam, da ima krajeva, gde se o namni ne vodi gotovo nikakvog računa. Ona se ostala nenosena na njivama, te je vetar na sve strane raznosi. Istina na te se njevni nagoni stoka, ali ova pojede samo jedan deo linača a stabljiku i no okusi.

Unovite uva, a naročito one no stočnu hranu veoma osudne godine, ovačak način gazdovanja nekonosnja je i skroz pogrešan. Шама predstavlja kraljevu gradnju od prilike vrednosti, te bi bilo šteta, da je vetar na sve strane raznosi i da se od nje nikažno u toliko koristi, što bi se jedan njev nezahvalni deo zaorao to da služi kao šubr. Na toga razloga, dakle, namera ni je da navesem kraljevu vrednost šame i kukuruзовине unovite.

Хемijski састав наше (стабла с лишњем) овај је:

Вода	140
Сухих материја	800
Протеина	4.3 (3.5—5.7)
Масти	1.1
Угљених хидрата	42.5 (37.9—47.1)
Целулозе	34.7 (29.5—40.5)
Пепела	3.4 (2.7—4.0)

Према томе излази, да је шама no хемиском саставу слична (на чак нешто и боља) шеничној слами. Сврљивост је наше исто тако слична сврљивости шеничне сламе.

Шама се може davati овдима i говедима до половине, на нешто и више, од целокупне хране.

Најбоље је шану давати стоци исечену — сечке. У другој свету кукурузна се стабљика и њене и од ње гради нарочито брашно.

Кочанике. — И ако се кочанике обично употребљавају за гориво, оне могу да служе и за стојну храну, нарочито ове осудне године, јер оне садрже:

Вода	12.8 (11.5—14.4)
Сувих материја	87.2 (85.6—88.5)
Протеина	2.9 (1.2—4.3)
Масти	0.5 (0.1—0.7)
Угљених хидрата	43.9 (36.4—47.6)
Целулозе	38.3 (35.1—43.8)
Пепела	1.6

Према томе кочанике су по хемијској саставу сличне са дошјем сламом (јечменом, рајом) а и по спарљивости не изостају од ове.

Стога је за преноруку давати кочанике стоци (овцама, говедина) али и то узек пшенице. Кочанике се сипају или на трај начин пошто се предходно покиселе 24—28 сати у славој води или се суне кочанике пашулу.

Наје рђаво да се кочанике мелу пашењем са једним делом кукуруза у млину, јер се тада добива јарка много хранљивија.

Зелени кукуруз. — Свиња је познато, да се зелени кукуруз даје врло радо говедима и да онима може да служи као главна храна. Ја ћу пак на овој месту само извести његов хемијски састав. Зелени кукуруз има:

Вода	84.0 (86.8—76.8)
Сувих материја	16.0 (13.2—23.2)
Белачевине	1.5 (0.9—2.7)
Масти	0.5 (0.2—0.8)
Угљених хидрата	8.3 (5.6—15.3)
Целулозе	4.7 (3.0—6.7)
Пепела	1.0

Видно је, да зелени кукуруз као год и шана и кочанике, садржи прилично сиљне и дестријне. Али не само што се зелени кукуруз даје сиљно стоци, већ се он кицела и гради носе кукуруза, а од њега се гради и сено пада се покоси и осуши.

Кукурузно сено садржи:

Вода	29.96%
Сувих материја	70.04
Протеина	5.68
Масти	1.63
Угљених хидрата	34.26
Целулозе	21.85
Пепела	6.59

Према томе врло је добро, да се од зеленог кукуруза гради сено, јер ово ништа не уступа осредњем и дошјем млињској сену.

ПРОЛИВ КОД ПРАСАДИ

Од ове болести највише болују млада прасад; а по неки пут побобољају се и старија.

Кад је болест јака и узме њену маху, оболело грло за неколико дана утисне. А кад болест није тако јака, болување се продужи, за које време оболело грло окривља и много опадне у сивац, да га је после тешко и најбоље храним убрно опоравити. — Она болест код прасица најчешће долази од пашења и нечистоће. Стога, ваља добро пазити да свињац, у коме се крмача са малим прасцима држи, буде топло. То-

плова у њему зими не треба да буде виша од 12—14°C. Из негога тога разлога, и ако је за наредоване прасиди веома потребно крстање, ипак их не треба пуштати на пола, кад е време хладно и мочарно, јер могу да назабу и добију не само прасид, него и друге болести. А зна се, да се прасад од ове болести и то баш зими више побобољају него лето.

Место, на коме крмача са малим прасцима лежи, треба да је топло и добро подстрто сувном сламом.

У почетку, док су прасад још мали, треба за простирку употребити ситну сламу, јер се у крпуну прасад узукну, те крмача, невидећи их, не може притврати.

И ако се зна, да свиначе никада не бацају и не мокри онде где лежи, ипак треба добро пазити да простирак буде сув и чист. А чим се прасиди да је загрејан и слама толико пшеница, да прасад не могу знати у њему потребу топлату, ваља га променити. Доцније, кад већ прасад мало одрикну, треба их подстртити крпуну сламу, јер ће им у ној бити толико. Свиње обично бацају и мокре на једној страни у крају, па стога треба свињи нут нештолику удаљити да прасад не би по ној изукла. То је потребно чинити већ и стога, што се често шуца тим начином и шире рашира зааре.

Ну оем тога, пролив код прасица јавља се и онда, кад се крмача храни ситније јаким храним или кад јој се ова даје кицела. Од јаке хране кицела је јако и са више насти, те код прасица изазива пролив. Кицела храна јако утиче на пашњу млека од кога прасад такође добијају пролив. Стога на храну крмача, које имају малу прасад, треба обратити што већу пажњу. Не треба им дати давати јаку и кицелу храну а нарочито их чувајти да не једу цибуру, суртку и којекавике преслице. — Тако исто и ваља промена хране којом се крмача храни, јако утиче на кривоће млека, па и на стање здравља код прасица. Стога и на то ваља такође обратити што већу пажњу, па храну без пажње не хенати. Или, ако се то мора чинити, онда да то бина постојно, тако, да не утиче штетно на шану и кривоће млека. — На храну којом се крмача храни, треба обратити пажњу још и зато, јер, кад јој се даје јака храна, пре ће јој се јавити жар за бугарем којој штетно утиче на кривоће млека, због чега прасад такође добијају пролив. Али, ако се жар већ јавио, треба прасад одвојити од ње и онда их хранити млеком и другим, јер ће бити виша штета него ако се оставе под крмачом да сипу и од њега се млека поразобољају.

Као што је и напред поменуто, пролив код прасица може се и доцније јавити, дакле и после кад већ буду одбавена. А то бина нарочито онда, кад им се даје више кривоће млека, него што она могу поднети, или кад им се даје храна са поквареним сипачинама или преслицом суртком.

Како се, дакле, у највише случајева пролив код прасица јавља због неподесе хране којом се крмача храни, потребно је на то обратити што већу пажњу. И зато, најбоље ће бити, ако се крмача за време док ле прасиди сенају, храни некијима и шлевох повареном врћом водом или сипачинама. Само треба пазити да ове не буду киселе. Тако исто може јој се за храну давати замечена овена или јечмена прекрпуна. Оваква храна неће рђаво утицати на кривоће млека, а и крмача се неће од ње гојати. Јер се зна, да ова крмача добро подиже прасад и да ет јој ова здравна и напредна, кад се за време сивања одржава у умерено угљеном стању.

За време док ле крмача буде водила и дојела прасад, за нашој треба јој давати само свежу и чисту воду.

Грло, које се од ове болести оболело познате се по томе, што је пшеница; што с вадом не сипе; што радио лике и сирико осеку — нитену, кад је паје; што се наком заљачи у сламу, и напослетку што му је багата врло жута, жутка, деп-

дима и кисело-сирћавина. А сем тога, стомак кад се пише осећа се под рупом као отечен, а кад се притисне градо не осећа болов.

Чим се ови знаци прихте, треба оболела градо од здравих одвојити у засебни, суп и топао простор. Али како ће она и њега балансово заградити и ваздух поздравити, треба га што чешће чистити, отварати и проветравати, но тако, да у њему не буде јаке промаје.

Ако оболело прасе не буде већ раније навикнуто на другу храну сем материног млека, треба га хранили крављим млеком, које ваља до потребне мере разблажити мляком водом. У ово млеко треба насути мало ситно угуњено креде или брашна од растова жира, који пре тога треба да је добро испрели или почен. А ако је пак навикнуто на коју другу храну сем мајчина млека, треба га воме хранили, ако она нији узрок пролину. Али, ако се најде, да пролив проузрокује храна којом се храни, треба је одмах променути. У том случају, најбоље је ако се замету осезана или јечена прокурла, па она дије. Ваља пазити да ва њећа буде мляка. И у ову храну треба насути мало ситно угуњено креде или брашна од жира. На ако и после тога болест не утине и не прође, треба узети једно-два жуманцета од јаја, добро их разкутити па насути брашна од жира и омет добро измешати, па то давати. Ако и после тога болест не прође, већ и даље буде трајала, а нарочито ако се на наше градо привети, ствар је озбиљнија и онда треба одмах звати сточног лекара, који ће паредети у том погледу што треба, да се болест пресеци и оболела градо изведе.

Кад се оболело градо издвоји у други простор и почне хранили како је напред речено, не треба га после хране никако занемиривати, јер му је у овој болести веома потребан мир.

Кад се већ она болест у сивљив устали, треба га редовно чистити и свагда одржавати у најчистијем стању. Бубре треба најважније счишћавати, скудлати и бацити овамо, куда сивље не иде, како не би по њему ризицале. Дуварове ваља кречити а вод повлавити парболном водом.

Судови из којих се сивље хране треба такође често држави. После свакога хралења, а нарочито ако се храло мбон хране, треба их најважније опрати, изврнути и оставити да се добро осуше. На буде ли се на чисту судова наило, већ се храна буде давала у нечистиј судовима, толико ће се загадити, да ће се и најбоља храна у њима киснати и кварити, те у нешто да се болест спречи, могу се јом и сасави нове појавити. Јер на нечисте судове, а нарочито у лето, нападнују читави ројени кува и друге гивади; а она се да оне могу бити узрок појави разних зараза и болештина.

Ово неколико напована износило у начери да се одгајивачи њима користе. Јер, одшта, биће им лакше отклањати еве ово што изазива ову болест, него је после лечити.

Напоследку саветујемо им јом и то, да ваље, па ако се од вете крваче прасад редовно од пролива побољшавају, да такву из прихода исклуче, јер је то знак да су јој органи за зарене неперправни.

И. К.

ДО ПИСИ

Писма, 16 септембра 1904 год.

Резултат овогодишњег отпана сивљених мехурака у Нишу.
— Акционарско Друштво за унапређење сивларства у Србији и ове, као и прошле године, издавало је бесплатно народу семе сивљених буба ради гађења.

Немамо при руци тачних података колико је оно раздало семена народу из округа нишког, да би према томе могли це-

нити колика је количина мехурака произведена. Али, судећи по свему, Друштво није добило толико мехурака колико би према радатој количини семена требало да добије. То стога, што га је знатан део код одгајивача прошао. Јер многи одгајивачи нису знали кад треба да отпине најбоље и па коликој се они толиког врста. Многи су пак одгајивачи држави кутије према ватри или па лева, док су их други носили у недрице, те се оне усад налагави час већој, час отије најко толиког морало пронасти. Код многих пак одгајивача, храна и мислени су упростилији већ изведене гуевице, докле су код других због неоподности локала у којим су државте такође морале отпинути.

Био је одгајивача који су у недостатку локала удобних за државте и гађење сивлоубе, држави оне по одјама за становање, где нису могле имати потребне тишине, свежа ваздуха и чистоте.

Све ово, дакле, узимало је, те мехурака није произведено колико би према очекивању Друштва и пријатеља ове привредне грање, требало, па и ако су се синови, а и пријатељи сивларства, трудили и могућавани народ о томе како се сивлоубе у оште гади.

Није нам начера да оном прилично говоримо о томе: шта би требало да ради државте и општина у интересе унапређења сивларства. Али државте да неће бити па одмет Друштву и одгајивачима ако им утинило једну скромну напомену, а то је: да се убудуће семе даје само оних одгајивачима који буду имали колико толико удобне локале за гађење сивлоубе, те да не пропада. А одгајивачи омет ако немају таквих локала, да не узимају семе како им гуевице не би пропале у половни свемо живота или и при самом завивању, те да уштеде себи изливани труд и трошак.

Отку мехурака отпаче је ове године у Нишу 31 маја а урајало је до 1 јуна, кога је дана престало и закључено.

На ондашњу откупну, станину сем одгајивача из окружношкога, доносили су мехуре на откуп из Беде Паланке, округа нишког и па округа топличког.

Како је било из кога места одгајивача ове три округа видљиво се из прихода који ће мало није бити стављено.

На нишког станини откупљено је мехурака и то:

1 кл. 1907-1. Иск. 316-25 и Шка. 25-7 килограма.

Ове количине мехурака по класима, доноси су одгајивачи и продали Друштву, а сигурно је сваки од њих задржао и по неку количину за домаћу потребу, коју свакако ваља додати оној откупљеној, у коме је случају и зарада полипривредника у толико већа.

За гурву количину мехурака, Друштво је одгајивачима исплатило и то:

За прву класу	2.595-26
За другу класу	316-25
За трећу класу	6-42

Сврга . . . 2.917-93

Одгајивача сивљених буба било је свега 184, којима је гурва сума новца исплаћена.

Желети би било да се број одгајивача сивљених буба с године па годину зножи, те да је оне нејаке руде било због старости или издрости, ваљу занемало у овом лакој а тако корисном послу.

Кад се гурва сума новца од 2.917-93 динара подела на број одгајивача, онда је сваки просечно зарадио по 15-85 дина.

На први поглед изгледа, да ова сума није бољна класка. Али кад се узме у вид да је то зарада којом се би могла користити утретије, онда је она сува и велика и не би могла користити сиромашак може лоше да плати, ако не плату, а оно бар полугодичину порезу. А то је лева вајина, нарочито кад се не мора вредавати што од стове, којом се кућа мрси. А после она сума није за потпунојаше ни стога, што ваља баш у она доба кад је свака руду полипривреднику потребна што не ваљу као палогог хлеба.

Ових 184 одгајивача сивљених буба по срезовима, градоњима и селма овеку су разновршни.

А. У свезу александинарској то:

У Алексинацу	30
У Ђабови	8
У Ђокову	2

У Бујамиру	1
У Глоговицу	1
Доорубецу	1
Бату	3
Брањеви	21
Могицу	3
Суботицу	1
Суботинау	9
Свега	80

Б. У срезу хорватском и то у

Бел. Дренова	7
Врњковци	1
Грејачу	1
Јаковољу	1
Корману	3
Љовица	1
Лукаву	1
Љуботину	2
Прљовици	2
Тешани	7
Трпачу	1
Шурићу	1
Свега	28

В. У граду Нишу

Г. У срезу нишком и то у:	
Д. Матејевцу	6
Бамелици	4
Магосинцу	2
Првој Кутини	1
Ђурици	4
Свега	17

2. Опруг Тошнички

У срезу добричком и то у:	
Александровцу	3
Мранору	2
и у граду Прокупљу	5
Свега	10

Б. опруг Ниротски

У срезу белопаланачком и то у:	
Белој Паланци	1
Укупно	184

На напред наведенога прегледа види се, да бројна јачина одгајивача иде овим редом:

1. Среза александрички	80
2. Град Ниш	48
3. Среза хорватски	28
4. Среза нишки	17
5. Опруг тошнички	10
6. Опруг ниротски	1
Свега	184

По градовима, у које рачунамо и Белу Паланку, било је 84 одгајивача а осталих 100 одгајивача су сељаци, вољониредници.

Као што смо напред поменули, желети би било да се број одгајивача што пре умносустрочи. Јер то захтевају интереси самих одгајивача. Да то пак и буде, треба да окружиш и сремни економи, а и сви остали пријатељи наше вољониредне гране, настану и делом и речима, да се што више сади духова како по приватним имањима тако и по општинским утриницама и перустима, са којих ће одгајивачи браћи потребно дуговог змиње за храну свињанх буба.

У свима сремним вољни расадницима има доста духових садница, које ови беспалтно дају, то сваки може на свом имању засадити потребан број духова за бране змиње. Све, и да неће ови користити коју од њих, његово је дрво добро за кахарске а и друге носове, поред тога што му је плод врло добар за храну змиње а и свиња, на ба требало да његовог гајењу обратимо што већу пажњу.

Цена мекхурима одређена је у поновнику Министарства Народне Привреде, и то за прву класу мекхурака 2-15 динара, за другу класу један динар а за трећу 25 пара динарских, по килограму.

Мекхури су увек класирани, на тек онда плаћани. Класирање је вршено тачно, тако да је сваки одгајивач одлазно потпуно задовољан.

Мера је била увек исправна, а плаћање тачно и брзо, што Друштву може само за похвалу служити.

И. К.

Б Е Л Е Ш К Е

Којаје млеко. — Лековитост којег млека у нашој народној медицини узхватила је дубоко корена. Многобројни народни лекови праве се са њим, а тако што се у његов прилика употребљава и само. Нарочито се препоручује за децу. Што је главно код њега, то је: што се сматра да оно не преноси бактерије туберкулозе. При кувању његовом треба пазити да не стоји дуго на ватри, јер се прекувава згусти. Пре кувања треба му додати неколико капи воде. Малокрвни се препоручује да га пију свеже.

Смрзнута јаја употребити. Зима се приближује и овај случај неће бити редак. Да би се избегле могуће штете, препоручује се овај начин: у буњарку воду метне се мало соли, а кад се ова добро растопи, у тај раствор се потопе смрзнута јаја. После кратког времена, кад се на њега изваде, биће добра за употребу.

Поправити масло (бутер). Најлакши и најсигурнији начин за поправку поквареног масла (бутера) је: да се добро измеша, најпре у млеку, на захват у хладној води. На овај начин, ма како да је покварено, поправа се.

Прање судова за млеко. При мучи је од велике важности одржавање чистоте и то: узаложно треба да су чисте и здраве стаје у којима су краве, углојно треба да је чист овај који пузе као и судови у које се млеко сипа. Као најбоље средство за прање судова сматра се: смеша соде и воде. Судови се оперу овим раствором и после тога добро исперу водом, осуше, и као такви употребе.

Пчелини убуд. Један вољатички лист, донео је пре кратког времена белешку под горњим насловом, са намером да представи како пчелини убуд може да буде ошлеан по живот уздеки. Поред осталих нетачности, прва и највећа је: та што се у поменутој белешци не прави никаква разлика између пчеле и змеје, јер ипак оба ова инсекта сматра за једно исто, што није, јер док пчела игра важну улогу једне раднице, змеја је напротив велики штеточина и лопов њенога труда, што је свима пчеларима добро познато. Што се пак убода тиче, он никад не може бити смртоносан, чак ита ипак нека на рђавих последица по заравље, већ напротив утврђен је овалк, да је пчелини убуд добар и сигуран лек од реуматизма. Деси ли се пак да некога, коме није до лечења, убоде пчела, најлакши је начин да се критичко бол ослободи да извади жаоку. Исто тако може да спречи бол лед или ладна вода.

Светлост и биљко. — *Фламаријон* је својим општина доказала да разлика боја светлости има утицаја на развијање биљака. Слично опште извршио је *Dr. Siemens* и саопштио их у енглеском друштву: „*Royal Societe*“. Он је испитивао дејство светлости и мрака на живот и развијање биља, при чему је ставио себи питање: је ли потребан мрак за њихов живот? Резултат његовог испитивања био је: да је мрак апсолутно

непотребан за биље, и да се оно, наложено непрестаној светлости брже и боље развија по обичаю. Опште је вршио помоћу електричног осветљења.

Какви треба да су запушачи? — Као год што се вино квари због рђавих буради, исто се тако квари и због рђавих запушача, на које се, најчешће накладе обраћа. Често пута видимо да се по запушачима ухватила плесан, коју обично скидају брисањем крпом. Ово је велика погрешка. Гљивце које проузрокују плесан није само на површини запушача, већ и у унутрашњости његовој, и на овај начин и даље остају унутра и временом ишају са вином. Чишћење запушача треба вршити потапањем његовију у млаку воду са неколико каши сушорне киселине, и држати их у тој 24 часа. Овако се исуше и унутрашњост његова. Важио је знати још и то: да запушач никад не сме бити сув, јер тада пропуста кроз себе ваздух, који је узрок многог болестима. Држите његова треба да је 10—12 см., те да увек додирује течност. Разује се да треба плавити и на дрво, од кога се праве. Најбоље дрво за њих је: храстово и липово, а најгоре од четинара.

Да кокоши и зими носе. — Да се постигне, да кокоши и зими добро носе зависи од хране, а повозан је резултат бити, ако је она довољно масна. Најистотнији начин за справљање исте је: кад се у брашно дода разних масних отпадака, на се то замес и остави да осуши. Ово се пред хранење раскидају у води и даје преко целе зиме. Овако хранење кокоши носе преко целе зиме и могу се у снагу доба да раскопају, а кољанка је корисн од овога за полупривреднике, најбоље ће знати они, који живе у близини градова, где се увек траже свежа јаја и особито добро млавају.

Растерати мишеве. — Велика је штета коју оне мале штеточице на свакој страни и у много правца полупривреднику чине, па стога и није чудно што се за њихово утамањивање употребљавају разна и многобројна средства, по већим делом без успеха. По препоруци једног полупривредника, сигурно средство противу њих су: стружани *дњавље романике* које их невиласрдно тамају. Узевши у обзир да не пошта ништа, вредно је да се проба.

Врло рана пролетња пића за стоку. — У случају, да ко нека довољно хране за стоку, а ову жели и пролећа што раније да има, треба рано е пролећа да посеје *белу славичу* (*Sinapis alba*). Она врло добро надржи и најчешће пролетње хранење и слани. Расте врло брзо и бујно, така да најраније стигне за косяду, па дакле и за употребу као зелена сточна пића. Слава јој је врло добра храна за стоку, нарочито за говеда, која је, може се рећи, хвалноста једу. Исто је тако изврсна храна за праве мутаре. Сетва и цео рад око слачице није скуп. На један хектар иде семена 25—35 килограма, које је доста јевтино. Сеје се обично ошаве. Поред тога, што стигне најраније за косяду за зелену пићу, најва је она и зато што на њени, па којој је она, настаје коровњаних трава, нарочито ширешна, стидка итд. јер она у почетку расте врло брзо и све друге биљке угину, а усеви који буде после не посејан даје бољи принос.

Слачица се може гајити на истој њиви и нише година, и у успех ће бити несумњив, нарочито, ако после ње дође каква окованина.

Да би слачица што боље усевала, и што пре стигла за косяду, потребно је, да је секала што јача, а по могућству у јесен поубрива. Пре сетве, треба земљу што боље припремити, а по сетви лакши наљом прећи. Она се може сејати још крајем фебруара, или у почетку марта и стигне врло често за косяње за 5—6 недеља. У месецу мају може се сасвим позо-

сити и на истом земљишту посејати други усеви као: крошнир, пасуљ, репа, кукуруз, угарска, хелда. А може се на истом земљишту и по други пут одмах посејати слачица, ако је потребно за зелену пићу, или за зелену ђубрени, које се такође јако цени.

Вредно би било да наши земљорадници опробају е пролећа засејавање слачице, јер ће ни оне године рава зелена пића бити потребна.

Г Л А С Н И К

Издавање стоке за приклад. — Управна Државног Сточарског Завода, даваће од 1 до 28 новембра ове године појединим одгајивачима из својих завата стоку за приклад по утврђеној цени и то: у *Добричани* сименталског толада и швајцарске свиње; у *Беољу* *Рени* мађарске свиње, и хемшарску јагњад и ошпе.

Скрене се пакља полупривредницима и осталим одгајивачима да који жели шта од стоке купити, дође у означено место где се нећа налази.

Извоз чешкога пива за Италију. — Производња пива у Италији, још је и данас срамежљиво мала, јер се велике количине, како пива, тако и хмеља увозе са стране, и то: пива у већини из Чешке, а хмеља из Немачке. Увоз из Чешке на дана у дан расте и, да би се боље представило осажавње оне мале земљине на индустријским издацима, напештемо податке од неколико последњих година. Увоз из Чешке, 1899 године био је: 27.740; 1900 год. 29.358; 1901 год. 30.761; 1902 год. 34.090; и 1903 год. 37.468 хектолитара. Имамо зн и виду да нео увоз из Аустро-Угарске земље: 65.195 хл, онда ћемо видети, да се више од половине увоза из саме Чешке, што свакојак слажу на част и индустријалцима и привредницима пивни.

ЊЕИЗВЕШТНИ ОГЛАС

Издавао је из штампе:

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА ПРОСТУ 1908 ГОДИНУ

ИЗДАЊЕ СРСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

уредник

М. Ј. ЈГКОВИЧ

Са овом садржином:

I. Календарски део. — Владалачки Краљевски Дом Српни. — Црквена Управа. — Државне светочице. — Календар по месецима са радоница. — Празнични дани сем недеље у које се радње и дубани затварају. — Пасхазица. — Покретни празници. — Столи Блажицеља. — Помрачење сунца и месеца.

II. Поучни део. — *Четири:* Уређење малих и средњих сељачких имања. — Прибирање стајског ђубрета и разнију риковање пивне. — Гајење сточне репе. — О стрателнојкој предлих каменова. — На шта ваља обратити пажњу при резању човока — Избор подлоге за присађивање (калмине) вољака. — Гајење дудова за хранење свињских буба. — Гајење дуна увелико. — Јесени послови око пивца и законичнавање косядица. — Важиност и употреба фабричког (венгачког) сиринца. — О потреби одржавања пума. — Корисне и штетне птице и полупривреди. — Велики кашаљ. — Јабучар (случаји из есоког живота). *Белешке* (кратке поуче). — Вубрение. — Заоравање стравике. — Јесене орање. — Сејање. — Неговање усева. — Жета жита. — Гајење биљака за храну стоке. — Деглина са травом. — Копање и чување биљака за храну стоке. — Семења трава за бошњаче алиаде. — Храњење стоке преко зиме. — Правла при производњи козо-

шiju. — Шта пчеларима доноси највише мела. — Огледа о најбољем начину чувања зимњег воћа. — Како се промрзле јабуке могу повратити. — Кад војити ваља пре или после хришња. — Чување масла преко лета. — Да не спада хамиски кајини. — Поступање са знојним кољима. — Одређивање тежине сева у спору и власту. — Лек од главнице. — Пашемача на виновој лози.

Пољопривредне установе. — Српско Пољопривредно Друштво. — Подружница Пољопривредног Друштва. — Министарство Народне Природе. — Школа за Гатаретво у Краљеву. — Школа за Виноделство и Воћарство у Букову. — Државни Сточарски Завод. — Топичдерска Економија. — Државни Лозни Расадишци. — Пољопривредне Станице. — Српски расадишци. — Државни економи. — Шугарство. — Државни шумски расадишци. — Округне шумарске управе. — Савез Земљорадничких Заједница у Београду. — Главна Управа свих Коло Јахача „Кнез Михајло“ у Београду. — Српско Пчеларско Друштво. — Пчеларско-Воћарска Заједница у Београду. — Друштво за унапређење Силитарства у Србији. — Савез Ловачких Удружења. — Српско Акционарско Друштво за земљених сточних трг, клане и прераду стоке. — Уштовна Банка. — Прва Београдска Млекарска Заједница. — Угледни млекар М. Драшковића у Смедереву. — Друштво за чување народног здравља.

IV Саобраћајне установе. — Државне железнице. — Бродарство. — Телеграфске таске. — Поштанске таске. — Општинске поште.

V. Додатак. — Панаѓури у Србији. — Стечај за награде Српског Пољопривредног Друштва за ширећуће начине рада. — Стечај за практичне Пољопривредне Поуке. — Ценовник пољопривредних алата и машина. — Српске пољопривредне књиге и новине. — Шематизам Српског Пољопривредног Друштва.

Цена је календару 150 динара, а може се добити код Српског Пољопривредног Друштва у Београду, свихолх Подружница у унутрашности, код свих државних српских и околних економи и у свима књижевницама у земљи.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖНИКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XXI СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

државне 31 јуна 1904 године у Београду

Присутни су били чланови Одбора: г.г. Александар Миљковић, Пера Д. Тодоровић, Мирко Миљковић, Милош Н. Лукићкић, Гр. Миливоје Васић, и благајник г. Јован Јековић.

Председао члан Одбора г. Александар Миљковић. Бележко секретар Рад. К. Спасовић.

141. Изнесе се на решавање питање о државној изложаба, које је Друштво имало приредити у част овогодшње прославе стогодишњег устанка за ослобођење и независност Србије. После дужег саветовања Одбор решио: — Да се државне изложба одложи за идну годину а из разлога, што је услед овогодшње суше стога испуштена и оштрањена, те се на тим изложбама не би могло представити врло стале сточарства у Србији.

142. Изнесе се на решавање питање о спору Друштва с економ Милана Арсенијевића и Кома, за неиспуњене уговора од стране поменутог епире. Одбор решио: — Да благајник друштвањим поводом овака иде у протестени суд и прибави потребна обавештења, а да Друштво одстаје од тражења накнадне штете у оноликој суми колико је друштвањим адвокату тражио, већ да се из накуне која се налази код Друштва, тражи само онолика сума, колико је Друштво стварно више надало за набавку остале количине плавог камена.

ЗАПИСНИК XXII СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

државне 23 септембра 1904 године у Београду

Присутни су били: председник г. Милош Х. Поповић, благајник г. Јован Јековић, чланови Одбора: г.г. Др. Марко Лекс, Пера Д. Тодоровић, Нинко Јовановић и Милош Н. Лукићкић.

Председао председник г. Милош Х. Поповић.

Бележко економ Макеја Т. Богвиан.

139. Прочита се записник XXI седнице Управног Одбора — Одбор га прима.

140. Прочита се писмо команданта подофицирске школе, којим одобрава г. Радољаву Спасовићу, досадашњем секретару друштвањом, да може радити на друштвањим пословима у времену или записима, а то је од 10¹/₂ часова пре да 2¹/₂ часа по подне и од 6 — 9 часова у вече.

Одбор излаже да г. Спасовић у дозвољеном времену не би могао тачно отпратиљати дужности друштвањог секретара, тим пре, што оно такоди савремене ван канцелариског времена, те би од таквог рада друштвањим пословима морали трпети уштраба — сматра да је етупањем г. Спасовића у стални кадар места друштвањог секретара упуцањем, на стога решава: — Да се умови г. Др. Ђорђе Радин, редован члан друштвањом, да прими отпратиљачку дужности друштвањог секретара припремено до новог избора, који ће се извршити саобразно друштвањим правилима. На име плате одређује му се по 260 динара месечно, колико је и буретом за ову годину предвиђено.

141. Председник саопштава да су се поједине привредне установе и државни економи обратили Друштву питањима: хоће ли се признати тропици оног набавке и пошњање воћа и осталих предмета за поштову изложбу која ће се ове године приредити о слави друштвањом, као и предати појединим, да се и на овој изложби најбољим излагачима издају награде. — Решено: ошматнује се председничкишто да у споразуму са директором изложбе г. Грковићем у границама буџета расправља ова питања, и нареди да се уради све што је потребно, како би изложба могла бити што ошматније зетупљена изложбеним предметима. У исто време Одбор одобрава и све надове, који се имају учинити око припремања изложбе, у које спадају и тропици оног набавке и пошњање изложбених предмета. На овој изложби се најбољим излагачима изда у томе награда у разном набавкарском прибору, књиштима и семени до 1000 динара из партије буретом предвиђене на едану изложбу, а колико ова не буде била довољна на рачун уштеда осталих партија.

142. Председник саопштава да се често седнице не могу држати због недовољна довољног броја чланова и предлаже, да се свака подржанна седница у кљави записника одборских седница наведе због чега се није могла држати. — Одбор усваја предлог као усмел.

143. Благајник чита резервот код Бр. 6457 о друштвањим дужницама и предлаже да се покупи наплата судским путем, где има изгледа и могућности, да се до наплате може доћи; а за ове дужнице, према којим су испрљавна сва средства и тиме тврдише да је наплата немогућа предлозити за расхоловање. Решено: — Усваја се мишљење адвоката и благајника о наплатама и расхоловању дужних сума. Уједно Одбор ошматнује г. Живанка Живадиновића, адвоката ове, да у име Друштва од дужника тражи судским путем дужне суме, где има изгледа, да се до наплате истих може доћи.

144. Прочита се резервот о награди. За правилно подигнут јабучар (поштак од свих јабука) првенствено од оних српских сорита јабука, које су најподесније за справљање јабучковине, с обзиром на избор председника, лично засађивања и негу, на изложбеним растојања воћака, а на површини најмање од пола хектара. Могу се такмичити окрузи: поддраниски и ужици. Рос прилаже до 1 септембра 1904 године*, по којој су се пријавили тринаест такмичара и то: седморица од округа поддраниског и шесторица из округа ужицког. — Решено: Да се оцена јабучара пријављених такмичара одложи до идног пролеће и о томе пријављени такмичари извести писмима ради знања.

145. Председник решеније о потреби, да се друштвањим књиштима оштити и уреде, и од истих каталог направити, те како би се убудуће боље чували и о истима тачан рачун могао водити. Одбор, саглашавајући се предлогом, решава: — Да се изврше књишта и израда каталога уступи штампарији „Дрештеје Обрадовић“ по цени пошњеној у 300 динара, коју суму платити из партије за набавку књиштима и дрвореза.

146. Председник саопштава да је према решењу Управног Одбора од 17 јуна 1902 године Бр. 5386 г. Валд. Гителбах проф. оид, израдио напрат медалје за одликовање лица за привредне заслуге, и пита хоће ли се присутници изради исте, и колико да се изда г. Гителбаху награда за прераду напрати, коју г. Гителбах није преплирао, већ тражио да му се по изложбу одреди. — Решено: Да се за сад не приступа изради ме-

даље, а председништво се овлашћује да питање о награди за зараду надiru од медаље само реши, пошто претходно сазна од г. Титубаха колику суму за овај посао тражи.

167. Чита се молба Ужичке Пољопривредне Подружнице, којом тражи ила и повлачу помоћ за подизање жминпарника за плодове. Решено: — Да се Подружници на име помоћи за подизање жминпарника изда 100 динара по партији на поменути Подружници и упути да жминпарник подигне по плану, који је пронаша за ереске расаднике.

168. Благодни резервше да је готова III Практична Пољопривредна Понда *о берби тргова и преради на месоу и месоу тина* од г. Благодја Д. Тодоровића, и моли да се одреди износ награда за извршене исправке и коректуру и одбори исплату рачуна штампарнији за штампање ове поике у 446,40 динара. Решено: Да се исплату на име хонорариј плати по 70 динара од штампаног табакца у општоку, у колико је дело веће од првог издања и по 10 динара од табакца за коректуру, и да се штампарнији исплати рачун за штампање исте у 446,40 динара. г. Лукићевш по овоме издавању одвојено своје мишљење.

169. Благодни резервше о изупотребљеној првој застави још у 1902 годн, и моли да се одобри расходовање. Решено: Одобрава се да се изупотребљена застава расходује по иштари Друштвение имовине.

170. Чита се молба г. Радомира Јевђијевића експедијора Друштвених и резерват благодјаника по истој, да г. Јевђијевић према својој рачуна заслужује повисицу која може бити до 75 динара месечно. Решено: Да се г. Јевђијевићу као добром раднику повећа плата на 75 динара месечно. Повисица ова важи од 1 октобра ове године.

471. Чита се резерват Уредника Пољопривредног Гласника Бр. 6740, којим враћа Друштву заостале радове којим испушта штампању у III св. Пољопривредног Гласника. — Решено: да се сви изоставани радови у резервату упути Уреднику „Тезака“, као резервату Друштвених за књижевне послове на даљи рад и уговорбу.

172. Председник савезништа Одбору, да је Главна Контрола, услед неких недоставе и напуда који су изазвали у неким листовима пројаву Друштва, одређаја свога коневара, који је извршио извршене исправке клада и ствари и овим констативно исправио смету, као и да је он учинио извесне привиде на непотпуно пољење издатских клада, те да ће убудуће у онеме требало увести дубоку књиговодство, ради лакшег контролирања узлаз и излаза предмета по магацинима. — Одбор приима и износи и изјављује жељу, да се Главна Контрола уопи за извештај и напелану смету, приком извршеног овог извршеног прегледа, те како би се овај могао предати јавности преко Друштвених органа *Тезака* и једног обављајућег политичког звета, ради одбране угледа Друштвених од неораздраних напуда, који су намерени на то, да оштећу ишправни рад Друштва.

173. Председник савезништа да је књига *Граба за преузимање стоке у Србији* од Савеошара Гавриловића готова и моли да се одреди продајна цена. Решено: Да се ова књига продаје по 3 динара комад, колико ствари и кошта.

174. Уредник *Тезака* чита резерват о штампању раднички у бр. 25, 26 и 27 „Тезака“, и предлаже да се хонорису. Решено: Да се сви штампањи радови награде по предлогу уредника и утврђеној партији. Књигу радона да овице чланови одбора г.г. Нико Јовановић и Пера Д. Тодоровић.

ЗАПИСНИК XXIII СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

дрожне 11 октобра 1904 године у Београду

На седници су били: Председник г. Милош Х. Поповић, благодник г. Јован Јевђић, чланови Управе: г.г. Др. Мирко Леко, Пера Д. Тодоровић, Нико Јовановић, Мирко Милковић и Милош Н. Лукићевш.

Председава председник г. Милош Х. Поповић.

Вележко: секретар Др. Ђ. Радич.

177. Прочита се записник XXII седнице, који се прима.

178. Госнодин председник савезништа, да се је споразумео са г. Ки. Титубахом односно награде за извршени напу за Друштвение медаљу, и да је г. Титубах пристао, да му се на име награде изда 50 динара — Призма се к излаву и одобрава.

179. Понде се реч о избору чланова за Одељивни Суд за поједине групе изложбених предмета приликом изложбе коју Друштво о својој слави 30 овог мес. приређује. На предлог Госнодина председника, у споразуму са г.г. члановима Одбора, изабрани су:

1. *За сирово месо*: г.г. Др. Ђ. Радич, Друштвени секретар, Светозар Петковић државни економ огрта подрицког, Антоније Мијеровић, државни економ среза јесеничког, и Војтех Бурјан, вођар Виноделско-Вољарске Школе.

2. *За прерађено месо*: г.г. Др. Мирко Леко, проф. Велике Школе, Борисав Тодоровић, директор Трговачке Академије, Ђоста Ђурић трговца, и Друштвени председник Милош Х. Поповић.

3. *За месоу, раче и месоу прерађено*: г.г. Милан Грковић, секретар Министарства Нар. Привреде, Мирко Милковић, управитељ Топчидарске Економије, Јарослав Бајковић, индустријалац, Др. Ђ. Радич, Друштвени секретар, Милан Бајић, агрикултурни хемичар и Милош Н. Лукићевш, инар Министарства Народне Привреде.

4. *За семење од пшенике боловај, крошњара, дувана идр.*: г.г. Милан Бајић, агрикултурни хемичар, Тоша Мраовић, прозивског и трговца семена, Мирко Милковић, управитељ Топчидарске Економије и Нико Јовановић, шеф за прозиводу дувана при Управи Државних Монопола.

Том је приликом и одобрено, да се понемат члановима из унутрашности, на име г.г. Петковића, Мажеровића и Бурјана призна по рачуну утуди трговца за долазак и одлазак и по 10 динара дневице — Призма се.

180. Понде се реч о даљим потребна поводом изложбе, којом се приликом реше:

а) да председник г. Милош Х. Поповић са секретаром позову у име Друштва Пегово Војничанско Краља као снос Најшесте Замитиника, да изволи најважнишности посетити Савзу и том приликом отворити и расхедати овогодншњу изложбу спомега и прерађеног меса, пшенице, рачи и изложбе прерађених; семење од пшенике боловај, крошњара, дувана идр.

б) да домаћи Савзе буде председник Друштва г. Милош Х. Поповић:

а) да се уопи Командант Дунавске Дивизије, да изволи одобрити једно одељење војне музике за време славске свечаности и отварања изложбе; и

г) да се уопи г. Ректор Богословије св. Саве, да изволи одобрити и упути 10—12 богослова, који ће за време пододобрења и семење колачи одговарати на јеквенија.

181. Секретар подноси резерват о раду комисије за оцену такмичара „за модеран начин потпашања говеда.“ Према резервату пријавиши су се 6 такмичара, од којих су само тројица узели удела у такмичењу и комисија је нашла, да од них најбоље потпаша Милошав Бошњачковић потпаша на Шања, на према томе веоу и принада награда од 300 динара, која је за овај рад и расписала — Решено: да се прима комисијског резервату расписана награда од 300 динара изди Милошаву Бошњачковићу, потпашу на Шања.

182. Инапо се на предлажење представка и молба „Прве Млавеке Земљорадничке Задруге“ у Вел. Селу, срез и округу пошаричком, која тражи, да јој се досуди расписана награда „за поназан успех и резултат за заједничку набуку и уговорбу пољопривредних ствари.“ Но како је рок за пријаву продужен до јуна 1905. године, то је решено — да се Задруга о томе извести и сачена одређен рок.

183. Секретар износи писмо г. Ивана Јилковића члана постојанше впрне „Милан Арсенијевић и Кома.“ којим принаје Друштву обету у 4139,40 дин. за нестачно димеовање награда памена, обнезурји се, да понемату суму поळाко на 15 дана по савишу стечаја. Међутим г. председник Друштва савезништа да је понемод тога потраживања био на одређеном рочишту и да ће се та ствар редовном путем решити у корист Друштвену — Призма се к излаву.

184. Секретар подноси резерват умодежи онекој за употребу однеме рачице сачице „Иваног Јунора“ наводећи да испу сачицу и Пољопривредна Станица у Шању и Управи Гатарске Школе у Краљеву, као по све употребљаву за по-

вртњаке препоручuju — Решено: да се рачна сејалца „Шпанет Јуновр“ као добра и практична од стране Друштва препоручи а ради успеха и један комад за друштвени рачу пабама.

185. Прочита се резолут Друштвеног економика, да у наредну гиза 883 атр. кукуруза секарера, набављеног ранијих година, који је сад већ изабавио кривавост, то се не може употребити за семе. — Решено: да се употреби за исхрану живине у друштвеном живинарству у Рогову.

186. Прочита се молба настојника Друштвеног живинарства у Рогову, који молу, да се на њ кућног наизда једна соба за становање — Одбор реши: да се издуже те собе остани до пролећа.

187. Прочита се мишљење резолута за књижевне послове при овом Друштву г. М. Н. Лукићевића, кој коме треба да се поруче нека, у засебног списку побројана појаја дела на Винограда, и да се уштеде, укључио Бугарска партија за ове набавке дозвољава, и на других струка друштвена библиотека комплетира најновијим издавањима — Одобрава се.

188. Да би се Друштвена библиотека могла средити, секретар, као чуввр библиотеке, молу, да се по поднотим резолуцијама од досада умрлих друштвених чланова, који су из Друштвене библиотеке изузели неке књиге, а не враћали их, те књиге раскодају — Решено: да се поруче тих умрлих чланова умоле, да те књиге, које су у друштвеном власног обавезање, пронађу и Друштву врате, на ако се и после тога не добију, онда да се раскодају.

189. Прочита се резолут Пољопривредне Хемичке Овладне Станице о чистоти и квалитету семена лудерке које је произвео Милосав Ристић, текав на Милошева, срезва белочин. Према томе резолуту, најбоље је квалитета зрна 82% тврдих 17% и тврдих 1% али је најбоље и трагови од влакне косице — Решено: да се ове семе од Милосава откупи на дин. 1.50 од килограма, да се добро пречисти и прода, а Милосаву шине, да болје признав на влакно косицу у својне دستашину, и да ју изгисти, зич се трагови од ње појаве, и тек ће онда имати право на такмичење, кад му произведе семе буде сасвим чисто.

190. Блајарине предлаже, да се сресним наредницама дају од сада повозани Календари на услугу, који они чине Друштву при растуравању Календара у народ — Одобрава се.

191. Читају се резолути умотених резолута о раду „Поуга о гајењу шивеце“, коју је написао г. Радосав Спасовић — Решено: да се тај рад, према поднесеним резолуцијима, не може као друштвено издање штампаати.

192. Чита се молба г. Пери Д. Тодоровића, маршеног лекера Управе града Београда, којом молу, да му Друштво откупи известан број негових најновијих књижица „Шпан и Усгобоља“ и „Преспират“ прву по 0.20 дина, а другу по 0.15 дин. од вомада. — Изјављују у виду важности овакоких практичних поуга при неговалу и чувању здраве и бољавне стопа. Одбор решава: да се од сваког комитетног дела откупи по 600 комада и да се од истих дају у име награде при изложбама. Све те књижице, да се као награде дају и следеће књижице: „Лунарић“ од Лукићевића, „Пожељавне народног богатства напредовањем од Милошевића, „Гајење пилних бивљака“ од Спасовића, „Домаша шљина“ од Керешковића, као и све остале практичне поуге Друштвеног издања.

193. Подноси се резолути умотених резолута по делу г. Милана М. Јовановића „О подизању и гајењу шума“. Но како се резолути у овакога својим у суштини знатио мимовладе, — Одбор решава, да се као награду резолуту молу г. др. Миланове С. Вашић, писар Министарства Народне Привредне, да о поменутом делу своје мишљење да, како би се могло довести позачио решење по овоме делу.

194. Уредник Пољопривредног Календара за 1905 гдину резолута је Календар готов, али да је, и поред све пакне да не пређе одређених 12 табаква, немало са два и по табаква шине, за које молу Одбор, да му тај вишак одобри а не употребити радове према на даљна поступак. Уједно подноси свој предлог о наградама за штампање књижице. — Одбор одобрава вишак од 2 $\frac{1}{2}$ табаква, а награде, које су од стране Уредника предлозице по 80 динара, своди на 70 динара, осталу стоту предлозице награда у свакога уједно решава, да се уреднику изда награда као и прошле године 250 дин., слаганима да се не даје никакве награде. Враћене радове Одбор предлаже резолуту за књижевне послове, г. Милошу Н. Лукићевићу, на да њи поступак.

195. Прочита се молба Браисава М. Браловића, бивш. заштитника овога Друштва, којом молу да се у службу врати. — Како су сва места Друштвених заштитника попуњена, Одбор решава, да му се по молби не може учинити.

ЗНАНСНИК XXIV СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштваа

државне 18 октобра 1904 године у Београду

Присутни су били: председник г. Милош Х. Поповић, чланови Управе: г. др. Марко Лезо, Пери Тодоровић, Милош Јовановић, Милош Н. Лукићевић и Милан Јовановић, и као гост г. Јеца Марковић државни економ окуп, моравског.

Бележник: секретар др. Ђ. Радић.

196. Прочита се записник XXIII седнице — који се прима. 197. Прочита се молба г. Паје Т. Тодоровића, управника Виноградско-Београдске Школе и редовног члана Друштвеног, којом молу, да му Друштво изда уверење по тачкама које у молби наводи, а које му је потребно за извештав циза. — Решено да му се изда.

198. Прочита се молба Српске Индустриске Банке, којом молу, да Друштво препоручи српским пољопривредницима Еборхардтов гизелен плут „Серпуе“, с обзиром на солиду конструкцију и сравневу ниску цену овога плута. — Пре но што би Друштво по овој молби могло што учинити, решено је, да се Српска Индустриска Банка позове, да од сваког од попуњених плутава, али о самог трговца, вољно по један комад Пољопривредних Станицама у Букурџи и Шабад, који ће им бесплатно пробати; на тек пошто Друштво од тих Станица добије вољно извеште и оцену о квалитету и употребљивости тих плутава, у сравневу са плутавама Савоњани, мољаће по молби Влачиној учинити даље шта треба.

199. Прочита се извештај настојника Друштвеног живинарства у Рогову, којим извештава Друштво о стању живинарства и живине у истом. — Решено да му се пољше уграђена Духана за поправку крова на живинарству; у исто време да му се вољше и тер којим би кућине на старом крову могло закатаати да не провалива. Што се пак бољавених и угинулих пријављених грла тиче, да се умали г. Освалд Реић, маршеног лекар у Вол. Шапа, да оде у Рогов и да се на лицу места увери о стању живине у друштвеном живинарству и дајо томе поднесе Друштву потребно извеште.

200. Према захтеву г. Андре Галгоријевића, српшеног агронома, писма написе „О гајењу козе“, да се исти изине од умотених резолута напише и њену врати. — решено, да му се исти по жели врати.

201. Влађајник резолута, да је XI. сеска Практичних Пољопривредних Поуга, „О гајењу аворског јечма, штампана, коју је, према друштвеном решењу за оне поуге, написео г. др. Ђ. Радић, и молу Одбор, да се ниску одреди награда, као и хонорар умотених резолута на основу 32 тачке друштвених правила. — Одбор решава, да се ниску изда награда по 70 динара од штампаног табаква, а резолуцијима одеском по 40 динара.

202. Закупи друштвене шине у Рогову молу, да Друштво од своје стране вољше неко шине, које ће присуствозати берби кукуруза из истој шиви и према уговору, закљученом између Друштва и закупца, поделити на две равне части. Уједно молу, да им се од шинске половине не узима 2500 килограма риза да име кривце, као што је то так. У уговору уговорено, пошто је рад због стине прило слаб. — Решено, да при брању кукуруза присуствозати настојник друштвеног живинарства г. Пецић, који ће прибрају рад на две равне части поделити, од којих једна припада Друштву, а друга закупцима, а уговорену кривцу за ову годину Друштво изузетно не тражи од закупца пошто је година за кукуруз била рђава.

203. Одбор обавиште умотених молу, да му Друштво издави и пољше у агту побројаних врати рибалу, које жели употребити за прилоду у свом побројаном рибалу. — Решено да се овај предмет врати професору Велике Школе др-у Михајлу Петровићу, с молбом да о овоме, као стругачу, да своје мишљење.

ПРИХОДИ И РАСХОДИ

Српског Пољопривредног Друштва по закључењу рачуна за месец јули 1904 године.

РЕДНИ БРОЈ	П Р И М А Њ Е	ДИНАРА	ПАРА	РЕДНИ БРОЈ	И З Д А В А Њ Е	ДИНАРА	ПАРА
1	Остатак по деценишну мисе 1903 год	11268	—	1	Награда по расписаним стеногама за илустрације радње	36	—
2	Државна помоћ за 1904 годину	7080	—	2	На илустрацијске оделене пољовне стале, сточних криповица и багрових прераба	60	—
3	Остатак неизвршене државне помоћи у 1903. години	6250	—	3	На проучавање колоске привреде и пољопривредних прилика у земљи и на страни, на истраживање иницијатива и трговинске извештаја другичиних по овим областима и одржавање животињарина у Новом, штама настојачина и чувара	1135	85
4	Од улога добротвора и утемељача	290	—	4	На пољску и економичку сенова и салника	496	30
5	Од улога монаха	132	—	5	На набавку сирака, руже и др.	29114	21
6	Калата на новач и хартије Пољопривредног Фонда	359	—	6	На набавку и економичку врелица и млавог вана	32297	91
7	Преплата на Тежак за 1904 и калата дуга за раније године	1762	90	7	На набавку калата поштом, дрвореза, повоја каландара и осталих предмета	78653	15
8	Од Пољопривредног Каландара за 1904 и калата дуга за раније године	915	45	8	На истраже савршеница Тежак, Пољопривредног Каландара за 1904 и ранијих година	1368	90
9	Од кројаче виле	838	66	9	На економичку Тежак, Пољопривредног Каландара и осталих предмета	117	40
10	Од кројаче сенова и салника	25504	95	10	На опрему, осигурање и експлоатацију потреба и одржавање зграда, животињарина, криповица и суктора	287	65
11	Од кројаче сирака, руже и друго	34273	43	11	На економичку Тежак, Пољопривредног Каландара и осталих предмета	467	30
12	Од кројаче прескања и цваког вана	73037	85	12	Плаћа свекотрговца	2734	64
13	Од кројаче шарпанача и суктора	419	90	13	Хонорар балгајинику	1486	—
14	Од калата дуга за сено, сирове и влади камон	2195	11	14	Плаћа свекоту	700	—
15	Варедни приход	119	34	15	Плаћа кекору	599	—
	Свега примљено	192,209	86	16	Плаћа архивору	1166	62
	По одбациу издатаја у	158,459	38	17	Плаћа економичку	875	—
	Остаци за 1 август	2750	48	18	Плаћа економичку	532	50
				19	Плаћа економичку	1165	28
				20	Плаћа економичку	2968	95
				21	Плаћа економичку	—	—
				22	Плаћа економичку	—	—
				23	Плаћа економичку	—	—
				24	Плаћа економичку	—	—
					Свега издатаја	158,459	38

Бр. 633
3 августа 1904 године
Београд.

Класијак
Јован М. Јекић с. р.

Преседник
Српског Пољопривредног Друштва
М. Х. Новачић с. р.

ОБЗНАНЕ

Пажња скупљачима претплатника на Тежак.
— Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва решио је, да се свакоме скупљачу претплатника на Тежак, који прикупи претплату за најмање пет (5) примерака Тежак и ову унапред за годину дава положи Српском Пољопривредном Друштву, даје 20% од прикупљене претплате као награда за труа.

Друштву, даје 20% од прикупљене претплате као награда за труа.

Према овоме надали се од свих пријатеља Српског Пољопривредног Друштва и пријатеља српске пољске привреде, да ће свици савлада настати да што више прикупе претплатника на овај једини српски чистог практични пољопривредни лист.

Ц Е Н А О Г Л А С И М А :

Маним од петити врте једног стуца по 10 пара див.; од осталих кружних писена по 15 пара од врте од стуца
Већим огласима: Цела страна 10 динара (10 круна аугстр. вредности), пола стране 5 динара (5 круна аугстр.ске вред.), четврт стране 2-50 динара (2-50 круна).
За оглашавање ваше пута, 10 од ето јединице.

Преглед 32 и 33 броја Тежак. Чланци: Лисни и његова краљева вредност. — Нов начин сејања вретачном сејалицом (ради заштите онихих усева од зимских мразова) (свршетак). — Цијене круна. — Миланкино одожденигар за одређивање старости јаја. — Житни класак или гајрица. — Кукурузина и кичованика. — Пролив код прасиди. — Подметак. — Наши добротвори и штетотине. — Допис. — Величине. — Гласина. — Књижевни оглас. — Друштвени и подружњени послови. — Обзна. — Цена огласима.

ИЗЛАЗИ ДВЕСТОДНЕВНО
1, 10 и 30 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
ПРЕГЛЕДИ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТУ ПРЕМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВ НАЈВИШЊЕ ПЕЊЕЖА ОД АПРИЛА
1899 ГОДИНЕ X 204 ПЕЊЕЖЕ ДРУШТВИНО
ПОСИ ПОСТА ИСПЛАЋУЮ.

Цена огласних изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво гласише њихов

Председник **МИЛОШ Х. ПОПОВИЋ**
ХИДЕНБЕРГОВА УЛ. БР. 21.

БРОЈ 34

У БЕОГРАДУ, 1 ДЕЦЕМБРА 1904 ГОДИНЕ.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ПОДНУ 6 ДИИ НА ВОЈА ГОДИНЕ 3 ДИИ.
ЧЛАНОВИ ПОМАГАТИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТЕ-
ВА ПОДРЕДНО, ПОСЛАНИ, ПОСЛАНИ ГРАД-
НАМА, ЧЛАН. НАСТАВНИЦИ, ЦЕНЕ ИСМАРАЛ
ЗАКУПЕ Г. ЧЕВАРИ ПУКА ДОМАЉИ ЛИСТ У
ВОЈА БР. 15, АКО ПОМОЖЕ ПРЕСТАТИ УПИСИ
ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

НАМ СРБИЈЕ
У ПОД. 6 ДИИ. НАД 4 ДИИ. А. БР. ПО СРП.
ПОМОЖИТЕ. ЗАКУПКА И ЗАКУПНИ ЧЛАНОВИ
КАО И СРПСКЕ ДЕВЕТНАОСТА ЗАКУПЕ И ЧЕ-
ТАОНИЦИ, ДРЕШЕ, ПОСЛАНИ И НАСТАВНИ ДО-
СТАВЉАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАК. НАД 3 ФРА. А.
БРЕД. КАД УПИСИТЕ ПОМОЖЕ ПРЕСТАТИ И
КАД СЕ ПРЕСТАТИ ВОД СВОЈ ЗАКУПНИКА
НИШО КОГА НЕ ПЕ СЕ АКО СЛАТИ.

ОДГОВОРНИ ГРАДИНИ

МИЛОШ Н. ЛУКИЋЕВИЋ

САРАЈЕВСКА ГА. БР. 25.

ГОДИНА XXXV.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1866 ГОДИНЕ

ДОБРОТВОРИ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

„Старе пријатеље чујте, а нове тош.“

Да се потпомогае унапређење пољске привреде и кућење земљорадника у Србији, потребно је Друштву које на томе ради, много материјалне и моралне потворе, а нарочито доста пољских средстава, јер је земљораднички свет многобројан и оскудан, а и много је оних који се без пољачне потворе ни на какав благајат у привреди не могу попутати.

Од величине новчаних средстава, с којима Друштво располаже зависи јачина и плодност његова добротворног рада.

Пољопривредног Друштва пружања је држава помоћ и у највицијим дањина својим. То су чиниле и неједне корпорације, али помоћ приватних људи, и ако је била назада добродошла с моралног и материјалног гледишта, поретко је досењавала. Један такав добротвор који се сетоу Друштву, а сем учиненог прилога, стављао у изглед још неку помоћ, био је шкољин **Живко Давидовић**, неск. државни саветник, чији лик одје прикључеу поред ових неколико бледих сличница из живота његова.

Млађим пољопривредницима није био познат, јер има вишине година како је толико изнемогао да није на поје ни на у лицу изгавио, а и обневидно, те није ни он какво ново познанство правно, па по њега пољачвао, сем старих зналаца које је већ по главу распознавао. Но старији пољопривредници знају га врло добро.

Наје то било тако давно, кад је у кући пок. Давидовића било смештено Министарство Народне Привреде. Тада је он често долазио к њима, колико да објашње имаше и оправна што треба, толико да види и осеќао те трудбенике, који су познани да непосредно раде на снажењу привреде. Тада се чула његова реч: „хоће ли што излетети из нашег

рада, да се види.“ често с прекором, често са сачуњем, а поважење да послужи као увод у његова причања, како наред у Крајини лечи од уједат утроне змије и шигорје, како је радио у Крајини ограничавајући државну домену Мајданечку, како је у Дебелом Лугу год једног старца видео много кошница, по сазнао и о једној укусној ствари коју тамо долази итд. Његови доживљаји, лепо испричани, завлашани су једне, а други, лонки, радо су слушали од овога некада стразног лонца, шта се све може у Лову доживети, не само од пријатних но и од страшних и опасних успелона. О земљи и људима онога доба кад је пок. Давидовић делао, био је он жива историја. Тах старих дања и догађаја много се бале и сећао, по нових догађаја из последњих година дугог и доста спокојног живота његовог.

Неколико његових редовних постветлања од пре 40 и више година, затим најмлађа од пре двестану година, сваки пут су отишли од њега са помених нових сазнањем. Разуме се да је погдеокују и чеће нута препричавало.

Суђење пок. Давидовића о догађајама и људима од угледа и вредности, било је за чудо и бестројно и адекватно. То важи и за људе, с којима се није дружио. Изао је начине да сања што треба и обично није се парав. И о опште извреним словесима, које је кад пољачвао, и за које му је кад тражена помоћ, имао је свој самостал суд, по коме се управљало, кад је једне потпомогао, а за друге или био равнодушан, или што важе — онитар критичар.

Иако добротвора са разним влакловинама. И ми кад се сећамо добротвора Српског Пољопривредног Друштва не заговарамо очи напред ових, који, сем што приреде показаше школу, прику, трговину, вештине итд. Све оно што отвара очи и ум људски, што челичи снагу и вољу за радом, све чине се брани народност, снажи подјалаца и осигурава будућност народа, све је то корисно и по то чини, тај је до-

бровтор. И пок. Давидовић био је такав добротвор, који је својим штедом помаго подиричењем многих потреба народних. Са онолико са колико је хтео, он је учествовао, и ми само имамо да кажемо: Хвала!

У маленом и сиротном народу српском не може ни бити многих ни великих добротвора, али је наша дужност и најважни дарак да не заборавамо, јер ће се само тако постати да се она уноше. Ако их будемо понављали у уважавали, и њихове прилоге на добро земље употребљавали, све ће се више налазити поборница за оште добро, и све ће дарове намањивати оштем напретку. Докле се год у народу буду поштовали добротвор његови, докле ће их и бити.

За похвалу је сваки прилог пок. Давидовића за Свето-савски и Обшћински Дом, за Империјски Фонд, за прику у Неготину и Врњацима, за наше Друштво и многа друга. Све што је намењено оштем добру, „Тезак“ се не устеза поштовати, и ако то није непосредно намењено пољопривреди.

Но има добрих дела и без новчаних прилога. И у животу и раду овога човека рада, вредна и штедљива, могло би се много наћи похвалног и примерог, али чему пре „Тезак“ да посети оно мало места што му остаје и за овакве предмете. Сви многих других, учешће пок. Давидовића у једноме важном послу чини нас се да у ово доба заслужује више захвале и треба да се помене пре другог, да се налази забележено у једном извештају од 25 августа 1871 године. Тадашњи Министар Финансије, као надлежан са својим економским одељењем, претиском од 5 тога мес. ЕБР. 2691 намењене једну концесију у тој цулу, да истражи узарке, због којих се највише уштеде поплаве код нас, и да одреди мере, које би требала влада да предузме, те да се те појаве отклоне или штете отуда ублаже. У тој концесији био је и пок. Давидовић. Извештај, који је поднео комисија, тако је испривно и предлаже обрадио ову тему, да се нарочити одбор Српског Пољопривредног Друштва, састављен прошле године да већа о стубљању штета од поплава, са принајем и похвалом о томе изразило. Наше специјалне, после 32 године, веде, да су у томе „веома потпуно извештају изложене тако складно и испривно штете од поплава, да некомо потребе то помањати“, само може Управу Друштва да њихов извештај сматра као до-

ступити тога. Даље се о томе каже: „само ћемо неколико допунити то излагање (из 1871 год.) с обзиром на нахвадно стечено искуство у Другим државама, у погледу средстава за отклањање поплава“.

Живот тако дуг, испуњен радом, а проткан љубављу према земљи и народу, него би нам дати и других сличних примера налик напред поштованом. Чине би се ипаче протузвучале усмене старјих људи из Крајине на рад овог заслужног Србина? Одука би народ онакошњи једном ову да ише „Давидовић“. Али није овај лист надлежан за то, ниће неговати ошудни студији, ни ограничавати читалачка публика, да доштају. Ми верујемо да ће се наћи ко ће то узнати, онако како правда захтева, а ми да летимичко бацимо поглед на главније појаве из његове каријере.

Није познато утврђено кад је рођен пок. Давидовић. Прека једном писану пок. Жујовића, који је био млађи 3 године од Давидовића, нагледа да се родио 1808 године у селу Врњацима, ср. колубарског округа београдског. Зна се да је 1830 године узет у Касејну гарду, 1833 послат у Устуду, да се у војној струци усавршава, 1835 постао је ошцир, 1839 као војни капетан вршио је дужност помоћника окр. крајинског. Године 1840 постао је најор и начелник окр. крајинског. Године 1844 потпуковник и начелник стајаће војске. Године 1855 постао је државни саветник а 28 окт. 1860 дошао у пензију.

Бистре памети, вредан и свакако, притом отворен и слободан умом се Давидовић налази у свакој прилици и сваком послу који је поверљав. Он се богато оженио, а притом штедљив и умешан уношавало је своје имање паметном куповином непокретности. Много је позвао да не трони за оно што не мора бити. Ова му се страна у животу рђаво одразила, али кад се све узме у оцуду код овога особина, наћи ће се да је тој његовој штеди, који је граничила на тврдицења, узрок његов велики страх од сиротине у којој је поплава, те је узео пензију, и од ривогот и неизвесног стања, у коме се земља налазила. Кад је видео да Турци не могу више угрожавати својошћу народа ни личној тековини, онда је одрешно руке и чинио што је мислио да треба. Пошто је пажљиво саслушао предлоге своје околине на шта би требало и колико

ПОДЛИСТАК

ДЕЧИЈЕ МЛЕКО

Паше Д-р. Доб. Гер. Поповић

Срећно је оно одојче, које узима — сиса — храну са груди своје мајке. Оно је бртно, напредно и здравно. Оно је обезбедено, да не добије много болести, а нарочито болести желуца и црева.

Дакле, мајчино је млеко најбоља храна за свако одојче. Њему је сама природа наменила ту храну. Она треба да је за њега једина и искључива храна.

Та је природна храна незамењива. Али, кој се мора доклеке подражавати. А пронаћи начин, да се добије храна за одојца, која је слична мајчином млеку, јесте једно, најважније животно питање! А то зато, што је већина одојчади те зао судбини, да се не могу да отхране мајчином млеком. Неки од њих доје, само по неколико месеци; а друга, пак, још у почетку алишена су те природне благодети. Зато су та одојчад принуђена, да се хране другом каквом храном, која је слична мајчином млеку.

Досаде, није пронађена ниједна храна, ниће мешавина разне хране, која би била потпуно једнака мајчином млеку.

Употребљавано је млеко од разних домаћих животиња: од кораве, овце, козе, кобиле, мазгарце и биволице. Али, сва се та млека умногоме разликују од мајчиног млека, и по своје си-

ставу и по свима другим особинама. Код нас се највише употребљава млеко од кораве, овца и коза.

На ипак, у тој великој невољи, морало се употребити једно као најближије мајчином млеку. И, према дугогодишњем и многоструком искуству, нађено је: да је за исхрану одојчади, најприближније мајчином млеку — краљев млеко.

Познато је, да мајчино млеко сдржи три главна састојка, који су прво потребни за напредан сваког одојчади. Та су три састојка: белачевина (сиревина), маст и млечни шећер, не рачунајући ту воду и друге делове.

Сва та три састојка, налазе се у мајчином млеку, у повесној, мање више стварној количини. Према количини тих главних састојка, млеко од остале стоке, знатно се разликује од мајчиног млека.

Млеко од ована, највише се разликује од мајчиног млека. Оно је јаво и масно. Оно сдржи споро више од повесне масти и белачевине више, него мајчино млеко; а шећера ина споро песту количину.

Млеко од коза, приближније је мајчином млеку него овце. Али, ипак, има више белачевине и масти него мајчино млеко. Најприближније је мајчином млеку — краљев млеко. И оно има више белачевине и масти, али не у толикој количини, и у таквој размери, као прва два млека. У краљев млеку има мање шећера него у мајчином млеку.

Из тога излази: да, за исхрану одојчади, дакле, око децијег млека, треба употребити краљев млеко. Али, то млеко не смеже употребити онако како та добијемо. Оно се мора тако справити, да бар приближно има све оне особине, које има мајчино млеко.

приложати, on je uzao o tome sam razmišljati, i onda ono što je učinio, bilo je njegova zaslug, retko kad onoga, što je predložio. On je navikao da sam prosudi i o savetuju dobne odlike no svojoj paketi. Saslušao je mnogoga, ali poslušao svagda samo sebe. Ne samo laude sa strane, bliske ili dale robačke i prijatelje što je na taj način predušretvo, no i najbližku porodicu, ženu i jedinu ћer, poslušao je samo onada kad je sam sve prosudio i našao da treba učiniti. Svagda je i svuda samo on naredžavao i zapovedao, a svi ostali samo su slušali morali. Takva je to nepoupljivana priroda bila!

Vojseni je neobichno odan bio i noj je najveći deo svojih priloga odvojio; zatim se sećao crkve, na priprede. Kad je valjalo blagajni državnoj časovoj učiniti, poslani su za porca i u početku godine položena je odmah sума za celu godinu. Trebalo je Upravni Fondova pruziti domaćih kapitala na šteditvu, to je on prvi koji odmah, upravno najveći deo svoga imava i novcrana.

Posle sebe ostavio je suprugu i jedinu ћer, a od roda ima jednoga sinovca. I supruga i ћer nastavljaju skroman život i dobričina dela i zaduju se više narod svoj toliko zahvalnošću i priznanjem. Neka bi im Bog umojno dane i odraho im zdrave na putu dobričinstva svome narodu.

Priznavane ovakvih dobrotvoraca vido samo odvažanje duša prema dobrotvorima, no je ujedno i vauk podmladcu našem, jer i dobra dela niču i niže se ugledavaju.

Prizakazujući ove crte iz života nek. Davidovića želimo mladim privrednicima da imaju pred onima primer vrednoće i izdržljivosti u radu, čime se odlikovao nek. Davidović, jer bez toga ni oni ne mogu imati uspeha; njegovu pažljivost u čuvanju zdravlja, naročito umerenost u jelu i piću, što mu je potpuno dočrnilo da toliko vek deteta; a vnaid svega čuvanje od svih nepotrebних viđataka, — šteditvu, koja i ako se pokazati negrešno razume, te preče u tvrđevine, inak dobro uvećena i mudro primenjena jedino može ujačniti da nam, na kolika bila proizvodnja, inak polovito pretreke kao kaznac nove tekovine. Tame he se ujačniti uvećavanje privrede i blagostava za kojim sili teživno.

I stariji privrednici imaju se otuda naučiti dobreše

To se uspešno postigao, ako je mleko:

1. Čisto.

2. Dobro.

3. Sveže (skoravine, gaze).

4. Ako ima dva tri glavna sastojka u sličnoj količini majčinog mleku.

5. Ako se da u potrebnoj količini.

6. Ako se dobro zgotovi i očvini; i

7. Ako se uzme na način, koji je najpribližniji prirodnože davanju — dojevanju i njegovim osobinama.

Ako nas mleko, kojim odojčad hranimo, nema sve te uslove — odojče he odmah obolati. Naostanak, na i jednog od gorljivih uslova u mleku, proizvodni kod odojčadi: teške poremećaje i zapaljenja u želudcu i crevima. A, kad to nije u svom redu, onda i dete ne napreduje, već naglo slabiji i opada. Dakle, tako neuspešno mleko stvara deci tešku bolest, na i smrt.

Rubna hrana, a naročito neudrženo i rubno mleko, uzroci je, te kod nas umire godišnje u svojoj prvoj godini više od polovine dece.

Što se tome poklana veća važnja, utoliko je broj smrtnih slučajeva znatno manje. Tako, kod bogatog staleža, gde se o ishrani odojčeta vodi ozbiljna briga, umire godišnje dece, u svojoj prvoj godini, net od sto. A kod staleža, srednjeg imovnog staja, gde se uspešno pazi na to, umire polovina od sto. Deca pak sirotnog staleža, umire godišnje toliko mnogo — skoro osamdeset od sto, kao da se o njima niho i ne brine!

Ti brojevi, treba da nas nauče, da svaki od nas pokloni malo više pažnje ishrani svoje odojčadi.

primeru, da svoju tekovinu na dobra dela namenuju, ali ni to da ne zaborave, da se pored tekovine u novcu i imanju razbira i o drugim opšte korisnim poslovima, koje smo u svome kratkome životu preduzimali.

M. S.

УПУТСТВО ЗА ГАЈЕЊЕ ДОБРЕ ПШЕНИЦЕ

— Др. Ђ. Радич —

Među stripnana, prvo mesto zauzima *imenica*. *Imenicom* je *branno* *naibole*, *naibole* i *naizjavno* *od* *branna* *stoju* *ostavio* *naših* *starih* *ili* *belih* *života*. — Od *imennog* *branna* *umeshen* *hleb* *naibole* *hrani*, *naizjavni* *je* *i* *liko* *svarila*, *a* *jedina* *mu* *je* *maxna* *ta*, *što* *se* *brzo* *suši*, *brže* *od* *hlea*, *umeshen* *od* *rkano* *branna*.

U *imennom* *brannu* *ima* *18-9%*, *azotnih* *delova*; u *rkano* *samo* *16-8%*, *a* u *kužuriznom* *16%*.

Dobro *imennimo* *branno* *sastoji* *se* *prosечно* *na* *12-14%*, *lenina*, *65-70%*, *skroba*, *6-8%*, *šećera* *i* *od* *priljake* *10%*, *vođe*.

Imennice *mestice* (trine) *sađrže*, *od* *priljake*, *45%*, *naizjavni* *hlea* *sastojak* *i* *oko* *31%*, *čeluzelo* *i* *daju* *vrlo* *gojavu* *hranu* *za* *stoku*.

Imennica *slama* *daje* *dobru* *piću*, *naročito* *od* *imennice* „*šitule*“ *ili* „*golije*“, *koja* *je* *bez* *osca*, *300* *kilograma* *imennice* *slame*, *daju* *toliko* *hrane*, *koliko* *100* *kilograma* *dobrog* *linalskog* *seva*. *Ova* *se* *u* *utrobljava* *i* *za* *kravnu*, *prostiraju* *i* *za* *pletivo*, *naročito* *ona* *slama* *od* *žare* *imennice*, *jer* *je* *ona* *čvrsta*.

Ukoliko *bude* *obrađani* *više* *pažnje* *na* *vetu* *imennice*, *utoliko* *je* *imati* *i* *bolju* *imennicu*; *sa* *više* *azotnih* *delova*; *imennicu* *koja* *he* *nam* *dati* *bolje* *branno*, *bolje* *mekinje* *i* *bolju* *slamu*, *što* *se* *ide* *u* *imnu* *ovstanoju* *korist*.

Čija *je* *ovih* *redak*, *da* *u* *predstavljeno* *potpomogivno* *naše* *poljoprivrednike*, *da* *što* *bolju* *imennicu* *odneguju*.

Čija *je* *Srbija* *vrlo* *podena* *za* *proizvodnju* *odlične* *imennice*. *Kod* *nas* *ne* *treba* *ni* *govoriti* *o* *podenoj* *ili* *ne-*

U *stranom* *svetu*, *to* *pitvanje*, *pitvanje* *a* *dečijem* *mleku*, *zauzima* *jedno* *najvažnije* *mesto* *na* *trifelnju* *zdravstvenih* *priljaka*. *Tamo*, *a* *naročito* *u* *velikim* *varošima*, *žrtvuju* *se* *ogromne* *sume* *novca* *samo* *da* *bi* *se* *ne* *bolitima*, *veš* *sirotinju* — *čeloz* *masi*, *priznalo* *čisto*, *zdravo* *i* *dobre* *mleko*. *Ali*, *kod* *ih* *su* *većina* *deca*: *žrtva* *řvanog* *mleka*, *u* *mного* *većem* *broju* *nego* *kod* *nas*.

Zavista, *mi* *stojimo* *u* *tom* *posledu* *mного* *bolje*, *nego* *oni* *na* *strani*; *a* *naročito* *oni*, *ko* *čeloz* *varošima*. *Mi* *imamo* *za* *sebe*, *još* *došta* *dobrog* *i* *čistog* *mleka*, *a* *naročito* *na* *selu*; *na* *da* *se* *ne* *varošima* *oseća* *u* *to* *me* *velika* *oskudica* *i* *nevolja*. *A* *to* *se* *najvažnije* *vidi* *na* *procenta* *umirajna* *odojčadi*, *koja* *je* *ogromna*.

Na *ih*, *kod* *nas* *se* *nije* *ništa* *radilo*, *na* *reševu* *tog* *živотног* *pitvanja*.

Mi *ne* *smemo* *oklevati* *i* *ostavljati*, *da* *se* *svaki* *za* *se* *brine*. *Mi* *moramo* *sirotinom* *staležu* — *toj* *masi* *naroda* — *pruziti* *za* *vajnotu* *odojčad* *zdravu* *hranu* — *dobro* *mleko*. *Ne* *smemo* *to* *svatrditi*, *kao* *što* *se* *obično* *čini*, *da* *je* *to* *nešto* *manje* *važno*, *od* *čega* *se* *ne* *umire* *odmah*.

Svaki *treba* *da* *zna*, *da* *imati* *za* *svoju* *odojčad* *zdravo* *mleko*, *znati*: *rešiti* *jedno* *vrlo* *važno*, *živотно* *pitvanje*. *Šta* *su* *pak* *potrebne* *naročite* *ustanove*, *uređenja*, *koje* *mi* *je* *za* *sebe*, *na* *žalost*, *nemamo*.

A, *dok* *se* *ne* *dobiје* *to*, *na* *šta* *he* *nasleđetku* *svakoga* *načniti*, *onita* *bojavni* *za* *nestanak* *našeg* *podmlatka*; *dotle* *može* *se* *to* *uspešno* *postiti* *pojavna*, *o* *katolik* *mleka* *i* *ispravno* *odojčadi* *ih*, *čega* *radi* *mi* *ovo* *i* *više*.

подесног **поднебљу**: разуме се, да у плодних равницама била зрно тече, таче **дуже**, брашнавије и да ту раније сазрева. И наши планински крајеви, узвице за пример само **дуже** крајеве **ужичког округа**, дају нам изврну пшеницу. — **Стиг**, **Маџа**, **Попоранале**, **Јадар**, **Толлина** итд. јесу наши крајеви, који могу да нам дају најодличнију пшеницу, али нам наред уопште не обраћа довољно потребне пажње при његовој пшенице; то каже на сопственом уверењу, које сам стекао лично баш у оних наших крајевима, у којима се, поред осталих стрихија, и пшеница на неким и наким **кљема сеје** али — **не узгаје**. Стога је баш и потребно, да се нашим народу да нарочито **ушесте**, **кога** треба да се строго придржава при гајењу пшенице, па да дође до **квалитета**, до „**дубе**“, која је нам у трговини широм отворити врата и идуће у простор **свег** нашег тржишта наше Краљевине, и онда — **коме боље, него нама!** Али то ушесте треба, дакле, да буде: **кратко**, **јасно** и **разговорно**. Као га! Ја овим дајем такво ушесте нашим пољопривредницима, баш у оно време, кад наша пошланица **Изолва** Банка намерава да унесе у нашу земљу већу количину најбоље мађарске (банатске) пшенице и да ју разда нашим пољопривредницима за сејање, у тој племенити и похваљеној достојној циљу, да се она од најбољих врста пшенице и код нас **распростре** и **одмажи**; али, све то веће моћи **уродити** жељеним **родом**, ако се за сејање не буде земља **добро** спремила, **дубрејше** осмачкала, ако се пшеница не буде у своје време и као што треба **посејала**, у своје време **пожњела**, за време **порађивања** **пшеница**, од болести и штеточнија **бранила** итд.

*

Пшеницу сви добро познајемо и по **класу** и по **зрну**, а знамо и то шта је **јубра** а шта **озима** пшеница. Оно **тога** се, дакле, у овој прилици, кад се **искупује** за пољопривреднике **нине**, **неке** **задржавати**. И ако има **свеисто** **разних** **врста** и **одлика**, и по **класу** и по **зрну**, **које** **може** **бити** **бело** и **црно**¹⁾, **и** **нак** **зато** **све** **те** **врсте** и **одике** **захтевати**, за добар приред уопште, **једнообразна**, **истоветне** **услове**, **једнообразну**, **истоветну** **вету**.

За добро **успеша** и **обилато** **рађање** **доброд**, **тежког** **зрна**, **снага** **врста** **пшенице**, **без** **разлике**, **захтева**, **пре** **свега** и **доброту**

1) Банатско је „жито“ црно, а црно је за трговину бело.

Даље, да пређемо сада на поједине услове, или боље рећи особине, које мора имати свако млеко, да би могло послужити за исхрану одојчади.

1. Чистота млека јесте једна од најважнијих особина. Нешто млеко, тј. млеко, које је загађено разном нечистоћом — **изметима** **стоке**, **пљачки** **рукама** и **судовима**, **нечистином** **воде** или **других** **важних** **састојка**, **како** **никоди** **сваком** **одојчу**.

Чисто млеко добићемо, ако обратимо велику пажњу: на млеку **стоке**, на **судове** и **губовале** **млека**.

Познато је, да **краве**, **као** и **друга** **стока** **упржају** **своје** **млеко** — **сисе** — **изметима** **својим**. То се **дешава** **при** **декању** **стоке** у **стаји**; или, при **избацивању** **измета**, а нарочито, кад је **намет** **житак**. **Измет** је **житак** **код** **ове** **стоке**, **која** **се** **хране** **само** **нашом** — **зеленом** **травом**; **док** **код** **овне**, **која** **се** **хране** **само** **пшеницом**, **чвршћу** **је**. **Ту** **долаци**, и **један** **рђав** **обичај** **нашег** **света**, **што** **нама** **сисе** **белего**, **тамо** **да** **не** **би** **теже** **одојчи!**

При **млеку** **из** **нечистога** **најчакше** **доспе** у **млеко**, и **то** **кад** **млеко**, а **кад** **млеко**. **А** **да** **то** **не** **буде**, **стога** **се** **мира** **што** **је** **могуће** **чистије** **држати**. **Даље**, **да** **се** **при** **млеку**, **млеко** — **сисе**, **добро** **оперу** **млаком** **водом**, и **да** **се** **вази**, **да** **случајно** **не** **падне** **нечистоћа** у **млеко** **од** **рева** **или** **ноге**.

Код **нас** **се** **на** **то** **не** **пази** **много**. **Нека** **бачица**, **пљачкиња**, **само** **држати**, или **попрскати** **млеко** **водом**, а **врло** **ретко** **која**, **да** **га** **добро** и **неколико** **пута** **опере**. **Оне** **сматрају** **то** **као** **ситуцију**.

Врза **код** **овца** и **коза** **не** **сме** **при** **млеку** **да** **дође** у **допир** са **млаком**. **Овај**, **који** **млеко**, **увек** **пре** **муже** **доде** **да** **опере** **руке** **сапуном** и **млаком** **водом**. **Ко** **болаже** **од** **јекних** **или** **друге** **које** **заразе** **болести**, **не** **сме** **мисти** **стоју**.

земљу. **Али**, **која** **је** **у** **како** **треба** **да** **буде** **та** „**добра**“ **земља** **за** **пшеницу**?

Снаг, **да** **превладају** **црна** **иловача**, **тако** **рађа** и **најбоља** **пшеница**. **Најбоља** **мађарска** **пшеница** **рађа** у **банатској** и **бачкој** **Потисеју**, **Киснадској** **дистрикту**, **око** **Бечеја**, **Жубоца**, **Итребје**, **Кларје**, **Прь** итд. **А** **класе** **су** **ту** **земље**? **Ту** **су** **тешке**, **али** **више** **кисе** **баче**, **црничаве** **глинуше** **и** **иловаче**, **ту** **су**, **дакле**, **свине** **смонјене**. **Напред** **помоћу** **наши** **крајеви**, **сисе** **су** **свадне** **овим** **банатским** **крајевима**. **Једно** **што** **би** **се** **овде** **могло** **напоменути**, **то** **је** **да** **и** **на** **лакшем**, **песковитом** **земљишту** **коже** **изрешо** „**жито**“ **да** **рађа**, **ако** **су** у **тој** **крају** **влажни** **такозвани** **јачи**, **ако** **је** **ваздух** **хладнији**, **да** **земља** **има** **довољно** **воде** (нар. у **Куншигу** у **Мађарској**), **и** **према** **томе** **да** **има** и **пшеница** **довољно** **стајности** и **сврстоности** **од** **леузивања**. **Они** **помоћу** **мађарске** **области** **Куншига**, **поже** **за** **доказ** **тоже** **узети** **банатско** и **бачко** **Потисје** (Фелдвар, Бечеј, Срипки и Турки, Ала, Моле, Сента, Баљаша итд.) **нашу** **Посавину** и **Почоранале**, **где** **су** **земље** **заста** **кисе** **много** **лакше**, **жито** **песковитије**, **али** **и** **довољно** **влажне**, **влажније** **него** у **Мачви** и **Стугу** **вар**. **Песковито** **земљиште** **треба** **сачи** **да** **има** **довољно** **воде**, а **у** **не** **имати**, **ако** **буде** **довољно** **повишена** **с** **црвом** **глином**, **која** **је** **моћи** **да** **одржава** **некуи** **потребу** **вазду** и **чврстои**. **Онде** **има** **потреба** **теоријска** **разматрања**; **овде** **је** **искуство** **најбоља** и **најјугурија** **наш** **учитељ**; а **ево** **што** **је** у **тој** **погледу** **нарпред** **речено**, **речено** **је** **из** **чистог** **искуства**, и **то** **је** **за** **нас** **свето**, **као** — **Св. Писмо**.

По **себи** **се** **разлику**, **да** **и** **ту** **има** **разлику**, **од** **које** **битно** **зависи** и **бољи** **принос** **с** **једне** **нине**. **Тако** **на** **пример**, **увек** **је** **она** **глина** и **иловача** **бити** **боља** и **подеснија** **за** **рађање** **тежког**, **брашнатијег** **пшеничног** **зрна**, **која** **у** **себи** **буде** **имала** **довољно** **црнице**, **довољно**, **дакле**, **старе** **сисе** и **бар** **до** **15**²⁾, **краса**.

Из **искуства** и **то** **знамо**, **да** **црне** **земље** **боље** **рађају**, **поред** **осталог**, и **затвореније**, **црнице** и **светлије** **жито**; **рађају** **робу** **арног** **квалитета**.

На **пометку**, **да** **овде** **напомену** **још** и **то**, **да** **оне** **смонјене**, **које** **не** **пропуштају** **сувишну** **вазду**, **које**, **дакле**, **немају** **довољно** **проветривања** **зрнцима** (нар. **ретеке** **земље**), **имају** **по**

Наш **свет** и **на** **то** **мало** **нази**. **Врло** **често** и **не** **перу** **руке**. **А** **и** **кад** **то** **уради**, **опре** **их** **тек** **повири** — **да** **их** **боље** **раскаља**.

Нето **у** **класу** и **судови** **који** **се** **у** **потпуности** **за** **млеку**, **кување** и **остављање** **млека**, **треба** **да** **су** **потпуно** **чисти**.

Ведрица, **која** **се** **у** **потпуности** **за** **муње** **млека**, **мора** **се** **сваког** **дана** **добро** **испрати** **прелом** **водом**. **Пре** **муњења**, **као** и **одмах**, **пошто** **се** **млеко** **вргну**, **нека** **се** **добро** **оперу**. **Ако** **се** **млеко** и **бачрак**, **нети** **нека** **је** **увек** **добро** **кадајисан**.

Цедило **које** **се** **на** **то** **не** **дедило** **остави** **по** **део** **дан** **или** **по** **два**. **Ту** **га** **баје** **кваша**, **снег** и **вршина** **тврво**, **да** **изгуби** и **своју** **праву** **боју!**

Судове, у **којима** **се** **млеко** **кува** и **оставља** — **одравити** у **највећој** **мери**.

Све **то**, **код** **нас** **са** **врине** **се** **мало** **пажње**. **Услед** **тога**, **млеко** **се** **врло** **често** **квари**, а **нарочито**, **кад** **су** **велике** **вршине**.

И **за** **те** **старар** **наш** **лаповерни** **свет** **обраћа** **се** **вршарима**. **У** **оној** **крају** **има** **једна** **вршарица**, **која** **од** **тога** и **живи**. **Код** **не** **доласе** **жене** и **дети**, **разуме** **се**, **с** **уној** **горбом**, и **из** **других** **срзава**, **да** **је** **тврста** **на** **савет**. **Она** **и** **ко** **је** **доста** **поштоване** **савете**, **које** **знају** **и** **они** **сами**, **али** **тек** **воле** **да** **чују** **из** **уста** **наше** „**државате**“ **вршаре**.

Она **и** **каже**: **да** **ведрицу** **опаре** **прелом** **водом** **неколико** **пута** **преко** **дан**, **и** **да** **у** **асту** **стале** **један** **камен**, **безаукт**. **Даље**, **да** **куне** **нове** **цедило**. **Да** **руке** и **судове** **тако** и **тако** **оперу** и **друго**, **томе** **слично**.

(наставља се)

деше за тајне шеннице, јер на таквим земљама шенница полече и извршава.

Али није ни то довољно, имати подесну земљу, па да шенница деловно рађон уреди. Земљу треба сад и добро спремити. У томе баш и лежи главна основа за успешан рад. Свака културна биљка захтева добро урађену, дакле добро узорану земљу, а шенница највише. За добро успелане шеннице није довољно само рађајућу земљу израти, јер рађајуће је „оре“, она само „раје“, него ју треба добрим плугом, добро преработи. За шенницу треба и **дубоко** и **чисто орати**, јер у плитку узорану земљу шенница лако измршава, а ако би случајно добро и прерађива, она ће у класу сигурно полети, чим би у то доба наступила ветрови или плахе кише, док у дубље узораној земљи неће да полече, јаче се бокори, теško ка измршава и крутини зрно рађа. После добро опрашеног и озонаваног кукуруза, крошира и цвела (рече), довољно ће бити, да за шенницу одређену ивицу само једанпут добро преработи, и то пред само сејање. Што неки причају, да после кукуруза не треба сејати шенницу зато, што кукуруз доње сажера па се, веле, ивица не може на време да спреми, не стоји; јер код нас кукуруз довољно рано досења, да се поже и кукурузовина посеја, једанпут добро преработи и одмах шенница посајати. — Али, ако је пре шеннице на тој ивици била детелина, или, ако је ивица лежала под угаром, па се збола, или ако је била нека естрина — онда треба земљу 2—3 пута преработи, од ког орања да буде друго, односно треће, па 15—20 дана пред само сејање, да се земља до сејања може довољно одвићи, а да онег онег зато у земљу које дође; а да-ли ће се морати 2 или 3 пута преработити, то ће зависити од земље; лакше земље требаће 2 пута, а теже 3 пута преработити. Прото и јасно рече: *уколико је земља чврста, збијенија и више затрпана, уколико ће ју требати чешће преработити, да се што боље земља и од травањима очисти;* а све то иде само у прилог бољег приноса. Код се ора једанпут треба орати дубоко; кад се оре два пута, онда треба први пут ивице, а други пут дубље орати; кад се оре три пута, онда треба орати први пут ивице, други пут дубље, а трећи пут — пред само сејање — онег ивице. Од шеннице, која у таквом земљу дође, хожемо се увек сигурно — сачувај Боже саквих невоља! — напати доброј жетви, добром приносу и у зрну и у слави.

За добро успелане шеннице, *треба у земљи да има и довољно готове неж хране*, дакле, *да има још довољно старе сине*, па зато шенница и успева боље и боље рађа на оних ивицама, које су добро ђубрене за претходни усева, нар. за кукуруз, ако се будено ранила, да ју сејемо после кукуруза.

Уште се за шенницу **ђубри** стајским ђубретом; али за тај циљ мора то ђубре бити и довољно сагарало, јер на ивици, која би била ђубрена неспоредно ђубретом, хоће шенница да полече, хоће да будује од свети ити.

Лакше, сувише ивице, одређене за шенницу, треба ђубрити говећим ђубретом, јер је ово животије, насипне, па ће земљу боље да учини, да ју вожа, а теко, глатише, треба ђубрити стравом, коњским ђубретом или торфом, која ће теку земљу растрпнати за лакше продирање оних таквих и нежних шенничних жалица.

На ивицу ишесено ђубре, не треба оставити да у гомилањима на ивици лежи, него га, чим се на ивицу ишесне, треба подједнако расутрати, и, ако је икако могуће, одмах га и заорати. На тај га начин највише користија, највише ће од своје силе подржати, јер га неће сунце „испати“.

Још сам радије напомену, да ивицу није потребно ђубрити, ако шенница долази после добро ђубреног кукуруза, што је и најбоље; али, ако шенница дође на угар, или после другог невог усева, за који претходно ивице било ђубрено, и после кога се ивица морала 2—3 пута до сејања шеннице преработити, онда треба ђубре пре првог орања изнети, па га одмах и заорати, да онег, било другог или трећег орања до сејања, унеколико сагоре, истрине. То је за ишесување основано правило, од кога, нарочито код шеннице, не треба одступити.

(Свршаће се)

О ОДГАЈИВАЊУ ТЕЛАДИ С ОБЗИРОМ НА ХРАЊЕЊЕ ЊИХОВО

Сваки коле отреситији полупривредник, који је пропугтовао наше сточарске крајеве, био на накнарија и паљиритија, уштеће који познате наше сточарске прилике, морао је доћи до једне истине: да сточарство код нас само стога не напредује, што наш полупривредник не зна ни најповољнија правила одгајивања, хранења и неге стоке а особито подјатка.

Подмладак стоке, који данас видимо код сељака, даје нам веома жалосну слику будућег варшатаја и верујемо, да ако се овако и даље производи, никад неможе постићи у сточарству оно, што друге културне земље већ имају. Може и државна и појединци доводити најбоља грма са стране, настојати на све могуће начине да се облагоуђивање наше стоке правилно врши, ипак то неће ништа пожећи, ако дољоривредник сам не исправи досадњи начин хранења и одгајивања подјатка. Тело може довести на свет све лепе особине родитеља, али да их одржи и допије пренесе на потомство може само, ако се буде добро хранило и неговољо, нарочито у почетку док су те особине у развоју. Јер на какви потрашка учњена у ово доба разишћа не да се допије више направити, па ка колики труд и знање уложити.

Завиљу, да наш полупривредник не пада у то потрашке због тога, што намерно хоће, већ стога што не зна, ни све вољни онде изнети ни најповољнија правила о хранењу и одгајивању телата, којих се треба увек да придржава.

1. Прво илако, такзовано *сервазо млеко*, које прави сирваца у ивицу пред крај телова мора да посиса теле. То млеко поред велике количине азотних материја, садржи доста и кречњог фосфата, који је за образовање и јачање костију код телата неопходно потребан. Све овога има и ту добру страну, што телета црева и жедудик потпуно прочисти, те допије онгућана правилно варење и образовање крви. Оно траје свега 8—10 дана, а по тох постепено прелази у право или обично млеко.

2. Пошто запремина телећег сиршита не зависи за прво време разишћа више од 1145 куб. см, што значи, да теле у почетку на једно иснање не све више да узме од 1 литра млека, то се приноукује да оно чешће обдавања најуж; чешћим иснањем теле не може никад да преглади, ипак да узме више млека него што може у сиршиту да стави. Само при ређим иснању код телата се јанјашу неспоредно варење и проици, јер онда теле узед гладу халамљиво сине и узима већу количину млека, која не може да стави сва у сиршиту, прелази неспарена у црева, услед чега настају разне неправилности при варењу, проици крви итд.

3. Теле треба с почетка — првих 8 дана — питати 5 пута дневно да сине, других 8 дана 4 пута, а после по 3 пута дневно, све док се не одбие од ивице.

Где на ивицу има пошине стоке, телад треба држати одвојено, јер се може десити лако каква нежења — да буду

уртани или убодена, а само за вреже сисања треба их пуштати најкама. За тај циљ треба да има у свакој стаји по какво одељење за затварање, а ако је на полу (леги) — одвојен испуст.

4. Телад, од којих хоћево да постигнемо *рану зреост*, морају се јаче хранити и дуже сисати: 3—6 месеци а да дневна количина млека не буде мања од $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{8}$ животне тежине телета. Одлучивање телета од мајке траје 6 недеља, а после овога престаје савишн хралење млеком или мећом и даје му се само сува храна и вода. Ако је преше паше, теле се истерује на пашу и за то се прихраћује по мало овеков жарног и мекшиака. Нека ли пашњака, онда се храни само сувом храном, а никако ошоеном травом или црвеном детелином.

Прелаз од летње у зимско хралење мора бити постепени: уз сено треба дати и увек и по мало мекшиа и овеков жарне. Према томе у првој години мора се теле хранити искључиво јаком храном. Тек у другој години може му се додати по мало пшенице и сламе, али онет најкама.

5. Телад, коју гажимо за *муку*, храни се као друкчије. Признати сточар *Мартин* проистује оваква правила:

а). Најбоље је узгнати за приклад (за муку) телад, која су отелена почетком или крајем зиме;

б). Пуштати их да сину најкаме 3—4 недеље а дневна количина млека да не прелази више од $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{8}$ животне тежине телета;

в). После овог крога дати им треба сена и по мало (иајутра и е вечера) млаке меће (брашно размучено у млакој води) а после девети недеље само суву храну;

г). Пуштати их на пашу и настојати да што више проведо на чистој ваздуху;

д). даће зиме уверено их хранити, тако да мајдо грао од 1 $\frac{1}{2}$ године извесе од прилике $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{8}$ мајине тежине;

е). Почетком друге године треба их већ пуштати да воде, тако да се крајем исте године почну телати;

ж). Хранити их и даље уверено, као и прве године, све до пред крај телета;

з). Пре и после телета хранити их јаче и обилније.

То су углавном кратки изведени правила, којих се треба придржавати при одгајивању телад за муку.

Остаје нам још да мало ближе и подробије проговоримо о хралењу за прике одлучивања и после нега.

6. Већ почетком треће недеље треба теладна дати по мало сена ради мушњава и навикавања на суну и черету храну, а уједно и ради одлучивања од пемисте хране, која се по полу стајком и у довршну налага са којом се телад у први нах радо играју а после је и једу. Овим систематским навикавањем на суву храну, телад постепено напуштају сисање и уштеме мећу док се после 10-те недеље савишн не одлуче од мајке и не приступе сувој храну. Дневни (порцији) оброк за једно теле је од прилике овакав: 1—1 $\frac{1}{2}$ кг. сена (боље наковоће), $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{8}$ кг. овеков жарне и $\frac{1}{2}$ кг. мекшиа; преко зиме иајутра дати им још млаке меће да пију (брашно од заногот семенца, ома, кукургуза, јемча, шпенцие у млакој води размучено, чему се додаје и по мало соли). Са развијањем телета повећава се и количина овеков жарне до 1 кг. такође сена (иа крају прве године 4—5 кг.); само количина мекшиа остаје иста.

7. Сунда овако, где има добрих пашњака, који нису бунди већ густом и добром травом обради, треба телад преко лета истеривати. Тив не само што се у храни уштеда врши, већ се и телад боље развија. Ако су пашњаци добри, онда није потребно прихраћивање, али онет им треба за сваки случај, кад се с паше врате, дати по мало претри мекшиа. С јесени

већ, кад хранивоет трава понусти, треба им дати мекшиа и пре истеривања на пашу.

Обично се истерују телад на пашу у 6-ои месецу, а може у трећем или четвртом, нарочито ако су дани топли.

8. Друге зиме мајда граа треба хранити само сувом храном. Водњикаста храна као: цибра, резанци, репа идр. утичу штетно на мајд организм, због тога је боље може хранити само хитора граа.

9. Другог лета истерују се мајда граа онет на пашу, а где то нема, у испусте.

На овај досад показани начин одгајивања и хралења, мајдо се градо може у 16 или 24 месецу без бојани пуштати под бива.

Др. У. М. С.

ВРИСАК КАО СТОЧНА ХРАНА

По Др. Францусу Кини

Обични врисак (*Calluna vilgaris* Salisb.) може у породним годинама сем за постелане стоје да послужи врло добро и као сточна храна. О *Милеру* као сточној храну владају данас разна мишљења; због тога неће бити одште, ако у прилог овога кажемо коју реч више, нарочито ако изнесемо резултате једног онта, који је у овом смислу чинио Др. *Курт Милер* са домаћим животињама — оваца и кравама.

У *Бапти* домаћих животиња* Пољопривредног Института Универзитета у Халу до првог Милеровог онта, врисак је био потпуно непознат као сточна храна, те је углавном било интересантније докучати онтива како ће држале бити до крајњих животиња према тој врсти сточне хране.

Прва поштује је утичио са кравама разних раса и сојева и добио је овакве резултате. Док је врисак давао у мањим порцијама, све су га краве без изјатка радо јеле; кад су порције постепени повећавањем нарасте до извесне мере, онда краве холандске, итлично-ерландске и англорске расе престале су даље јести, напротив код крава сименталске, хоршке и ерландске расе није се онавала никаква одржаност према вриску, и оне су продужиле и даље да се хране ишме. При даљем сталном продуживању тог онта, продужиле су се овакв постепени и оне прве и најдечаљче се потпуно у тужнак храле.

Постепени повећавањем порција хралења, успело је се да се $\frac{1}{4}$ сламе у сечки замене вриском. Мањак у желуци пре муки био је неоза нештат, док каповћа млекса и количина млекса у млеку остала је иста као и пређе док су се краве обичном храном храниле. Свакрљиво целокупно хралење била је, и поред замењивања сламе вриском, иста; такође и у погледу здравственом није било неправилности.

Овим онтом је потпуно доказано, да врисак може у породним годинама одлично да замени при исхрани стоке, а особито крава и оваца, један велики део сламе или које друге кабасте хране. Пошто се врисак на лакој земљи налази у великој количини, а такође се може и зими да добије, јер не страда много од храле, то је свакогако и исход резултата овог онта од велике вредности.

Код оваца је Милер исто тако позваље резултате добио као и код крава.

Добијени резултати, који се односе на најважније хралење стојекоје — протеинске и безазотне материје — испали су врло позваље. Према тим онтима степен сварљивости код вриска неки је по ној сламе, напротив неосцидијант сварљивости насти и влакнина је мања. Такође сун врисак позваље је мању сварљивост од свежак, а по хранивој вредности музело је место између овмак и јаре сламе, нагнајући више овој другој.

Како се наш полупривредник, услед овогодшње суше, јако осећа оскудњу у храни, то не би било с горег, кад би се ова биљка, онако где је има (на пескушама), покупила, још док снег није пао и употребила преко зиме за исхрану стоке.

Ми је с наше стране сваком оскудном полупривреднику топло препоручујемо.

С.—А.

Б Е Л Е Ш К Е

Резултат ограничавања државних шума у овој години. — У току ове године радито је десет комисија за ограничавање државних шума и то:

1. на Церу;
2. на Гучеву, обе у окр. подрињском;
3. на Језовој Гори у окр. ужицком;
4. на Венчацу и Вукљу у окр. крагујевачком;
5. на Јестребцу у окр. тринавском, тоничком и нишком;
6. на Котленци на међи окр. крагујевачког, рудничког и чакаског;
7. на Селчици у окр. нишком;
8. на Доброј Глави у окр. врњанском; и
9. на Јухору у окр. моравском;

Првих осам престале су да раде. Неке услед тога, што су довршили одређени им задатак а неке стога, што услед хладноће, кратких дана и неповољног времена не могу у овој години нише да раде, те су само за сада обуставиле, с тим да идуще лета наставе посао онде где су та у овој години прекинуле. — Комисија на Јухору ради још стога што је скоро све теренске радове довршила, те сада довршава оне друге у канцеларији.

У овој години су списи досада ограничене државне шуме: Јазова Гора, Букула, Венчац и Гучево, и на њих је државна добила тлање.

Око Јестребца је повучена гранична линија у Духани преко 94 километара, око Цера преко 17 километара, око Котленки и Селчице преко 11 километара и најзад око Добре Главе преко 24 километра, али неке пресуде око ових граничних линија јесу почеле извршити.

То је резултат овогодшњег ограничавања државних шума.

Против јаловости код краве. — Јаловост код краве (као и код све друге крупне дознаје стоке) била је од најкада једна од врло великих невоља за напредно говедарство. Нарочито се је та невоља осећала код приплоднога говедарства, кад су у питању стадо плавени бивоци и валжане краве, али бар скупо плаћено подвођење под каквог одличног бика. Штета је онда, у сваком таквом случају, била увек неизвештана и често врло осетна.

Стога није никакво чудо, што се је од најкада на све могуће начине покушавало и доносило, да се та штета како год уклони и на тај начин изазове код вођене краве жељена стокост, — али су сва употребљавана средства за то осталама махом узалудна и безкорисна, али ако се је њима по кад-кад и постигло каква успех, то је било, може се рећи, само случајно.

Међутим једни полупривредни људи, који изајан у Вртенбергу, јавно је тоу скоро, да је неки *Шиндлор* још пре десетак година приметио, да су код краве, које су само због њихове јаловости заклете а код којих су полни органи изаше била потпуно нормални (правилни), уста материјана обично била испуњена — заузема неког жљавом слузном материјом, која је потпуно сучињавала сваки најбољи приступ унутрашњост материје. Стога је, ваде, сазиано (конструисано) једну

нарочиту алатику (инструмент), пожељу које се тај слузави заузема у утима материјанима може пробити, односно потпуно уклонити, и на тај начин отворити пут, којим би се све, убацило при вођењу (спаривању) краве са биком, могло слободно продети унутрашњост материје. Тај се посао мора до душе поверити врховном лекару, јер је за правилно извршење његово неопходно потребно тачно познавање анатомскога склона крављих полних органа, али се је бар употреба те алатике ускоро показала као доста поуздана, јер се је у већини случајева жељени успех постигао на потпуно задовољство.

Кад се, дакле, код воје краве, која је често водила на шпак није остала одвођена — стога, примети омет полни нагон (жар, вола за спаривање), нала је одвести карненог лекару, да јој он тои алатику прочисти — прошири уста материјана, па ју онда одмах, непосредно или по могућству најдаље у року од 24 часа пустити под бика. Лекар има тоу приликом, пре но што приступи употреби те алатике, најважније да испита, да дотична крала није можда већ стога. У случају да је крала већ бремена, онда је, разуме се, непотребно чистиње уста неке материје, — ипаче, не испита ли се то претходно већ се она алатику и без тога одмах употреби за пожењу сарку, неопходна последица препажљености биће побацивање.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖНИК СИ П О С Л О В И

ЗАПИСНИК XXV СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

Државне 18 октобра 1904 године у Београду

Присутни су били: председник г. Милош Н. Поповић, благајиник г. Јон Јекић, чланови Управе: гг. Др. Марко Лезо, Нико Јовановић, Пера Тодоровић, Милош Н. Лукићевић и Др. Миланко Васић.

Бележник: секретар Др. В. Радак.

204. Прочита се записник XXIV Одборске седнице. — Прима се.

205. Чита се извеште настојника друштвеног живинарника у Роготу о покрпају живине, које је извршена пољу између 20 и 21 ок. месеца од непознатих доњава. У исто време се прочита и извеште друштвеног власника по тој ствари г. Максима Богана, кога је Друштво изаслало, да се из њих места увери о стању ствари. — Ову земљу пољу од Друштва је примио и знању с тим, да Друштво подигне редовним путем тужбу против општине Брањске, у чијем се рејону налази друштвено живинарство, од које ће се тражити, да поспреду живину накнади по купљеној цени, а не по процени општинских проценцоца. Даље је решено, да се г. Богаву призна путна трошак по рачуну — по 10 динара дневног.

206. Благајиник резервире о старим друштвеним дужанима, — По овим резервираним Одбор се сагласно у томе: да се:

1. Предмети дуговања: Живка Анђелића, Коста Тупаналовића, Михајла Величковића, Јанка Јелића, и Младуана Радоновића изнесу Годинском Збору на расходноста као пропали.
2. Да се другуђе стме по предметима г. Ђорђа Петровића, Драгољуба Поповића и Стислава Стојановића траже од одговорног рачунополагача г. Миланова Миловоновића, бив. благајиника друштвеног.

3. Предмет дуговања г. Виће Радоновића да се преда адвокату ради обебде дуга.

4. Предмета г. Косте Борсановића и Градимира Ђуровића да се преда адвокату ради наплате; и

5. По предмету дуговања г. Алексе Живановића решено је, да се од њега прина натраг прескаци, коју он не пристаје да плати, ако је употребљива, иначе да се и од њега тражи наплата судских путем.

207. Благајиник резервире о стање благиње за месец септембра о. г. — Прима се.

208. Мелнар и Бехер, забранили даљину и сејалица из Будиминште, и на 3 своја раваа плаћа да их Друштво опроба

и моле, да се по учинjenу пробама, ако повољно у нашим приликама испадну, наши пољопривредници препоруче, а на пролеће пошље и једну од својих савјетњи, у истом циљу. Решење: да се слугова пошлу Пољопривредни Станшња у Шваб и Бистрију, на пробу, на према извештајима тих станица да се учини даље шта треба.

299. Др. Јосиф Маковски адвокат из Фридриха, тражи 796 к. 38 х за набављене чвечарских ствари од Јосифа Прокопа, фабричани из истог места, које су ствари набављене за Чвечарско Удружење. — Како се из прелике види, да су те ствари набављене још од 1898 године; да је набавку вршило и Друштво за рачун Чвечарског Удружења и Чвечарско Удружење непосредно; да је за те набавке у више маха и отплаћивано, — то да се нигде фабрику Прокопу и од њега тражи извод свеклиних набавки и отплата од почетка па до вршене кад се с набавкама престало, и тек ће се онда моћи даље утврдити шта треба, да се потраживање Прокопово измири.

310. Уредни „Тежак“ чита резервот о штампаним раденима у 28 29 и 30 број „Тежак“ и предаже хонорисање. — Решење: да се сви штампани радови награде по предлогу Уредничком и по утврђеној норми.

ЊИЋИЈЕВНИ ОГЛАС

Изашао је из штампе:

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА ПРОСТУ 1908 ГОДИНУ

ИЗДАЊЕ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

УРЕДНИК

М. Т. ГРКОВИЋ

Са овом садржином:

I. Календарски део. — Владичини Краљевски Дом Српски. — Црвена Управа. — Државне светињине. — Календар по месецима са радонима. — Празници данн сем недеља у које се радње и дућани затварају. — Насхалаја. — Покретни празници. — Стоји Епифања. — Поштарске станице и месеца.

II. Поучни део. — *Човјек:* Уређење малих и средњих сељачких имања. — Прибирање стајског дубрета и разлику руковање њима. — Гајење сточне робе. — О стратешкој оули зрелих калемона. — На шта ваља обратити пажњу при ресциби човјета — Избор подлоге за пресајвање (калжалење) воњака. — Гајење дудона за хрњене свезлених буба. — Гајење лука услино. — Јесењи послови око пчела и даљивљање кошница. — Вожњост и употреба фабричког (вештачког) свршита. — О потреби одржање шума. — Корисне и штетне птице у пољопривреди. — Велики кашаљ. — Јабучар (слачница из совоког живота). *Белишке* (кратке поуке). — Ђубрење. — Забривање стривине. — Јесење орање. — Сејање. — Неговање усева. — Жетва жита. — Гајење

биљака за храну стоке. — Девјетина с травом. — Кошава и чување биљака за храну стоке. — Смена трава за вештачке љаде. — Хрњене стоке првог зине. — Пращаја при производњи коношњу. — Шта пчелариња доноси највише меда. — Отпади о најбољем начину чувања зимног ноћа. — Како се промрзае јабуке могу повратити. — Кад појити ваља пре или после хрњене. — Чување кисла првог лета. — Да не спада замисли едани. — Поступање са збојаним коњима. — Одржавање земљине сена у спону и власту. — Лек од главнице. — Штамбелжа на виновој лози.

Пољопривредне установе. — Српско Пољопривредно Друштво. — Министарство Народне Привреде. — Школа за Раатарство у Краљеву. — Школа за Виноделје и Вољарство у Букову. — Државни Сточарски Загод. — Топчидерска Економија. — Државни Лозни Расадници. — Пољопривредне Станице. — Српски расадници. — Државни економи. — Шумарство. — Државни шумски расадници. — Оружне шумарске управе. — Савез Земљорадничких Задруга у Београду. — Главна Управа свих Коло Јахача „Кнез Михаило“ у Београду. — Српско Чвечарско Друштво. — Чвечарско-Вољарска Задруга у Београду. — Друштво за унапређење Свиљарства у Србији. — Савез Ловачких удружења. — Српско Акционарско Друштво за земљаски сточни трг, кљаше и прераду стоке. — Народна Банка. — Прва Београдска Млекарска Задруга. — Угледни млекар М. Драшковића у Смедереву. — Друштво за чување народног здравља.

IV Саобраћајне установе. — Државне железнице. — Бродарство. — Телеграфске таксе. — Поштарске таксе. — Омштинске поште.

V. Додатк. — Навлађури у Србији. — Степај за награде Српског Пољопривредног Друштва за напредне начине рада. — Степај за практичне Пољопривредне Поуке. — Ценовни пољопривредних алата и машина. — Српске пољопривредне књиге и поњиве. — Шенатини Српског Пољопривредног Друштва.

Цена је календару 0-50 динара, а може се добити код Српског Пољопривредног Друштва у Београду, његових Подружја и унутрањности, код свих државних српских и ођружних економиа и у свима књињарницама у земљи.

ОВЗНАНЕ

Пажња окупљачима претплатника на Тежак. — Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва решио је, да се свакоме окупљачу претплатника на *Тежак*, који приступи претплату за најмање пет (5) примерака *Тежак* и ову уплату за годину дава положи Српског Пољопривредног Друштва, даје 20% од прикупљене претплате као награда за труд.

Преко овога падати се од свих пријатеља Српског Пољопривредног Друштва и пријатеља српско пољско привреде, да ће свиј силама настојати да што више прикупе претплатника на овиј једини српски чисто практични пољопривредни лист.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара данн; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 крупн аустр. вредности), *пола стране* 5 динара (5 крупн аустријске вред.), *четврт стране* 2-50 динара (2-50 круна).

За оглашавање више пута, 10 од сто јетиније.

Преглед 34 броја Тежак. *Човјек:* Добротвори Српског Пољопривредног Друштва. — Упутство за гајење добре ливенице (свршиће се). — О одирању теладн с обзиром на њихово хрњене. — Врски кад сточна храна. — *Подгласак.* — Дечије млеко (наставити се). — *Белишке.* — *Друштвени и подружњински послови* — *Књињевни оглас.* — *Објавно.* — *Цена огласима.*

ИЗДАВА ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОВОДИСИ
УВЕЖАВ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ СРЕДЈАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ ПЛАНОВИХ ЦЕНАМА ОД АПРИЛА
1869 ГОДИНЕ К 20 КРЕДИТНИХ ДРУШТВИ
ПОСНИ ПОШТА ИЗДАВАЊА.

Цена огласима плаћена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник и издавач
Председник МИЛОШ Х. ПОПОВИЋ
Државна конарада бр. 21.

БРОЈ 38

У БЕОГРАДУ, 10 ДЕЦЕМБРА 1904 ГОДИНЕ.

ЦЕНА ЛИСТУ
ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИИ НА ВОЈА ГОДИНЕ 3 ДИИ.
ЧЛАНОВИ ОМАЉИХ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТА,
ПОДРУЖИЈА, ПОШТИ, ИЛИХИ, ВОЈНИЦИ СТАРА
КАРА, БИРА, КАМБОРАЈ, ЧЛАНОВИ ПЕНСИОНА,
КАДРОВИ У УПРАВИ КИТА, ДОМАЋИ ЛИСТ У
ПОЛА ДУГАКА ВОЛОКЕ КРЕДИТНИ ГРАФИЦИ
НА КРАЈУ ГОДИНЕ.

ЗАМ СРБИЈИ
ИЗ ТОЛ. 2 ФРАК. НАЈ 4 ФРАК. А. ПР. ПО СРБИ,
ПОШТОНИ, ТУДИЦИЈА И ПЕНСИОН ЧЛАНОВИ
КАО И СРБИЈИ НЕМАРАЈ, КАЗНИТИ И ПО-
ШТОНИ, ДРЖАК, ИЛИХИ И НАСТАВНИЦИ О-
ШКОЛНЕ ЛИСТ НА 6 ФРАК. НАЈ 4 ФРАК. А.
ИЛИХИ НАЈ ГРАФИЦИ ВОЛОКЕ КРЕДИТНИ А
КАД СЕ ПИРЕКТИТИ ПОД СЛОМ УПРАВИНА
ПРЕКО КОЈА СЕ НИ СЕ ДИОУ ЧЛАНУ.

ОДГОВОРНИ УРЕДИНИ
МИЛОШ Н. ЛУКИЋЕВИЋ
САРАЈЕВСКА КЗ. БР. 25.

ГОДИНА XXXV.

ГАЈЕЊЕ ГУСАКА

Од сиве дивље гуске постала је наша домаћа гуска пут-
тех припитомљавана. А кад је оно извршено, толико се може
казати. На неиспекли споменицама, која су стара по неколико
хиљада година, виђају се урезане слике које представљају чо-
века како клаука гуску. То највишине доказује, да она спада
у ред најраније припитомљених животиња. Јер, кад су стари
Мисирци знали за нештину клаукања гусака, викали ли је тек
носта проћи времена док је толико припитомљена и нешана за
обуштвање дукато? Па и стари Грци и Римљани јако су це-
њили гуску. Они су знали и нарочитих завода у којима су
гајене и гојене гуске.

Домаћа гуска није у ранија времена била оваква каква
је данас. Као и остала доста, тако се и она нешала под
гушаном хране, него и узретишана са разним расама гусака,
док није постала оно што је данас. И ако гуска спада у ред
пловца, најрадије се храни сочним зеленим травом, сененом
и зрном. А радо једе и повело коренасто биле као: кромпир,
рену, морску рену — чичку — врбуку итд. Гуска се може др-
жати и оиде дла доволно тежине или стајаће воде, али
никуда не може бити добра и напредна кад у нештана где
воде има у изобилу. Зато се најбоље расе гусака и нашла по
морским прекојацима и око већих река.

У нашој земљи има доста река, потока и бара које рекмо
кад пресушују, те се гуске врло лако могу држати и гајити.
За наше сиротице грађане и пољопривреднике, државне гу-
ска била би права благодет. Јер, не само што би имамо могли
крати своју чвезд, него би узивали и лепе суне новаца,
пошто су гуске због свога укушеног меса и добрига перја, увек
на доброј цени. — Зато, што се домаћој гусци не поклања
доволна пажња, не одликује се бошана каквим особинама, те
је квалитети одгајивачи напуштају и траже боље расе гусака,
које дају више меса и перја.

Од страних раса гусака најчужвије су: поморанска, ем-
денска и тулузска гуска.

Поморанска гуска по боји перја има: белих и шарених.
Оне су белог перја више због овога цене и траже него
шарене, да да су и оне тако него крупне и нешате као и
беле. Шарене гуске ретко су кад само сине. Најчешће се ви-
ђају прошаране бело-синим перјем. Поморанска гуска оваква
каква је данас, резултат је уредне неге и хране. А чим јој

се престане указивати потребна пажња, постаје сасвим обична
гуска. У Покоранији јако је цене, више од ситишета, јер јој
је месо веома укусно и може врло добро да се угоји, нароч-
ито ако се млада грав редовно на нашу изгоне. Кад се
добро развијена грав гоје, могу да се угоје од 10—12 кило-
грама, па и више.

Емденске гуске у почетку су бело-сине. У другој години,
после другог зимарења, добију чисто бело перје. Врат носе
удуготино као лабуд. Кљузи у гушана је затворено првен. Дужина
у очима је јасно плаветина, чиме се од осталих гусака
разликују. Грабе су снажне и нешате, тако да неугојене теже
6—10 кило, а угојене могу да достигну тежину и од 10
килограма. Емденске гуске могу добро да се угоје; месо ту-
пичнија лако се подику; длају доста овошта перја и наперја;
носе доста и крупних јаја; за потравку простих гусака узр-
етишана понајбоље су, те их живинари и сматрају за сада
као најбоље.

Тулузска гуска пореклом је из Француској парони Тулузе.
Тело јој је абдилено, а ноге кратке. Бојом перја слична је
дивљој гусци. Оно је затворено сиза са нешто јаснијом бојом
перја преко дла. Длава страна јој је отворена боје а неки
пут и сасвим бела. Основна боја перја је сива, те се врло
ретко кад видија сасвим бела гуска. Образија због на при-
лања су отвореније боје, а неки пут и чисто бели; због чега из-
гледају шарени. Кљузи је затворено црвене боје, а ноге су жуте
као нога у покорани. Тулузска гуска обично је длашна од
емденске, али је често достига. Може и ова да се добро угоји,
али јој је месо тежио и отузио, јер је добро протокано напућу.
Јаја носе више од поменутих гусака, сиза ова ишеу она увек
ошловена, те је доста ризично гајмати их за насајивање. Гуска
има на трбуху међу поганиа као неку носу, којом се разликује
од гусана.

Сем ове три поменуће расе гусака, има их још, али су
све од наше припадничке вредности, те их немоћи ни пона-
вати. Тако исто немоће говорити ни о ошних гусакана, које по-
неки одгајивачи у живинарницама држе ради лепеушана, пошто
је државне ваљово околично са извесним темпошана и већин
трошком. Пољопривредник треба да држи само ошну жи-
вину од које ће несумњиво имати користе. Као, дакле, има
услова за држање гусака, тај треба да држи коју од поме-
нутих раса.

Гуске не треба одмах, чим се кајутра поште, гонити у
воду, већ их нала пре тога добро нахранити, на тек онда

чистију и воду. То стога, што у води не могу да нађу себи довољно хране, те гладују. Гуска није велика пробирача хране. Ној је доводила свака барица, на била чиста или не. У тој ова брбљубија својим слухом нађе пошесто за храну. Тако што, она веома важљиво побиште и сваку голлицу љубрета, где такође нађе по што-шта, што је за њу. Али најрадије исео кратку земасту траву и једе сенезе које тог приликом нађе. Зато у овим местима, у којима има довољно поред воде и паше, гуске и јесу најбоље.

Од врстае хране гуска најрадије једе овас и јечам. Тако што радо једе кромиор и чичоку. — На храну гуска мора се питати нарочито овде, где нема за њих довољно паше. Стога им треба најутра, пре него се изгнају на пашу, дати по неку прегрнут овас или јечам, на их тек онда пуштати да иду. — За време док се гуске носе, треба их хранити јаким хлебом. Храну им ваља овако спремати: Треба обарити кромиор и чичоку, па га замесити са трицама. За замешивање у место воде могу се употребити и мале сличнице. Тако направљено тесто треба да је уморено чистине, да се може дробити, како би га гуске што лакше узимале. Али овако спрењеном храном треба их свако јутро хранити. У вече, пак, треба занести са кромиором омасу или јечмену прекрпу, па њу давати. — У местима где има пшара, може се дати и слад повешан са којом претом хране, која је горе поновити.

Гуске ретко кад лежу једна до друге, те гускарник треба да је претражи. Увек се да је за једну гуску потребно до пола квадратног метра простора. Према томе лако је проценити колика ће површина за гускарник бити потребна, кад се зна и то, колико ће јато у њему бити. Под у гускарник треба да је сув и подстрт зими кратком сламом, лети песком или ситним сувом земљом. Гускарник не треба да је много светла, јер гуске радије лежу и бораве преко ноћ у тамним и замкнутим местима. Само при подизању нешто ваља платити, да на њему нема рупа и отвора кроз које би могла улазити итеочина и иштеу чистити. Тако исто ваља и на то обратити пажњу, да у њему нека пројаје, јер је ова гускама штетљива. Гуска живео балега, па јоко испогани под, који се неколико чисти. Стога треба и да је увек подстрт како је горе речено. Да се надух у гускарнику не би кварео а ш-

рочито зими над је велики снег и мећава, треба га свако јутро пажљиво чистити и балегу кобацивати са угрљаним прстиравцем. Преко лета, а и онда, кад год се гуске налазе на пољу, треба гускарник држати отворен, те да се што више проветрава и свако га увече затварати кад се гуске у њему налазе. — Гнезда за носење јаја треба градити у свако гускарнику и то при земљи у боковинама, пошто гуска не може да узалеће ако се ова високо дигну. Гнездо гускино просто је и врли се овако: Треба ископати рупу, па у њу свуда испусти непаца, тако да се њиме земља поврине, и онда испусти сламе. Пешо се меће зато, да се у гнездо не улази гавад. Гнездо треба да је толико, да гуска у њему можкоћно лежати. Како гуске не могу носити све једнога дана, они носе сваки дан и кад пронесу, њима потребно врнати много гнезда. Довољно ће бити ако на 3—4 гуске буде имало по једно гнездо.

И ако гуска својим кљуном брља свуд и у сваку воду иде, ипак она сваку воду не пије. Најрадије пије чисту, свежу воду, па зато треба увек да је имају довољно на расположењу. А нарочито се треба остарати за свежу воду онда, кад се хране јаким хлебом — зрном. У тој случају треба им дати воде да и вољу пију. Суд за воду треба да је тако направљен, да гуска може само врат првогати кад воду пије, а да и она не улази, јер ће у иначе заглатити.

Код нас нису чинени иштити о томе: колико гуака може да живи. Али из некући знашара других народа, зна се, да може да доживи и 70-у годину. А има случајева да је гуска и до 30 те године носила. По себи се већ разуме, да она ову старост може доживети само под неким повољним условима.

Гуске се не паре све у једно исто време. Да ли ће спривање отпочети раније или доцније, зависи од времена. Ако је зима оштра и време хладно, нагон за парењем јавиће се доцније. А кад је време топло, онда раније. Али обично бива други положаје денелера или прве половине јануара. Код неких маљих гуака, парењање, нагон за парењем јавиће се крајем прве године, док код других доцније, после године и по дана. Кад испусти прне да се гуске снајују, не саже што им не треба спривати да иду у воду, већ напротив, треба их

ПОДЛИСТАК

ДЕЧИЈЕ МЛЕКО

Пише Д-р. Доб. Г-р. Поповић

(наставак)

Нам свет то зна. Али он то врли тек тада, кад му се, услед нечистоће поквари велика количина млека.

Сем тога, вода се не сме сипати у млеко — „да се крсти“; не сме се сипати кајмак. У оба га случаја млеко ивног губи од своје краљеве вредности, а нарочито за одождат. Оно је хршаво, посно, водњаво. Додавање других материја у млеко, да би се млеко дуже одржало, чини те се млеко пре поквари.

Пренос и продаја млека, треба да се врли у врло чистим судовима. Ти судови морају бити потпуно затворени, да спољна нечистоћа — прашина идр. — не доспе у млеко.

О продаји млека водити стапан и врло брижљиво надзор. Где тога нема, млеко није ни чисто ни здраво. Млеком се најлакше и врло често пренесу најопасније заразне болести.

Код нас унутрашности и не постоји надзор за то. А где га има, ту је тек само — на артији! Где се пак то врли та је рад савени недовољан и лошаран!

Тога ради, неопходно је потребно, да се што пре приступи најобављаним раду, да би добили довољно чистог и доброг млека.

Оставимо одржана, завод, убреше старог надзора над продајом млека још; неопходна и велика пажња, чијом ренесу треба што пре предузети.

Дужност је сваког нас, да се остаримо да одржимо без разлике свакоме, болотом као и сврлом одождат, добро и чисто млеко, па шта више и беспитно!

Неће бити па одмот да онде извесно, како се ради у том позледу у другим земљама. Тако постоје и појединим великим варошима нарочити заводи, чији је задатак:

а. Да се у извесним часовима дају савети, унутрва а испрхани одождат без разлике сваком беспитно и то, шта више, са сваког повољно.

б. Да се беспитно даје млеко у широчини влаштинама, колико је потребно за један дан.

в. Млеко, однесено немашина за тај циљ, спрења се у том заводу, одвако се свакоме носе кући...

Дакле, у тим се заводима добија све готово и удешено за свако дете повољно. И мати треба само да узимаши млеко и да га детету да пије. — Трошкови овога сноса доцнича општина.

2. Добро је оно млеко, које је добињено од потпуно здравих крава. Млеко је од болесних крава нездраво. Млеком од болничких крава преносе се та онаква зараза и па децу. Ако је крава или други стока за млеку ма од чети болесна, или су јој само сисе или вена нешто разале, нерте, водаду, тада се не сме употребити њено млеко, а највише за испрхану одождат. Исто тако и болести: шпан и одбољава, пренеше се на децу млеком.

у ну и гонити, јер гуеан на води лакше и боље врши оложавање.

Гуеан за ширававање гуеака треба да је у најбољој снази, а то је од 2—5 године старости. Сунити млада вно и много стар гуеан није за ширававање, јер је у оба случаја потужно брво. Колико ће гуеана у једном јату бити, зависи од броја гуеака. Али, ако се жели, да гуеке буду како ваља оложање као и то, да подмладак буде снажан и напредан, не треба дозвољавати да један гуеан оложди више од 4—5 гуеака. Да би се оложавање што боље извело и пре савршено, треба, чим се примети да гуеан почиње галити гуеке, разделити их у неколико јата, на сваком датум једнога гуеана, и кад се оложавање саврши омет их саставити.

Кад ће гуеке промети, зависи од времена. Неке почињу посетити јануара, неке фебруара, а неки јун и марта месеца. Гуека не носи сваки дан, већ пресеком по 3—4 дана, на онда евоје. Младе гуеке, првенскије свеу пре године 10—12 јаја највише. Старије евоје и по 20—30 ковада, а тугуеке, као највонскије, и по 50 ковада. Гушчица јаја раине су тежине. Обично теже са дугоско 150—200 грама, а често и више. Раица се да гуека тежи 25—30 грама.

Јаја ваља чувати до употребе на каквом сувом али не и много хладном месту. Не буде ли се на то назвало, већ се на где оставе, убрзо ће покваре.

Да се гуека расквоцала и да хоће да леже, познаје се по томе што се одија од осталих гуеака и лежи на гнезду у коме је пре тога посела, и што прикључа перје а често га и на своји тела чува, на наветра по гнезду. Зато, кад се то примети, треба је насадити, на 10—12 јаја. Већи број јаја не треба насидивати стога, што се од већег броја увек изведе мали број гушчиња, него кад се горњи број јаја насиди. Ако се расквоцало више гуеака па се сва јаја насиди, онда треба pazити, да једна другој не буде близу, јер се не трие. А ако нема другогга поднесога локала, те се у једној стаји морају насидити, онда их треба оградити да се не виде и не узнемиравају. Гуека лежи на јајима вонна бражљаво. Лежање траје 28—30 дана, а нека пут и по који дан више.

Кад се гушчиња изведу, живахан су, еднак устају па

Добро млеко не сме имати никакван непријатан укуи и мирис. По сме бити кисело. Добро је млеко боје беж-жуте и сладувањо. Жута боја млека долази од величине масти, која је у њему. Млеч у алеко лавна на површини у ситним, многобројним капицама.

Млеко не сме бити горко, горко и крваво. Горко и крваво млеко долази се од овних крвава, која су узеле кашу дугу или горку храбу.

Познато је, да повнека крвава даје доста млека, али то млеко није добро, нити јако и крваво. Тоње су разнородни узроци, а најчешће рђава храна, која се даје стоци.

Где има, најбоље је за одожд употребити мешано млеко од више крвава.

На изводу млека јако утиче и раса стоке. Раса шпанх крвава добра је. И ако не даје много млека, оно је добро и јако; само им недостатак добра нега.

Доказано је, да краве по ирвој телети дају не само мање, већ и много лошије — слабије млеко. Највише млека дају краве, које су на четвртој и петом телету. Исто тако у томе млеку има сразмерно највише белачевине и масти. Боље је и јаке млеко, кад је томе неке. Краве, чим се отеле, дају слабо и некусено млеко — „младо млеко“. То се млеко не сме давати одожду бар за 15—30 дана. Нити свет даје то млеко телету. То млеко има више белачевине, али мање шећера, него зрело млеко. „Оно је густо и жућкасто, отекло се и при кувању, згруша се“.

Сем тога, боље је и јаке млеко од овних крвава, која се добро изведу. При рђавом и недвољном млекују у млеко не доспе много масти и белачевине — скоро једна трећина, која

ноге и могу да иду. Али их не треба гашкати испод гуеке, док не навише 24 часа од како су изведени, како би се за то време под њом добро осушили. После тога времена, треба узети гуеку са гушчињом и одвести је у коју другу гуви и топло одају. Ту, у тој одаји, треба их држати док мало не очвирну; а после се могу по вадо пуштати и знање кад је време благо и топло. Али, ако је напољу хладно и кишиливо, не треба гушчиње пуштати. Јер могу да назебу и пропадну. А тако исто, не треба их пуштати ни на роуе, ако су још само шаверјен заоденути, јер и тада могу да назебу.

Познато је, да се гуеке мирно и да другу живицу не нападају ни онда, кад се хране. Али за време док се воде изде гушчиње, дуге су. Тада и гуеан и гуеан нападају не само на осталу живицу, која их се приближа, него и на дену па и на човека. Стога, у оно доба, ваља добро pazити на гушчиње од друге гуеке, јер и на вах нападају, па често понеко и убдују.

Гушчиња не треба однах хранити чим се изведу, већ кад се добро осугне. Као прву храну треба им дати ситне вршце добро испитаног хлеба воју претима или наструганог па ренде. Оне вршце треба да су нито ситније, како би их гушчиња могла гутати, јер крупније могу да застану у гуши и изазову замрлене. После два-два ваља са овим вршцима немати ситно ископано кувано лишће од коприве, па их тиме хранити. Кад се после 3—4 дана примети да ову храну добро једу, може их се дати чисто кувано јаје помешано са обареним кромчином. А може се увнего јаја давати и млада, мешаи сир. Храну па гушчиње треба спречати сваки дан. Бајатом и уписељеном храпои не смју се хранити, јер она може да проузрокује боловање. А да би је што радије јели, треба је с вршене на време немати. Ну, било да се ма која врста хране даје, треба увек у ној да има и алавац, који она потпонаме вареше, а поред тога спречава затвор, који је по мале гушчиње опасан. На наведени начин ваља их хранити до четврте недеље, а после тога може их се давати ископане овас и јечам. До овога времена гушчиња отпочиу такви насти траву, па је не треба нарочито у храпи дати. Само при пуштању на траву, ваља pazити да се на вапу не изгоне докле роса или слава не спадне и трава се не осуши, јер их би се добила добром мучом. Исто тако, доброта млека зависи и од тога, колико се пута стока музе. Најбоље је мусти стоку три пут дневно.

Боље и јаке млеко добија се од овних крвава, која су хранење соном, него од овних, која пасу траву. Краве на слабој, рђавој ваши, дају водљивако млеко.

3. Млеко треба да буде свеже. Устојало је млеко врло нездраво и штетно за нежан жељудак сваког одождца.

У једном кућном савитнику — хладитиоту делу дитра — млека, и ако је свеже, има десет до двадесет хиљада крвних клица. А кад се то млеко остави да престоји неколико дана, па и два дана, тај би се број десетоструко повећао.

Дакле млеко, које се употребљава за исхрану одождца, не сме бити старије помужено од двадест и четири часа.

Најбоље је за део дан узети оно млеко које је помужено сваког јутра.

У устајајом млеку, не дуке већ један дан, а нарочито за време великих врућина, развијају се разне клице, које дају млеку другачији укуи, па и боју — кнаре га. Те се клице размножавају врло брзо. Оне производе јака зашљавна у дешији жељудку и вренима.

Најбоља окудица у чистом и свежем млеку овећа се по варошима. По селанима, пак, имамо га за сада. Али тако недостају — не крие се — други ваши захтеви!

4. Знамо, да је материно млеко за одожд недовољно. Али ипак, у несваки, мора се тражити нешто, што је најприближније најиниоту млеку. А то је краваље млеко.

По, у краваље млеку има негет — масти и белачевине — више, него у најиниоту млеку. Дакле, то млеко односно несо-

шгоди. Кад се гушчићи потпуно заодену перјом и почну храну јести као старица града, онда се могу у њима и држати.

Пошто се гуске не држе само ради меса и јаја, већ и ради перја, потребно је да кажемо коју и у чувању гусака.

Гушчије перје употребљава се за чување јастука, покривача, дивана и у друге разне потребе и наките. Стога је његова трајка доста велика и скупо се слава. Гуске се могу чувати и младе и старе. Младе гуске могу се чувати само тако, ако су добри образце перјем, што се познаје по укрштеним крилима више тридне. Нису ли крила толико развијена, не треба их држати. Чување гусака не треба отпочињати пре, докле се не привезу да то оне саме чине. Гуске се могу чувати по неколико пута преко године, што зависи од њиховог хранљења и топлоте. Оне гуске које су намене за запат не треба чувати после првог октобра. Јер, примећено је, да понајвише бива све слабија, што се гуске касије чувају и што се при том послу не плаш, него се све перје почнуа. Оне пак гуске, које нису за запат одређене, ако је време благо и топло, могу се чувати и до првога новембра. А од новембра па до априла не треба их вах чувати. Гуске одређене за запат обично се везу до маја и онда се могу чувати. Пре тога не треба их држати. Тако исто ни оне гуске које ће се ускоро клукати или метути на храну, не треба чувати. То стога, што се не могу угодити докле год им перје потпуно не нарасте, што ће бити тек после 5—6 недеља. Само пак чување врши се разво. Неки одгајивачи чувају готово све перје, а неки пак само са везених партија. Оне, који све перје чувају, греше. За саме гуске, најбоље је ако им се перје почнуа са прену, испод крила, и са утрбуха. Перје из крила може се само проредити али и то пакљиво. Све перје не треба чувати, јер се крила отуште те их гуска често по земљи вуче, што врло ружно нагледа.

Да би се гуске што пре и што боље заоделе перјем, треба их после свакога чувања што обилније хранити.

И. К.

них главних састојака треба изједначити по количини са мајчиним млекоом.

То се постиже: ако се краљеви изасно узнеколико разблажи водом, а дода му се шећера. Сем тог уррока, то се чини и зато: што се неразвијено краљево млеко много теже вари у нежном желуду одојчета, него мајчино млеко.

То је лако извршити, али је врло тешко да се тачно одреди и примени.

Немогуће је, да се уопште тачно одреди, у којој ћемо количини да разблажиемо млеко и да му шећера додамо. То зависи: од јачине и квалитете (од које стоје) млека; од доба старости одојчета; о начину његове досадашње исхране; о општем стању његовог здравља, као и о квалитету варњања његовог желудца и црева.

Дакле, сви ти важни услови морају се имати у виду при спржавању млека за одојца. Према томе, та се мешавина не може одредити пошто за свс. Ту је потребно одредити да свако дете понасеб. А, за тачно одређивање тога, потребно је стручно лице — лекар.

Али, док се не стигне код лекара, сваки тешко да има о томе бар приближан појам.

Тако, кад једног здравог одојчета, које мора да се храни краљевим млекоом, још одмах у почетку треба млеко овако удешавати — мешати:

У првом месецу: пошести две трећине воде и једну трећину млека.

У другом месецу: половину воде и половину млека.

У трећем месецу: једну трећину воде и две трећине млека.

УПУТСТВО ЗА ГАЈЕЊЕ ДОБРЕ ПШЕНИЦЕ

— Др. Ђ. Гадић —

(Свршетак)

*Пшеница најбоље успева и најтеже зрно раба на чистој, добро прерађеној и обрађеној земљи; зато и јесте најбоља пшеница после доброг утара, после добро пољубрезог, у своја време прерадег и окончаваг култура, после ренде, јер она својим густијим лишћем гушњује травањку, исто тако и после густе детаљне, досе бубреге ренде итд. Али треба иако у виду и ову, на некуству основану истину: да добро уземање пшенице и не зависи баш толико и неклучиво од претходног рада усева, колико од доброте онихких и хемјских особина земљаних. Кад је земља јака и добро обрађивана, онда је и врло лако одредити и пшеници поделено место у плодороду. Али онег зато треба узматити и то: да **пшеницу после пшенице не треба никад сејати**, и ако неки веле, „ да се и то може бити штето и још с успехом (!) учинити“ — ти људи говорне неоправдано, без свог некуства. Ја знам пољопривреднике од тога ослудно одбрава и велики: да **пшеницу после пшенице никад не сеју**, а да ју на исту **њиву могу онег с усеком сејати тек после 3 године**. Пшеницу **не би требало сејати ни после Другог страниг**, нарочито ју не треба сејати после онихког јетма, који земљу јако љуби, ни после онихког ража итд. У врло поделених приликама пак, **могли би сејати пшеницу после јарог јетма и после онихког али, ако се и то може избећи да не буде — биће боље. Оно треба усвојити и као правило сматрати, што се у ствари, у истини само, као боље показало, и онда је успех сигуран.***

Опшну пшеницу треба сејати почив од Мале Госаофе, па докле се коже, докле време дозволи. У хладнијим, планинским крајевима треба свакојоко сејати раније, јер тако и она раније настаје, а у топленијим ножемо и доцније, али ипак тако доцније од Митровца, ако ипак да имамо добру пшеницу. Ја сам имао прилике да видим, где су онег пшеницу сејали у очи самог Николајца, али тако доцна не треба никад одуговлачити; то је ризиковање, а занорадиш не све

У четвртог месецу: једну четвртину воде и три четвртине млека.

У петом месецу: чисто млеко без воде.

Али је краљево млеко много јако, додавати му мало кипе воде.

Кожом млеко додавати бар једну четвртину кипе воде него код мешавине са краљевим млекоом.

У оче пак млеко, мора се додати, једна трећина воде, при свакој мешавини кипе, него код краљев млека.

Али, и поред свег тог разблаживања, онег је млеко недовољно за исхрану одојчета.

Мешавину од краљев и онег млека тешко је удесити, а да не шкоди одојчету.

За ову пак одојца, која су иссила мајчино млеко неко време — несец, два или три — па су приковани, да ма услед ког уррока, узму друго млеко, треба илао другојачије удешавати. И за њих треба узети исту мешавину млека са водом, као што смо напред назвали, само да је прелаз од слабијег на јаке млеко што краћи.

И у једном и у другом случају важни, да ли децију кодуца водносу та мешавину или не.

Чим се примете први знаци несагодности, мора се одмах прети на стару, јачу мешавину воде са млекоом. Слабом, неразвијеном одојчету; даље, одојчету, чији је желудак и црева ма услед чега оболео, треба дати другојачију мешавину. А то може да одреди само лекар.

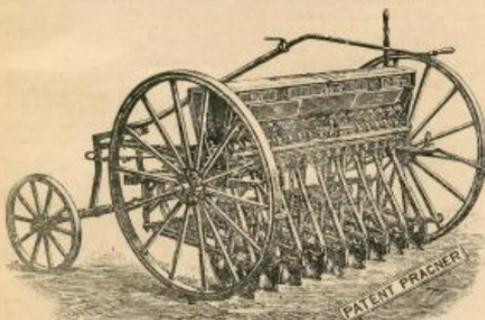
(Свршетак се)

никад да се ослања на ризик, него треба да ради оно што је сигурно, или бар сигурније. Што се шпеница раније посеје, тј. је у сваком погледу сигурнија: до зиме ће лакше и сигурније претржати и онда ће свакако и бољим и кружнијим редом уродити.

За сејање је први услов **добро семе**. Стољим бради доброт зрна за сејање јесу: свезе, светло лице, палва званцаца на плавој страни зрна, које треба да буде црно, тешко, здраво и чисто од сваке уродице; да није при прешлу угњечено или премољено, јер је у такво повређеном зрну повређена и оштећена и клина, па посејава не може да клица, него у земљи иструне. За сејање треба зрно на добром великом решету или на тријери очистити и сортирати, па оно најкружније, оно најтеже, оно најдравије треба узети за сејање.

Пре сејања треба семе и да исперемо у раствору од *и. лавових* амонија, да будемо сигурнији од *свође* или *гери*. На 1 хектолитар семена, треба узети 180—200 грама плавог памени, који најпре у врлој води треба растогити и тај раствор са толико хладне воде разбавити, колико ће требати, да се семе, не само овим раствором сасвим покрије, него и да са једно 10 сантиметара више над сезоном буде. У тој раствору треба семе да постоји једно 12 часова, и за то га време треба и једном или два пута промешати. После тога времена треба раствор одлити, а семе на пошаву сасути да се ошоди и мало просуши, па га онда, после 24 сата, можемо посејати.

Шпеницу сејемо на два начина: или руком ђмашки, као што велимо „на сачку“, или машинном на прете. Ово има и машини којима се сеје на сачку, али је боље узети оне, којима се сеје „на прете“ (сл. 1). Машином, кад било једном или другим, сеје се једначије и мање се осемена утрощи. Реход, да је боље сејати на прете, јер увек има и више ваздуха и више простора око себе, па се тако боље и развија. Прет од прете — за шпеницу — треба да буде најмање 12, а највише 16 сантиметара раздалеко. Та је даљина, или ризик, и за наше прилике најповољнија. Гушће не треба сејати, јер гушће

Слика 1.

посејана шпеница хоће радо да полеже, не може да се боксири, па онда слабије и рађа. — Једнако посејано сема једначије ниче, једначије порашује, једначије онда и сазрева, што иде све у прилог сопственику. На хектар добро и добро спирелене земље треба ће, кад се руком „на сачку“ сеје, 160—230 килограма семена, а кад се сеје машинном на прете треба ће 120 до 170 килограма. А како се има разумети ова велика разлика у потрошњи семена? Ево како. Где су прилике по-

вољне, где је земља боља, чистија и боље уротиена и кад се буде раније сејало, онда ће требати мање семена, у противном случају треба ће више.

После сејања ризик, мораше засејати и нуо добром дрљачом претрати, па онда добром тривном брајом прешути, да се семе добро у земљу протресе, или што-по неч „лауаче“, а уједно и горвиња засејање више порашује; и после сејања машином на прете, потребно ће бити само брајом прешути и ништа више. Јер оно друго извршије машина сама. Но где је земља добро уротиена и уситњена, није потребно ни то „лауаче“.

За време порашивања, треба и шпеница указати неку **негу**, која ће допринети, да нам жетва буде и сигурнија и обилатија. У главну негу спада на првом носу *и. лавене*, а на другом *гошима*, која није увек потребна. Осим тога, биће у неким годинама потребно и *ошале*.

На многи и многи годинама јављало је последати, како шпеницу угунује автовиња (бурија), паланца, горвиња, кувоа и други коров. Добар дожањ не сме то гледати на својој виши. Он мора предузети поштивачње тога корова, он мора предузети — *и. лавене*. И. лавене треба предузети одмах с прољећа, јер се пожевити порон битно од шпенице раснопаје и по порасту и по лишњу, па га је лако руком чупати — али из корена! — или брешком ископати. Што се и. лавене раније предузме, биће боље и сигурније, јер се тајнежа млада шпеница толико не штети. За и. лавене треба узети одраслију дечу и жече, као најјачијаније за то раденике. Ошлваса и од травилица добро очишћена шпеница, платиће сва труд и трошак обилатији рјиди.

Шпеница, која одмах у почетку пребујно порашује, рађа обично више сламе, а мање и ситијеје зрна, у класују лако полеже и хоће лакше да болује. Да би се то неприлике, у којима је то могуће, одмах у почетку још отклоније, треба још пред саму зрну, утрешном претрати ошче преко тако бујне шпенице, да ју овде површно само пошасу, па и то се може и сме учинити само онда, кад је време суво, и кад је земља површно у тој мери сува, да се не хвата, да се не лези за ноге овцама које пасу. Кружнија пак стока, не сме се ни у ком случају за тај циљ употребити. Неки скрпе кљом тако пребујну шпеницу (то сам виђао у Банату), али је то врло ризично; вешт косач мора бити, да га правилом изврши. Оно може и добром дрљачом да се пређе попреко и уадж преко тако пребујне шпенице, да се оно пребујно лишће раскида, али је и то за нас ризично, пошто су наши земљорадници у томе још нештити, па немају за то ни подесних дрљача. Лишваде су дрљаче за тај носе врло подесне. Али свакако остаје као најугурније — пошаси са овцама у брзом претону.

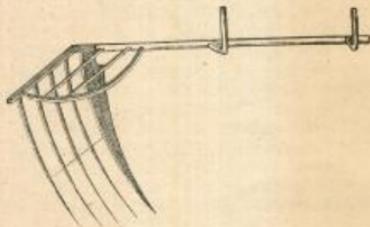
Кад би сувојрадица пошасу шпеницу издигла, па би јој услед тога јаво оголела, онда ју треба *аровати* и сабити шатраг у земљу добрим, глатким валком, па и то треба чинити онда, кад се земља не може да хвата за валак. Кад се то не би у поменуту случају учинило, шпеница би или изврзла, или би се осушила.

Кад будемо све овако урадили, као што је напред препоручено, онда можемо, с поуздањем у Бог, очекивати и добру жетву. Али и на жетву треба **добро** да припазимо, да оно, што је већ „до руку дошло“, као што треба и приберемо.

Дугогодишњим искуством и естрајним огледима утврђено је: да је за жетву шпенице најбоље време онда, кад на њени сва шпеница *пошасу* и кад се у то доба зрно по-

том преломити даје. У тој ступњу вредности поживљена пшеница даје и највише, и најбоље, и најтежег зрна: у тој добу поживљена и најмање се при жетви просипа. Кад ће то време преступити, то зависи од времена кад је посејана и од времена за време порашавања. Негде паству то време раније, негде доцније. У погоднији приликама односно жетва у нашим крајевима у другој половини месеца јуна, али већин делом односно у јулу и траје до августа.

За жетву је, без сумње најбоље и најсигурније оруђе *добра коса с насланом*, (сл. 2) да пшеницу при обилнању придржава и чува да се не излазе по доњи и по крвни. Машинско жетлицом иде, истава, брже, али се пшеница много више доњи и круни, а те се машине и браво кваре. На спахилуку гроза Чеховића у Жолдобу, где се прекрасна пшеница увекло производи, те су машине још пре 15—20 година сасвим напуштене као непрактичне. Где је иваа чиста, онде је неспорно најбоља коса, а где је иваа загађена и коровита, онде ће боље послужити *срби*, и ако је српско рад труднији и спорији. Дакле, и сам начин жетве говори у прилог пшеницу.

Слика 2.

Најутра рано, пре сунца, и у вече по заходу сунца, најбоље је време за жетву стога, што су у то доба класићи на класу више затворени, па при жетви зрно мање испада, док су за време, кад суце онече, класићи више отворени, и онда се при раду зрно лакше круви, лакше испада.

Пожељену пшеницу треба повезати у снопове, а снопове полагати у *крстине*, у којима не треба, као што је у нас обичај, да лежи дуго, него ју одмах, чим се довољно просуши, треба сложити у стубове или камаре, па онда и гледати да се што пре и овише; утолско се пре овише, утолско ће бити мање квари од ивише и других штеточина, од влаге и проклињања, па валоудетку више отуђава и од паљивине, о чему такође треба водити рачуна.

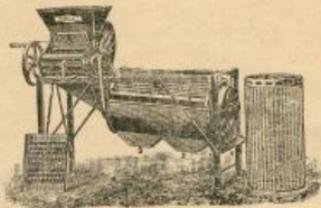
Најбоље, најчистије и најбрже се *зрна* машињима. Ко нема, или не може да позадји машину, тај ће морати ићи на обичајну гуму коњи или воловина; поља иде брже и чистије. Може и да се илти илтивама, у ком случају остаје слава најчистија, те се и за разне направе: за столице, за шепице, за ауре, за покриваче стаја итн. најбоље може употребити. Гумно треба добро уградити, очистити и добро налити маљом, да прилиба испадаче чистија.

Оштру пшеницу треба од плаве, ситне сламе, уродице и од отишењих и преломљених зрна пречистити на доброј великом решету или на трајеру, који даде ивицу или код нас ретку (сл. 3), па од тако пречишћеног зрна одмах одвојити колико буде потребно за семе, оно што је најкрупније и најбоље, а остало сместити за продају или за домаћу употребу у добрим, ситним, чистим и прохажним кошавима, хамбаронима, тазавима, сандуцима, или иваче према извојној стању домањеном пољоцима, али само својим и чистим местима, да пшеница буде

и за семе, и за продају, и за домаћу употребу здравца, без икаквог страног изреса, без икакве „дмве“, која би јој на тржишту знатно оборила цену.

* * *

Све ово важи и за *јору* пшеницу, која се сеје од *Младенца*, па до половине месеца марта, али најдале до *Благовосења*; што раније, то боље. У јору је пшеница зрно ситније и слава слабија. За сејање „на сачму“ треба и јору пшенице за хектар простора 160—230 килограма семена, а кад се машинско на прсте сеје, треба ће 150—180 килограма.

Слика 3.

Само оноко, коме не дозвољавају криво прилике, или по је усуда чега год био спречан да посеје сачму пшеницу, може се препоручити да сеје *јору*; јер док *озима* пшеница, према приликама и околностима раја на хектару до 4000 килограма крупнијег зрна и даје до 4800 килограма сламе, докле *јору* пшеница у најбољим приликама не може да да више од 2000 килограма зрна и до 3000 килограма сламе.

Г Л А С Н И К

II Међународни Конгрес за Млекопрераду у Паризу, октобра месеца 1905 године. — По свима наредима овај ће Конгрес бити несамо обилно посећен, јер питања која ће се на њему расправљати од врло су велике важности. Конгрес ће имати пет седница. Ми ћемо навести само главније предмете који ће се у појединим секцијама расправљати. Тако, у I. секцији — која се бави питањем о *производњи, добијању млека* — расправљаће се: о сточним расама, о храњењу, о музи. Нарочито ће се расправљати питање: о утицају хране на количину млека и његових појединих сајетова; о употреби шећера за храњење; привредни значај отпадала из млекопрераде за отхрањивање телад и свиња; на *издавање сточних стаја* расправљаће се питање: Која су најпрактичнија и у здравственом погледу најбоља средства за спречавање да се млеко не загади у стаји при мушк; научно утврђење оних болести, зараза итд. односно болесноста стаја, при којима се млеко од таквих грма не сме употребљавати за храну.

У II секцији, која се бави питањем о *руковању, преради и продаји млека*, расправљаће се питање о конзервирању млека и трговини млеком; о *спречавању млека* (бутира); о станицама за обрађивање млека и преносу падале у централне станице за продају млека; о машинама за хлађење и вихорној употреби при преради и конзервирању млека; о *спречавању млека* при ниској топлоти; о бактериолошким испитивањима у млекопреради и нарочито млекопреради; о *спречавању сира*; о практичним резултатима нових испитивања о *спречавању тврдог и коњих сира*; о седницајним мерама при производњи сира — дужи кувалу на месту производње; о *пињању* у места које леже на истој земљаној пирици и о *пињању* у प्रदेशе са другом климом. — и о *различним млеком производима*.

У III секцији — која се бави *испитивањем млека* — претресаће се ова питања: На *опште* и *пигијене* млека: Најбољи значај

филтрирана и хлађења млека; о храњењу млеком и о исхрани одојчади млеком.

У IV седници — која се бави *антим науком о млеку* — претреса се питање: о научним испитивањима; о методама за испитивање млека; о одацама за распознавања маргарина; о комерцу млекарских производа.

У V седници — *законодавство, настава и здравствено* — претреса се ова питања: Је ли правило, да оне земље, које су прописале нарочите ознаке за производе који замењују масло, забрањује увоз масла из оних земаља, које такве прописе немају? (Ово је питање поставио I Конгрес); настава и квалификованост о млеку; увођење једног централног места за целокупну млекарску књижевност; трговина и саобраћајна средства.

Овај Конгрес приређује у октобру 1905 године „Међународно Млекарско Удружење“. Организационе радње узео је на себе Француски Народни Одбор (Comité français de la Fédération Internationale de Laiterie); почели су председник француски министар земљорадње.

Ко хоће да учествује за овоге Конгресе Јапан се Организационог Одбора и шаље 10 динара у злату. Карта за уштење на овог Конгресу даје право учеснику на скупштине цене за разне излете које ће Конгрес чинити и на француским железницама право на половну цену за возљу.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС

Издао је из штампе:

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА ПРОСТУ 1906 ГОДИНУ

ИЗДАЊЕ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

УРЕДНИК

М. Ј. Грковић.

Са овом садржином:

I. Календарски део. — Владичици Краљевски Дом Српски. — Црквено Управа. — Државне светковине. — Календар по месецима са радницама. — Празници дан и седмиче недеље у које се радње и дућани затварају. — Пасхаљца. — Покрети празници. — Стоји Бвађења. — Пожарне станице и месеца.

II. Поучни део. — *Цитати*: Уређење малих и средњих свлачних имања. — Прибирање стајевог љубрета и разумно руковање њиме. — Гајење сточне репе. — О стражионокуњу врелих калесова. — На шта ваља обратити пажњу при реидиби чокола. — Избор подлоге за присађивање (калемење) воћака. — Гајење дудова за храњење свилених буба. — Гајење лука узводно. — Јесења послова око пчела и заљивањем кошница. — Валиност и употреба забричког (венитског) сиринца. — О потреби одржавање шума. — Борбене и штетне птице у пољопривреди. — Велики бањак. — Јабућар (сагнчица из ововог живота). *Бележке* (кратке поуке). — Бубрење. — Заоравање стривине. — Јесење орање. — Сејање. — Неговање усева. — Жетва жита. — Гајење биљака за храну стоке. — Дегнана са травом. — Кошење и чување биљака за храну стоке. — Смена трава за венитачке динаде. — Храњење стоке преко зема. — Правила при производњи кошуши. — Шта пчеларина доноси највише мела. — Огледи о најбољем начину чувања зимњег воћа. — Како се проиране јабуке могу повратити. — Бад пожити ваља пре или после храњења. — Чување масла преко лета. — Да не спада митински кајши. — Поступање са знојањим коњима. — Одривање тежине сена у сиону и пасту. — Лек од главнице. — Шамањача на млиново долу.

Пољопривредне установе. — Српско Пољопривредно Друштво. — Подружне Пољопривредног Друштва. — Министарство Народне Привреде. — Школа за Гатарство у Краљеву. — Школа за Винодеље и Вољарство у Букову. — Државни Стварски Завод. — Топчидерска Економија. — Државни Лозни

Расадници. — Пољопривредне Станице. — Срески расадници. — Државни ономона. — Шунарство. — Државни шумски расадници. — Округне шумарске управе. — Савез Земљорадничких Задруга у Београду. — Главна Управа свих Боло Јахана „Кнез Михајло“ у Београду. — Српско Пчеларско Друштво. — Пчеларско-Боларска Задруга у Београду. — Друштво за унапређење Смиларства у Србији. — Савез Ловачких Дружења. — Српско Азиковарско Друштво за земљани етоични трг, клане и прераду стоке. — Ипозна Бања. — Прва Београдска Млекарска Задруга. — Угледни млекар М. Драшковића у Смедеру. — Друштво за чување народног адрљака.

IV Саобраћајне установе. — Државне железнице. — Привредство. — Телеграфске таксе. — Поштанске таксе. — Омштине поште.

V. Додатак — Панаѓури у Србији. — Стечај за награде Српског Пољопривредног Друштва за шнаредне научне рада — Стечај за пратитике Пољопривредне Поуке — Ценовни пољопривредних алата и машина. — Српске пољопривредне књиге и новине. — Шемањача Српског Пољопривредног Друштва.

Цена је календару 030 динара, а може се добити код Српског Пољопривредног Друштва у Београду, или оних Подружња у унутрашњости, код свих државних среских и окружних економија и у свима књижарницама у земљи.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XXVI СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

државне 3 новембра 1904 године у Београду

На седници су били: Председник г. Милош Х. Поповић, благајник г. Јован Јекић, чланови Управе г. др. Марко Лео, Алекса Ђ. Поповић, Мирко Милковић, Петар Д. Тодоровић, Нинко Јовановић, Милош Н. Лукићевић и др. Миливоје Васић. Белозки: секретар др. Ђ. Радић.

21. Пошто је наложба изтворена, председник ставља за решење шта да се ради с изложеним предметима? — О дбор решава, да се, као и досада што је решено, одбере новоста кољичина ноћа да се пошље Његовом Величанству Краљу, као Највишем Друштвеном Заштитиоку. Исто тако да се одбере и за господарно Министар Народне Привреде. Даље: Сорте, које је изложио Одељнички Одбор, да се понуду Новољачком Заводу у Гајтанској, ради утврђења новолоних знања који су у Немачкој и Француској литература усвојени, славо се у поменалтури не би могло трешити; исте те сорте да се и модификују, за који шва да се одбере по 3 комада од сваког од тих сората, а ресто да се у голмање грушине и лиценцијатива прода, што се ина претходно означити преко пошти.

За пошницу, риза, брашно мдр. да се позове Трговачка Академија којој би Друштво извело кољичину од тих изложених предмета усудило за њему збирку, а остатак да се прода. 212. На предлог председника — Одбор решава, да се дондарица, који су наложбе предмете за цело време трајања изложбе чувају, у име највише да сваког по 3 динара.

ЗАПИСНИК XXVII СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

државне 19 новембра 1904 године у Београду

Присутни су били: чланови Управе г. др. Марко Лео, Пера Д. Тодоровић, Нинко Јовановић, Милош Н. Лукићевић и др. Миливоје Васић.

Председавао члан Управе г. др. Марко Лео.

Белозки секретар др. Ђ. Радић.

213 Читају се записници XXV и XXVI одборне седнице.

— Примају се.

214. Чита се молба среског економија г. Мил. Милековића, да му Друштво повери продају семена од зучерке, на кад распроду, да Друштво плати. — Како је Друштво стојало усређење, да такве продаје по отвореним рачуницама иљо нормално теку, и да се, поред свих датих обавеза од стране дотачних лица, врло тешко долази до плаћае, па се у многим случајевима чак и

ИЗЛАЖИ ДВОГТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УЗЕТИ СУ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ОВЕ ПОШТЕ

КА ОСНОВ НАЈВИШЊЕ ЦЕНАМА ОД АПРИЛА
1869 ГОДИНЕ У 20% ПРИБИЛИК ДРУШТВЕНИ
НОВИ ПОШТА ИСПЛАЊУ.

Цена огласних изложбена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРАЦИОНА ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
КА ГОДИНЕ 6 ДИНА НА ПОДА ГОДИНЕ 3 ДИНА.
ЧЛАНОВИ ПОМАГАЈУ, ЧЛАНОВИ СМЕС ДРУШТЕ,
ПОДПИСНИЦИ, ОСНОВ, НЕОПАС, ИЗВЕШЊЕ СТАРА,
КАРА, ЧЛАН, ИЛИ ЧЛАНСТВО, СРПСКЕ ПЕЧАРА,
КАДРУЖИ У ТИМАХ ИЛИ ДОМАЉИ ЛИСТ У
ПОДА ПР. ДИНА, АКО ПОШТЕ ПРИСТАЈУ ПИРАТИ
КА ЦЕЛЫ ГОДИНЕ.

ЗА СРБИЈУ
КА ГОД. 5 ФРАК. КАН 4 ФРАК. А ПР. ПО СРП.
ПОШТОМ. ЗАЈЕДЛИВА И ЗАЈЕДНИ ЧЛАНОВИ
КАО И СРПСКЕ ПЕЧАРА, ЗАДРУЖИ И ЧИ-
ТАОНИЦИ, КЛУБОВИ, ШКОЛА И НАСТАВНИЦИ ДО-
ПЛАЋУ ЛИСТУ ЗА 6 ФРАК. КАН 3 ФРАК. А
ПР. КАД УНАПРЕД ПОШТЕ ПРИСТАЈУ И
КАД СРП. ПРИСТАЈУ МОД СРП. ЗАЈЕДЛИВА
ИЛИ КОЈА НЕ ИЛИ ЗА АКОУ СЛАТН.

За Српско Пољопривредно Друштво власник овога
Проложник **МИЛОШ Х. ПОЛОВИЋ**
ХЛЕДЕНАРОВА УЛ. БР. 21

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛОШ Х. ЛУКИЋЕВИЋ
САРАЈЕВСКА УЛ. БР. 25.

БРОЈ 36

У БЕОГРАДУ, 20 ДЕЦЕМБРА 1904 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXV.

ОВОГОДИШЊА СЛАВА И ИЗЛОЖБА

Као сваке године досада, Српско Пољопривредно Друштво и ове је године на највећој начин прослављало своју Славу св. Краља Милутина 30 октобра о. г. у свакоме дому, а у Славу приредило је и VIII по реду Изложбу у своју, за тај циљ подигнутоу палатону. Према раније утврђеном и објављеном програму, овогодишња Изложба састојала се из *својих и прерађеног воћа; штењих, разних и разноликих прерађених; семених од штењих биљака и сраског дрвета.*

Око 8 часова пре подне, поменутог дана, објавила је пред домом Друштвеним војна музика Друштвено славање и весеље. Међутим у укупно окрвну Друштвеноу дворану дошао: Његово Високопророшество Архиепископ и Митрополиту господини *Високог* са одличним епископима Њ. П. г. г. *Савом*, *Јачином* — *Димитријем*, *Јабалкином* и *Мелкитијем*, *Григоркијем*. У исто време дошао су и Председник Министарског Савета, *Јованера* г. *Саво Грујић*, Министар Народне Правде г. *Др. Свек Радоновић*, и многа друга виђенија господа грађанског и војног реда, међу којима овакош Управника Војне Академије *Мукович* г. *И. Солариновић*; Председника Савеза Српских Земљорадничких Збирки г. *Симу Јозовића*; Председника Железног Друштва са управним чланцима: *Директора* *Трговачке Академије* г. *Борислава Тодоровића*; г. *Б. Гечвића*, Министра Народне Правде на располагању; г. *Раду* *Милошевића*, Управника *Државних Монополија*; г. *Лауу Јовановића*, Управника *Државних Монополија* у пензији; *представнике* привредних, хуманих и трговачких корпорација, *изасланике* подружница, као и многе друге одличне госте са стране и на унутрашњости.¹⁾

Тачно у 8^{1/2} часова отпоче Његово Високопророшество господина Митрополиту, уз асистенцију нарочитог свештеника и ђакона, свечано водосвешће. Мало затим засвирала музика „подраза“, као знах, да долази и *Највишио Заштитнико овога Друштва*, *Његово Величанство Краљ Петар I*. Чланови Друштва Управе са Председником на челу, одоше пред *Његово Величанство* и доприваше Га, уз бурне поздраве од стране присутних, у дворану, где је под укупно напразним багдачкиом благословом одојата, док се водосвешће и сечење славноског колача није свршило. По свршеном светом призивном обреду, Друшвени је Председник, г. *Милош Х. Поповић*, поздравно *Његово Величанство* овим гвором:

„Ваше Величанство!

Српско Пољопривредно Друштво прославља данас своју Славу св. Краља Милутина, а у Славу оно приређује сваке године и поучне Изложбе на разних грађа пољске привреде. Ове године приређена је Изложба *својег и прерађеног воћа, штењих, разних и разноликих прерађених, семених од штењих биљака и дрвета.*

Циљ ових Изложбака тај је, да се даје могућност нашим стручњацима да продуже проучавање наших производа из пољске привреде, а да сада првенствено воћа, ради утврђења основице: *које би од изложбених сората и одлика воћа могли препоручити* нашем народу да их у већој количини гаји, а *које би требало замешњати бољим*, *које би и њих границама чисти отаџбине намто културал и сигурну производу.*

Друштво има потпуно уверења, да су ове и овакове изложбе знатно утицале на повећање извоза нашег свежег и прерађеног воћа. Исто су тако добротворно утицале и расписане награде за што већу производњу овога воћа, *које се на страним трговачким тражи, о чему Друштво нарочито води озбиљан рачун.*

Друштво се, *Ваше Величанство*, нада, да ће и убудуће, и поред овако скромне помоћи коју од државе добија, *истрајати* у свом тошном, али за унапређење наше пољске привреде корисном и племенитом раду, и одржати се на оној висини, на којој је и до данас узео бољу, *посредствима* са задоровошћом у успехе, *које су великим трудом и пажњима ипак постигао.* Друштво се нада, да ће помоћ државна убудуће бити повећана, *бар у оноликој мери, у којој се очекује и успех од радова државних.*

Највиша посета *Вашег Величанства*, под чијом је вољом заштитом ово Друштво, *охрабрени* и одшрени не само нас Друштво и чланове овога Друштва, него и све пријатеље наше пољске привреде, да сви као један друштвеним силама *истрајемо* у овом племенитом и корисном раду, *на част и славу Вашег Величанства*, као Највишиог и Најмоћнијег свог Заштитника, а у корист наше миле отаџбине.

Завео сам Уваженим Заштитником *Његово Величанство Краљ Петар I*, и *Вашег Присетног Дом!*

Друштво моли *Ваше Величанство*, да изволи промишљиво отворити Изложбу у Друштвеном палатону.²⁾

Као се стигнуло бурно гласиње: „*Знамо!*“, *Његово Величанство* Краљ изволе је најмилишито честитати Славу, на је уједно и овом приликом у кратком, али врло значајном гвору изволе дати израз Свог Владалачког признања Српском Пољопривредном Друштву, *које ради за благодобње наше пољске привреде* као главног зајимљива народа нашег,³⁾ *обезбавити*, *да ће и убудуће* узложити Највише старане за унапређење пољске привреде, као најважније основице народног благостања и да ће код надлежних фактора порадити, да се Друштву почна помоћ новина, *како ће оно моћи успешније порадити на постигнућу својих корисних циљева.*

¹⁾ Што је овоме великом броју посетила дошло из унутрашњости, *више се на првом месту заслужује: господину Министру Гробићу*, *који је посетио* *Иславу* и *Изложбу* *изволе* одобрити *важном дојављеним* у *пољском гвору*; *у којој* *већ* *закључи* *је* *Друштво* *и* *Српском* *Бродарском* *Друштву*; *Митрополитом* *Јачином* *и* *Поварским* *Друштвом* *и* *Д. Кр. Државном* *Породбеном* *Друштвом*, *које су* *такође* *изволе* одобрити *важном дојављеним* *Славу* *и* *Изложбу* *важном* *у* *пољском* *гвору* *на* *својих* *зајима.*

Затим је Његово Величанство било послужено житом и другим попудама, па се онда упутило, у пратњи Друштвене Управе и напред именованих великодостојника и осталих гостију у навијом, да отвори и разгледа Изаложбу, која Му се напредно донала и по воланци и по квалитету изложених предмета, о којима је гратио и добио детаљна обавештења од дотичних друштвених фактора, са којима је потпуно задовољан отишао са Изаложбе уз бурно кландање многобројних посетилаца. Улаз у Изаложбу припада је биста **Караџићева**, коју је израдио наш пријатељ, г. **Петар Убековић**, који нам је за ову нашу свечаност ову бисту уступило, да се с њом дичимо и поносимо.

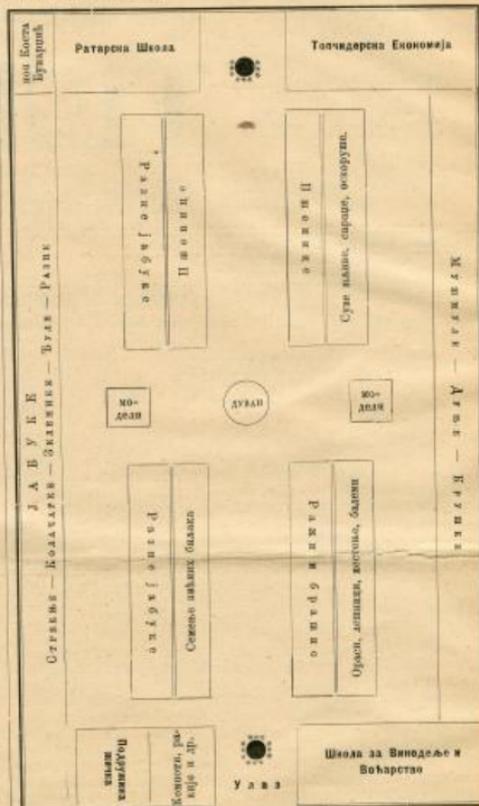

С. 1. На улазу у Изаложбу

Следећег дана, у недељу 31 октобра по подне, изводећи су посетили и прегледати Изаложбу и Њихова Краљевска Височанства Престолонаследник **Ђорђе** у пратњи Свога гувернера госп. **Дависера** и Принц **Александар** у пратњи артиљеријског капетана госп. **Аћина Аћиновића**. Обоје су били са делотом изложених предмета и датих Им објашњења потпуно задовољни.

Изаложба је била подељена овако, као што приложени основни план показује, из кога се јасно види, да су сви предмети били по редовина распоређени, тако, да је сваки посматрач могао лако употребити поједине плодове једнога истог реда воћа, пшенице и др. и видети разлику у развијању тих појединих плодова, која је разлика углавном произишла од водосијег места и од него, коју је дотични предмет добио од сопственика за време вегетације. Кад се тој правилној подели дода још и стручно објашњење, које су заинтересовани за поједине изложене предмете добијали, онда се може слободно рећи, да је ова Изаложба била за сваког посетиоца, у пуном смислу научна — инструктивна, и Друштво је на тај начин потпуно постигло свој циљ и са овом Изаложбом. Сваки,

који лође да види, може „слободним“ оком и видети, да се и у овом Друштвеном подуху знатно напредује, што Друштво само у похвалу послужити може.

Сл. 2. Основни план и преглед овогодинашње Изаложбе.

Изаложачи је било свега **924**, са **1728** изложених предмета, од којих долази на

I Сирово (свеже) воће:	
Јабучка	783 пошиљке
Крушачка	126 пошиљкај
Дуња	78 .
Мунгула	53 пошиљке
Осколуша	4 .
Ораха	90 пошиљкај
Лешњика	14 .
Бадема	7 .
Кестена	2 .
II Прерађено воће:	
Сувих пшеница	49 пошиљкај
„ грешњај	3 пошиљке
„ вишњај	4 .
„ крушачка	1 пошиљка
„ јабучка	8 пошиљкај

Сувих шљана „сарача“	17	пошљака
Пекмеда обичног и „рекеда“	8	“
Магуза	5	“
Укуваног воћа (компота)	16	“
„Слатког“	6	“
Сира од дуња	3	пошљике
Лисера	4	“
Ракције (шљеновице, комолице и друге)	28	пошљака
Сока од малина	2	пошљике
“ вишања	2	“
“ жагода	1	пошљика
Јабучице	2	пошљике
Вино од рибизла	1	пошљика
Вино од грозда	10	пошљака
Стука	1	пошљика
Свог грозда	1	“

III Пшенице, ражи и брашно.

а) Пшенице.

Црвене, бине, донаће	177	пошљака
Белије	11	“
„Галсације“	3	пошљике
„Мурје“	6	пошљака
„Вардаре“	1	пошљика
Црвене јаре	4	пошљике
Стране разне сорте	31	пошљака
Пољске	3	пошљике

б) Ражи.

Домаће, јаре и ошме	52	пошљике
Стране сорте	20	пошљака

в) Брашна.

Бело	6	пошљака
Црно	4	пошљике

Совственици наших варних млинова, којим имамо приличан број у земљи, не безу **ничим биш**, на овој изложби заступљени, што је само за осуду! и ако их међу њима и другостраних чланова има.

IV Семење пљивих биљака.

Семе од луцерке детаљине	9	пошљака
“ музара	3	пошљике
“ грахорице	7	пошљака
“ сточице цвекле (рене)	15	“
“ сирка	2	пошљике
“ судокрета	3	“
“ разних пљивих биљака	10	пошљака
Кромпира	13	“
Сточице цвекле	9	“
Чичобе (савијске рене)	5	“
Паута	1	пошљика

V Дуван.

Управа Српских Државних Монопола, изложила је *српски* дуван из Сињева и Јелашнице, у листу и крижан.

Осим напред побројаних предмета, били су још и следећи предмети изложени изван конкуренције:

- 1 стакло *ула од судокрета*
- 1 струк *намуса*
- 2 струка „кишарика“
- 3 лимуна
- 3 струка зелене слачице и
- 2 врло богате колекције одсечених цветова од *Хрисантемума*, које су изложили г.г. Др. Борђе Гонсаровски и Тодор Мраовић, а које су сваког посетиоца задивиле.

На овом месту биће најпогодније да напоменемо, да би на овој Изложби било и више излагача, са више предмета, нарочито пшенице и ражи, да су се пошљацима тактије придржавају пронаошачког рба за пошљачке предмете, него су са пошљачима у тој мери одуговлачили, да су многе пошљачке стигале и *после самог отварања изложбе*, те се услед тога нису

могли тако докпаћ послати предмети ни испакovati, а још мање изложити, као што је био случај и у крагујевачкој Јасеници и другим места. Ово нека суди пошљачима, нарочито српским савошима, за науз за тодуђе, да се са пошљачима прикупљених предмета за Изложбу пожури и не остављају баш за последњи час, јер треба имати у виду још и то, да се такве пошљачке задржавају и на поштама, а на железници и на паробродским станицама, док се по књигама не разведу итн.

И ако је ове године била велика суша, која није могла благотворно утицати на воће, пољске усеве итп., показало се је ипак, да су извесне сорте **Јабук**, и тој великој суши потпуно одолевале и у њујој се крупноће, лепоти и красоти својој разлике, као *Колчачке*, *Стрелке*, *Ђулабује*, *Зеленике*, *Понадије*, *Јабљане* идр. О томе смо се уверили и код *Крушана*, јер су: *Арашке*, *Зегурмајке*, *Котуберке* идр. биле у пуној мери развијене. А **Дуње**? Е, оне су свакога задивиле својом крупноћом и лепотом, нарочито „Вршанске“, од којих је и преко једног килограма тежики биле. — Исто је тако било и лето развијених **мушмула**. — И **ораха** је било крупних и мекотворих, само што великом нису били добро сушени; били су услед тога много кварили. То нам даје повода, да дотичне домаће напоменемо, да са сушеном ораха обрађују већу напуну. — **Кестени** су били ситни; њих је суша, у развијој плоди, јако ошлеа. — Исто је тако и на већи број изложених **шљана** деловаша суша учинила своје, и јако је утицала, те се шљане нису могле бити развијене. — И **бедема**, као и **лешњаци** нису били обни, тако да су неки излагачи за њих и награђени.

На напред изложеном основном плану целокупне Изложбе види се, да су **Јабуне** главнијих сората, *које су у најбољем облику за мезов*, од наших домаћих сората, биле смештене на десном крилу од главног улаза у Изложбу. Остале јабуне разних домаћих сората, *које су у мањим количинама изложене*, биле су смештене, што се такође из нетог основног плана види, с леве стране на средњем пошљачу.

Перспективу тога *лакто* левог крила, са главнијим сортама *домаћих јабук* показује приложена слика 3. То су сорте, *које су по својој лепоти задонијале* не само нас, него су у потпуном смислу задонијале и странце, који су их посматрали као производ ове, да развије плодова *неповољне*, сунне године, а који су вични, да у својој домовини, где је воћарство далеко развијеније и напредније но у нас, гледају на изложбама њиховим само *најбоље* сорте.

У истој мери нормо показати добро и стручњацима одабране сорте *јабук* и *крушана* *које се гаје у Тавичкој Експлоатацији*, који су производи били засебно и узмено распоређени на засебним пошљачима *Десно*, *горе*; на овда сорте *које гаји Ратичка Школа* у Крајеву, *Школа за Виноделје* и *Воћарство у Букову*; сорте *које гаји поп-Коста Буварчић* и *Стеван Марковић*, земљопосед из Дедојевца, *прота Вака Поповић* из Језевце, *среза травањског*, *Политриједна Подружница Крушевачка*, *Политриједна Станица Шабачка* идр. Погледа на целокупно одељење Школе за Виноделје и Воћарство, показује приложена 4 слика.

Као што смо већ раније напоменули, као што се и на основном плану види, смештене су *крушке*, *дуње* и *мушмуле* на десном крилу од главног улаза, а изнад тога крила у перспективи, предсказује приложена 5 слика.

Одговорни Суд за изложено **свеже воће**, поднео је Друштву следећи извештај, односно предлог: *који излагачи, зашта и којим наградама да се награде:*

Српском Политриједном Друштву.

Потписати чланови Одељничког Суда за оцењивање **свежег воћа**, *које је на овогодешњој Изложби изложено* било, савршени су рад на дан 2 новембра он год, и важили су, по евој страни испитивању и уношењу, да у под „а“ приложеном списку именовања лица треба наградити за извршено воће *које су изложили*. Потписати чланови још су и тога скромног мишлења и убеђења, да треба замолити господина Министра Народне Привреде, да он извали предлозици Његовом Величанству Краљу за одликовање „*Медљом за грађанске заслуге*“ следећа лица:

Златном Медаљом :

г. *Косту Бураковића*, свештеника из Додојеваца, среза жичког, округа чапачког, као приватног излагача, за најдешњу и најбогатију колекцију највибриренијих сората домаћих и страних

Веселина Јанковића, економа из Јеловика, среза јасеничног, округа крагујевачког за *јабуре Колачарке*, којима је ретко наћи равних, а које су се само пажљивом негом у овако сушној години могле овако лепо развити.

Сл. 3. Персентива главног левог крила, са домаћим сортата јабуре.

јабук. „Пон Коета“ је у целој Јоволини познат као највреднији воћар, који је у своме крају врло много допринео за унапређење воћарства, а који је и досада на свакој изложби, на којима је своје воће излагао, увек награђиван врлом наградама.

Саву Бурковића, економа из Чукујевца, ср. грузванског, окр. крагујевачког, такође за изванредно лепе *јабуре Колачарке*; и *Нико Стојића*, земљопца из Телића, среза колубарског, округа ваљевског, за *јабуре Стреже и Колачарке*.

Сл. 4. Поглед на изложбене предмете школе са Винодолье и Воћаровце.

Сребрном Медаљом :

Милорада Прокића, економа из Варварина, ср. темишњског, окр. моравског, а на име за дуње „*Врањанке*“ и „*Лесковачке*“, лавке се ретко где на европском континенту могу наћи.

Остале пак излагаче, који у ниже стављеном списку ишчемо, треба наградити различитим воћарским и виноградарским саражама и књигама, а по квалификацији, коју смо поделили у четири класе.

Тако треба наградити:

A. За јабуке.

I наградом.

- Радошћу Јеремића* из Ивањиче, за јабуке „Будимке“ (Буле).
Милоша Симоновића из Саљева, сред. моравског, окр. чабанског, за јабуке „Буле“.
Јеремију Јаковића из Ивањиче, за јабуке „Буле“.
Ђорђе Јовновића из Атенице, ср. травског, окр. чабанског, за јабуке „Сенабије“.
Марка Ковачевића из Медвеђе, ср. трстеничког, окр. крушевачког, за јабуке „Зеленике“.
Доброшћу Средојевића из Атенице, за јабуке „Зеленике“.
Јахњу Божића из Ваљевца, ср. и окр. крагујевачког, за јабуке „Дуге“.
Спасоја Филиповића из Стрмне Горе, ср. подгорског, окр. ваљевског, за јабуке „Јабланке“.
Станошу Јововића из Врбине, ср. заглавног, окр. тимочког, за јабуке „Зајечарке“.
Јована Растића из Врбине за јабуке „Тимочанке“.
Петра Хаун-Манића из Прокуља, за јабуке „Шаренике“.
Крсту Крашчића из Власотинаца за јабуке „Зимљаче“.
Араула Мисаила из Александрица, ср. жуњског, окр. крушевачког, за јабуке „Перше“.
Косту Јелића из Банјиче, ср. јасеничког, окр. сидревског, за јабуке „Касалаче“.
Милоша Калачарића из Краљева, за јабуке „Колчарике“.
Адама Јовновића из Милочаја, ср. жичког, окр. чабанског, за јабуке „Попадије“.
Милоша Стојановића из Влада, ср. прокупачког, окр. топличког, за јабуке „Пеланке“.
Петра Петровића из Чулака, ср. банског, окр. нишког, за јабуке „Зеленике“.

II наградом.

- Жишка Милојевића* из Грошнице, ср. грузанског, окр. крагујевачког, за јабуке „Колчарике“.
Јована Стојановића из Дубља, ср. ресавског, окр. моравског, за јабуке „Колчарике“.
Михајли Костића из Стубља, ср. жуњског, окр. крушевачког, за јабуке „Колчарике“.
Никољу Јеличића из Кобиља, ср. ковањичког, окр. крушевачког, за јабуке „Буле“.
Петра Илића из Шума, ср. моравског, окр. чабанског, за јабуке „Буле“.
Јеремију Марјановића из Саљева, ср. моравског, окр. чабанског, за јабуке „Буле“.
Милутина Милошковића из Санковића, ср. колубарског, окр. ваљевског, за јабуке „Сенабије“.
Димитрија Грујића из Тричара, ср. расњског, окр. крушевачког, за јабуке „Дуге“.
Вујину Зорића из Мијајчица, ср. трстеничког, окр. крушевачког, за јабуке „Јабланке“.
Трифун Павловића из Врбине, ср. заглавног, окр. тимочког, за јабуке „Зајечарке“.
Тодору Прокулића из Прокуља, за јабуке „Шаренике“.
Милоша Ђорђевића из Липова, ср. јасеничког, окр. крагујевачког, за јабуке „Краљеве“.
Јеленка Златковића из Пирота, за јабуке „Једоваче“.
Јестинија Влајковића из Новог Села, ср. трстеничког, окр. крушевачког, за јабуке „Келдије“ — „Традије“.
Милошву Михајловића из Здранића, ср. расњског, окр. крушевачког, за јабуке „Јабланке“.
Силу Милетића из Пирота, за јабуке „Колчарике“.
Здркоша Петровића из Рогодеша, ср. нишанског, окр. нишког, за јабуке „Шаренике“.
Марка Јанића из Висибаве, ср. покешког, окр. ужичког, за јабуке „Величаче“.
Филипа Јосифовића из Мрачајевац, ср. вуђињског, окр. чабанског, за јабуке „Пављаче“.
Стевана Никшића из Криване, ср. расњског, окр. крушевачког, за јабуке „Процајке“.
Добросла Павловића из Адрна, ср. жичког, окр. чабанског, за јабуке „Буле“.
Драг. Новаковића из Милочаја, ср. жичког, окр. чабанског, за јабуке „Попадије“.

- Милоша Потренијевића* из Атенице, ср. травског, окр. чабанског, за јабуке „Бедрике“.
Милоша Јосифа из Млода, ср. расњског, окр. ужичког, за јабуке „Анајије“.
Милоша Илића из Књажевца, за јабуке „Шаренике“.
Драг. Лукића из Језевине, ср. травског, окр. чабанског, за јабуке „Краљеве“.
Војиславу Тодоровића из Врбине, ср. заглавног, окр. тимочког, за јабуке „Зимљаче“ (Стрепке).
Тому Зорића из Влада, ср. нишанског, окр. нишког, за јабуке „Стрепке“ — погрешно назване „Јабланке“.
Жишка Обрадовића из Вел. Крчмара, ср. делевачког, окр. крагујевачког, за јабуке „Стрепке“.
Гају Веселиновића из Језевине, ср. травског, окр. чабанског, за јабуке „Краљеве“.
Глигорију Паруновића из Власотинаца, за јабуке „Стрепке“.
Никољу Голубовића из Ваљева, ср. заглавног, окр. тимочког, за јабуке „Зимљаче“ — „Стрепке“.

III наградом.

- Василија Ђокића* из Богатића, ср. мачванског, окр. подришког, за јабуке „Колчарике“.
Љубомира Ђујића из Богатића, за јабуке „Колчарике“.
Владимира Давидовића из Вишесаве, ср. расњског, окр. ужичког, за јабуке „Колчарике“.
Ивана Ђурића из Врбине Банте, за јабуке „Колчарике“.
Милошу Паластровића из Пантрића, ср. колубарског, окр. ваљевског, за јабуке „Колчарике“.
Радошу Матића из Годичице, ср. грузанског, општа крагујевачког, за јабуке „Колчарике“.
Ничу Милошевића из Ласова, ср. бољевачког, општа тимочког, за јабуке „Стрепке“ („зимске“).
Ђована Ђокића из Бољева, за јабуке „Стрепке“ („зимске“).

IV наградом.

- Душану Берића* из Богатића, ср. мачванског, окр. подришког, за јабуке „Колчарике“.

Б. За крушке.

I наградом.

- Петра Анђића* из Соко-Бање, за крушке „Дончаре“.
Станомира Јаковчића из Прилепа, ср. ресавског, окр. моравског, за крушке „Зимске Караманке“.

II наградом.

- Мирка Спасића* из М. Врбине, ср. ковањичког, округа крушевачког, за крушке „Аранке“.
Радошћу Милојевића из Грошнице, ср. грузанског, окр. крагујевачког, за крушке „Аранке“.
Ђорђе Петровића из Милочаја, ср. колубарског, округа ваљевског, за крушке „Дуге“.
Љубу Маркића из Милочаја, за крушке „Зимске Караманке“.
Васу Митровића из Алексинца, за крушке „Зимљаче“.

III наградом.

- Михајли Борковића* из Лозице, за крушке „Аранке“.

В. За дуге.

I наградом.

- Тодосија Лазаревића* из Александрица, за дуге „Лесковачке“.

II наградом.

- Михајли Протића* из Крушевца, за дуге „Крушевачке“.
Дим. Димитријевића из Алексинца, за дуге „Врњачке“.

III наградом.

- Ану Ђорђевића* из Књажевца, за дуге „Лесковачке“.
Чедомира Ристића из Нов. Ступља, ср. расњског, окр. крушевачког, за дуге „Врњачке“.

Г. За кичмухе.

I наградом.

- Мих. А. Бурића*, трг. из Београд, за кичмухе „Хладанске“.
Добр. Стевановића, учитеља из Орашнице, ср. лесковачког, окр. врњачког, за кичмухе „Круњске“.

Александра Милутиновића, учитеља из Падежа, ср. расписног, окр. крушевачког, за мушмуле „Круне“.

II награdom.

Ђорѓа Димитријевића из Равања, за мушмуле „Круне“.

III награdom.

Димитрија Стојилковића из Ниша, за мушмуле „Нишке“.
Драг Манаба из Миљазовца, ср. трстеничког, округа крушевачког, за мушмуле „Круне“.

Д. За оскоруше.

III награdom.

Алексу Ђурића из Обреновац, ср. нишавског, окр. пиротског, за оскоруше „Крушчаре“.

Станку Виденовића из Чинганаца, ср. нишавског, окр. пиротског, за оскоруше „Крушчаре“.

Е. За орахе.

I награdom.

Ђорѓа Гроздановића из Јелашнице, ср. нишког, за орахе „Мекороре“.

Љубу Прибака из Цована, ср. прокупачког, окр. тошничког, за орахе „Јагњаре“ — „Бабици“.

II награdom.

Петра Гматровића из Рашице, ср. нишавског, округа пиротског, за орахе „Мекороре“.

Ал. Богдановић из Дречког, ср. жуњског, окр. крушевачког, за орахе „Мекушице“.

Милана Милошевића из Равин, ср. заглањског, окр. тичошког, за орахе „Мекушице“.

Ж. За лешњике.

I награdom.

Др-р Стевана Марковића из Београда, за округле, круње лешњике.

II награdom.

Добр. Средојевића из Атенице, ср. трнавског, окр. чаачког, за круње лешњике.

III награdom.

Пиротску Подружницу.

З. За бадем.

I награdom.

Расадник парабонски.

II награdom.

Петра Хауи-Манаба из Прокупаца.

III награdom.

Мату Манаба из Кљажевца.

И. За изложбене колекције.

Похвалницом.

Г. проту *Викент. Поповића* из Језовице, ср. трнавског, чаачког, окр.

Мативана Милошевића из Грдине, ср. жаичког, округа чаачког.

Стевана Марковића из Дедојевића, ср. жаичког, округ чаачког.

Школу за Виноделу и Воћарство у Букову.

Ратарску Школу у Краљеву.

Крушевачку Пољопривредну Подружницу.

Пољопривредну (Шабачку) Пољопривредну Станицу.

Наполетку да напоменемо и ово: да би било још и више својерисних излагача за *вођене сорте*, да су се они при свакој изложби својих предмета придржавали тачно пропису за шиљане. Стога Одељнички Суд није ни могао за награду предлагати оне излагаче, који се при шиљанкама *нису зтели* придржавати про-

писаних услова, који одређују, да се *вошле* по 2 килограма од *окоме сорте воће*, док је неутргом било излагача, који су испоручили само једну јабуку, или једну крушку, две мушмуле, 10—12 комада сувих шиља итд. Таквоне пошљике сматрао је Одељнички Суд као и да не воштеле, и ако би се, да су у прописаној количини биле послате, награде и награђени.

Много је овет, није се могло наградити стога, што је у тој мери било угрувано, угњетено, покварено и труло, да се морало бацити, а томе је био најгласнији *Јосиф Рбова, нежалосно поколемо* од стране пошљачаца. Дакле, убудуће треба обраћати пажњу и на *поколемо*, и онда ће сваки излагач моћи очекивати заслужену награду.

2 новембра 1904.

у Београду.

Чланови Одељничког Суда за свеке воће:

Др. Ђорђе Радич с. р., управник Ратарске Школе у Песци; *Војтех Вурјан* с. р., вођар Виноделско-Воћарске Школе; *Јосиф Стоиче* с. р., вођар Ратарске Школе.

Да би се наши пољопривредници јаче подстицали на бољу и рационалнију радњу при производњи својих разноликих производа, да ни они буду све бољи, и бољи, Друштво је решило, да од сада на изложбама изложене најбоље производе награђује, не, као досада, само похвалницама, *нео и разним воћарским и виноградарским алатима и књигама свога издања*. Тако је, према томе решењу, а споразумо са Одељничким Судовима, за изложене најбоље предмете на овогодишњој Изложби одређено следеће награде:

I награда: састоји се из 3 воћарско-виноградске алатке и 2 књиге.

II награда: 2 воћарско-виноградске алатке и 2 књиге.

III награда: 1 воћарско-виноградска алатка и 1 књига.

IV награда: Похвалница и Календар за 1905 годину.

Суве шиљне, као главни предмет *прерађеног воћа*, биле су смештене, са *сарачама* заједно, на горњим средњим полицама с десне стране, а **упувано воће** (комплот), **пенекс**, **маџун**, **сокови**, **ракије** и остало, прегледно је смештено на полицама одмах с леве стране од самог улаза.

За све, у ово одељење урешене и изложене предмете, Одељнички Суд поднео је Друштву следеће извешаје:

Српском Пољопривредном Друштву.

Према решењу Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 11 октобра ове године, прегледали смо на овогодишњој Изложби изложбене **прерађено воће**, и мишљења смо, да треба за награду следеће излагаче:

1. *Школу за Виноделу и Воћарство у Букову* — за изложене суве шиљне, сушене на Гладишничкој и Калашнојој ступици; за суве вишње, зареле, беље и црне трешње, јабуке дуптене и вођутене, у кришкама и котурацама, суве крушке, као и разне компоте, вина и динере.

2. *Ратарску Школу у Краљеву* — за изложене суве шиљне, разне компоте, вина од рибизле, ракије и динере.

3. *Тошничарску Економiju* — за изложене суве шиљне, вино и ракију.

Ове три државне установе, да се награде *похвалницама*. Од приватних излагача, пак, да се награде:

I награdom.

Милорад Милошевић из Лоцине, за суве шиљне.
Младен Петровић из Трбушнице, срела јадрљавког, окр. подринског.

Блаже Ђокић из Вадвешца, ср. и окр. крагујевачког, за изложену ракију шиљовицу од 1864 године.

Тодор Божич, свештеник из Вадвешца, за изложену ракију шиљовицу знаву, „Владичица“ од 1864 године и комовицу од 1864 године.

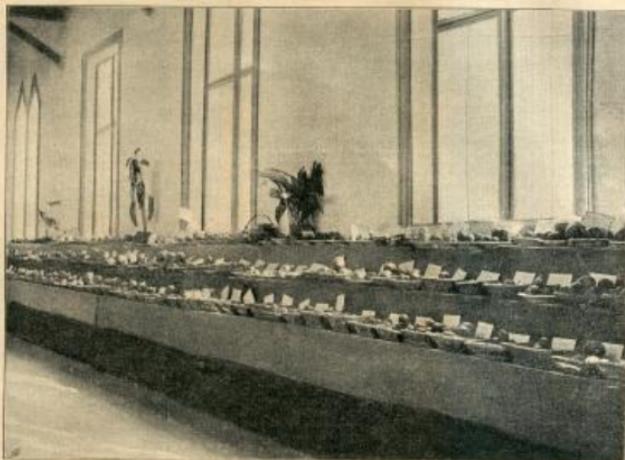
Ђорђе Токић из Кладова, за изложену ракију „преченицу“.

Алекса Отовић из Битола (Македонија), сиршен јак Ригарске Школе у Крајеву, за изложбу медовину.

Василије Стевановић из Пирота, за изложен судук од вина, питије од воћа и разно укузано лоће.

Милутин В. Моловиновић из Санковића, ср. колубарског, окр. ваљевског, за изложено укузано воће, немез и редељ.

Јелена Петровска из Пирота, за изложена разна слатка.
Љубица В. Турковићка из Пирота, за изложен суц од дуња.

Сл. В. Перспектива главног десног зрала са крушњакма, дуњама и мушмулама.

II наградом

Васа Милекић из Чаčka, за немез.

Џамта Драгачевић из Бање, ср. јасеничког, окр. крагујевачког, за изложене суве шљиве.

Роса А. Јарковића из Пирота, за изложен суц од јабука и разна слатка.

III наградом

Тихомир Николић из Паковаће, ср. урванског окр. чи-

Сл. В. Лезо је одљење Петрове Школе.

Стојан Перкић из Рекоња, ср. левачког, окр. моравског, за изложене суве шљиве.

Никола Велковић из Страгара, ср. јасеничког, окр. крагујевачког, за изложене суве шљиве.

чанског за изложене суве шљиве.

Јиско Јосиновић из Гор. Вадање, ср. јадранског, окр. подринског, за изложене суве шљиве.

IV nagradom.

Иван Драгачевић из Милошце, ср. колубарског, окр. ваљевског, за изложбене сусе пшенице.

Материја Николић из Рудника, ср. качерек, окр. рудничког, за изложбене сусе пшенице.

3 новембра 1904.

Београд.

Чланови Оцењивачког Суда за прегледање воке:

Др. Марко Леки с. р. зроч. Велике Школе; *Борисав В. Тодоровић* с. р. директор Тргов. Академије; *Милош Х. Поповић* с. р. председник Срв. Пол. Друштва; *Коста М. Бурић* с. р. трговац.

Пшенице *приватних* излагача, *Полупривредних Станица* из Бујарице и Шања, као и неколицину Средњих Радника, беху смештене на горњим, средњим пољанима с леве и десне стране. Осим тога, *Ратарске Школе* из Краљева изложила је једну врло лепу колекцију одобраних *страног сорти пшенице* и *раж*, у једну и класовима, које је то две године, наплада ради, на свој инању произвела. Све је то било укупно смештено у нарочитим бодама, у одељку Ратарске Школе (горе, с леве стране), као што и прилогама слика у переплету показује.

(На доњим пољанима одељку Ратарске Школе, пак, било је смештено илео свеже и прерађено воће, а с леве стране у Ђошцу, при дну, види се *стега* са изложеним свежим воћем поп-Босте Буварарића из Д-дојеваца).

Раж и брашно беху смештени на доњим средњим пољанима — *десно*.

За пшеницу, раж и брашно, Оцењивачки је Суд поднео Друштву следеће извеште:

Српском Полупривредном Друштву.

Као унодећи чланови за оцену на овогодншњој Изложби изложбене *пшенице, раж* и *напоног производа*, част нам је учтиво поднети Друштву списак оних излагача, који су појинам циљ излагача својих производа и послали на Изложбу своје најбоље производе, па зато смо тога мишљења, да те излагаче треба и наградити. По нашем убођењу, част нам је предложило Друштву, да породи код господина Министра Народне Привреде, да он изволи предложити Његовом Величанству Краљу, да се одликују:

Сребрним медаљом за грађанске заслуге

Милоша Јакећић, земљорадник из Објарце, срза рачанског, окр. ужицког, за најлепшу првену пшениску шеницу, *Сима Радошевић*, земљорадник из Калонице, ср. гружанског, окр. крагујевачког, за првену озаму шеницу.

Нике именоване пак излагаче, да Друштво награди својим наградама, и то:

а) За пшеницу.

I nagradom.

Милисав Милошевић, земљорадник из Грдине, срза рачанског, округа чавањског, за изложбено банатску и буварску пшеницу.

Милорада Прокића, земљорадника из Буварарица, за шеницу белују.

Материја Николић, земљорадника из Рудника, ср. качерек, окр. рудничког, за првену озаму шеницу.

II nagradom.

Димитија Понадић, земљорадника из Доњ. Милашци за првену шеницу.

Никола В. Ђорђевић, земљорадника из Ракиња, ср. моравског, окр. покљаревачког, за првену шеницу.

Материја Максимовић, земљорадника из Цероваца, ср. јасенског, окр. сидеровског, за првену шеницу.

Стевана Пешкића, земљорадника из Јеланице, ср. загљавског, окр. тимочког, за шеницу „Рисалдија“.

Живидина Стојановића, земљорадника из Мађара, ср. радњанског, окр. курашевског, за првену шеницу.

Здравка Вокића, земљорадника из Буџа, ср. загљавског, окр. тимочког, за првену шеницу.

III nagradom.

Јована Павловића, земљорадника из Ресника, ср. банског, окр. вишњког, за првену шеницу.

б) За раж.

I nagradom.

Никола Чингаланиа, земљорадника из Кладова.

II nagradom.

Петра Тодоровића, земљорадника из Доње Гламе, срза белопланивачког, окр. пиротског.

Живидина Росића, земљорадника из Рта, ср. Драгачевог, окр. чавањског.

Араџело Маричковића, земљорадника из Грделнице, срза власотиначког, окр. врањског.

III nagradom.

Живина Ђубића, земљорадника из Трговишта, ср. банског, окр. вишњког.

Стевана Пантелића, земљорадника из Трноваче, ср. млавског, окр. покљаревачког.

Косту Николића из Цероваца, срза рањског, округа покљаревачког.

Од ишеничних и ражних производа, није било изложених предмета, који би били за награду.

Уједно нам је част известило Друштво, да је, и осим напред наведених, за награду предложених излагача, било још и других, који су изложили ишеницу и раж, али су ти предмети били тако *мечисти и врло земље* и *раж* *урадијни*, да их потписати нису могли ни за најмању награду предложити, што треба дотичним излагачима да служи убудуће на знање; да на изложбу треба слати само оно што је најбоље и најчистије, — иначе се ни у ком случају неће и не може подиравати ошени, нити ће се награђивати.

2 новембра 1904.

Београд.

Чланови Оцењивачког Суда за ишеницу, раж и њихово прегледање:

Др. Ђорђе Радић с. р. уриваник Ратарске Школе у жењци; *Марко Милошевић* с. р. уриваник Топчидарске Економике; *Милош Грковић* с. р. секретар Министарства Народне Привреде; *Милош И. Лукић* с. р. лекар Министарства Нар. Привреде.

Изложбено семење од разних *либњих биљака* било је смештено на доњим средњим степанима, с леве стране од улаза. Предмети тога одељка били су врло слабо заступљени, јер осим државних установа, од приватних земљорадника није нико изложио семења од ибњих биљака, сем *дегелуе*, што је за наше првенце једна врста новина. *И за ову новину, има на првом месту да се била признаје Српском Полупривредном Друштву*. Јосада су наши полупривредници сејали дегелу на врло малим просторима, на којима се није могло ни помислити на *производњу семена*, из којих се детелина само у земљи косила, — а од како је Друштво *расположило награде* за сејно детелине на неким просторима, од најмање једног хектара, на онда и за *производњу семена* од најмање 200 килограма, од тога доба, ово, појачање се на ишени додобио и семе од детелине, и то врло добро, које смо ми до сада, и у најваљним пољанима, морали са стране добављати. Од сада ће, у име Бога, и та производња напредовати и у току ишениог времена, престаће потреба да га са стране прибављамо, јер та *всб данас* и у ишени стотина килограма молено и код нас прибавити, а то је тек почетак. Ишенице и изложбено семе добро је и врло *добро*, само најбољиције пренурујењу нашим произвођачима, да га чувају и чисте од *ишение*, *ишение*, *ишение*, *ишение*, *ишение*, *ишение* и сатривача детелине.

И Оцењивачки Суд за ову групу изложених предмета дао је своје меродавно мишљење: да се *он излагач*, који су изложили семе од детелине дупрече, награде. Предлог о томе гласи:

Српском Полупривредном Друштву.

Према решењу Управног Одбора Српског Полупривредног Друштва од 11 октобра о. г., прегледали смо све изложбено семење од ибњих биљака, кога је мало и било.

Најразвијенија пошљика била је *Полупривредне Станице* из Бујарице, која је послала врло чисто семе од *мудрог*, *соје*, *утарљаче*, *пољског (сточног) грашка*, *дуре*, *грашчиног*, *сточне двекле (рече)*, *боба*, *дрвог* и *крвеног сирка* и суцокрета.

Рисадник срез *рессавског* послао је, поред семена од сточне цвекле и гракорике, још и врло лепог семена од лудерке.

Росадник срезова: белопаљачког, жутог, трстеничког, јадранског, шипког и крагујачког, послали су по више сорти семена од сточне цвекле.

Најдешње се од *детелине лудерке* послао је и изложно *Стеван Сретеновић* из Крушевца, па ода на реду: *Дмитрије Николић* из Башње, срез јасеничког, округа смедеревског.

Јота Николић из Башње.

Милосав Ристић из Миошова, срез белчићког, округа моравског.

Милан Радоновић из Богатиња, ср. маџанског, округа водранског.

Петар Милојевић из Бањевца, ср. левачићког, округа крагујачког.

Панка Драгићевић из Бање, ср. јасеничког, округа крагујачког.

Мишљења смо, да треба наградити *Стевана Сретеновића* првом наградом, а све остале *другом* наградом: државне пак установе са *полумедијацима*.

5 новембра 1904.

Београд.

Чланови Одељивачког Суда за семење пшеничних биљака: *Нико Јовановић* с. р. исе одлома крн Ураши Драг. Милошевић; *Мирко Милосавић* с. р. уривачи Точковцевог Косовице; *Тодор Миловић* с. р. трговац и произвођач семена.

Српски дуван, који је изложио Управна Државних Монопола, а који је пореклом из *Јелашнице* и *Сићеву*, који је био на овогodiшњој Изложби, коју је приредио Српско Пољопривредно Друштво, изложен у листу и приказу, објавио смо састрајно и пушењем га опробали, за који смо циљ и сами неколико листова рескал и попушени, па као стари стручњаци сложили смо се у томе и изјављујемо:

Српском Пољопривредном Друштву.

Потписани чланови Одељивачког Суда за изложен *српски дуван*, произведен у *Јелашници* и *Сићеву*, који је био на овогodiшњој Изложби, коју је приредио Српско Пољопривредно Друштво, изложен у листу и приказу, објавио смо састрајно и пушењем га опробали, за који смо циљ и сами неколико листова рескал и попушени, па као стари стручњаци сложили смо се у томе и изјављујемо:

Да *прва* врста од тог изложеног дувана, који је био сештен у дувалеском орману — вреди *20 динара*, *Друга* врста *16 динара*, а *трећа* врста *12 динара*, од килограма.

У исто време изјављујемо и то: да оно лице, које је пронашло земљиште за сићеве овог дувана, *треба обилато наградити*, а уједно треба и даље обилато порадати за томе, да се пронађу и Друга тако подесна места за производњу овог дувана, јер је овај дуван изврне квалитете тако, да по свима својим особинама потпуно *одговара најбољем турском дувану*.

Са свиду напред наведених разлога, држава треба и у интересу свом, као и у интересу домаће привреде, сва могућа средства да употреби, да се овакав дуван у што већој размери производи, како би се и у листу и у прерађеном стању могао што више и у стране државе извозити.

Наповетку уверавамо Друштво и свакога кога се тиче, да је с овим дуваном потпуно постигнут циљ у овој грани домаће привреде.

3 новембра 1904.

Чланови Одељивачког Суда за изложен српски дуван: *Ванцка Топа* с. р.; *Ђорђе Митак* с. р.; *С. Тодоровић* с. р., без дувашице.

Целог дана стизале су честитке од пријатеља и поштованих Српског Пољопривредног Друштва, честитајући му Славу и изјављујући му признање за великом труд којим помаже за унапређење домаће пољске привреде.

Честитади су:

Г. Д-р Милован Спasiћ.

Крушевачка Подружница.

Г. Душан М. Спasiћ, економ.

Г. Др. Мић. Вујић, извајредни посланик Србије на аустријескоме диору.

Г. Чедо Мијатовић, министар у пензији из Лондона.

Г. Милош М. Милановић, гуњиче, из Зајечара.

Г. г. Власт. Д. Тодоровић, управник, Милосав Ковачевић економ, Борислав Милутиновић, економ, и Милорад Тодоровић — сви из Краљева.

Г. г. Никола Белобрај, економ, Рашковић, порезник и Сладоковић — из Неговина.

Пољопривредна Подружница Крајинска.

Г. Милановић, економ из Орашја.

Г. Јов. Алексић из Митровице.

Г. Пугачић Методије из Арачањеловца.

Г. Стојан А. Петковић из Синајајца.

Г. Савко Кучурић из Ужиче.

Г. Стева Радовијевић из Дубравице.

Г. Милосав Буртовић из Шапца.

Г. г. Милош Ђосић, Милошевић, калетан, Протић, економ и Радишијевић, помоћник — из Чачка.

Г. Марко Тодоровић, помоћник — из Арачањеловца.

Г. Милован К. Тривојичић из Пожарева.

Неговина Пољопривредне Станице из Куприје.

Г. Бранко Јоковић из Удовина.

Г. Здравко Петровић, сресни економ из Кладова.

Г. г. Николић, ветеринар и Мајеровић, комесар из Ваљева.

Г. г. Паја Тодоровић, В. Валента, Д. Николић и Ј. Алексадровић из Букова.

Г. Раство Пешић из Ужиче.

Г. Д-р Јовановић, шумар из Краљева.

Г. г. Милина Дувадиновић и поп Кречковић из Ужича.

Г. Милош Савић из Ивањца.

Пољопривредна Подружница — Ивањца.

Г. г. Милош Коларевић, Чича Луца, Теован Карапанчић, Милош Чудевић, Радован Коларевић, Милоско Митровић, калмар, Станиса Богдан, Драгутић К. Петровић, Васа Плавшић, Аналија Милутиновић и Савко Белочанић — из Краљева и околних села.

Г. Годевић из Ваљева.

Г. Јовановић Живадиновић, адвокат из Београда.

Г. Пугачић Мирковић, окр. шумар из Крагујевца.

Пољопривредна Подружница Стеница.

У среду, 3 новембра у 4 часа поподне, дошао је начелник одељења за Пољску Привреду и Ветеринарство Министарства Народне Привреде, господин Вучко С. Богдановић, да као изаславик господина Министра, затвори изложбу. У присуству делог Управног Одбора и пријетних гостију, поздравно је председник г. Милош Н. Поповић г. изаславника овим речима:

„Господине изаславиче,

Српско Пољопривредно Друштво трудило се да ова VIII погчува Изложба испадне оне године боља од досадашње. Уколико је то постигнуто показале оцене наших стручњака, као и оцена многобројних посетилаца одаде, са стране и из унутрашности. Господин секретар Друштвених промислава списак, из кога ће се видети: колико је залагања и са колико и каквих вредности суделовао на овој изложби.

Српско Пољопривредно Друштво трудило се, да и будуће припређе што обилатије овакве изложбе, нарочито по струци понавља, јер је стварно донаоно, да су досадашње изложбе, које је Друштво по раним грамама пољске привреде припређивало, много користиле нашем народу и подстицале га на бољи рационални рад.

У име Друштва, молим Вас, господине изаславиче, да изваљете заговорити ову VIII погчува Изложбу“.

На ов предсједничком реч, господин изаславиче је одговорно да је он од господина Министра омишљен, да само присуствује затварању изложбе, али да се и он са своје стране радује, што је видео овако обилату овогodiшњу изложбу и на пој напредно деле изложбене предмете, што служи на част наших вредних пољопривредника и нашеј домаћој привреди, па дајући се, да ће будуће бити и боље.

Затим је Председник објавио присутнима, да је ова VIII погчува Изложба затворена и тиме је она свечано завршена.

Извештај

Д-р. Ђ. Радић.

О калемењу *кошticaвог* вођа, писано је код нас врло мало. Међутим многи се жале, да им калемци кошticaвог вођа слабо срашћују, и ако их на исти начин и у исто време калеме као и јабучастог вође. Калем-гранчице се у исто време секу кад и оне од јабучастог вођа, па се на исти начин и чувају до самог калемења. И онда, шта може да буде то неуспеху узрок? Узрок тог неуспеху може да лежи пре свега, у рђавом избору калем-гранчице, па онда у времену кад се те калем-гранчице секу и у времену кад се калеме, и начину како се калеме.

Многи гмињују слабије калем-гранчице и велe, да се оне боље принају, да боље срашћују. То сам виђао и код старијих, тобож искуснијих вођара. Међутим није тако; јер слабе калем-гранчице под кошticaвог вођа — ништа не вреде, па се оне како чунале, јер слабе гранчице имају сразмерно више сржкe, и стога теже срашћувају. *Што су калем-гранчице код кошticaвог вођа јаче, утолико ће пре и сигурније срастити.*

Што се пак времена тиче, кад да се оне калем-гранчице секу, о томе су мишљења поделена. Неки препоручују месец октобар и велe, да се у октобру сечење и негде у хладовину (у земљу) утрпањене калем-гранчице до пролећа, дакле до времена калемења, најбоље одрже. У своје време, ја сам доста шљави и кајсија накалимо, али сам калем-гранчице *увег само у месецу Јануару секао*, па кад сам их добро утрпао, никад ме нису овањале; до времена калемења *увег су биле свеже и здраве*, тако, да сам их с поуздањем и насигурно калемно и могу слободно рећи, да ни 5 од оне нису промажале.

Код кошticaвог вођа дозвољено је, кад се калем-гранчице само са својих 4—5 најдњих омака у земљу забоду. Овако — али на подесном, не однећ сунцу изложеном месту — „утрпањене“ калем-гранчице, држе се од Јануара до јуна сасвим добро, и најпачељене добро, сигурно срашћувају. Била је случајев, да сам и већ свежеравне гранчице употребљавао — и омет су срасле, „прилима“ су се. Али то су бивали ванредни случајеви, јер је у природи кошticaвог вођа, да чим калем-гранчице, чим мало увену и кора их се смежура, веће да срашћују кад се накалиме; а да су се калем-гранчице кошticaвог вођа сасушиле и на калемењем неупотребљене постале, лако их је позвати по ситни мехурићима, који на позрину избију, и који се лако абростати даду. За остављање калем-гранчица илн остаје најбољим начин, *кад их до калемење низове дужине* (дакле не сахо са 4—5 омака, као што мало пре рекосмо) *у земљу забодемо и другачиом сламом овламо покријемо, да их сунце не изгрене по цео дан.* Тако остављене калем-гранчице од тургуње, кајсије, шљаве и трешње, одрже се потпуно здраве и употребљене до самог калемења, као и оне од јабучастог вођа.

Слушао сам од старијих вођара, да кошticaвог вође треба калемити кад је у цвету, и велe, да се онда најбоље прина. Ваш напротив. У цвету калемења кајсија, или шљави, или трешња, веће никад да срасти, да се „прилима“. Но како кошticaвог вође у месецу априлу, на прена околностиа већ и у другој половини месеца марта цвета, онда је већ први сик у подлози проузрвао, а у другом секу је порашћивале већ слабије, па онда ни срашћивање калема с подлогом не може бити сигурно. *А кад би калемили још у другој половини фебруара, онда би накалимени калемци потерали са првим снегом заједно, онда брзо порашћују, а својена места до јесени потпуно срасте и добро очерску, да без итеже могу да пресиме.*

Имао сам прилике да видим у вођарској заводи у Рајлингену, да су само 2% калемки, промажила од 300 у другој

половини месеца фебруара накалимени калемки, с гранчицама, које су сечене у месецу Јануару. Неке су гранчице, шта више, баш онда и сечене, кад су и калемењене, у време, дакле, кад су пунозали већ подоро и изпунили, па су се ипак врло добро попринала. Па не само у Рајлингену, него и на другим местима ипаче је калемење врло сјајно, и кад је у фебруару извршавано, што и ја из искуства могу потврдити, не само из виђења или читања.

Да се тако јавно с пролећа не може калемити „*под кору*“, но себи се разуме; за то ми није потребно никакво објашњавање на овом месту. Свима и свакима, који ипако да калеме који сорту кошticaвог вођа, нарочито трешњу, не препоручујем поновити начин калемења — „*под кору*“, јер су врло ретки случајеви, да се на тај начин калемења на које употребљава вође, прилима; већини се калемци сасуше, веће да прирасте. Код дебалх подорок, најпачељенији је начин да се калеми „*на итежа*“. Ако је подлога јака, а на калем-гранчици оставио по 4—5 омака, добиће још прве године врло лепу круну, „па итежа“ будемо калемили. У виноградну пок. Венерала Хорнатовића, на Топчидерском Врду, ја сам у фебруару месецу 1890 године накалимо неких 30 кајсија, и све су се без разлике попринале. Овај начин калемења употребљавао сам ја врло рано и код јабучастог вођа. Ево, све крушке и јабуче попрај турне и башти Ратарске Школе, калемлио сам „*на итежа*“, па ми једна није овањала. Тај начин калемења има уопште ту добру страну, што калем за подлогу добро прашћује, и што се прираство тежико дјиви; док „*под кору*“ калемењу калем-гранчице морано одмах за један годно утрвене чрст прирвезати, јер кад калем с пролећа власта, те и најпаче ветрба буде добио маха да га пренија — он би се, кад га не би привезали, врло лако преломно.

Овом приликом ћу да кажем нешто о *ирекалемењивању старијих шљави кајсијом*, као што се то већини у Клаусу ради. На 12—15-то годишње шљави, тако се још „*оштем*“ калемити кајсија. То они, некако, силно раде, јер се ретко кад који калем прилима, пошто су гране у шљави, ико подлоге, однеће дебеле за очеве. Кад их човек заштиа за што то раде, кад виде да немају успеха? они просто одговарају: „*Тако нам је у обичај остало а кад нам то неенпаде, онда калемимо на итежа*“. Дакле има особенкај и у другим свету, не само у нас! Али ко хоће кајсију на тако дебеле шљавине гране да калемити, тај треба да у гради у месецу јуну, а калем-гранчице треба за тај посао да узме од итежодивнијих леторедка — прутова, т.ј. оне прутове, који су итега лета порасли, само треба изабрати оне, који су већ мало тврђи, који су, што-по реч, „*зрелији*“. П сјај т.ј. у јуну, и таквим прутовима — калем-гранчицама, може се, већ с већом сигурношћу на успех, калемити *под кору*. При калемењу треба са тих калем-гранчица сваки лист итебо одсрвати, као и кад се калемити оштем, т.ј. лист треба до саме итежеке одсрвати, а итежеке на пруту оставити. У то доба и на тај начин прирвезамавају старије шљави кајсијама и Гоше, и Грөөнт, и Лукиа и други признати вођари и увећ са добрих успеова. Ово, дакле, треба и на исти вођари да имају на уму, па у даној се прилици користе.

Д-р. Ђ. Радич.

Б Е Л Е Ш К Е

Чување црног лука. — И приу лук подлежи квару, стога је потребно знати како се он најпаче може очувати, па да не буде скоро никаквих губитака. Пре свега треба видети потпуно зрео црни лук. Изађене зреле главице треба да се добро итеше. Ово итешвање може бити у полу, па шљави, ако

је вреше лепо, али је најбоље да се донесе у кавак сув, пронајан и од кишне потпуно заклоњен простор и ту да се по десетак размастре како би потпуно дозрео. Када се лишће и корени сасвим осуше, онда лук ваља пренети у кавак пронајан простор, редом у житинцу амбар и ту га оставити, па с врећина на време пажљиво претрести са дрвеним грабулкама, јер ће се на тај начин потпуно брже и потпуно осушавати. Ака наметну хладноћа, онда ваља криш лук скупити у гомили до 70 сантиметра висине и ове покрити сламом или вуњеним покривкама, да би се од намрзалања заштитио. На овај лак начин може се криш лук потпуно добро чувати.

Љубрење воћака. — На сивој растеви воћака и обрадовање плода дејствује добро: љубрење са пшеничном с пролећа а леги. Ово љубре спрема се овако: пшеничина се разблажи с равном количином воде и на сваких 20 литара ваљено се пре гринг (око 60 грама) пелела од дрвета, и пошто тако постоји 10—15 дана, зацпају се тиме воћка. За време стајања треба свакодневно мешати. Младом дрвећу треба сипати 1—2 канте баштен, горње пшеничне, високим 3—4 канте, великом дрвећу 5—8 канти. Што је старије дрво, то дубље мора да сипе љубрење. На пенчајој земљи дејствује боља и саливије, но на глињастој.

ПОДЛИСТАК

ДЕЧЈЕ МЛЕКО¹⁾

Пише Д-р. Доб. Гер. Поповић.

(ОБРИШТАН)

5. Количина млека, која је потребна за одојче, различита је: време јачини и квалитету млека и према старости и стању здравља одојчета. Према томе, споро за свако одојче појасосб, потребна је извесна количина млека.

Тако, здравом одојчету може се дати да попије крајњег млека без мешања са водом, у року од двадесет и четри сата:

У првом месецу три стотине грама.

У сваком наредном месецу, по сто грама више тако. Да у деветом месецу дете попије један килограм и двеста грама млека. Разуме се, којег и отица млека даће се много мања количина — споро за поновину мање.

Најбоље је засладити млеко млечним шећером. Млечни шећер даје хране и сласти, али је доста скуп. Млечног шећера треба додати у млеко, које је потребно за двадесет четирх сата, од двадесет до четрдесет грама. Од обичног пак шећера додати по неколико (нег до шест) комада — да млеко буде обично слатко.

Млеко се не сме пресладити. Пресладито млеко јакно квари желудак и црева. Оно производи пролив и другу неправилну радњу желудка и црева.

6. Од начина справљања — згусњавања млека умногоме зависи и квалитет млека.

Досада је рађено на много начина, употребљавају много справља, само да би се млеко добро згусновило.

Свиња тим начином а справљања за згусњавање млека, тежи се, да се постигне:

а. Да се у млеку униште све крвне клице.

б. Да се главни састојци не изгубе у свом саставу и облик, и да се изгубе од своје хранљиве вредности.

То је постигнуто извесним справљама. Али те су справље за наш још сиротињ свет много скупе. За њих (сиротињу) биће довољно, да оно што могу, што имају, употребљ овако као што би требало.

Неквину је млеко нездраво за одојцад. Њим се преносе на децу многе крвне клице.

Према томе, млеко би требало овако згусновати:

Помеша се одређена количина доброг, свежег и чистог млека са одређеном количином воде и шећера. Суд за кување млека пре тога испрати неколико пута топлом водом. Затим, метути млеко да се кува најмање десет минута. То не мора бити баш тако тачно: али боље је неколико минута дуже кувати, него мање.

Сад би требало усути млеко у парочите флашице и то у онолико флашка, колико треба да буде оброка. Али наш се љак често то нема, ниш може да набави. У том случају, место тих флашица узети један суд — најбоље стаклену флашу са добрим затварачем и у њу усуту искувано млеко.

У флашу или све оне флашице добро затворити, да што је могуће мање, удали ваздух унутра. Затим, ставити их одмах у хладну воду. У ту воду променити један пут, два пут — да се млеко што пре и што боље расхлади.

Тако добијено млеко оставити на какво хладно место. Кад потреба захте, узети једну флашицу, али обазриво сипати из велике флаше одређену количину млека.

Пре употребе, млеко се мора загрејати. То се постиже: ако се суд са млеком стави у млаку воду. И тек пошто се загреје, млеко се сме дати децу да пије.

Остатак употребљеног млека не сме се понова враћати у флашу; ниш пак, да се исто неколико пута оново даје.

При целој тој радњи мора се највише пазити на чистоћу. Само на тај начин сачуваћемо да се млеко не поквари. Млеко, које је остављено на великој или обичној — свакодневној попласти, било на пољу или у соби, поквари се врло брзо.

Све то, што напред рекосмо, може да има и свака на-¹⁾сељачка кућа. Али они то сматрају као ситицу — ²⁾заг а то може, да што швади!

Заста, то су све ситнице. Али, те су ситнице ³⁾може важне, да, кад се и најмање не пазире, најмање про-⁴⁾стау обележе децјег желудка и црева, па и смрт.

Немамо речи колико би аута треба ⁵⁾оважнути: да се ни ове те ситнице пази.

Чистоћа је један од најважнијих услова. Чисто млеко, чисто судови, чиста вода, чисте ⁶⁾убе, све су то важни и суд-⁷⁾повисни захтеви за исправну ⁸⁾ојчета.

Краткоја времена, ⁹⁾век-¹⁰⁾на довољно или друго што, не сме да буде одложено, те да се зане-¹¹⁾ре те крвине ситнице. То овако може — само ако ¹²⁾лобе!

Привести суд-¹³⁾ашу, напунити и друго, чиме се млеко даје, неистом руком мржамом или чим се ситице, млеко се загада на најнајнијим начин.

То, ¹⁴⁾још много друго шта томе слично, јесу ружа на-¹⁵⁾вике ¹⁶⁾шећер света, а нарочито сиротињг сталежа. Од тога ваља ¹⁷⁾треба да се отргесмо! Ту не сме бити изговори: „не можемо да ¹⁸⁾важно толики измет,“ и „ништа му неће бити од тога!“

Узаду је, чудити се дошлеме — ¹⁹⁾та од чега се оно раз-²⁰⁾болне, кад смо та добро ²¹⁾пашаљ — јер је тада често дошло.

Онде је место, да споменимо што, и о много хваљеним „бршанима“, која наш свет радо узима за исправну своје одојцад.

Тих „бршана за децу“ има врло много. Она изчу снагог дана, све под новим именуна. Свиш хвали своје проналаза-²²⁾радн корист! Та се бршана употребљавају или сама за се, или се мешају у млеко.

Сва та бршана по својој квалитету далеко, далеко изостају од млека, справљеног на напред описани начин. Употребом тих бршана, најчешће се поремети варење код одојцад а често произведе и опасне последице. Стога треба избјавити из употребе сва та бршана; сем у случају ако би лекар наредио.

Мешање гриза или другог чега у млеко нездраво је. То производи неправилну радњу желудка и црева. Сем чиетог млека, као што описасмо напред, друго се ништа не сме мешати и давати одојчету, без савета лекара.

7. Кад је млеко спремило тако, као што напред изнесмо, треба дати одојчету на овај начин, који би бар унеколико подражавало природноме дојењу.

То треба подражавати постине се: једном боцином (флашицом) и сисалком (пупилом) на вету.

То не конта Бог зна шта! Али се не може имати онолико флашица, колико оброка треба, а оно, једна се може и мора имати. Трошак око тога много и много је мањи, него што се утрочи, кад се дете разболи!

¹⁾ Види Подлистак „Текст“ бр. 34 и 35 од овог годиња.

Стакло — бочицу — пре употребе испрати неколико пута топлом водом. Сисаљку (шудлу) сваког дана испушати најмање пет минута у води, и оставити је у затвореној суду, нул чисте, прокуване воде. После сваке употребе, да се одмах опере.

Давање млека калцијумом — непрактично је. Прво, што дете не може да узме лако и брзо довољно количину млека. Друго, што се тиме начином, не одржава довољна чистота.

Пре него што се млеко да детету, треба да се загреје да би одговарају топлоти мајчиног млека. Како се то ради капази смо напред.

Да ли је млеко довољно топло, увериће се: ако се њим дохвати боубача ока. Па, ако оно не прихватила никакво непријатно осећање — онда се сме дати.

Пробавље топлоте млека руком, језиком — непрактично је. Тиме не може да се одреди права, потребна топлота млека. Из свега досада наведеног видимо сједне стране: неочењиви и недогледају корист од доброг млека. С друге пак стране: огромне штете, које нас не само стају много материјалних жртава, већ нам прете разнију и опаснију подматку.

Од нас самих зависи хоћемо ли да избегнемо то зло или не! Ми смо у много повољнијим приликама него они, који живе по европским, где има толико становника, колико у целој нашој земљи.

Па зато баш лакше можемо да то што горе и што боље уредимо. Али, не достојаје довољно воље, пожртвовања и појна о том неинком задку!

Дакле, отресико се свега тога, што нас спречава. Појино напред, удружили смо се, створико могућност: да свако одоже добује добро и чисто млеко. То нам нисуко особаји: родитељски, "чродни и човечански!"

Велики кашаљ. — Јабуку (салчица на своеског живота). *Белесике* (кратке пошке). — Бубрење. — Знорањске етрине. — Јесење орање. — Сејање. — Неволање уосена. — Јетва жита. — Гајење биљака за храну стоке. — Децотина с травом. — Кошење и чување биљака за храну стоке. — Смета трава за ветштачке ливоде. — Храмење стоке пре зиме. — Правила при производњи кошицу. — Шта пчеларима доноси највише меда. — Отлади о најбољем начину чувања зимњег воћа. — Како се произведе јабуке могу повратити. — Кад поити мала пре или после хрињења. — Чување масла преко лета. — Да не спада жамински најши. — Поступање са знојањима коњима. — Одржавање тежине сева у сиоу и власту. — Лек од главнице. — Памелча на виоовој дози.

Ш Пољопривредне установе. — Српско Пољопривредно Друштво. — Подружнице Пољопривредног Друштва. — Министарство Народне Привреде. — Школа за Ратарство у Краљеву. — Школа за Винодеље и Воћарство у Букову. — Државни Сточарски Завод. — Топчидерска Економија. — Државни Ложи Расадници. — Пољопривредне Станице. — Српски расадници. — Државни економи. — Шумарство. — Државни шумски расадници. — Округне шумарске управе. — Савез Земљопрадничких Задруга у Београду. — Главна Управа синх Коло Јахача „Кнез Михајло“ у Београду. — Српско Пчеларско Друштво. — Пчеларско-Воћарска Задруга у Београду. — Друштво за унапређење Свињарства у Србији. — Савез Ловачких удружења. — Српско Акциовско Друштво за земљански сточни трг, калање и прераду стоке. — Илзосна Баниа. — Прва Београдска Млекарска Задруга. — Угледни млекар М. Драшковића у Смедеру. — Друштво за чување народног здравља.

IV Саобраћајне установе. — Државне железнице. — Бродарство. — Телеграфске таксе. — Поштанске таксе. — Општине таксе.

V Додатак. — Панаѓури у Србији. — Стечај за награде Српског Пољопривредног Друштва за најпродвије начине рада. — Стечај за практичне Пољопривредне Пошке. — Ценовник пољопривредних злата и машина. — Српске пољопривредне вилге и новине. — Шематизам Српског Пољопривредног Друштва.

Цена је календару 0-50 динара, а моше се добити код Српског Пољопривредног Друштва у Београду, *Београд, Београдског Друштва унутрашњости*, код свих државних српских и окупираних економи и у свима књижарницама у земљи.

КЊИЖНЕВНИ ОГЛАС

Ишамо је ч штанне:

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА ПРОСТУ 1906 ГОДИНУ

ИЗДАЊЕ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

УРЕДНИК

М. Ј. Ђурковић

Са овом садржајом:

I Календарски део. — Владичајци Краљевски Дом Српски. — Првене Управа. — Државне светлости. — Календар по месецима са радницама. — Празнични данн сем недеље у које се радње и дућани затварају. — Пасхајца. — Покретни празници. — Стоди Еванђеља. — Помрачење суца и месеца.

II Поучни део. — *Ученици*: Уређење малих и средњих селачких вилжа. — Прибирање староског ђубрета и разумно руковање њиме. — Гајење сточне рено. — О стратификацији врелх калемова. — На шта ваља обратити пажњу при резидби чошота. — Избор подлоге за присајавање (каламџене) вољака. — Гајење дудова за храмење свињених туба. — Гајење лука увелико. — Јесење послови око ишца и зајамљивање коњица. — Вилност и употреба фабричког (ветштачког) сиршита. — О потреби одржање шума. — Корисне и штетне птице у пољопривреди. —

НОВЕ КЊИГЕ

О гајењу пиварског јечма од Ариша Ворба Радуба XI Практична Пољопривредна Поука са слишма у само. Издање Српског Пољопривредног Друштва, Штампарија „Доштите Обрадовић“ 1904. Београд, 8^о, страна 77. Цена 0-60 дин.

О берби грозна, прарађењу и неговању вина са упуством о издавици и руковању праза за то, са 47 слика у тексту. По рачки калорина илзосна *Билг. А. Тедоровић*, управитељ Ратарске Школе. Друго допунско и поправљено издање. Београд Штампарија „Доштите Обрадовић“, 1904. 8^о, стр 153. Цена 0-60 динара.

Ивадарство за Нине Пољопривредне Школе и окупне Пољопривредне Станице, са 87 слика у тексту. Народно Јоже Марковић, управитељ Пољопривредне Станице округа моравског. *Издање Министарства Народне Привреде*. Београд, 1904 године 8^о, страна 76. Штампало у Државној Штампарији Краљ. Србије. Цена 1-50 дин.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петну прете једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара за прете од ступца. **Велим огласима:** *Цена страна* 10 динара (10 круна аустр. вредности), *иола стране* 5 динара (5 круна аустр. вредности), *четур стране* 2-50 динара (2-50 круна).

За оглашавање више пута, 10 од сто јеотиније.

Преглед 36 броја Тежакса. *Члаци:* Овогодинашња слава и вилкоба. — О каламџењу коитичаов воћа. — *Подштан* Државног мласко (сврштатк). — *Белесике.* — *Књижески оглас.* — *Ново књиге.* — *Цена огласима.*